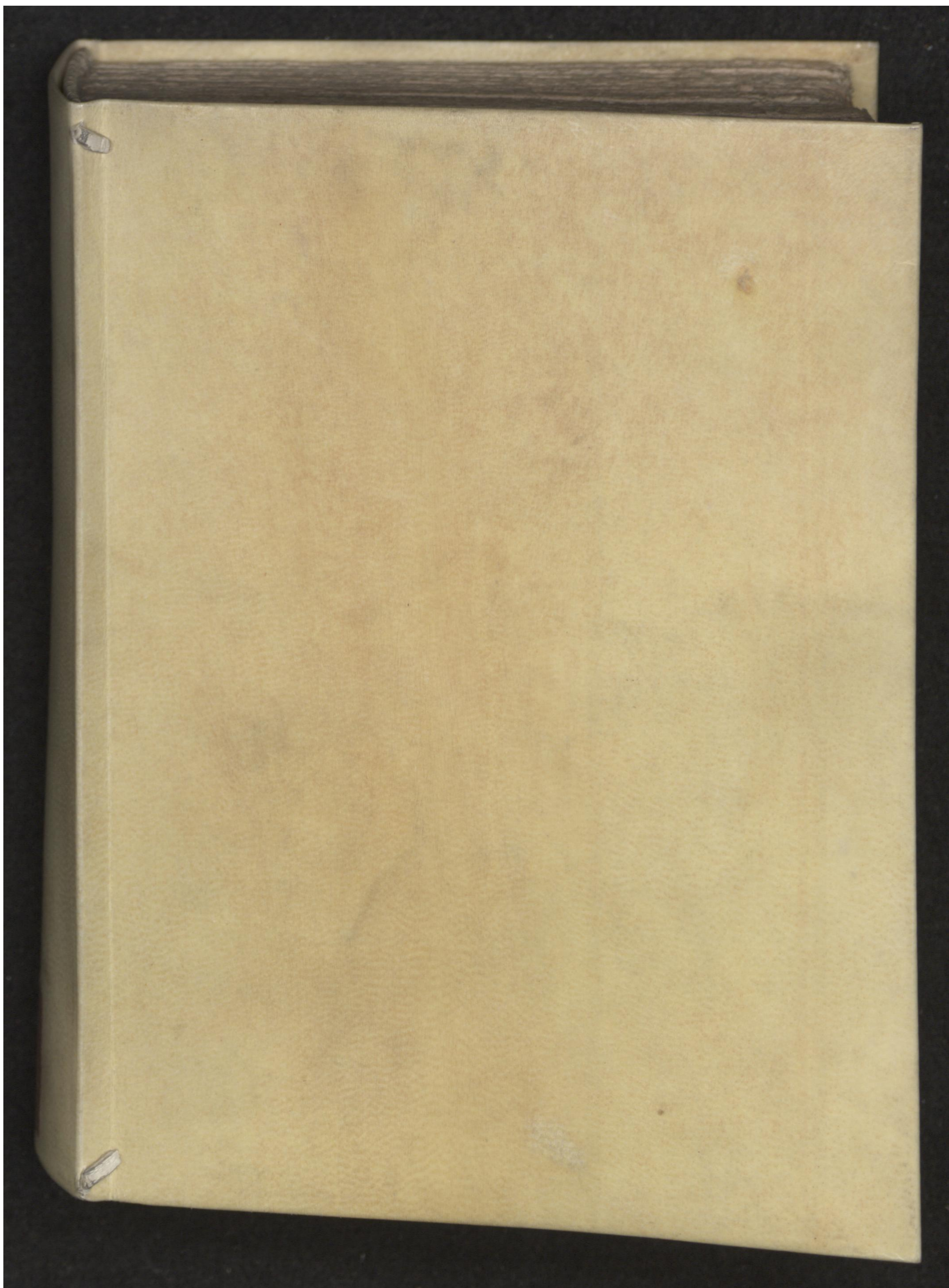
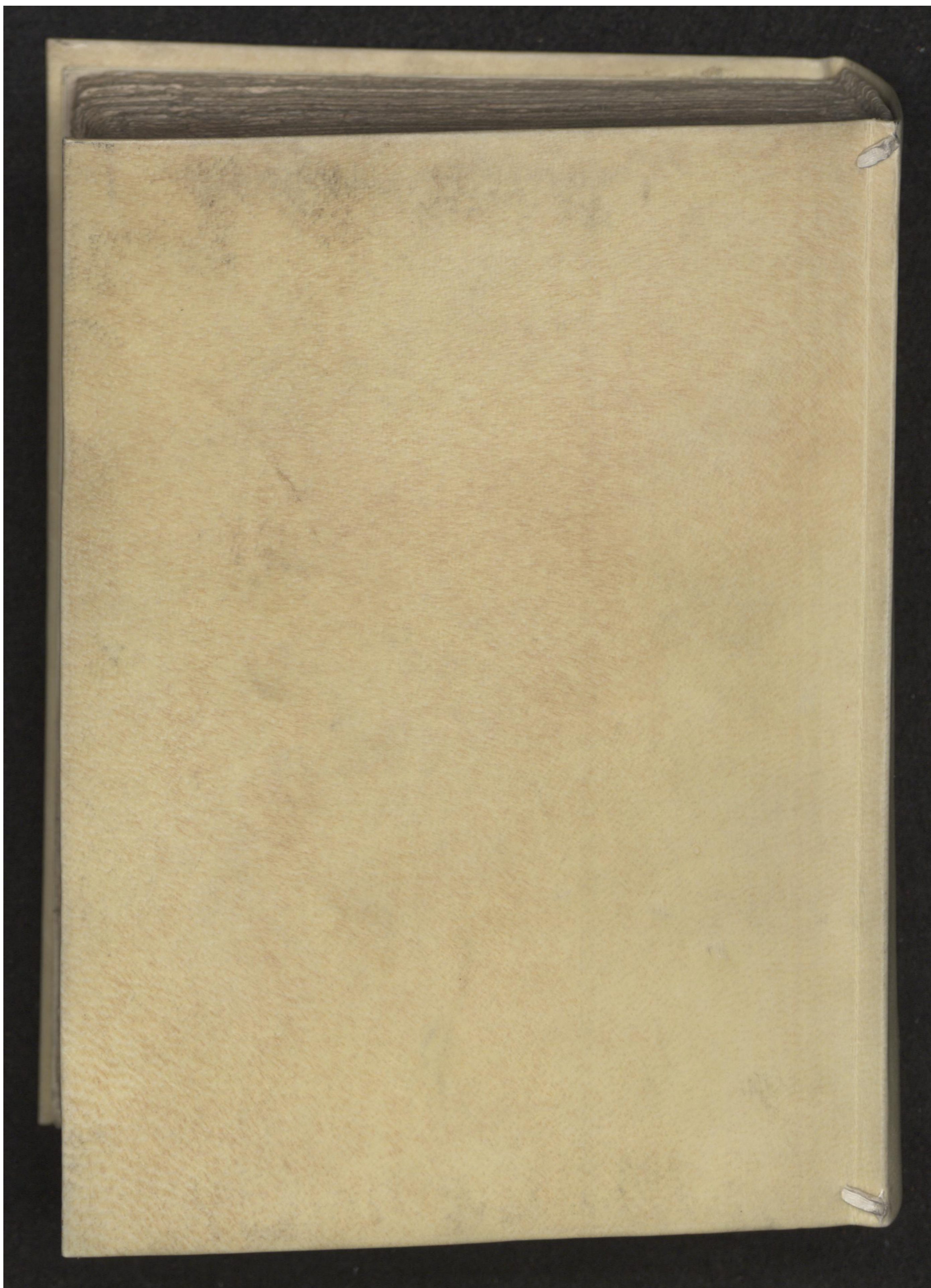

1
6
525

XV

in HIP. FUCHS.

~~in HIP.~~

~~Aphor.~~

HIPPOCRA
tis Coi medicorum

OMNIVM SINE CONtrouersia principis Aphorismorum sectiones septem, recens è Græco in latinum sermonem conuersæ, & luculentissimis, ijsdemque breuiss. Commentarijs illustratæ & expositæ: adiectis Annotationibus, in quibus quotquot sunt in Galeni Commentarijs loci difficiles, ad unguem explicantur.

PER LEONHARTVM Fuchsium scholæ medicæ Tubingensis professorem publicum.

Cum Cæs. maiest. & Galliarum regis gratia & priuilegio ad quinquennium.

BASILEAE.

AMPLISSIMO EXIMIOQVE PATRI AC DOMINO D. Ioanni Prechto Abbati in Salmersuueiler, Domino suo plurimum obseruando, Leonhartus Fuchsius Medicus S. P. D.

VVM annis abhinc tribus, amplissime pater, uicinos undiq; agros pestilentia depopularetur, ac tandem Tubingam etiam inuaderet, factum est ut non tantum omnium professionum studiosi, quo ab immani hac lue tuti essent, sed & ipsi professores aliò concesserint, adeoq; schola nostra tota dissipata sit. Quapropter & ego propter copiosam familiam relicta Tubinga, alias sedes, ubi salubrior esset aura, quærere coactus sum, con cepta tamen aliqua spe ut exacta hyeme domum redire liceret. Verum quum ultra spem nostram pestilentiæ contagio serperet, & in integrum ferè biennium protraheretur, interea temporis me aliquot medicinæ studiosi secuti sunt, efflagitantes, ut in hoc otio, quod inuitis nobis dabatur, illis aliquod Hippocratis scriptum priuatim enarrarem. Postulatis quidem eorum, utpote honestis & rectis, lubens parui, præsertim quod & mihi perpetuo hoc in otio languere et hebescere non tantum molestum erat, sed & parum æquum honestumq; esse uidebatur. Quum uero inter omnia Hippocratis monumenta nullum, quod ijsdem hoc tem pore enarrandum proponerem, aphorismorum li- *Occasio scrībendorū cōmētariorū.*

 bris

bris magis esse idoneum iudicarem, cœpi pro mea tenuitate quàm potui diligentissime eosdem expli care, Galeni passim etiam adhibitis Commentarijs. Nec domum redire per pestem, quòd contagiones eius longius durarent, licuit, donec omnes ferè absolueremus. Absolutos tandem, quum ple riq; ut eosdem in communem studiosorum usum publicarem, crebris efflagitationibus urgerent, ite rum in manus sumo, ac retexo, ut aliqua saltem ex parte magis exculti & expoliti in manus studioso rum peruenirent, Oporinoq; uiro erudito & industrio excudendos trado. Atque hæc quidē con silij & instituti nostri ratio fuit, quod scio plerosq;, tanquam inutile & superuacaneum, sugillaturos esse, eo quod multorum hodie in hos Hippocratis libros extent prolixi Commentarij, adeò ut meos accedere perinde sit, ac si quis mari aquam affundat. Inter Græcos enim, eos saltem quorum scripta supersunt, Galenus, & post hunc Philo theus, eum laborem non infeliciter susceperūt. Ex tant etiam in hos libros Oribasij commentarij. Ex barbarorum medicorū turba Hugo Senensis, & Iacobus Foroliuiensis aphorismos Hippocratis iampridem interpretati sunt. Præterea nuper Antonius Musa Brasauolus ita prolixos in apho rismos illos Commentarios edidit, ut non uidea tur alijs ullum deinceps commentandi locum reliquum fecisse. Quare ut eorundem reprehensioni aliqua ex parte occurramus, atq; falsam ex illorum animis de nobis conceptam opinionem euellamus, paulo prolixius instituti ac consilij nostri

Qui aphorismos Hippocratis cō mentarijs il lustrarunt.

ſtri rationem tueamur neceſſe erit. Et quod ad Galeni quidem Commentarios attinet, fatemur eoſdem ſanè optimos eſſe, adeòq; ab omnibus legendos & cognoſcendos: tamen quum conſtet eos interdum ſuccinctiores eſſe quàm ut omnibus ſatisfacere queant, aut inuolutiores quàm ut à ſingulis intelligantur, horum ruditati conſulere cupientes, noſtra quoq; poſt tãti uiri enarrationes ut accederet explicatio, curauimus, ut eiuſdẽ ope & auxilio Hippocratis germanam paſſim aſſequerentur ſententiã. In quibus tamen unicè cauimus, ne illa quæ in Commentarijs Galeni eſſent abunde dicta & expoſita, repeteremus. Atq; hinc eſt quod toties in noſtris explicationibus ad Galeni Commentarios ablegemus lectorem. Cæterum ne illos in Galeni Commentarijs aliquid remoraretur, annotationes etiam breues & perſpicuas adiecimus, in quibus loca in illis difficilia omnia enarrauimus. Philotheum certe Græcum integrũ nõdũ uidi, ut de illius ſcripto in præſentia quid cenſeam diſertè exponere haud queam. quantum tamen ex fragmentis ijs quæ Muſa ſuis Commentarijs paſſim aſperſit, iudicare poſſum, non inutile ſcriptum puto: quanquam non ſemper Hippocratis germanum ſenſum nobis ob oculos ponat, ideoq; fit ut aliquoties in ijs noſtris Commentarijs ab eodem diſſentiamus. Quare quum nondum, quod ſciã, latinitate donatus ſit Philotheus, neque etiam undiq; Hippocratis mentem ſatis expreſſerit, non erat cur illius ſcriptum, conſiliũ noſtrum turbare aut impedire pateremur. Com-

Galeni cõmentarij.

Philothei cõmẽtarij.

Commentarij qui Oribasij nomine circunferuntur quales.

mentarios qui Oribasij nomine circunferuntur esse spurios & adulterinos, notius ferè est, quàm ut à me demonstrari debeat. Quis enim credat, Oribasium, quem Galeni studiosissimum fuisse constat, tam absurda & multis modis ab illius placitis abhorrētia, suis Commentarijs inserere uoluisse? Cui & hoc planè adamantinum accedit argumentum, quod istorum Commentariorū autor, quisquis tandem fuerit, Ptolemæi Euergetis temporibus uixerit, quemadmodum metipse in præfatione eius operis palàm testatur, dum inter cætera sic scribit: Ego ipse Commentarios conscripsi monēte Ptolemæo Euergete. Si igitur huius Ptolemæi temporibus prædicti Cōmentarij cōscripti sunt, fieri nō potest ut ad Oribasium autorem rectè referantur, utpote quē sub Iuliano claruisse, adeoq; annis plus quàm sexcentis post Ptolemæū Euergetem uixisse, ex historijs clarum fit. Præterea in Cōmentario 39. secūdi libri, Virgilij carmen & Terētij comœdias ægrotantibus legēdas esse hortat, quorum uterq; multis seculis Oribasium præcessit. Terentius enim Ptolemæi Euergetis, Virgilius autem Iulij Cæsaris ætate floruit. Atq; hinc etiam suspicio nascitur, hos Commentarios non à Græco homine, utpote quem nō est uerisimile Latinorum autorum, sed potius Homeri & Aristophanis mentione delectatum fuisse, scriptos esse. Quod miror cur Andernacus, qui primus, quod sciam, hos Commentarios Oribasio adscripsit, nō animaduerterit. Ego quidem hos Commentarios ante annos plus minus triginta, sed parū latinos, trans-

Quo tēpore autor eorū cōmentariorum uixerit.

transcripsi. quos Petrus Bucardus, olim Præceptor noster, quum Ratisbonæ in quadam Iudæorum bibliotheca inuenisset, hoc nomne Iudæi Commentarios appellauit. Quicunque igitur horũ Commentariorum autor sit, certe luce meridiana clarius est, Oribasium non esse. Quum uero is etiam in explanandis Hippocratis sententijs mirificè ineptierit, non erat cur nos ab instituto nostro reuocare potuerit. Quanti faciendæ sint Hugonis & Foroliuiẽsis in hos Aphorismorũ libros enarrationes, omnes uere docti sciunt & intelligunt. Quum enim linguæ eius autoris quem explicandum susceperunt, rudes planè & ignari fuerint, non est cur illum rectè & candidè enarrare potuerint. Et certe ineptæ ac ridiculæ eorundem multis in locis expositiones, quàm nihil eorũ quæ Hippocrates scripsit intellexerint, abunde testantur. Nõ debuerunt itaque nos ab instituto cursu reuocare istorum hominum insulsi Commentarij, utpote quos è scholis medicorum, cum illorum asseclis præstat totos eijci & explodi, quàm magno detrimento studiosorum manibus teri. Antonij Musæ Brasauoli Cõmentarij satis quidem prolixi sunt, id quod minime mirum est: quandoquidẽ unam & eandem rem, magno legentiũ tædio, ter repetat. uerum quum non rarò in ijs à germana Hippocratis sententia illũ aberrare, & sibi ipsi etiam interdum pugnantia scribere animaduerterimus, ut in publicum post ipsius nostræ quoque Enarrationes exirent uoluimus, ut scilicet ex ijs ueritatis amantes sole clarius cernerẽt, quantũ ille mul

Petrus Burcardus.

Hugonis et Foroliuiẽsis cõmẽtarij.

Antonij Musæ Brasauoli cõmentarij.

tis in locis de ueritatis tramite deflexerit. Nemo autem uelim existimet, me uirum hunc, quem propter communia studia plurimum amo, magniq; facio, ideo reprehẽdisse toties, quod eum oderim, aut de eius existimatione aliquid detrahere uoluerim: lõge enim absum ab illorum ingenio, qui ex aliorum bonorum uirorũ reprehensionibus sibi nescio quam laudem ac gloriam comparare student: sed potius ut monerẽ parum peritos, ne improuidè singula quæ ille in Commẽtarijs suis promit, tanquam Delphica oracula suspiciant, & admirentur. Quare hoc sibi planè persuadeant omnes uelim, me nullis inuidię aut liuoris stimulis, sed ueritatis potius amore ac studio, qua nobis nihil antiquius, ut omnes tam sacræ quàm prophanæ attestantur literæ, esse debet, impulsum fuisse, ut passim Musæ enarrationes improbauerim. Et quidem spero, Musam, nostram hanc censurã non ægrè laturum: maxime quum etiam ipse sæpius à Leoniceno et Manardo, uiris doctissimis et præceptoribus suis, dissentiat. Libera enim esse debent bonorum & doctorum uirorũ iudicia. Quũ itaq; nemo illorum qui post Galenum Hippocratis aphorismos explicare aggressi sunt, mihi omni ex parte satisfecerit, meas quoq; de ijs qualescunq; has cogitationes in studiosorum commodum edere uolui. Neque puto hunc laborem temere esse à me susceptum, quum quamplurimas sententias secus quàm alij interpretes fecerint, exposuerim: id quod ex collatione studiosi manifestè deprehendent. Quinetiã spero, his meis expositionibus, si nullo

nullo alio, hoc saltē nomine quod breues, luculentæ, & perspicuæ sint, apud ueritatis studiosos me gratiam initurum aliquam. Inutiles enim & ociosas disputationes, quibus plerique impense delectantur, omnes rescidi: ea tantum quæ ad germanam Hippocratis sententiam scrutandam conducunt, proferre contentus. Vt autem nostræ explicationes rectius à studiosis assequerentur, Græcas quoq; Hippocratis sententias Commentarijs præmisimus: quas etiam in latinum conuertimus sermonem, multis quidem in locis aliter, & ut cōfido melius, quàm sint à Leoniceno redditæ. In summa, dedimus strenuam operam ut tales essent Cōmentarij nostri, unde aliquid frugis ad studiosos peruenire posset: ad quorum quīdem commoditatē omnia mea dirigo studia, directurusq; sum quoad mihi per Dei misericordiam esse superstiti contigerit. Nec ab hoc instituto patiemur nos auocare leonem illum rugientē, ac fœnum in cornu habentem, naribusq; aduncis nimium indulgentem: qui me nihil tale de se meritum, per hominum ora, quadam in præfatione traducere uoluit, quasi aliud non agam, quàm quod furto & rapinis me subdole sustentē. Scio quidē illi has calumniatrices uoces inuidiam extorsisse: quæ quantū hūc exagitet, iniqua eius de multis bonis, doctis, atq; de studijs optimè meritis uiris iudicia abunde testantur. Optarem itaq;, ut furori illi, quo per interualla agitari uidetur, frenum imponeret, iracundiamq; illam plus quàm caninam reprimeret: planeq; sibi persuaderet fieri non posse, ut ex iniusta

Respondet calumnijs cuiusdam inuidi.

 alio-

aliorum reprehensione aliquid laudis sibi compa ret, imò hac ratione se magis in multorum bonorum uirorum uenire odiũ. Præstaret igitur, mea quidẽ sententia, ut toto animo & studio omni in hanc curam incumberet, ut pro collata sibi diuinitus gratia medicinã aliasq; artes strenue iuuaret, cæterosq; qui idem facere pro uirili sua conantur, præ se non contemneret, sed eosdem potius exosculaKretur, atq; ut secũ strenue pergant adhortaretur, ut collatis ita mutuis operis barbaries omnis profligaretur, explodereturq;. Quod ad me quidẽ attinet, ueterum & recentium etiam quorundam scriptis me esse adiutũ ingenuè fateor, neq; quoad uiuam, fateri desinam. Proinde eorũdem semper in meis uigilijs honorificam feci nominatim mentionẽ, aut saltẽ in præfationib. ipsis eorũ opera me esse adiutum disertè testatus sum. In primis autẽ Hippocratis, Galeni, aliorũq; ueterũ testimonijs libenter utor, meaq; omnia, quoad fieri potest, ad ipsorũ dogmata refero. Neq; enim temere noui alicuius placiti, quod pleriq; hodie faciunt, autor ero. Quin eos potius, si qua in parte obscuriores sunt, aut minus recte sensisse uidẽt, candide interpretabor, honestisq; rationib. excusabo. Nõ est uerò cur conuiciator ille se solũ apem, reliquos aũt omnes fucos, aut potius fungos, esse credat. Si enim sibi suũ mellificiũ ex ueterũ floribus apis instar cõcinnare licuit, quî fit ut alijs hoc ius mellificãdi præripiat? An nõ alijs quoq; hac ratione sua parare mellificia licebit? Nisi fortassis, quod cẽseo, hoc sibi certò ꝑsuaserit, se solũ in Galeni aliorũq;

ueterũ penetralia esse admissum, reliquos aũt omnes ad unũ exclusos. Atqui fallit sanè plurimũ, nimiũq; φιλαυτία sibi imponit. Me quidē sciat non esse tã stupidũ, neq; rerũ medicarũ ita ignarum, ut mihi à suo aut alterius mellificio pēdendũ sit. Nō desunt nobis neq; artes, neq; rationes, quibus & nobis nostra parare queamus honeste mellificia, neq; opus est ut fuci instar alienis perpetuò fruamur. Præterea est mihi Galenus æquè notus ac illi, utpote quem nunc annis plus undecim perpetuis, non tantum domi & inter priuatos parietes sedulò & diligenter lego, uerum etiam publice quotidie enarro. Quare si in nostris scriptis reperit, quæ consentanea sunt ijs quæ in suis prodidit Commentarijs, non oportebat dicere statim furtum, sed potius doctrinæ aliquam consensionem, atq; adeò ex eodem autore, cuius uterq; studiosus est, illa hausta esse. Quomodo autem de illo male meritus sim, quum de eius conuersionibus & studijs semper honorificè senserim, locutus sim, & scripserim, eoq; nomine quorundã in me magnũ odium concitarim, non uideo: nisi illi placeat perpetuò ingratum esse, malumq; pro bono reddere. Potuissem quidem hactenus, nisi pacis & concordiæ amans fuissem, ex illius Commentarijs loca aliquot proferre, atq; quàm manifestis erroribus essent inuoluta ostendere: at propter cōmunia studia, & quod parum utiles esse has cōtentiones ac rixas cognoscerem, silentio eadem transire malui, quàm acerbius insectari. Neque etiam mihi graue fuisset, plerasq; illius cauillationes deuorare, modo

ijs non addidiſſet atrocia conuicia, quæ ſine exiſti mationis & famæ noſtræ iactura ferenda diutius non erant. Satis autem ſit in præſentia docuiſſe, quod furtum nobis falſo obiecerit: niſi furtum appellet, ueterum, & aliorum etiam interdum, teſtimonijs uti, et eorundẽ inuenta ſuis addere. Quod ſi facit, ipſe ſuo quidem iudicio fur omnium maximus ſit neceſſe erit. Nam ſi ex ſuis Commentarijs ea quæ ex Plinio, Dioſcoride, Galeno, Aetio, Paulo, & alijs tranſcripſit, exemeris, quid rogo reliqui erit? Nunquam tamen in eam rapiar dementiam, ut in ijs conſcribendis eius non unice operam & diligentiã probem. Vtcunq; enim ueterum ſcriptis tua exornes, ac polias, iudicio tamẽ opus erit ut illis cõmode & in loco utaris, atq; ne falſa pro ueris arripias, ac ſingula ridicule tuis inſeras. Hæc itaque pro nominis noſtri exiſtimatione tuẽda & tegenda, obiter dicere nũc uolui. Nã bona quidem ſpes eſt, annos furorem illum nõnihil repreſſuros eſſe, maximè quum maledicendi ſtudium nulla prorſus ſequatur commoditas. Quod ſi tamen perget male loqui, fortè peius audiet. Ad inſtitutũ igitur noſtrum reuertentes, hos noſtros in Hippocratis aphoriſmos Commentarios, quos in communem ſtudioſorum uſum ea qua potuimus diligentia exarauimus, auſpicio nominis tui, Pater Ampliſſime, publicandos eſſe ea potiſſimum de cauſa duximus, ut ita tibi, qui nuper in excelſum, propter excellentes tuas uirtutes, honorum faſtigiũ conſcendiſti, congratulandi mihi daretur occaſio. Vt autem tibi cõgratularer, non

parum me impellit ſpes illa, quam de te cõcœpi ſanè optimã. In ſpem ſiquidẽ certã uenio, te in hoc honoris gradu conſtitutum, plurimum tum eccleſiæ, tum literarum ſtudijs profuturũ. Neque enim puto à fratrib. tuis Baſilio et Georgio, uiris doctrina & prudentia claris, quicquã degenerabis, ſed eorundem planè naturã referes. Nam ut illi omni officiorũ genere eos qui in aliqua eruditionis ſunt opinione proſequuntur, ita tu quoq; illorum exẽplo non cõmittes, quin pro uirili tua literas & eorundem cultores iuues & ornes, atq; adeò omniũ de te expectationi cumulatiſſime ſatisfacias. Qua quidem ratione fiet ut non ſolum tibi laudẽ ſempiternam pares, ſed & eccleſiæ, pietati, ac publicæ tranquillitati, ut quæ ſine bonarum artium & doctrinæ conſeruatione durare non poſſunt, conſules. Atq; ut toto animo & ſtudio in hanc curam incumbas, te horum temporũ calamitas impellere debet. Cernis enim ut hodie bellorum & turbarũ omnia plena ſint: quamq; paſſim excluſis & contemptis Muſis, unius Martis furori omnes obtemperent, ita ut ad interitum omnes bonæ literæ ſpectare uideantur, niſi ſint qui illarũ ſtrenuè patrocinium ſuſcipiant. Orandus itaq; eſt Deus, ut tui ordinis hominum in honoris aliqua eminentia conſtitutorũ animos exſuſcitet, ad ornandos & fouẽdos omnis generis artium cultores, adeoq; ad excitanda & prouehenda literarum & bonarum artium ſtudia. Sunt enim pleriq; illorum ita auaritiæ laqueis irretiti, ut abiecta omni Reipublicæ cura, ſuis tantum commodis, quibus tamen exiguo

tantum

tantum tempore fruuntur, inseruiant. Parum certe memores, quæ monasteriorum fuere exordia. Nunquid è scholis ubi disciplinæ omnes bonæ & pietas docebantur, hæc monachorū sodalitia prodierunt? Ibidem enim Abbates, hoc est seniores, ueluti patres, eruditione & pietate cæteros anteibant, sibiq; cōcreditos pueros & adolescentes summo studio docebant, & ad luctandum cum Satanæ dolis & insidijs instructos reddebant. Quum uero hodie magna pars principū Germaniæ nostræ illiberales admodum se erga studiosos exhibeant, fortunasq; suas in ædificia magnifica, uestitum, luxumq; inutilem profundant, tui certe ordinis homines sui saltē officij, nisi extinctas omnes literas, adeoq; religionē & pietatem ipsam uelint, meminisse decet. Quanta enim futura sit profligatis literis barbaries, satis eorum qui literis nullis exculti sunt, testantur mores. Quid enim his ipsis rudius, quid ineptius, quid deniq; magis turbulentū, quid immanius inueniri potest? Ne tantillum quidem à Scythis, & immanissimo illo Cyclope, quem humanas etiā deuorare carnes nihil pudebat, absunt. Quas turbas nobis superiorib. annis dederunt agricolarū, à literis, adeoq; omni humanitate aliena agmina? Quis putas hodie esset Germaniæ nostræ status, si in illorum manib. rerum gubernacula forent? Quare decet omnium monasteriorum Abbates, sua exordia diligenter expendere, ad eaq; respicientes, literas, earūq; cultores adiuuare, tegere, & ornare. Neq; enim ecclesiæ suæ bona in meliorem usum cōferre possunt: quando-

Monasteriorū exordia.

quandoquidem hac ratione non modo bonas artes conſeruabunt, ſed & pietatem, pacem, & concordiam ſtabilient. Hæc autem non eò à me dicuntur, ut te ſponte currentem excitem, ſed ut alijs etiam animum addam, ut ea in re te quoq; exprimere totum ſtudeant, & nitantur. Reliquū nunc eſt, ut Amplitudinē tuam exhorter, quo noſtrę de te expectationi pulchrè reſpōdere, bonarumq; artium ſtudia tegere ac tueri conſtanter pergas. ita enim Deo gratum præſtabis officium, efficiesq; ut certatim te docti boniq; uiri in cœlum uſq; laudibus efferant. Dein ut noſtras has uigilias nomini tuo inſcriptas, hilari & exporrecta fronte accipias. Quod ſi feceris, dabo & ego uiciſſim operam, ut animi mei erga te gratitudinem quàm poſſum diligentiſſime declarem. Deus optimus maximus te plurimos in annos ſoſpitem & incolumem conſeruet. Tubingæ, 14. Calendas Septembreis. Anno, M. D. XLIIII.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΚΩΟΥ ΑΦΟΡΙΣΜΟΙ.

HIPPOCRATIS
COI APHORISMI.

AEC quidem legitima est horũ librorum inscriptio, ex qua omnibus perspicuum sit, hos ipsos ad magnũ illum Hippocratẽ Coum autorẽ esse referendos. Quod etiam phrasis in primis ipsa euidenter ostẽdit, & id ipsum grauißimus quoque scriptor Galenus constanter asserit. Vt eos qui horum librorum autorem esse negant Hippocratem, cæcutire prorsus, & palàm insanire necesse sit. Coum autem esse cognominatum Hippocratem à patria sua, quæ κῶς dicta est, notius esse censeo, quàm ut à me pluribus demonstrari debeat. Cæterùm cur hoc opus Aphorismorum liber inscriptus sit, tum intelligemus, ubi primũ quid sit Græcis ἀφορισμὸς exposuerimus. Sunt autem qui aphorismum nihil aliud sonare Græcis, nisi separatum & distinctum sermonem existimant: eo quòd ἀφορίζειν ijsdem distinguere, separareq; significet. Hac ratione impulsi nonnulli recentiorum medicorum, Arabum placita sequentium, hoc Aphorismorũ opus, Diuisorum sermonum librum nuncuparunt: quòd scilicet quiuis aphorismus ab ijs quæ ante ipsum, & ab ipso sunt, distinctus & separatus sit. Verùm longius qui ista asserũt, à ueritate absunt, quàm ut ab eruditis eorundem sententia amplecti debeat. Non enim esse omnes aphorismos in hoc opere ab alijs qui uel antecedunt, uel sequuntur separatos, tam omnibus notum est, ut demonstratione nulla indigeat. Reperiuntur enim nonnunquam duo, interdum etiam tres, & plures de una & eadem re, idq; ordine quodam tractantes. Sic in prima statim sectione octo aphorismi continuo ordine ab Hippocrate referuntur, qui de una & eadem re, nempe uictus ratione, agunt.

Aphorismorum autor Hippocrates.

Hippocrates cur Cous cognominatus.

Ἀφορισμὸς quid.

agunt. Quare aliud Græcis hæc uox ἀφορισμὸς, quàm ſeparatum ſermonem ſignificet, neceſſe eſt. Quid autem id ipſum ſit, perſpicuis uerbis Galenus, ſect. 1. Aph. comm. 1. oſtendit, aphoriſmum inquiens eſſe ſermonem, qui breuiſsimis uerbis omnes rei proprietates explicat & circumſcribit: διὰ βραχυτάτων ἅπαντα εἶναι τὰ τοῦ πράγματος ἴδια περιορίζει. Quod Philotheus quoque affirmat, dicens: ἀφορισμός ἐστι λόγος σύντομος, αὐτοτελῆ διάνοιαν ἀπαρτίζων. aphoriſmus eſt ſermo breuis, perfectam ſententiam omnibus numeris abſoluens. Idem breuiter & ſcitè dixit, ἀφορισμὸν εἶναι λόγον κατὰ μὲν τὴν προφορὰν καὶ φράσιν πενόμενον, πλουτοῦντα δὲ τοῖς ἐνθυμήμασιν: Aphoriſmum eſſe ſermonem uerborum quidem inopem, ſenſibus autem locupletem ac diuitem. Vnde palàm fit, aphoriſmi rationem non in hoc conſiſtere, ut ſit ſermo ab alijs diſtinctus & ſeparatus, ſed in eo potius, quod breuiſsimis uerbis rei de qua tractat, proprietates definiat atque circumſcribat. Quippe ἀφορίζειν, idem etiam quod breuiter explicare ac definire, ſignificat. Quapropter hoc Hippocratis monumentum rectiſsimè Aphoriſmorum liber inſcribitur, quia breuiſsimis uerbis de ſingulis artis rebus ac theorematis agit. Et debet quidem aphoriſtica doctrina, quæ ſummam ſequitur breuitatē, uel hoc uno nomine nobis chariſsima ac omnibus modis gratiſsima eſſe, à nobisq́; magni fieri, quòd nulla alia doctrina reperiri poſsit, quæ uitæ noſtræ, quàm breuiſsimam ac quaſi momentaneam eſſe conſtat, Hippocratis etiam in ipſo ſtatim horum aphoriſmorum initio ſuffragante teſtimonio, magis accommoda & conſentanea ſit. Proinde prudenter fecerint huius artis ſtudioſi, ſi breuiſsimas has Hippocratis ſententias ad uerbum ferè edidicerint, perpetuoq́; ſecum in ſinu geſtauerint, cùm è nullo propemodum alio libello plus fructus & emolumēti decerpere queant. Hinc quum maiores noſtri, prudentes ſanè uiri, intelligerent maximum in arte eſſe horum aphoriſmorum uſum, optimo conſilio ſanciuerunt, ut nullo non tempore in ſcholis medicorū publicè, magna cum diligentia enarrarentur. Nunc cùm ea quæ ad libri inſcriptionem attinent, à nobis ſint abundè explicata, ad Hippocratis ſententias enarrandas progrediendum erit.

Inſcriptionis ratio.

Aphoriſmi Hippocratis ſemper in ſcholis medicis publicè enarrandi.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣ-
μῶν τμῆμα πρῶτον.

HIPPOCRATIS APHORIS-
morum sectio prima.

APHORISMVS PRIMVS.

Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars uerò longa: occasio præceps, experimentum periculosum, iudicium difficile. Oportet autem non solum seipsum præstare ut faciat ea quę conueniũt, sed & ægrum, & asidentes, & externa.

DVAS hæc Hippocratis sententia complectitur partes, in quarum prima quidem docetur, quod necesse admodum sit in arte medica esse aphoristicam, hoc est breuẽ & compendiosam doctrinam, quandoquidem uita ipsa humana breuis sit, ars uerò longa. Neque enim uita breuis ad artem longam perdiscendam sufficere potest, nisi hæc ipsa breuibus sententijs & aphorismis complexa fuerit. Cæterùm βίος, τουτέστιν ὁ χρόνος τῆς ζωῆς ἡμῶν, *Philotheo interprete, uita, siue tempus uitæ nostræ breue ab Hippocrate dicitur, artis comparatione, quæ quidem longa est. Quanquam simpliciter etiam uita nostra breuis, fugax, ac momentanea est. Siquidem uniuersum uitæ nostræ tempus, Dauide in Psalmis teste, anni sunt septuaginta, uel ad summum octoginta. Quam quidem de uitæ breuitate Dauidis sententiam Eobanus noster, longiore uita dignißimus, ijs uersibus scitißimè expreßit:*

βίος. Vita breuis.

Vniuersum uitæ nostræ tẽpus.

Tam nostri tacitis labuntur cursibus anni,
Quàm cito quæ loquimur uerba perire solent.
Viuitur humanos bis septem lustra per annos,
Vix rectè ut ualeas lustra bis octo feres.

È quibus eximios quos uiuimus, omne laborum
Et genus, & miseri fata doloris habent.
Tam citò desinimus, tam sors hæc nostra caduca est,
Tam citò ceu penna præpete uita fugit.

Quare rectißimè etiam ab Horatio dictum est,

Vitæ summa breuis spem nos uetat inchoare longam.

Ars longa cur dicta. *Porrò ars bifariam longa dicitur. Primùm quidem, de Galeni sententia, quòd occasio agendorum in ea præceps admodum sit, hoc est angustißima, & ferè momentanea, atque adeò difficulter comprehensibilis, ut copiosius in Commentarijs idem prosequitur Galenus. Dein ars quoque ipsa longa est, præsertim si eam unius hominis uita metiamur, propter multarum uariarumq; rerum cognitionem, quam hæc ipsa requirit.* *Medicina multarũ rerum cognitionem requirit.* *Nam omnes alias artes sine controuersia medicina ipsa difficultate atque uariarum rerum inuestigatione superat. Medico enim opus est ut elemẽta, ac temperamenta, atque adeò naturam hominis, omnium quoque partium corporis essentiam, magnitudinem, numerum, situm, connexum, figuram, actionesq;, alimentorum præterea facultates, pulsus, urinas, aliaq; signa perspecta habeat.* *Quæ medico cognitu necessaria.* *Causas denique morborum, symptomatumq;, & eorundem differentias idem rimetur necesse est. Postremò ut simplicium medicamentorum uires, quo tot morbis corpus humanum undiquaq; incursantibus, mederi commodè poßit, calleat, oportet. Quid multa? omnium propemodum stirpium, gemmarum, animantium, terrarum, & metallorum exactam habeat notitiam medicus necessum est. Quare tanta est uarietas ac difficultas earum rerum quas medicum cognoscere oportet, ut uix etiam iusta oratione ab aliquo complecti queant. Ita ut uerißimè initio libri tertij de Differentia pulsuum Galenus scripserit, tantam esse rerum in hac arte obscuritatem ac difficultatem, ut si uel in triplum hæc uita nostra prorogetur, tamen ne tunc quidem exactè nos omnia cognoscere posse. Proinde non temerè Hippocrates dixit Vitam breuẽ, artem uerò longam esse. Danda igitur opera, ut in perdiscenda arte inutilia omnia recidantur, atque ea tantum quæ ad hanc rectè exercendam utilia & necessaria sunt, consectentur.* *In arte medica perdiscenda inutilia recidẽda.* *Id quod hoc loco etiam tacitè Hippocrates per hæc uerba,*

ba, Vita breuis, ars longa, innuere uoluit. Quod in primis testatur Galenus, qui lib. 6. de Simplicibus medi. facul. cap. 1. ita scriptum reliquit: Et sanè protinus Aphorismorum initio ab Hippocrate mihi dictum uidetur, Vita breuis, ars uerò longa, ut tempus non in inutilia impenderemus, uerùm quàm maximo studio festinaremus uiam incedere compendiosissimam, nempe per ea quæ in arte utilissima. Hæc ille. Occasio, quæ Græcis καιρὸς dicitur, est faciendi, aut non faciendi opportunitas. καιρὸς itaque Græcis omnino plus est quàm tempus, nempe articulus, ipsumq; momentum ac punctum, quod aiunt, in quo aliquid sit agendum. Sic cùm apud Terentium dicitur, In articulo oppressit: non est aliud, quàm ἐν τῷ καιρῷ. Non igitur rectè hoc loco antiquus interpres καιρὸν tempus simpliciter conuertit, cùm potius interpretanda uox hæc erat occasio, aut cum adiectione tempus opportunum. Occasionem autem Hippocrates ὀξὺν, id est præcipitem ac celerem, aut celeriter transeuntem esse ait, ob perpetuum humani corporis fluorem, Galeno teste, quod alterantibus caussis tum internis, tum extrinsecus incidentibus, nunquam non obnoxium est. Quum itaq; corpus humanum assiduò fluat, & temporis momento transmutetur, idq; tum potissimum quum morbo affligitur, qui eo etiam illud reddit imbecillius, quo uehementior est, & quo grauius affligit, eo celerius exigit remedium: danda omnino medico opera erit, ut remediorũ occasionẽ non negligat, ne subinde quum illo maximè uti cupiat, usui nullus sit relictus locus. Prudentissimè igitur in Epistola ad Crateuam dixit Hippocrates: τέχνης μὲν γὰρ πάσης ἀλλότριον ἀναβολή, ἰητρικῆς δὲ καὶ πάνυ, ἐν ᾗ ψυχῆς κίνδυνος ἡ ὑπέρθεσις. Ab omni equidem arte aliena est procrastinatio, potissimum uerò à medicina, in qua dilatio uitæ periculum est. Quapropter occasio ipsa non ineptè ὀξὺς etiam, id est acuta dici potest, quòd scilicet ab ea deflectere non sit tutum. Atq; hinc est quòd ueteres hanc pinxerint cum nouacula, quam dextræ insertam gerebat, quòd scilicet ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος, id est quauis acie acutior esset. Sed præstat hoc loco referre uersiculos elegantissimos, è libro quarto Epigrammatum desumptos, qui Occasionem, quæ medico præsertim summo studio obseruãda erit, sic pingunt, ut ne

Occasio.
καιρὸς.
Præceps.
ὀξὺς.
Occasio acuta cur dicta.

Apelles quidem hanc melius exprimere potuerit. Sunt autem eiuſ modi:

Τίς πόθεν ὁ πλάστης; σικυώνιος. οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. σὺ δὲ τίς; καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; ἀεὶ τροχάω. τί δὲ ταρσοὺς
Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; ἀνδράσι δεῖγμα,
Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Η δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι
Νὴ δία τ' ἐξόπιθεν. πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων
Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

Quos uerſiculos Eraſmus ita conuertit, & uicißim latinis uerſibus expreßit,

Quæ patria artifici? Sicyon. Quo nomine? Nomen
Lyſippo dictum eſt. Ipſe quis es, loquere?
Illa ego cuncta domans Occaſio. Cur age pinnis
Inſiſtis? Voluorq; ac rotor aßiduè.
Cur gemina in pedibus geſtas talaria? Dicam,
Huc illuc uolucrem me leuis aura rapit.
Quid dextræ ſibi uult inſerta nouacula? Signum hoc,
Quod quauis acie ſim mage acuta, docet.
Tecta capillitio facies quid nam admonet? Illud,
Quiſq; uti me, quoties offeror, arripiat.
Cur autem capitis pars poſticaria caluet?
Quem ſemel alatis præterij pedibus,
Is quanquam uolet inde cito me prendere curſu,
Haud liceat, ſimulac uertero terga uiro.
Hac itaq;, idq; tua me finxit imagine cauſa,
Hoſpes, ſculptoris ingenioſa manus:
Spectandamq; domus hic prima in fronte locauit,
Scilicet ut cunctos & moneam, & doceam.

Experimentum eorum quæ iuuant periculoſum, fallax, lubricum exiſtit:

πεῖρα σφαλερή.

existit: id enim uox σφαλερὴ significat, idq; propter corporis humani dignitatem, quemadmodum fusius in Commetarijs Galenus docet. Iudicium difficile.) Hoc est, ratio per quam quid faciendum sit iudicatur, difficile. Quod cuiuis promptum est colligere ex tot sectis & opinionibus quæ in arte fuerunt medica, ueluti in Commentarijs Galenus latius prosequitur. Idem igitur κρίσις hoc loco quod λόγος καὶ λογισμὸς denotat. Quum itaque duo sint instrumenta, per quæ remedia inueniuntur, ut loco iam citato, & libro tertio Ther. meth. capite secundo Galenus testatur, ratio scilicet & experiētia, rectè quidem Hippocrates hanc periculosam, illam uerò difficilem esse dixit. Oportet autem, &c.) Hæc quidem altera est huius sententiæ pars, in qua Hippocrates non tantum à medico ea quæ conueniunt, sed & ab ægris atque ministris requirit. Vult enim singula sic esse comparata, ut morbū oppugnare poßint. Quare, inquit, oportet non solum ἑωυτὸν, δηλονότι ἰατρὸν, medicum ipsum uniuersa quæ opportuna sunt facere, sed & ægrum, qui in omnibus præcipiēti medico obtemperet, nihilq; intemperantia sua delinquat. Nisi enim utilibus medici præceptis obtemperauerit, ut sua ipsius culpa moriatur æger necesse est. Quapropter non temerè ab Hippocrate libro primo Epide. sect. 2. dictum est, ὑπεναντιοῦσθαι τῷ νοσήματι τὸν νοσεῦντα, μετὰ τοῦ ἰητροῦ χρή: Aegri est, unà cum medico reluctari morbo. Cæterùm ἑωυτὸν est composita uox, ab ἑ & ὠυτὸς dictione Ionica, quæ idem significat quod αὐτὸς. Est enim ωυ diphthongus Ionica, pro αυ, ut obiter etiam hoc annotemus. Per aßistentes intelligit ministros, qui ægro adsunt. Quorum etiam interest, ut nihil erroris committant, & ministerium ritè exhibeant, quemadmodum Galenus libr. primo de Dieb. decretorijs copiosius docet. Præterea externa quoque ipsa conuenire, ac culpa uacare oportet. Quid autem per externa nobis accipiendum sit, non solum in Commentarijs, sed et loco iam citato Galenus explicat, inquiens: Etenim pluuiæ, tonitrua, fulgura, uicinorum tumultus, canum latratus, grassationes latronum, domus ruina, defluens aqua, fluuius irruēs, incendia ictus, atque huius generis uniuersa exterioribus attribuuntur. Porrò quæ in altera huius sententiæ parte præcipit Hippocrates, ea etiam

Iudicium difficile.

κρίσις.

Oportet autem non solum.

Seipsum.

ἑωυτὸν.

Aßistētes.

Externa.

tiam in libro sexto Epide. par. 2. aph. 29 repetit ijs uerbis: Considerandum quæ ad ægrotantem, quæq; ad aßidentes, & quæ ad exteriora attinent. In quorum uerborum expositione multa ad institutum facientia in nostris Commentarijs studiosi reperient.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Non parum sententiæ ambigunt.) Significantius fortè, & melius ita interpres conuertisset: Ex ijs est de quo maximè quæstio existit. Siquidem Græcè est, τῶν ἀπορωτάτων ἐστί. *Sic quoque non obscura est eius rectitudinis difficultas.) Infœlix eius successus. Græcè enim est,* τὸ δυσκατόρθωτον αὐτῆς. *Cohærere.) Græce,* οἰκεῖον εἶναι, *accommodatum, familiare esse. Sufficiat.)* ἱκανός ἐστι, *sufficit. Vel dormisse.) Græcè,* κοιμηθέντος καλῶς αὐτοῦ. *bene dormisse, conuertendũ erat. Soporem.) somnum,* ὕπνον, *propter interpretes alios, qui* κῶμα *soporem interpretantur.*

APHORISMVS II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίας, καὶ τοῖς ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρονται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν. ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. οὕτω δὲ καὶ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἷα δεῖ γίγνεσθαι γίγνοιτο, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως ἔχουσιν. ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους, ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In perturbationibus uentris, & uomitionibus sua sponte factis, si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt. Itidem & uasorum uacuatio si talis fiat qualis fieri debet, confert, & leuiter ferunt: sin minus, contrà. Habere itaq; rationem oportet & regionis, & temporis, & ætatis, & morborum, in quibus oportet, aut non.

Hippocrates in hac sententia, exemplo ab ijs euacuationib. quæ sua sponte, atque adeò natura ipsa fiunt, sumpto monstrat,

ſtrat, quales humores medicum uacuare oporteat. De qualitate enim eorum quæ uacuātur, Galeno etiam in Commentarijs teſte, Hippocrati ſermo eſt, & minimè, ut nonnulli cenſent, de quantitate. Qualitas autem, quæ Græcis ποιότης dicitur, in præſentia nihil aliud ſignificat, niſi differentiam, aut ſpeciem humorum corruptorum, ac corpus infeſtantium. Quare quod in præſenti Commentario Galenus ποιότητα, & ſequenti ποιότητα uocat, idipſum libro quarto de Tuenda ſanitate ἰδέαν καὶ πλῆθος nominat: ubi ut medicus in alui deiectione πρός τε τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ, ad redundantis ſucci copiam, pariter & ſpeciem, reſpiciat hortatur. Significare autem ποιότητα, hoc eſt qualitatem interdum, idem quod differentiam ſeu ſpeciem, teſtantur euidentiſſimè quæ ſcribit lib. 2. de Sanitate tuenda, capite decimo, Galenus, de exercitijs ſic inquiens: ποιότης δὲ ἡ διαφορὰ, καὶ γὰρ οὖν καὶ ταῦτ' ἔξεστιν ἑκατέρως ὀνομάζειν, ὀξύτης τε κινήσεώς ἐστι, καὶ βραδύτης, &c. Qualitas uerò ſeu differentia (nam & hæc utroque modo appellare licet) uelocitas tarditasque motus ſunt. Vnde omnibus perſpicuum fit, errare eos toto cœlo, qui per qualitatem ſolam humorum caliditatem, frigiditatem, humiditatem, aut ſiccitatem, atque adeò nudas earundem qualitates eſſe intelligendas cenſent. Nam ſi eaſdem hoc loco qualitatis nomen ſignificaret, temerè uacuationis mentio fieret, quum qualitas ipſa, ſi ſola fuerit plus æquo aucta & intenta, non uacuationem, ſed alterationem requirat. Hinc etiam conſtat eoſdem non rectè accipere purgationis definitionem, quam in Commentarijs affert Galenus, humorum κατὰ ποιότητα λυπούντων, hoc eſt, qui qualitate moleſtant, inquiens eſſe uacuationem. Siquidem per qualitatem humorum, ſolam caliditatem, frigiditatem, humiditatem, aut ſiccitatem eorundem intentam intelligunt: quum tamen conſtet Galenum hoc loco loqui de humoribus, qui aucti immodicè, iuſtam ſibi proportionem ſanguini inculpato componendo neceſſariam, excedunt: quos nō alteratione, ut qualitates intentas, ſed purgatione potius ſanare oportet. Vt certè ποιότης Galeno non ſit diuerſa à κακοχυμία, quæ accidit, eodem lib. 13. The. meth. teſte, ubi flaua bile, uel atra, uel pituita, uel ſeroſis humoribus corpus refertum fuerit. Qualitas

Qualitas quid.

Purgationis definitio quomodo intelligenda.

ποιότης nō differt à κακοχυμία.

itaque humorum in præſentiarum non ſolùm calidiores, frigidiores, humidiores, aut ſicciores factos, uerùm etiam immodicè auctos humores ſignificat, quos hoc nomine per purgationem educere oportet: cuius quidem, ſi ſolæ qualitates intentæ forent, nullus uſus futurus eſſet, utpote quæ alteratione, ut dictum eſt, ſanari, atque ad mediocritatem reduci deberent. Qualitatem uerò hoc ipſum quod diximus ſignificare, in primis teſtatur Galenus, qui lib. quarto Aph. comm. 2. ſic ſcriptum reliquit, τὸ γὰρ οἷα δεῖ, τὸ πλεονάζον ἐστὶ τῶν λυπούντων δηλονότι, κατὰ ποιότητα τὸν κάμνοντα. Quod enim dicitur, qualia oportet, redundantiā eorū quæ qualitate ægrotantem infeſtant, ſignificat. Et qualitatem hoc loco ſignificare humorum corruptionem, quæ nihil aliud eſt niſi cacochymia, clariſsimè docent quæ Galenus libro tertio Prorrhetici com. 18. ſcribit, inquiens: ὅταν ἐκκενούμενα τύχοι τὰ διεφθαρμένα, κάθαρσις γίνεται. Cum excerni contigerit, quæ deprauata & corrupta ſunt, purgatio fit. Quid multa? Hippocrati et Galeno interdum qualitatē denotare cacochymiā, quantitatē uerò plenitudinē ſeu plethorā, ex multis etiā alijs Galeni locis fit euidētiſſimum, eo præſertim qui eſt lib. 1. Aph. com. 23. ubi ita ſcribit, ὡς γὰρ ποιότητα κατὰ τὸν λυποῦντα χρὴ κενοῦσθαι χυμὸν, οὕτω δηλονότι καὶ τὴν ποσότητα τῷ πλήθει τοῦ λυποῦντος ἁρμόττειν: Quemadmodū qualitatē pro humoris ratione qui corpus infeſtat, uacuari oportet, ita & quantitatē humoris moleſtantis multitudini congruere decet. Per hæc enim uerba, qualitatē euacuare oportet, palàm ſignificat, ſe non loqui de caliditate, frigiditate, & ſimilibus qualitatibus, utpote quæ uacuatione nō egent, ſed de humoribus potius, qui ſuam proportionē ac mediocritatem excedentes purgationē requirūt, perinde atq; ubi ex æquo omnes aucti ſunt, euacuationem. Cuius rei teſtis eſt Galenus libro ſecundo Aph. comm. 17. ſic ſcribēs, κένωσιν μὲν ἁπλῶς εἴωθε λέγειν ὁ ἱπποκράτης, ὅταν ὁμοτίμως ἅπαντες οἱ χυμοὶ κενῶνται. κάθαρσιν δὲ, ὅταν οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα: Vacuationem ſimpliciter Hippocrates dicere conſueuit, quando humores omnes ex æquo euacuantur: purgationē autem, quando ij qui qualitate moleſtant. Qualitatem autem ſignificare ſpeciem humoris moleſtantis, ſole clarius monſtrat locus Galeni, qui eſt

in

in 6. Aph. comm. 11. ubi inquit, οὐ τῷ κενώσεως μόνον λόγῳ αἱμορροΐδες ἰῶνται τὰ τοιαῦτα τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ποιότης τοῦ κενουμένου: Non ſolùm uacuationis ratione hæmorrhoides ſanant eiuſmodi mala, uerùm etiam qualitas ipſa eius quod uacuatur: hoc eſt, ſpecies etiam humoris qui uacuatur. Quaſi diceret Galenus, Hæmorrhoides hæc mala non ſolum ſanant quia uacuant, uerumetiam quia talem humorem uacuãt, qualis educi debet, nempe melancholicum, qui malum hoc procreat. Et libro quarto Ther. meth. cap. 6. ubi ex profeſſo de purgatione agit, diſertè dicit κάθαρσιν ἐπὶ πλήθει χυμῶν μοχθηρῶν δεόντως παραλαμβάνεσθαι: Purgationem in redundantia uitioſorum humorum conuenienter ſuſcipi. Quare abundè nunc oſtenſum eſt, qualitatem in præſenti aphoriſmo ſignificare ſpeciem humorum redundantiũ, atq; adeò corruptorum, & corpus infeſtantium, quorum tantum fieri euacuationem oportet, & non aliorum. Rectè igitur præcipit Hippocrates hoc in aphoriſmo, qualitatem ac ſpeciem eorum qui uacuantur humorum eſſe conſiderandam, ne ſcilicet probi & inculpati humores pro prauis ac noxijs, magno ægrotantis malo, educantur. Inquit itaque, In perturbationibus uentris, hoc eſt, deiectionibus per inferna. Venter enim, qui Hippocrati κοιλία dicitur, hic pro aluo capitur. Aliàs uentriculum etiam ſignificat, ut alibi copioſius commemorauimus. Et uomitionibus ſua ſponte factis. Quibus uerbis palàm innuit, ſe non de omnibus perturbationibus alui, & uomitionibus loqui, ſed de ijs tantum quæ ſua ſponte, hoc eſt citra medici operã fiunt, Galeno lib. quarto Aph. comm. 2. teſte, ab ipſa nimirum expultrice facultate, quæ natura interdum, Galeno libro ſecundo de Sympt. cauſis, cap. 1. authore, uocatur. Hinc eſt quòd omnes etiam uacuationes ab eadem factæ, naturales dicantur. Cuius rei teſtis erit Galenus, qui in libro contra Iulianum, in eum ſcribit modum: Nos quoties alicui nullo ſumpto medicamento uomitus accidit, aut multa inferior euacuatio, “ ſiue ea per inteſtina, ſiue per uterum fiat, huiuſmodi omnia natu- “ ra facta eſſe dicimus: uel à natura, uel naturaliter. Si talia purgentur qualia purgari oportet, hoc eſt, humores qui corpora moleſtant. Confert, & facile ferunt: συμφοροῦσι γὰρ οἱ κάμνοντες,

Perturbatio uẽtris.

κοιλία.

Vomitiones ſua ſpõte factæ.

Natura.

Vacuationes naturales.

Si talia, &c.

ἐλευθερούμενοι τῆς κακοχυμίας, ait Philotheus. Quibus uerbis palàm sententiam nostram confirmat, nempe Hippocratem & Galenum hoc loco de cacochymia loqui, quam quidam perperàm prauam humorum qualitatem interpretantur, quum sit potius uitium succi, aut uitiosus succus. Neque enim in cacochymia solùm existit qualitas praua, uerum etiam quantitas, seu humoris redundantia, ut alibi fusius monstrauimus. Nam quum cacochymia sit unius humoris redundantia, ut paulo antè dictum est, praua etiam unà adsit qualitas necesse est, quum aliàs κακοχυμία, & uitiosus succus dici cõmodè non posset. Omni itaque cacochymiæ est praua qualitas coniuncta: sed non uice uersa, omni prauæ qualitati coniuncta est humoris redundantia. Siquidem non raró eiusdem sola qualitas intenditur, mediocritate substantiæ manente. Quod confirmat grauißimus author Galenus, qui libro 3. de Temperam. cap. quinto scribit, Animal bifariam calidius fieri, uel quòd plus calidorum succorum sit sortitum, uel quòd calidiores eos habeat quàm antea. Et eadem ratione bifariam etiam frigidius, uel quòd plures illi succreuerint frigidi succi: uel quòd eorum mediocritate non mutata, sola qualitas sit intenta. Sin minus, scilicet uitiosi humores uacuentur. Contrà accidit, hoc est nocet, & difficile ferunt ægrotantes hanc uacuationem, quòd nimirum utilis humor deiectione aut uomitione educatur. Hactenus Hippocrates de ijs quæ sua sponte, atque adeò à natura ipsa fiunt uacuationibus, egit, easq; bonas esse docuit, quas ægrotantes facile ferunt, utpote quæ infestantes humores expurgant. Contrà prauas, quas difficile ferunt, utpote quæ non id quod infestat, sed aliud quippiam uacuant. Nunc de euacuatione quam medicus molitur uerba facturus, hortatur ut eadem sit eorum quæ corpus nostrum molestant. Nam quum medicus in artis operibus ea quæ à natura fiunt studiose imitari debeat, hoc quidem unicè curabit, ut in singulis morbis tales uacuet humores, quales quum in ijs quæ sponte fiunt uacuationibus excernuntur, prodesse constat. Inquit igitur, Sic & uasorum uacuatio, quam ille κενεαγγείην uocat, si talis fiat, qualis fieri debet, confert, & leuiter ferunt. Per uasorum autem uacuationem, omnem euacuationem, Galeno in Commentarijs teste, Hippocrates

Margin notes: Cacochymia. — Lib. 2. Paradox. capite 2. — Sin minus, &c. — Vacuatio qualis esse debeat.

pocrates intelligit: sic ab euentu illam nominans, quòd nimirum in singulis uacuationibus inania fieri uasa accidat. Quare hoc loco generatim de omni uacuatione loquitur, quod libro quarto Aphoris. comm. 2. Galenus palàm etiam confirmat. Sin minus, contrà. Quorum quidem uerborum is est sensus, quem paulo antè expreßimus. Cæterùm in fine aphorismi Hippocrates præcipit, in uacuationibus ipsis rationem esse habendam regionis, temporis, ætatis, & morborum: idq; duplici ratione. Primùm, ut per hæc ipsa humores qui retrocesserunt, & non æqua portione per uniuersum sunt diffusi corpus, dignoscamus, quemadmodum Galenus copiose in Commentarijs docet. Secundò, ut sciamus quando nobis sit euacuandum, aut minus. Siquidem in frigidis tum regionibus, tum temporibus, minimè uacuare oportet, nisi idipsum ingens neceßitas postulet: quod tum corpus antea satis frigidum, magis refrigerabitur. Quare si omnino uacuandum erit, parcè id ipsum faciamus oportet. Sic etiam in calidis locis & temporibus tutò uacuare nobis haud licet, quod scilicet tum natura ipsa exusta, æstuq; dissoluta, euacuatione magis dissoluetur. Similiter sentiendum de ætatibus & morbis, quod in ijs etiam omnibus uacuare haud liceat, ut fusius capite uigesimo nostri Compendij seu Isagoges diximus. Præterea particulam hanc, In quibus oportet, aut non: Galenus abundè in Commentarijs explicat, ut nostra expositione non sit opus.

Vasorũ uacuatio.

Habere itaque rationem, &c.

In quibus conueniat, &c.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Hippocrates siquidem euacuationem.) Conuertendum erat, omnem euacuationem. Græcè enim est, ὁ γὰρ ἱπποκράτης ἅπασαν κενώσιν. Si igitur pituita redundet.) Ex hoc loco satis liquet, quod suprà etiam monuimus, in cacochymia humorem non solum in qualitate, ut uerba in scholis nostris usitata usurpemus, uerùm etiam in quantitate peccare. Nam quum promiscuè ijs duabus uocibus πλεονάζοντος & ἐνοχλούσης utatur Galenus, apertè significat nihil referre, siue abundare, siue infestare pituitam dicamus, quum primum sine secundo accidere haud queat. Siquidem quantitate humoris culpata existente, nequit esse inculpata eius-

In κακοχυμίᾳ humor quatenus peccet.

dem qualitas. *Si non regurgitauerint.)* ὁκόσων μὴ ἄμπωτίς ἐστιν: *Si nõ intrò redierint. Est enim* ἄμπωτις *propriè, quãdo post exundationem aqua ad mare reuertitur ac reciprocando subsidit. Quare idem significat quod* ἀνάπωσις, *quòd scilicet tum mare aquam rebibere uideatur. Galenus ad humores transtulit, qui reciprocando ad interiora corporis recedunt.*

ἄμπωτις.

APHORISMVS III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὔτε ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσι, οὐκέτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκα τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν. σφαλερὸν γάρ. ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Athletarum summè firmæ corporis constitutiones periculosæ, si ad extremum progressæ fuerint. neque enim eodem in statu consistere possunt, neque interquiescere. Quum uerò non quiescunt, iam in melius proficere haud possunt. restat igitur ut in deterius uergant. His itaque de causis firmam constitutionem sine mora soluere prodest, ut rursus corpus refici incipiat. Neque uerò extenuationes ad summum progredi oportet, periculosum enim: sed prout fuerit natura eius qui perferet, eousque progrediendum. Pari modo euacuationes ad summum progressæ, periculosæ. Et uicissim refectiones summę, periculosę.

Supe-

SVperiore sentētia Hippocrates monstrauit, quales humores medicum uacuare conueniat. Nunc uerò de quantitate seu plenitudine illi sermo est: neque enim hoc loco, ut præcedenti etiam dictum est Commentario, ποσότης aliud quàm τὸ πλῆθος significat. Athletarū autē exemplo docet, immodicā plenitudinē esse periculosam, atque adeò sine mora soluendam. Cæterùm in firma athletarum constitutione soluenda idem monet Hippocrates, ne utamur extrema extenuatione. idipsum enim periculo haud uacat. Ad extremum dictionis immodicas tum uacuationes, tum refectiones damnat. Porrò quum inquit, ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν, animaduertendum erit per γυμναστικοὺς non eos qui quomodolibet exercentur, sed eos potius quorū hoc studiū est, ut athletico robore contra aduersarios exercendo sese muniant, esse intelligendos. Quod in Commentarijs Galenus apertè docet, & in lib. ad Thrasybulum, ubi præsentem sententiam citās, in eum scribit modum: Ἀκούειν γάρ σε χρὴ γυμναστικὰ σώματα λέγεσθαι νῦν, οὐ τὰ τῶν ὁποσουῦν γυμναζομένων, οἷον ἤτοι σκαπτόντων, ἢ ἐρεσσόντων, ἢ ἀμώντων, ἤ τι τῶν ἄλλων, ὅσα κατὰ φύσιν ἀνθρώποις ἔργα πραττόντων, ἀλλ' οἷς αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶν ἀγώνισμα τὸ γυμνάζεσθαι κατ' ἀθλητικὴν τῶν ἀντιπάλων ἰσχὺν ἐπασκοῦσιν: Per gymnastica uocata corpora nunc te intelligere oportet, non illa quæ quomodolibet exercentur, ut sunt fodientium, remigantium, metentium, aut quippiam aliud ex naturalibus hominum operibus facientium, sed illa quibus hoc ipsum studium est, ut athletica ui sese contra aduersarios in lucta exerceant. Philotheus etiam γυμναστὰς hoc loco ἀθλητὰς interpretatur. Ex ijs igitur perspicuum est γυμναστικοῖσιν idem hoc loco significare quod ἀθλητικοῖσιν. Hinc est quod nos conuertimus, Athletarum. Siquidem horum unicum hoc est uitæ institutum, ut luctando alios uincant atque deijciant. Quare cibis multis plurimumq; nutrientibus, corporis robur atq; molem sibi parare student. Quod dum summo studio faciunt, tantam humorum copiam coaceruant, ut periculum sit ne præ illa rumpantur uasa, aut calor natiuus extinguatur, quemadmodum Galenus copiosius in libello de Firma affectione docet. Vt ea de causa rectißimè dictum sit ab Hippocrate, summè firmas athletarum constitutiones esse

Quantitas quid.

γυμναστικοί qui.

Summè firmæ constitutiones.

εὐεξία.

ἕξις.

εὐεξία duplex.

esse periculosas. Summè autem firmas constitutiones diximus, quæ Hippocrati αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι uocantur. sic enim εὐεξίαν interpretatur Cicero, ut καχεξίαν infirmam constitutionẽ, seu affectionem. Galenus etiam in libro ad Thrasybulum inquit, εὐεξία μὲν οὐδὲν ἄλλ' ἐστὶν, ἢ εὖ ἔχουσα ἕξις: Euexia nihil aliud est, quàm firma seu bene constituta affectio. ἡ δὲ ἕξις, διάθεσις μόνιμός ἐστι: Hexis est affectio stabilis & perpetua. In eo libello quem inscripsit Exhortationem ad bonas artes Galenus, ἕξιν ἔμμονον εἶναι καὶ δυσαλλοίωτον διάθεσιν ait. Cæterùm quum duplex sit firma affectio, una salubris & naturalis, altera cũ adiectione Athletica, nõ simpliciter uocatam firmam constitutionem seu affectionem periculosam esse tradit Hippocrates, sed eam potius quæ est ἀθλητῶν, ἢ τῶν γυμναστικῶν. Inter firmas autem athletarum affectiones eas maximè tanquam periculosas damnat, quæ ad extremum progrediuntur, hoc est in quibus uasa ipsa humoribus sic expleta sunt, ut plus citra uitæ discrimen capere haud poßint. Quare non ab re dixit Hippocrates, athleticam firmam constitutionẽ in eodem statu consistere non posse, nec interquiescere, sed necessariò in deterius uergere. Causam abundè in Commentarijs Galenus exponit. Proinde quod ad bonam ualetudinem attinet, palàm est, nullũ genus hominum esse miserius quàm athletarum. Ita ut Galenus noster in libello paulo antè citato scitißimè dixerit, Athletas uocatos esse quasi ἀθλίους, id est miseros. Quo quidẽ in loco multis in athletas inuehitur. Quum igitur athletæ tantam sibi studio molis corporis contraxerint humorum copiam, ut ex ijs aut uenarum ruptionem, aut innati caloris, qui ob immodicam plenitudinem perspiratu caret, extinctionem incidere eos necesse sit, prudentißimè Hippocrates confestim, antequam scilicet prædicta pericula incidant, illorum firmam affectionem esse soluendam hortatur, causa ipsa adiecta, ut nimirum corpus rursus refici incipiat. Soluitur autem per euacuationẽ, uenæ potißimum sectionem. Sed ut modum etiam in uacuatione obseruet medicus, hanc ipsam ad summũ progredi uetat, quod immodica uacuatio non sit minus immoderata expletione periculosa. Vacuationem autem ipsam ξύμπτωσιν uocat, hoc est extenuationem, concidentiam, contractionem'ue,

Athletarũ genus miserrimum.

Confestim.

Vacuationis modus.

ξύμπτωσις.

ἀπὸ

ἀπὸ τοῦ συμπίπτειν, quod Latinis est concidere, & contrahere. aut idem quod συνιζάνειν, id est, considere. Nam uacuatio corporis molem concidere, ac considere facit. Interpres σύμπτωσιν satis obscure cōpreßionem conuertit. Significantius dixisset molis contractionem, aut extenuationem, ut nos. Vsus est in hac significatione uoce συμπτώσεως Hippocrates, etiam lib. 6. Epid. par. 3. Aphoris. 3 & 4. In extenuanda itaq; corporis athletarum mole natura, id est facultas eius qui uacuationem perferre debet, consideranda erit. Hic enim minus, ille magis perfert uacuationes. Atq; hinc est quod Galenus quoq; in libro de Curandi ratione per uenæ sectionem, inter præcipuos euacuationis plenitudinis scopos non solum quantitatem & qualitatem, sed & uirium robur, atque infirmitatem connumeret. Quod etiam crebro in libris quos de Medendi ratione inscripsit, facit. Sed cum hoc loco dicat Hippocrates, in extenuādo corpore non esse ulterius progrediendum quàm uires ferre poßint, mirabitur quispiam, qui fiat ut Galenus non rarò usque ad animi defectum uacuet? Quod certè dum facit, parum ad uires ipsas respicere uidetur. Hic Antonius Musa Brasauolus in suis quos in Hippocratis Aphorismos conscripsit Commentarijs, respondet, Galenum animi deliquium nō includere, sed excludere. Quæ quidem ad præsentem interrogationem responsio quàm sit à Galeni sententia aliena, notius est ferè, quàm quòd à me demonstrari debeat. Quū enim Galenus docet uacuationem usq; ad animi deliquium fieri debere, de ea quidem loquitur quæ animi deliquium affert. Id quod uno aut altero loco ostendisse sufficiat. In lib. 9. The. methodi, de curatione synochi agens, ita scriptum reliquit. ἀφαιρῶ τοίνυν αὐτοῦ τοσοῦτον ἐξεπιτήδες, ὡς λειποθυμίαν ἐπιγενέσθαι, μέγιστόν τι βοήθημα τοῦτο πυρετῶν συνόχων, ἐν ἰσχυρᾷ δυνάμει: Aufero itaq; ab homine eousq; de industria sanguinem, quoad animo linqueretur, maximum planè, ubi ualentes uires sunt, continuæ febris remedium. Ex quibus Galeni uerbis manifestißimum fit, eum animi deliquium non excludere. ait enim, ὡς λειποθυμίαν ἐπιγενέσθαι, ut animi defectus succederet. Si autē successit, quomodo exclusa fuerit, nō uideo. Præterea in libello de Curandi ratione per uenæ sectionem, in ardentißimis febribus μέ-

συμπίπτειν.

Natura.

Quare Galenus usque ad animi deliquium uacuet.

Ant. Musæ sententia.

χρι λειποθυμίας, ad animi deliquium uſque, confertim uacuandum eſſe hortatur. Hæc uerba autem μέχρι uel ἄχρι λειποθυμίας, non excludere animi deliquiū, quæ paulo pòſt ibidem ſequuntur, ſatis conuincunt. Sunt autem eiuſmodi. Noui ex ijs quoſdam neceſſario ἐπὶ τῇ λειποθυμίᾳ, ex animi deliquio, refrigeratos. Si ex animi deliquio ſuerunt refrigerati, igitur idipſum inciderunt. Si uero inciderunt in deliquium animi, quomodo fuit excluſum? Quare omnibus nunc eſſe perſpicuum cenſeo, Galenum in prædictis uacuationibus minimè animi defectum, ut nonnulli putant, excludere.

Hæc uerba, ad animi deliquium uſque: quomodo accipienda.

Vtcunq; autem is uacuationem eam quæ animi deliquium adfert in ardentiſsimis febribus, maximis inflammationibus, & uehementiſsimis doloribus, Comment. 13. primæ ſectionis Aphoriſmorum, admittat, tamen idipſum non facit niſi uiribus ualentibus & integris. Proinde in loco paulo ſuprà citato inquit, ἐν ἰσχυρᾷ δυνάμει. Et in libro de Curatione per uenæ ſectionem, ἐπισκεψάμενον τὴν ῥῶσιν τῆς δυνάμεως, uirium robore inſpecto. Non eſt igitur cur quiſpiam Galenum uires negligere exiſtimet, dū uacuandum docet, donec animus deficiat. Hoc ipſum enim non permittit, niſi ſic ualeant uires, ut ex animi deliquio emergere denuò queant. Sed ad alterius huius ſententiæ partis enarrationem ueniamus, in qua ait: Pari modo uacuationes ad ſummum peruenientes periculoſæ. Quibus utique uerbis non repetit id quod antea commemoratum eſt, ut nonnullis perperam uidetur. Siquidem in præcedentibus priuatim, in ſoluenda firma athletarum affectione non eſse ad ſummum progrediēdum docuit. ideoq; συμπτώσεως uoce, quam contractionem, & molis corporeæ ſubſidentiam ſignificare diximus: quod συμπίπτειν idem quod συνίζειν, καθίστασθαι, καὶ προστέλλεσθαι Græcis denotet: uſus eſt. In præſentiarum uero generatim omnes immodicas uacuationes periculoſas, atque adeò fugiendas eſſe monſtrat. Vt ſit ſenſus. Quemadmodum in extenuanda per euacuationes athletarum mole, non eſt ad ſummū progrediendum: ita quoque in omni alia uacuatione unicè cauendum erit, ne ſit immodica, uiresq; eius qui uacuationem ſuſtinet, ſuperet. Vt autem omnis modum excedens uacuatio eſt periculoſa, ſic uiciſsim etiam omnis refectio immodica periculo non uacat.

Galenus in uacuationib. uires haud neglexit.

Pari modo uacuationes, &c.

συμπίπτειν.

Senſus.

Quocirca

Interpretum Hippocratis lapsus.

Quocirca non recte hunc Hippocratis locum enarrant interpretes quidam, qui illum de iis tantum loqui refectionibus contendūt, quæ post immodicas uacuationes adhibentur, quum in uniuersum omnem immodicā refectionem, quocunq; in corpore fiat, periculosam esse pronunciet: quod in fine Commentariorum Galenus etiam fusius ostendit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Simpliciter.

Qui enim simpliciter.) ἁπλῶς. simpliciter hoc loco idem significat quod χωρὶς τῆς προσθήκης, citra adiectionem, Galeno in libello περὶ τῆς εὐεξίας autore. Hi enim apparatus sunt.) Hoc est, ad uniuersi corporis nutritionem paratos & præsto esse copiosos humores est necesse. Id enim παρασκευή uox, qua hic Galenus utitur, manifeste significat. Et sequentia hæc eiusdem uerba, καὶ οὐχ οἷά τε χωρὶς αὐτῶν ἑτοίμως παρασκευασμένων, εἰς ὄγκον ἀρθῆναι τοῦ δεόντος μείζονα τὰ σώματα. Sed & uires.) Græce est, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις, τοῦτ᾽ ἔστι ἡ δύναμις: Sed & naturam, hoc est uires. Natura enim aliquando idem quod facultas aut uis significat, Galeno libro 2. de Sympt. caus. cap. 1. teste. Ad exemplum retribuere.) Rectius, referre. Græce enim est, εἰ μὲν ἀνταποδώσειν μέλλοι τὶς τῷ παραδείγματι τὸν λόγον. Ad exemplum, scilicet athletarum, ne sermo mutilus sit. Refectiones enim immodicas & summas esse periculosas, exemplo nobis est firma athletarum constitutio. Et hanc quidem partem esse ad athletas referendam, Galenus paulo suprà iis ostendit uerbis: Quæ de firma athletarum constitutione dicta fuere, medicis ueluti exemplum sunt sermonis postea subiungendi. Inquit enim sic: Et uacuationes ad summum progressæ, periculosæ. Et rursus: Refectiones quū extremæ fuerint, periculosæ. Vt horum uerborū is sit sensus: Summas euacuationes et refectiones esse periculosas, exemplum athletarum supra positum abunde docet, utpote quos ultra nutrire non licet, neq; tamen etiā summè extenuare. Hoc solum putabis.) Græce, κατ᾽ αὐτὸ τοῦτο μόνον, per hoc ipsum solum, &c. Verum si quis ita sermonem acceperit, altera doctrinæ pars.) De summa expletione, περὶ τῆς ἄκρας πληρώσεως. manifeste, φανερῶς. Quæ uerba interpres par-

Natura quid.

Ad exemplum.

Sensus.

Galeni locus difficilis explicatus.

tim non recte conuertit, partim omisit. His autem uerbis Galenus quorundam falsam interpretationem notat, qui Hippocratem de ijs tantū refectionibus quæ post immodicas euacuationes adhibentur, loqui arbitrantur. Hac enim ratione extremam expletionem seu refectionem Hippocrates non semper cauendam esse suaderet, sed ab immodica solum uacuatione. Quocirca si ita interpretabūtur Hippocratis uerba, altera doctrinæ pars de uitanda in uniuersum summa expletione, manifeste omittetur, & exemplum de firma athletarum affectione frustra allatum erit, utpote quam non alia ratione damnauerit, quàm quod athletæ cibis & potionibus, non obstante quod uires robustas habeant, supra modum se expleant. Vt hinc manifestum sit, eum non de ea tantum refectione loqui quæ post euacuationes ipsas, natura iam facta imbecilli, admouetur, uerumetiam ea quæ ualida adhuc existente uirtute fit. Hæc copiosius explicare placuit, quòd locus hic Galeni paulo obscurior sit, quàm ut ab omnibus intelligi poßit.

APHORISMVS IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & accuratus, in diuturnis sanè morbis semper: in acutis uero, ubi nō cōpetit, periculosus. Et rursus summè tenuis uictus, periculis plenus. nam & extremæ expletiones, graues sunt.

Victus ægrotantium quadruplex.

HOc in Aphorismo de ægrotantium uictu agitur, quod palàm Hippocratis uerba, & in Commentarijs etiam Galenus monstrat. Victus uero quo ægri utuntur, est quadruplex: nempe tenuis simpliciter, tenuis exquisite, tenuißimus, & extremè tenuißimus.

Tenuis.

Tenuis, Galeno in Commentarijs teste, est, qui per pauca, aut ea quæ parum nutriūt, edulia fit: cuiusmodi est ptisanæ succus, mulsa, & sorbitio ex alica. Hic uires quidem comminuit, eatenus

nus tamē ut nō exoluātur. Exquisitè tenuis est, ubi ptisanæ succus exigua sumitur quantitate. Tenuissimus simpliciter, & citra adiectionem, qui per mulsam aquam fit. Extremè tenuissimus, qui per solam inediam ad iudicationem usque progreditur. Omnis autem tenuis uictus comminuere uires solet. Proinde cum necesse sit in diuturnis morbis ut uires seruentur, rectissime ab Hippocrate dictum est, tenuem & accuratum uictum in ijs esse periculosum, quod scilicet uires ipsas demoliatur, quas præstat tum integras, ut morbi diuturnitati pares esse queant, seruare. Cæterū morbus diuturnus est, omnis qui quadragesimum transcendit diem. Acutus uero triplex existit. Simpliciter uel exquisitè, Hippocrate 2. aph. 23. autore, qui ad decimumquartum diem protenditur. Acutus nō exquisitè, qui ad uigesimum usq; progreditur. Acutus ex mutatione, qui in quadraginta diebus iudicatur, Hippocrate lib. 1. Prog. aphoris. 28. autore. Plerique interpretum hunc acutum ex decidentia uocant. Rectius ex mutatione, seu degeneratione, ἐκ μεταπτώσεως, quòd nimirū per imperfectas iudicationes ab una specie in aliam mutatur, ut si pleuritis transit in suppurationem. Dictus est autem morbus acutus, quod motus eius uelox sit, & subito illi pericula adueniant. Porro in acutis morbis uictus tenuis interdum competit, interdum minus. Competit quidem in acutis simpliciter. non competit in acutis, ex decidentia, quòd ad quadragesimū usq; protrahantur diem. Quare non ab re dixit Hippocrates in acutis πάθεσιν, hoc est morbis: siquidem πάθος ille, Philotheo etiā & Galeno testibus, τὸ νόσημα uocat, οὗ μὴ ἐπιδέχεται: id est, Philotheo interprete, ἐφ' ὧν μὴ ἁρμόζει, in quib. non competit, uictum tenuem esse periculosum, utpote eum qui uires admodum demoliatur, et cū quo æger ad quadragesimū diem perdurare haud possit. In eadem autem significatione usus est uerbo ἐπιδέχεται Aristoteles libro primo Ethic. cap. 3. inquiens, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται, quoad natura rei patitur. Prætérea summè tenuem uictum, hoc est omnimodam inediam periculosam esse ait, quod non nisi uiribus existentibus ualidis rectè adhiberi possit, & quod nimiū omne, ut sect. 2. aphoris. 51. ait Hippocrates, sit naturæ aduersum & inimicum. Hippocrates idipsum à contrario pro

Exquisitè tenuis.

Tenuissimus.

Extremè tenuissimus.

Diuturnus morbus.

Acutus.

Simpliciter.

Non exquisitè.

Ex mutatione.

Morbus cur acutus dictus.

πάθος Hippocrati quid significet.

ἐπιδέχεται.

Summè tenuis uictus cur periculosus.

bat. nam & extremæ, inquit, expletiones graues sunt. Quasi diceret, ut summæ expletiones molestæ atq; difficiles sunt, sic etiam summæ inediæ.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

De qualibet immodica.) *Græcè est,* περὶ πάσης καθόλου: *de qualibet in uniuersum immodica, &c.* Modicum.) *Græcè* σύμμετρος, *quod mediocre existit.* Maximus uigor.) *Græcè est simpliciter,* ἡ ἀκμή. *Abundat itaq; dictio maximus.* Natura.) δυνάμεως, *facultate.* Ptisanæ succo.) *De ptisana plura diximus in Annotationibus nostris in librum quartum Galeni de Tuenda sanitate. In præsentia uero sciendum, ptisanam integram seu non colatam esse eam, quæ hordeum et succum simul mixta continet. Succus uero cremorue ptisanæ est, ubi quispiam ipsam à decoctione colauerit, & cremorem separauerit. In summa, est ius decoctæ ptisanæ. Testis eius rei est Galenus libro primo de Vict. acut. morb. Comm. 26.* Alica.) *De alica, quæ* χόνδρος *Græcis dicitur, uide quæ annotauimus loco paulo antè citato.*

Ptisana. Ptisana integra. Cremor ptisanæ. Alica.

APHORISMVS V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσιν. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι, καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ, ἐς τὰ πλεῖστα. τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui uictu ægri delinquunt, quo fit ut maiore afficiantur detrimento. Omnis enim error qui committitur, maior fit in tenui, quàm paulo pleniore uictu. Propterea etiam ijs qui sani sunt, periculosus existit admodum tenuis, status, & accuratus uictus, quod nimirum errores subinde grauius ferunt.

rũt. Quapropter tenuis & accuratus uictus, maxima ex parte periculosior est, eo qui paulo plenior.

IN hoc aphorismo, qui à paucis nostræ ætatis medicis rectè intelligitur, Hippocrates errata quæ tum in tenui, tum in pleniore uictu committuntur, inter sese comparat: deteriusq; esse docet, ubi quis se à tenuiore uictu ad pleniorem intempestiue transferat, quàm si è pleniore in tenuiorem commutatio fieret. Id quod etiã asserit libro secundo de Victu acut. morborum, aphoris. 40. ubi sic scriptum reliquit: Quidam per morbi acuti initia eodem quo laborare cœperunt die comederunt, alij postero die: alij quiduis, alij ciceonem sorpserunt. Sanè hæc omnia deteriora sunt quàm si altero modo quis uictum institueret. Sed quæ tunc temporis peccata fiunt, ea multo minus lædunt, quàm si primis duobus uel tribus diebus uasa integrè inaniuerit, mox quarto uel quinto uictum eiusmodi instituat. Respicit itaq; hoc loco Hippocrates ad suæ tempestatis tum ægros, tum medicos, qui circa uictus rationem deliquerunt, quod intempestiuè inediam imperarent, aut rursus intempestiue nutrirent. Nam ubi morbi ratione detrahere oporteret, ibi adijcere cogebantur: utpote qui intempestiuè detraxerant. Sic certe Thessalij asini ac Diatritarij, quorum in Ther. methodo meminit Galenus, primis diebus corpora fame siccabant: postea aduentante iam uigore, in quo ad tenuitatem declinare oportuit, ad uictum pleniorem propter uirtutis imbecillitatem transire cogebantur. Quum igitur in uictu instituendo bifariam erretur, & quod intẽpestiuè inedia præcipiatur, & quia intempestiuè nutritur æger: prior tamen error damnũ longe maius pariet. Siquidem constat eo tenuius uictitandum, quo magis uersus uigorem peruenitur. Quod sequentibus in aphorismis palàm docebit Hippocrates. Quare rectè inquit, in tenui uictu ægri delinquunt, quod scilicet tenuem uictum sibi intempestiuè deligunt: proinde magis læduntur, dum ad cibos redire coguntur. Grauissimus enim is error est, eo maxime quod circa uigorem, in quo, ut infrà aphoris. 8. ait Hippocrates, uictus debet esse tenuissimus, ad cibos redeunt. Testis eius rei est Galenus, qui libro primo ad Glauconem ita scribit:

Errata tum in tenui, tum in pleniore uictu inter se cõparantur.

Quomodo ægri in tenui uictu delinquant.

bit: In acutis morbis, & qui ad uigorem celeriter perueniunt, si tenuiter omnino cibare uelis, haud magnopere lædes. In longioribus uero, nisi per initia liberalius cibaueris, aut unà cum morbo hominem necabis, aut intempestiuè uictus ratio mutanda erit. Neque enim accedente uigore uberior uictus quàm prius, sed contrà, omnium qui per morbum exhiberi debeant, tenuissimus in id tempus reseruandus est. Hæc ille. Non igitur temerè adiectum est, Omnis error qui committitur, maior sit in tenui, uidelicet uictu intempestiuè adhibito, quàm paulo pleniore. Sic enim conuertenda sunt hæc Hippocratis uerba, quod meliora exemplaria Græca sic habeant, πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσι, &c. Quanquam igitur uictus tenuis nonnunquam ex usu est, nonnunquam & ipse exquisitè tenuis, quamuis rarius, attamē nemo temere hos in morbis præscribat: uerum diligenter perpendat, nunquid ad uigorem usq; cum eo uictu perdurare possit: aliàs grauissime peccabit, in uigore cibum dare coactus, præsertim ubi ex inedia uires collapsæ fuerint. Hinc est quòd libro secundo Victus acut. aphoris. 15. dixerit: Melius esse affirmo, ut protinus à morbi initio sorbere incipias, quàm ubi prius uenæ inanitæ fuerint, uel die tertio, quarto, quinto, sexto, uel septimo. Hæc igitur est germana Hippocraticæ sententiæ explicatio, qua commonefacere uoluit suæ ætatis medicos, ut diligenter considerarent quibus, & quo tempore morbi tenuis uictus cōueniret, quādoquidem intempestiue adhibitus maximos errores pariat. Quare non est opus ut dictionem διὸ in contextu Hippocratis omittamus, & ἁμαρτάνουσιν mutemus in ἁμαρτάνοντες, quemadmodum censet Iustus Velsius. Nam si id ipsum fecerimus, legitimum uerborum Hippocratis sensum turbabimus. Id certe quod accidisse Velsio omnes deprehendent, qui nouam eiusdem in præsentem aphorismum enarrationem legere uolent. Non sunt igitur temere autorum uerba immutanda, quod ita non rarò accidat, ut genuinam eorundem sententiam amittamus. Ex paulo antè dictis perspicuum etiam esse omnibus censeo, errare eos toto cœlo, qui putant hoc loco Hippocratem consulere ut medicus quouis tempore in pleniorē quàm tenuiorem uictum sit pronior. Nam si ita Hippocratis uerba intell-

Iusti Velsii sententia.

Medicus nō quouis tempore in pleniorem uictū pronior esse debet.

tellexeris, sibijpsi pugnantia scripsisse Hippocratẽ fatearis oportet. Libro enim secundo Victus acut. aphoris. 37. subtractioni magis studendum esse quàm adiectioni, euidenter testatur ijs uerbis: " Ciborũ adiectioni multo minus intendẽdum, subtrahere uero peni " tus sæpenumero expedit. Quinetiam Galenus in explicatione eius " sententiæ inter cætera sic scribit: Quod plus est, exuperatq;, no- " xas nonnunquam inemendabiles facit. Contrà quod minus est, fa- " cile emendatur. Nam cum primũ dilabi uires senseris, cibi exigu- " um offerens, ægrum restitues. Quod uerum esse, abunde monstrat squalens ille qui Theßaliorum inscitia eò deductus erat, ut uix oculos attolleret, cuius meminit Galenus lib. 10. Ther. methodi. Hũc tamen Galenus non dubitauit detractione cibi eò imbecillitatis deducere, ut uelut lignum iaceret, ac uix impellentem sentiret: quod scilicet certus foret, posse se cum libuißet, paruo negotio, noxam omnem tollere. Præterea idem Galenus libro secũdo Victus acut. Comment. 49. inquit: Qui ob dolorem, uel morbi acumen parum " ualentem obtinent facultatem, uacuatione interdum magis quàm " expletione indigent. Imò qui cibum his exhibet, maximum adfert " detrimentum. Et paulo pòst, læsionem quæ ex tenui uictu fit, neq; adeò uelocem eße, neq; ita euidentem, sicuti quæ ex cibo, ait. Et quod noxæ etiam è pleniore uictu eueniant, testantur ea quæ libro primo de Victu acut. aphoris. 33. scribit Hippocrates: Si lateris " dolor, inquit, aßiduus est, neque procedit sputum, sed lentum & " crudum est, ni quis dolorem uel alui subductione, uel secta uena sol " uerit, ptisanam autem dederit, præcipitem aget in mortem. Hæc il " le. Quod uero de ptisana dicit, nemo dubitarit de alijs quoq; edulijs, quæ ptisana grauiora sunt, intelligenda eße. Noxas igitur letales, minus commoda nutritio efficit. Sic certe Philonis filiam, cũ benefico morbo laboraret, quod intẽpestiuè cœnauerat, 3. Epid. libro, perijsse tradit Hippocrates. Cum igitur tot, tantaq; immineant, si quando in grauiore morbo pleniore uictu, quàm par erat, utamur, pericula: consultè admodum fecerimus, ubi quod adamussim conueniat, coniectare non licet, si ad tenuem uictum declinemus: quòd scilicet eius noxæ facile emendari queant. Non est itaq; ut ijs aures accommodemus, qui semper esse tutius ad tenuem incli

Errores in tenui uictu commissi peiores.

nare uictum falso docent. Cæterum ut ad aphorismi explanationem redeamus, errores qui in tenui uictu committuntur, esse peiores ac grauiores, sanorum exemplo confirmat Hippocrates. Hi enim si tenui, stato constitutoúe, et accurato uictu uti consueuerũt, & errorem committunt, grauius hunc ferunt, quàm si pleniore uictu usi fuissent. Id quod experiẽtia ipsa quotidiana comprobat. Quocirca in fine sententiæ rectè in hunc modum colligit Hippocrates: Tenuis igitur & accuratus uictus, maxima ex parte periculosior est eo, qui paulo plenior esse solet. Quod scilicet errores qui in tenuiori uictu committũtur, ut dictum est, grauius lædant, siue ægrotantes siue sani in hoc uictus genere deliquerint. Proinde quicunq; tenui uictu uti uolunt, hos diligenter cauere oportet, ne in eo errent, quod errata eos qui tenuius cibãtur, siue sani siue ægri fuerint, grauius lædant, quàm eos qui plenius. Nec temere adiectũ est ἐς τὰ πλεῖστα, maxima ex parte. ijs enim uerbis eorũ sententiam improbat, qui tenuem uictum perpetuò esse periculosum iudicant, cum constet eundem nonnunquam, ut suprà commemoratum est, ex usu esse, atq; adeò periculo uacare. Maxima itaq; ex parte est periculosus, non quidem propter se, sed potius propter eos qui illo utuntur, quos constat in eo utplurimum delinquere, et subinde errata grauius ferre. Et hanc quidem esse uerborũ Hippocratis genuinam sententiam, abunde docet Galenus in Commentarijs, dum ita scribit:

Maxima ex parte.

Cur tenuis uictus periculosus.

» Victum tenuem Hippocrates ait esse periculo
» sum, quoniam errores grauius ferunt, non quia propter uictus te-
» nuitatem cogantur delinquere.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Magna ex parte duo peccant.) Expungenda dictio duo, & legendum simpliciter: magna ex parte peccãt, quo fit ut magis, etc. Græcè enim legitur, τὰ πολλὰ ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον, &c. Quod in tenui uictu bifariam ægri delinquentes.) Græcè est, ὡς ἄρα ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις τὰ πολλὰ ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. Sic enim meliora exemplaria habent. Hoc est, quod utique in tenui uictu ut plurimum ægri delinquunt, atq; ideo magis læduntur. Adhuc autem delinquũt.)

Græcè, ὅτι δὲ ἁμαρτάνουσι, δῆλον, ὅτι καὶ ἐπὶ ἀσθενεῖ τῇ δυνάμει, ὡς ἂν ἐν ταῖς ἐνδείαις προκεκμηκυῖα: Quod autem delinquant, manifestum est, quoniam uires habent imbecilles, ut quæ antea alimẽti inopia laborauerint. Maximum affert periculum.) *Græcè, σφαλερώτερον τοῦτο καθίσταται, maius affert, &c.* Debilitatur.) *ἀσθενὴς γέγονεν, debilis facta est. Quid multa? Galenus errorem in tenui uictu commissum, maius afferre periculum asserit duplici de causa. Primum, quod natura à tali uictu debilis facta est, quare iuxta uigorem morbi pleniore uictu, maximo ægrotantis malo, ut antea commemoratum est, uti coguntur. Secundo, quod tali uictu uti antea non consueuerint. Quanta autem subita consuetudinis mutatio mala afferat, Hippocrates infrà, sect. 2. aph. 51. docebit.*

Error in tenui uictu cõmissus bifariam periculosus.

APHORISMVS VI.

Ἐς δὲ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται.

Summis morbis summæ exquisitè curationes optimæ sunt.

A Summis quandoque præsidijs, & non semper à minoribus inchoandam esse curationem, hoc in aphorismo testatur Hippocrates. *Hi enim qui leuiter ægrotant, leuiter curandi: grauioribus autem ac maximis morbis, grauiores & summas curationes adhibere conuenit. Quod etiam esse faciẽdum, monet Galenus lib. quinto* Ther. meth. *ubi sic scriptum reliquit. Minime igitur, sicuti medicorum nonnulli censent, à paruis incipiendum auxilijs est, nec sicut illi dicunt sentiendum, illa scilicet prius esse tentanda. mox si nihil profeceris, aggredienda maiora. Nam in morbis, in quibus periculum non impendet, uera ea opinio est. At ubi moriendum ægro prorsus est, si phthoe semel exceptus sit, alienissimũ à ratione est, à minoribus inchoasse. Sicuti enim reliqua omnia ab* Hippocrate *tradita, ita illa quoq; sententia rectè dicta est,* Nempe *ad ultimos morbos ultima prorsus remedia maxime ualere. Hæc ille. Cæterum summos morbos, Galeno etiam in Commentarijs autore,* Hippocrates *appellat maximos, quales sunt peracuti, de quibus in sequentis aphorismi explicatione dicemus. Sum-*

A summis præsidiis quandoque auspicanda curatio.

Summi morbi.

nare uictum falso docent. Cæterum ut ad aphorismi explanationem redeamus, errores qui in tenui uictu committuntur, esse peiores ac grauiores, sanorum exemplo confirmat Hippocrates. Hi enim si tenui, stato constitutoúe, et accurato uictu uti consueuerũt, & errorem committunt, grauius hunc ferunt, quàm si pleniore uictu usi fuißent. Id quod experiẽtia ipsa quotidiana comprobat. Quocirca in fine sententiæ rectè in hunc modum colligit Hippocrates: Tenuis igitur & accuratus uictus, maxima ex parte periculosior est eo, qui paulo plenior esse solet. Quod scilicet errores qui in tenuiori uictu committũtur, ut dictum est, grauius lædant, siue ægrotantes siue sani in hoc uictus genere deliquerint. Proinde quicunq; tenui uictu uti uolunt, hos diligenter cauere oportet, ne in eo errent, quod errata eos qui tenuius cibãtur, siue sani siue ægri fuerint, grauius lædant, quàm eos qui plenius. Nec temere adiectũ est ἐς τὰ πλεῖστα, maxima ex parte. ijs enim uerbis eorũ sententiam improbat, qui tenuem uictum perpetuò esse periculosum iudicant, cum constet eundem nonnunquam, ut suprà commemoratum est, ex usu esse, atq; adeò periculo uacare. Maxima itaq; ex parte est periculosus, non quidem propter se, sed potius propter eos qui illo utuntur, quos constat in eo utplurimum delinquere, et subinde errata grauius ferre. Et hanc quidem esse uerborũ Hippocratis genuinam sententiam, abunde docet Galenus in Commentarijs, dum ita scribit: » Victum tenuem Hippocrates ait esse periculosum, » quoniam errores grauius ferunt, non quia propter uictus te- » nuitatem cogantur delinquere.

Errores in tenui uictu commißi peiores.

Maxima ex parte.

Cur tenuis uictus periculosus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Magna ex parte duo peccant.) Expungenda dictio duo, & legendum simpliciter: magna ex parte peccãt, quo fit ut magis, etc. Græcè enim legitur, τὰ πολλὰ ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον, &c. Quod in tenui uictu bifariam ægri delinquentes.) Græcè est, ὡς ἄρα ἐν ταῖς λεπταῖς διαίταις τὰ πολλὰ ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. Sic enim meliora exemplaria habent. Hoc est, quod utique in tenui uictu ut plurimum ægri delinquunt, atq; ideo magis læduntur. Adhuc autem delinquũt.)

Græcè, ὅτι δὲ ἁμαρτάνουσι, δῆλον, ὅτι καὶ ἐπὶ ἀσθενεῖ τῇ δυνάμει, ὡς ἂν ἐν ταῖς ἐνδείαις προκεκμηκυῖα: Quod autem delinquant, manifestum est, quoniam uires habent imbecilles, ut quæ antea alimēti inopia laborauerint. Maximum affert periculum.) Græcè, σφαλερώτερον τοῦτο καθίσταται, maius affert, &c. Debilitatur.) ἀσθενὴς γέγονεν, debilis facta est. Quid multa? Galenus errorem in tenui uictu commissum, maius afferre periculum asserit duplici de causa. Primum, quod natura à tali uictu debilis facta est, quare iuxta uigorem morbi pleniore uictu, maximo ægrotantis malo, ut antea commemoratum est, uti coguntur. Secundo, quod tali uictu uti antea non consueuerint. Quanta autem subita consuetudinis mutatio mala afferat, Hippocrates infrà, sect. 2. aph. 51. docebit.

Error in tenui uictu cōmissus bifariam periculosus.

APHORISMVS VI.

Ἐς δὲ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται.

Summis morbis summæ exquisitè curationes optimæ sunt.

A Summis quandoque præsidijs, & non semper à minoribus inchoandam esse curationem, hoc in aphorismo testatur Hippocrates. Hi enim qui leuiter ægrotant, leuiter curandi: grauioribus autem ac maximis morbis, grauiores & summas curationes adhibere conuenit. Quod etiam esse faciēdum, monet Galenus lib. quinto Ther. meth. ubi sic scriptum reliquit. Minime igitur, sicuti medicorum nonnulli censent, à paruis incipiendum auxilijs est, nec sicut illi dicunt sentiendum, illa scilicet prius esse tentanda. mox si nihil profeceris, aggredienda maiora. Nam in morbis, in quibus periculum non impendet, uera ea opinio est. At ubi moriendum ægro prorsus est, si phthoe semel exceptus sit, alienissimū à ratione est, à minoribus inchoasse. Sicuti enim reliqua omnia ab Hippocrate tradita, ita illa quoq; sententia rectè dicta est, Nempe ad ultimos morbos ultima prorsus remedia maxime ualere. Hæc ille. Cæterum summos morbos, Galeno etiam in Commentarijs autore, Hippocrates appellat maximos, quales sunt peracuti, de quibus in sequentis aphorismi explicatione dicemus. Sum-

A summis præsidiis quandoque auspicanda curatio.

Summi morbi.

Summæ curationes. mas autem exquisitè curationes uocat, non solum præsidia maxima, sed & uictum tenuißimum: id quod diserte in Commentarijs Galenus & Philotheus docent. Vnde omnibus perspicuum fit, Hippocratem nō semper pleniorem præferre uictus rationem, ut pleriq; perperam ex præcedenti sententia colligere uoluerunt. Si Summa exquisitè uictus ratio. quidem hoc loco summam exquisitè uictus rationem, hoc est, Philotheo interprete, ἀσιτίαν, omnimodam inediam, probat. Quid multa? In summis morbis summa adhibenda, & acceleranda remedia erunt, ne scilicet morte præueniantur ægri priusquā ijs utendi occasionem arripiamus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Summos.) μέγιστα, maximos. Exquisitißimam curationē.) Græcè est, τὴν θεραπείην ὅλην ἐπ᾽ αὐτῶν ἀκριβεστάτην εἶναι, exquisitißimam uniuersam curationem. Victum pariter.) Græcè δηλονότι, uidelicet.

APHORISMVS VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ χρέεσθαι ἀναγκαῖον. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ᾽ ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Vbi utique morbus peracutus est, statim summos labores obtinet, & summè tenuissimo uictu uti necesse est. Vbi uero non, sed pleniorem uictū adhibere licet, tantum à tenui uictu declinandum, quanto morbus ipse summis leuior fuerit.

IN peracutis morbis extremè tenuißimo uictu utendum esse, docet hoc in loco Hippocrates. Eiusq; rei causam affert, quod statim summos obtineant labores, atq; adeò celeriter consistant. Pro Peracutus morbus duplex. pleniore autem huius aphorismi intelligentia, sciēdum initio, per acutum morbum esse duplicem. Exquisitè peracutum, qui ultra Exquisite peracutus. quartum non producitur. Hunc recentiores medici, barbaram sectantes medicinam, perperacutum uocare solent. Non exquisitè peracutum

Non exquisitè peracutus.

Labores.

peracutum, cuius uigor in ſeptimo futurus eſt. Peracutus itaque morbus ſtatim ſummos, hoc eſt maximos labores obtinet. Labores autem, Galeno lib. octauo The. meth. teſte, appellat omnia quæ hominem offendunt, præſertim, ut in Commentarijs docet, acceſſiones & ſymptomata. Quocirca extremè tenuiſſimo uictu uti neceſſe eſt, quòd nimirum is uictus morbis iam conſiſtentibus ſit neceſſarius, ut fuſius in Commentarijs monſtrat Galenus. Victus itaque quo morbus acutior eſt, celeriusq; ad uigorem properat, eo tenuior eſſe debet. Morbo enim in ſuo uigore conſiſtente, præſtat naturam permittere ut uacet circa morbi concoctionem, & non ad cibos conficiẽdos auocare. Proinde ubi morbus peracutus eſt, atq; adeò celeriter conſiſtit, tenuiſſimo uictu utẽdum eſt, modo id liceat per uires, & ætatem ægrotantis. Vires enim, ſi ualidæ ſint, cibi abſtinentiam, tenuiſſimumúe uictum permittunt. Aetas autem ſi conſiſtit, eiuſmodi uictus rationem ſuſtinet. Sin puerilis, largiorem efflagitat: quoniã ob corporis mollitudinem, ſubſtantia uiriũ reſoluitur, ideoq; magis refici debet. Cæterum ubi non neceſſe eſt, ſcilicet uti tenuiſſimo uictu, ſed pleniorem adhibere licet: id quod fit, ubi longius ſeptimo totius morbi uigor erit: tantum ὑποκαταβαίνειν, declinandum à tenuiſſimo uictu, quanto utiq; morbus μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ: hoc eſt, Galeno interprete, ἀπολείπεται τῆς ἀκμῆς, à ſummo uigore abeſt. ἔσχατα uero hic non ſignificare niſi uigores morborum, in quibus acceſſiones & ſymptomata ipſa maxima ſunt, lib. etiam 8. The. meth. et libro primo & ſecundo de Diebus decretorijs idem teſtatur Galenus. Senſus igitur eſt: Si morbus minus ſit acutus, ſeriusq; ad uigorem perueniat, tanto liberalior cibus exhibendus eſt, quanto tardius uigorem morbus eſt adepturus. Quod Galenus etiam docet lib. primo ad Glauconem, hunc Hippocratis locum quaſi explicans, cum inquit: Quibus morbi uigor non longius ſeptimo futurus eſt, & uires ualidæ ſunt, ætasq; conſentit, exquiſitus omnino, & tenuis uictus inſtituendus eſt. In quibus uero longius ſeptimo morbi uigor erit, aut uirtus imbecilla eſt, per initia quidẽ liberalius, inſtante uero uigore parcius, uigente aũt morbo tenuiſſimè cibare oportet. Siquidem in principio minores ſunt labores, minusq; occupata eſt natura.

In uigore morbi curte nuiſſimo uictu utendum.

Quando plenior uictus adhibẽdus.

ἔσχατα quid.

tura. quamobrem minori incommodo à coquendo morbo, ad cibũ conficiendum auocari poteſt. Contrà accidit in uigore, ubi ſymptomata maximè urgent.

Plenus uictus.

Porrò cum plenus uictus ſit is qui auget uires, ſciendum ἁδροτέραν δίαιταν Hippocratem hoc loco appellaſſe, Galeno in Commentarijs teſte, ταύτης ἧσσον λεπτὴν, hac ipſa, tenuißima nimirũ uictus ratione, minus tenuem. Comparatione itaque ad tenuißimum uictum, pleniorem dixit. Quod monere placuit ea de caußa, ne quiſpiam Hippocratem hic ſimpliciter loqui de pleno uictu, qui ſanis, in quibus uires uel conſeruare, uel augere ſtudemus, maxime conuenit, exiſtimaret.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Peracutus morbus duplex.

Statim autem eſt intelligendum.) His uerbis Galenus peracutum morbum eſſe duplicem innuit. Vnum, qui circa primos quatuor dies in uigore conſiſtit, & is quidem exquiſitè peracutus dicitur. Alterum, qui paulo ulterius, hoc eſt in ſeptimo, iudicatur. Hic non exquiſitè acutus nominatur. Docuit in lib. de Victu acut.) Libro nimirum 2. aph. 32. *Alibi eſt à nobis.*) Libro ſcilicet 11. Ther. meth. *Quod ſi quis.*) Expungenda dictio quis, ueluti redundans, quod paulo pòſt ſequatur Quiſpiam.

Febres acutorum morborũ cõtinuæ.

Febres quæ à morbis acutis ſunt inſeparabiles.) Græcè eſt, οἱ πυρετοὶ οἱ ἀχώριστοι τῶν ὀξέων νοσημάτων, Febres acutorum morborum ſunt inſeparabiles. Quibus uerbis nihil aliud ſignificat Galenus, quàm id quod infrà libro ſecundo Comment. 19. ſcribit inquiens, οἵγε πυρετοὶ τὸ πίπαν συνεχεῖς εἰσὶν ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι. Et libro 7. Comment. 1. dum ait, ὀξέων νοσημάτων οἱ πυρετοὶ τοὐπίπαν εἰσὶ συνεχεῖς, Acutorum morborum febres omnino ſunt continuæ. Inſeparabiles itaque ſunt, non quod nullus ſit morbus acutus qui citra illas eſſe queat: quando conſtet aliquos eſſe morbos acutos, ut etiam infrà libro quinto Comment. 30. teſtatur Galenus, qui ſine febre ſunt: ſed quod ſemper ſint continuæ, ac nunquam intermittentes, niſi morbus ipſe intermittat. Quamdiu enim ille durat, tamdiu etiam febris adeſt. Quocirca continuæ ſint neceſſe eſt. neque enim ullius intermittentis febris acceßio, tanto tempore, hoc eſt quatuor aut ſeptem diebus, durare poteſt. *Ab extremis recedit.*) Rectius

ctius, ab extremis abest. Græcè enim est, ἀπολείπεται.

APHORISMVS VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νούσημα, τότε τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Quando morbus in suo uigore fuerit, tunc uictu tenuissimo uti oportet.

HAec sententia generalis est: quapropter à præcedenti, quæ particularis existit, meritò separanda uenit. Siquidem nũc generatim qualis esse debeat in uigore omnium morborũ uictus, docet, cum in præcedenti de peracutis tantũ illi sermo fuerit. In quouis itaq; uigore, quem quidem declinatio excipit, uictum esse oportet tenuissimum: hoc est, Galeno in præcedenti commentario teste, omnimodam inediam, uel melicratum, uel ptisanæ succum. Tenuissimũ igitur esse debere uictum intelligit, non quo ad alia morbi tempora, quemadmodum nonnulli censent, sed quo ad propriã naturam atq; formam. Præterea in omnibus quidem morbis, dum consistunt ac in uigore sunt, uictum esse tenuissimum conuenit, modo uirtus ipsa ualida fuerit, ætasq; ipsa non impedierit, ut præcedenti etiam expositum est sententia. In uigore qualis esse debeat uictus.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Per uerba nuper dicta.) Græcè est νῦν, ideoq; rectius pro nuper, nunc dicemus. Sic enim ostendimus & in tractatione de Cri sibus.) Græca sic habent, οὕτω γὰρ ἡμῖν ἐπιδέδεικται καὶ τῇ περὶ κρισίμων πραγματείᾳ. κατ' ἐκεῖνα δηλονότι τὰ νοσήματα τοῦ λόγου παντὸς ἀνυομένου ἐφ' ὧν ὅλως ἐγχειροῦμεν διαίτῃ τε καὶ θεραπείᾳ. ταῦτα δ' ἐστὶν ἐν οἷς τὴν ἀκμὴν ἐκδέχεται παρακμή: Sic enim à nobis ostensum est & in tractatione de iudicijs, de ijs nimirũ morbis uniuerso sermone facto, in quibus omnino & uictus rationem, & curationem adhibemus: tales uero sunt, in quib. uigorem declinatio excipit. Quibus uerbis Galenus innuit, uictu tenuissimo utendum quidem in uigore morborum, non quidem omnium, sed eorum tantum in quibus uigorem declinatio sequitur. Nam quorum uigorem mors excipit, in his, inquit, τῷ προγνωστικῷ μέ- Deplorati nõ curandi, neque uictus ratione, neque aliis præsidiis.

ρει τῆς τέχνης προσχρώμεθα μόνῳ, parte artis quæ futura prædicit sola utimur. Quocirca in ijs morbis quorum uigorem mors sequitur, medicus neq; uictu, neq; alijs præsidijs ægrum curare moliatur, ne euentus rerum suo adscribatur errori. Et hoc est quod infrà
» *libro secundo Comment. 29. ait: Deploratos non oportet curare,*
» *sed magis desistere, ac morbi finem prædicere.*

APHORISMVS IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

Coniicere autem oportet, num æger possit cum uictu quem præscripsisti, ad uigorē usq; morbi perdurare: & nunquid ille prius deficiat, nec cum illo uictu durare queat: aut morbus antea deficiat, & retundatur.

Duo esse à quibus potissimum cibandi consilia petuntur.

Qvum duo sint à quibus potißimum cibandi consilia petenda erunt, morbi summus uigor, & ægrotantis uires, de priore quidem indicatione, quæ à tempore morbi sumitur, in eo qui hunc antecedit aphorismo egit: de altera uero quæ à uiribus ægri petitur, hoc loco agit: neq; id certè temere. Virium enim gratia, non morbi, cibum exhibemus. Siquidē morbus, quà morbus est, assiduam inediam efflagitat. Quare si quid cibi adhibetur, non alia de causa, nisi ut uires conseruentur, adhibetur. Si enim inedia perdurare usq; ad morbi uigorem æger posset, nihil prorsus ciborum daremus. Proinde hæc sententia, ut in Commentarijs etiam monet Galenus, declinatiōis, cuius suprà, aphorismo scilicet septimo, meminit, quantitatem disertè exponit. Rectißimè igitur dixit Hippocrates συντεκμαίρεσθαι χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, simul scilicet cum morbi uigore, & ægrotantem coniicere oportet: ut nimirum certo sciamus, num ille cum eo uictu quem instituimus, citra uirium lapsum perdurare poßit. Quum enim ad uigorem usque morbi hac uictus ratione perdurare potest, uictus minimè mutandus erit. Sin illum deficere antè uigorem in hoc uictus genere metus est, aliquid

Virium gratia, non morbi, cibum dari.

pro

pro uirium ratione adijciendum, ut ad uigorem commodè pertingere queat. Quòd si igitur ista ratione uiribus adhuc satis ad morbi demolitionem ualidis ad uigorē perduxerimus, necesse erit morbum retundi ac hebescere, quod tum scilicet declinationem morbi sequi oporteat. Nemo autem, Galeno li. 3. de Iudicijs cap. 5. teste, ui morbi in declinationib. perijt. Neq; enim contingit, ut simulatque morbificæ causæ iam concoctæ sunt, ac natura superauerit, æger moriatur. Vbi enim natura superior euasit & debellauit, ac restitit uehementiori morbi conatui, et quæ infestabant deuicerit, hoc enim est ipsa coctio, fieri non potest ut deinceps succumbat.

Nemo ui morbi in declinatione mortuus.

Coctio morbi quid.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Casus aliquis.) σύμπτωμα. Perpetuò enim in ijs Commentarijs Galeni interpres casus uoce, pro symptomate usus est. Quod semel in hoc loco nos monuisse satis sit. Esset aūt hic sermo pars totius offerendi alimenti rationis.) Græcè est, μέρος δ' ἂν εἴη καὶ οὗτος ὁ λόγος, τοῦ περὶ διαίτης παντός: Fuerit autem hic sermo pars uniuersæ uictus rationis.

APHORISMVS X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμή, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾶν. ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμή, ἐς ἐκεῖνο, καὶ πρὸ ἐκείνου μικρόν, ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾶν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quibus igitur statim uigor est, hos statim tenuiter cibare oportet. Quibus autem postea uigor futurus est, ijs & in ipso uigore, & paulo antè subtrahendum est. Priore uero tempore plenius cibandum, ut æger durare queat.

QVanquam hæc sententia idem ferè quod præcedens, quæ ordine septima existit, docere uidetur, tamen aliqua ratione ab eodem differt: quod nimirum sit magis uniuersalis. Siquidem prior de peracutis tantum loquitur, hæc uero simpliciter de omnibus morbis: quod Galenus etiam in Commentarijs monuit, &

Quomodo præsens sententia distet à septima.

Philotheus ijs uerbis, ἔστιν οὖν καθολικὸς λόγος περὶ πάντων νοσημάτων ἀποφαινόμενος. οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ τῶν κατοξέων νοσημάτων, ἢ ὀξέων ἐν τῇ ἀκμῇ δεῖ λεπτῶς διαιτᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρονίων. Sermo hic uniuersalis est, de omnib. morbis pronũcians. Nõ solũ enim in peracutis uel acutis morbis, dum uigent, tenuiter cibare oportet, sed & in diuturnis. Verborum itaque Hippocratis is sensus est: Quibus statim, hoc est non multo post primam inuasionẽ uigor est, hos statim etiam tenuiter cibare conuenit. Tenuiter autem, inquit Hippocrates, & non tenuißimè, ut & hinc palàm fieret, hanc sententiam esse priore magis uniuersalem. In quib. uero non confestim, sed posterius uigor futurus est, ijs ἐς ἐκεῖνο, in illo: Philotheus enim interpretatur ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἀκμῇ. & πρὸ ἐκείνου μικρὸν, id est paulo ante illum, καὶ σμικρὸν πρὸ αὐτῆς, τουτέστι πρὸ δύο, ἢ τριῶν ἡμερῶν, ait Philotheus, cibus subtrahendus est, ut scilicet natura coctioni noxiorum humorum uacare poßit. ἔμπροσθεν, hoc est ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, sic enim Philotheus exponit, priore uero tempore. πιωτέρως, hoc est, eodem interprete, ἁδροτέρως, plenius, uberiusúe cibandum, ut æger ad summum usq; uigorem perdurare queat. Et ijs uerbis Hippocrates omnes alios morbos qui peracuti & acuti non sunt intelligit, iuxta quorum uigorem, utcunq; antea plenius cibare licuit, tenuis certè uictus adhiberi debet.

Sensus.

ἐν ταύτῃ.

πιωτέρως.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Nihil est in ijs Commentarijs annotatione dignum, nisi quod interpres εἰσβολὴν dictionem conuerterit acceßionem, quæ tamen Græcis dicitur παροξυσμὸς, ut in ea quæ sequitur sententia copiosius monstrabimus. Quare in hunc modum Galeni uerba rectius interpretabuntur: Quibus statim uigor futurus est, hoc est nõ multo post primã inuasionem. His enim uerbis Galenus morbos peracutos & acutos innuere uoluit, utpote quorũ uigor statim à prima inuasione futurus est.

εἰσβολή.

APHORISMVS XI.

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή. τὸ προστιθέναι

γὰρ

γὰρ βλάβη. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In accesſionibus à cibo abſtinere oportet: ſiquidem cibum dare nocet. Et ſi qui per circuitus acceſſiones obtinent morbi, in ipſis acceſſionibus cibũ fugere oportet.

In accesſio-nibus cur à cibis abſtinendum.

IN hac ſentẽtia docet Hippocrates, quomodo particulatim medicum cibum conuenienti modo offerre oporteat, in ipſis acceſſionibus à cibis eſſe abſtinendum præcipiens: quod nimirum naturam, quæ circa morbi materiam tum eſt occupata, cibus oblatus diſtrahat, atq; adeò humores morbum efficientes adaugeat. Quid uero per acceßionem, quæ Hippocrati & alijs Græcis παροξυσμός dicitur, ſit intelligendum, docet Galenus in ſequentis Aphoriſmi Cõmentario, ubi ſic ſcriptum reliquit: "Per acceßionem nũc te oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod eſt à prima inuaſione uſq; ad uigorem." *Vnde omnibus perſpicuum fit, hoc in loco per acceßionem non eße niſi principium, augmentum & uigorem accipienda. Quare remißio, quæ Græcè ἄνεσις, & integritas, quæ διάλειμμα uocatur, ſub acceßionis nomine minimè complectuntur, ut fuſius in libro de Temporibus morborum Galenus oſtendit. Eſt autem ἄνεσις, remißio, omne id tempus quod acceſſionem ſequitur. Hoc alio nomine in ſequenti Commentario, et libro primo de Iudicijs cap. 3. παρακμή nominatur. Διάλειμμα aũt, quod alij intermißionem, alij integritatem interpretãtur, Galeno loco iam citato autore, eſt, ἐπειδὰν εἰς ἀπυρεξίαν ὁ παροξυσμός παύηται, quando in quietem, &, ut ita dicã, in febricitationem acceßio ipſa deſinit. Vnde palàm etiam fit, acceßionem interdũ pro quatuor morbi temporibus particularibus accipi. In qua tamen ſignificatione, in præſenti ſententia, ut dictum eſt, ab Hippocrate non uſurpatur. His ita expoſitis, ad Hippocratem reuertamur, qui initio huius ſentẽtiæ præcipit, in omni acceßione abſtinendũ eſſe à cibo. Siquidẽ ὑποστέλλεσθαι idem ſignificat, Philotheo interprete, quod μὴ τρέφειν. ὑποστέλλομαι enim Græcis eſt ἀναδύομαι, hoc eſt recuſo, reſpuo, fugio. ut ſit ſenſus: in acceßione, id eſt mor-*

Acceßio quid? παροξυσμός.

Remißio.

ἄνεσις.

διάλειμμα.

Intermißio.

ὑποστέλλομαι.

bi principio, augmento & uigore, cibum fugere oportet. Cibum enim προστιθέναι, offerre apponereúe detrimẽto est, propter causam suprà expositam. Et hunc uerborum Hippocratis sensum esse legitimum, testatur Galenus, qui in libro de Morborum temporib.
» ita scribit: Hippocrates in accessionibus abstinendum esse præci-
» piens docet, ut id solum tempus, quod ipse accessionem uocat, ob-
» seruemus. Nũquam enim in hoc nutrimus, uerum in omni reliquo
» tempore remissionis. Interdum in alia eius parte. Siquidem ex sim
» plici interim declinatione, interim ex declinatione & interuallo
» constat. Hæc ille. Quocirca in continentibus ac continuis febribus, de quibus in prima huius aphorismi parte agit, non nisi in declinatione, (Declinatio.) quæ παρακμή, μείωσις, καὶ ἄνεσις dicitur Græcis, nutrire oportet. In altera huius sententiæ parte, de febribus intermittẽtibus, (Circuitus.) quæ per certos circuitus redeunt, loquitur. Est autem circuitus, περίοδον Græci appellant, ut in sequenti Commentario annotauit Galenus, similis ad idem reditus: hoc est, uniuersum spacium à primo insultu unius accessionis, usq; ad insultum alterius. Inquit igitur Hippocrates: Et si qui per circuitus accessiones obtinent morbi, in ipsis accessionibus, id est quatuor temporibus particularibus, (Accessio.) aliter enim hic quàm paulo antè accessio accipitur, in ipsis accessionibus cibum fugere oportet. Quare in intermittentibus febribus non nutrire oportet, nisi ubi ad integritatem æger redierit, & à febre liber fuerit. (Obiectio.) Verum hic nobis quispiam Galeni autoritatem opponet, qui libro decimo Ther. methodi è prolixa quadam ac uenusta admodum de iuuene febre correpto historia, ægrotantes in ipsa accessione, imò in accessionis inuasione posse nutriri monstrat. (Quæstio nũquid in accessione cibandum?) Proinde quum quæritur, nunquid in accessionibus cibare liceat, diligenter de febribus ipsis erit distinguendum, ut eodem in libro Galenus ostendit. Nam quum accenditur febris propter mordentem acrimoniam excalefacti attenuatiq; à sole, & in
» edia, & laboribus humoris, maximum eius remedium est humidũ
» nutrimentum. Sicuti è diuerso, ubi ob plenitudinem, uel obstructio
» nem, uel phlegmonem, uel, ut semel dicam, humoris alicuius putre
» dinem febris est orta, maximo malo est cibus. Atque hos quidẽ nec
» in declinatione febris, citra noxam, nutrias, nedum ipsa accessione

inuadente. Illos uero omni certè tempore, sed potißimum per declinationem. Quapropter quum Hippocrates præcipit hoc in loco in ipsis acceßionibus esse à cibo abstinendum, si per ægrotantis uires & corporis naturam liceat, intelligendum erit. Neq; enim à temporibus tantum morbi cibandi consilia petenda sunt, sed et ab ægrotantibus uiribus, ut suprà commemoratum est, & in Commẽtarijs à Galeno annotatum.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

In uno quoq;.) Vnoquoq; dictio una est, in Græco enim codice est ἑκάστῳ. *Ex summo.) Legendum, è futuro. Græcè enim est,* ἔκ τε τῆς μελλούσης. *In libro de Victu acutorum.) Quarto nimirum, Aphorismo 34. Reliqua rectè se habent, & annotatione nulla indigent.*

APHORISMVS XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς, καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσι αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδόσιες, ἤν τε καθ᾽ ἡμέρην, ἤν τε παρ᾽ ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, βραχύνει. ἢν δ᾽ ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ δύσκριτα καὶ εὔκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Acceßiones uerò, & constitutiones morbi, & anni tempora, & circuituum inter se incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue per maiora fiant interualla, indicabunt. Sed & ex ijs quæ superueniunt, indicia accipiuntur: uerbi gratia, si in morbo laterali incipiente statim sputum appareat, morbum breuem fore ostendit: sin postea appareat, longum. Quinetiam urinæ, alui excrementa, & sudores ubi superuenerint, aut iudicatu difficiles,

aut faciles, uel breues uel longos morbos fore ostendunt.

IN præscripta sententia rationem quandam nobis proponit Hippocrates, qua quidem quomodo acceßiones & uniuersalia uocata morborum tempora deprehendere liceat, atque adeò num morbi futuri sint breues aut longi, iudicatu faciles aut difficiles, docet, inquiens: Morbi indicabũt acceßiones et constitutiones. Acceßiones quidẽ, ut si tertiana fuerit, quod per tertium acceßio fiat: si uero quotidiana, quod singulis diebus. at si quartana, quod per quartũ. Constitutiones autem morbos indicare tum intelligemus, ubi quid constitutio sit explicauerimus. κατάστασιν ἔωθεν ὀνομάζειν ἱπποκράτης, ait Galenus libro tertio Epid. in præfatione Cõment. tertij, πᾶσαν ἰδέαν ἅπαντος πράγματος. Constitutionem appellare consueuit Hippocrates, omnem cuiusq; rei formam speciẽue. Constitutionem itaque hoc in loco, eodem Galeno libro primo de Iudicijs cap. 4. teste, quandam ueluti morborum speciem nominat, secundum quam ex talibus & tantis constituuntur uniuersalibus temporibus. Quare quum constitutio non sit aliud, nisi qualiscunq; ex uniuersi morbi temporibus compositio, morbos indicare constitutiones perspicuum est. Siquidem monstrant num uniuersalia tẽpora breuia, aut longiora futura sint: hoc est num morbus peracutus, acutus, uel diuturnus futurus sit, quemadmodũ Galenus in Commentarijs copiosius explicat. Cæterum anni tempora acceßiones quoq; ipsas & constitutiones indicabunt. Si enim æstate morbi inuaserint, magna ex parte biliosi erunt, atq; adeò per tertium acceßiones habebunt, citoq; finientur. Contrà ubi hyeme exorti fuerint, pituitosi ut plurimum erunt, singulisq; diebus affligent, & tardius desinent. Circuituum quoque inter se incrementa, hoc est, Galeno in Commentarijs interprete, acceßionum quæ in circuitibus fiunt augmenta: siue quotidie, siue alternis diebus, siue longiore tempore fiant, constitutiones indicabunt. Acceßiones enim inuicem conferendæ sunt, si accelerant, uel non, si longius durãt aut minus, si maiores uehemẽtioresúe sunt aut non: hoc est, necesse erit ut horam in qua fit acceßio, longitudinem acceßionis, ac

Morbi indicant acceßiones.

Constitutiones.

κατάστασις.

Constitutio.

Anni tempora.

Circuituum incrementa.

ac magnitudinẽ eiusdem diligenter consideremus, ut multis in Commentarijs Galenus, & libro primo de Iudicijs cap. 3. & 4. ubi ex professo hæc Hippocratis uerba enarrat, prosequitur. Hoc loco sciẽdum erit, pleraq; exemplaria, ubi nos, secuti Galenum, legimus ἐπιδόσιες, habere ἀνταποδόσιες. Quam quidem lectionem nec ipsi improbamus, quum ἀνταπόδοσις nihil aliud sit, nisi uicißitudo, seu alternatio, mutatio, ex alio in aliud, & quædam ueluti uarietas. ut sit sensus: Circuituum seu accessionũ quæ in ijs accidunt, uicißitudinem ac uarietatem esse considerandam, quod ex ijs num morbus breuis aut diuturnus futurus sit, cognoscere liceat. Sed et ex ijs quæ superueniũt de accessione & constitutione, indicia sumuntur. Quam quidem partem ut rectius assequamur, prius quid ille per ἐπιφαινόμενα intellexerit, exponemus. ἐπιφαινόμενα itaq;, Galeno libro primo de Iudicijs cap. 5. teste, uocat Hippocrates symptomata, quæ non simul cũ morbo inuadunt & incipiunt, sed subinde apparent ac superueniũt. Quod pleuritidis exemplo, quo & ipse Hippocrates hoc loco utitur, planum faciemus. Cum pleuritide seu morbo laterali unà inuadunt acuta febris, dolor lateris pungenti similis, tußis, & spirandi difficultas, symptomata. Superueniunt autem reliqua omnia, quorum quædam huic morbo propria, quædam uero communia reliquis etiam morbis sunt. De communibus hic nihil dicemus, quæ tamen Galenus loco iam citato ex secundo Prog. libro producit. Inter propria autem sputum recensetur. quod si statim incipiente morbo apparuerit, hoc est, Philotheo interprete, ἔνδον τριῶν ἡμερῶν, intra tres dies: morbum breuem futurum eße ostendit. Sin postea, τουτέστιν περὶ τὴν δεκάτην τετάρτην, circa decimumquartum diem, ait Philotheus, longum fore morbum significat. Quinetiam urinæ, ut libro secundo Prog. Aphoris. 26. & sequentibus copiosè Hippocrates, et lib. primo de Iudicijs, cap. 12. Galenus docent, morbi constitutionem monstrant. Sic alui excrementa, de quibus 2. Prog. Aphoris. 13. & sequentibus Hippocrates, libro autem primo de Iudicijs, cap. 11. Galenus, agunt: & sudores, de quibus 1. Prog. Aphoris. 29. ubi superuenerint, iudicatu faciles aut difficiles, breues aut diuturnos fore morbos ostendunt. quemadmodum hæc omnia, quorum hic

Marginalia: ἀνταπόδωσις quid? — ἐπιφαινόμενα quæ? — Sputũ pleuriticorum. — Vrinæ. — Alui excrementa. — Sudores.

tantum capita attingit, fusius in Prognosticis, ut dictum est, & in Commentarijs suis, copiosissimè uero in libro 1. de Iudicijs, ubi ex professo hanc Hippocratis sententiam enarrat, Galenus prosequitur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Accessionum successiuas reciprocationes.) Græcè legitur, ἀνταποδόσεις τῶν παροξυσμῶν, uicissitudines accessionum. Libro primo de Crisibus.) Cap. 45. & 6. scilicet. Per capita.) Hoc est paucis, & summatim: id enim διὰ κεφαλαίων, καὶ ἐν κεφαλαίῳ Græcis significat. Similes proportiones.) Legendum simpliciter proportiones, & expũgenda dictio similes. Græcè enim est, αὐταί τε αἱ νόσοι, καὶ τὰς τῶν παροξυσμῶν ἀναλογίας δηλώσουσι: ipsi quoque morbi, etiam accessionum proportiones ostendent, &c.

Διὰ κεφαλαίων.

Incendentes.) καυσώδεις, ardentes. Typhodes.) τυφώδεις. Febres τυφώδεις, Galeno libro septimo Aphoris. Comment. 43. & in libro aduersus Lycum teste, alio nomine ἐλώδεις, hoc est humidæ uocantur. Sunt autem humidæ febres, in quibus à prima statim die ægri sudant, sudoreq; ipso aut parum, aut nihil iuuantur.

τυφώδεις febres. ἑλώδεις. Humidæ febres.

Cito terminabit.) ταχυκρίσιμος, uelocis iudicij. Non expectata secũda accessione.) Græcè, οὐδὲν ἔτι τῆς ἀνταποδόσεως δεηθέντες, non indigentes præterea uicissitudine. Iuxtangina.) Cynanche. Græcè enim est κυνάγχη. Discriminat uero hoc loco Galenus de sententia quorundam Synanchen à Cynãche, quæ tertia est anginæ species, ab Hippocrate libro tertio Prognost. Aphoris. 20. commemorata. Hæc accidit, Galeno ibidẽ in Comment. teste, quando ægrotantes uehementer strangulantur, ac dolore afficiuntur, nec inflammatio, aut erysipelas apparet, aut in ceruice, aut faucibus. Verum paulo pòst istam de C. & S. differentiam deridet. De qua re in Compendio etiam nostro diximus. Aestate quartanæ.) θέρινοὶ τεταρταῖοι, æstiuæ quartanæ. Industria uitæ.) Græcè est ἐπιτηδεύματα, instituta, seu genera uitæ, id est artes quas quiq; exercent: uerbi gratia equitatio, piscatio, uenerea, balnea, deãbulationes, nauigationes, uenationes, & ijs similia, in quibus aliquid corpore operamur. Testis Galenus libro tertio de Sympt. causis, cap.

Cynanche.

ἐπιτηδεύματα. Studia ac genera uitæ.

cap. 1. Plerique interpretum studia, genera uitæ interpretantur. Per accessionem autem te oportet intelligere.) Adijcienda dictio, nunc: Græcè enim est, παροξυσμὸν δὲ ἀκούειν σε νῦν χρή. Siquidem accessio hoc loco, ut in Commentarijs nostris comprehensum est, deterius tantum tempus totius circuitus significat: hoc est principium, augmentum & uigorem, exclusa declinatione. Aliàs accessio pro quatuor morbi particularibus temporibus accipitur. Cuius rei testis est Galenus, qui libro 2. de Differ. feb. cap. ultimo ita scribit: Atq; eodem rursus modo principium, augmentum, uigor, declinatio sit accessionis, &c. Similem anticipauerit proportionem.) Expungenda dictio similem. Græca enim sic habēt, προλαμβάνει τὴν ἀναλογίαν, anteuertit proportionem, atq; ita anteuertendo, &c. Contraria autem accessio, quæ scilicet parua faciat incrementa omnium eorum quæ diximus, quantum ad hoc attinet, longius distare futurum morbi uigorem ostendit.) Græcè est, ὁ δ' ἐναντίος παραξυσμὸς, ὁ μικρὸς δηλονότι, προσθήκας ποιούμενος ἑκάστου τῶν εἰρημένων, ὅσον ἐπὶ τούτῳ, τὴν ἀκμὴν ἐπιδείξεται πορρωτέραν γενήσεσθαι. Contraria uero accessio, exigua uidelicet incrementa uniuscuiusque prædictorum suscipiens, quantum in ea est, tardiorem futurum morbi uigorem monstrabit. Vnicuiusque prædictorum, nempe anticipationis, ut ita dicam, longitudinis, & uehementiæ accessionis. Cum primo exquisitè morborum principio.) Quod scilicet omni latitudine caret. cum duobus alijs, quæ latitudinem obtinent. De quibus libro primo de Iudicijs cap. 7. Galenus copiosè tractat. Sed in eadē tractatione.) Libro nimirum primo cap. 15. Morbum inchoantem breuiat.) Expungenda uox inchoantem. Siquidem Græca sic habent, οἷον ἐν πλευριτικοῖσιν πτύελον αὐτίκα, ἢν ἐπιφαίνηται ἀρχομένου μὲν, βραχύνει. Veluti in pleuriticis, si statim inchoāte quidē morbo sputum appareat, breuiorem esse ostendit. Quem ægrotū ego in primo libro de Crisibus.) Capite nimirum 18. Decreuerunt.) Græcè est συνέδοσαν, minores factæ sunt. Ne scilicet quis iudicatas esse febres intelligat. Hoc enim accidit in omnibus.) Græcè est, συμβαίνει γὰρ ἐπὶ τῶν φλεγμονῶν ἁπασῶν. Siquidem in omnibus inflammationibus accidit, &c. Ilia citrà dolorem extenta.)

Hyppchondrium quid?

Græcè, ἡ τῆς ὑποχονδρίου σύντασις ἀνώδυνος, Aut hypochondrij dolore uacans extensio. Est enim hypochondrij uox retinenda, quod nullam Latinam habeamus, qua partem hanc corporis propriè exprimamus. Nam & si Cornelius Celsus, & nonnulli interpretes hunc secuti, ὑποχόνδρια præcordia conuertunt: tamen Plinius libro undecimo cap. 37. φρένας etiam hac uoce appellare, quod scilicet cordi prætendantur, non est ueritus. Quare cum ambigua sit uox præcordiorum, præstat Græca uti. Porro hypochōdria sunt partes suprà umbilicum utrinque ad latera spurijs costis subiectæ. Sic dictæ, quod ὑπὸ τοῖς χόνδροις, sub cartilaginibus sitæ sint. Perperam itaq; hoc loco interpres ὑποχόνδρια conuertit Ilia, quæ Græcis peculiari uoce λαγόνες dicuntur, suntq; partes ad os ilium positæ. Hallucinationes.) Græcè, μαρμαρυγαὶ, splendores. In primo libro Epidemiarum.) Sectione 2. constitutione secunda. Vrina optima, &c.) 2. Prognost. 26. Rursus cū dicit.) 2. Prognost. 13. In hunc modum scribit. 2. Prog. 43. Sic ergo inquit.) 2. Epid. sect. 2. Quo tempore.) Græcè est, καθ' ὃν ἂν χρόνον, quocunq; tempore. In libro de Crisibus.) Primo scilicet, cap. 7. & 14. Ilia.) Hypochondria, ut suprà monuimus. In libro de Crisibus.) Primo nimirum, capite undecimo & duodecimo.

Præcordia.

Ilia quæ?

APHORISMVS XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία, τούτων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Senes facillimè ieiunium tolerant, secundo loco qui constantem æta[t]em agūt, nullatenus adolescentes, omnium ue[ro] minimè pueruli, præsertim illi qui inter ipsos fuerint alacriores.

Aetates quot numero.

Differentiam ætatū aliquid conferre ad uictus rationem probe constituendā, hoc in Aphorismo Hippocrates mōstrat. Quum uero alij aliter de ætibus loquantur, nos, de Galeni sententia, in sex has ipsas digeremus differentias. Prima quidem harum

pueri-

pueritia existit, quæ confestim ab eo tempore quo infans maternũ egreditur uterum incipit, & durat usq; ad annum decimumquintum. Altera ætatis differentia pubertas dicitur, & Galeno libro tertio Aphoris. Comment. 27. & libro 5. Aphoris. Com. 7. teste, initium capit anno decimoquinto, & ad decimumoctauum extenditur. Tertia ætas uocatur Adolescentia, incipit anno decimooctauo, Galeno lib. 5. Aphor. Comment. 9. autore, duratq; ad uicesimumquintum. Eam Hippocrates sub pubertate complectitur, et interdum etiam Galenus, ut lib. 5. Aphor. Comment. 7. Quarta iuuentus, uigor, florens seu uigens ætas, & consistendi tempus appellatur. Orditur anno uigesimoquinto, et ad trigesimumquintum extenditur. Quinta ætas Græcè καθεστηκυῖα, Ciceroni in dialogo de Senectute, constans & media, inter iuuentutem nimirum et senectutem, nominatur. Interpretes aliquot minus rectè consistendi ætatem uocant. hoc enim nomine, ut dictum est, Iuuentus appellatur. Constans ætas Græcis etiam παρακμαστική & παρακμή, hoc est declinans uocatur, ut libro tertio Aphor. Comment. 30. & lib. 5. de Tuenda ualet. ca. ult. testatur Galenus. Sic autem nominata est, quod in ea uires decrescere incipiunt. Appellatur quoq; iisdem ἀνδρεία, id est uirilis ætas. Incipit anno trigesimoquinto, et finitur quadragesimonono. Sexta ætatis differentia senectus appellatur. Huius autem, Galeno libro 5. de Tuenda ualetud. teste, tres sunt partes. Prima est eorum qui ὠμογέροντες, hoc est uiridi senecta præditi, dicuntur: quod nimirum adhuc ciuilia obire negotia queant. Eius initium est anno quinquagesimo, et durat ad sexagesimũ. Secunda est eorum, qui ciuilia munia propter uiriũ imbecillitatẽ obire haud ualent. Hæc incipit anno sexagesimo, & protenditur in septuagesimum. Tertia, in qua est extrema uirium imbellitas. Orditur anno septuagesimo, & durat usq; ad uitæ finem, qui magna ex parte anno 80. imminet, ut sacra etiam testatur scriptura Psalmo 90. Cæterum in præsentia Hippocrates per senes, quos γέροντας uocat, intelligit eos qui in prima parte senectutis, Galeno etiam in Commentariis teste, constituti sunt. Hi quidem facillimè ieiunium ferunt, quod scilicet frigidiores sint, & cibos minus conficere, iam labefactata nonnihil uirtute, possint. Contrà

Pueritia.
Pubertas.
Adolescẽtia.
Iuuentus.
Vigor. Florens ætas.
Consistendi tempus.
καθεστηκυῖα.
Constans.
Media.
παρακμαστική.
Declinans.
ἀνδρεία.
Virilis.
Senectus.
Senectutis tres partes.
ὠμογέροντες.
Per senes quid intelligat Hippocrates.

qui in altera & extrema parte sunt senectutis constituti, hi famem tolerare non possunt, sed crebro, paucis tamen cibis, sunt reficiendi.

Constantem ætatem agentes frigidiores iuuenibus.

Secundo loco famem facile ferunt, qui constantem iam ætatem agunt: hoc est, Philotheo interprete, οἱ ἐν παρακμῇ τυγχάνοντες, qui in declinatione existunt. Hi utiq; cũ à uigore recedant, corpus haud similiter calidum, Galeno libro tertio Aphoris. Comment. 30. teste, ut antea, obtinent. Quapropter iuuenibus sunt frigidiores, atq; adeò paucioribus etiam alimentis indigent, famemq́; post senes cæteris ætatibus facilius ferunt. Frigidos autem esse uirilem seu constantem ætatem agẽtes, docet etiam Hippocrates, qui lib. 1. de Victus ratione ita scriptum reliquit:
» Vir ubi iam corpus eius
» constiterit, frigidus & siccus est, quod nimirũ caloris excessus im-
» petusúe non amplius præpolleat, corpusq́; quiescens augeri desi-
» nat, ac frigidius factum sit. Siccitas etiã prioris ætatis inest.

Quinetiam Galenus loco paulo antè citato corpus in constante ætate, non similiter ut in iuuentute, calidum esse tradit, quòd plus in ea atræ bilis generetur.

ἥκιστα.

Adolescẽtes famem ferre non posse.

Porrò nullatenus, id enim ἥκιστα significat hoc loco, adolescentes famem ferre possũt, quod scilicet calor corpusq́; eorum in assiduo sint incremento. Qui enim crescunt, ut sequenti aphorismo testatur Hippocrates, plurimum habent calidi innati.

Puereli omnium minimè.

Omnium minimè pueruli famem tolerant, διὰ τὸ εὐδιαφόρητον ἔχειν τὸ σῶμα, ait Philotheus, καὶ διὰ τὸ πλούσιον τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, quod corpus perspiratu facile obtineant, & quod calor innatus ijs plurimus sit. Adde causam tertiam, quod nondum iustam incrementi perfectionem consecuti sunt.

Puerorũ substantia omnium facillime digeritur.

Puerorum autem substantia omnium facillimè digeritur ac dissipatur, Galeno in fine libri noni Ther. meth. teste: propterea quod est omnium humidissima. Quare inedia alijsq́; uacuantib. præsidijs haud eget, quũ habeat ex seipsa unde naturaliter uacuetur.

προθυμία.

προθυμότεροι.

Alacriores pueros minus ferre ieiunium.

Inter pueros autem minus ieiunium ferunt qui sunt προθυμότεροι, alacriores, animosioresúe. Siquidem προθυμία Græcis propriè alacritatem significat. προθυμότεροι itaq; illis dicuntur, qui ad actiones alacres & prompti sunt. Minus inquam ieiunium ferunt, qui inter pueros sunt alacriores, quia cæteris sunt calidiores. Promptitudinem autem & alacritatem ad actiones, caliditatis copiosioris esse signum, Gale-

nus

nus capite uigesimonono & trigesimotertio Artis medicæ palàm testatur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Qui ætatem consistentem.) Græcè est, οἱ καθεστηκότες, qui ætatem constantem agunt. Sic paßim hoc loco pro consistens, substituẽdum constans. Nam ita Cicero hanc ætatem, quæ inter iuuenes ac senes media est, ut diximus, uocare solet. Inter hanc ætatem & adolescentiam altera quædam est.) Intelligit iuuentutẽ, quæ inter adolescentiam & constantem ætates, ut ex Commentarijs nostris palàm fit, media existit. Constans ætas.

APHORISMVS XIIII.

Τὰ αὐξανόμενα πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς. εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται. ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Quæ crescunt corpora, plurimum caloris innati obtinent, itaque plurimo alimento indigent, alioqui corpus absumitur. Senib. uero parum caloris inest, propterea paucis alimentis indigent: siquidẽ à multis extinguitur. Hac etiam de causa febres non æquè acutæ senibus accidunt: corpus enim eorum frigidum est.

Haec sententia præcedentis causam exponit, cur scilicet senes ieiunium facile, contrà uero pueri & adolescentes nullatenus, tolerent. Quæ crescunt augenturúe corpora, inquit Hippocrates, plurimum innati caloris habent. Per αὐξανόμενα uero intelligit corpora, præsertim puerorum, adolescẽtum ac iuuenũ, quod scilicet in aßiduo adhuc sint incremento. Plurimum autem habere caloris innati hæc corpora omnia, reliquarum præsertim ætatum respectu, Galenus etiam infrà Comment. 15. ostendit, ubi αὐξανόμενα.

›› sic scriptum reliquit: Neq; enim aliud quicquam animal ab initio
›› formauit, sicuti neq; rursus adauxit, aut usq; ad mortem enutriuit,
›› quàm calor innatus. Hic igitur omniũ operũ actionũue naturaliũ
causa est. Hæc ille. Proinde Hippocrates rectissimè è corporum
incremento innati caloris copiam colligit. Cæterum cum hæc uox
Calidum. θερμὸν, calidum, ut libro primo de Temper. & hoc loco in Commentarijs fusius docet Galenus, æquiuoca seu ambigua sit, bifariamq; accipiatur, sciendũ, hic ab Hippocrate non ad qualitatẽ, sed
Calor innatus. ad substantiã, eam referri, ita ut per calidum innatum, substantia caloris innati, & minime qualitas ueniat intelligenda. Quid uero sit calor innatus Hippocrati, ostendit Galenus libro 5. de Simpl.
›› medi. facul. cap. 8. inquiens: Cognoscere oportet, Hippocratem
›› innatum dixisse calorem, quem in quoq; animantium & natiuum
›› spiritum nominamus. Verum nihil prohibet, sanguineam substan-
›› tiam, simulq; aeream, unà cum spiritu calidum inaudire innatum.
Qualis uero sit caloris natiui substantia, Galenus in Commentarijs etiam copiosè explicat. Quum itaq; quæ augentur corpora
Quæ augentur corpora, cur plurimo alimento egent. calorem innatum plurimum habeant, consequitur etiam quod plurimo alimento indigeant: quod nisi subministratum fuerit, necesse est corpora illa absumi. Quod quidem de corporibus puerorum, quorum substantia calida & humida est, atq; adeò de ea plurimũ digeritur ac dissipatur, ut dictũ est in præcedentis aphorismi enarratione, maxime uerum fuerit. Quocirca paulo antè monuimus, per αὐξανόμενα, puerorum præsertim corpora inaudienda esse. Proinde cum puerorum corpora ad discutiendum sint natura prona & calida, nihil mirum, calorem, non supposito alimento, eadẽ
Senes facile tolerare ieiunium. absumere. Sunt igitur ad tolerandam famem minus idonea. Contrà senes facile tolerãt ieiunium: parum enim ijs natiui caloris in-
ὑπεκκαύματα. est, adeoq; paucis alimentis (id enim uox ὑπεκκαύματα Hippocrati, Galeno in Commentarijs teste, qui τροφὰς significare tradit, hoc loco denotat) indigent. Quare si quispiam illis copiosum alimentum suppeditet, nihil aliud efficiet, nisi quod eorundem calo-
Senes cur acutis febrib. nõ obnoxii. rem extinguet. Quod similitudine pereleganti Galenus in Commentarijs comprobat. Cæterum cum senibus parum caloris innati insit, hocq; nomine illi corpus frigidum obtineant, fit ut etiam
non

non perinde atque iuuenes acutis febribus corripiantur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In Commentarijs de Temperaturis.) Libro ſecundo cap. 3. In iuuentæ uigore.) ἀκμάζοντες, Græcè eſt. Habent enim hi quidem.) ἔχουσι γὰρ οἱ μὲν δριμύτερον τὸ θερμὸν, οἱ δὲ πλέον: Habent enim illi, florentes ſcilicet, calorem acutiorem: hi uero, pueri nimirum, abundantiorem. Temperati.) Melius temperata converteretur. Siquidem Græcè eſt, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν κεκραμένας. Cum melius ſit dicere, &c.) Græca ſic habent, ἄμεινον γὰρ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, καὶ σφοδρότερον, καὶ ἀμυδρότερον, καὶ πάνθ᾽ ὅσα τοιαῦτα ταῖς ποιότησιν ἀναφέρειν ὀνόματα. Melius enim magis & minus, uehementius ac debilius, omniaq; ijs ſimilia uocabula qualitatibus accommodare. Exiſtimationem.) ὑπόληψιν, opinionem, uel rectius ſuſpicionem. Qui nedum plus, neq;, &c. Græcè eſt, οἵτινες οὐχ ὅπως πλεῖον, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῷ πρόσθεν ἴσον ἔχουσιν, qui nedum plus, ſed neq; priori obtinent æqualem. Et qui caloris, &c.) Græcè legitur, καὶ δὴ καὶ αἱ δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος ἡμῶν ἀπόρροιαι ἕπονται, καπνώδεις μὲν καὶ λιγνυώδεις, καὶ ξηραὶ, καὶ δριμεῖαι τῷ ἐπικτήτῳ θερμῷ. Sed & effluxus qui è toto corpore fiunt, caloris quidem aduenticij ſunt fumei, &c. Alteram.) Scilicet ſuauem, quidem plurimā habent pueri: alteram, triſtem uidelicet, &c. Obtinentur.) ἐπικρατεῖται, uincitur, ſuperatur. Humida ſiquidem eſt maximè, &c.) Græcè eſt, ἡ μὲν γὰρ ὑγρὰ κατὰ τὸ ἔμφυτον θερμὸν μάλιστα. ἐξ ὑγροῦ γὰρ ἡ γένεσις ἡμῖν. ἡ δὲ ξηρὰ, κατὰ τὸ ἐπίκτητον. Humida enim eſt maximè innati caloris, ſcilicet ſubſtantia, quoniam ex humido noſtra eſt generatio. Sicca uero, acquiſiticij. Quantum iſtæ.) Calida aquoſa ſcilicet, & aerea, ſubſtantiæ. Idcirco plurimum ab ipſis, &c.) Græcè legitur, διὰ τοῦτο πλεῖστον ἀπορρεῖν αὐτῶν ἀναγκαῖόν ἐστι, πλείστης τε δεῖται τροφῆς: Idcirco plurimum ab ipſis defluere eſt neceſſarium, plurimoq; egent alimento. Quod paucis fomentis, &c.) Quod abundat. Græcè enim eſt, διὰ τοῦτ᾽ ἄρα φησὶν ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται. Ignem.) Calidum. Græcè enim eſt τὸ θερμὸν. Totis ſimul.) ἀθρόαις, confertis.

Scri-

Scriptos à me Commentarios.) Adijciendum, hosce. siquidem Græcè est, ἤδη γεγραμμένων τῶν ὑπὸ ἐμοῦ ὑπομνημάτων. Liber autẽ Galeni aduersus Lycũ est in tomo septimo Latinæ editionis.

APHORISMVS XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι, τροφῆς οὖν πλείονος δέονται. σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventres hyeme & uere natura calidißimi sunt, somniq́ longißimi. Quocirca ijs temporibus alimenta copiosiora dari debent. Siquidem innatum calorem copiosiorem habent, pluribus igitur alimentis egent. Argumento sunt ætates, & athletæ.

Plurimum habere momenti ad rectam uictus rationem instituendam anni tempora, hac sententia Hippocrates disertè monstrat. Nam cum aliqua temporum uentres efficiant calidiores, fit ut ijsdem temporibus alimenta copiosiora sint danda. Aliqua uero frigidiores, hinc in illis minus ciborum exhibendum. Quare *Natura.* inquit, uentres hyeme & uere natura, hoc est, Galeno interprete, *Venter.* calore natiuo, calidißimi sunt. Per uentrem uero, quem κοιλίαν *κοιλία.* uocat, Hippocrates, Philotheo quoq; teste, non tantum τὴν σιτοδόχον, hoc est cibi receptaculum, uentriculum propriè appellatum, intelligit: uerumetiã uniuersam cauitatem, in quã intestina, & alia instrumenta coctioni ministrantia continentur. Non autẽ temere ab Hippocrate adiectum est φύσει, natura. quum enim du- *Calor natiuus æstate paucus, hyeme cõtra plurimus.* plex sit calor, unus natiuus atq; adeò familiaris corpori, alter aduentitius & squallidus, hi sanè non simpliciter calidißimi sunt, sed calore natiuo, ut commemoratum est. Proinde paucißimum hunc æstate obtinent, abundant uero aduẽtitio. Vnde hoc tempore marcescit potius, quàm nutritur corpus. Contrà accidit hyeme & uere, quia tum calor natiuus cibi appetentiam intendens, atq; concoctiones efficiens, est plurimus. somni quoq; propter longiores noctes longißimi sunt: quare etiam propter plura alimenta, quæ ijs tem-

temporibus aſſumuntur, & duabus iam dictis de cauſis probe con
ficiuntur, corpus magis quàm æſtate nutritur: quemadmodum co-
pioſiſsimè in Commentarijs à Galeno demonſtratum eſt. Somnus   Somnus co-
uero concoctiones iuuat, quod per eum calor naturalis interiora   ctionẽ iuuat.
petat. Hinc ab Hippocrate ſcitiſsimè ac breuiſsimè dictum eſt, τὸ
αἷμα ἐν ὕπνῳ ἔσω μᾶλλον φεύγει, Sanguis per ſomnum intrò ma-   6. Epi. Pa.
gis repit. Cæterum hyeme uentres calidiſsimi ſunt, propter ambi   5. Aph. 29.
entis frigiditatẽ, quæ corporis meatus conſtringit ac dẽſat. Calor   Cur uentres
autem natiuus non inueniẽs exitum diſſlari prohibetur: quare in-   hyeme cali-
trò delatus, rurſus ad exteriora progreditur, & multiplici ſpecie   diſsimi.
motus calefactus multiplicatur, ac ſeipſo calidior fit. Initio ueris   Quare uere
calidiſsimos eſſe uentres, conſtat eadem ratione, quoniam frigus tũ   calidiſsimi.
pollet. In medio uero eiuſdem, quod ea temporis pars optimè ſit
temperata. Porro quod iam dictis temporibus, in quib. natiuus ca-
lor eſt copioſior, plurimum alimenti ſit neceſſarium, argumento
eſſe ait Hippocrates ætates, & athletas. Siquidem pueri quia calo
rem natiuum plurimum obtinent, idcirco pluribus etiam alimẽtis   Pueri.
egent, eademq; conficiunt. Athletæ uero, quia crebris exercitijs,   Athletæ.
quibus operam dant, natiuum calorem auctiorem reddunt, ideoq;
multis utuntur alimentis.

ANNOTATIONES IN GALE-
ni Commentarios.

Pro argumento ponitur.) Græcè, ἀξιόλογον τεκμήριον ἐστὶν,
effatu dignum argumentum eſt. In hoc ipſo affectu.) Græcè, ἐν
τοιούτῳ πάθει, in hoc ipſo uitio, maloúe. Et aerea humiditas.)
Græca exemplaria hic uariant. Aldinum legit, ὀῤῥώδης ὑγρότης, ſe
roſa humiditas. Alia habent ἀερώδης, aerea. Nonnulla σπερματώ-
δης, ſeminalis. Sic legiſſe antiquum interpretem conſtat, qui con-
uertit, ſpermatis humectatio. Vtcunq; autem legatur, planũ eſt, ter-   Tertium cor
tium corpus quod primæ noſtræ naturæ ſubſtantiam complet, eſ-   pus quod pri
ſe ſemen, quod, ut tradit Galenus li. 1. de ſemine, per uaſa ad uterũ   mæ noſtræ
pertingentia trahit ad ſe ſanguinem & ſpiritũ, ut meritò hæc tria   naturæ ſub-
eſſe dixerit Galenus, ex quib. ſubſtãtia noſtra cõſtet. Poteſt uero ſe   ſtantiam cõ-
men appellari humiditas ὀῤῥώδης, quod ſcilicet ſubſtantia ſeroſum   plet, eſſe ſe-
ac liquidum ſit. ἀφρώδης uero, quia, ut in Commentario Galeni   men.

G præ-

præcedente est commemoratum, plurimum aeris calidi & humidi in se continet. Atqui si parum defluit.) Locus hic Galeni subobscurus esse uidetur. Respondet autem cuidã obiectioni tacitæ, cuius quis occasionẽ ex ijs quæ paulo antè dicta sunt, sumere posset. Nam cum hyeme propter circumstantem extrinsecus frigiditatem corporis meatus constringi ac cohiberi contingat, atq; adeò hoc nomine ut parum defluat ac discutiatur necesse sit, plurimum alimẽtum hoc tempore dari non oportet. Siquidem nutritio est, eius quod euacuatur expletio. Nutritionem autem defluentis substantiæ esse expletionem, Galenus etiam libro primo de Semine testatur. Atq; hæc quidem est obiectio, qua quis aduersus Hippocratis sententiam uti posset. Causæ uero inquisitio.) Hic ad obiectionem factã respondere, causamq́; explicare incipit, cur scilicet hyeme, non obstante quod ab ambiente frigido meatus corporis obturentur, plura quàm æstate alimenta sint danda. Neq; enim adeò Hippocratẽ, &c.) Græcè, οὐ γὰρ δὴ ἱπποκράτῃ μόνῳ μάχεται τὸ προβεβλημένον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. Non enim Hippocrati tantum pugnat quod obiectum est, uerumetiam alijs omnibus. Siquidem προβάλλομαι interdum idem significat quod prætendo aliquid, & obijcio. Hinc προβεβλημένον, quod propugnandi gratia opponitur, & obijcitur. Sensus itaq; uerborũ Galeni est: Nõ esse plura hyeme dãda alimenta, non tantũ cũ ijs quæ tradit Hippocrates, uerumetiã cũ aliorũ omniũ præceptis pugnat. Ea quæ fit per sensui occulta, &c.) Græcè, τῇ διὰ τῶν ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. διαπνοὴν itaq; interpres difflationem conuertit, quã reliqui transpirationem interpretantur. Est autem διαπνοὴ, Galeno ca. 7. lib. de Sympt. differ. teste, aeris per uniuersum corpus introitus & exitus. Tu uero animaduerte, &c.) Hic planè quod obiectum est diluit Galenus, rationemq́; cur hyeme plura sint danda alimenta, soli Hippocrati, eiusq́; sectatoribus esse εὔπορον, hoc est obuiam, alijs autem esse ἄπορον, id est perplexam, explicatuq́; difficilem ait. Nam cum calor natiuus efficiat occultam transpirationem, διαπνοὴν Græci uocant, ut comprehensum est: hicq́; hyeme plurimus sit: consequitur, etiam hoc tempore occultam transpirationem fieri, & eam quidem sufficientem. Si autem per latẽtem

Locus Galeni subobscurus explanatur.

Obiectio.

προβάλλομαι.

προβεβλημένον.

Διαπνοή.

Obiectionis solutio.

transpi-

transpirationem animalium corpora hyeme difflantur, necesse etiam est ut tum alimenta dentur, eaq; plurima. Nam nisi abundans calor naturalis habeat, quo fruatur, alimentum, primus ipse, ait Galenus in Commentarijs, ab ambiente frigore superabitur. Cum ipso uero, & concoctio ciborum debilitabitur, &c. Cibi appetentiam.) Natiuus calor intendit appetentiam, contrà non naturalis calor eandem deijcit ac impedit, ut testatur etiam Galenus libro primo de Sympt. causis cap. 7. Vt uero appetentiam naturalem calor natiuus efficit, sic frigiditas non naturalem appetentiam excitat, ut Galenus loco iam citato copiosius docet. Diocles inquit sudores.) Eius dogmatis Dioclis meminit etiam Galenus ca. ultimo libri de Sympt. differ. Voluit autem prorsus Diocles, sudores esse præter naturam ea de causa: quia cum calor natiuus est ualidus, omnia quæ ad corpus pertinent, rectè administrantur. Omnibus autem ijs rectè administratis, & alimento à natura superato, nunquam sensibilis humor, qualis sudor est, per cutem excernitur. Quanto enim fortior, ut testatur in Commentarijs Galenus, natiuus calor fuerit, tanto magis transpiratio effugit sensum.

Dogma Dioclis, sudores esse præter naturam.

Extenuatur.) Græcè, λελέπτυνται, extenuatæ sunt. Optimi.) Græcè, χρηστοῦ, boni. Toto animalis corpore.) Græcè, ἐν παντὶ τῷ τοῦ ζώου μορίῳ, in quauis animantis parte. Vnumquodq; animal, &c.) Græcè, πολὺ μὲν εὐσαρκότερον ἕκαστον ἑαυτοῦ γίνεται, unumquodq; multo seipso carnosius fit. Vel aliud.) Adijciendum, tale. Græcè enim est, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον ἐν τούτῳ νόσημα ἐργάζεται. Qualitate.) Græcè, ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος θερμασίας, ex ambientis caliditate.

APHORISMVS XVI.

Αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖς ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus omnibus febricitantibus prodest, præsertim uero pueris, & alijs qui hoc genere uictus uti consueuerunt.

HActenus Hippocrates de Victus ratione quæ ægrotis debetur, uerba fecit: nunc uero de uictu, qui tam ægrotis quàm sanis conuenit, agit. Quum autem præcedente sententia de quantitate uictus sanorum iuxta tempora anni disseruisset, in præsenti de qualitate uictus cum ægrorum, tum sanorum tractat. primumq; qualis febricitantium, atq; adeò eorum qui præter naturam affecti sunt, uictus esse debeat, docet. Deinde qualis puerorum, aliorumq; qui secundum naturam se habent. inquiens: Victus humidus omnibus febricitantibus confert, quod scilicet eiusmodi affectus calidus & siccus sit. Per humidum autem uictum, eum potißimum Hippocrates intelligit, qui potentia humidus est: quanquam si simul etiã actu humidus ac liquidus est, plus prodest. Quapropter is uictus non ea solum ratione quia humectat prodest, sed etiam quia facillime concoquitur. Nam si quod concoquitur, primum liquari, dein de distribui in corpus debet, ægrotus uero cibum facillimæ concoctionis desiderat: facillimè autem liquatur, concoquitur, & distribuitur quod humidum est, eiusmodi uictum omnibus febricitantibus esse utilem necesse est. Verum quæret hic quispiam, cum febris sit affectus non solum siccus, sed & calidus, quî fiat ut Hippocrates febricitantibus humidum solum, & non simul etiam frigidum uictum conuenire dixerit. Respondemus: Hippocratem, qui antiquæ breuitatis studiosißimus fuit, atq; adeò mire βραχύλογος, unius contrarij mentionem facientem, alterum, utpote omnibus notum, subaudiri uoluisse. Nemo enim est tam stupidus, quin statim ex ipso nomine febris, quam πύρετον Græci uocant, intelligat, hanc ipsam frigidum uictum exigere. Vt enim Latinis febris à feruendo, ita Græcis à πυρός, id est ab igne, πύρετος dicta est. Cæterum uariãt hoc loco Græci codices. Alij enim habent, αἱ ὑγρὰι δίαιται πᾶσι τοῖσι, &c. Quam quidem lectionem nos secuti sumus. Alij legunt, αἱ ὑγρὰι πᾶσαι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι, &c. Sed parum refert utram lectionem magis probes, quòd humidus uictus omnibus febricitantibus, quatenus febricitant, ex ipsa contrariorum indicatione, conueniat. Et uniuersa etiam uictus ratio potentia humida febricitantibus confert. Quid multa? cum febris omnis præter naturam sit, ideo uictus rationem humidam frigidamq;, utpote sibi contra-

Humidus uictus qui? — *Quæstio.* — *Responsio.* — *Febris unde dicta. πύρετος.*

contrariam, exigit. Vt autem ea quæ præter naturam ſunt, contrariam, ita ea quæ ſecundum naturã ſunt, ſimilem uictus rationẽ poſtulant: id quod ætatis & conſuetudinis exemplo monſtrat Hippocrates dicens, humidum uictum præſertim pueris, & qui eo uti aſſueuerunt, conferre. Porro quum ætas ſit ex ijs quæ natura nobis inſunt, & id quod naturaliter ſe habet cuſtodire, Galeno etiã noſtro libro octauo Ther. method. teſte, oporteat, conſequitur hanc ipſam ſimilem ſibi dictum poſtulare. Quocirca cum pueri ſint natura humidi, ut alibi eſt à nobis demonſtratum, ut ijſdem etiã conferat humidus uictus neceſſe eſt. Siquidem ſimilia ſimilibus conſeruentur. Eodem autem modo, & eam quæ à conſuetudine præbetur indicationem, quo eam quæ ab ætate datur, Hippocrates accepit. Nam & ætas quum ex ijs ſit quæ natura nobis inſunt, ut comprehenſum eſt, ſimilem ſibi uictum exigit: & quæ à conſuetudine ſumitur indicatio, ſic ſumpta eſt, ſicut ea quæ ab ætate. Quippe ſeruare hanc iubet, perinde ac proprium ætatis temperamentum. Eſt enim conſuetudo, ut teſtatur libro ſecundo de Temperament. cap. 5. Galenus, acquiſititia natura. Quod de ætate & conſuetudine dictum eſt, id etiam de naturali temperamento, anni tempore, & regione, quod in Commentarijs etiam monet Galenus, intelligendum erit.

Quæ ſecundũ naturam ſunt, ſimilia poſtulare.

Pueris humidũ uictum cõferre.

Conſuetudo.

Conſuetudo acquiſititia natura.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Sanorum.) Græcè, ὑγιεινῶν. quare conuertendum potius ſalubrium, quàm ſanorum. Eſt autem ſalubre, Galeno ca. 2. Artis medicæ teſte, τὸ ἐπιδεκτικὸν σῶμα τῆς ὑγιείας, καὶ τὸ ποιητικὸν, καὶ φυλακτικὸν τῆς αὐτῆς αἴτιον, καὶ τὸ δηλωτικὸν σημεῖον: corpus quod ſanitatem ſuſcipere aptum eſt, & cauſa quæ eandem efficere & conſeruare, & ſignum quod hanc ipſam indicare poteſt. Hoc certe loco pro cauſa efficiente & conſeruante ſanitatem, ſumitur. ut ſit ſenſus: Deinde docet Hippocrates, quod indicationes uictuum ſalubrium ab ijs quæ præter naturã ſunt, petere oporteat contrarias: ab ijs quæ ſecundum naturam ſunt, ſimiles. Quocirca perſpicuum ſit, hic ὑγιεινῶν non ſignificare ſanorum: neq; enim qui præter naturam ſe habent, quorum hoc loco mẽtionem facit Galenus,

Salubre.

Senſus.

ὑγιεινά.

sanorum uictum, qui similis esse debet, sed contrarium potius postulant, qui salubris, eo quod sanitatem efficiat, et non sanus dicitur. Ita etiam uictus eorum qui naturaliter se habent, salubris appellatur, eo quod sanitatem conseruet. Rectissime igitur Galenus, utrumq; uictum, nempe contrarium & similem, salubrem nominauit: quod hic conseruare, ut comprehensum est, ille uero efficere sanitatem posit. Hinc etiam constat, quod id quod præter naturã se habet, atq; adeò ægrotum est, salubre dici queat, minime autem sanum. sunt enim sanum & ægrotum inter se contraria.

Salubris uictus.

Morbus & pathos differunt.

Morbi.) Græcè, τὰ πάθη, mala. Differt enim pathema à morbo, quod is sit ex numero permanentium & constantium: pathema uero in ipso fieri essentiam suam possideat, quemadmodum copiosissimè Galenus libro secundo Ther. methodi, & cap. 1. libri de Sympt. differentijs monstrat. Nos quoq; in nostris in Galeni de Tuenda sanitate libros Annotationibus, plura hac de differentia diximus.

Dispositio non significat idẽ quod affectus.

Dispositione.) Græcè, διάθεσιν, affectu. parum enim Latina uox est in hac significatione dispositio. interpres enim perpetuò pro affectu utitur. Quod hic semel monuisse, satis sit. Ad ambos affectus.) Græcè, εἰς ἄμφω τὰ πάθη, ad utraq; mala, seu pathemata. Verum si quid per uerba.) Græcè, εἴ τι μὴ ῥητῶς ὠνόμασται, si quid palàm, seu ad uerbum non est dictum, expressumúe.

Quæcunq; probari merentur.) ὅσα μὲν ἄμεμπτα, quæcunque reprehensione uacant. Sic paulo pòst, ubi interpres conuertit improbanda, Græcè est μεμπτά, id est reprehendenda, uel reprehensione digna.

APHORISMVS XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ ἢ δὶς καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῷ ἔθει, καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ.

Et quib. semel aut bis offerendũ sit, & plura'ne, an pauciora, particulatim animaduertendũ. Dãdũ uero aliquid cõsuetudini, tẽpori, regioni, et ætati.

QValis debeat esse eorum quæ ægrotantibus offeruntur modus, hoc in Aphorismo Hippocrates monstrat. Neq; enim

satis est

satis est scire quod huic plus uel minus sit dandum, aut quod illi humectante uel exiccante uictu sit utendum: sed necesse est cognoscamus, nũquid semel, aut sæpius qualibet die uel nocte, plura uel pauciora particulatim sint exhibenda. Siquidem debent hæ duæ uoces, plura uel pauciora, cum ijs duab. semel, & bis copulari. Quã do uero plura uel pauciora sæpius, aut raro, uel semel cibum offerre particulatim conueniat, à morbo & uiribus ægrotantis discendum erit, quemadmodum idipsum in Commentarijs Galenus copiosè ostendit. Præterea modus cibi offerendi sumitur etiam à cõsuetudine ægrotantis, tempore anni, regione, & ætate: post quidẽ iam dictas duas, quæ à morbo & uiribus ægrotantis petuntur indicationes, quæ quidem primæ & maximæ sunt. Hinc est quod Hippocrates dixerit, dandum esse aliquid anni tempori, ætati, & similibus: ut nimirum disertè innueret, uniuersam uictus rationem non ab his tantum esse petendam, sed potissimum à morbo & uiribus. Quomodo autem ab ijs quatuor posterioribus modus offerendi cibi metiendus sit, abunde in Commentarijs Galenus explicat, ita ut necesse non sit nostram accedere. Quod uero ad consuetudinem attinet, de ea quidem diligentissime & copiosissime scribit Hippocrates libro secũdo de Victu acut. morb. Aphorismo 22. & sequẽtibus multis.

Modus cibi sumendi quibus metiatur rebus.

ANNOTATIONES IN GALENI COMMENTARIOS.

Necessarium.) Græce est, ἀναγκαιότατα, maximè necessariũ.

Siue omnino.) Græcè εἴτ' ὅλως, semel, in uniuersum. Totam simul, &c.) Græcè, εἰς ἅπαξ ἀθρόον πλῆθος, semel confertã copiam. Est itaq; alimentum ἀθρόον, quod repente uniuersum datur.

Alimentum confertum. ἐπίκρασις.

Contemperamentum.) Græce, τῆς ἐπικράσεως. Est autem ἐπίκρασις, Galeno libro nono Ther. meth. cap. 10. autore, uitiosi succi curatio, quæ quidem fit dũ paulatim uitiosus humor uacuatur, & bonus uicissim sensim ac paulatim apponitur. Hinc ἐπικεραστικὰ medicamenta ijsdem dicuntur, quæ humorum acrimoniã temperant, aut humores uitiosos retundunt, ut alibi quoq; docuimus.

ἐπικεραστικὰ medicamenta.

Humores autem naturales se modice habuerint.) Græcè, συμμετρία δὲ τῶν κατὰ φύσιν εἴη χυμῶν, commoderatio uero eorum

humorum

humorum quæ naturaliter ſe habent, fuerit. Concoquere.) Græcè, κρατεῖν, ſuperare. Neq; multi alimenti, &c.) Græcè, μηδὲ πολλοὺς τῆς τροφῆς ἡμῖν καιροὺς παρεχόντων, neq; multas alimenti occaſiones præſtiterint. Vt quibus non multa fiat euacuatio.) Eorum uidelicet quæ ſecundum naturam in corpore continentur. Nam hyeme, ut dictum eſt ſuprà Commentario 15. non ita multũ defluit ac difflat ut æſtatis tempore, in qua non modo ſuperuacua & excrementa, uerumetiam ea quæ ſecundum naturam in corpore continentur, æqualiter uacuantur.

APHORISMVS XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον.

Cibos æſtate & autũno difficillime ferunt: hyeme facillime: uere ſecundo loco.

Hippocrates non uſus ταυτολογίᾳ.

Non eſt uſus hoc loco ταυτολογίᾳ Hippocrates, ut nonnulli falſo exiſtimant. neq; enim hic aphoriſmus idem eſt cũ decimoquinto, cuius initium eſt: Ventres hyeme & uerè, &c. Siquidem illic de ſanis locutus eſt, hic autem de ægrotis. Nam quum in præcedente aphoriſmo docuerit, in uictus ratione ægrorum dandum eſſe aliquid tempori: hoc loco qua ratione idipſum ſit intelligendum monſtrat, æſtate & autumno, qui æſtatem mox ſequitur: inquiens, ægrotos difficillimè ferre cibos, quod iis temporibus calor innatus, cuius officium eſt coquere & conficere cibos, exiguus ſit. Aeſtate quidem, quod calor ambiens natiuum calorem diſcutiat. Autumno uero, propter eius inæqualitatem, et quia caloris natiui imbecillitas æſtate contracta adhuc durat. Quapropter iis temporibus parum cibi, & ſæpius dãdum eſt. Contrà hyeme, quia calor innatus plurimus eſt, ideo tum cibos facillime ferunt. Dandũ itaq; hoc tempore rarò, & plurimum cibi. Verno tempore calor natiuus non ita imbecillus eſt ut in æſtate, nec ita robuſtus ut in hyeme. Proinde nec facillime nec difficillime tum ægrotantes cibos ferunt, ſed facile. Quod Hippocrates hac uoce δεύτερον innuere uoluit: quaſi diceret, uere non facillimè perinde atq; hyeme, neq; difficillime ut æſtate cibos ferunt, ſed medio modo, ſeu ſecundo

Aeſtate & autumno cur ægri difficillimè cibos ferant.

δεύτερον.

do loco post hyemem: hoc est, facilius quàm in æstate aut autumno, quod scilicet uer ipsum sit temperatum.

APHORISMVS XIX.

Τοῖσι γὰρ τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μήδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρίσεων.

His qui per circuitus accessiones habent, nihil dare, neq; ut quicquam assumant cogere, sed adiectioni ante iudicationem subtrahere oportet.

IN hac postrema de uictus ratione sententia, Hippocrates modũ usus ciborũ, hoc est quomodo particulatim offerre cibum ægrotantib. oporteat, ex ipsis accessionibus esse discendũ mõstrat, inquiens: His qui accessiones habent per circuitus, hoc est, Galeno interprete, τεταγμένως, ordinatim, nihil dare oportet: quod scilicet tũ natura tota sit in concoquendò morbo. Quare ad cibos conficiendos non est auocanda, sed permittendum planè est, ut concoctioni morbi uacare, nullo prorsus obstante possit. Cæterum quum dicit, qui accessiones per circuitũ obtinent, diserte significat quod hæc sententia non sit prorsus eadem cum undecima, cuius initium est, In accessionibus abstinere oportet. ibidem enim simpliciter de omni accessione loquitur, hic uero de ea tantum quæ certo quodam ordine fit. Et hic iterum per accessionem, ut suprà Aphorismo duodecimo, deterius circuitus ipsius tempus, id est principium, augmentum, & uigorem, intelligit. His enim temporibus, propter causam iam expositam, nihil est dandum. Neq; etiam ut aliquid tũ ægrotantes assumant, sunt cogendi. Si enim quicquam dederis, τῷ νοσοποιῷ αἰτίῳ προσθήκης, αἴτιος γενόμενος αὐξήσει τοῦ νοσήματος, ait Philotheus. id est, causæ morbum efficiẽti aliquid adijcies, atq; adeò morbum ipsum augebis. Proinde adiectionibus potius ante iudicationes erit subtrahendum. Per adiectiones, quas ille προσθέσιες uocat, non aliud intelligens, nisi cibos qui offeruntur, quorum quantitati ante accessionem esse subtrahendum monet. Siquidem iudicationem hoc loco significare accessionẽ, Galenus in Commẽtarijs, & Philotheus ijs uerbis ostendit. κρίσιν ἐνταῦθα ἱπποκρά-

Modus usus ciborum.

Per circuitus.

Accessio quid.

προσθέσιες.

Iudicatio. κρίσις.

της λέγει καταχρώμενος τὸν παροξυσμόν. Neque id quidem temere fecit Hippocrates. magna namq; ex parte, Galeno libro primo de Diebus decretorijs teste, in acceßionibus iudicationes accidunt. Quid uerò proprie hæc uox κρίσις medicis denotet, sect. 2. Aphorismo 13. docebimus.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Principia earum oportet obseruare.) φυλακτέον ἐστὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, initia earum sunt cauenda. φυλακτέον enim uerbale est à tertia persona præteriti paßiui πεφύλακται, cuius præsens φυλάττομαι, quod significat deuito & caueo. Quare contendit hoc loco Galenus, principia acceßionum esse cauenda, ne scilicet ijs iã factis, aut paulo pòst futuris, cibum ægrotanti offeramus. Non igitur satis bene interpres φυλακτέον conuertit obseruare, ambiguã eius dictionis significationem non admodum perspectam habens.

φυλάττομαι.

APHORISMVS XX.

Τὰ κρινόμενα, καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείησι, μήτ᾽ ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾶν.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, non mouere, neque nouare uel medicamentis, uel alijs irritamentis, sed sinere oportet.

Quando in morborũ iudiciis naturæ opitulandum.

HActenus Hippocrates breuitate summa qua potuit, quæ me dico in uictus ratione obseruanda sunt, docuit. Nunc aliò sese transferens, quando in morborũ iudicijs naturæ sit succurrendum atq; opitulandum, & quando minus, ostendit. Non opitulandum autem, quando natura ipsa ualida est, atq; adeò iam iudicat, aut paulo antè iudicauit perfectè morbum. Totum enim tum naturæ permittendum erit, neq; quicquam à medico agendum, nisi ut uictum conuenientem, quemadmodum in ijs quæ præcedunt sententijs expositum est, instituat. Hinc est quod Hippocrates dicat: quæ adhuc iudicantur, aut iam, ἀρτίως, τουτέστιν ἀνελλειπῶς, καὶ αὐτοτελῶς, Galeno & Philotheo testibus, id est integrè & perfectè iudicata sunt, non mouere, neq; nouare oportet, uel medicamē

ἀρτίως.

tis

tis purgantibus (quippe φαρμακεία, Galeno & Philotheo testibus, idem quod κάθαρσις Hippocrati passim significat) uel alijs incitamentis, sed sinere oportet. Non mouendi itaq; humores quos nunc natura magno conatu expellere studet, ne scilicet naturæ actionem turbemus, atq; adeò per uiam minus conuenientem humores noxios uacuemus. Neq; etiam postquam natura integrè iudicauit morbum, eius actionem uel medicamentis purgantibus, uel alijs irritamentis, hoc est præsidijs quibus noxium humorem educimus, ut est uenæ sectio, uomitio, clysteres, urinam & sudorem elicietia, nouare conuenit. Nam quorsum attineret, post integras & perfectas naturæ uacuationes, alias instituere? Neq; etiam ulla ratione committendum, ut corpus iam propter eam quæ præcessit uacuationem abunde imbecillũ, medicus persequentẽ aliamúe reddat imbecillius. Quocirca quum omnia à natura ipsa rectè fiunt, aut facta sunt, nihil medico agendum erit, sed uniuersa illi permittenda. Verũ non temere adiecit Hippocrates ἀρτίως, hoc est cumulatè, perfectè, integrè, atq; sufficiẽter. Quippe nisi præcesserit perfecta iudicatio, nihil impedit quin ea quæ relicta sunt ab imperfecta iudicatione, educere medicus possit: imò cessare non debet, qñ ea quæ relicta sunt uacuet. Nã quæ relinquũtur post iudicationẽ, ut infrà ait, recidiuã faciunt. Vbi igitur imperfecta iudicatio fuerit, hoc est, Galeno lib. primo de Dieb. iudicatorijs autore, ubi à morbo quippiam relictũ fuerit, ab ipso medico subinde uacuandum erit.

φαρμακεία.

Humores quos natura expellit, non mouendi.

Irritamẽta.

ἀρτίως cur adiectum.

2. Aph. 12.

Imperfecta iudicatio.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Quando totum sit permittendum, &c.) Græcè, πότε μὲν ἐπιτρεπτέον ἐστὶ τῇ φύσει τὸ πᾶν αὐτῇ περὶ τὸν νοσέοντα διαπράττεσθαι, quando naturæ permittendum sit ut ipsa uniuersa circa ægrotantem faciat. Apud antiquos.) Græcè, παρὰ τοῖς ἄλλοις παλαιοῖς, apud alios ueteres. An quæ scilicet per omnia bene fit.) Græcè, ἢ δηλονότι καθ' ἣν πάντα καλῶς γίγνεται, καὶ μηδὲ εἷς ἀριθμὸς ἐλλείπεται τῶν κριτικῶν. Nũ scilicet in qua omnia probe fiũt, & nullus numerus deficit decretorius. Per euacuationem inferiorem.) Legendum simpliciter, euacuationẽ. Quippe Græce est, πρῶτον μὲν γὰρ ἀμείνων, ἡ κατὰ κένωσιν τῆς κατὰ ἀπόστημα.

Bifariam iudicantur morbi.

Bifariam enim morbi iudicantur, nempe excretione, aut abſceſſu. Excretiones autẽ, ſeu euacuationes, quibus iudicãtur morbi, ſunt uariæ. Vel enim uomitu, uel alui fluxione, uel ſudoribus, uel urinis, uel ſanguinis è naribus profluuio, uel hæmorrhoidibus, uel menſium promanatione finiuntur. Quapropter interpres non ſine magno errore, ad inferiores tantum excretiones retulit, quod de omnibus iam dictis Galenus protulit. Humor noxius.) Addendum, et redundans. Græcè enim legitur, ἢ κατὰ τὸν λυποῦντα, καὶ πλεονάζοντα χυμόν. Tertio loco quæ recto fit tramite.) Græcè, καὶ τρίτον ἢ κατ' ἴξιν, τῆς μὲν κατ' ἴξιν δὲ αὐτὸς ὀνομάζει, τὸ κατ' εὐθυωρίαν. Tertio loco quæ κατ' ἴξιν, hoc eſt recto tramite, quàm quæ non recto tramite procedit. κατ' ἴξιν uero ipſe nominat, quod è directo procedit. Vſum etiam huius phraſis, quam peculiariter præ cæteris Græcis uſurpat Hippocrates, multis alijs locis explicat Galenus, præcipue autem libro ſecundo de Curandi ratione ad Glauconem, & de Curandi ratione per uenæ ſectionem, & in fine libri tertij de Iudicijs, ubi id iudiciũ quod κατ' ἴξιν fit, ei quod diuerſa ratione accidit, præfert, & in Commentarijs ſequentis aphoriſmi.

Erratum interpretis.

κατ' ἴξιν.

APHORISMVS XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educenda ſunt, eò duci per conferentia loca debent, quò maxime tendit natura.

Quid medico faciendũ, ubi noxia nõ integrè à natura expelluntur.

PRæcedente ſentẽtia docuit Hippocrates, ea quæ iudicãtur, aut iudicata ſunt integrè, non eſſe mouenda à medico. Nunc uero quid medico ſit faciẽdum, ubi noxia non integre à natura expelluntur, exponit: uacuanda nimirum eſſe ea quæ adhuc in corpore ſunt noxia, monens, non tamen per quemuis locum, ſed cum qui uacuationi confert, quò maxime natura ipſa tendit. Quibus uerbis Hippocrates medicum hortatur initiò, ut diligenter naturam ipſam, cuius quidẽ miniſter eſt, ut ait Galenus cap. 87. Artis medicæ, in expellendis humoribus noxijs imitetur, ut quæ ferè ſemper per commoda & idonea loca, eoſdem uacuet. Debet igitur

Medicus naturæ miniſter.

tur & ipse quæcunq; sunt in corpore noxia, non nisi per conferētia loca educere. Non autem temerè adiectum est, Per conferentia loca. His enim uerbis Hippocrates uult, ut medicus naturam in ijs quæ rectè ab ipsa fiunt, imitetur, quemadmodum copiosius Galen. libro primo Epid. sect. 2. constit. 3. Comment. 42. docet. Quæ uero sint loca uacuationi conferentia, monstrat in Commentarijs Galenus, & ca. 94. Artis medicæ. Deinde hortatur, ut naturæ humorem noxium expellere conantis, motum animaduertat. Nam si idoneus fuerit, ei struendo uiam adminiculari oportet. Sin minus cōueniens & idoneus, ut si ad partem aliquam principatum in corpore obtinentem humores noxios detruserit: hunc quidem motū prohibere, atq; humores noxios transferre & reuellere. Quod alibi, nempe libro 6. Epid. Par. 2. Aphoris. 17. breuissime ijs etiā uerbis innuere uoluit: Ea, inquiens, quæ quò non expedit repunt, reuellere oportet. Sin quò decet, ijs uiam struere, ut singula eò repant, conuenit. In cuius sententiæ enarratione studiosi multa ad institutum facientia, in nostris Commentarijs reperient.

Loca uacuationi conferentia.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Quænam unquam.) Græcè, τίνα δή ποτ᾽ ἐστὶν ἃ δεῖ ἄγειν, quænam illa sunt quæ ducere oportet? Neq; iudicentur.) Græcè, μήτε κρινόμενα, neq; iudicantur. Humoris motum.) Græcè, τὴν ῥοπὴν τοῦ χυμοῦ, humoris inclinationem. Cutis uniuersa.) Quod cap. 4. libri de Morborum causis, Galenus ijs uerbis etiam docet: Quum cutis ipsa nullius actionis, sed usus duntaxat gratia sit creata, non ab re ijs quæ functiones perficiunt, facta est imbecillior. Est enim ueluti operculum quoddam ac natiuum animalis tegumentum, quippe quæ non coctionem, non cibi distributionem per corpus, non sanguinis generationem, non pulsum, non respirationem, non motum uoluntarium animanti præbet, & ut summatim dicam, nullo penitus munere fungitur. Præterea cum sit omnium partium extrema, haudquaquam absurdum uideri debet, quod uniuersi corporis suscipiat excrementa. Recto tramite.) Græcè, κατ᾽ ἴξιν, è directo. Quod metipse interpretatur, κατ᾽ εὐθὺ τοῦ πεπονθότος μορίου, è directo partis male affectæ. Damnum.) Græcè,

Cutis uniuersa corporis excrementa suscipit.

κατ᾽ ἴξιν.

βλάβη. cè, βλάβη, noxa. Quàm morbus qui iudicatur.) Græcè, τῆς τοῦ κρινομένου νοσήματος ἀξίας, quàm morbi qui iudicatur dignitas expostulet. Vbi hepar humores infestant.) Quando autem iecore male affecto humores per uentrem, & quando per renes et uesicam sint educendi, docet Galenus libro secundo ad Glauconē cap. 7. & libro 7. Ther. meth. cap. ultimo. Et libro 13. cap. 9. ad quæ loca perlustranda lectorem ablegamus. Adminiculari.) Græcè est, ὑπηρετεῖν τε ἅμα, καὶ συνεργεῖν, ei ministrare, simulq; operari conuenit. Quod Hippocrates etiam faciendum suadet libro sexto Epid. Part. 2. Aphoris. 3. ubi ita scriptum reliquit: Aliū
" humorem non exeuntem educere oportet, exeuntem uero coeffun
" dere, & similiter operari.

APHORISMVS XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδ᾽ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Concocta purgante medicamento uacuare, atq; ea quæ non sunt cruda mouere oportet: neq; in principijs morborum, nisi humores turgeant. Magna uero ex parte non turgent.

SVperiore sententia per quem locum noxij humores sint uacuandi, Hippocrates generatim monstrauit. Nunc speciatim de ea uacuatione quæ per purgantia fit medicamēta agit, docetq; quo maxime tempore huius præsidij usus esse conuenientißimus poßit: tum scilicet, ubi ea quæ cruda sunt, concocta fuerint. Cauendum etiam monet, ne in morborum principijs, nisi turgeant humores, medicamenta purgantia propinemus. Pro pleniore autem huius sententiæ intelligentia, quum hic concoctorum et crudorum, ueluti contrariorum, mentio fiat, initiò quid sit concoctio, nobis dicendum erit. Eo enim abunde perspecto, facile quæ cruda sunt intelligemus. Est igitur concoctio nihil aliud, nisi alteratio quæ ab innato corporis calore fit. Ea autem duplex, Galeno libro primo Epid. sectione secunda, constitutione tertia autore, existit. Vna eorum quæ secundum naturam se habent, ut est concoctio qua in uentriculo cibus commutatur, aut in uisceribus & uasis qui inibi

Vacuationis per purgantia medicamēta tempus cōuenientißimum.

Concoctio quid?

Cōcoctio duplex.

Naturalis.

inibi generatur humor, unde pars quæuis nutritur. Hanc Galenus libro de Sympt. differ. & libro secũdo de Naturalibus facult. definit esse, ciborum seu alimentorum in propriam ac conuenientem eius quod nutritur qualitatem alterationẽ. Hæc proprie Græcis πέψις nominatur. Porro quæ in ista alimenti concoctione alterationeue citra sanguinem substiterũt, nec exactã elaborationem sunt adepta, Hippocrati & Galeno ὠμὰ, hoc est cruda nominantur. Sic cruda definit Galenus libro quarto de Tuend. san. cap. 4. ubi ex professo crudorum curationem pertractat. Sunt autem omnes illi humores, qui citra sanguinem subsistũt, perfectamq; elaborationem non attingunt, frigidi & crassi, quod loco iam citato, et lib. 1. de Aliment. facul. cap. de Tritico, Galenus manifestè ostendit, succum crassum & frigidum propriè crudũ nominari scribẽs. Quum itaq; crudi humores crassi & frigidi sint, rectè Hippocrates statuit, eos non nisi ubi fuerint cocti, medicamẽto purgante uacuandos, aut quomodolibet, nempe per urinam, sudorem, exercitia, balnea, & id genus alia præsidia esse mouendos. κινέειν itaque uerbum generatim omnia iam dicta auxilia excludit, quippe singula aliqua ratione corpus commouent. Huius uero rei rationem exponit Galenus libro quarto de Tuend. san. cap. 5. ubi ita scribit. Deiectio in ijs qui crudis humoribus in primis uenis abundant, cruciatus circa umbilicum & mordicationes creat, animiq; deliquia, cum eo quod nec notatu quippiam dignum educit: quando crudi omnes humores pigri, atq; ad motum inepti, propter crassitudinem frigiditatemq; sint. Quo fit ut etiam omnis angustas uias obstruant, per quas id quod medicamentum deijcit, ferri ad aluum debeat: itaq; nec ipsi educuntur, & alijs sunt impedimento. Id quod sanè Hippocrates illo oraculo præcauit, quo breuissime præcipit: Concocta purgante medicamento tentanda esse, non cruda. Eadem de causa, nec exercitare, nec omnino mouere, sed nec lauare expedit eos qui in primis uenis crudorum copiam habent. Siquidem omnes id genus motus, succos illos in totum corpus agũt. Seruandi igitur hi sunt in omni quiete, dandaq; ipsis, cibus, potio, medicamentaq; sunt, singula eius generis quæ attenuent, dissecẽt, & conficiant succorum crassitudinem, idq; citra manifestum calorem.

πέψις.

Cruda quæ?

Humor crudus.

Crudi humores cur non mouendi.

" rem. Nam qui excalefacti uehementius succi sunt, hi in omnem cor
" poris partem feruntur. Hæc ille. Hanc quidem concoctionem, de qua nunc loquimur, soli crudi ac pituitosi humores, utpote qui infra sanguinem subsistunt, & minime biliosi, exigunt, quæ quidem quiete, somno, boni succi cibis, molli frictione, temperato balneo perficitur, Galeni in loco paulo antè producto testimonio.

Coctionē iuuantia quæ?

Hæc enim omnia quatenus innatum calorem roborāt, concoctionem iuuant, non autem efficiunt. Nam ut ex definitione concoctionis, quam supra posuimus, liquet, concoctio à solo fit calore natiuo.

Coctio à calore natiuo.

Quod etiam abunde testantur ea quæ scribit Galenus libro 5. de Simpl. medicam. facul. cap. 5. ubi naturales alterationes seu concoctiones ab innato fieri calore, ab externo autem iuuari, disertè tradit, utiturq; uerbo ἐπικουρεῖται, quod auxiliatur significat. Sic in fine libri de Constitutione artis medicæ, quietem, calefactionē moderatam, boni succi ciborum mediocrē esum, & uini moderatè calidi potionem ἄγειν ἐς πέψιν, ad concoctionem inuitare, quod scilicet calorem natiuum augeant, ac eidem robur addant, tradit. Quapropter externorū quidē adminiculo natiuus calor foueri & augeri potest, sicq; eum etiam augent ac fouent serapia quædā, & alia medicamenta mediocriter calida: sed calor natiuus est qui subinde concoquit.

Calorem externum concoquere, quo modo intelligendum.

Ex ijs omnib. perspicuum fit, quid sentiat Galenus, quum libro 5. Aphoris. Comment. 22. calorem externū concoquere scribit. Nam eius loci interpretatio ex libro 5. Simpliciū petenda erit, ubi iuuari concoctionem à calido externo asserit. Concoquit igitur calor externus, non quidem quod concoctionē efficiat: ea enim solius caloris natiui, ut diximus, actio est: sed quia calorem natiuum, qui coctionem efficit, foueat, augeat, iuuet.

Obiectio.

Sed instabit hic quispiam, atq; Galeni nobis locum qui est in libro primo Epid. sect. 2. const. 3. Comment. 41. obtrudet, ubi supradicta omnia auxilia coctionem efficere, apertè ijs uerbis monstrat. εὔδηλον δ' ὅτι πεπασμοὺς ἐργάζεται τὰ συμμέτρως θερμαίνοντα πάντα, τοῦτο μὲν ἐδέσματα, τοῦτο δὲ καταντλήματα, καὶ καταπλάσματα. καὶ τρίψις δὲ μετρία, καὶ λουτρὸν, ἐκ τούτου τοῦ γένους εἰσίν. Manifestum quod concoctiones efficiant omnia quæ mediocriter calefaciunt, tum cibi, tum fomenta, & cataplasmata. Frictio item

medio-

mediocris, ac balneum eius etiam generis est. Cui ita respondemus. Quando de ijs quæ aliquid efficiunt sermo est, diligenter discernendum erit, Galeno etiam ipso libro primo de Simpl. medicam. facult. cap. 2. & 3. monitore, utrum per se & propria facultate, an ex accidente idipsum efficiant. Quum itaque prædicta concoctionem efficere Galenus asserat, intelligendum erit ex accidente, hoc est secundo, & aliquo alio, calore nimirum natiuo, quem hæc ipsa fouent & augent, interueniente. Calor autem per se & primario coctionem efficit. Simile est quod Hippocrates de aquæ frigidæ perfusione in distensionis curatione scribit libro 5. Aphor. 21. Hæc enim ex accidente, reuocando scilicet calorem, calor autem per se distensionē sanat. Cæterum altera concoctio partim naturalis, partim præter naturam existit. Ab innato enim, ut prior, fit calore, non tamen ab eo qui planè uincit: quod scilicet non ex materia quæ prorsus benigna sit, & animanti familiaris fuit, neque tamen etiam omnino aliena. Hæc nihil aliud est, nisi humoris morbum efficientis alteratio. Quare cocta hac ratione dicuntur, quæcunq; à natura ipsa euicta sunt. Cruda uero, quæ non sunt euicta. Cuius rei testis est Galenus, qui libro 1. Epid. sectione secunda, constit. 3. Comment. 42. ita scriptum reliquit: Quemadmodū natura morbificas causas superante concoctiones fiunt, ita non superante, contraria. Et iterum libro secundo de Victu acuto. Comment. 44. ubi ait concoctionem esse, cū natura causis fortior fuerit, permutaueritq; eas suo robore. Ibidem etiam disertè docet, cocta esse, quæ à natura ipsa sint deuicta: cruda contrà, quæ minime. Hac quidem ratione excrementa, catharrum, coryzan, fluentes ex ijs ichores, & humiditates quæ in lippitudine emanant, aut crudas aut coctas esse dicimus. Ad hunc modum & bilem crudam, uel coctam esse pronunciamus, ut loco citato Galenus fusius monstrat, ubi quoq; crudam bilem flauam admodum esse, & acrem, & male olentem: coctam autem pallidiorem, & minime male olentem scribit. Quæcunq; igitur hoc modo cruda sunt, neque medicamentis purgantibus uacuanda, neque quomodolibet mouenda esse, præcipit Hippocrates, sed expectandam concoctionem: quod tum naturam ipsam habeamus euacuationi adminiculantem. Quippe ip-

Responsio.

Altera concoctio partim naturalis, partim præter naturam.

Cocta quæ? Cruda.

Bilis cruda qualis. Cocta.

sa post concoctiones, ut in Commentarijs, & libro quarto Aphoris. Comment. 22. testatur Galenus, humores discernit, & postea euacuat. Hinc non temere, sed prudenter admodum libro quarto
» Vict. acut. Aphoris. 19. sic scriptũ reliquit Hippocrates: Quicun
» que statim inter morbi initia phlegmone obsessas partes medica-
» mento soluere conantur, ij à parte intensa inflammataq; nihil au-
» ferunt: affectus enim quod crudus sit, non cedit. Quæ uero morbo
» resistere possunt, & sana sunt, absumunt. Porro ex iam dictis facilis est ad eam quæstionem responsio, num scilicet bilis ut commode uacuetur, cõcoctionẽ exigat nec'ne? Nam cũ ea quæ à natura non sunt euicta, medicamentis purgantibus minime uacuanda sint, bilis autem interdum, ut iam demonstrauimus, sit eiusmodi, consequitur, & hanc ipsam exigere concoctionem. Non est autem euicta à natura quando excandescit, acris est, & hominem exurit, quapropter tum expectanda est eius concoctio, dandaq; serapia, & alia medicamenta quæ eius calorem ac feruorem restinguant atq; concoquant, hoc est alterent. Siquidem hac ratione cocta, & ueluti subacta, ac edomita, naturæq; obsequens reddita bilis, absque molestia, minoriq; negotio ad conuenientia euacuationis loca à purgante medicamento trahetur. Ea de causa ante purgationem zulapia diluculo propinanda esse ieiunis, donec in urinis decens apparuerit concoctio, hoc est donec à natura superata fuerit bilis, Actuarius etiam in libro suo de Compos. medic. hortatur. Non autem ut craßitiem adipiscatur, quemadmodum Auicenna, & hunc sequentes iuniores medici, non sine magno errore arbitrati sunt. Quem quidem errorem abunde satis libro secũdo nostrorum Paradoxorum cap. 11. & cap. 20. Compendij nostri confutauimus. Non requirit igitur flaua bilis ut craßior fiat, quum craßitiem attractioni medicamenti purgantis & pulsioni naturæ obsistere euidentißimum sit. Quod ea etiam quæ per sudores & urinam uacuantur, satis monstrant: quippe quũ ea per angustos meatus ferri necesse sit, non possunt nisi attenuata fuerint, per has uias educi. Quod si uero quispiam instabit, nobisq; Aristotelem obtrudet, qui libro quarto Meteor. cap. 2. scribit ea quæ concoquũtur craßiora euadere, aridioraq; reddi: respondeo, uerũ quidem esse. siquidem

An bilis ut commode uacuetur, cõcoctionem exigat.

Bilis non euicta à natura qualis.

Bilis nõ eget craßitie ut educatur.

Craßitiem attractioni medicamenti purgantis obsistere.

Obiectio.

Responsio.

dem omnia quæ à calido patiuntur, euaporante nimirum humido, aliqualiter crassescere. Non tamen ea de causa statim inferendum est, tenuitatem uacuationi obsistere, atq; ex usu esse craßitiem: uerum id potius, ad expeditam uacuationem requiri concoctionem, quæ nimirum craßitiem quampiam nequit effugere. quæ tamen eiusmodi erit, ut uacuationi ipsi nō obsistat. Nam nisi sic colligas, cogeris fateri, nec pituitam, nec atram bilem coctas, & euictas iam à natura, uacuationi idoneas esse: quod scilicet per concoctionem craßiores euaserint. Pari ratione omnia excrementa cocta ad euacuationem esse ineptiora quàm cruda, si aliter colligas, fatearis necesse est: quod quàm sit absurdum, nemo est qui nō intelligat. Atq; hæc de concoctis & crudis nunc dixisse satis sit. Cæterum uetat etiam in præscripta sententia Hippocrates, ne in principijs morborum per purgantia medicamenta, aut quomodolibet aliter noxia uacuemus: quod scilicet tum omnia adhuc cruda sint, quando exquisita concoctio, Galeno libro tertio de Iudicijs cap. 5. teste, uigoris tempore fiat. Hinc est quod natura etiam ipsa nunquā in morbi principio, dum crudi adhuc sunt humores, ullam uacuationem instituat. Huius igitur quum medicus minister sit, non debet & ipse in principio morbi dum adhuc omnia cruda sunt, purgantibus medicamentis uti, quia hæc ipsa medicamentis non obediunt, grauiaq; ea de causa symptomata excitantur. Nisi humores noxij turgeant: tum enim in principio etiam morbi nondum coctis humoribus medicamento uti purgante licebit, ne scilicet humores parum stabiles, & ab una parte ad aliam sine ordine moti, ad principem aliquam partem decumbant. Siquidem turgere, uel ut Hippocratis uerbo utamur, ὀργᾶν, Galeno libro octauo de Composit. medic. κατὰ τόπους cap. 3. teste, nihil aliud est, quàm motum ad excretionem impelli, qui nondum firmam aliquam inclinationem ac stationem ad unam partem habet. Vel clarius, quemadmodum in libello cui titulum fecit, Quos purgare oporteat, cap. 5 interpretatur, turgere humores dicuntur, quum motu impetuosiore ac concitatiore correpti à partibus in partes defluunt, statimq; initio morbi hominē dolore afficiunt, irritantes, quiescereq; nulla ratione permittentes. De huius uerbi significatione in Com

In principiis morborū nō purgandum.

Humoribus turgentibus in principio etiam purgare licet.

Turgere quid? ὀργᾶν.

mentarijs, & libro quarto Aphoris. Comment. 10. Galenus fusius agit: Magna autem ex parte (id enim τὰ πλεῖστα *Græcis significat) humores non turgent. Quibus uerbis disertè innuit, raro accidere ut humores mobiles ab una parte ad aliam transfluant, sed plerunque esse in parte aliqua firmos ac fixos: ideoque non esse in principijs morborum purgandum, nisi rarissimè, hoc est quando humores turgent. Non est autem purgandum inter morborum initia, modo humores haud turgeant, neque ualidis, neque mitioribus (minoratiua hodie facientes medicinam uocant) medicamentis purgantibus: quòd Hippocrates, hos ne mouendos quidem esse, quàm diu crudi fuerint, præcipiat. Quocirca mirifice errare nostri temporis medicos constat, qui etsi ualidiora in principijs morborum medicamenta oderunt, purgationem tamen aliquam admittunt quæ mitis admodum sit, ac minores faciat humores noxios: qua de causa etiam minoratiuam appellant, ut copiosè libro secundo nostrorum Paradox. cap. 5. & libro secundo Apologiæ aduersus Montuum, confutatione dialexeos octauæ demonstrauimus. Nonnulla quoque ea de re in sequentibus sectionibus dicemus.*

τὰ πλεῖστα.

An mitioribus purgationibus inter initia morbi uti liceat.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ab animalibus.) Addendum, concubitum appetentibus. Græcè enim est, ἀπὸ τῶν ὀργόντων ζώων, *&c. Titillantia.) Græcè,* γαργαλιζόμενα, *titillata, passiuè. Fastidientes.) Expungenda penitus hæc dictio. quippe Græcè est tantum,* ἀσωμῶντες καὶ γαργαλίζοντες. *Singula uero medicamenta, &c.) Vt copiosè docet Galenus libro tertio de Simpl. medicam. facul. cap. 24. Et libro 1. de Naturalibus facul. Et in libello de Purgantium medicamentorum facultate.*

APHORISMVS XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ, καὶ φέρει εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quæ euacuantur non sunt æstimanda copia, sed eo quòd talia uacuantur, qualia uacuari oportet,

tet, & æger facile fert. Atque ubi ad animi defectionem usque educendum est, hoc quidem faciendum, si æger durare possit.

REprehendit hoc loco Hippocrates stultam uulgi & imperitorum medicorum opinionem, qui in euacuationibus copiam duntaxat eorum quæ uacuantur expendunt, parum de alijs soliciti. Sic hausto medicamento purgāte, hoc tantum optant plerique omnes, ut crebro excernant. Hincq; adeò fit, ut nullum medicamentum datum ullam apud eos mereatur laudem, nisi quod immensam copiam eduxerit. Vult itaq; Hippocrates, ut in uacuationib. ipsis medicus non multitudinē consideret, sed hæc potius duo, nunquid talia uacuentur qualia uacuari decet, & nunquid æger uacuationē hanc ipsam facile toleret. Generalis itaq; hæc est Hippocratis sententia, atq; ad omnes corporis uacuationes referenda. Quare interpretes hanc uocem χωρέοντα perperam ad deiectiones alui tantum contraxerunt, quum hæc ipsa uox omnia quæ è corpore procedunt uacuanturúe, denotet. Est enim χωρέω Græcis procedo, progredior. Quinetiam Hippocratem hic non tantum de alui deiectionibus loqui, è Galeni Commentarijs palàm fit, qui manifestiss. uerbis hanc ipsam ad uenæ sectionem transfert. Cæterum ubi ad animi usque defectum uacuandum erit, id quod interdum necessitas ipsa exigit, ut diximus in Commentarijs tertij huius Sectionis aphorismi: faciendum hoc quidem, si æger durare possit: hoc est, ubi uires satis ualidæ fuerint. Et loquitur de ea animi defectione hoc loco Hippocrates, quæ uacuationis ratione accidit, ut Galenus in Commentarijs etiam annotauit. In quibus multa alia ad huius loci pleniorem intelligentiam studiosi reperient, quæ nos consultò præteriuimus. Animi autem defectio, quam λειποθυμίαν uocat Hippocrates, alio nomine ἔκλυσις, id est exolutio, Galeno libro primo de Curandi ratione ad Glauconem teste, dicitur. Eius hæc sunt uerba. περὶ τῆς λειποθυμίας καὶ ἐκλύσεως. εἰώθασι γὰρ οἱ ἰατροὶ καθ' ἑνὸς πράγματος ἄμφω ταῦτα τὰ ὀνόματα φέρειν. αὐτὸ μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα ἕν ἐστιν. Sunt enim pro una eademq; re ambo hæc nomina à medicis usitata. quippe ipsa res una est.

Imperiti medici in uacuationib. copiam dūtaxat expendunt.

τὰ χωρέοντα.

Quando ad animi usque defectionem uacuandum.

Animi defectio.
Exolutio.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Sicuti enim qualitatem eligimus.) Græcè, ὥς γὰρ τὴν ποιότητα κατὰ τὸν λυποῦντα χρὴ κενοῦσθαι χυμὸν, οὕτω δηλονότι καὶ τὴν ποσότητα τῷ πλήθει τοῦ λυποῦντος ἁρμόττειν. Sicuti enim qualitatẽ pro humoris ratione qui infestat, uacuari oportet: ita uidelicet & quantitatem humoris molestantis multitudini congruere decet. Ex quo loco omnibus palàm fit, qualitatem interdum idem quod speciem humoris, suam in sanguine proportionem excedentis significare, ut fusius suprà dictum est, sect. nimirum prima, Aphorismo primo. *Quantitatis uero nullum habemus, &c.)* Græcè, ποσότητος δ' οὐδὲν τοιοῦτον ἔχομεν εἰπεῖν γνώρισμα, quantitatis uero nullum tale afferre possumus indicium. *Aliquod ex ijs quæ natura constant.)* Græcè, εἰ δέ τι καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐκκρίνοιτο, quod si aliquid eorum quæ naturaliter se habent excernatur. *Significationes.)* Græcè, γνωρίσματα, indicia, notas. *Et primum usq; ad quam, &c.)* Græcè, καὶ πρῶτόν γε τὸ μέχρι ποίας λυποθυμίας, & primum ad quam usq; animi defectionem. *Citrà necessitatem.)* Græcè, πρὸ τοῦ δέοντος, antequã conuenit, scilicet ab euacuando desistere. *Accumbentibus ipsis secamus uenam.)* Præceptum diligenter in ijs qui facile animo deficiunt, aut nunquam antea uenæ sectione usi sunt, obseruãdum. Hac enim ratione, ne temere animi defectionẽ incurrant, probè cauebimus.

Qualitas idẽ quod species interdum.

γνωρίσματα.

Quomodo cauẽdum, ne qui antea uenæ sectione non sunt usi, animi defectionem incurrant.

In adurentibus.) Græcè, διακαεστάτων, ardentissimis. De qua re plura libro nono Ther. meth. Et in eo quem de Curandi ratione per sanguinis missionẽ scripsit Galenus libro. *Sanitati sunt restituti.)* Adijciendum, perfectè: quippe Græcè est, ἐπαύσαντο τελέως.

APHORISMVS XXIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι. καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In acutis morbis rarò, & inter initia medicamentis purgantibus utendum est: idq; prius diligenti adhibito iudicio faciendum.

PRæcedente aphoriſmo de omnibus uacuationibus egit: nũc de una tantum, ea ſcilicet quæ per purgantia fit medicamenta agit: docetq; quando ea in acutis morbis commodè uti liceat, dicens, In acutis morbis raro medicamentis purgantibus utendum. Vbi initio animaduertendũ erit, πάθος uocem aliter uſurpare Hippocratem, quàm Galenum. Siquidem Hippocrates & alij Græci omnes, Galeno libro primo Epid. de Conſtit. 1. Comment. 23. teſte, quæcunq; præter naturam in corporibus noſtris generantur, pathemata uocant. Quum autem morbos ex genere eorum quæ præter naturam ſunt, eſſe conſtet, factum eſt ut per πάθη hoc loco morbos intellexerit. Et quidem πάθους appellationem de morbo dixiſſe ueteres, libro ſecundo Ther. meth. cap. 3. teſtatur Galenus. Quod etiam Philotheus confirmat dicens, πάθος δὲ καταχρηστικῶς τὸ νόσημα καλεῖ. Galenus uero, ut ex ijs palàm fit quæ cap. 1. libri de Sympt. differ. & libro ſecundo Ther. method. ſcribit, pathos nominat alterationem quæ adhuc fit. Quare de illius ſententia à morbo, qui eſt affectus in ſubiecto corpore permanens, diſtat, quemadmodũ alibi copioſiſsimè demõſtrauimus. Cæterũ rarò utẽdum eſſe purgationibus in acutis morbis præcipit, hoc eſt nunquam niſi turgeant humores: quod rarò, ut dictum eſt ſuprà Aphor. 22. accidere ſolet. Non eſſe aũt purgandum in acutis morbis niſi turgeant humores, ut hoc loco copioſe doceamus, res ipſa exigere uidetur. Longè enim ab Hippocratis præſcripto aberrãt, qui hodie faciunt medicinam, dum in acutis febribus, alijsq; eius generis morbis, crebrò purgatoria propinant medicamenta: quũ aperti ſ uerbis hic dicat, non niſi raro, id eſt quando materia turget, in acutis morbis eſſe purgandum. Et libro quarto Vict. acut. 38. non tantum uetat ne inter initia febrium, aliorumq; acutorum morborum purgemus, ſed omnem etiam dimotionem pertimeſcit, dum inquit: Quod ſi urinæ ab initio tenues fuerint, purgandum non eſt: at ſi uideatur, hoc eſt ſi aluus nil ſponte deijciat, clyſterem inijcies. Corpus item quieti permittere, ungere, & æqualiter cooperire. In libello etiam de Medic. purgant. cap. 4. idem Hippocrates ſeuerè præcipit, ne in magnis, adeoq; acutis febribus, purgatoria medicamenta ingeramus. Quinetiam Galenus libro primo de Curandi

πάθος.

In acutis morbis non purgandum, niſi turgeant humores.

Error medicorum noſtri ſeculi.

randi ratione ad Glauconem, ubi ex professo tertianæ febris exquisitæ curationem tractat, parum purgantia medicamenta probat. Sed grauissimorum scriptorum Hippocratis & Galeni testimonijs, quorum tamen sola nobis autoritas sufficere posset, rationes aliquot, quibus in acutis morbis non nisi rarò esse purgandũ docebimus, subijciemus. Principio itaq; non licet in acutis morbis, nisi turgeant humores, purgare, propter noxas & incommoda quæ purgationes ipsas sequuntur: quorum hoc non postremum est, quod si dimouere tentes, quum crudi adhuc sint humores, nihil auxilij à natura expectes: ipsa enim non nisi post concoctionem secernit, & impetum ad excretionem facit, ut abunde suprà in explicatione Aphoris. 22. est expositum. Alterum, quod maximum & præcipuum est, hac ratione iudicationes cæteraq; naturæ auxilia impediuntur ac tolluntur. Impediri autem hoc modo iudicationes, testatur sanè Hippocrates, qui libro quarto Vict. acut. 39. sic inquit: Si purgãtibus medicamentis aluum citaueris, urina non concoquetur, febrisq; citra tum sudorem, tũ iudicationem in longum tempus protrahetur. Quare cum medicus nondum sciat ad quam partem sese motus naturæ uertat, nõ debet in acutis morbis temere purgationes propinare, ne hac ratione operi naturæ sit impedimento. Tertium incommodum est, quod purgationes, cum omnes sint facultate calidæ, morbis acutis febribusq;, quæ potius refrigerari & humectari desiderant, parum conueniant. Præterea quid magis noxium excogitari potest, quàm febres omnes deiectione persanare uelle? cum experientia compertũ sit naturam, quam in ijs quæ ab ea rectè fiunt, medicus imitari debet, raras admodum febres uentris deiectione soluere. Quippe longiores aut per concoctionem, aut per abscessum finit. Sanatio quæ per coctionẽ, urinis perficitur. Hinc est quod Hippocrates alibi ita scriptum reliquerit: Quib. spes est abscessum ad articulos futurũ, liberat ab abscessu urina multa, crassa & alba facta. Acutas autem febres natura excretione finire solet, quæ sanè multiplex est. Plurimæ quidem, Galeni libro tertio de Iudicijs, cap. 3. testimonio, sudoribus, & sanguinis è naribus fluore sanantur: nonnullæ quoq; uomitionibus. Paucæ admodum sunt, in quibus uentris deiectionem

[Margin notes: Quare in acutis morbis, nisi turgeant humores, purgare non liceat. — Natura raro febres uẽtris deiectione sanat. — 4. Aphor. 74. — Acutas febres natura excretione finire solet.]

nem natura morbum iudicatura procurat. Quocirca Galeno, ut comprehensum est, parum placent in curanda tertiana febre uacuationes, quæ purgante fiunt medicamento. Quin potius mollibus clysteribus aluum uacuandam esse hortatur. Quum itaq; raro natura in febribus & acutis alijs morbis, uentris deiectionem efficiat, raro etiam hanc ipsam purgantibus medicamentis medicus procuret, magisq; interea ad quam sese partem uertat natura, cognoscere studeat. Quod ubi cognouerit, non aliud illi curæ sit, quàm parare uias, & fluxile corpus efficere, quemadmodum Hippocrates libro sexto Epid. part. 2. Aphoris. 17. monet, inquiens: Ea quæ non quò expedit repunt, reuellere oportet. Sin quò decet, tum ijs uiam struere, ut singula eò repant, conuenit. Quod uno exemplo demonstrasse satis sit. In febre pestilentiali naturæ motus uniuersus ad cutem est, quapropter hunc medicus per ea quæ sudorē eliciunt adiuuabit. unice aūt cauebit, ne per aluum uacuet, quod is motus naturæ instituto ex diametro pugnet, utpote quæ uenenatos humores non per aluum, sed cutem potius excernere studet. Galenus in fine Cōmētariorum huius sententiæ, cur raro inter initia in morbis acutis sit purgandum, tres affert rationes: quarum Prima est, quod rarò molestantes humores ab initio turgeant. Altera, quod etiamsi turgent humores, tamen æger ad purgationem non satis aptus est. Tertia, quod morbus nobis nullā, ut cōmode ipsum ægrum præparemus, occasionem relinquat. Sed quæret hic à nobis quispiam, quid igitur in acutis morbis faciendum si aluus adstricta sit, nunquid tum purgantibus medicamentis uti licebit? Respōdeo, minime, sed adstrictam aluum mollissimis clysteribus, quales sunt quæ ex oleo & melle parantur, mollire conuenit. Valentioribus autem tum clysteribus tum medicamentis neutiquam utendū, quòd scilicet ante coctionem dimouere succos, ut dictum est, noxium existat: & quia nondum satis constet, quò natura sese uertet. Et si paulo largius deijcere expediat, ut quum per aluum putrida excrementa natura quotidie purgare tentat: tum ea quæ in uentriculo & primis uenis sunt coaceruata, per ea quæ in censum ciborum potius quàm medicamentorū ueniunt, detergi ac deijci conuenit. Ea autem apud Galenum aliosq; ueteres, quos quasi duces

Medicus naturæ motum cognoscere studeat.

Motus naturæ in pestilētiali febre ad cutem est.

Quid aluo adstricta in morbis acutis faciendū.

Veteres imitandi.

cœlitus nobis demissos, non tantum in methodo, uerumetiam in auxiliorum materia, imitari oportet, ptisana & mulsa sunt, quæ biliosis excremẽtis, & mediocri pituita tum uentriculum, tum primas uenas expurgare ualent. Quod si ualentius remedium desideras, oxymeli sat fuerit, ut copiosius Galenus libro octauo Ther. meth. docet. Licebit etiam re ipsa exigente, casiam fistularem, & mannam uocatam, usitatissima nostra ætate medicamenta, exhibere. Rhabarbarum tamen, ut infrà demonstrabimus, minime dãdum erit. Atq; hactenus, non esse in acutis morbis purgandum, nisi humores turgeant, demonstrauimus.

In acutis morbis purgandi ratio.

Quod si enim turgent, inter initia statim purgantib. medicamentis utendum, nec ulla ratione cũctandum. Quod infrà etiam testatur Hippocrates, inquiens: Medicari in ualde acutis, si humores turgent, eodem die oportet. Tardare enim in talibus malum est.

4. Ap. 10.

Inter initia itaq;, priusquam robur corporis dissoluatur, aut febris calor augeatur, aut in aliquam partem principem qui per corpus sine ordine uagantur humores decumbant, purgandum, idq;, ut ait in Commentarijs Galenus, μετὰ πολλῆς εὐλαβείας καὶ περισκέψεως, cum multa cautione obseruationeúe, ac consideratione, num scilicet uires ualidæ sint, & corpora fluxilia, faciendum. Si enim uirtus ualida, ait Philotheus, corporaq; fluida fuerint, purgandum. Sin contrà, purgatione abstinẽdum erit.

προεξσυνκρινήσαντες.

Et hoc per uocẽ προεξσυνκρινήσαντας, Hippocrates intelligere uoluit, quam Galenus uarie interpretatur in Commẽtarijs. Philotheus aũt προμελετήσαντας καὶ ἐξορσυνήσαντας, hoc est præmeditantes & excutiẽtes.

συνκρινέω.

Est enim συνκρινέω, excutio et examino.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Contingit purgare utiliter.) Græcè, ἐγχωρεῖ ποτὲ κάθαρσιν ποιήσασθαι συμφέρουσαν, contingit nonnunquam purgare utiliter.

Siue enim per hoc uerbum diligentem, &c.) Græcè, εἴτε γὰρ προδιασκεψάμενος ἐπιμελῶς, εἴτε προπαρασκευάσας τὸν ἄρρωστον, εἴτε τὴν ἐνδεχομένην συγκρίνειαν ἀναμείνας, εἴτε καὶ τινὰ τούτων, εἴτε καὶ πάντα σημαίνει τοὔνομα, τὴν εὐλάβειαν αὐτοῦ τὴν περὶ τὰς τοιαύτας καθάρσεις ἐνδείκνυται σαφῶς. Siue enim diligenter antea considerans, siue ægrotum prius præparans, siue quatenus

fieri

fieri licet rectum iudicium expectans, siue horum aliquid, siue omnia hoc uocabulum significet, metum eius circa huiuscemodi purgationes manifestè indicat. Vti purgante medicamento.) Græcè, κακῶς φαρμακεῦσαι, perperam uti purgante medicamento.

Contrarijs.) Græcè, ἐναντιωτάτων, maxime contrarijs. Ex purgantibus medicamentis detrimentum.) Post hæc uerba, quædam in latina conuersione desiderantur, hæc scilicet, ἔστι δὲ ἡ ὠφέλεια μείζων, ἐὰν ἀλύπως τε καὶ πᾶς ὁ βλάπτων καὶ λυπῶν ἐκκενωθῇ χυμός. Est uero utilitas maior, si absq; molestia uniuersus humor qui nocet & infestat uacuetur. Ilia.) Græcè, ὑποχόνδρια. De quo errato interpretis suprà dictũ est, nempe Aphorismo 12.

Humores in principijs.) Græcè, ἐν ἀρχῇ τοὺς λυπεοῦντας χυμοὺς, humores molestantes ab initio, &c.

APHORISMVS XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρονται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δ᾽ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si talia purgantur qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt. Sin contrà accidat, difficulter.

Hæc sententia suprà est abunde à nobis explicata, ideoq; uberiore expositione non eget.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΤΜΗΜΑ δεύτερον.

HIPPOCRATIS APHORISmorum sectio secunda.

APHORISMVS PRIMVS.

Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. ἢν δὲ ὕπνος ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

In quocunq; morbo somnus laborem affert, letale est. Si uero iuuat, letale non est.

VVM in altera ista aphorismorũ sectione Hippocrati cõplura signa, quib. bonũ aut malum, salutẽ aut interitũ ægrotantiũ prædicere liceat, medico recẽsere consiliũ sit, initio à somno ipso auspicatur, ac quãdo ex eo prædici poßit, nunquid morbus salubris aut exitialis futurus sit, docet, inquiens: In quocunq; morbi genere somnus πόνον ποιέει, laborẽ affert, læditúe, mortale est signũ: idq; si in declinatione accidat, in qua aliàs plurimũ conferre solet, ueluti in Commẽt. suis copiosius explicat Galenus. Nã tum caloris natiui imbecillitatẽ, causas morbũ efficientes superare haud potentis, significat. Porro hoc loco sciendũ erit, πόνον idẽ significare quod βλάβην, hoc est noxã, quod Galenus etiã apertè in Comment. testatur. Quod non temere monemus. habet enim hæc uox alias quoq; apud Hippocratẽ significationes. Quippe interdũ idẽ quod exercitiũ denotat, ueluti lib. 6. Epi. part. 5. Aph. ultimo, ubi ait: πόνοι σιτίων ἡγήσθωσαν, exercitia cibos præcedãt. Nõ nũq̃ dolorẽ significat, ut infrà Aph. 46. δύο πόνων ἅμα γινομένων, duob. doloribus simul ortis. Quod si uero somnus iuuerit, minime letale erit, sui scilicet ratione. Quatenus enim ad ipsum attinet somnũ, bonũ quidẽ portendit: noxios enim humores probe concoqui significat: non tamẽ necessariò tũ salubris futurus est morbus. Nã si cõplura alia signa mortis aderint, nihilominus ægri exitium sequetur. Quare si proderit somnus, bonũ quidem signũ erit: at minime certã salutẽ portẽdet, nisi etiã cætera signa salubria fuerint.

Somnum in declinatione conferre.

πόνος quid.

Somnus quo modo iuuet.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Si uero iuuerit.) Adijciendum, somnus. Græcè enim legitur, ἢν δ' ὕπνος ὠφελέῃ, &c. Altera communis, quæ in principijs, &c.) Græcè, τῆς μὲν κοινῆς, ὅταν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν παροξυσμῶν, ἃς ἐπισημασίας ὀνομάζουσιν, οἱ κάμνοντες κοιμηθῶσι. altera communis, quãdo in principijs acceßionum, quas Græci ἐπισημασίας uocant, ægroti dormierint. Initium uero acceßionis esse ἐπισημασίαν, testantur ea quæ scribit Galenus in libro de Morborum temporibus, inquiens. καλῶ δὲ εἰσβολὴν παροξυσμοῦ, τὸν ἀκριβῶς ἤδη

ἐπισημασία quid.

πρῶτον

πρῶτον χρόνον ἀπλατῆ, τὸν δ' αὐτὸν τοῦτον ἐπισημασίαν εἰώθασιν ὀνομάζειν. Inuasionem accessionis uoco nunc, tempus exquisité primum, latitudine carens. idem uero hoc Græci ἐπισημασίαν nominare consueuerunt. Sed plures.) Græcé, ἀλλὰ πολλῷ πλείους γίνονται διαμένοντες ἄπεπτοι, sed longé plures fiunt crudi permanentes. Ob hanc scilicet causam, ægrotis uigilias, &c.) διὰ ταῦτά τοι καὶ παρακελευόμεθα τοῖς κάμνουσιν ἐγρηγορέναι τηνικαῦτα, τὴν ἀπὸ τῆς ἐγρηγόρσεως ἐπὶ τὰ ἐκτὸς φορὰν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ αἵματος, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς θερμασίας ἀντιτάττοντες, ὡς μέγιστον ἴαμα τῇ κατὰ τὰς ἐπισημασίας ἐπιγενομένῃ πρὸς τὸ βάθος αὐτῶν φορᾷ. ob hanc igitur causam ægrotis ut uigilent tunc præcipimus, illam quæ à uigilia fit spiritus, sanguinis, & caloris qui in eis ad exteriora motionem, tanquam maximum auxilium, illi quæ fit in accessionũ initijs eorundem ad interiora motioni opponentes. Quosdam somnus grauissimus.) Græcé, ἐνίοις δὲ ἀρχὴ κώματος ἐν τῷ ὕπνῳ γίνεται. nonnullis uero in somno initium commatis accidit. Quidam uero ex ipsis.) Expungendæ hæ duæ dictiones, ex ipsis. siquidem Græca sic habent, τινὲς δὲ καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ὕπνους, &c. Affectibus.) Græcé, παθήμασι, malis. de quibus suprà diximus. Ipse enim Hippocrates uult, &c.) Libro nimirum sexto Epid. part. 4. Aphor. 12. ubi ita scriptum reliquit. ἐμφανέως ἐγρηγορὼς θερμότερος τὰ ἔξω, τὰ ἔσω δὲ ψυχρότερος. καθεύδων τἀναντία. uigilans circa exteriora manifesté calidior est, circa uero interiora frigidior. dormiens contrà.

In accessionum initiis non dormiendum.

Quantum ad talem affectum attinet.) Græcé, ὅσον ἐπὶ τούτῳ τῷ πάθει, quantum ad hoc malum attinet. In libris quos Epidemia. &c.) Libro uidelicet tertio. Graui oppressi somno.) Græcé, κωματώδεις.

APHORISMVS II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi somnus delirium sedauerit, bonum.

QVum præcedenti aphorismo generatim dixerit Hippocrates, somnum qui in morbis iuuat, bonum portendere, hoc loco eius quod antea dixit, ueluti exemplum subiungit, inquiens:

Somnus delirium sedans bonũ portendit.

ens: Vbi ſomnus delirium ſedauerit, bonum. Quippe calorem natiuum morbificas euiciſſe cauſas, atq; adeò uires eſſe ualidas ſignificat. Deliriū autem, quod Hippocrati παραφροσύνη dicitur, nihil aliud eſt niſi errans & deprauatus imaginationis motus. Nam qui ad hunc modum laborant, quæ concipiunt, ſingula deprauatè atq; aliter quàm pro ſuæ naturæ modo habeant, apprehendunt. Quod Theophili medici exemplo cap. 4. libri de Differentijs ſympt. Galenus luculenter admodum oſtendit. Solius uero delirij ὡς φιλοσύντομος, ait Philotheus, id eſt breuitatis ſtudioſus, meminit, tanquam mali periculoſioris grauioriſq;, ſub eodem reliqua etiam complecti uolens, dolorem nimirum, febrem, inflammationē, & id genus alia: quæ ſi ſedauerit, bonum erit.

Delirium. παραφροσύνη.

APHORISMVS III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, κακόν.

Somnus, uigilia, utraq; ſi immoderata exiſtunt, malum.

NImia immoderatáue omnia naturæ eſſe prorſus aduerſa et inimica, ſomni ac uigiliarum exemplo monſtrat Hippocrates, inquiens: Somnus, uigilia, utraq; ſi modum exceſſerint, malum. Malum quidem ſignum, & cauſa mala. Quippe κακὸν refert σημεῖον, καὶ αἴτιον. Somnus enim immoderatus ſignum malum exiſtit, eo quod primum ſenſorium, hoc eſt cerebrum ipſum nimis quàm conueniat refrigeratum & humectatum eſſe ſignificat. Somnus uero naturalis, atq; adeò moderatus, fit ex euaporatione alimenti. Siquidem uapor ſuauis & utilis ex nutrimento exhalans, cerebrum aſcendit, & ab eodem refrigeratus, inq; humorē coactus defluit in cerebro, & meatus ſenſuum & neruorum motiuorum obſtruit. Quum itaq; ſomnus moderatus ac naturalis propter ſuaues halitus cerebrum petentes fiat, qui frigiditate cerebri incraſſati & defluentes illud rigant & humectant, accidit ut in eo ſenſoria placide quieſcant. Contrà in comate propter lentos craſſos ac frigidos humores, animus & mens uiolente opprimitur. Quapropter meritò Hippocrati ut malum ſignum dānatur ſom-

Immoderata omnia naturæ inimica.

Somnus immoderatus unde.

Somnus naturalis ex euaporatione alimenti.

nus immoderatus, utpote qui libro sexto Epidem. part. 6. Aphor. 5. scriptum reliquerit: "Labor, cibus, potus, somnus, uenus, omnia mediocria sunto." Causa etiam mala existit somnus immoderatus, eo quod uaporosa excrementa effluuia cohibens in corpore coaceruat, neq; ut discutiantur permittit. Corpus præterea, Hippocrate libro secundo de Vict. acut. Aphoris. ult. teste, dissoluit, capitisq; grauitatem parit. Proinde errare eos toto cœlo constat, qui somnum semper bonum esse asserunt. Cæterum sunt etiam immoderatæ uigiliæ malum signum. *Vigiliæ immodicæ.* siccitatem enim multã portendunt. Mala quoq; causa, quia, Hippocrate ubi suprà autore, cruditatem pariunt, atq; adeò cibi & potus coctionem impediunt. Citat hanc sententiam Galenus libro 3. de male affect. locis cap. 4. ibidemq; et somni & uigiliæ causas inquirit.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Somnolentas & graues dispositiones.) Græcè, τὰς κωματώδεις διαθέσεις, comatosos soporososq; affectus. Somnus grauis.) *κῶμα.* Græcè, κῶμα, sopor: sic enim magna ex parte interpretes Latini uocant. Ad euitandã uero confusionem, optimũ est retinere Græcam uocem coma. Primo sensitiuo, hoc est cerebro.) Græcè, τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, τουτέστι τοῦ ἐγκεφάλου. Est autem Græcis αἰσθητικὸν, & latinis sensitiuum, *αἰσθητικόν. Sensitiuum.* Aristotele in libro de Somno & uigilia cap. 1. autore, id quod sentit, aut sensu præditum est. Primum igitur sensitiuum Galenus cerebrum interpretatur, idq; *Primum sensitiuum, cerebrum.* propter Aristotelem, qui in libro de Somno & uigilia ca. 2. cor ipsum sensus et motus principium esse statuit. Quare ut diceret somnum fieri corde quiescente & cessante, coactus est: *Aristotelis erratum.* quum tamẽ constet omnibus, cordis motum propter caloris ad interiora reuocationẽ, per somnum esse uehementiorem ac ualidiorem, quàm in uigilantibus. Nequaquã igitur in somno quiescit cor, neq; eius tum functio cessat, ut Aristoteles censuit, sed ualidius mouetur. *Cor non esse primum sensitiuum.* Non esse autem cor primum sensitiuum, uel hinc abunde patet, quod omnium sententia nerui sint instrumenta, per quæ ad omnes corporis partes sensus & motus deferuntur. Neruos uero nasci ex cerebro, testatur inspectio ipsa. Proinde temere faciũt recentiores quidã, quod

nullius

nullius momenti argutijs hoc Aristotelis erratum tueri conantur: quum tam sit euidens, ut nulla sophistica huic mederi poßit. perinde atq; hoc quod in eodem libro & alibi etiam asserit, cor esse uenarum principium. Retineamus itaq; in scholis medicis uera & sincera dogmata, parum curantes quid Aristoteles & alij de ijs senserint. Somnum semper fieri cum modo.) Græcè, τὸν ὕπνον διὰ παντὸς οἴονται ἔνιοι σύμμετρον γίγνεσθαι, nonnulli somnũ semper esse mediocrem existimant.

APHORISMVS IIII.

Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅ,τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ.

Non satietas, non fames, neq; aliud quicquam bonum est, quod naturam excesserit.

QVemadmodũ præcedenti sententia, somni & uigiliarum, ita nunc satietatis & famis exẽplo, omnia immoderata es-
Satietas. se noxia ostendit. Satietas autẽ, quæ πλησμονὴ Hippocrati & Ga-
πλησμονή. leno dicitur, est, quando plus cibi quàm naturæ corporis conuenit, Galeno infrà Cõment. 17. autore, ingeritur. Alij autores Græci pro cuiusq; rei satietate hac uoce utuntur. Cæterum satietatem facere morbum, atq; adeò nocere, infrà etiam testatur Hippocra-
Aph. 17. tes dum ait: "Vbi plus cibi præter naturam ingestum fuerit, morbũ
" facit. Qui igitur sanitatis studio tenetur, is accurata diligentia sa-
6. Epid. tietatem nullo non tempore uitabit. Quod etiam alibi monuit Hip-
part. 4. pocrates, ubi ita scriptum reliquit: Sanitatis studium est, non satia-
aph. 20. ri cibis, & impigrum esse ad labores: ἄσκησις ὑγιείης ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων. Vt autem satietas noxam affert, ita & fames,
Diutius tolerare famem, uentriculum malis replet humoribus. quæ illi opponitur. Nam diutius tolerare famem, uentriculum malis replet humoribus. Quod manifestè testatur Galenus libro tertio de Naturalibus facult. ita scribens: Quippe uentriculus si melius paratiusq; nutrimentum habet, externum non postulat. Sin aliquando postulat, nec eius copia est, excrementis impletur. Nõ tantum uero satietas & fames noxam afferunt, sed & omnia alia
Aph. 51. quæ naturam excedunt, & immoderata sunt. Quod infrà ijs uer-
" bis palàm innuit: Plurimum ac repente uacuare, aut explere, calefacere

facere aut refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum. Quoniam omne nimium naturæ inimicum, utpote quæ mediocritate delectetur & conseruetur.

APHORISMVS V.

κόποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους.

Laßitudines sponte natæ morbos prænũciant.

QVid laßitudines sponte euenientes, quas κόπους αὐτομάτους Hippocrates nominat, præ se ferant, hoc in loco monstrat. Spõte autem natas laßitudines appellat sensationes molestas, quæ citra motum accidunt. Quare differunt ab ijs quæ simpliciter & citra ullam adiectionem laßitudines dicuntur. Quippe hæ immodicas exercitationes excipiunt, atq; sanorum symptomata sunt. Quæ uero sine ijs consistunt, morbosa sunt symptomata. Ita ut cõmodißime ab Hippocrate dictum sit, laßitudines spontæ natæ φράζουσι, τουτέστι δηλοῦσι, Philotheo interprete, hoc est nunciãt morbos. Sunt autem utriusq; laßitudinis tres species, ἑλκώδης, τονώδης, καὶ φλεγμονώδης, ulcerosa, tensiua, & phlegmonosa. De quibus copiosißimè tractat Galenus in ijs libris quos de Tuenda sanitate inscripsit. De ijs quidem quæ ob immodicas exercitationes accidunt, in tertio. De ijs uero quæ sponte nascũtur, in quarto. Et libro secundo de Sympt. causis cap. 7. Ad quos nunc lectorem ablegamus, ut inde è quibus causis oriantur, & qua ratione subinde emendari queant, cognoscat.

Sponte natæ laßitudines. *Laßitudines simpliciter.* *Laßitudines tres.*

APHORISMVS VI.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

Quicunq; parte aliqua corporis dolent, & dolorem omnino non sentiunt, ijs mens ægrotat.

PRo pleniore huius aphorismi intelligentia, sciendum πόνον, dolorem bifariã apud Hippocratẽ accipi. Primò pro affectu qui efficit dolorem. Quo in significato libro sexto Epid. part. 1. Aphor. 7. sumitur, ubi ait: In Cranone uetusti dolores frigidi, noui uero calidi. Quam sententiam Galenus etiam in Commentarijs citat. Secundò pro molesto, tristi, laboriosoue sensu accipitur, qui

Dolor. πόνος.

in ſeparatione ac diuiſione uniti corporis, Galeno libro primo de
Sympt. cauſis cap. 5. autore, conſiſtit. In præſentia itaq; per πο-
Dolentes. νέοντες, id eſt dolentes, intelligere oportet eos qui affectu aliquo do
lorem excitante infeſtantur, eoq; uehemēti. Cuius rei teſtis eſt Ga-
lenus libro ſeptimo de placitis Hippocratis & Platonis, ubi inter
„ cætera ſententiam hanc Hippocrat. explicans ita ſcribit: Hic do-
„ lentes nominat eos qui aliqua in parte offenſi ſunt ita uehemēter,
ut niſi delirio premerentur, dolerent. Per πόνους uero, hoc eſt do-
Dolores. lores, ſenſus moleſtos, triſtesúe accipiendi ſunt. Quod ex ijs quæ
idem Galenus loco iam citato ſcribit, euidentiſſimū fit. A' nonnul-
„ lis, ait, quemadmodum ab Hippocrate, ubi inquit, Quicunq; par-
„ te aliqua corporis dolent, & dolorem omnino non ſentiunt, ijs
Senſus. mens ægrotat: ſenſus ſolus interdum dolor appellatur. Senſus igi-
tur uerborum Hippocratis is erit: Qui affectum excitantem dolo
rem aliqua in parte corporis obtinent, & dolorem qui ab eo na-
τὰ πολλὰ. ſcitur affectu omnino non ſentiunt, his mens ægrotat. τὰ πολλὰ e-
nim ἀντὶ τοῦ ἐπίπαν, hoc eſt omnino, hoc loco, Philotheo teſte, ſu
Mens. γνώμη. mitur. Mens autem quæ Hippocrati γνώμη dicitur, hic idem quod
διάνοια, Galeno in Commentarijs autore, hoc eſt ratio ſignificat.
Ratio. Sic dicta, quod ratiocinetur, aliud ex alio eliciens, cōponatq; ac di
uidat. Aegrotare uero & lædi mentem ex eo patet, quod æger ma
nentem adhuc affectum non ſentit, quanquam affectus doloris ex-
pers non ſit.

ANNOTATIONES IN GALE-
ni Commentarios.

Diſpoſitiones.) Græcè, διαθέσεις ἐν αἷς ὀδυνώμεθα, affectus in
Duæ doloris cauſæ. quibus dolore afficimur. Sunt autem duæ doloris cauſæ. Vna inæ-
qualis intemperies, quæ confertim alterat. Altera cōtinui ſolutio.
„ Quod Hippocrates ijs uerbis confirmat: Dum alteratur & cor-
rumpitur natura, dolores fiunt. Quam quidem ſententiam ad con
firmationem duplicis cauſæ doloris citat Galenus cap. 4. libri de
Inæquali intemperie, & libro primo de Symp. cauſis cap. 5. Duas
uero cauſas eſſe doloris, quemadmodum nunc oſtenſum eſt, Gale-
nus libro ſecundo de Locis male affectis cap. 1. & lib. quarto cap.
8. & cap. 80. Artis medicæ, & libro ſecundo de Victu acut. Com-

ment.

ment. 1. & 12. & 13 lib. Ther. meth. monstrat. Quae loca ideo indicauimus, ut studiosi ueritatis intelligeret, falso Arabem Auicennam Fen. 2. primi Canonis doct. & summa 2. cap. 19. erroris arguere Galenum nostrum, quasi doloris unicam tãtum esse causam censuerit, continui nimirum solutionem. Quàm frigidis enim rationibus hunc circũuenire nixus sit, facile ex locis à nobis nunc citatis palàm omnib. fiet. Fractionem.) Graecè θλάσμα, collisionẽ. Est autem collisio, teste cap. ult. de Morb. causis Galeno, ubi caro, uel ossium aliquod molle, ut sunt puerorum, sub irruente extrinsecus aliquo uiolento, ualido & duro corpore colliditur, faciesq; externa integra permanet, & in profundo sunt multae ac exiguae diuisiones. Rupturam.) Graecè, ῥῆγμα. Est uero ῥῆγμα, ruptio, Galeno libro 3. 4. & sexto Ther. meth. cap. 1. & libri de Diff. morb. cap. 8. autore, carnosae partis citra uulnerationem diuisio. Mentem siue animum.) Graecè, γνώμην ἢ διάνοιαν, siue mẽtem, siue rationẽ. Nam ita διάνοιαν Cicero etiã interpretatur.

Auicenna notatur, Galenusq; ab eius iniuria uindicatur.

θλάσμα.
Collisio.

ῥῆγμα.
Ruptio.

APHORISMVS VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ. τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quae longiore temporis spacio extenuata sunt corpora, lente reficere oportet. Quae uero breui, celeriter.

Corpus nostrum è tribus constat, nempe spiritibus, humoribus, & solidis. Quod breuissime Hippocrates libro sexto Epid. part. 8. Aphoris. 8. ijs significare uerbis uoluit: Corpus nostrum constituunt continentia, contenta, & impetum facientia. Per continentia quidem solida, per contenta humores, per impetum facientia spiritus ĩntelligens: quemadmodum in nostris Commentarijs, ubi citatam sententiam explicauimus, copiose monstrauimus. In corporibus itaq; quae longo tempore sunt extenuata (id enim uox λεπτυνόμενα significat) omnia haec tria absumpta sunt. Quippe spiritus & humores depascuntur, carnes tabescũt, aliaeq; partes per quas in animantibus concoctio, distributio, sanguificatio, & nutritio perficitur, graciles redduntur. Lente igitur haec ip

Corpus nostrum è trib. constat.

λεπτυνόμενα.

Lente.

ſa reficere oportet, hoc eſt, Galeno in Commentarijs interprete, longiore tempore, & tenuiter. Verba eius ita habent, ἐν χρόνῳ πλείονι καὶ λεπτῶς, ὅπερ ὠνόμασε νωθρῶς. Longiore uero tempore ſunt reficienda, eo quod longo tempore ſint extenuata. Tenuiter, quia partes imbecillæ propter extenuationem haud poſſunt ſimul magnam alimentorum copiam conficere. Si uero breui tempore corpora fuerint extenuata, fieri haud potuit ut ſolidæ eorundem partes ſint abſumptæ, ſed ſpiritus & humores duntaxat: quapropter hæc corpora ὀλίγως, hoc eſt, Galeno interprete, διὰ ταχέων καὶ ἁδρῶς, id eſt celeriter & plenius reficienda ſunt. Celeriter, quia celeriter ſint extenuata: plenius uero, quia ſolidæ corporis partes robuſtæ adhuc ſint, ac alimentorum pleniorem copiã conficere & concoquere poßint.

νωθρῶς.

ὀλίγως.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Pauco tempore.) Rectius, breui tempore. Græcè, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Ac plenius.) Recte quidem. legendum enim erit ἁδρῶς, & minime ἄκρως, ut habet Aldinus codex. Quippe ἁδρῶς, id eſt plenius uberiusúe, opponitur τῷ λεπτῶς, hoc eſt tenuiter. Paulo enim antè dixit, tarde & tenuiter eſſe reficiendum: hic uerò, celeriter & plenius.

Galeni codex Græcus emendatus.

APHORISMVS VIII.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσιος δεῖται.

Si quiſpiam à morbo capiens cibum non corroboratur, corpus copioſiore uti alimento ſignificat. Sin cibum non capiente hoc accidat, quod uacuatione egeat ſciendum eſt.

IN hac ſententia cauſam exponit Hippocrates, cur ij qui à morbo cibum appetunt & comedunt, haud corroborentur: & quare nonnulli prorſus non appetant, uireſq; minus recuperare queant. Si à morbo, ἐκ νόσου, quemadmodum ἐκ νεότητος, à iuuentute, inquit, cibum capiens. Capere autem cibum, quod Hippocrati dicitur

ἐκ νόσου.

tur λαμβάνειν τροφὴν, Galeno in Commentarijs interprete, est appetere, & largiorem cibum capere. Contra non capere, est neque appetere, neq; largius cibum capere. Non corroboratur, ἰσχύει. Est autem ἰσχύειν, uires restaurare, & quod ui morbi amissum est recuperare: id quod fit, ubi corpus à morbo rursus nutritur. Vt sit sensus: Si quis à morbo cibum appetens, & abunde comedẽs, uires non recuperat, quod copiosiore utatur cibo, quem facultates naturales imbecilles neq; in succum conuertere, neq; in sanguinem mutare possunt, significat. Quum autem in succum non conuertitur cibus, neq; subinde in sanguinem, fit ut neq; ex eo corporis partes alantur, atque adeò nihil mirum corpus hac lege non corroborari. Loquitur autẽ hoc in loco de appetentia naturali, quam quidem propter partium quæ in morbo facta est inanitionem esse ualidam necesse est. De quā copiosissime Galenus libro 1. de Sympt. causis cap. 7. tractat. Vtcunq; uero appetentiā tum ualidam esse cõtingat, tamen inanitio ipsa coctionis instrumenta imbecilliora reddidit, quàm ut copiam ciborum paulo maiorem conficere queant. His autem non concoctis, fieri non potest ut corpus reficiatur. Quocirca eos qui ex morbo iam conualescũt, summopere cauere oportet, ne ad satietatem usque comedant: quippe copiosior cibus in uentriculo corruptus, & non satis recte concoctus, recidiuam parit. Cæterum si corpus non corroboretur neq; appetentibus neq; comedentibus his qui ex morbo conualescunt, signum est corpus eorundem uitiosis esse refertum humoribus, atq; adeò egere uacuatione. Quare nisi hos ipsos uacuaueris, ut corpus robur suũ recipiat fieri non potest.

Capere cibũ.

ἰσχύειν.

Sensus.

Ex morbo conualescentes ad satietatem haud cõmedant.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Qui sine appetitu.) Græcè, τοὺς ἀνορέκτους, qui non appetunt. Vbi uero unus aliquis ex ipsis superabundat, purgatoriũ illi dat medicamentũ.) Ex quo quidẽ loco iterũ liquet, quod qualitas in definitione purgationis, de qua diximus in explicatione Aphorismi secundi sectionis primæ, differentiam humoris redundantis ac molestantis significat. Fecimus.) Græcè, ποιησόμεθα, faciemus.

Qualitas idẽ interdum significat, quod species.

APHORISMVS IX.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

Impura corpora quo magis nutriueris, eo magis lædes.

Consuetus ordo aphorismorũ cur immutatus.

HAec sententia prioris ueluti rationem quandam affert: ideoq; nos consuetum hoc loco ordinẽ immutare uoluimus. Nam quod antea dixerit, eos qui nihil appetentes non corroborãtur, indigere uacuatione: posset alicui uideri mirum, cur in defectu uirium Hippocrates uacuationi locum esse uelit, cum potius cibi adiectione uires reficiendæ sint. Necesse itaq; fuit eius consilij rationem statim subiungere, hanc nimirum. Quũ constet illorũ corpora esse κακόχυμα, id est impura, & uitiosis referta humoribus, non egent ea quæ per cibos fit refectione, sed potius uacuatione. Impura enim corpora quo magis reficies, eo magis lædes. Quippe alimentum quod offertur, corrumpitur, humorumq; uitiosorũ quantitatem auget. Cauendum igitur unice erit, ne corporibus uitiosis humoribus refertis copiosum demus alimentum, quod nimirum corruptio ipsa exigat contemperamentum, ἐπίκρασιν uocat Galenus: quod fit, ut loco iam citato monstrauimus, quando sensim bonus apponitur humor, malo paulatim uacuato. Præterea quum cacochymia abũdantia sit, ut ex eius definitione constat, quã alibi posuimus, & minime defectus, perspicuum hinc omnibus est, hanc ipsam non copiosum, sed parũ alimenti, & per uires seu paulatim datũ exigere. In hoc loco Galeni explicãdo sese mire torquet Musa, sed temere admodum. Neq; enim corruptionem multos exigere cibos Galenus statuit, sed defectum. Quare Hippocrati in hoc aphorismo, impura corpora non esse admodum nutrienda præcipienti, nihil aduersatur Galenus.

ἐπίκρασις.

Musa notatur.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Corpori malos humores habenti.) Græcè, τῇ προυπαρχούσῃ κατὰ τὸ σῶμα κακοχυμίᾳ, ὥστ' αὐξάνεσθαι μὲν αὐτῆς ποσότητα. cum ijs qui in corpore sunt uitiosis humoribus, ita ut ipsorum quidem

dem quantitas augeatur. Paulo antè dictis, &c.) Græcè, τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν εἰρημένον σύμπτωμα τοῖς ἀνακομιζομένοις ἐκ τῶν νοσημάτων συμβαίνει, τὸ μὴ δύνασθαι λαμβάνειν τροφὴν. paulo antè dictum, reualescentibus è morbis symptoma accidit, non posse uidelicet cibum capere.

APHORISMVS X.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora ubi quispiam purgare uult, fluida faciat oportet.

QVum Hippocrates suprà, corpus malis humoribus refertũ habentes, euacuatione quæ per purgantia fit medicamenta, egere dixerit: hoc loco, ne quispiam temere & improuidè purgationem instituat, atq; adeò ægrotanti hac ratione damnum inferat, quomodo corpora ipsa ad purgationem sint præparanda docet, inquiens: Corpora ubi quispiam medicamento purgante uacuare (id enim Hippocrati est καθαίρειν) uoluerit, εὔροα, fluida, uel ad fluxum idonea faciat oportet: id quod bifariam accidere solet. primò cunctis meatibus reseratis, dein humoribus crassis incisis et extenuatis. Quas quidem duas rationes corpora fluida faciendi, Hippocrates libro sexto Epid. part. 5. Aphoris. 28. breuissime ijs uerbis innuere uoluit: Si uolueris, inquiẽs, ut is qui elleborũ bibit, " celerius purgetur, ut lauet, aut comedat præcipe. Lauet, ut scilicet " meatus corporis laxiores reddantur, & humores balnei calore fundantur. Comedat cibos, nimirum extenuantes & incidentes crassos & tenaces humores. Quinetiã Philotheus corpora fluida fieri ait extenuatione materiæ, & emollitione locorum. Oportet igitur, inquit idem, ea quæ continent humores laxare, rarefacereq;, & meatus recludere, oraq; uasorum dilatare. Contentos autem in corpore crassos & tenaces humores, incidere atque extenuare. Plenius hanc sententiam Hippocratis enarrat Galenus in libro cui titulum fecit, Quos purgare oportet.

Non temere purgandum.

καθαίρειν.

εὔροα.

Anno-

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Nihil eſt in hoc Commentario quod explicatione noſtra egeat,
Tormina. præterquàm ubi torminum mentio fit. Tormina enim hoc loco nõ
ſignificãt δυσεντερίαν, in qua quidẽ ſignificatione uſurpatur uox
à Cornelio Celſo libro quarto cap. 15. ubi ita ſcriptũ reliquit: Pro
» xima his inter inteſtinorum mala tormina eſſe conſueuerũt, δυσεν
» τερία Græcè uocatur: ſed dolores circa umbilicum inteſtina tor-
quentes. Quippe Græcè eſt in Galeni Commentarijs μετὰ στρό-
στρόφοι. φων. στρόφον autem idipſum ſignificare quod diximus, teſtatur idẽ
» Cornelius Celſus libro 2. cap. 6. dicens: Vbi circa umbilicum inte-
» ſtina torquentur, στρόφον Græci nominant.

APHORISMVS XI.

ῥᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

Potu quàm cibo refici, facilius eſt.

QVum non raró accidat ut celeri refectione nobis opus ſit, ideo hoc in Aphoriſmo quæ ſit materia per quam citiſsime egentes adiectione reficere liceat, mõſtrat: facilius eſſe inquiẽs
πληροῦσθαι. refici (id enim πληροῦσθαι hoc loco ſignificat) potu, quàm cibo. Quare committẽdum non eſt ut πληροῦσθαι per uerbum impleri, ut nonnulli interpretes fecerunt, interpretemur: ne ſcilicet maleuolis & imperitis quibuſdam Hippocratem calumniandi anſam præbeamus, quaſi his uerbis innuere uoluiſſet, facilius eſſe bibere quàm comedere, quod nemo non nouit. Significat itaq; hoc in loco πληροῦσθαι ποτοῦ, idem quod refici & inſtaurari id quod amiſſum eſt, per potum. Quo in ſignificatu hoc uerbum alij etiam uſurparunt. Siquidem Demoſthenes πληροῦν τὴν ναῦν, καὶ πληροῦσθαι τὰς ναῦς, pro eo dixit quod eſt ſupplementum claſsi præbere: id quod nos Germanicè dicimus, Erſetzen was abgangen iſt. Ce-
Potus. terum per potum hic intelligẽdum uenit alimentum omne ὑγρὸν,
Cibus. humidum. & per σιτίον, id eſt cibum, ſolidum, quod στερεὸν Græci uocant. Id quod confirmat alia Hippocratis ſententia, quæ eſt in libello eius περὶ τροφῆς, de Alimento inſcripto, ubi ita ſcriptum reliquit, ὁκόσοι ταχίστης προθέσεως δέονται, ὑγρὸν ἴημα εἰς ἀνάλη-

ψιν

ψιν δυνάμεως ἄριστον. ὅκου δὲ ἔτι ταχυτέρης, δι᾽ ὀσφρήσεως. ὁκόσοι δὲ βραδυτέρης προθέσιος δέονται, στόβεῃ τροφῇ. Quicunq; celerrima indigent adiectione, ijs liquidum remedium ad recuperandas uires optimum est. Vbi uero adhuc celeriore egent, per odores reficiuntur. Quibuscunq; uero tardiore opus est adiectione, solidiore alimento. Porro citius solido reficit humidum alimentum: quia quicquid humidum est, ut facilius alteratur, ita quoq; promptius subinde distribuitur. Solidum contrà neq; facile alteratur & concoquitur, neq; etiam promptè distribuitur. Necesse enim est ut id quod solidum existit, in uentriculo primum in succum abeat, antequam in sanguinem conuertatur, ac subinde nutriat. Sensus itaque uerborum Hippocratis is erit: Facilius est corpus nostrum refici re liquida, quàm solida.

Cur humidū alimentū solido citius reficiat.

Sensus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Scriptum autem est, ab ipso, &c.) Græcè, γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ τροφῆς ὧδε. Scriptum uero & in ipso de Alimēto libro in hunc modum. Nam si non ita nutriunt.) Non rectè interpres hic negationem, quæ in Aldino codice deest, adiecit. Ibidem enim sic legitur. εἰ γὰρ ὁμοίως ταῦτα τοῖς στοβεωτέροις τρέφειν, πλεονεκτήσει τῷ τάχει. Sensus igitur uerborū Galeni is est. Non de quouis potu hic loquitur Hippocrates, sed de eo qui ut nutriat natura aptus est. Hic uero si nutrit, quemadmodū solidiora, hoc est ea quæ solidum, & quod diu durat nutrimentum de se præbent, superabit tamen celeritate: hoc est, citius nutriet quàm solidum alimentum.

Sensus uerborum Galeni.

Sicuti aquæ similem formam habent, ita etiam uim.) Quæ quidem Galeni uerba non sic accipienda erūt, quasi in uniuersum uina aquosa aquæ similia sint: quid enim eo ipso absurdius dici posset? quum constet aquam plurima in se habere uitia, quibus uina aquosa planè aduersantur, ut libro septimo Therap. method. testatur metipse Galenus ijs uerbis. “At uero memoratorum uinorum intelligit aquosa. uirtutes comprehensis iam aquæ uitijs aduersam quodammodo naturam habent, quum nec inflent hypochondria, imò si inflata sint subsidere faciant: nec inibi moram trahant, propter caloris mediocritatem. Adde quod quum distribu-

Quomodo uina aquosa aquæ similia sint.

» tionis uias aperiant, et pariter impellant, ac nutrimentum sursum
» agant, ad celeritatem deductionis in corpus conducūt. Sunt praete
» rea boni succi, et ad temperanda concoquendaq; ea quae in uentri
» culo & uenis sunt, idonea. Haec ille. Idem facit libro tertio Vict.
acut. Comment. 8. ubi sic scriptum reliquit: Aquosum uinum est al
» bum colore, substantia tenue, nullam earum quae caeteris uinis in-
» sunt habens qualitatem, neq; austeram, neq; adstringentem, neque
» dulcem, neq; acrem, neq; odorem. Nempe uino huic omnium soli,
» ut cum aquae, tum uini mala effugiat, est datum. Quocirca praedi-
cta Galeni in Commētarijs uerba, per alia eiusdem loca sunt inter-
pretanda, in quibus expresse, quomodo aquosum uinum aquae simi
le sit, docet. In libro enim tertio Vict. acut. Comment. 1. scribit: A-
» quosum uinum quod aquae maxime in omnibus simile existit, tenui
» tate scilicet, colore, odoris carentia, & non manifesta calefactio-
ne. Et statim ibidem Comment. 3. ait: Aquosum uinum appellant
homines, quod aquae tum calore tum substantia simile est. Perspi-
» cuum siquidem ut aqua, splendidum & purum, et substantia tenue
» uidetur. Protinus autem & facultate aquae simile existit, neq; im
» becillum caput feriens, neq; infirmos neruos, quando ne quidem
manifeste calefacit. Nam ut idem libro duodecimo Ther. method.
scribit, nullum ex albo uinorum genere calidum reperitur. quod
dictum quo pacto sit intelligendum, libro tertio Vict. acut. morb.
Comment. 3. ostendit, inquiens: Vinum album & austerum mini-
me calidum inter uina existit. Quia nisi ita intelligas, pugnantia
sibi scripsisse Galenum necesse est fatearis. Quippe libro quarto
Vict. acut. Comment. 100. scribit, omne uinum habitum corporis
calefacere. Hinc omnibus perspicuum fit, errare miris modis in ex
plicatione huius Commentarij Antonium Musam Brasauolum, dū
asserit uinū aliquod humano corpori & eius calori collatum, frigi
dum dici posse. Nam si frigidum uinum dicitur, hoc ei non colla-
tione corporis nostri accidit, sed alterius uini calidioris. Sic certè
uina aquosa frigida appellantur, non quòd habitum corporis refri
gerent, sed quod ad caetera uina collata minus sint calida. Quapro
pter Comment. 6. lib. 3. Vict. acut. ait. Ex uinis albis nullum ualen-
ter calefacere potest. Hinc est quod Galenus in libro de Cibis boni
& mali

Aquosum uinum.

Nullum ex albo uinorū genere esse calidum, quomodo intelligendum.

Musae error.

Vina aquosa quomodo frigida.

& mali ſucci, uinum aquoſum calidis exhiberi poſſe naturis doceat. Febrientibus etiam eiuſmodi uinum concedit idem Galenus libro tertio Vict. acut. Comment. 4. idq; nulla alia de cauſa, quàm quod inter alia uini genera minus calefaciat. Præterea ex iis quæ iam diximus palàm etiam fit, iterum falli turpiter Muſam Braſauolum, eo quod uinũ eſſe frigidius aqua cõtendat, quãdo hoc ipſo nihil dici abſurdius potuiſſet. Nec etiam eius ratio de acerbo ſapore procedit, quando conſtet acerba, Galeno libro quarto de Simp. medic. facult. cap. 6. teſte, eſſe terrena & craſſarum partium, atq; adeò ad profunda non penetrare, ſed in ſuperficie hærere: quod primo ſtatim contactu, eodem Gal. libro 3. Simpl. cap. 16. autore, ſuperficiem condenſent. Illa autem quæ paulum adſtringunt, & plurimum in ſe continent eſſentiæ tenuis, tum calidæ, hæc quidem altius penetrant. Qua quidem ratione fit, ut uinum aquoſum aqua magis humectet: non tamen concedendum quod hac ipſa magis refrigeret, quum uinorum nullum prorſus genus corpus noſtrum refrigerare, ut comprehenſum eſt, poßit. Quid multa? ad id ut aliquid altius penetret, requiritur eſſentia tepida & calida, ut è loco Galeni, quem citauimus, palàm fit. quæ certè in iis quæ aqua ipſa ſunt frigidiora, reperire nõ licet. Vt concidere hoc nomine planè friuolam, ne dicam ineptam, Muſæ rationem neceſſe ſit.

Antonii Muſæ aliud erratum.

Acerba non penetrare ad profunda.

Vinum aquoſum aqua magis humectat.

Vrinam cient.) Rationem eius rei tradit Galenus lib. ſeptimo Ther. met. in eum ſcribens modum: Vina aquoſa inſtrumentorum uires adaugent, & expellendis excrementis uiam faciunt. Eoq; fit ut etiam talia uina, præter cætera, urinas moueant, quando & ipſa totum corpus celeriter tranſeunt, & impetu curſus ſui excrementa ſecũ expellunt. Celeriter certe tranſeunt, tum quia tenuia & tepida ſunt, tum quia adſtringunt. Tenuitate enim & tepiditate prõptè mobilia fiunt, adſtrictio autem ipſa magis impellit. Cæterum hic Braſauolus temere huic Galeni ſententiæ, Hippocratis ex libro 3. Vict. acut. morb. Aphoriſmum octauum opponit, quaſi ibidem dicat, uinum uinoſum omni alio uino ad ueſicam facilius tranſire: cũ tamen is non omni alio uino, ut falſo Copus conuertit, ſed altero tantum, dicat. Verba enim eius ſic habent. ἐς δὲ κύστιν μᾶλλον πόριμος ἐὼν τοῦ ἑτέρου, γλυκέος nimirum. Nam hanc uocem refer-

Vina aquoſa urinas ciẽt.

Braſauolus Galenum nõ recte reprehendit.

Copi erratum.

re ἑτέρου, ex contextu & Galeni Commentarijs abũde liquet. Dulci itaq; uino facilius ad uesicam transire aquosum Hippocrates

Interpretis lapsus. asserit. Minime nutriunt.) Græcè ἥκιστα δὲ τρέφουσι, minimũ nutriunt: & non minime, sicut conuertit interpres.

Minime. Minime enim idem quod non significat.

Minimum. Minimum uero, opponitur ei quod dicimus plurimum. Sensus igitur uerborum Galeni est, uinum aquosum inter cætera uina minimum nutrire: plurimum uero, craßum

ἥκιστα. & rubeum. ἥκιστα uero dictionem non esse interpretandam per negationem minime, multis in locis Galenus testatur. nempe libro secundo Victus acut. morb. Comment. 19. ubi ἥκιστα idem quod ἐλάχιστα, hoc est minimum significare scribit. Et libro tertio uict. acut. Commẽt. 63. multo clarius eius uocis significationem docet, inquiens. ἥκιστα σημαίνει τὸ ἐλάχιστον, καὶ οὐχ ὡς ἔνιοι φασὶ τὸ οὐδαμῶς. ἥκιστα idem quod minimũ significat, & non, ut quidã aiũt, nullatenus. Præterea quarto libro eiusdem uoluminis Comment. 89. disertè scribit, τὸ ἥκιστα τοὐναντίον σημαίνει τῷ μάλιστα, minimum contrarium huic uocabulo Plurimum denotat. Quare nunc omnibus perspicuum esse censeo, non conuertendum hoc loco fuisse minime, sed minimum. Quod ni faciamus, fatendum etiam nobis

Vinum aquosum nutrit. erit, uinum aquosum non nutrire: quod ex diametro pugnabit cũ eo quod libro 3. de Aliment. facult. scribit Galenus, in capite de uino, ubi expresse asserit, uinum omnium confeßione esse ex eorũ numero quæ nostrum corpus alunt. Quinetiam ibidem præsentem

„ maxime explicare uidetur locũ, dũ inquit: Vinis craßis minus alũt

„ candida simul crassaq; & acerba. ἁπάντων δ' ἥκιστα, omniũ uero minimũ alunt cãdida, & tenuia, aquis quodãmodo similia. Et in libro de Boni & mali succi cibis ait: Ex uinis quæcũq; aquosa sunt,

„ & substãtia tenuia, urinam mouẽt, καὶ ὀλιγίστην παρέχουσι τῷ σώ-

„ ματι τροφήν, & paucißimum corpori nutrimentum præbent. È quib. uerbis nulli non perspicuũ fit, Galenũ non omnimodã uinis aquosis adimere nutritionẽ, quod tamẽ interpres sua cõuersione, nõ sine magno errore, fecit. Implere.) Græcè πληροῦν, reficere.

APHORISMVS XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ

Quæ in morbis relinquuntur à iudicatione, recidiuas facere consueuerunt.

QVum præcedentib. aphorismis Hippocrates *eos qui à morbo cibum haud capiunt, egere uacuatione, & quo pacto illorum subinde corpora ad uacuationē ipsam præparanda sint, docuerit: nunc causam cur illi ipsi uacuādi sint, exponit. Nā illa quæ à iudicatione facta relinquuntur in morbis, nisi in tempore uacuētur, recidiuas facere solent.* Per *ea uero quæ relinquuntur,* ἐγκαταλιμπανόμενα *uocat* Hippocrates, *reliquias prauorum humorum,* Galeno *in* Commentarijs *teste, intelligit, quas necessarium est subinde putrefactas succendere febres, ut loco iam citato fusius docet* Galenus. *Quid autem sit iudicatio, in sequentis aphorismi Cōmentarijs monstrabimus.* Idipsum *etiam cap.* 43. *nostri* Compendij *diximus.* Hippocrati *uero hoc loco sermo est de ea iudicatiōe, quæ non integre uindicat à morbo,* Græcisq; ἐλλιπής, *id est deficiens,* Galeno *libro primo de* Iudicijs *ca.* 1. *autore, dicitur.* Vel *de ea post quam quidpiam ex morbo relinquitur, quæ* Galeno *libro primo de diebus iudicatorijs* ἀτελής, *hoc est imperfecta uocatur.* Hæc, *eodem autore, si recidiuam facit,* ἄπιστος, *id est infida nominatur.* Eiusmodi *sanè iudicationes* ὑποστροφὴν, *hoc est, ut* Cornelius Celsus *libro* 3. *cap.* 4. *interpretatur, recidiuam seu reuersionem, faciunt: idq; ideo, quod tum uel ipsa materia ad expulsionē fuit minus idonea: uel ipsa natura imbecilla admodum per morbum effecta, uniuersos humores noxios expellere non potuit.* Necesse *itaq; est ijs de causis fieri recidiuam, nisi medicus ea quæ à natura imbecilla relicta sunt expurget.* Repetitur *hæc sententia ab* Hippocrate *lib.* 6. *Epid. part.* 2. *Aphoris.* 9. *ijs uerbis,* τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα.

Cur relicta post iudicationem uacuanda.

ἐγκαταλιμπανόμενα.

Iudicatio.

Deficiens.

Imperfecta.

Infida.

ὑποστροφή.

Recidiuæ causæ.

APHORISMVS XIII.

Ὁκόσοισιν ἡ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ, ἡ δ' ἐπιοῦσα, εὐφορωτέρη, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Quibus iudicatio instat, ijs nox quæ accessio-

nem pręcedit difficilis est. Quæ uero subsequitur, magna ex parte facilior existit.

Iudicium, seu iudicatio quid.

Signa iudicationis futuræ.

Noctis cur potissimum Hippocrates meminerit.

Nox iudicationē sequēs cur leuior.

Magna ex parte.

PRæcedenti aphorismo quid ea quæ post iudicationem relinquuntur in corpore nostro, efficiant, Hippocrates docuit. Nunc qua ratione paulo pòst futura, aut iam facta cognoscatur iudicatio, monstrat: ut scilicet medicus certo sciat, recidiuam ab ijs quæ ab indicatione relicta sunt, factam esse. Est autem iudicatio, Galeno in Commentarijs teste, subita & præceps in morbo mutatio, in melius uel deterius. Iudicationem uero præcedunt, deliriũ, spirandi difficultas, caligo oculorum, splendores ob oculos uersantes, lachrymæ inuoluntariæ, temporũ grauitas, ceruicis et capitis dolor, anticipatio, longitudo & uehementia accessionis, comata, dolor stomachi, auriũ sonitus, tremor, labrũ inferius agitatũ, æstus & sitis uehemens, nox item absq; ratione molesta. Quod hoc loco Hippocrates confirmat dicens: Quibus iudiciũ instat, ijs nox quæ ante accessionem est, difficilis esse solet. Siue uero nox, siue dies, id tempus quod præcedit iudicationem, fuerit, semper ægros ante accessionem in qua fit iudicatio, perturbari & uexari necesse est. Noctis uero potissimum mentionem fecit Hippocrates, quod in ea molestias illas magis quàm die sentiamus. Quippe interdiu sensus omnes uigilant, & ad alia quædam naturæ opera distrahũtur. quare tum etsi turbatio illa fit, tamen eam minus sentimus. Eadem ratione accidit, ut etiam alias quascunq; corporis molestias die minus quàm nocte sentiamus. Cæterũ nox quæ iudicationẽ sequitur, leuior existit: quod scilicet iam natura ipsa à superuacuis, & corpus ipsum molestantib. humorib. exonerata sit, atq; adeò cōmode nunc homo quiescere posit. Non autem ab re adiecit Hippocrates, magna ex parte: quoniam idipsum haud accidit, nisi ubi optima & perfecta præcesserit iudicatio, id quod plurimum fieri solet. Refertur hæc sententia etiam libro sexto Epidem. part. secunda, Aphor. undecimo.

APHORISMVS XIIII.

Ἐν τῇσι δὲ κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημά.

ρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In profluuijs uentris mutationes excrementorum iuuant, nisi in praua commutentur.

QVum in superioribus Aphorismis Hippocrates iudicationis, quæ duplex est (una enim per excretionem, altera uero per abscessum fit) meminerit, primum hic quibus indicijs cognosci poßit, num ea quæ fit per alui profluuium, bona & perfecta sit, docet, inquiens: In uentris ῥύσεσι, profluuijs, excretionibus'ue à natura ipsa factis (neq; enim ῥύσις hoc loco, Philotheo etiam teste, aliud significat, nisi ἔκκρισιν, id est excretionẽ sponte factam) mutationes excrementorum iuuant, quia, ut ait in Commentarijs Galenus, corpus exquisitius expurgant. Per mutationes uero excrementorum quæ iuuant, Galeno in Commentarijs teste, intelligendæ sunt quæ multas species formas'ue humorum uacuant, siue idipsum uno, siue diuersis accidat temporibus. Verbi gratia, si simul unaq; uice excremẽta ipsa plures formas ac species obtinuerint, quæ subinde tamen mutantur, neq; diu perseuerant, iuuant sane, quia corpus à pluribus humorum speciebus expurgant. Sic ubi diuersis temporibus excrementorum mutatio contingit, ita nimirum ut si prius pallida uel flaua excreta sunt, deinceps uero pituitosa excernantur, quæ tamen subinde in melius commutantur, tunc itidem iuuant: quod scilicet corpus à flaua bile & pituita tã exquisitè expurgarunt, ut nihil in eo prædictorum humorum qui profluuium excitarunt, sit relictum. Quod si uerò excrementa ipsa diu eandem formam obtinuerint, minimeq; mutata fuerint, nihil iuuant, imò malum potius portendunt, quoniam corpus non prorsus expurgant. Cæterum mutationes in ijs quæ sponte fiunt alui deiectionibus iuuant, nisi in praua commutentur: hoc est, nisi nigra aut liuentia fuerint, aut colliquationis & putredinis signa adsint: tunc enim exitium potius quàm salutem significant. Quod libro secundo Prognost. Aphoris. uigesimosecundo etiam testatur Hippocrates, ubi sic scriptum reliquit: Omniũ maxime letiferũ est " excrementum, nigrum, pingue, liuens, aut quod peioris est odoris, " quàm pro consuetudine. Infra quoq;, nempe sectione quarta A- " phoris.

ῥύσις.

Mutationes excrementorum.

Excremẽta alui quando in praua cõmutentur.

phoris. 21. probat in purgationib. excrementa quæ uarios & plures colores referunt, modo non sint praui.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In Commentarijs Galeni nihil est quod annotatione indigeat, quàm ubi inter initia legitur, Quæ multis formis uariãtur: ibi clarius dixisset interpres, quæ multas humorum formas uacuant, uel educũt. Græcè enim est, πολλὰς ἰδέας ἐκκενοῦσαι χυμῶν. Quocirca consueta inscriptione hic nihil opus fuit. Ad sequentis itaq; aphorismi enarrationem ueniamus.

APHORISMVS XV.

Ὅκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι φύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι χρή. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει. ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖς ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, excretiones considerare oportet. Quippe si biliosæ fuerint, corpus unà ægrotat. Sin sanis similes fiant, corpus alere tutum est.

PRæcedẽti aphorismo quo pacto perfecta iudicatio, quæ per alui fit excretionem, sit dignoscenda, docuit. Nunc qua ratione altera quæ per abscessum fit, cognosci poßit, monstrare conatur, dicens Vbi fauces. φάρυγξ enim hoc loco fauces significat, hoc est internam oris quæ gulæ & gutturi præiacet amplitudinem, Galeno in Commentarijs teste, qui ibidem hac dictione fœminino in genere utitur, πολλάκις δ' ἥτε φάρυγξ inquiens. In eo nãq; genere semper pro faucibus usurpatur, ut in masculino pro gutture, quemadmodum in nostris Annotationib. in tertium de Tuenda sanitate librum copiosius demonstrauimus. νοσέει, ægrotant, infestantur: idem enim quod ἐνοχλεῖται significat, propterea scilicet quod humores à capite defluentes excipiant. Siquidem, magna ex parte, caput humores redundantes ad fauces transmittit, malumq; efficit quod Græcis βράγχος, Latinis raucitas dicitur. Neque enim raucitas aliud est, quàm destillatio quæ ad fauces defluit, Galeno libro

[Margin notes: ἡ φάρυγξ. Fauces. / νοσέω. / Raucitas quid.]

libro 3. de Sympt. causis cap. 11. teste. Aut tubercula in corpore nascuntur. Hic annotandum erit, tubercula, quæ φύματα Hippocrati & alijs Græcis medicis nominantur, duo significare. Primum enim uox tuberculorũ generatim pro omnibus præter naturam è quacunq; corporis parte erumpentibus tumorib. accipitur. Cuius rei testis est Galenus libro sexto Epid. part. 1. Comment. 12. ubi ita scriptum reliquit: Homines ab ijs quæ in terra nascũtur, tubercula uocarunt tumores præter naturam, qui omnino sine causa aliqua externa fiunt, & in exteriores corporis partes impellũtur. In ea quidem significatione usus est hac uoce Paulus Aegineta libro quarto cap. 22. Secundò speciatim tubercula sumuntur pro inflammationibus glandularum, quæ statim augentur & suppurãtur. Qua in significatione usurpatur à Galeno libro secundo de Curandi ratione ad Glauconem capite primo. Et à Philotheo ipso, qui ait, φύματα καλεῖ ἱπποκράτης ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν φυομένων ἐν τῇ γῇ, διὰ τὸ ταχέως φύεσθαι, καὶ αὐξάνεσθαι, καὶ ἐκπυΐσκεσθαι: Tubercula nominat Hippocrates, metaphora sumpta ab ijs quæ in terra nascuntur, quoniam celeriter nascũtur, augentur, & suppurantur. Tubercula uero hoc in loco generatim accipit Hippocrates pro omnibus præter naturam è corpore erumpentibus ac pullulantibus tumoribus. Hæc fiunt, ubi natura ipsa uitiosos humores, quos neq; per uomitũ, neq; per aluum expellere potuit, ad cutem detrudit. Nam quum hi crassiores sint quàm ut per insensiles meatus expelli queant, ibidem tumores excitant, qui à tuberibus terræ, quorum similitudinem referunt, tubercula latinis nominãtur. Faucibus itaq; afflictatis, aut tuberculis in corpore natis medicũ excretiones diligẽter inspicere ac considerare oportet. Nam si biliosæ fuerint, totum corpus unà ægrotat. Quippe tum non modo ad cutem hærere, sed & intus prauos adhuc esse humores, quos nondũ ad cutem reposuit, manifestè significant. Quocirca quũ uniuersum adhuc corpus uitiosis sit refertum humoribus, purgationi tum potius quàm nutritioni insistendũ. Siquidem, ut suprà ab Hippocrate est dictum, impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes. Sin excretiones ipsæ sanis similes fuerint, tunc significãt naturam iam robustam admodum, uniuersos humores prauos ad

φύματα.
Tubercula.
Tubercula unde nascantur.
Tubercula cur dicta.
Excretiones cur inspicien dæ.
2. Apho. 9.

cutem, ueluti receptaculum excrementorum reposuisse, nihilq́; intus reliquisse quod subinde morbum parere poßit. Tutò igitur tũ corpus, utpote excrementis & uitiosis humoribus uacuum, nutrie mus, & localia tantum uocata medicamenta adhibebimus. Sed hic fortè nonnulli hærebunt, quærẽtes, quî fiat ut alui excretiones, de quib. hoc loco Hippocrates loquitur, in malis totius corporis sint considerandæ, quum tamen Galenus libro primo de Iudicijs cap. 7. de uentris malis testari easdem scribat. Respondendum, uerum quidem esse quod alui excrementa potißimum de uentris constitutione testentur, ut multis in locis Galenus docet: idq́;, si ipse solus male affectus est. Quum uero sæpe accidat, ut aliũde in hunc materiæ decumbant (non solum enim iecur sua ipsius excrementa saniemq́; & humores præter naturam demittit in uentrem, sed etiam totius corporis, quandoquidem uenter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earũdem, quæ uniuersum corpus expurgant) fit ut etiam totius affectũ alui excrementa indicent, quemadmodum fusius Galenus libro secundo Prognost. Comment. 13. ostendit.

Num alui excretiones mala totius corporis significare poßint.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Inuicem ex aduerso ponens.) Græcè, ἀλλήλοις ἀντιθείς, inuicem opponens. Extra trahit.) Græcè, ἐξωθεῖν, expellit. An adhuc etiam corpus.) Addendum, uniuersum. Græcè enim est, εἶτ' ἐστὶν ἔτι καθ' ὅλον τοῦ ζώου τὸ σῶμα μοχθηρῶν χυμῶν περιουσία. Quoniam tubercula sanguine calefacto.) Græcè, διότι καὶ τὰ φύματα θερμανθέντος αἵματος ὑπὸ τοῦ πικροχόλου χυμοῦ γίγνεσθαι πέφυκε, eo quod tubercula sanguine à bilioso humore calefacto fieri solent. Quæ quidem Galeni uerba de tuberculis quæ in acumen tendunt, atq; in altum tolluntur, intelligenda sunt. Quippe hæc, ut testatur Galenus libro sexto Aphoris. Cõment. 9. à calidiore humore, uel ut hic ait, à sanguine bilioso generantur. Quæ uero humilia sunt tubercula, eodem ibidem teste, à frigidiore humore fiunt. Totum corpus bonos habere humores.) Græcè, ὑγιαῖνον ἐνδείκνυται τὸ ὅλον σῶμα, uniuersum corpus sanum esse indicatur.

Apho-

APHORISMVS XVI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Vbi fames, minime laborare oportet.

PRo assequenda præsenti Hippocratis sententia, notandum initio erit, famē, quæ λιμὸς Græcis dicitur, apud Hippocratem bifariam accipi. Primò quidem pro extrema esuritione, quæ propter ciborum penuriam accidit. Qua in significatione accipitur libro secūdo Epid. sect. 4. & libro sexto Epid. part. 4. Aphoris. 9. ab Hippocrate, in ea quidem quæ à Galeno in Commētarijs citatur sententia. Secundò pro defectu indigentiáue cibi, aut inedia, quæ consilio ac uoluntate, aut iussu, nulla cogente rerum penuria, suscipitur. Eo in significatu in præsenti Aphorismo & alijs quibusdam locis à Galeno in Commentarijs productis accipitur. Verbū autē πονέειν, hoc est laborare, de uehementi motu, quē exercitium, Galeno libro secundo de Tuenda sanitate teste, nominamus, intelligi debet. ut totius Aphorismi is sit sensus: Nunquam in inedia exercitio utendum esse, quod scilicet ita uires supra modum deijciantur, corpusq; plus iusto exiccetur. Quod tamen nō ita est accipiendū, quasi ante exercitia corpus cibis sit reficiēdū, idipsum enim illi aduersaretur quod alibi scribit, labores cibos antecedant: sed quod uno & eodem tempore corpus non sit & inedia, & exercitijs, Prodici illius exemplo, cuius libro sexto Epid. part. 3. Aphoris. 24. meminit Hippocrates, excruciandū. Alijs tēporibus ubi omnimoda ciborum abstinentia non utimur, exercitādum quidem, sed ante cibos. Et hunc habere sensum uerba Hippocratis, satis ea quæ in Cōmentarijs scribit Galenus ostendunt, hæc præsertim, τοῖς μὴ μέλλουσιν ἐσθίειν, qui nō comedent. & ὅταν ἄνευ τροφῆς γένωνται, ubi cibo non utantur. quæ sanè non de eo qui præcessit cibo, sed de eo potius qui futurus est, loquūtur. Ita ut illos exercitio uti hoc loco prohibeat Hippocrates, qui ab exercitijs cibum non sunt sumpturi, sed inedia potius usuri. Est & hic Hippocratis Aphorismus, quod in Commentarijs etiam suis monuit Galenus, ad ægros & ad sanos referendus, ita ut neq; sanis, neque ægris simul inedia & exercitijs uti liceat.

[Margin: Fames bifariam accipitur. — πονέειν. — Sensus. — 6. Epidem. part. 5. Aphor. ult]

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

ἔνδεια. ἀπορία. κατὰ προαίρεσιν.

In oppido Aeno.) Adijciendum, ijs: & legendum, In oppido Aeno ijs qui ob famem, &c. Defectum.) Græcè ἔνδειαν, indigentiã. Penuriam.) Græcè, ἀπορίαν, egestatem. Ex electione.) Græcè, κατὰ προαίρεσιν, consilio, uoluntate, de industria.

Cum ait.) Scilicet 7. Aphoris. 60. In Prognosticis.) Nẽpe 1. Prog. 11. Qui non sunt reficiendi cibo.) Græcè, τοῖς μὴ μέλλουσιν ἐσθίειν. His qui non comedent, aut cibum sumpturi sunt. Ipse dicebat.) Scilicet 6. Epid. part. 5. Aphoris. ultimo.

Facultates gubernantes animal tres.

Vbiq; uero Hippocrates.) Nam ut Galenus libro nono Therap. meth. cap. 10. ait, has facultates seruare nihil planè aliud est quàm uitam seruare. Gubernantes autem animal facultates tres sunt specie, ut ibidem Galenus demonstrat, nẽpe naturalis, uitalis, & animalis. Has Plato animas uocat. Reuera tamen una est facultas, seu anima, quæ propter diuersa officia, tria sortitur nomina.

APHORISMVS XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ πλείων παρὰ φύσιν εἰσέλθῃ, τοῦτο νόσον ποιεῖ. δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις.

Vbi plus cibi præter naturam ingestũ est, morbum id facit. Ostendit hoc ipsum sanatio.

Plus cibi quàm naturæ cõueniat nõ ingerendum.

6. Epidem. particu. 4. Apho. 20.

Præter naturam cibũ trifariam ingeri.

HOc in Aphorismo Hippocrates de cibi mẽsura tractat, monetq; diligenter, ne plus cibi quàm naturæ cõueniat, ingeramus, modo aliqua nos cura tuendæ sanitatis tangat, quam hac ratione maxime conseruabimus. Hinc alibi ita scriptum reliquit, ἄσκησις ὑγιείης, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων, Sanitatis studium in eo situm est, ut nõ satiemur cibis, atq; impigri simus ad laborẽ. Quod autem suprà generatim est dictum ab Hippocrate, nihil quod naturæ modum excedit esse bonum: hoc in præsentia de una tantũ specie, nempe satietate, pronunciat, dicens: Vbi plus cibi præter naturam ingestum est, morbum id efficit. Præter naturam autem ingeri plus cibi, trifariam, ut in Cõmentarijs etiã suis monuit Galenus, intelligi potest. Primò, ut παρὰ φύσιν idem quod μεγάλως καὶ ὑπερβαλλόντως, ualde & exuperanter significet. Quæ quidem inter-

terpretatio non admodum Galeno probatur. Altera est, ut scilicet præter naturam referatur ad qualitatem, hoc est cibi differentiam, aut speciem, quemadmodum in Annotationibus latius dicemus, ut nimirum genus cibi præter naturam, minimeq; corpori familiare ac alienum planè morbum faciat. Quæ etiam expositio non ualde Galeno arridet. Tertia expositio est, ut cibus ingestus, præter naturam corpus gubernantem, dicatur párere morbum. Et hæc quidem optima est ac germana interpretatio. Quippe quandocunq; tantum cibi est ingestum, ut ab eo natura grauetur, fit ut concoqui ab ea non poßit, atq; adeò necessariò subinde generet morbum, ut copiosè à Galeno in Commentarijs est demonstratum. Porro cibū plus iusto esse ingestum, etiā sanatio ipsa, quæ nimirum ad noxiorum humorum sequitur euacuationem, ostendit. Nam plenitudine per euacuationem sublata, ægroti sanantur. Quapropter quū ad hibita uacuatione ægrotus sanetur, argumento est morbum ex cibi multitudine fuisse ortum. Quæ quum omnia copiosè à Galeno in Commentarijs sint explicata, non est cur à nobis longius persequantur.

Qualitas idē quod differētia seu species.

Sanatio cibū plus iusto esse ingestum ostendit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Repletio.) Græcè, πλησμονή. conuertendum itaq; erat interpreti satietas, ut antea fecit. Ad aliquid dicitur.) Græcè, πρός τι μὲν οὖν, cum aliquo confertur. Nam τὰ πρός τι à Cicerone dicūtur, quæ cum aliquo conferuntur. Amplam capacitatem.) Græcè, εὐρυχωρίαν. Hoc alibi sic efferre uoluit, Abundantiam esse duplicem, unam ad uasa, alteram ad facultatem seu uirtutem. Sanguifica illi proportionalis.) Græcè, ἡ αἱματοῦσα δύναμις ἀνάλογον τῇ πεττούσῃ κατὰ τὴν γαστέρα, facultas sanguifica proportione quadam ei quæ in uentriculo cibum concoquit. Modicus.) Græcè, σύμμετρος, mediocris. Istius multiplicem.) Hæc interpretis uerba nullum planè sensum præ se ferunt. Conuertendum itaq; sic fuisset: Aliquando uero isto multo copiosiorem. Græca enim ita habent, ποτὲ δὲ τὸν τούτου πολλαπλάσιον, &c. Tertium alimentum.) Siquidem alimentum, Hippocrate in libro περὶ τροφῆς teste, trifariam dicitur. Quippe primo alimētum uocatur,

πρός τι.

Satietas duplex.

Interpres notatur.

Alimentum trifariam capi.

1. quod nutriturum est. Quare hac ratione, quod adhuc in uentriculo atq; uenis est, alimentum nominatur. Si enim probe concoctum fuerit, nutriet. Secundò alimentum est id quod ueluti alimen
2. tũ est, nondũ tamen alit. Hoc modo quod apponitur uel agglutina
3. tur, alimentũ dicitur. Tertiò alimentũ proprijßime est quod iam nutrit, & corpori adiũgitur, & aßimilatur. De quo hoc loco Galenus loquitur. Qualitatem præter naturam.) Qualitas hoc loco iterum pro specie aut differentia cibi, ut in Commentarijs etiam nostris monuimus, accipitur. Id quod uerba quæ mox sequuntur, euidentißimè monstrãt. Galenus enim ita inquit: Siquidem nutritur unaquæq; pars ἐξ οἰκείας αὐτῷ τροφῆς, ex alimento quod ad ipsum accommodatum est. Quod non animaduertẽs hoc loco Musa, sese miris modis torquet, num cibus sua qualitate tantum nocere queat dubitãs. Inter alia uero multa sic scribit: Cibi ratione suæ qualitatis non oberunt, sed solum quantitatis ratione, tamen qualitate connexa. Ideo Hippocratis mens non est, per cibum præter naturam illũ intelligere qui qualitate peccet, sed qui plus sumitur. Hæc Brasauolus. In ijs quidem uerbis mihi non probatur, quod ait cibos ratiõe suæ qualitatis nõ obesse. Quippe si hoc uerũ est, quare Hippocrates ait libro sexto Epid. part. 5. Aphoris. 24. ualidos & uehementes cibos calido uentriculo præditos turbare. Et quid est cur idẽ Hippocrates libro primo Aphoris. 16. doceat, humidũ uictũ febricitantibus & pueris conuenire? Certè si cibi qualitatis suæ ratione neq; obessent, neq; prodessent, nihil unquam tale dixisset Hippocrates. Rectius itaq; Musa sic dicere potuisset: Cibum alienum quidem malum esse, non tamen posse facere morbum, nisi satis iusta eius fuerit quantitas. Ad eum modum etiam Galenus in suis est locutus Commentarijs. Alteri.) Addendum particulæ. Græcè enim est, ἑτέρῳ μὲν μορίῳ. Nam cum medicamenta.) Intelligit ea quæ frigiditate sua interimũt, quæ quidẽ nõ toto genere humanæ naturæ aduersantur, atq; letalia sunt, sed duntaxat quantitate, ut libro tertio de Temper. cap. 3. Et libro tertio de Simpl. med. facult. cap. 17. & 18. Galenus copiosè & doctè demonstrat. Quocirca medicamẽta illa genere quidẽ deleteria sunt, & letalia, hoc est sunt è genere letalium: sed non toto genere, id est semper, letalia

Qualitas pro differentia.

Musa se temere hoc loco torsit.

Medicamenta non toto genere letalia.

letalia sunt. Siquidem minima quantitate sumpta, mortem minime inferunt. Exustionem.) Græcè, ἔγκαυσις. Ea autem, Galeno libro secundo de Compo. medicam. secundum locos, cap. 1. autore, est exustio à sole facta circa caput permanens. Adijciendum itaq; ad exustionem, Solis uox, ut alibi quoq; annotauimus. Ex genere enim causarum, &c.) Addēdum, una. Græcè enim legitur, ἓν γὰρ τοῦ γένους ἐστὶ μία τῶν ἐργαζομένων αἰτίων τὰς νόσους, ex genere enim causarum est una maxime, quæ morbos committendi uim habent. Intelligit autem excessum. Plus modico.) πλεῖον ὑπερβαλλόντως, plus iusto. Sed & rei natura simul indicat.) Habet enim plenitudo peculiaria signa, uasorum scilicet distensionem, ruborem, & tumorem corporis, pulsuum magnitudinē, grauitatem, aliaq; multa quæ in libro de Plenitudine inscripto Galenus commemorat, per quæ cognoscitur. Hæcq; à rei natura, non euentu ipso sumuntur. Herophilus in tritēporea significatiōe.) Græcè, ἐν τῇ τριχρόνῳ καλουμένῃ σημειώσει, in ea quæ à tribus temporib. sumitur significatione. Hic Galeni locus difficilis admodum est, atque à paucis intelligitur. Hinc est quod Musa etiā in suis prolixißimis Commentarijs, in quibus omnia ter & ad nauseam usq; repetit, ne uerbum quidem de eo annotauerit. Quare ut illi lucem aliquam adferamus, initio notandum erit, σημείωσιν Herophilo idem quod διάγνωσιν, hoc est dignotionem, signum, indicium, notam, quibus affectus dignoscitur & indicatur, significare. Eius uero affectus qui plenitudo nominatur, usus est dignotiōe à triplici desumpta tēpore: nēpe una à præterito, altera à præsenti, tertia à futuro. Prima quæ à præterito sumpta erat, uitam uniuersam ociosam, excremētorūq; detentionem cōplectebatur. Altera à præsenti sumpta, repletionem, ulcerosum affectum, pigritiam ad motum, uniuersi corporis grauitatem, uenarum tumorem, partium tensionem, actionum imbecillitatem, aliaq; huiusmodi comprehendebat. Tertia, quæ à futuro sumitur, euacuationem. Quippe hoc modo laborantes uacuati, egregie iuuantur. Hanc postremam Galenus hic ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως μαρτυρίαν, ab euentu testimonium uocat, idq; Herophilum in sua significatione, quam à tribus temporibus sumpsit, complexum esse ait. Quare interpres hoc loco non recte hāc

dictio-

ἔγκαυσις.

Plenitudinis signa.

Galeni locus difficilis enarratur.

Musa.

σημείωσις.

Dignotio à triplici tempore desumpta.

Interpretis lapsus.

dictionem ἥν τινα, per quam conuertit, cum non ἴασιν, sed μαρτυρίαν referat. ut sit sensus: Quod etiam testimonium Herophilus in ea quæ à tribus temporibus sumitur significatione comprehendit, uel usurpauit. idipsum enim παρέλαβεν uerbum, quo hic usus est Galenus, denotat. De tritemporea uero ista dignotione plura in libro de Plenitudine Galenus habet.

Obseruatio Empiricorum.

Obseruationem.) Quia sufficit unica hæc existimatio, nec opus est ut obseruemus num in ijsdem eodem modo sæpius contingat: quod faciunt Empirici. Siquidem ratio experientiæ iuncta facile uerum inuenit.

Interpres notatur.

Purgationem autem quando praua affecti qualitate.) Hæc interpretatio nobis non probatur, quod scilicet purgationem esse humorum qui praua qualitate affecti sunt, innuat. Nō raro autem accidit, ut praua qualitate afficiantur humores citra eorundem redundantiam, manente nimirum mediocritate substantiæ, ut sectione prima Comment. 2. dictum est. quare tum illis non purgatio, sed alteratio conuenit. Quum igitur Græca sic habeant, κάθαρσιν δὲ ὅταν οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα κενῶνται, rectius ita conuertisset interpres, purgationem uero ubi humores qualitate molesti uacuantur.

Qualitas.

Vbi quidem qualitas speciem seu differentiam humoris molestantis significat. quasi diceret, Purgatio est quando humor molestans uacuatur. Hinc est quod Galenus infra, Comment. nimirum 8. huius sectionis, ita scriptum reliquerit. ὅταν εἷς τις ἐξ αὐτῶν πλεονάσῃ, καθάρτικον ἐκείνῳ δίδωσι φάρμακον, quando unus è humoribus redundat, purgatorium illi dat medicamentum.

Malleoli.

Tibiarum.) σφυρῶν, maleolorum. Sūt uero maleoli, clauiculæ extremæ tibiæ, quæ Græcis κνήμη dicitur: suræq́;, quæ ijsdem περόνη uocatur, processuum partes.

Interpretis lapsus.

Quare non recte interpres eas partes tibias nominauit.

διαπνοή.

Transpirationis.) Græcè, διαπνοῆς. Hæc, Galeno cap. 7. libri de Sympt. differ. teste, est aeris secundum totū corpus introitus & exitus. Quæ tamen antea latuerat.) Abundat Tamē uox. Græcè enim est, ἡ πρότερον λανθάνουσα. Optima.) Græcè, χρηστὸν, bona.

ἐπιβραχύ.

Paulatim.) Græcè, ἐπιβραχὺ, exigua. Est enim sensus: Si exigua fiat uini corruptio, ubi id quod superfluum est fuerit euacuatū, &c. Et ἐπιβραχὺ hoc loco significare exiguam, satis ex dictione illi opposita quæ præcessit μεγάλη, quæ magnam denotat,

notat, manifestum est. Eam quæ ad naturæ contrarium euersionem.) Græcè, τὴν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτροπὴν, eam quæ ad id quod præter naturam est degenerationem, mutationemue. ἐκτροπή.

APHORISMVS XVIII.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, excretiones quoq; celeres fiunt.

IN hoc Aphorismo Hippocrates ciborum nobis naturam diligenter esse considerandam monet, ut scilicet quis illorum cito, & quis tarde nutriat atq; reficiat, sciamus. Quem ut rectius assequamur, notandum initio erit, per τρέφοντα, id est ea quæ alunt, omnis generis alimenta quæ in uentriculo, uenis, & uniuerso corpore concoquuntur, esse intelligẽda. ἀθρόως autem, hoc est confertim, uniuersim, affatimúe alere dicuntur, quæ postquam nutrire cœperunt, breui tempore totum de se corpori alimentum præbent, ita nimirum ut idipsum breui tempore per uniuersum distribuatur corpus. Quapropter ἀθρόως hoc loco planè opponitur ei quod κατὰ βραχὺ Græcis dicitur, idemq; quod ἐξαίφνης, repentè significat. Confertim itaque nutrit, quod non sensim & paulatim ubi nutrire incipit, sed repente breuiq; tempore suum de se corpori uniuersum alimentum, siue idipsum multum uel paucum fuerit, præbet. ταχέως, id est celeriter alit, quod statim simulatque assumptum est nutrit, ut in Commentarijs etiam suis Galenus monstrat. Porro per excretiones, quas Hippocrates διαχωρήσιας uocat, nõ solum eas quæ per aluum & urinam fiunt, uerumetiam eas quæ è toto corpore ueniunt, intelligit: ut is planè uerborum Hippocratis sit sensus. Quæ breui tempore, & statim postquam assumpta sunt nutriunt, ea etiã ueloces excretiones efficiunt. Quæ quidem Hippocratis sententia ueritati consona erit, ubi distinctiones à Galeno in Commentarijs expositæ, adhibitæ fuerint. Quarum prima est, ut cibi acrimonia & lentore uacent. Altera, ut ea quæ inter se conferuntur alimenta, substantia sint similia. Tertia, ut hominibus eodem modo affectis exhibeantur.

Ciborum natura diligenter consideranda.

τρέφοντα.

ἀθρόως τρέφειν.

Cõfertim nutrire.

ταχέως τρέφειν.

Excretiões.

Sensus.

Distinctiões huic Aphorismo adhibendæ.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Vniuersim maximè.) Græcè, ἀθροώτατα. *Tardius.*) Græcè βραδύτατα, tardißimè.

Cochleæ. *Cochleæ.*) Quas Græci κοχλίας, Latini limaces appellant. Dura est ijs caro, Galeno libro tertio de Aliment. facult. teste, eoq; ad concoquendum pertinax. Eadem tamē si conficiatur, ualentiß. nutrit.

Spōdylus piscis. *Verticilli.*) Græcè, σπόνδυλοι. Spondylum inter marinos pisces commemorat Plinius libro 32. cap. 11. Eius etiam meminit Macrobius, & Seneca.

Squillæ. *Squillæ.*) Græcè κηρίδες, sed perperam. Nam quum κηρὶς locustam, animal quidem terrestre, quo in deserto diuus IOANNES uescebatur, significet, hic uero de piscib. Galeno sermo sit,

Græcus Galeni codex emendatus. mendosum esse Græcum codicem necesse est. Quare legendum καρίδες. Errori autem ansam dedit unius literæ transpositio.

καρὶς. Est autem καρὶς piscis ex numero eorum qui molli testa teguntur, Galeno libro tertio de Aliment. facul. autore, latinisq; dicitur Squilla: hodie à Romanis, Paulo Iouio cap. 40. de Romanis piscibus teste, Cammerugia, & Pernocia uocatur.

Carabi. *Locustæ.*) Græcè, κάραβοι. Eius effigiem tradit Paulus Iouius loco iam citato.

Cammari. *Cammari.*) Græcè, ἀστακοί. Sic dicti sunt quasi gemmati, multis impleti lacrymis: uel non stillantes, sed affatim fluentes.

Leones. Plinius Leones hos pisces appellat, quod paruorum leonum effigiem referant. Cæterum prædicta tria genera piscium molli testa conclusa, tardiß. & paulatim alunt, quod dura carne constent, atq; adeò concoctu pertinaces sint.

Casei duri.) Qui, ut testatur libro tertio Alimento. Galenus, neq; ad concoctionem, neq; ad distributionē in corpus idonei sunt.

τεταρυχευμένα. *Carnes salitæ.*) Græcè, τεταριχευμένα. Sic nominantur Græcis, quæ sale condita & aßiccata sunt, aut inueterata. Pro utrisque hoc loco accipi uox ipsa potest, quia tam eorum quæ sale condita sunt, quam inueteratorū carnes duræ, siccæ, & neruosæ sunt, ideoq; ad concoquendū pertinaces.

Indiciū autem tibi sit uelocis, &c.) Græcè, σημεῖον δ' ἔστω σοι τοῦ τρέφειν ἤδη τὸ προσγινόμενον, indicium uero tibi sit id quod assumptum est iam nutrire.

Vehemens pulsus. *In pulsibus fortitudo ac magnitudo.*) Græcè, ἐν μὲν τοῖς σφυγμοῖς ἥτε σφοδρότης καὶ τὸ μέγεθος, uehementia & magnitudo. Est autem uehemens pulsus, qui

uali-

ualide tangentis manum ferit. Magnus, qui in triplici dimensione auctus est. Percurrens.) Græcè, διερχόμενος, differens. Exiguũ.) Græcè, ἐλαχίστην, minimum. Fusca.) Græcè, κιῤῥοὶ, fulua. Neq; enim alius color uini per κιῤῥὸν accipiendus est, quàm is qui Latinis fuluus appellatur, ut fusius in nostris Annotationib. in quintum Galeni de Tuend. sanit. librũ editis mõstrauimus. Errat itaq; interpres, qui fusca conuertit, sicut alij quidã qui rubea. Celeriter.) Græcè τάχιστα, celerrime. Anticipant.) διὰ τὸ φθάνειν, quia festinant. De ptisana & alica alibi à nobis abunde est dictum. Secundum modum quo parantur.) Græcè, κατὰ τὸ ποιὸν τῆς σκευασίας, secundum speciem, differentiamúe præparationis. Neq; enim κατὰ τὸ ποιὸν aliud significat, nisi κατὰ ποιότητα, hoc est κατὰ τὴν διαφορὰν ἢ ἰδέαν. In Commentarijs de Facult. naturalibus.) Libro nimirum tertio. Proprium alimentum.) Græcè, οἰκεῖον χυμὸν, naturæ suæ accommodatum succum. Ex toto corpore euacuatione.) Scilicet per transpirationem ipsam. Difficulter absumitur.) δυσεξανάλωτος, difficulter discutitur, aut euanescit. Quippe ἀναλόω idem quod euanesco, aut pereo significat, ut δυσεξανάλωτος idem sit quod δυσδιαφόρητος. Sẽsus itaq; est uerborũ Hippocratis: Quæ difficulter alterantur, ea quoq; difficulter euanescunt. Hoc est, quæ difficile concoquuntur, hæc simulatq; concocta fuerint, stabilem & firmam naturam habent, nec facile transpirant. Argumento sunt carnes suillæ. Subductio.) Græcè, ὑποχώρησις. Esse commune.) Adijciendum, ambobus: Græca enim habent, κοινὸν δ᾽ ἀμφοῖν.

Magnus. *κιῤῥος.* *Interpretis erratum.* *δυσεξανάλωτος.* *ἀναλόω.* *Sensus.*

APHORISMVS XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προαγορεύσιες, οὔτε τῆς ὑγιείης, οὔτε τοῦ θανάτου.

Acutorum morborum non omnino tutæ sunt prædictiones, neq; salutis, neq; mortis.

Monet hoc in Aphoris. Hippocrates, ne in acutis morbis temere prædicamus, quod in ijs neq; salutis, neq; mortis satis tutæ ac certæ sint prædictiones, ob subitas quæ in ijs contingũt mutationes, humorũ morbos acutos efficientium naturam sequentes, *In acutis morbis non temere prædicendum.*

& quia humor molestans ex alijs in alias partes transfluit. Acutus autem morbus est, qui cito iudicatur, ac confestim magnitudinẽ obtinet. Eius sunt uariæ species ac differentiæ, quas suprà sectione prima Commẽt. 4. exposuimus. In acutis itaq; morbis, inquit Hippocrates, οὐ πάμπαν, non omnino, hoc est non semper, quippe Galenus οὐκ ἐπὶ πάντων interpretatur: ἀσφαλέες, id est tutæ aut certæ sunt προαγορεύσιες, prædictiones. est enim προαγόρευσις, teste Philotheo, idem Græcis quod πρόῤῥησις, aut salutis aut mortis. Nõ omnino igitur certæ sunt, quia fallunt, quanquam raro: quod scilicet non statim à principio quicquam certi in omnib. habemus, sed tunc primum, cum certiores notæ elucescunt. Nec quicquam prohibet, ubi hæ eluxerint, decipi aliquando medicum, ob subitos sanè motus quibus acuti morbi agitantur. Quapropter huic qui tuto prædicere de ægris acuto laborantibus morbo uolet, obseruandum in primis erit, ne quid temere pronunciet: hoc est antequam euidens aliquod signum elucescat: neq; statim inter morbi initia iudiciũ ferre de morbi exitu audeat. Contra in diuturnis morbis non adeò irritari solet quæ corpus gubernat natura, neque adeò mobilis est causa morbifica. Quocirca in ijs prædictiones longè tutiores sunt.

Acutus morbus quis?

οὐ πάμπαν

προαγόρευσις.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Nullum obsedere locum.) Græcè, οὐδένα τόπον ἐγκατειληφόσιν, qui nullam sedem occuparunt. Et omnino in acutis morbis.) Quo pacto is Galeni locus sit intelligendus, diximus supra sect. 1. Apho. 7. Agglutinati.) Græcè, σφηνουμένοις, infarcti. Magis præduris tumoribus, &c.) Græcè, ὥστε καὶ σκιῤῥώδεις αὐτῶν μᾶλλον, ἢ φλεγμονώδεις εἶναι τὰς διαθέσεις, ita quod eorum affectus magis præduros tumores quàm inflammationes æmulantur. Siquidem à frigida crassa & lenta materia fiunt, & minime calida, tenui, facileq; mobili, ut phlegmone. Per compaßionem.) Græcè, κατὰ συμπάθειαν, per consensum. Per consensum patitur, Galeno libro primo de male affect. loc. cap. sexto autore, quod ab altero patitur. Sensus itaque uerborum Galeni est. Pauci sunt ex morbis diuturnis, qui per consensum, atque adeò citra locum male affe-

Per consensum pati.

le affectum fiant, ſed materia ferè ſemper alicui eſt parti impacta: ideóq; per ſe, & non per conſenſum male afficitur. In quibus om*nes.)* Græca hoc loco non rectè ſe habere uidentur. Legendum itaque erit, ἐν οἷς ὁμοτίμως ἁπάσαι τῶν φλεβῶν, non ἁπασῶν. Et paulo póſt, χυμοὺς ἔχουσαι σηπομένους, non ἐχουσῶν. Ex multis.) Græcè, ἐπὶ πάντων, ex omnibus. *Ex uno loco transfertur ad alium.)* Hoc eſt, *interprete* Philotheo, ἀπὸ μορίων κυρίων εἰς ἄκυρα, καὶ ἀπὸ ἀκύρων εἰς κύρια, *à* partibus obtinentib. principatũ *ad* ignobi*les*, *et ab* ignobilibus *ad* principes. *Quare non mirum, falli interdum etiam bonos medicos. Nam dum arbitrãtur humores in principe aliqua parte hærentes mortem allaturos, mox in aliam partẽ ignobilem translati, ægrum à periculo immunẽ reddunt. Vt ſi quis peripneumonia exitiali laborans, repente facto ad crura abſceſſu liberatur. Et cõtrà accidit ut humores in parte aliqua ignobili hærentes nihil mali inferre uideãtur, ſed cõfeſtim in ipſa indicatione ad principẽ aliquã partem delati, mortẽ inferũt. Tãtas motus ij temerè euenientes poſſunt efficere in corporib. noſtris mutationes.*

Græca emendata.

Bonos etiam medicos in acutis morbis falli.

APHORISMVS XX.

ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

Quibus adhuc iuuenibus aluus humida eſt, ijs ſeneſcentibus ſiccatur. Quibus uero adhuc iuuenibus ſicca eſt aluus, ijs ſeneſcentibus humectatur.

Quod in præſenti Aphoriſmo Hippocrates *docet, eſt ex eorum numero quæ magna ex parte accidunt: nempe, ut ijs quibus per iuuẽtutem aluus humida eſt, atq; adeò probe excernit, in ſenectute exiccetur, ægreq; excernat. Et contrà quibus per iuuentutem & uigorem ætatis aluus eſt humida, ijs ſeneſcentib. humectetur, & facile excernat. Neq; enim humida aluus alia eſt hoc loco* Hippocrati, *quàm quæ facile ac liquida excernit. Sicuti ſicca, quæ ægrè, & non niſi arida excernit. Cauſas eius mutationis, cuius hic meminit* Hippocrates, *abunde in Commentarijs expli-*

Quod in hoc Aphoriſmo docetur, magna ex parte accidere.

Aluuus humida.

Sicca.

cat Galenus, ut non ſit opus noſtra enarratione. Porro hæc deiectionum commutatio, cuius in hac ſententia fit mentio, accidit, ſi in utraque ætate eadem uictus ratio, quod in Commentarijs etiam ſuis monet Galenus, obſeruata fuerit.

Vſus huius Aphoriſmi.

Vſus huius quidem Aphoriſmi eſt, ut quibus cibis aut medicamentis in ijs ætatibus ad citãdam aluum nobis utendum ſit, ſciamus.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Hunc ſcribens aphoriſmum.) Qui ſcilicet ordine in hac ſecunda ſectione eſt quinquageſimustertius. Commutant.) Græcè, ἀπαλλάττουσι.

ἀπαλλάττειν.

Rectius cõuertiſſet interpres, degũt: quod ἀπαλλάττειν, Phauorino teſte, idem interdum Græcis quod διατρίβειν, καὶ διαγίνεσθαι, id eſt degere, uita fungi, uitã producere:

Senſus.

ut ſit ſenſus, iuuenes quorum aluus humida eſt, melius degere & uitam producere, quàm eos quibus eſt ſicca.

Alexandrinorũ uictus.

Alexandrinorum uictu.) Qualis fuerit is uictus, clarius libro ſecundo ad Glauconem cap. 15. exponit Galenus, ubi ſic inter cætera ſcriptum reliquit:

» In Alexandria plurimi elephantiaſi ob uictus rationem laborant. ueſcuntur enim
» pulte, lenticula, cochleis, multisq́; ſalitis: nõnulli uero ex ipſis car
» ne aſinina, & id genus alijs craſſam & atrã bilem generantibus.

Zythum.

Zythum.) Eius meminit Dioſcorides libro 2. cap. 78. Genus eſt potionis ex hordeo in hunc modum confectæ. Hordeum aqua madefit, quouſq; in liquorem uino ſimilem reſoluitur. Inebriat ut uinum, & acre guſtu eſt, quoniam ex putrilagine aceſcente conſtat. Hinc eſt quod Galenus libro ſexto de Simplic. medicamẽt. facult. praui ſucci potum eſſe ſcribat. Græci nunc hoc genere potionis uti coguntur, quod inaniſſ. Turcarum imperatoris edicto omnes uites ſucciſæ ſint. Vocatur eorũ lingua, ut annotauit Ruellius, phocadij. Paria agentur.) Græcè, ὁμοίως πραττομένων, eodem modo fiant, adhibeanturúe. Ex ijs quæ quæruntur.) Græcè, τῶν ἐζητημένων. Sic autem habet Aldinus codex, quem interpres ſecutus eſt. Alij habent, τῶν ἐξηγημένων, eorum quæ explanari oportet. Quæ quidẽ lectio, mea ſentẽtia, melior eſt, & Galeni inſtituto magis quadrat. De potentijs naturalibus.) Libro ſcilicet tertio. De cauſis ſymptomatum.) Libro tertio cap. 6. Plus

quàm

quàm modo.) Græcè, ὑγροτέρα τοῦ συμμέτρου γίνεται ἡ γαστὴρ, plus iusto humidior fit aluus. In ipsa.) Græcè, κατ᾽ αὐτὴν, per ipsam. Aut quia.) Abundat aut dictio. Græcè enim est, πλείονα τροφὴν λαμβανόντων ἢ ὅσης δεῖται τὸ ἧπαρ. Vt citius deijciatur.) Græcè, ἔστι δ᾽ ὅτε θᾶττον ἐπὶ τὴν διαχώρησιν ἰούσης αὐτῆς. contingit autem quandoq;, quia cibus citius deijciatur. Plura igitur appetimus.) Idem capite 63. Artis medicæ docet Galenus, inquiens: Frigidus natura uentriculus ad appetẽdum quidem plurimum uiget, ad concoquendum autem minime. Causam uero cur frigus ad excitandam conferat famem, Galenus libro primo de Sympt. causis cap. 7. nullam aliam esse tradit, quàm quia uacua reddit corpora, ac ipsorum tunicas cogens, constringensq; famem inducit. In hoc enim uis appetendi.) Quod Galenus copiosissime loco iam citato docet, ubi præcipuam oris uentriculi actionem esse cibi appetentiã demonstrat. Tantũ augeri cõtingit in ore, &c.) Codex Aldinus hoc loco deprauatus est. legit enim ita, τὴν ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίας ὑγρότητα συμβαίνει γίνεσθαι ἐς τοσοῦτον. cum potius sic legendum sit, ψυχρότητα συμβαίνει αὔξεσθαι ἐς τοσοῦτον. Quam lectionem Leonicenus rectè in sua conuersione est secutus. Vt appetitus deficiat.) Nam omnis immodica intẽperies, ut paulo pòst ait, actiones exoluit. Libro quoq; tertio de Sympt. causis cap. 1. scribit, omnem intemperiem, ubi uehemens fuerit, uires deijcere. Meritò igitur nimia frigiditas appetentiam in senibus deijcit, quoniam per hanc ipsam uis oris uentriculi sensifica sopitur, ac ferè prosternitur. Quum igitur suctionis sensus pereat, quid mirum si appetendi functio aboleatur? Eorum quæ distribuuntur.) Græcè, τῶν προσφερομένων ὡς πρὸς τὴν ἀνάδοσιν, eorũ quæ assumuntur ad distributionem. Quod si exquisite.) Addenda negatio, & legendum, quod si non exquisitè. Græcè enim est, εἰ δ᾽ οὐκ ἀκριβῶς εἴη θερμὴ. Et certe sic esse legendum, quæ sequũtur manifestiss. ostẽdunt. Nam statim subijcitur: ut quæ neutram habebit exquisitè intemperiem, neq; eam quæ est secundum siccitatem, neq; secundum caliditatem. Propter partium caliditatem.) Quod clarius libro primo de Sympt. causis cap. 7. idem Galenus monstrat, inquiens: Inter potissimas continentesq; causas, quibus fames impeditur, calor

Frigus excitat famem.

Aldinus codex Græcus deprauatus.

Nimia frigiditas in senibus appetentiam deiicit.

Interpretis erratum.

Calor famẽ impedit.

„ lor numeratur. Quippe qui solida corpora laxando dißoluit, atq; „ ad attractionis functionem reddit imbeciliora. Sed mirabitur forsitan hoc loco quispiam, quî fiat ut nunc Galenus scribat calorem deijcere appetentiam, quum tamen sect. 1. Aphorismorum Comment. 15. diuersum doceat, nempe calorem appetentiam intendere? Cui quidem ita respondendum erit, hæc duo Galeni loca inter se non pugnare, quod scilicet hoc in Commētario de nimio et non naturali calore loquatur, alibi uero de naturali, qui appetentiæ omniumque aliarum naturalium actionum causa existit. Vel paulo plus modico calidiore.) Abundat uox modico. Græcè enim est, ἢ λίαν βραχεῖ τινὶ θερμοτέρου. Sed mox.) Græcè, ὕστερον, sed deinceps.

Obiectio.

Responsio.

APHORISMVS XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

Famem uini meracioris potio tollit.

QVa ratione fames uehemens, & quæ sedari cibis haud potest, curanda sit, hoc in Aphorismo Hippocrates docet. Per famem itaq;, minime naturalem, quæ nihil aliud est nisi suctionis sensus, sed eam quæ præter naturam est, & Canina dicitur, ut copiosius in Commentarijs suis Galenus docet, intelligere oportet. Nec eam quidem omnem, & à quauis causa excitatam: sed illam duntaxat, quæ à frigiditate, quæ uel est nuda intemperies, uel cum acidi humoris fluxione consistit, oriri solet. Acidus autem is humor aut est pituita, uel atra bilis, quæ os uentriculi occupat. Quippe hæc ipsa non naturalem, ut quidam Auicennæ erroneā sententiam secuti putant, sed non naturalem, ac caninam efficit, ut alibi est à nobis fusius demonstratum. Porro non temere dictum est, non omnem immodicam famem caninamúe appetentiam, intelligendam hoc loco esse: quia, ut testatur Galenus lib. 1. de Sympt. causis cap. 7. canina fames etiā accidit propter plurimā per uniuersum corpus inanitionē, quæ uel immodici caloris uim, uel retētricis imbecillitatē sequitur. De ea aūt hic nō loquitur Hippocrates. Cæterū habet nō naturalis fames ex acidis orta humorib. quādam similitudinē cū ea quæ est naturalis. Frigidi enim humores, ut lo-

Fames.

Canina appetentia.

Atra bilis caninam, non naturalē appetentiam efficit.

Non naturalis famis cū ea quæ est naturalis similitudo.

ut loco iam citato Galenus oſtendit, roſionem quandã, quæ ſuctioni reſpondet, inducunt. θώρηξις uox, qua hoc loco uſus eſt Hippocrates, Philotheo teſte, ἀκρατοποσίαν, id eſt uini meracioris potionem ſignificat. Quod Phauorinus etiam confirmat inquiẽs, θώρηξις κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐστὶ οἰνοποσία καὶ ἀκρατοποσία. Thorexis apud ueteres uini potio, & uini meracioris potio eſt. Sic autem dicta eſt, quod thoracem armare & calefacere uideatur. θωρήσσω enim Græcis eſt armo et inebrio. teſtis Phauorinus, qui ita ſcribit. θωρήσσειν λέγουσι τὸ μεθύειν, διὰ τὸ θερμαίνειν τὸ στῆθος, ἢ θώρακα πληρῶσαι. Thoreſſen Græci dicunt inebriare, propterea quod uinum pectus calefaciat, aut thoracem impleat. Idem etiam tradit Thorexin uini meracioris potionem dici, διὰ τὸ μάχιμον τῶν μεθυόντων, quod uino ebrijs inſit bellandi & rixandi cupiditas. Vinum igitur meracius, eo quod calefaciat, famem caninamúe appetentiam tollit, quemadmodum fuſius in Commentarijs Galenus docet.

θώρηξις. θωρήσσω.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In libro de natura hominis.) Secundo ſcilicet, Aphoriſ. 3. Indeſinenter.) Græcè, ἀπαύστως. Quæ calorem ſubrubeum habent.) Græcè, ὅσοι γε κίῤῥοι τὴν χρόαν, quæ calore fulua ſunt. De quo calore ſupra quoq;, Comment. nimirum 18. diximus. Nihil auſterum aut acre.) Græcè, μηδὲν αὐστηρὸν ἢ στρυφνόν, nihil auſterum aut acerbum. Quare magno errore interpres acre pro acerbo conuertit. Sedatur.) Græcè, πραΰνεται, placatur, mitigaturúe. Pro uniuerſali faciunt ſpecialem.) Quippe canina appetentia magis eſt uniuerſalis quàm bulimos, eo quod à pluribus fit cauſis: bulimos autem ab una duntaxat, nempe externo frigore, initium ſumit. Ac magis particularem.) Redundat magis particula. Græcè enim eſt ſimpliciter, καὶ κατὰ μέρος. A fame inchoauit.) Græcè, ἀρξάμενος μὲν ἀπὸ πείνης, incipiens quidem à fame. Principio enim uentriculus appetit, propter cauſam ſupra expoſitam, poſtea tamen factus imbecillior nihil appetit. Nam à frigiditate tandem ſentiendi facultas, atque adeò appetentia aboletur. Bulimos itaque fit, quum os uentriculi & penuria ob cibi

κίῤῥος. Interpretis ingens lapſus. Canina appetentia magis uniuerſalis quàm bulimos. Bulimi cauſa.

defectum, & imbecillitate, propter uehementem intemperiem frigidam, laborat.

APHORISMVS XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, κένωσις ἰῆται. καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσεως, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Quicunq; morbi ex ſatietate fiũt, euacuatione ſanantur. Et quicunq; ex uacuatione oriuntur, ſatietate. Eodemq; modo alia contrarijs curantur.

Cõtraria cõtrarijs curantur.

Satietatis & uacuationis exemplo Hippocrates hoc in Aphoriſmo docet, contraria contrarijs curari. Vt enim ſatietas uacuatione, & rurſus uacuatio ſatietate: ita ſingula alia contrarijs curãtur. Pro pleniore uero huius ſententiæ explicatione ſciendũ,

πλησμονή. Satietas.

πλησμονὴν propriè ſignificare ſatietatem, ut conſtat ex Commẽt. 17. huius ſectionis, & ſuprà Aphoriſmo quarto monuimus.

Interpretis error.

Quare Leonicenus non rectè hanc uocem repletionẽ conuertit, quod generalior eius ſit ſignificatio, quàm ut ad ſatietatem, quæ illius ſpecies eſt, contrahi commodè queat.

Vacuatio. κένωσις.

Vacuatio autem, quæ Hippocrati ſimpliciter κένωσις dicitur, eſt, quando omnes ex æquo humores uacuantur, Galeno ſuprà, Comment. nimirum 17. huius ſectionis, teſte. Morbos itaq; qui ex ſatietate fiunt, curat uacuatio. Et non temere adiectum eſt ab Hippocrate, γένηται. neq; enim eos qui iam facti ſunt morbos curat uacuatio, ſed eos dũtaxat qui adhuc fiunt, ut in Commentarijs etiam ſuis Galenus fuſius monſtrat. Quicunq; uero morbi ab euacuatione fiunt, hos refectio curat. Cõ-

πλησμονὴ Latinis eſt refectio.

modius enim hoc ſecũdo loco πλησμονὴ uox pro refectione, quàm ſatietate interpretabitur. Ne imperitus quiſpiam ſatietatem intelligat eam, quæ plus quàm ſit uacuatum reponit. Refectio igitur, quia adijcit ea quæ deficiunt, morbos ex uacuatione natos ſanat. Pari

Contrarium quid?

ratione omnia alia ſuis curantur contrarijs. Contrarium uero hic generatim, & per abuſionem pro omni eo accipiendum, quod alteri opponitur, ut ſit idem cum eo quod Ariſtoteli cap. 10. libri de

ἀντικείμενον.

Prædicament. ἀντικείμενον, id eſt oppoſitum uocatur. Hac quidẽ ratione contraria erunt quæ in uno eodemq; genere plurimum in-

ter

ter se dißident. Sicq; definitur à Galeno nostro libro primo & undecimo Ther. methodi, & ab Aristotele cap. 7. libri de Prædicamentis. Oportet ergo in unoquoq; genere quod mediocre est intelligere: & sic infinitam quãdam contrariarum rerũ multitudinem, quæ maioris minorisq; ratione inter se dißideant, ex eo inuenies: atq; ita non modo in qualitate, uerumetiam in quantitate contrarietatem reperire licebit. Intelliges igitur clarius uulgatißimum hoc de quo agimus in Scholis medicorum axioma, si oppositorum opposita sibi inuicem remedia esse dicas, ut pluribus Galenus lib. 11. Ther. meth. docet. In unoquoq; genere mediocre intelligendum.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Non si quid factum est, &c.) Græcè, οὐκ ἔτι γινόμενον ὑπὸ πλησμονῆς, οὐδὲ οὐκ ἔτι οὔσης αὐτῆς εἴ τι μένοι τοῦτο ἰάσεται κένωσις, ἀλλ᾽ ὅσα κατὰ τὸν αὐτὸν γίνεται χρόνον ἐπιχειροῦμεν ἰᾶσθαι κενώσεως χρῄζει. Non iam factum ex satietate morbum, neq; ipsa non existente amplius si quid remanserit curabit uacuatio: sed ea tantum quæ eo quo fiunt tẽpore curare moliũtur, uacuatione indigent. Quibus sanè uerbis Galenus manifeste innuere uoluit, non eos morbos qui iam facti sunt, sed eos potius qui adhuc fiũt, curari uacuatione. Quippe τὸ γινόμενον, Phauorino teste, idem quod ἐνεργούμενον εἰς τέλος, hoc est absolutum et perfectum significat. Quocirca in recenti Galeni editione latina, non rectè Iulius Martianus Rota hunc locum ita emendauit: Neq; si quid nondum factũ est à repletione, &c. Siquidem hæc uerba non aliud præ se ferũt, quàm ut uacuatio id quod factum à satietate est curet, & non idipsum quod adhuc fit: contra manifestam ueritatem, & apertam Galeni sententiam. Rectius itaq; Leonicenus ita conuertit, Non si quid factum est ex satietate, &c. Atqui hic fortaßis nobis quispiam obtrudet, Galenum diserte in hoc commentario morbi fientis facere mentionem: igitur perperam nos fecisse, quod alibi è numero morborum illum exploserimus. Cui ita responsum esse uolo, Galenum quidem hoc loco morbi qui adhuc fit mẽtionem facere, inficias ire haud poßumus: non tamen nisi Hippocratis uerbis, ὁκόσα νοσήματα γίνεται, ut idipsum faceret coactum eße. Nam cum in

Morbi qui adhuc fiunt, uacuatione curantur, nõ iam facti.

τὸ γινόμενον.

Martianus Rota locum Galeni nõ rectè emẽdauit.

Obiectio.

Responsio.

Duo in morbis qui sunt in generatione cõsideranda.

Morbus quid Galeno.

Nulla causa continens in morbis.

morbis qui sunt in generatione duo sint consideranda: unum quod adhuc fit, & alterum quod factum est. Id quod adhuc fit, de Galeni sententia, non morbus, sed pathos dicitur. quippe omnis alteratio & motus qui adhuc fit, illi pathos nominatur, ut constat ex ijs quæ scribit libro secundo Ther. meth. & cap. 2. de Sympt. differẽtijs. Quod iam factum est, hoc certe morbum appellat: quod nimirum sit affectus, qui in re perpessa, alteratione iam quiescente, permanet, actionemq; subinde lædit. Quum igitur morbus sit affectus, atq; adeò ex subsistentium & permanentium numero, consequitur, id quod adhuc fit, non rectè morbum, de Galeni sententia, posse appellari, sed potius pathos. Sic enim id quod adhuc fit, appellat cap. 9. libri de Curandi ratione per sang. mißionem, quum ita scribit, τοὐναντίον γὰρ ἅπαν οἱ σκοποὶ τῆς φλεβοτομίας οὐ περιλαμβάνουσι πρῶτον ἐν αὑτοῖς τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τὴν ὑποψίαν τοῦ γενομένου πάθους. Contra enim omnino sanguinis mittẽdi scopi primum in se plenitudinem non complectũtur, sed fientis mali pathematisúe suspicionem. Non erit itaq; morbus fiens, quemadmodum copiosius in nostris Annotationib. in primum & quartum Galeni de Tuenda sanitate libros editis demonstrauimus. Cæterum nisi statuamus fientem morbum non rectè & propriè dici morbum, morbi esse causam continentem coniunctamúe fateamur, quod tamen Galeno maxime aduersabitur, necesse est. Nam plenitudo satietasúe morbi fientis est causa continens, quod plenitudine præsente fit morbus, eáq; sublata morbus fiens tollitur. Minime tamẽ eius qui iam factus est, causa continens erit plenitudo, quod ea sublata is adhuc manet. Hinc initio statim commentariorum Galenus inquit: Non iam factum ex plenitudine morbũ curabit uacuatio. neq; enim à sua causa sic pẽdet, ut sine ea esse non poßit. Quocirca Galenus libro secundo de Natura humana, Comment. 1. rectè dixit: Verum est morbos aliquos propter plenitudinem fieri, at uerum non est plenitudinem esse causam coniunctam. Antea.) scilicet Aphorismo 17. huius sectionis. Sicuti in morbis.) Græcè, ὡς ἐπί γε τῶν νόσων αὐτῶν ἤδη γεγενημένων αὖθις ἐπισκεψόμεθα, καθάπερ γε καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἑπομένων αὐτοῖς συμπτωμάτων. Quare de morbis ipsis iam factis deinceps considerabimus, quem-

quemadmodum etiam de Symptomatis quæ eos neceßariò conse- quuntur. Qui adhuc fiunt.) Adijciendum, morbis. Græcè enim est, περὶ τῶν ἔτι γινομένων ὁ λόγος ἐστὶ νοσημάτων. Destruūtur.) Græcè, συναναιρεῖσθαι, simul destruuntur. Repletionem.) Græcè πλησμονὴν, satietatem. An fortes euacuationes.) Græcè, περὶ τοῦ τὰς ἰσχυρὰς κενώσεις, &c. de hoc quod uehemētes uacuationes. Vbi enim causa non adest.) Et is locus Galeni manifestißimè conuincit aduersarios, in morbis non esse causam coniunctam. Si enim abesse potest causa morbifica permanēte adhuc morbo, non erit continens seu coniūcta. Idipsum enim definitioni eius aduersatur. Præterea ex hoc loco etiā perspicuū fit, morbum non sic dici affectum, seu eße è subsistentium numero, quasi necesse sit illum perpetuò sine causa efficiēte in corpore hærere: sed quod possit ea etiam è corpore sublata adhuc manere. Quæ singula copiosius in Annotationib. nostris suprà citatis demonstrauimus, ut hic prolixiori sermone non sit opus. Curatio factorum.) Nam ut pluribus libro secundo Ther. meth. Galenus docet, eorum quæ uerè & primum curātur, hoc est affectuum in corpore qui sunt uerè subsistentes ac permanentes, contraria sunt remedia. Quid autem sit propriè curare & prospicere, diximus ex Galeni lib. 4. Ther. method. in nostris in 4. de Tuend. sanit. librum. Quæ inest corpori dispositio.) Græcè, τὸ ἐνυπάρχον αἴτιον τῷ σώματι, quæ inest corpori causa. Mixtum iam est.) Addendum, quodammodo. Græcè enim est μικτόν πως ἐστὶ. Vtimur.) Græcè, προσαγορεύουσιν οἱ ἰατροὶ, medici utuntur. Præsentis dispositionis.) Expungenda ueniunt, quod in Græcis non sit, quod uerbis illis respondeat.

In morbis nulla causa coniuncta.

Quomodo morbus ex subsistentiū numero.

Affectus curantur.

APHORISMVS XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νουσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicant̄.

IN hac sententia, quis sit acutorum morborum finis, Hippocrates tradit, eosdem intra quartumdecimū diem iudicari dicēs. Per acutos uero hic intelligit, qui simpliciter ita nominantur.

Acutorum morborum finis.

Acuti morbi simpliciter. Quippe ij intra quatuordecim dies iudicantur & finiunt, ita ut nullum eorum ulterius progredi contingat: quanquam ex illis plures sint qui ante quartumdecimum diem terminentur. Rationem uero huius sententiæ, & alia multa quæ ad hanc ipsam plenius intelligendam necessaria sunt, copiose admodum Galenus in suis Cōmentarijs exponit, ita ut nostra explicatione nihil opus esse uideam. Obscuriores tamen locos in Galeni Commentario occurrentes, quod in alijs etiā fecimus, in nostris Annotationibus, quas statim subijciemus, diligenter enarrabimus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Celerrimè.) Græcè, διὰ ταχέως, celeriter. Vniuersim.) ἀθρόως, repente. Nam ut suprà, nempe Aphor. 18. dictum est, hæc uox
ἀθρόως. ἀθρόως opponitur ei quod Græcis dicitur κατὰ βραχὺ, hoc est paulatim. Subitæ.) Græcè, ὀξύῤῥοποι, celeriter irrepentes. Primo Epidemiarum.) Sectione tertia. Inuasit.) Græcè, εἰ μὲν κρατήσειεν ὧν προὔθετο, si modo quos inuaserint exuperent. Refrēdum enim ad uires: ut hinc omnib. perspectum sit, non rectè legi in quibusdam codicibus Inuasit. In libris de Iudicatorijs diebus.) Sci-
Dies sextus. licet primo, ubi inter cætera diem septimum regi, sextum uero
„ tyranno aßimilans, ita scribit: Hic enim clementior, tanquā bonus
„ aliquis princeps, ijs quos iudicat uel supplicij partem adimit, uel
„ illustrat uictoriam. Ille contra uel pernicie illius quem iudicandū
„ suscepit gaudet, uel salute dolet, quæritq; ubi animum expleat, &
„ male ægrum tractet, tum longa punitione exerceat. In quibus, si quis debeat, &c.) Græcè, ἐν οἷς ἄξιον μὲν γεγυμνάσθαι τὸν μέλλοντα παρακολουθήσειν, οἷς ἱπποκράτης διὰ βραχέων ἔγραψε, in quibus putamus exercitatū esse illum qui ea assequi debet, quæ, &c. Veluti imperfectæ.) Græcè, οἷον ἡμίῤῥοποι, ueluti semirepentes, meta-
Semirepentes iudicationes. phoricῶs. Sumpta est autem metaphora à bilance, quæ neq; recta est, neq; omnino propendet, sed quasi anceps & dubia consistit. Sic quoq; iudicationes quæ imperfectæ sunt, semirepētes rectè dicuntur, propter quidem motum naturæ minus uehementem, quæ noxios humores è corpore integrè profligare haud potuit. Eorū numero.) Adijciendum, dierum. Græcè enim legitur, ἄλλη τις τῶν

ἑξῆς ἡμέρων. In libris Prognoſticis.) Libro nimirũ 1. Aphor. 28.

Terminus quidam.) Addendum, alius. Græcè enim eſt, ὅρος ἄλλος ἐξώτορος. Seruati ſunt in proceſſu, &c.) Græcè, τῶν ἐφεξῆς τινὰ κρισίμων ἡμερῶν ἄχρι τῆς μʹ ἐφυλάχθη, aliquem eorũ dierũ decretariorum qui deinceps uſq; ad quadrageſimũ ſequuntur, euitarunt: non, ſeruati ſunt, ut interpres conuertit. φυλάττομαι enim eſt deuito, contrariæ ſignificationis cum ſuo actiuo. Sed ea de re paulo pòſt plura. Ex decidẽtia.) Græcè, ἐκ μεταπτώσεως, ex degeneratione, uel tranſmutatione: quãdo ſcilicet per iudicationes imperfectas ab una ſpecie in aliam mutantur. Quod pulchre docet Galenus libro primo Prognoſt. Comment. uigeſimooctauo, dum in eum ſcribit modum. Acuti ex mutatione fiunt, quoties inter initia acutè ægrotent, tum autem quartodecimo diè, aut etiam ante, non integre iudicentur, ſed quædam reliquiæ morbi ſuperſunt, ut ad quadrageſimum uſq; diem extendantur. Mutatio uero per imperfectas iudicationes acutorum morborum fit non ſolum in hos, ſed etiam alios diuturnos. Hæc ille. Idem etiam Galenus libro ſecundo de Diebus iudicatorijs, triplex genus acutorum morborum facit. Vnum exquiſitè aut ſimpliciter acutum, qui uſq; ad decimũ quartum porrigitur. Aliũ non exquiſitè acutum, qui uigeſimũ uſque durat. Tertium ex tranſmutatione acutum, qui ad quadrageſimum uſq; diem extrahitur. Ex quibus omnib. perſpicuũ fit, morbum acutum ex tranſmutatione appellari eum, qui quadrageſimũ attingit diem, eumq́; decretorium obtinet. Quare paulo antè monuimus, ἐφυλάχθη interpretandũ eſſe euitarunt: quod Galenus innuere uoluerit eos morbos acutos, qui quartodecimo die imperfectè fuerint iudicati, & ſubinde reliquos dies decretorios qui uſq; ad quadrageſimum ſunt euitarunt: hoc eſt in nullo eorum iudicati fuerint, ſed ad quadrageſimum uſq; perueniũt, acutos ex tranſmutatione uocari. In Prognoſtico.) Libro primo, Aphoriſ. 28.

Interpretis erratum. φυλάττομαι.

Morbi acuti ex degeneratione.

Triplex genus acutorũ morborum.

Acutus ex tranſmutatione.

Vt nonnulli exiſtimarunt.) Vt autor eorũ in Aphoriſmos Hippocratis commentariorum, qui Oribaſij nomine circumferuntur. Neq; enim hos Commentarios eſſe Oribaſij, hinc potiſſimum colligi poteſt, quod non ſit ueriſimile, Oribaſiũ, quem ſtudioſiſſimum Galeni ſuorumq́; præceptorum obſeruantem fuiſſe conſtat, ſic paſ

Cõmentarij in Aphoriſmos Hippocratis, qui Oribaſij nomine circumfetur, ſpurii.

ſim

sim non tantum à Galeno, sed & alijs medicis ferè omnibus dissentire, et tam absurdas ac monstrosas fingere uoluisse explicationes. Possem & eius rei alia complura non obscura firmaq; argumenta adferre, quæ tamen lubens nunc prætereo. Neq; enim quatuordecim sunt.) Quod copiosius etiam docet libro secundo de Diebus iudicatorijs in fine ferè Galenus, ut ex sequentibus patebit. Sed cũ

Græcus codex emaculatus.

intercidentibus.) Græcus hoc in loco codex est deprauatus, qui legit ἐν μεταπτώσεως, cum scribendum sit potius ἐν παρεμπτώσεως. Quod manifestum fit omnibus librum Galeni secundum de Iudicatorijs diebus, & commentarium primum libri tertij Prognost. legentibus. Ibidem enim dies intercidentes παρεμπιπτούσας sua lingua nominat, uocisq; παρεμπιπτώσεως meminit. Genuinam uero hanc Galeni lectionem haud dubie sciolus quidã immutare uoluit, occasione hinc sumpta, quod paulo suprà ἐν μεταπτώσεως acutorum morborum Galenum fecisse mentionem animaduerterit, similiter hoc quoq; loco scribendum esse putauit. Cæterũ ut ea quæ in hoc Commentario, & sequenti traduntur Aphorismo, rectius asse

Intercidentes dies.

quamur, sciendum erit, intercidentes dies esse, qui inter indices & iudicatorios uocatos dies intercidunt, & in quos non nisi erratis quibusdam interuenientibus iudicationes transferuntur. Quippe in ijs non naturæ motu ac impulsu, sed morbi magis malitia, aut ex

Prouocatorij dies.

traneo aliquo impellente iudicationes fiunt. Hinc est quod à nonnullis prouocatorij appellentur, quod scilicet in ijs natura nõ sua sponte, sed prouocata, pugnam contra noxios humores adoriatur & instituat. Qui uero sint indices & iudicatorij dies, sequenti Aphorismo dicemus. Cum intercidentibus plures, absq; illis uero

Dies iudicatorij ueri usque ad quadragesimum tantum sex, non quatuordecim.

pauciores.) Quia dies iudicatorij ueri usq; ad quadragesimum diem sex tantum erunt, non quatuordecim, nempe septimus, decimusquartus, uigesimus, uigesimusseptimus, trigesimusquartus, & quadragesimus. Totidem quoq; indices erunt, nimirum 4.11.17.24.31.et 37. Quod si itaq; per quaterniones progrediamur, duodecim duntaxat dies indices & iudicatorij erunt. Quod si cum ijs intercidẽtes quoq; numeraueris, nempe tertium, 5.6.8.9.10.13.18.21.30. longe plures quàm quatuordecim esse comperies. Quare meritò Galenus hoc loco, & in fine libri secundi de Diebus iudicatorijs,

dicatorijs reprehendit eos qui diuersum sentiunt, inquiens: Iam uero nec in Aphorismis decimumquartum diem iudicatoriū, sed in Prognosticis quatuordecim omnes iudicatorios dies Hippocratē pronunciasse arbitrari: esse enim tot, si quis à tertio, qui primus omnium iudicare natus est, ad quadragesimum numerauerit, nō paruam reprehensionē meretur. neq; enim ut medici, hoc dicunt: nec ut qui numerare sciant, aut legere. Siquidem medici si essent, primum sanè nullum morbum exquisite acutum ad quadragesimum diem non iudicatum peruenire scirent. Deinde quatuordecim numero esse ad quadragesimū iudicatorios, in hoc ne uel numerare ipsos nouisse quis iure dixerit. Plures namq; sunt quàm 14. ijs qui ueritatem ipsam, rerumq; euidentiam inspiciunt, tum id quod Hippocrates in lib. 1. Epid. scriptum reliquit. Porro si quis solos dierū quaterniones supputet, forsan in hoc errare deprehensi fatebūtur, pauciores esse q̄ quatuordecim. Hæc ille. Cæterum locus quē citauit Galenus in uerbis iā citatis, est in sectione tertia libri primi Epidemiωn, qui in nōnullis exemplarib. quū sit deprauatus, nobis hic emendādus uenit. Legitur enim in Aldino codice Græcè ita, ἐν δὲ ἐν τῇσι περισσῇσι κρινόντων περιόδων ά. γ́. &c. Quā lectionē secutus latinus interpres, ita hæc uerba conuertit: Circuituū uero qui iudicant imparibus diebus, primus, tertius. Legēdum autem erit in hunc modū, περιόδων πρώτη γ́. Circuituū primus est quartus, scilicet dies. Sic autem esse legendum, ex ijs quæ paulo antè dicta sunt liquet, & ex ijs etiam quæ libro tertio de Diebus iudicatorijs scribit Galenus in eum modum: Et quanquā, ait, nonnulli Hippocratem quoq; dies iudicatorios in Epidemiωn primo enumerātem, primi meminisse putāt, duplici nomine errantes. Circuitus enim primus, & non primus dies, manifestò scriptus est in pariū impariumq; dierum catalogo. Quemadmodum igitur in parium enumeratione primum circuitum præfatus, quartum diem inducit, ita in mentione imparium tertium. Mutationem.) Græcè, αὖσον τοῦ δέξασθαί τινα τῶν εἰρημένων τεσσάρων κρίσεων μίαν. Conuertendū igitur pro uoce mutationem, iudicationem. Quidam leues.) Græcè βληχρὰ, debiles. Vel potest legi βρύχια, quemadmodum in fine secundi de Diebus iudicatorijs, ubi eadem sententia ijs uerbis repetitur:

Hippocratis locus emendatur.

» *tur: Qui ad decimumseptimum (sic enim legendum, non decimum quartum, ut habent latina exemplaria, quippe Græce est ιζ) aut ui*
» *gesimum exquisitè acuti morbi progreßi sunt, ij planè inceperunt*
» *ueluti submersi, et è profundo uenientes, ὑποβρύχια, lento motu gra*
» *uiq́; : deinde alij in primo quaternione, alij in secundo exquisitè a-*
» *cutorum motum recipientes ad 17. & 20. progreßi sunt. Quan-*
» *quam & ij intra decimumquartum finiantur. nam in dierum qua*
» *ternione uehementiam incipientes, deinde decimoseptimo finiti,*
» *decimumquartum eorum diem non progreßi sunt.* Quinto die *continui.) Continui uox redundat. in Græcis enim non est: quapropter expungenda erit.* Ex ijs uero qui motus habent.) *Hinc à recentiorib. uocati sunt morbi tropici, hoc est conuersiui, quod se modo ad uehementiam, modo ad remißionem conuertant.* Multi extenduntur usq; ad, &c.) *Græcè, ἐκτείνεται πολλὰ πρός τινα τῶν ἐξωτέρων προθεσμιῶν, multi protendūtur ad aliquem extra hos præfinitos, scilicet quatuordecim dies.* Sine aliqua significatione.) *Græcè, ἀσήμως, ignauiter, imbecille. idem enim quod ἀγεννῶς significat.* Qui duas septimanas.) *Adijciendum, integras. Græce enim est, δι' ὅλων τοῖν δυοῖν ἑβδομάδοιν.*

Morbi tropici.

ἀσήμως.

APHORISMVS XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος, ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη, αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Quartus dies septenorum est index. Octauus alterius septimanæ principium existit. Est uero & undecimus contemplabilis: ipse enim quartus est alterius septimanæ. Contēplabilis rursus decimus septimus: quippe quartus est à quartodecimo, septimus uero ab undecimo.

Tres septimanæ ut numerandæ.

Quæ sit ratio septimanarum, quæ per quaternarios digestæ sunt, dierum prætereà indicum & iudicatoriorum hoc aphorismo Hippocrates exponit. Tres enim cum hic septimanas

eſſe innuat, duæ quidem priores à ſe inuicẽ diducuntur, & ſeparantur. Alterius enim ſeptimanæ initiũ eſſe diem octauũ ait. Tertia uero ſecũdæ ſeptimanæ copulatur, atq; adeò poſtrema ſecũdæ ſeptimanæ dies tertiæ quoq; initiũ exiſtit. Quare nõ eſt integra ut priores duæ, ut copioſius Galenus libro 3. Prognoſt. Cõment. 1. docet. Primam itaq; ſeptimanam quartus dies in duo æqua partitur, oſtẽditq; quid in ſeptimo futurum ſit. Quare cum die quarto indicia de ijs quæ in ſeptimo, qui eſt primæ ſeptimanæ poſtremus dies, futura ſunt, ſumantur, rectè hoc in loco Hippocrates dixit, quartum diem ſeptimi eſſe ἐπίδηλον, id eſt indicem. Secũdam ſeptimanam, quæ ut prima eſt integra, cuiuſq; initium dies octauus exiſtit, undecimus in duo æqua diuidit, & quid in decimoquarto futurum ſit monſtrat. Ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ, ideoq; contemplabilis. In eo nãq; qualis ſit futurus dies proximus iudicatorius, contemplari licet. Quocirca ita ſe habet ad poſtremum ſecundæ ſeptimanæ diem, qui eſt 14. ut quartus ad ultimam primæ ſeptimanæ. Tertia ſeptimana ſex tantum dies integros à prioris ſeptimanæ diebus diductos ac ſeparatos continet, ut ex tabella quam paulo pòſt ſubijciemus, manifeſtè patebit. Quare nõ eſt per ſe integra, ſed ſecundæ planè copulãda erit: idq; niſi faciamus per quaterniones, ut priores, haud digeretur. Quod manifeſtiſſime hic docet Hippocrates, inquiens, Contemplabilis rurſus decimus ſeptimus, quippe quartus eſt à decimoquarto. Nam quum ait 17. diem eſſe quartũ à quartodecimo, palam fit omnibus, poſtremum ſecũdæ ſeptimanæ diem eſſe tertiæ ſeptimanæ principium: eaq; ratione per quaterniones, ut priores duas, procedere. Cæterũ nullã uigeſimi diei mentionem fecit hoc loco Hippocrates, quod ſcilicet hunc ipſum decimuſſeptimus iuxta rationem iam dictam indicet, quum ſit tertiæ ſeptimanæ ſeptimus dies. Vt enim in prima ſeptimana quartus eſt index ſeptimi, & in altera undecimus decimiquarti: ita decimuſſeptimus, qui eſt quartus à decimoquarto, erit index uigeſimi, qui eſt tertiæ ſeptimanæ ultimus dies. Hac etiã ratione cæteri indices & decretorij dies uſq; ad centeſimũ colligi poſſũt, ut ex ſequẽti tabella planũ erit: quã ut intellectu eſſet facilior, paulo aliter q̃ in Cõpẽdio noſtro fecimus, digerere uoluimus, hoc ſcilicet modo.

Quartus dies ſeptimi index.

Vndecimus dies.

Cur uigeſimi diei non meminerit.

TABELLA DIERVM IVDICATORIOrum, quaternionum, & septimanarum partitionem complectens.

	Indices.	Decretorij.	Indices.	Decretorij.	Indices.	Decretorij.
Dies.	4.	7.	11.	14.	17.	20.
	24.	27.	31.	34.	37.	40.
	44.	47.	51.	54.	57.	60.
	64.	67.	71.	74.	77.	80.
	84.	87.	91.	94.	97.	100.
Quaternarij.	1.	2.	3.	4.	5.	6.
	7.	8.	9.	10.	11.	12.
	13.	14.	15.	16.	17.	18.
	19.	20.	21.	22.	23.	24.
	25.	26.	27.	28.	29.	30.

SEPTIMANAE TRES.

Prima.		Secunda.		Tertia.	
IIII,	III.	IIII,	III.	III,	III.
4.		5.		6.	
7.		8.		9.	
10.		11.		12.	
13.		14.		15.	

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ratio dierũ decretoriorũ à lunari cursu. In Prognost.) Libro uidelicet tertio, Aphoris. quarto. In libro de Diebus decretorijs.) *Tertio nimirum, in quo eius rei rationem è lunari cursu reddere conatur, cuius hæc quidem summa est.* Luna *totum percurrit zodiacum diebus uicenis septenis & triente, hoc est tertia unius diei parte, quæ horis octo constat.* *Mensis medius & criticus.* *Quod quidem spacium, mensis medius, & criticus à nonnullis uocatur.*

Hoc in se complectitur quatuor septimanas: quarum tamen nulla integros septem dies habet, sed unicuiq; quatuor desunt horæ, hoc est sextans diei. Quare singulæ senos dies cum horis uiginti continent. Vltimus igitur dies quartanæ septimanæ in uigesimum septimum diem mensis incidet, in quo quidem iudicatio erit, & non 28. Ita tres septimanæ pariunt dies uiginti cum horis duodecim; nec uigesimumprimum attingunt. Erit igitur iudicatio in uigesimo, qui tertiæ septimanæ postremus est, ut ex præcedentis tabellæ inspectione clarum fiet. His accedit longa Hippocratis, & aliorum ueterum experientia, qua certo est deprehensum ac comprobatum, uigesimum multos iudicasse, & minime uigesimumprimũ. Quam quidem experientiã in iudicatorijs inueniẽdis diebus longe pluris facit Galenus, quàm eam rationem quæ è lunæ motu sumitur. In Prognosticis.) Libro tertio, Aphoris. 1. Dixi autem.) Græcè, λέγω δὲ, dico.

Sextãs diei.

Vigesimus dies iudicatorius.

APHORISMVS XXV.

οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροί. καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aestiuæ quartanæ magna ex parte breues sunt, autumnales uero longæ, præsertim quæ hyemem attingunt.

Hippocrates hoc loco quartanæ, & longißimæ febris exemplo monstrat, æstiuos morbos magna ex parte esse breuiores, contrà autumnales longos, hyemem attingentes longißimos. Quartanæ autem, alijq; morbi æstate accidẽtes ideo breues sunt, quod tum redundantes humores ambientis calore per uniuersum corpus fusi, meatibusq; corporis patefactis, promptè discutiantur. Autumnales uero longiores, primum quod autumno sint peculiares: dein quia propter æstatẽ quæ præceßit facultates factæ sint imbecilles: & quia per uniuersum corpus tum humores superuacui non ferantur, nec attenuati, meatibus corporis occludi incipientibus, euaporent. Longißimi qui hyemẽ attingũt, quod humores tum minus sint attenuati, & craßiores, frigoreq; meatus

Æstiui morbi magna ex parte breuiores.

Autumnales morbi cur longiores.

Hyemem attingentes lõgißimi.

corporis occludantur, nec humores noxij discutiantur. Non temerè autem ab Hippocrate adiectum est, magna ex parte. Quippe accidit interdum, ut æstiua quartana sit autumnali diuturnior, quia scilicet à uehementiori causa orta sit, humorq́; ex quo nascitur copiosior. Tamen si omnia omnibus paribus paria respondeant: ut, uerbi gratia, si utraq; febris sit ab æquè multa causa excitata, nec aliqua in ijs ratione uel ab ægrotãte aut medico peccatum sit: tum semper æstiuæ quartanæ autumnalib. breuiores sunt, citiusq́; finiunt. Quare si hanc Hippocratis sententiam in uniuersum ueritati consonam esse uelimus, necesse est ut febres, quarum inter se collatio fit, similes sint.

Magna ex parte.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Humores inutiles.) Græce, περιττοὺς χυμοὺς, humores superuacui. Vnà cum ipsis euacuatis.) Græcè, ἅμα τοῖς λυποῦσι χυμοῖς ἐκκενουμένοις, unà cum ipsis noxijs humoribus uacuatis. Reliqua rectè se habent, neq; ulla explicatione egent.

APHORISMVS XXVI.

Πυρετὸν ὑπὸ σπασμοῦ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

Febrem in conuulsione fieri melius est, quàm conuulsionem in febre.

Melius ut cõuulsio febrẽ præcedat, quàm ut sequatur.

IN hac sententia Hippocrates docet, melius esse ut conuulsio febrem præcedat, quàm ut sequatur. Si enim præcedit febrẽ conuulsio, ex plenitudine ortam esse necesse est: quapropter per euacuationem, Galeno sectione quinta Aphorismorum Commẽt. 1. teste, facile curatur. Febris itaq; superueniẽs frigidos humores neruosas partes opplentes & conuulsionem efficientes, calefacit, extenuat, & discutit, atq; adeò conuulsionem sanat. Si uero conuulsio febrem sequitur, ex inanitione nascitur, maximumq́; minatur ægrotanti malum. Quod Hippocrates initio quintæ sectionis Aphorismorũ testatur, ubi disertè conuulsionem ex inanitione esse letalem innuit. Quare quũ duplex sit cõuulsio ea quæ primogenium est pathos, quemadmodũ li. 3. de Male affectis loc. ca. 5. et lib.

Conuulsio duplex.

2. de Sympt. causis cap. 2. et sect. 6. Aph. Cõment. 39. Gal. docet: una ex plenitudine, quæ qdem, ut testatur in suis Cõmẽt. Galenus, repente inuadit: altera ex inanitione, quæ paulatim accidit: constat, eam quæ ex plenitudine nata est, febre superueniente, utpote quæ partim cõcoqt, partim etiã dissipat humores noxios, sanari. eam uero quæ febres sequitur, utpote ex uacuatione nimia ortã, esse planè exitiosam. Quid uero sit conuulsio, alibi, nempe in Cõpendio, & libro primo dè Sanandis corporis malis diximus. Cæterum non temerè dictum est, conuulsio quæ primogenium est pathos: quia est alia conuulsio quæ per consensum fit, de qua hic nõ loquitur Hippocrates. Hæc uero qualis sit, ac quomodo excitetur, libro primo de Sanandis malis totius corporis cap. 30. monstrauimus. Repetitur hæc sententia ab Hippocrate infrà sect. 4. Aphorism. 57. ijs uerbis: Qui à conuulsione tenetur, is febre superueniente liberatur. Notandum uero hoc loco erit, non ab re dictũ esse ab Hippocrate βέλτιον γενέσθαι πυρετόν. Quippe ijs uerbis non docet, in conuulsione febrem esse à medico excitandam: quis enim tam sine mente fuerit, ut malum malo curare uelit? præsertim cum alia expeditior ac minus periculosa subsit curandi ratio, nempe per uacuationem: sed potius duo inter se mala comparans, utrũ alteri sit præferendum monstrat: melius esse febrem fieri in conuulsione inquiens, quàm in febre cõuulsionẽ. Laudat itaq;, si sua sponte fiat febris in conuulsione. non quidem quod per se bona sit, sed quod melior sit ea quæ conuulsionem sequitur. Errant igitur toto cælo, qui in conuulsione à plenitudine nata febrem supra modum calidis medicamentis excitandam esse contendunt: quod scilicet res sit plena periculi, & quod eius rei nullum neq; apud Hippocratem, neq; apud Galenum extet exemplum. Quippe calida admodum medicamenta, quibus excitare febrem contendunt, non modo spirituum, sed & iecoris ac cordis inflammationem parere possunt. Vnde metus est ne ex putrida, hectica fiat febris. Præterea non inquit Hippocrates, excitandam aut efficiendam esse à medico febrem, ut comprehensum est: sed si fiat à natura, melius esse ut post conuulsionem quàm antè inuadat. Atqui nobis hic quispiam Cornelium Celsum obtrudet, qui libro tertio cap. 9. febrem non solum,

Conuulsio per consensum.

Malũ malo minime curandum.

Febris in cõuulsione non excitanda à medico.

Obiectio.

» *lum accendere, sed & augere docet. Verba eius hæc sunt: Est circũ*
» *specti quoq; hominis, & nouare interdum & augere morbum, &*
» *accendere febres. Cui ita respondemus: Cornelium quidem hoc dicere, sed ex aliorum potius quàm sua sententia. Nam & sibi hanc curandi rationem non satis tutam uideri, uerba eiusdem abunde ostendũt. ait enim, Fortaßis illa febris lenta fiet curationi opportunior. Quum itaq; suspecta sit, & periculo non uacet hæc curatio conuulsionis per febris concitationem facta, præstat ea uti quæ nihil habet periculi.*

Responsio. Cor Celsi locus explicatur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In sequentibus dicet.) Græcè, ἐν τοῖς ἑξῆς ἀφορισμοῖς ἐρεῖ, in sequentib. aphorismis dicet. Libro scilicet 6. Aphor. 39. Ex quib. etiam nutriuntur.) Quod in libro de Atra bile etiam asserit, ubi uiscosum lentumq;, & ad excernendum contumax esse nutrimentũ, unde nerui aluntur. Eiusq; rei nullam aliam affert rationem, quàm quod unaquæque particula proprio suæ substantiæ humore alatur. Et penè insanabile.) Hinc est quod libro septimo Ther. method. Galenus ita scriptum reliquerit: Quod senium in sanis est, id sicca intemperies est in ægris. Itaq; etiam insanabilis est, si prorsus est consummata. Et paulo pòst ibidem ait: Siccæ intẽperies ubi solida ipsa corpora occuparunt, nunquã perfectè sanabuntur, nec in eum statum qui antè morbum fuit, reuertentur. Acuties.) Græcè συντονία, uehementia.

Neruorũ nutrimentum quale.

Consumata siccitas insanabilis.

συντονία.

APHORISMVS XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν, οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

His quæ non ex ratione leuant, confidere non oportet: neq; admodum formidare mala, quæ præter rationem accidunt. Plurima enim horum instabilia & infirma sunt, nec perseuerare & diutius durare consueuerunt.

Hac

HAc sententia Hippocrates breuißime complexus est, quod à Galeno in libris de Iudicijs copiosiß. est demonstratum, nẽpe non esse fidendum ijs quæ præter rationem leuant. Præter rationem uero leuãt, quæ idipsum citra aliquam uel sponte uel arte factam uacuationem, aut nullis antea coctionis signis uisis efficiunt. Quæcunq; enim sine signis ijs leuant, recidiuam minãtur. Quod confirmant ea quæ libro tertio de Iudicijs cap. 2. scribit Galenus inquiens: Sola igitur subita ad sanitatem mutatio iudicium simpliciter appellatur. Et omnino fit cum quibusdam subitis excretionibus, aut effatu dignis abscesßibus. Quæcũq; enim aliter quieuerint, malignius reuertuntur. Vt autem non est temere confidendum ijs quæ præter rationem leuant, ueluti si in morbo uehementiori neque uomitu, neq; sudore, alui deiectione, sanguinis è naribus profluuio, aut id genus alijs uacuationibus non præcedentibus, neque concoctionis signis apparentibus, repente melius se habeat æger: ita nec admodum formidanda sunt mala, uerbi gratia, difficilis spiratio, delirium, uehemens febris, rigor, & id genus alia quæ libro primo de Iudicijs ca. 14. & loco paulo ante citato, & sect. prima Aphoris. Comment. 12. à Galeno recensentur, si præter rationem accidunt: id quod fit, ubi prius concoctionis signa apparuerunt. Nam ista omnia futuram morbi iudicationem ostendunt. Quapropter, ut recte Hippocrates inquit, stabilia non sunt, nec diu durare solent, sed facta iudicatione desinunt. Quod Hippocrates suprà etiam ijs uerbis innuere uoluit: Quibuscunq; iudicatio fit, ijs nox ante accesßionem grauis est. Quæ uero subsequitur, magna ex parte leuior existit. Proinde non temere libro tertio de Iudicijs cap. 2. Galenus inquit: Decet medicum generosum neq; turbari cũ hæc mala uiderit, neq; futurum euentum ignorare. Et libro primo eiusdem commentationis cap. 13. ubi eam quã nunc enarramus Hippocratis sententiam citans, ita scriptũ reliquit: Considerandũ quænam signa semper mala sint, & quæ continuo bona, & quænam in totius morbi temporibus permutentur, quum aliquando bona fiant, aliquando mala: & nonnunquam fida, nonnunquam uero infida. Etenim hoc ab Hippocrate dictum est admiratione dignum, quod ijs quæ non ex ratione leuant, haud confidendum est, neq;

His quæ præter rationem leuant, nõ esse fidendũ.

Mala præter rationẽ accidentia, non admodũ formidanda.

2. Aph. 13.

» pertimescenda admodum esse mala quæ præter rationem acciđut.
» Quod nisi quis cognouerit, neq; etiam manifeste præcognoscere
» potest: sed aliquando instante iudicatione nihil à uulgari quopiā
» differre uidebitur, simulq; perturbabitur ac compauescet de futu-
» ris. Nonnunquam uero existimans liberatum esse à morbo ægrotā
» tem, atq; ei uictus libertatem permittens, magni alicuius mali oc-
» casionem afferet. Hæc ille. Quæ quidem Galeni uerba ideo citare uolui, quod præsentis aphorismi usum planè exponant. Plurima tamen exempla quibus hæc sententia Hippocratis confirmari potest, suppeditabunt primus & tertius Epidemiōn libri.

APHORISMVS XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ξυνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νόσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Corpus eorum qui non omnino leuiter febricitant, perstare, & nihil cōminui, aut magis quàm ratio postulat extenuari, malum. Alterum enim diuturnitatem morbi, alterum imbecillitatē significat.

DVo potißimum esse quæ ijs qui non omnino leuiter febricitant, accidere solent, hoc loco Hippocrates docet. Vel enim eorundem corpus in eodē permanet statu, & nihil minuitur, collabiturúe: uel plus quàm ratio postulat extenuatur. Vtrunque autem malum esse ait, eo quod alterum morbi diuturnitatem, alterum uero uirium imbecillitatem significet. Cæterum non temere dictum est ab Hippocrate, corum qui non omnino leuiter febricitant. Quippe si quis leuiter admodum febricitat, præsertim in frigida aeris constitutione, corpus eiusdem minime collabitur, & extenuatur. Si uero uehementißima correptus fuerit febre, acuta sit oportet, ideoq; decimumquartum diem transgredi haud poterit. Nō est igitur quod morbi longitudinē significare queat. Quapropter hæc uerba, μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, distinctionis gratia adiecta sunt, ut per hæc media quædam febris inter mitem admodum ac uehementem significaretur, excluderetur uero leuis omnino.

Si non leuiter febricitant.

μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως.

no, & admodum uehemens. In febre itaq; exigua in eodem perma nere statu, neq; collabi & minui corpus, malum est: quod hoc ipsum nulla alia de causa accidat, nisi ob cutis densitatē, humoresq; crassos & glutinosos, atq; adeò difficulter solubiles, ut necesse sit morbum diuturnum fore. Si uero magis quàm ratio postulat, corpus in prædicta febre extenuatur, malum quoq; erit, quod uirium imbecillitatem, quæ magna ex parte cutis raritatem & humoris tenuitatē consequitur, significet. Exemplum huius rei affert Hippocrates sect. 5. Aphoris. 55. ubi sic scriptum reliquit: Quæcunq; utero gerentes à febribus corripiuntur, & uehementer extenuantur sine occasione manifesta, difficulter pariūt, & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Et sciendum hoc loco erit, συντήκεσθαι uerbum καταχρηστικῶς sumi, pro λεπτύνεσθαι, attenuari, minui ac collabi. Propriè enim idem quod tabefieri, colliquari, in summa μαραίνειν significat, quod de extrema corporis macie, quam Græci μαρασμὸν uocant, dicitur.

In febre exigua in codē statu permanere corpus, malum.

συντήκεσθαι.

μαρασμὸς.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ex repletione.) Græcè, διὰ πλῆθος, ob plenitudinem. Repletionem.) Græcè iterum πλῆθος, plenitudinem. Quibus finibus iudicetur.) Græcè, τίσι κρίνεται σκοποῖς. Sed quia doctrinæ modus, &c. Omissum est & hic. Quippe Græcè legitur, ἐπειδὴ ἀφοριστικόν ἐστι τὸ τῆς διδασκαλίας εἶδος ἐνταῦθα. Sed quia & hoc loco doctrinæ, etc. Qui in itinere cœperint.) Legendū cœperūt. Græcè enim est, καθ᾽ ὁδοιπορίαν ἀρξαμένου τοῦ ἀνθρώπου πυρέττειν. Sicuti ex eo.) Græce, ἐπ᾽ αὐτῶν γὰρ ὥσπερ τὸ σῶμα λεπτύνεται κατὰ λόγον. Nā sicuti cū ijs corpus ex ratione extenuatur. Aßignamus pro causa.) Græcè αἰτιώμενοι, pro causa aßignantes.

APHORISMVS XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νόσων, ἤν τι δοκέῃ κινεῖν, κίνει. ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστι.

Quum morbi incipiunt, si quid mouendum uidetur, moue. Quū uero consistunt, & uigent, quiescere melius est.

DE remediorum ac præsidiorum applicandorum temporib. hoc in Aphorismo Hippocrates agit, hortaturq; medicum ut incipientibus morbis moueat, si quid mouendum uideatur: in uigore autem quiescat. Non est tamen quòd à morbi tempore impulsum quispiam putet Hippocratem, ut auxilia ac remedia interdicat. Nouerat enim morborũ initijs facultatem ualentem esse, propterea q; remediorum applicationi non obstare, sed in morborum uehementia & uigore iam flaccescentem, remediorum agitationẽ non sustinere. Quocirca non ratione temporis, sed uirium, auxiliorum adhibitionem denegat. Porro per morbi principium hic intelligẽdum uenit uniuersale, & proprium quod coctionis signis definitur, atq; adeò latitudinem obtinet, ut scilicet in eo sanguinẽ mittere, & clystere uti poßimus: interim si res postulet, etiã purgare, quemadmodum in libro de Vniuersalib. morbi temporibus, & libro primo de Iudicijs ca. 6. ubi præsentem citat sententiam, abunde testatur. Quod monendum esse duximus, ne imperitus quispiam primæ acceßionis impetum, principium morbi esse putaret Hippocrati & alijs ueteribus. Mouere præterea uerbũ ad humores referendũ, qui uenæ sectione, purgatione, et medicamẽtis alijs mouentur, ac irritãtur. Non aũt temere ab Hippocrate dictũ est, Si quid mouẽdum uidetur, moue. Quippe non semper expedit inter morborum principia medicamentis purgantibus mouere humores, sed tum solum quum turgent: hoc est motu impetuosiore ac concitatiore correpti, à parte corporis in partem defluunt: quod tamen rarò accidit. Hinc est quod suprà sect. 1. Aphoris. 24. dixerit: In acutis morbis rarò, & inter initia purgantibus medicamentis utendum est. Quum uero non turgent, sed aliqua in parte fixi hærent, in principio mouendi non sunt, eo quod tum adhuc crudi sint, atq; adeò ad expulsionem inepti. quod suprà etiam faciẽdum esse ijs uerbis Hippocrates monuit: „ Concocta purgante medicamẽto uacuare, & ea quæ cruda sunt mouere oportet. „ Quæ diximus confirmat Philotheus, qui in explicatione huius sententiæ ita scriptum reliquit. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. ὅτι σκόπει ἐὰν ὀργᾷ ἡ ὕλη, καὶ τότε κενώσει χρῶ. τοῦτο γάρ ἐστιν, ἤν τι δοκέῃ. ἢν δέ μὴ ὀργᾷ, μὴ κινώσῃς. His planè uerbis docet, eos tantum initio morborum esse

Hippocrates nõ temporis, sed uiriũ potius ratione auxiliorũ admotionẽ denegat.

Morbi principium.

Mouere.

Quãdo inter initia morborum medicamenta purgãtia danda.

Turgere.

1. Aphor. 22.

uacuandos

uacuãdos humores, qui turgent: stabiles autem, et in loco fixos, minime, ut copiose à nobis in explicatione aphorismi 22. sectionis primæ est dictum. Iam itaq; omnibus esse perspicuum censemus, non parum nostri temporis medicos errare, qui ad confirmandam suam ineptam planè de imminuente purgatione sententiã præsenti Hippocratis Aphorismo utuntur. Neq; enim semper mouẽdos, et minores efficiendos humores noxios docet Hippocrates, quod illi faciunt: sed tum solum cum turgent, quemadmodum copiosè à nobis libro secundo Paradox. cap. 5. monstratum est. Cæterum in principio illorũ etiam duntaxat morborũ, in quib. spes est ægros conualituros, remedijs utendum erit. In uigore uero eorundem, ut omnium aliorum, quiescendum ab omnibus præsidijs erit, ut in Cõmentarijs suis fusius Galenus docet.

Error nostri temporis medicorum de purgatione, ut uocant, minorante.

Non in omnibus morbis utendum remedijs.

In uigore morborum quiescendũ.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Quẽ si nuper dicto.) Græcè, προειρημένῳ, prædicto, iã dicto.

De ijs dictionem attulit uniuersalem.) Græcè, περὶ γὰρ τούτων εἴρηκε τὸ πάντα, de ijs enim hanc dictionem Omnia protulit.

Casus omnes.) Græcè, πάντα τὰ συμπτώματα, omnia symptomata. Nõ omnino.) Græcè, οὐκ ἐξ ἅπαντος ἐν ταῖς ἀκμαῖς ἐστὶν ἰσχυροτέρα, non semper in uigore est uehementior. Quia in ijs qui seruantur, ut in Commentarijs ait Galenus, affectus ex quibus symptomata procreantur in uigore sunt meliores, utpote concoctis iã humoribus noxijs, & per iudicationem expellendis orti. Contrà in principijs sunt deteriores, quod scilicet humores adhuc crudi sint. In quibus etiam Hippocrates.) Græcè, ἐφ᾽ ὧν καὶ συμβουλεύει νῦν ὁ ἱπποκράτης, in quibus etiam nunc Hippocrates, &c.

Affectus qui morbus nominatur, non semper in uigore uehemẽtior existit.

Deploratos non oportet curare.) Græcè est, οὐ χρὴ κεκρατημένοις ἐγχειρεῖν, uictis à morbis non oportet manus adhibere. uel Victos à morbis non oportet aggredi, seu attingere. Eius rei Galenus libro undecimo Therap. method. cap. 9. optimã reddit rationem, hanc scilicet. In quo enim desperata omnino, inquit, salus est, imprudentis consilij fuerit apud uulgum infamare præsidia quæ multis fuere saluti. Et morbi finem.) Græcè, προσαγορεύσαντα μόνον ἐς ὅτι τελευτήσει τὸ νόσημα, prænũciantes tantũ quomodo mor

Deploratos non oportet curare.

bus finietur. Nonnunquā *uero & purgatio.)* *His uerbis Galenus diserte innuit, non ſemper inter morbi initia utendum eſſe purgationibus, ſed nonnunquam ſolummodo, tum nimirum quando humores turgent.* *Quo minorem iam factam materiam.)* Neq; ex *hoc Galeni loco, etſi maxime conantur, ſuam de imminuente purgatione ſententiam recentiores medici tueri poſſunt. Quippe minorem fieri circa principia materiam Galenus quidem fatetur, & fatemur etiam ipſi, ſed non ſemper. imò tum ſolum, ut iam ſæpe diximus, ubi humores turgent, & temere nulloq; ordine per corpus errant, ne ſcilicet in aliquam partem principem decumbant. Sin in aliqua parte fixi & firmati fuerint, nullo prorſus auxilio, multo minus purgante medicamento, antequam concocti ſint, mouendi erunt, quemadmodum libro ſecundo* Paradox. *cap. 5. & cōment. 22. ſectionis primæ monſtrauimus.* *Libro de criſibus.)* Tertio *ſcilicet, cap. 5.* *Vis animalis.)* Nempe *motrix, fatigata eſt, uitali & naturali ualidis.* Niſi *enim ualidæ eſſent, concoctionem humorum noxiorum fieri impoßile eſſet.* Id *quod de ijs morbis intelligendum erit, à quibus ægri liberantur.*

Non utendū imminuente purgatione inter initia morbi ſemp.

APHORISMVS XXX.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστατα. περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότατα.

Omnia, cum incipiunt & finiunt morbi, leuiſſima ſunt: in uigore autem, uehementiſſima.

In uigore morbi à præſidiorum uſu cur abſtinendum.

HIc *Aphoriſmus præcedentis rationem exponit. Cauſam enim cur in uigore morbi à præſidiorum uſu ſit abſtinendū, edocet: acceßiões, uigilias, dolores, inquietudinē, ſitim, et id genus alia ſymptomata omnia initio & fine morborū, inquiens, leuiora eſſe, et minus infeſtare, in uigore uero uehementiora. Quapropter cū in uigore ſymptomata omnia ſint uehemētißima, atq; natura iā tota in hoc ſit ut concoquat noxios humores, non eſt cur eam alijs præſidijs fatigemus, atq; à ſuo inſtituto auocemus. Vt autem prior ſententia Hippocratis de generalibus morbi temporibus, & minime particularibus eſt intelligenda, ſic etiam præſens.*

Anno-

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Casus omnes.) Græcè, τὰ συμπτώματα πάντα, symptomata omnia, ut iam sæpe admonuimus. *Fastidium.)* Græcè, ἄσην, inquietudinē. Et si enim ἄση Græcis etiam fastidiū è satietate ciborū ἄση.
ortum significat, tamen hoc in loco idem quod δυσφορία denotat. Quocirca rectius quis molestiam, inquietudinemúe interpretabitur. Hinc ἀσσώμενοι apud Galenum libro secundo Vict. acut. Com ἀσσώμενοι.
ment. uigesimosecundo dicuntur ij, qui se grauiter molesteq́; habent, quiq́; implacidi, inquietiq́; sunt, dum in lecto decumbunt, & sese subinde permutant. Sic ἄσην significare δυσφορίαν, testatur Galenus libro tertio Vict. acut. Comment. 16. Et libro quarto Cōment. 42. ἀσώδεις febres idem appellat, in quibus ægri ἄσσονται, ἀσσώδεις fe
hoc est grauiter affliguntur, atq; moleste habent. Sequenti deniq; bres.
eiusdem libri Commentario, ἄσην esse δυσφορίαν, id est molestiam & inquietudinem scribit.

APHORISMVS XXXI.

Τῷ δὲ ἀῤῥωστίης εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si cui à morbo cibum bene capienti corpus nequaquam augetur, malum.

IDem hoc in Aphorismo quod paulo suprà, nempe octauo huius sectionis Aphorismo, docet Hippocrates, malum esse inquiens si eius qui à morbo cibum capit, corpus nō augetur. Nam duo significat, nimirum uel hunc plus ingerere ciborum quàm facultas adhuc ex morbo imbecillior poßit conficere: uel malorum humorum tantam esse in uentriculo reliquoq́; corpore copiam, ut quicquid ingestum fuerit, unà statim corrumpatur. Cæterum ἀῤῥωστίαν ἀῤῥωστία.
significare morbum, testatur Galenus libro secundo Therapeut. methodi, ubi illos qui ægrotāt, Græcè non solum νοσοῦντας, sed etiam ἀῤῥωστοῦντας appellari scribit. Εὐσιτίαν autem cibum, eúq́; haud exiguum capere, Græcis medicis denotat. Hinc εὐσιτία, Phi εὐσιτέω.
lotheo teste, idem est quod πολλὴ τροφὴ, copiosus cibus. Ἐπιδιδόναι uero uerbum, quod hoc loco crescere & augeri significat, non solum

ſolum ad molem corporis, ſed etiã ad uires eiuſdem referri debet, quas perinde atque molem ex plurimo aſſumpto cibo creſcere conuenit.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Suprà ſcripti ſunt.) Aphoriſmo uidelicet octauo. Pro uerbo.) Græcè, ἀντὶ τῆς νῦν εἰρημένης λέξεως, *pro nũc dicta dictiõe. Caſu.) Paßim pro caſu conuertendum erit ſymptoma. Affectus.) Græcè,* πάθημα. *Quare reddendum erat pathema, uitium, aut malum. Differre enim affectum à pathemate, ſuprà quoq; monuimus, & alibi abunde monſtrauimus, ut nihil opus ſit nunc idipſum copioſius oſtendere.*

Affectus & pathema differunt.

APHORISMVS XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτεῦντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτεῦντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Magna ex parte omnes qui male ſe habent initiò cibum capientes, nec quicquam proficientes, in fine rurſus non appetent, neque cibum capient. Qui uero principio uehementer à cibo abhorrent, poſtea autem probè appetunt, & capiunt cibum, ij melius degunt.

Hic Aphoriſmus, Galeno etiam in Commentarijs teſte, ex eorum eſt numero qui ad conualeſcentes è morbo pertinent. Quod abunde liquet è dictione ἐπιδιδόντες, *quam non ſolum Hippocrates, ſed & alij quidam de ijs qui è morbo conualeſcunt, efferre conſueuerunt. Neq; enim ægrotantibus uel uires, uel corporis molem augeri, ulla ratione poßibile eſt. Quare ut de ijs tãtum qui conualeſcunt è morbo intelligatur, neceſſe eſt. Non autem ab re dictum eſt, magna ex parte. Quippe hoc non ſemper, ſed ut plurimum contingit, ut omnes qui bene appetunt, cibumq; capiunt inter initia, & nihil ſubinde proficiunt, ſed imbecilles manent, in*

ἐπιδιδόντες.

Magna ex parte.

fine

ſine rurſus neque appetant, neque comedant: idq́; propter prauorum humorũ reliquias, quæ ea quæ aſſumuntur corrumpunt. Hinc progreſſu temporis tanta prauorum humorum copia generatur, ut actiones uentriculi, in primisq́; appetentia ipſa, pereant. Quare rectè adiectum etiam ab Hippocrate eſt, qui male ſe habent. nã ijs uerbis diſerte ſignificare uoluit, ſe loqui de ijs qui iam è morbo conualeſcunt, propter tamen prauorum humorũ reliquias non recte ſe habent. Hi itaq; & ſi initio ſint εὐσιτέοντες, hoc eſt, ut interpretatur Galenus, ὀρεγόμενοι, ἢ τροφὴν λαμβάνοντες (nam hoc loco idem ſignificat, quod appetentes, uel cibum capientes) tamen deinceps iterum neq; appetent, neq; comedent. Quod autem τροφὴν λαμβάνειν id quod iam diximus ſignificet, ſuprà in explicatione Aphoriſ. octaui huius ſectionis eſt oſtenſum. Porrò qui contrà inter initia plurimum à cibo abhorrent, deinceps autem bene appetunt ac comedunt, ijs melius degunt. Siquidẽ ἀπαλλάττειν Græcis eſt διατρίβειν καὶ διαγενέσθαι, ut dictum eſt in explicatione Aphoriſmi 20. huius ſectionis. Vel ἀπαλλάττουσι poteſt interpretari euadunt, ut fecit Gaza. Nam ἀπαλλάττειν idem etiam quod ῥύεσθαι καὶ λυτροῦν, hoc eſt ſeruari et liberari ſignificat. ut ſit ſenſus: ij melius euadũt, liberãturúe à morbo quàm priores: idq́; ideo, quod principio parum appetant, nec plus q̃ uires ferre et cõficere queant, ingerant. Hinc accidit ut uires quotidie auctæ morbi reliquias prorſus diſsipent, ijsq́; diſsipatis & abſumptis iterum probe appetant ac comedãt. Melius itaq; quàm priores à morbo liberãtur.

εὐσιτέοντες. ἀπαλλάττω. Senſus.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Qua cauſa hunc ſubit affectum.) Græcè, δι' ἣν αἰτίαν τοῦτο πάσχει, qua cauſa hoc patiuntur. Adeò ut parũ aſſumant cibi.) Græcè, ὡς παντάπασιν ὀλίγον λαμβάνειν, ut parum omnino capiant. Permutari.) Græcè, ἀπαλλάττειν, euadere uel liberari, ut paulo antè eſt dictum. Hoc uero ideo euenit.) Græcè, συμβαίνει δὲ τοῦτο εἰ τοὐναντίον τῆς ἕξεως τῆς φύσεως ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καθ' ὃν αὖ ἐνδεῶς διητῶντο τὴν αἰτίαν τῆς ἀποσιτίας διάθεσιν. Accidit uero hoc, ſi contrà natura tempore illo quo parũ cibi capiebant, affectum qui inappetentiæ cauſa erat, concoxerit.

APHORISMVS XXXIII.

Ἐν παντὶ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν. τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo rationem ipſam conſtare ac ualere, recteq́; ſe habere ad cibos ſibi oblatos, bonum: contrà uero ſe habere, malum.

Rationē ualere, & firmam eſſe bonum.

HAEc Hippocratis ſententia ad eam artis partem pertinet, quæ futura prædicere ſolet. Prædictiones autem hoc loco à cerebro ac uentre ſumit Hippocrates, inquiens bonum eſſe in omni morbo rationem, quam διάνοιαν *uocat, ut ſuprà in enarratione Aphoriſmi ſexti huius ſectionis commemorauimus, ualere, & conſtantem firmamúe eſſe. Quippe hoc ipſum probe eſſe affectum cerebrum, omnesq́; neruoſas partes ſignificat. Præterea bonum etiam eſſe ait quouis in morbo, ſi æger bene ſe habeat erga cibos qui ſibi offeruntur: hoc eſt, Galeno interprete, ſi* ὄρεξις *διαμένῃ, id eſt appetens ciborum fuerit. Neq; enim* προσφορὰ *apud Hippocratem aliud quàm cibum, aut cibi adhibitionem ſignificat. Non debent itaq; hæc Hippocratis uerba ad ipſa medicamenta quæ ægrotantibus offeruntur detorqueri, quod de cibis tantū hic loquatur Hippocrates, ut dictum eſt, & in Commentarijs luculenter admodum Galenus ijs uerbis,* πρὸς τὰς τῶν σιτίων προσφορὰς, *oſtendit. Quibus accedit, quod de ſanitate naturalium nominatarum partium, aut earundem imbecillitate non liceat pronunciare, ex eo quod à medicamentorum ſumptione non adhorrent: quod non raro ab ijs etiam abhorreant, qui eas partes ſaluberrimas ac optime conſtitutas habeant. Bonum itaq; Hippocrates eſſe inquit, permanere, & non aboleri appetentiam: quod ea quæ in uentre ſunt, nempe cor, iecur, uentriculum, ſana & robuſta eſſe ſignificat. Contrà ſi ratio ipſa & appetētia abolita & turbata fuerint, malum: hæc enim cerebri & inferioris uentris imbecillitatem præ ſe ferunt.*

προσφορά.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Quantum in ipſo eſt tale aliquid.) Græcè, ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ τοιόνδε τι, *quatenus in ſeipſo tale eſt. In Prognoſticis.) Nempe libro ſecundo*

cundo Aphoris.56. Inquiens.) Libro scilicet 1. Prognost. Aphoris. uigesimooctauo. Ad illa quæ offeruntur.) Græcè, πρὸς τὰς τῶν σιτίων προσφορὰς, ad ciborum oblationes. De ijs enim tantū, ut paulo antè monstrauimus, Hippocrates hoc loco loquitur.

APHORISMVS XXXIIII.

Ἐν τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν, οἷς ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut habitui, aut ætati, aut tempori magis cognatus est morbus, quàm quib. nulli horum cognatus est.

ET hæc sententia, ut prior, ad præsagiēdi artem pertinet. nā qui morbi plus periculi habeant, & qui minus, breuissimè docet. Minus autem periculi obtinent morbi, qui naturæ eius qui ægrotat, aut habitui, aut ætati, aut tempori magis cognati sunt. Cō- *Qui morbi* tra periculosiores, qui nulli prædictorū cognati sunt. Nam si pars *minus peri-* aliqua natura calidior morbo calido ægrotat, exigua breuisúe tē- *culi habeāt,* poris refrigeratione eget: sicut quæ frigidior, calefactione. Ad eū- *& qui plus.* dem modum in humidis quoque & siccis se habet. Siquidem breuis est in eiusmodi in id quod præter naturā est lapsus, & rursus in id quod secūdum naturā reditus. Sin contrario morbo pars ægrotat, longi tēporis refrigeratione, calefactione, humectatione, aut desiccatione eget. Quippe eatenus redeat ad naturā eorū quodq; necesse est, quatenus à natura recessit, ac ueluti quadā uia retrò feratur, quæ in diuersum agat ei quæ facta est in ipso trāsmutationi. Lōgior aūt in huiusmodi in id quod præter naturam est lapsus, igitur longior etiam in id quod secundum naturam reditus. Magis itaq; morbi naturæ nostræ non cognati sunt periculosi. Cæterum hæc uox Natura uariè apud Hippocratem & Galenū accipitur. Inter- *Natura ua-* dum enim pro facultate, ut libro secundo de Sympt. causis cap. 1. *riè accipi-* & libro tertio de Simplic. medicament. facult. cap. 13. ubi medica- *tur.* menta sensu simplicia, natura esse composita scribit. Nonnunquā pro calido natiuo sumitur, ut primo Aphoris. 15. uentres hyeme & uere natura calidissimi sunt. Aliquando pro ἰδέα, hoc est forma

S 2 cor-

corporis, ut è Galeni Commentarijs palàm fiet. Hic idem quod substantia seu temperatura, quæ ex quatuor constat elementis, significat. Qua quidem in significatione usurpatur etiam ab Hippocrate in libro de Natura humana, & à Galeno libro tertio de Tēpera. cap. 4. Porro quod de natura corporis dictum est, id etiam de habitu eiusdem intelligendum erit, ut scilicet cognati habitui corporis morbi minus sint periculosiores. Quid autē sit habitus corporis, qui Græcè ἕξις dicitur, diserte docet Gal. lib. 4. Vict. acut. Comment. uigesimosecundo, ubi ita scriptū reliquit, τὴν μὲν γὰρ ἕξιν ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος σύστασιν φέροντες λέγομεν, ὅταν ὁ μέν τις ἢ μαλακὸς, ὁ δὲ σκληρὸς. Habitum quidem ad corporis consistentiam referentes dicimus, quum hic quidem mollis, ille uero durus fuerit. Habitum autem corporis significare mollem & teneram, aut densam solidamq́; carnem, testantur etiam ea quæ scribit Galenus libro primo de Curandi ratione ad Glauconem, inquiens: „Ad eundem modum & corporis habitus contemplandi sunt. Nam qui densa solidaq́; sunt carne, haud facile iniurijs patent. Qui uero mollem, & algæ modo teneram, prompteq́; diffluentem hanc habent, in grauem noxam facile ruunt." Sic sanè ubi morbi inuadunt ætati non congruentes, periculo haud uacāt, quod scilicet non nisi à maxima & uehementißima causa excitentur. Hinc est quod 1. Aphoris. 14. dixerit Hippocrates: „Febres senib. haud similiter acutæ accidunt, frigidum enim eorum est corpus." Quod si itaque interdum eiusmodi febribus corripiuntur, Galeno etiam ibidem in Comment. teste, exitiosæ erunt. Pari ratione morbi temporibus haud accommodati, periculosi sint oportet. Qui uero sint morbi singulis anni temporib. cognati, ostendet sect. 3. Aphor. 20. & sequentibus aliquot Hippocrates.

Habitus quid?

Morbi ætati nō cōgruentes.

Morbi temporibus haud accomodati.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Audiendum apud ipsum.) Omissa est dictio nunc. Græcè enim est, ἀκουστέον νῦν ἐστὶν αὐτῆς, audienda nunc apud ipsum, etc.

Quorum propriæ corporis, &c.) Græcè, οἷς ἂν οἰκεία τῆς πρώτης τοῦ σώματος κράσεως, καὶ τῆς νῦν διὰ τὴν ἡλικίαν, ἢ τὴν ἕξιν, ἢ τὴν ὥραν προσγεγενημένης ἡ νόσος ᾖ μᾶλλον. quorū primæ

corporis temperaturæ, et ei quæ nunc ratione ætatis, aut habitus, aut tẽporis accidit, magis cognatus fuerit. Cuius autores opinantur.) Græcè, ὑπολαβόντων ὡς εἴρηται τῶν γραψάντων ἀνδρῶν αὐτά. *opinantibus, ut dictum est, uiris qui hæc scripserunt.* Cohibere non poßit.) Græcè, οὐ κατέσχεν, cohibere non potuit. Perniciosißima.) Græcè, ὀλεθριώτερος, perniciosior. Tanquam signũ.) *Quippe causam non fuisse uehementem, aut potentem.* Neque illud quod raucedines.) *Infrà scilicet Aphoris. 40.* In primo Epidemion.) *Scilicet sect. 1. Constitut. 1.* Ad phthisim.) Græcè, ἐπὶ τὸ φθινῶδες. *Hinc qui ad tabem habiles sunt, ueteribus medicis* φθινώδεες *dicti sunt. Hi autem thoracem habent angustum ac constrictum eo usq;, ut scapulas retro instar alarum prominentes obtineant. Quapropter iisdem etiam* πτερυγώδεες, *quasi alati appellantur.* Qui angustũ pectus habent.) Græcè, στενοθώρακας, *angustum thoracẽ habent. Discrimen enim est inter pectus & thoracem, ueluti inter totum & partem. Thorax enim totum hoc est spacium quod à costis utrinque circumscribitur, ut alibi diximus. Pectus autẽ, quod anteriore corporis parte in medio est costarũ, sicut alibi copiose diximus.*

φθινώδεες.

πτερυγώδεες.

Thorax.

Pectus.

APHORISMVS XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσῃσι τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον, καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In omnibus morbis partes quæ ad umbilicum & imum uentrem sunt, crassiores esse melius est. Plurimum uerò extenuari & contabescere, prauũ. Ad purgationes etiam quæ per inferna fiunt, hoc idem tutum non est.

Partes ad umbilicũ, & imum uentrẽ sitas in morbis præstat esse crassiores.

Hanc Hippocratis sententiam ad eam medicinæ partem spectare quæ σημειωτική *dicitur, & de signis agit, omnibus est manifestum. Nam de signis quæ à partibus ad umbilicum et imum uentrem sitis sumuntur, quas in omnibus morbis præstat esse crassiores, quàm uehemẽter extenuatas et tabidas, tractat. Quippe qui*

illas partes crassas atq; adeò robustas habent, ijs etiã calor natiuus ualidior, concoctioq; ipsa melior existit. Contra qui easdem plurimum extenuatas obtinent, ijs calor natiuus imbecillus est, neque etiam illi bene concoquunt, neq; bonum generant sanguinẽ. A' crassicie itaq; incumbentium musculorum abdominis, qui sunt partiũ subiectarum propugnaculum & munimentum, calor natiuus augetur, eoq; aucto cibi facilius concoquuntur. Quapropter ut concoctio probe fiat, bonum est abdominis musculos esse crassos, ut subiectæ illis partes calefactæ ciborum & sanguinis confectionem rectius obeant. Hi uero tenues admodum & graciles ubi fuerint, purgationes per inferna minus recte procedent. Sunt enim prædicti abdominis musculi excretionis, fecum potissimum & urinæ, Galeno libro quarto & quinto de Vsu part. corpo. human. teste, instrumenta. ideoq; si crassiores & robusti fuerint, purgationibus infernis melius seruient: sin extenuati & debiles, minus. De abdominis autem musculis, qui octo numero sunt, Galenus locis iam citatis copiose scribit.

Abdominis musculi.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

ἐπιγάστειον. Abdomen.

Ad epigastrium.) ἐπιγάστειον, quod latinis abdomen dicitur, Galeno libro sexto Therap. method. ca. 4. teste, est totũ hoc quod ex cute, membrana, nerueis tenuitatibus, & musculis uentrem inferiorem ambientibus conflatum est. Græcis ita uocatum, quasi supra uentrem positum. Arabibus mirach appellatur, ut alibi demõstrauimus. Ilia optimum.) Hypochondria, ut suprà, sectione nimirum 1. Aphoris. 12. diximus. Quædam tenuiora.) Rectius tenuiores, quia referẽda hæc omnia ad partes quæ ad abdomẽ sunt. Sic itaq; rectius conuertes: Sed ex ijs quædam sunt tenuiores, quædam crassiores, de quibus nunc sermonem habet. quæcunq; quidem crassiores sunt, eas meliores esse inquiens: quæcunque uero tenuiores, malas. Iuuabantur.) ὠφελεῖται, iuuantur. Superiores enim, hoc est per uomitũ.) Galenus hoc loco diserte asserit, partes illas quæ ad abdomen & imum uentrem sunt, esse debere in uomitu crassas & robustas. idq; cum omnib. sit manifestum, ideo Hippocratem inferioris tantum purgationis mentionem fecisse. Extenuatæ

Partes quæ ad abdomen sunt et imum uentrem, robustas & crassas in uomitu esse oportet.

nuatæ enim si fuerint partes abdominis, ut ex ijs quæ diximus patet, nequit esse robustus uentriculus. Eo uero imbecillo existente, uomitus rectè fieri non potest: quandoquidem, ut testatur Galenus libro tertio de Sympt. causis cap. secundo, in uomitu omnes uentriculi partes id quod excruciat exprimere tentant. Quod sanè nunquam nisi robustæ fuerint consequentur. Hinc est quod Corn. Celsus libro primo cap. 3. rectissime sic scriptum reliquerit: Vomitus inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus. Hæc paulo copiosius diximus, quod Musa sese in hoc loco enarrãdo mirificè torserit: nec tamen quid de eo sit sentiendum, constanter asserere uoluerit.

Musa.

In hypochondria.) Expungenda hæc uerba, et è contextu abijcienda prorsus, id est ilia, quod diuersa sint ab hypochondrijs, ut loco suprà citato annotauimus.

Imum uentrē.) Græcè ἦτρον. Est pars uentris, Galeno in Commentarijs autore, quæ ab umbilico incipit, & ad pubem usq; porrigitur. Dicitur alio nomine Græcis ὑπογάστριον. Testis eius rei est Iulius Pollux, qui libro secundo cap. 88. ita scribit. τὸ μέν τοι ὑπὸ τὸν ὄμφαλον πᾶν ἄχρι τῶν ὑπὲρ αἰδοῖα τριχώσεων, ἦτρον τε καὶ ὑπογάστριον. Omne quod sub umbilico usque ad pilos qui super pudēda sunt, imus uenter & hypogastrium nominatur. De quo nos alibi etiam plura commentati sumus. Diligenter autem hæ partes corporis quarum hic meminit Galenus, distinguendæ sunt, ne, quod multis contingit, in harū descriptione turpiter erremus. Antonius Musa Brasauolus in explicatione huius sententiæ, perperam uentrem Arabibus mirach appellari tradit, non distinguens uētrem ab epigastrio seu abdomine. Dein uentrem in duas secās partes, eam quæ supra umbilicum est, falso ἐπιγάστριον uocat. Neque enim, ut ex ijs quæ paulo antè diximus patet, epigastrion dictum est quasi supra umbilicum, sed quia suprà uentrem situm sit. Postremò minus rectè ἦτρον sumen & abdomen dici asserit, Mundinum & Alexandrū Benedictū secutus, quum Latinis abdomen sit id quod Græcis ἐπιγάστριον appellatur. Sumen etiam eadem corporis pars, Plinio libro undecimo cap. 37. teste, uocatur. Quæ non ideo commemorauimus, ut de fama Musæ aliquid detraheremus, quem ob communia studia plurimū amamus: sed ne illius autoritas imperitis hac in parte

ἦτρον.

ὑπογάστριον.

Musæ errata.

Epigastriō.

Abdomen.

Sumen.

te imponeret. Ita ut in hæc tria totum epigastrion.) Græcè, ὡς εἰς τρία ταῦτα διαιρεῖσθαι τὸ σύμπαν. Rectè igitur Leonicenus, τὸ σύμπαν ad ἐπιγάστριον, id est abdomẽ retulit. Quippe Galenus initio statim suorum commentariorum de abdominis partibus est locutus, quas tandem in fine eorundem nominatim exprimere uoluit, esseq; dixit hypochondria. musculi enim abdominis obliqui à spurijs costis descendunt, & ad easdem ascendunt, transuersi quoque uertebras quæ in lumbis sunt attingunt: umbilicum & imum uentrem. Musculi enim abdominis recti ab imo pectore mucronatáue cartilagine per medium totius uentris exporrecti, ad pubis ossa deferuntur. Quocirca Musa hoc loco non rectè Leoniceni conuersionem arrodit, ac epigastrium hypochondrij esse partem, & non hypochondrium epigastrij contendit. Quod dum sine ratione facit, absurdißimam etiam confingere cogitur lectionem, hãc scilicet, ὡς εἰς τρία ταῦτα διαιρεῖσθαι τὸ σύμπαν ὑποχόνδριον, εἰς τὸ ἐπιγάστριον, τὰ περὶ ὄμφαλον, καὶ τὸ ἦτρον. Quis enim est anatomes saltem mediocriter peritus, qui nesciat hypochõdria esse tantum partes sub costis utrinq; ad latera sitas? quare ut umbilicum & imum uentrem sub se complectantur, fieri haud potest. Quanquam paulo pòst Musa hanc lectionem deserere, et nostram adeoq; ueram amplecti uidetur. Cæterum quum ubiq; eius Commẽtarij in Aphorismos Hippocratis extent, multorumq; manibus terantur, ad tam absurdam Galeni enarrationem studiosorum, quos iuuare cupimus, gratia conniuere non potuimus. Nec puto ægreferet Musa, quod hic, & alibi etiam non raro, ab eo dissentiamus: cum ipse multis in locis Leoniceni et Manardi præceptorum nominibus haud parcat, atq; ab ijs constanter dissentiat.

Leonicenus à Musæ iniuria defenditur.

Musa absurdam confinxit Galeni lectionem.

APHORISMVS XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῇσι φαρμακίῃσι καθαιρόμενοι ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui sano sunt corpore, per medicamenta purgati celeriter exoluuntur, atq; etiã qui prauo utuntur cibo.

Hortatur

Hortatur hoc loco Hippocrates medicos, ne temere eos quos non oportet purgent. Duorum uero hic potißimum commeminit quos purgare non conuenit, sanorum scilicet, & eorum qui prauo utuntur cibo. Cæterum quum duplex sit sanitas, Galeno li. 1. de Tuend. sanit. ca. 5. teste, una quæ medij est tēperamenti, nec ulli uitio, quod saltem sensu percipiatur, obnoxia et absolutißima, quod scilicet hac ipsa præditi functiones suas obeant perfectißime, dicitur: & altera intemperata, uitioq; exposita, quod tamē nondum eò est progressum ut functiones lædat: hic de ea quæ absolutißima est, loqui Hippocratem putandum est. Siquidem corpora absolute sana quum nulli sint obnoxia uitio, superuacuis ac uitiosis humorib. uacant. Quapropter medicamentis purgantibus, quale est ueratrū, scammonia, & id genus alia, uacuata, statim exoluuntur, hoc est animi defectum incidunt. Nam medicamentum purgans, non inueniens sibi cognatum uitiosum et redundantem humorem quē trahat & uacuet, primum spiritus dißipat, dein humida discutit, postremum solida tabefacit. Quum itaq; singula ex quibus corpus humanum constituitur, medicamentum purgans demoliatur, necesse est ut confestim propter summā imbecillitatē defectus animi consequatur. Præterea non sunt purgandi qui prauo cibo utuntur, quod illi etiam celeriter exoluantur. Nam medicamentum uitiosos humores à prauis cibis natos attrahens, per sensiles corporis partes agit. Quare quum acres sint, & mordaces, fit ut transitu suo prædictis partibus molesti admodū sint, atq; animi defectum plurimū pungentes inferant. Sed dicet hic aliquis, si illi qui prauo cibo utūtur, non purgandi sunt, qua igitur alia ratione curandi erūt? Respondeo: quàm diu utuntur prauo cibo, non possunt, etiamsi maximè anniteris, curari. quippe corruptela nō curatur nisi per ἐπίκρασιν, ut dictum est supra sect. 1. Comment. 17. Epicrasis autem, quæ nihil aliud est nisi uitiosi humoris curatio, fit quum paulatim uitiosus humor uacuatur, et bonus uicißim, Galeno libro nono Ther. metho. teste, apponitur. Quomodo aūt uicißim bonus humor apponetur: si pergas uti prauo cibo, non uideo. Quocirca uitiosis humorib. in corpore aceruatis, Galenus libro sexto de Tuend. ualet. cap. 6. ex interuallis aluum esse per ea

Duo hominū genera nō temere purgāda.

Sanitas est duplex.

Absolutißima.

Intēperata.

Sani cur non purgandi.

Exolui.

Prauo cibo utentes cur non purgandi.

Obiectio.

Responsio.

Corruptela quomodo curanda.

ἐπίκρασις.

quæ modicè purgant ſubducendam, & cibis boni ſucci utendum, rectiſſimè præcipit. Muſa hoc loco abſurdam uerborũ Hippocratis expoſitionem commentus eſt, hanc ſcilicet: Qui ſani ſunt, præſertim ſi prauo utuntur cibo, per medicamenta euacuati, cito exoluuntur. Quaſi uero abſolute ſani eſſe queant, qui prauo utuntur cibo. Quocirca mirari ſubit, cur ſcribat ſanos reperiri qui inculpatos humores habeant, & prauo nihilominus cibo utantur, quod is cibus in bonum nutrimentum conuertatur: quum tamen fieri haud poßit ut cibus qui natura prauus eſt, hoc eſt prauam in ſe qualitatem habet, aut ſuccum uitioſum generat, in bonum uertatur alimentum. Quinetiã metipſe prauos eſſe cibos definit, qui humores prauos generãt. Quod ſi itaque prauos generant humores, quomodo illi qui ijs utũtur, inculpatos humores habere poßint non uideo. Accedit quod Galenus in Commẽtarijs, cibos uitioſos ſanguinem uitioſum gignere palàm aſſerat. Clarũ itaq; eſt, eos qui prauo utuntur cibo, ſanos eſſe non poſſe.

Muſæ interpretatio improbatur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In euacuationibus.) Græcè, ἐν ταῖς φαρμακείαις, in purgationibus. Nõ itaq; ſine errore, generis nomine pro ſpecie uſus eſt interpres. Siue autem illud quod exterius aſſumitur, &c.) Græcè, εἴτε δὲ τὴν ἔξωθεν εἰσφερομένην τροφὴν τῷ σώματι, εἴτε τὴν ἐν αὐτῷ περιεχομένην εἴρηκε μοχθηράν, ſiue uero quod foris corpori ingeritur alimentum, ſiue quod in eo continetur uitioſum dixit, etc. Eſt autem alimentum quod in corpore continetur triplex, de Hippocratis ſententia: quod nutrit, quod ueluti nutrimentum, et quod nutriturum eſt, ut diximus in enarratione Aphoriſmi 17. huius ſectionis. Quoniam cibi uitioſi.) Græcè, ἐπειδὴ καὶ τὰ μοχθηρὰ σιτία, quoniam etiam cibi uitioſi, &c. Sic ergo uitioſi.) Græcè, οὕτως οὖν καὶ λέγεται μοχθηρά, ſic igitur etiam praui dicuntur, relatione ad ſanguinem qui ex eis generabitur facta, τῆς ἀναφορᾶς γενομένης ἐπὶ τὸ γεννηθησόμενον ἐξ αὐτῶν αἷμα.

Interpretis lapſus.

Alimentum triplex.

APHORISMVS XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui

Qui corpore ſunt commoderato, hos purgare periculoſum eſt.

IDem hoc in Aphoriſmo, quod in eo qui hunc præceßit, Hippocrates docet: à priore tamen in eo diſtat, quod magis ſit generalis. Prius enim unius tantũ meminit ſymptomatis, quod intẽpeſtiuam atq; adeò ſanorum ſequitur purgationẽ, nempe exolutionis. Nunc uero multorum aliorum, quæ in Commentarijs à Galeno recenſentur: idq; per hanc uocem ἐργώδεες, quam nos periculoſum, Philotheũ ſecuti, qui idẽ quod χαλεπὸν ſignificare tradit, interpretati ſumus, innuere uoluit. Inquit igitur, οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, id eſt q corpore ſunt cõmoderato, aut ſymmetri. εὖ enim, Philotheo teſte, idem quod σύμμετρον ſignificat: hos purgare periculoſum eſt. Vt autem duplex eſt ſanitas, ſic etiam duplex ſymmetria, Galeno libro primo de Tuend. ſanit. cap. 3. autore: una optima, exquiſita, & abſoluta: altera quæ ab huius perfectione paulum deficit, non tamen eatenus ut animali ſit grauis. Loquitur autem Hippocrates de prima, quæ cum ſuperuacuis prauisq; humoribus uacet, purgationibus moleſtanda haud erit. Nam cum purgatio non ſit niſi uitioſorum humorum euacuatio, ideo medicamentum purgãs non inueniens in corpore ſymmetro & commoderato humorem quem attrahat uitioſum, partes corporis colliquat & abſumit. Quare rectißime dixit Hippocrates, periculoſum eſſe ſi hæc corpora purgentur.

Quo præſens aphoriſmus à præcedente differat.

ἐργώδεες.

εὖ.

Symmetria duplex.

Corpus ſymmetrum non purgandũ.

ANNOTATIONES IN GALE- *ni Commentarios.*

In hoc autem generaliori uocabulo.) Græcè, ἐν τῇ δὲ γενικωτέρᾳ λέξει, in hac generaliori dictione. Proprium.) Græcè, οἰκεῖον, ſuæ naturæ accommodatum, familiarem, conuenientemúe humorem. Medicamenta uero purgantia humores attrahere naturæ ſuæ accõmodatos & familiares, multis in locis aduerſus Aſclepiadem Galenus demonſtrat, libro nimirum ſecundo de Elemẽtis, libro de Simpl. medic. facult. 3. cap. 24. & in libello de Purgantium medicament. facultatibus. Natura uero hoc loco idem ualet quod ſubſtantia & temperatura, quæ ex primis conflata eſt elemẽtis. Quippe medicamenta purgantia, Galeno libro 5. de Simpl. me-

Medicamenta purgãtia familiares ſibi honores trahunt.

Natura.

Purgantia medicamẽta similitudine totius essentiæ trahunt.

dicament. facult. cap. 16. autore, ὁμοιότητι τῆς ὅλης οὐσίας, similitudine totius essentiæ substantiæue humores trahunt. Quædam enim similitudo, ut idem libro tertio iam citati operis, cap. 24. ait, utrisq; substantijs inest, et eius uidelicet quod purgat, et eius quod purgatur. Si igitur quod purgatur pituita est, quod trahit pituitosum sit, oportet. Similitudine itaq; totius substantiæ, id est mixtionis quæ ex quatuor Elementis constat, medicamenta purgãtia trahunt. Sic quod scammonia purgat bilem, non accidit nisi ob eandem proportionem elementorum bilem constituentium, ad eã qua scammonia coagmentatur. Nec mirum uideri debet, quod Galenus similitudinem substantijs tribuat, quum Aristoteles cap. 8. suarum Categoriarum ita scriptum reliquerit. ὅμοια δὲ ἢ ἀνόμοια κατὰ μόνας τὰς ποιότητας λέγεται. ὅμοιον γὰρ ἕτερον ἑτέρῳ οὐκ ἔστι κατ᾽ ἄλλο, ἢ καθὸ ποιόν ἐστιν. Similia dißimiliaq; per solas qualitates dicuntur. Simile enim alterũ alteri nulla alia ratione est, quàm ea qua quale est. Quippe quũ Galenus scribit, tractionem fieri substantiarũ similitudine, nihil aliud uult, quàm quod hoc ipsum fiat similitudine qualitatum quæ substantijs insunt. Nam ex mixtione elementorum utraq; substantia qualitatem alteri familiarem cõsequitur, ratione cuius proprijßime loquẽdo similes dicuntur. Hinc est quod Galenus libro 5. Simp. cap. 16. medicamenta οἰκειότητι ποιότητος, qualitatis familiaritate trahere humores dicat: id quod nihil est aliud, ipsomet ibidẽ interprete, quàm totius essentiæ, id est mixtionis, quæ ex quatuor elemẽtis cõstat, similitudine trahere. Quare idem est dicere, medicamenta purgantia trahunt humores qualitatis familiaritate, & similitudine essentiæ. Siquidẽ similitudo hæc quæ elementorum commixtionem sequitur, nõ est alia nisi qualitatum quæ insunt illis substantijs cognatio & familiaritas. Talis etiam societas & cognatio est inter alimentum ipsum, et hoc quod nutritur. Quod Galenus multis in locis, potißimum uero libro primo de Naturalibus facult. ostendit, ubi sic scriptum reliquit.

Similitudo totius substãtiæ quæ?

Quare Galenus similitudinẽ substãtijs tribuat.

Familiaritate qualitatis trahere.

Cognatio alimẽti cũ eo quod alitur.

" Fieri non potest ut aßimilentur mutenturq; inter se ulla, nisi societatem aliquam cognationemq; in qualitatib. obtineant. Libro autem tertio de Temperamentis cap. 2. ait: Oportet toti nutrientis substantiæ cum tota nutriti natura communio aliqua similitu-

doq;

doq; sit. Vnde iterum palàm fit, idem eße dicere, similitudine substantiæ qualitatis cognitione agere. Quod si uero alicui ista exquisita loquendi forma minus placebit, dicere poterit, ueteres tum medicos tum philosophos cõfuse & indistincte similiũ appellationẽ usurpare consueuiße, & non raro substãtias, uerbi gratia oculum oculo, & Theonem Dioni, similes eße dixiße, quod Galenus li. 1. κατ' ἰητρεῖον Comment. 4. latius ostendit.

Veteres similiũ appellatione cõfuse usi sunt.

APHORISMVS XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Paulo deterior potus & cibus, suauior autem ijs qui meliores quidem sunt, insuauiores tamen, magis expetendus.

HAEc sententia ad eam medicinæ partem spectat, quæ Græcis διαιτητική dicitur. Sic autem illis nominatur pars medicinæ quæ morbis per uictus rationẽ medetur. Docet autem hoc in loco Hippocrates, quod medico interdum liceat ut ægrotanti paulo deteriorem cibum et potum exhibeat, idq; duplici ratione, ut in Commentarijs suis notat Galenus, partim ut ægro qui hoc cibo & potu delectatur, gratificetur: partim etiam, quod illi uti ijs ipsis utile sit. Quippe uentriculus ea quæ cum uoluptate aßumuntur, auidius amplectitur, faciliusq; concoquit. Quapropter quicquid in hoc cibo aut potu praui est, tũ emendatur, atq; ab eo quod bonum est separatur, & subinde per aluum excernitur. Vt hac ratione meritò Hippocrates dicat, paulo deteriorem cibum aut potum, suauiorẽ autẽ ijs qui meliores sunt, tamẽ insuauiores, esse magis expetendũ, eligendũ, aut præferendũ: nã hæc omnia uox αἱρετέον significat. Non autem temere est ab Hippocrate dictum, paulo deterior: quia si ualde prauus sit cibus aut potus, ægrotanti nulla ratione gratificandum erit. Quippe tum prauitas illa emendari haud potest, ideoq; usum istorum prauorum ciborum & potuũ magna consequitur noxa. Hinc rectißime à Philotheo est dictum, δεῖ χαρίζεσθαι τοῖς κάμνουσιν, ἐν οἷς μὴ ἀκολουθεῖ μεγάλη βλάβη. ægrotantibus in ijs gratificandum, ad quæ nulla magna sequitur noxa.

διαιτητική

Medico interdũ licere ut ægrotãti deteriora exhibeat.

αἱρετέον.

Paulo deterior.

Hippocrates.

noxa. Quod enim in Epidemiorum libro sexto part. 4. Aphoris. 7. ijs uerbis docuit Hippocrates: Ea in quibus ægro gratificandũ est, „ non admodum lædant.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Recte quando à uentriculo complectitur cibus.

Amplexatur.) Græcè περιστέλλεσθαι. Vt enim cibus probe concoquatur, neceße est ut uentriculus hunc rectè cõprehendat, & complectatur. Rectè autem comprehendit, quando inter ipsum & cibum, nullum relinquatur uacuum spacium. Debilem igitur eius complexum, ut cap. quinto libri de Sympt. differen. Galenus testatur, interim fluctuationes, interim inflationes sequuntur. Quocirca rectius in cõtextu legetur, Proinde uel nauseæ, uel inflationes, uel fluctuationes subsequuntur. Neque enim hæc omnia simul, ut loco iam citato Galenus fusius docet, debilem uentriculi complexum sequuntur, sed interim hoc, interim aliud. Quinetiam Græca sic habent, ὡς ἤτοι ναυτίας ἐπιφέρειν, ἢ τυνσυματώσεις, ἢ κλύδωνας.

Quod in pluribus igitur cibis.) Hæc interpretis uerba nullo constant sensu, eiusq; conuersionis obscuræ occasionem dederunt Græca, quæ sic habent. ὅπερ οὖν ἐπὶ τῶν πλείστων καὶ σὺχύμων ὄντων γίνεται ὅταν ἢ μικρῷ χεῖρον, ἐπὶ τῶν ἡδέως λαμβανόντων οὐ μόνον οὐκέτι χεῖρον, ἀλλ᾽ ἐνίοτε καὶ βέλτιον γίνεται. Hæc sanè perinde atq; latina, omni prorsus sensu carent. Theodorus, aut Laurentia„ nus ita locum hunc Galeni conuertit: Itaq; sæpenumero accidit, u„ bi paulo deterior cibus ingeritur, sed iucundus, & cuius subit desi„ derium esitandi, ut non maneat insuper deterior, sed interdum melior euadit. Quæ quidem interpretatio nihil absurditatis habet, tamen Græcis non per omnia respondet. Quũ igitur græca, quæ parum rectè se habent, interpretibus errandi ansam præbuerint, in hunc erunt modum emendanda, ἀποχωρεῖν δὲ ἀπὸ τῶν ἀηδῶν, ὡς ἤτοι ναυτίας ἐπιφέρειν, ἢ τυνσυματώσεις, ἢ κλύδωνας. ὅπερ οὖν ἐπὶ τῶν πλείστων, καὶ σὺχύμων ὄντων γίνεται. ὅταν δὲ ἢ μικρῷ χεῖρον, ἐπὶ τῶν ἡδέως λαμβανόντων οὐ μόνον οὐκέτι χεῖρον, ἀλλ᾽ ἐνίοτε καὶ βέλτιον γίνεται. Refugere aũt consueuit ea quæ iniucũda & insuauia sunt, utpote quæ uel nauseas, uel inflationes, uel fluctuationes pariant: quod quidem in plurimis, etiam ijs qui boni sunt succi cibis.

Galeni locus in Græco codice restitutus.

bis, accidit. Quando uero paulo fuerit deterior, tunc in ijs qui libenter hunc assumunt, non modo non etiam deterior, sed quãdoq; melior redditur. Vt planè uerborum Galeni is sit sensus: Plurimos quidem etiã boni succi cibos deprauari contingit, propterea quod uentriculo insuaues & parum grati sunt, atq; adeò ab eodem non complectuntur. Contrà qui paulo deteriores sunt, in ijs qui eos libenter & cum uoluptate capiunt, non manent deteriores, sed interdum meliores redduntur. Hæc copiosius dicere uoluimus, ut lucem aliquam Galeni loco adferremus. Sensus.

APHORISMVS XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον. ὁκόσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Seniores magna ex parte minus quàm iuuenes ægrotant. Quicunq; uero morbi ijs accidunt diuturni, magna ex parte ipsis commoriuntur.

ADmiratione dignum esse uidetur, quod hoc in loco Hippocrates scribit, seniores iuuenib. magna ex parte minus ægrotare, quũ constet contrà uarijs morbis affligi senes, imò senectutem ipsam morbum esse. Quinetiam metipse Hippocrates lib. primo περὶ διαίτης, senes morbissimos esse scribit. Sed præstat eius adscribere uerba, quæ sic habent. τῶν ἡλικιέων ὑγιεινότατοι οἱ παῖδες, δεύτεροι νεανίσκοι, νοσερώτατοι οἱ πρεσβῦται, καὶ οἱ ἐγγύτατα, inter ætates sani maxime sunt pueri, secũdo loco iuuenes, morbosissimi qui maxime senes, & ijs proximi sunt. Quare diligẽter hæc Hippocratis sententia est expendenda, in qua maxime ad suã respexit ætatẽ, qua quidem senes continentissime uictitabant, nec perinde atq; iuuenes in uictus ratione peccabant. Duas itaq; inter se ætates confert Hippocrates, senectutem nimirum & iuuentutẽ, docetq; seniores magna ex parte minus ægrotare quàm iuuenes, quod scilicet senes longo rerum usu prudentiores facti, à multis prauisq; cibis, unde superuacua complura generantur, abstinent: ideoq; ut iuuenibus ipsis, qui parum prudentes & temerarij, ciborum, eorumq; omnium ferè immensam copiam ingerunt, hincq; a- Obiectio. Responsio.

deò

deò cruditates cõciliant, minus ægrotent accidere solet. Quid mul-
Cur iuuenes senibus magis ægrotẽt. *ta? iuuenes ob incontinentiam, non ætatis imbecillitatem, senibus magis ægrotant. Quippe sunt robustißimi, ideoq; parum de morbis soliciti, operam dant libidinibus, uulnerantur, saliunt, clamant uehementius, & in summa, quócunq; animi impetus rapit, eò ducuntur, incontinentißimeq; uiuunt. Proinde quum temeritas, ut in libello de senectute inquit Cicero, sit florentis ætatis, prudentia senectutis, fit ut iuuenes facilius quàm senes in morbos incidant. Quod animaduertens etiam Cicero, ita in libello iam citato scri-*
„ *ptum reliquit: Facilius in morbos incidunt adolescentes, grauius*
„ *ægrotant, tristius curãtur. Non autem sine causa Hippocrates ad-*
Magna ex parte. *iecit, magna ex parte. Quia reperiuntur etiam inter senes qui in uictus ratione delinquunt, ac incontinentes sunt, atque adeò magis quàm iuuenes, utpote quibus sunt multo imbecilliores, ægrotant. Quos certe leues rectißima appellatione Cicero, loco iam ci-*
„ *tato, nominauit inquiens: Vt petulantia & libido magis est adole-*
„ *scentum, sed non proborum: sic ista senilis stultitia, quæ deliratio*
„ *appellari solet, senum leuium est, non omnium. Cæterũ per senio-*
Seniores. *res, qui Hippocrati hoc loco πρεσβῦται dicuntur, eos maxime intelligere uidetur, qui in prima senectutis parte sunt constituti. Quanquã hoc nõ est perpetuũ: sic enim etiã eos qui extremã partem senectutis agũt, sect. 3. Aphor. ultimo uocat. Porro si qui morbi diuturni per incontinentiam aliaq; de causa senibus accidunt, tunc magna ex parte ijs commoriuntur, id est insanabiles tota uita durant: idq; propter uirium imbecillitatem, quæ frigidos morbos, quibus senes, utpote ijs similes, laborant, concoquere non ualent.*
Morbi diuturni senib. familiares. *Non temere autem dixit diuturni, quia illi ipsi frigidi sunt, atque adeò senibus, ut iam dictum est, maxime familiares. Quod Celsus etiam libro 2. cap. 1. confirmat, qui inter cætera sic inquit: Lon-*
„ *gis morbis senectus patet.*

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Siquidẽ uis est imbecillis, quæ neq; morbos, &c.) Græcé, ἔγε λαὶ ἡ δύναμις ἀσθενὴς, ὡς μήτε πέττειν ἔτι δύνασθαι ῥαδίως τὰς νόσους. Quippe & uis imbecillis, ita ut morbos facilè concoquere nequeat.

nequeat. Omnes morbi diuturni frigidi.) Quod etiã Hippocrates libro sexto Epid. part. 1. Aphoris. 7. docet ijs uerbis: In Crano ne antiqui dolores frigidi, noui uero calidi. Omnes siquidem simi lioribus.) Græcè, τοῖς γὰρ οἰκείοις νοσήμασιν, siquidem naturæ suæ accommodatis morbis, &c.

APHORISMVS XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσι οὐ πεπαίνονται.

Raucitates & grauedines senibus admodum non concoquuntur.

IN hoc Aphorismo Hippocrates exemplum affert, quo postremam præcedẽtis sententiæ partem confirmat. Nam cum antea dixisset, morbos diuturnos, si quando senes inuaserint, illis commori, nunc raucitatis & grauedinis exemplo uerum esse demonstrat: quæ duo mala in ualde senibus coctionem non admittere ait, propter nimirum caloris inopiam, & uirium imbecillitatem. Coctionem autem hoc loco pro alteratione humoris morbum efficientis accipere oportet, qua in significatione aliàs etiam crebro usurpatur à medicis. βράγχος autem, quæ Corn. Celso libro secundo cap. primo. & Plinio libro uigesimo ca. sexto, multisq; alijs locis raucitas uocatur, fit, quando humor à capite ad fauces destillat. Latinis etiã Rauis dicitur. Vnde prouerbij speciem habet quod dicunt, Vsque ad rauim. Et Plautus ait, Expurgabo hercle omnia ad raucam rauim. κόρυζα uero, quæ grauedo Latinis appellatur, fit, ubi ad nares delabitur humor. Testis eius rei est Galenus libro tertio de Sympt. causis, cap. 11. κατάῤῥους autem, ut et id obiter dicamus, eodem loco Galeno autore, est, quãdo ad os destillat humor, uel ad palatum, ut libro secundo Prognost. Comment. 49. ait. Non est itaque catarrhus cõmune uocabulum, ut Brasauolus censet, ad omnes humorum defluxus. Cæterum non pugnant Aetij & Pauli descriptiones, cum ijs quas nunc ex Galeno produximus. Nam quũ Aetius libro octauo cap. 53. scribit, catarrhum esse, si ad uuam seu columellam delatus fuerit humor, idem quod Galenus docet. est enim uua oris pars. Sic quum Paulus libro tertio cap. 28. inquit, ca

Raucitas & grauedo cur in senib. non cõcoquũtur.

Concoctio.

βράγχος.

Raucitas.

Rauis.

Vsque ad rauim.

κόρυζα.

κατάῤῥους.

Musa.

Aetij & Pauli locus enarratur.

tarrhum esse, ubi ad fauces & palatum humor decūbit, nihil à Galeno uariat. quippe fauces oris particulam esse, omnibus constat. Quemadmodum etiam ubi scribit, raucitatem esse si ad guttur & asperam arteriam defluxerit humor: facilis enim à faucibus ad loca iam dicta defluxus fit humoris, quum fauces gutturi præiaceāt. Quæ hic commemorare uolui, ne inter Galenum et præfatos duos autores esse dissensionem, quod ad uoces iam commemoratas attinet, imperiti existimarent.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Gibbi, recuruationes, obliquationes.) Græcè, κυρτώσεις, λορδώσεις, σκολιώσεις. Quare ut harum uocū germana significatio te
κύρτωσις. neatur, animaduertendū erit, quod κύρτωσις est dorsi in posteriorem exterioremúe partem, Galeno libro 3. de Articulis, Commēt.
κύφωσις. 2. autore, distortio. alioq; nomine Græcis κύφωσις dicitur, latinis
Gibbus. uero gibbus & gibbositas. Λόρδωσις malum est priori contrariū:
λόρδωσις. fit enim ubi in anteriorem partem distortio cōtingit, ita ut in dor-
Recuruatio. so cauitas fiat, in pectore autem tumor. Interpres recuruationem
Repanditas. uocauit. Alij repanditatem, & gibbum ad anteriora nominant.
σκολίωσις. Σκολίωσις est, ubi in latus uel dextrum uel sinistrum distortio fit.
Obliquatio. Interpres obliquationē appellauit. Alij obliquitatem, obstipitatē, et tortuositatē uocant. Philotheus breuissimè harū uocū significationē ijs expressit uerbis. ἡ ῥάχις ἐξίσταται ἐπὶ τὰ ὀπίσω, καὶ καλεῖται κύφωσις, ἢ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ ὀνομάζεται λόρδωσις. ἢ ἐπὶ τὰ πλαγιὰ, καὶ καλεῖται σκολίωσις. Quæ quidem uerba cum plana sint, interpretatione non egent.

APHORISMVS XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς, ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui crebro & uehementer, citra manifestā causam exoluuntur, ij celeriter moriuntur.

HAec Hippocratis sententia ad præsagiēdi artem pertinet. docet enim quando in exolutione ægrotantes mori contingat. spectat etiam aliqua ratione ad eam artis partem quæ à morbo

bo præseruat. Nam si medicus crebro aliquem exolui uiderit, per uictus rationem, aliaq; præsidia cauet, ne subinde de repente moriatur. Inquit igitur Hippocrates, qui exoluuntur, hoc est animi defectionem patiũtur: neq; enim differunt ἔκλυσις καὶ λειποθυμία, id est exolutio & animi defectio, Galeno libro primo de Curandi ratione ad Glauconem teste, qui pro una eademq; re ambo hæc nomina à medicis usurpari scribit. Crebro & uehementer, id quod non temere adiectum est. Si enim debilis fuerit exolutio, raroq; acciderit, mortem nequaquã adfert. Sine manifesta causa: sunt enim multæ causæ exolutionis euidentes & manifestæ, quod Galenus loco iam citato, & libro quinto de Male affect. locis cap. primo, ubi præsentem Hippocratis citã sententiam, ordine recenset: è quibus si exolutio nata sit, non erit lætalis. Sin citra aliquam illarum acciderit, repentinũ affert interitũ, quòd nimirũ propter uitalis facultatis imbecillitatem contingat, ut in Commẽt. latius Gal. ostendit.

ἔκλυσις. λειποθυμία.

Causæ manifestæ exolutionis.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Vnã quidem primam.) Dicendum erat, & primam. Græcè enim est, ἕνα μὲν καὶ πρῶτον. Vteri affectus.) Græcè, ὑστερικοῖς συνεχομένη παθήμασι, quæ uteri malis infestabatur. Intelligit uero potißimum uteri præfocationem, quæ Græcis πνὶξ ὑστερική dicitur. Quibus omnibus.) Græcè, τοῖς τοιούτοις μὲν, his ipsis quidem. Virtus animalis.) Sic quidem habet Aldinus codex, qui legit τῆς ψυχικῆς δυνάμεως, sed perperam. legendum enim erit ζωτικῆς, id est uitalis. Neq; enim ob animalis, sed potius uitalis, cuius cor sedes existit, imbecillitatem exolutiones & animi defectiones fiunt. Hinc Theodorus etiam hoc loco uitalis conuertit. Quã quidem lectionẽ Philotheus quoq; cõfirmat, qui in explicatiõe huius sententiæ ita scriptum reliquit, ἐξαπίνης τελευτῶσιν, διὸ καὶ ἐπὶ τούτων ὁ ζωτικὸς τόνος πάνυ ἀσθενεῖ, De repẽte moriũtur, propterea quod uitale robur in ijs admodũ imbecille est. Quinetiã sequẽtia Galeni uerba manifeste ostẽdũt de uitali ipsum loqui facultate.

Græcus Aldinus codex repurgatus à menda.

APHORISMVS XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

Apoplexiam uehementem curare est impossibile, leuem uero non facilè.

Medicus salutē temere haud promittet.

Monstrat hoc in Aphorismo Hippocrates, quæ'nā apoplexia curari, quæ minus possit. Id quod nulla alia de causa facit, quàm ut medicum deterreat, ne temerè salutem, ubi nulla porsus est, promittat. Quid autem sit apoplexia, alibi diximus, & copiose admodum lib. 1. de Sanandis malis corporis, cap. 26. ubi uniuersam etiam eius curandi rationem diligenter & ordine tradidimus. Num aūt uehemens aut leuis sit, ex noxæ uehementia quā spirationi infert, deprehenditur: quemadmodum Galenus libro tertio de male Affect. loc. cap. 7. & 10. & in Commentarijs huius sententiæ abunde docet. Cæterū ubi nos reddidimus curare, in Græco est λύειν. idem enim est quod θεραπεύειν. Fieri itaq; non potest, ut uehemens apoplexia curetur, propter ablationem respirationis, sine qua nemo uiuere potest. Leuis uero, in qua ordinem aliquem seruat spiratio ipsa, non facile, sed omnibus magna diligentia adhibitis præsidijs.

λύειν.

Cur uehemēs apoplexia curari non possit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Totum corpus sensu priuatur.) Adijciendum, repente. Græcè enim est, ἐξαίφνης ἀναίσθητοί τε καὶ ἀκίνητοι γίνονται. Solus restat anhelitus.) Græcè, μονῆς τῆς ἀναπνοῆς, sola restat respiratio. Quippe anhelitus, spiritus est tantum emißio. Galenus autem de uniuersa respiratione, quæ ex inspiratione & expiratione cōstat, loquitur. Sic paulo pòst legendum erit, quæ si & ipsa, etc. Qui neq; intentum, &c.) Græcè, ὅσοι χωρὶς μὲν συντονίας καὶ βίας, ἀνώμαλον δὲ καὶ ἄτακτον, ἔτι δὲ διαλείπουσαν ἔχουσι τὴν ἀναπνοήν. qui neq; uehementem, neq; uiolentam, inæqualem tamen & inordinatam, ac præterea intermittentem habent respirationem. Inæqualis autem respiratio est, ubi in una uel pluribus differentijs est impar respiratio. Differentias autem respirationis recenset Hippocrates libro sexto Epidemiōn part. 2. Aphoris. quinto. In cuius sententiæ enarratione multa quæ ad institutum faciunt, reperient in nostris Commentarijs studiosi. Cito curatur.) Græcè, τάχα ἂν αὐτὴν ἰάσαιο, forsitan ipsam curabis. Interpres legit ταχέως, sed

Interpretis lapsus.

Inæqualis respiratio.

Differentiæ respiratiōis.

Interpretis error.

ſed male: neq; enim celeriter, utcunq; accidat, curari poteſt. Magna autem ex parte.) Sic libro tertio de Male affect. loc. cap. 10. inquit: Quippe mori contingit apoplexia laborantes, ob id quod ſpirare non poſſunt. Attollunt.) Græcè, διαστέλλοντες, dilatāt. De quibus muſculis plura habet Galenus in libro de Cauſis reſpirationis, & li. octauo de Ana. adminiſt. & lib. ſeptimo de Vſu part. Quod autem hoc loco docet, idem etiam libro tertio de Male affect. loc. cap. 7. tradit inquiens: In apoplexia quamuis nulla accedente actione quæ à conſilio prodeat, tamen ſola ſpiratio quæ muſculorum thoracem mouentium munus eſt, ſaluatur. Anhelitus plurimus eſt neceſſarius.) Græcè, ἐπειδὴ πλείστης τῆς ἀναπνοῆς ἐστὶ χρεία κατὰ ταῦτα, eo quod in ijs plurima reſpiratione opus eſt.

Quemadmodum & in alijs, &c.) Græcè, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλως ἐν πυρετῷ ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐχόντων, quemadmodum & alioqui in ijs qui per febrem uires habent imbecilles. In ſummam effatu dignam, &c.) Græcè, ἑαυτοὺς εἰς ἓν ἀξιόλογον κεφάλαιον τὴν ἐξ ἁπάντων ἐνέργειαν ἀθροίζοντες, ſeipſos in unam effatu dignam ſummam ex omnibus actionem colligentes.

APHORISMVS XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσι ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Qui ſtrangulantur & moriuntur, nondum tamen mortui ſunt, non redeunt ad uitam, quib. ſpuma circa os fuerit.

Hic Aphoriſmus ad prædicēdi artem ſpectat: ſiquidē docet, quādo ij qui ſtrangulātur, & iam quaſi morituri ſunt, nondum tamen mortui, ad uitam redeunt, & quando minus. Accidit enim interdum ut aliqui ex ſuſpendio detrahantur, quare tum præſtat ſcire quando illi ipſi ad uitam redeant, aut minus. Per ἀπαγχομένους itaque eos qui laqueo, quem Græci ἀγχόνην uocant, aut manuum iniectione, quæ inſtar laquei ſunt, ſtrangulantur & ſuffocātur, intelligit Hippocrates. Per καταλυομένους autē, Philotheo teſte, μέλλοντας ἀποθνήσκειν, hoc eſt eos qui iā morituri ſunt, aut mori debent. Niſi per καταλυομένους aliquis ſeorſim accipere uelit

ἀπαγχόμενοι.
καταλυόμενοι.

λικταλύω. **ἀναφέρειν.** peßundatos, et eos qui obtorto collo præfocātur, die mañ troßelt, ut Germanicè dicitur. Eſt enim λικταλύω, peſſundo. Prior tamen interpretatio melior, magisq́; germana uidetur. Qui itaque ſtrangulantur, & iam morituri ſunt, aut mori debēt ob ſtrangulationem, nec tamen adhuc mortui ſunt, non redeunt ad uitam: ſic enim Cor. Celſus libro ſecundo cap. 7. hæc Hippocratis uerba, οὐκ ἀναφέρουσιν, eſt interpretatus, dicens: Neq; is ad uitam redit, qui ex ſuſpendio ſpumante ore detractus eſt: ſi ſpumant ore. Leonicenus obſcure admodum dixit, referuntur, ad græciſmum reſpiciens. Quippe ἀναφέρειν Græcis idem eſt quod εἰς τούπισθεν φέρειν, diciturq́; de funere quod retrò, non ad tumulum fertur. Ratio autē cur ij qui ſpumant non redeant ad uitā, nulla alia eſt, quàm quod pulmonis uiolentiam ſignificat, ut copioßime in Commentarijs Galenus explicat. Cæterum quod traditur in hac ſententia Hippocratis, ex eorū numero eſt quæ rarò accidunt.

Quare ſpumantes non redeunt ad uitam.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Spumæ generatio. **Interpretis turpis lapſus.**

Omnis ſpumæ generatio.) Idem docet lib. 2. Prognoſt. Comment. 47. Galenus, inquiens: Spuma conſiſtit in mari quidem ex uiolento uentorū afflatu, in multas et exiguas partes attrita aqua. In ijs uero quæ elixantur, præ copia caliditatis. Interpres tamen inepte reddidit In polentis, quum in Græco ſit ἑψομένων. De ſpumæ quoque generatione plura infrà habet, nempe ſecti. 7. Comment. 30. Quum uero tenacē, &c.) Ita etiam lib. 2. Progno.
Comment. 47. ſcribit, inquiens: At uero commune in utriſq; cenſe
„ tur, gigni bullulas multas & exiguas. Solutu autem difficiles, po-
„ tißimum quando ambo concurrunt, tum aër nebuloſus ac turbulē-
„ tus, tum etiam humor quodammodo craſſus & glutinoſus. Quip-
„ pe tenuis humor, qualis exquiſita aqua habetur, quoties aërem cō
„ præhendit purum, non diutius continet, ſed ſtatim reſcißis bullu-
„ lis, in propriam remeare ſedem permittit: & ob eam rem ſpuma in
„ mari celeriter ſoluitur. Craſſus uero & glutinoſus humor, quoties
„ turbulentam & nebuloſam ſubſtantiam intra ſe clauſerit, pluri-
„ mum detinet tēporis, eo quod nec illa ſurſum uerſus feſtinet, quēad
„ modum purus aër, & quia ipſe difficulter reſcinditur. Vt enim gi-
„ gnuntur

gnuntur bullulæ, ex humida substantia includente intra se aërem: pari modo soluuntur, propterea quod humida substantia rescindatur. Facilè igitur rescinditur, quoties spiritus tenuis sursum uersus fertur. nõ rescinditur uero, quoties neq; tenuis fuerit, neq; sursum uersus fertur. Talis autem est aër nebulosus, ut qui nec conuolet in sublime, neque tenuis, sed perquam humidus sit, ita ut ferre queat humorem sibi circum extentum. Hæc ille, quæ ordine recensere uoluimus, quod præsenti commentario magnam afferant lucem.

Vnde factam spumæ substantiam.) Græce, τοῦ γεννομένου τὴν οὐσίαν ἀφροῦ, factæ spumæ substantiam. Ex uentre.) Græcè, ἐκ τῆς κοιλίας, ex uentriculo. Hic enim κοιλία partem eam quæ est ciborum receptaculum, et stomachus nonnullis dicitur, significat. Quod quidem discrimen diligenter est in Galeni libris considerãdum, ut alibi, nempe in nostris in primũ librum Galeni de Tuend. ualet. annotationibus, monuimus. Citra quos casus, &c.) Rectius, citra quæ symptomata quicquam efferri ex uentriculo est impoßibile. Ex uentre.) ex uentriculo, ut prius. In libro de respiratione.) Græcè, ἐν τῷ περὶ χρείας ἀναπνοῆς γράμματι, in libro de Vsu respirationis. Nam illic ostẽdit, quod ij qui suffocãtur, per expirationem & euacuationem eius quod est ueluti fuligo sanguinis, sanantur. Fauilla enim & fumus ac fuligo, omnisq; huiusmodi ustæ materiæ superfluitas, nihilo minus quàm aqua ipsa ignẽ extinguere consueuit. Necessarium igitur est motum habeant, ut euacuetur fuliginosum quod à sanguinis ustione redundat. Signũ itaq; est.) Adijciendum, hoc. Græcè enim est, ὀλέθριον οὖν τοῦτο τὸ σημεῖόν ἐστιν. Hoc fieri.) Omissum est, ei. quippe Græcè legitur, μάλιστα δὲ εἰκὸς αὐτῷ γίνεσθαι τοῦτο. Nonnulli tamẽ raro, &c.) Græcè, ἔνιοί γε μὴν ἐν τῷ σπανίῳ τῶν ἀπαγχομένων ἀπήνεγκαν ἀφροῦ φανέντος, &c. Nonnulli tamen eorum qui strangulati sunt, raro ad uitam redierunt, spuma circa os apparente. Sed cõtrà rarißimè.) Græcè, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον σπανιώτατα, sed quia contrariũ rarißimè accidat. Per alterum Aphorismum.) Nempe uicesimum huius sectionis. In sequentibus.) Aphorismo uidelicet 53. præsentis sectionis. Commutant.) Rectius, degunt: ut in explicatione eius sententiæ dicemus.

κοιλία.

APHORISMVS XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui natura admodum obesi sunt, celerius moriũtur quàm qui graciles.

VT nusquam non, ita etiam hoc in loco Hippocrates mediocritatem laudat, immoderantiam uero uituperat. De certa tamen hic mediocritate, cõmoderationeúe, habitus nimirum corporis loquitur, quam eiusdem immoderantiæ præfert. Et cum immoderãtia illa duplex sit, uel enim obesum est corpus, aut gracile, quod à mediocritate recedit: præstat esse gracilem, quàm obesum.

Obesi cur citius moriuntur.

Quippe natura obesi, quos hic παχέις σφόδρα, *id est admodum crassos uocat, citius moriuntur quàm graciles: quod scilicet in corporibus obesorum natiuus calor imbecillus sit, ut copiosius in Commentarijs suis Galenus docet. Non autem temere adiectũ est* κατὰ φύσιν, *quod nos naturà interpretati sumus, Philotheus autẽ* ἐκ γενετῆς, *hoc est simulatq; in lucem editi sumus, aut ab ineunte ætate, à puero. Nam si quispiã natura mediocris, uictu subinde paulo pleniore, atq; otio, & ignauia factus est craßior, is nõ citius gracili moritur: quod scilicet uenas & arterias latas habeat, atq; adeò calorem natiuum minime imbecillum, et extinctioni obnoxium. Quod fusius in Commentarijs prosequitur Galenus, & lib. 2. de Tempe. ca. 5. ubi in eum scribit modum: Quibuscunq; latiores uenæ sunt, hi calidiores natura sunt. Quibus angustiores, contrà magis frigidi. Caloris nanq; opus est, has dilatare, & extendere. Ita rationabiliter in idem ferè recidit uenarum angustia cum habitu pingui & craßiore, habitus gracilis cum uenarum laxitate. Quod si quis simul pinguis crassusq; est, ac uenas laxas habet, is consuetudinis alicuius occasione, non natura, pinguis est redditus. Sicut è diuerso, si quis angustas uenas obtinet, & gracilis est, nec hunc talem esse natura necesse est. Hæc ille.* Vt autem ad Hippocratem redeamus, laudat ille in hoc Aphorismo corpus mediocri habitu præditũ, utpote optime temperatum, ac longæuũ. Contrà uituperat alia quæ à mediocritate recedunt, & aut obesa,

Margin notes: κατὰ φύσιν. — Summa.

aut

aut gracilia sunt. In hoc autem excessu melius esse docet gracilem quàm obesum esse, quod gracilioribus plus sit caloris innati, quàm obesis.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Bene carnosum.) Græcè, εὔσαρκον. Quid uero significet uox εὔσαρκον, Galenus disertè in Commentarijs ostendit, σύμμετρον, id est commoderatum interpretans. Et lib. 1. de Tempe. cap. 5. et lib. 2. cap. 5. εὔσαρκον, πάντη σύμμετρον esse tradit, hoc est omnino commoderatum, nec gracile, nec obesum. Nec aliter εὔσαρκον corpus interpretatur lib. 1. de Tuend. sani. c. 5. Cor. Celsus lib. 2. cap. 1. eiusmodi corpus uocat quadratum. Corpus, inquit, habilißimum quadratum est, neq; gracile, neq; obesum. Quadratum autem metaphoricῶs dixit, metaphora nimirum à quadris sumpta lapidibus, qui sibi pulchrè quidem quouis in loco quadrant. Hinc omnibus palàm fit, interpretem hoc loco non rectè reddidisse εὔσαρκον bene carnosum. Qui enim bene carnosus est, is propriè Græcis πολύσαρκος, Galeno lib. 2. de Tempe. cap. 5. teste, dicitur, alioq; nomine corpulentus Linacro appellatur. Sic Cicero, Bene longam orationem dixit. & alibi, Antonius habet inermes, bene multos. Pari ratione bene carnosus erit, qui multas obtinet carnes, atq; adeò ab eo qui εὔσαρκος, & mediocri habitu corporis est, diuersus. Atq; ob id paucum omnino sang.) Quod lib. 2. de Tempe. cap. 5. testatur, ubi ita scribit: Qui angustas uenas habēt, exigui sunt sanguinis, nec longam inediam ferunt: quibus latæ, ijs copia sanguinis est, & citra noxam cibo abstinent.

εὔσαρκον quid.

Quadratum corpus.

Interpretis erratum.

Bene carnosus.

APHORISMVS XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν χωρίων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Pueros qui comitiali morbo laborant, mutationes potissimũ ætatis, locorum, & uictus liberant.

HOc in Aphorismo mōstrat Hippocrates, pueros qui comitiali morbo laborant, triplici potißimum ratione liberari,

mutatione nimirũ ætatis, locorũ, et uictus rationis. Vbi principio
Interpretũ error. animaduertendum, interpretes non sine magno errore τοῖσι νέοισιν reddidisse iuuenes, quum tamen νέος hoc loco idem quod νεώτερος, hoc est minor natu, seu puer significet. Id quod in primis testãtur ea quæ libro sexto Epid. part. 1. Aphoris. 4. scribit Hippocrates dicens, αἱ νηπίων ἐπιληψίαι ἅμα ἥβῃ ἔστιν οἷσι μεταβολὰς ἴσχουσι καὶ ἄλλας, puerorũ morbi comitiales unà cum pubertate mutationes habent & alias. Quod uero νήπια pueros, ut nos interpretati sumus, significent, in Commentarijs suis super hanc Hippocratis sententiam ex Zeuxide & Herophilo Galenus abunde ostẽdit. Præterea de pueris, & minime iuuenibus loqui hic Hippocratem, alia eiusdem sententia, quæ infrà sectione 5. Aphoris. septimo est, non tantum testatur, sed planè conuincit, quæ sic habet: Qui-

νέος. νήπια.

» bus, ait, morbi comitiales ante pubertatem accidunt, commutatio-
» nem accipiunt: quibus autem anno uigesimoquinto, magna ex par
» te ijs commoriuntur. Quis uero est qui nesciat, iuuentutem an-

Iuuentutis tẽpus. no uigesimoquinto incipere, & usque ad 35 durare? Quare fieri nequit, ut per νέος hic accipiamus iuuenes, quod Hippocrate met ipso teste, si illi morbo comitiali corripiantur, nulla ratione liberentur, sed insanabiles tota uita durent. His accedit, quod etiã Philotheus hic νέων interpretetur παιδίων, inquiens, μεταβαλλόμεναι γὰρ αἱ τῶν νέων, ἤτοι τῶν παιδίων ἡλικίαι. Pueros itaque liberant prædictæ tres mutationes, quod per hæc uerba ἀπαλλαγὴν ποιέουσιν, innuere uoluit Hippocrates: est enim ἀπαλλάττειν interdum idem quod ῥύεσθαι, καὶ λυτροῦν, id est liberare, ut suprà in enarratione Aphorismi 32. huius sectionis diximus. Mutatio quidem prima, ætatis puerilis in iuuentutem, quæ calida & sicca est, atque adeò morbo comitiali, utpote frigido & humido, maxime aduersa. Altera loci, quum scilicet in calidiorem & sicciorem regionem tranferuntur. Tertia uictus rationis: neq; enim βίος hic aliud, Philotheo teste, quam δίαιταν denotat: quæ nimirum calidiorem & sicciorem habitum corporis efficiunt. Liberant igitur omnes hæ mutationes pueros à morbo comitiali, è pituita orto, quod nimirũ ad contrarium transferant, ut in Commentarijs suis copiosius Galenus docet.

ἀπαλλάττω. Mutationes ætatis. Locorum. Victus. βίος.

An-

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Frigidus aũt & crassus est humor.) Loquitur aũt hic Galenus de morbo comitiali, qui est primogeniũ cerebri pathema. Quod monendum esse duximus propter imperitos, qui à nulla alia causa excitari hoc ipsum malũ existimare possent, cum tamen constet alias esse huius mali species, ubi nimirum per consensum, ore uentriculi male affecto, oritur. Aut quãdo à parte aliqua corporis, ueluti quædam frigida aura, ægro etiam hoc ipsum sentiente, ad cerebrum usque ascendit. De quibus omnibus fusius libro primo de Sanandis malis corporis cap. 29. scripsimus. Adolescentium.) Græcè νεανίσκων, iuuenum. Quocirca interpres non sine errore duas inter se distinctas ætates confudit. Multo ad melius perducit.) Græcè, ὥστε ἡ μεταβολὴ πάνυ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἄγει. Proinde ipsa mutatio omnino ad melius transfert. Interpretis erratum.

APHORISMVS XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Si gemini dolores simul, non tamen in eodem loco fiant, qui uehementior est, alterum obscurat.

Latenter hoc in Aphorismo Hippocrates duorum dolorum exemplo innuit, ei malo quod magis urget, ac ægrotantem plus alio molestat, esse succurrendũ, minore tamen non penitus neglecto. Etsi enim maior dolor minorẽ, utpote uehemẽtior, uidetur obscurare, non est tamen propterea contemnendus: sed eo qui uehementior est sedato, ad minorem etiã respiciendum erit. Sed quod ad uerborum Hippocratis explicationem attinet, sciendum πόνους hoc loco nihil aliud nisi τὰς ὀδύνας, hoc est dolores significare. Quod ideo monendum esse duximus, ne imperitis uox ipsa πόνος, quæ multa, ut in expositione primi Aphorismi huius sectionis diximus, significat, imponeret. Quũ uero dolor bifariam apud Hippocratẽ accipiatur, nempe pro affectu qui cum dolore fit, & molesto sensu, ut diximus in enarratione sexti Aphorismi huius sectionis: hic certe pro sensu tristi & molesto usurpatur. Quum itaque

Ei malo quod magis urget, primo succurrẽdũ.

πόνοι.

Dolor.

δύο. inquit δύο πόνων, δύο indeclinabiliter accipitur: quemadmodũ etiam apud Homerum quum ait, τῶν δύο μοιράων. Non autem temere ab Hippocrate primum adiectum est, si dolores gemini simul fiant, hoc est eodem tempore infestent. Diuersis enim temporib. ubi acciderint, unus alterum haud obscurat. Neque etiam ab re dixit, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, nõ in eodem loco, id est parte corporis. τόπους enim, id est locos Græci medici partes corporis appellant: Quod diserte Galenus libro primo de Male affectis locis cap. primo testatur, inquiens: Non solum recentiores medici, sed ueterum quoq; non pauci, corporis particulas locos nominare consueuerunt. Si enim in una aliqua parte gemini dolores fuerint, tũc unus alterum non obscurat, sed simul potius loci afflictionem, in Commentarijs etiam suis teste Galeno, augent. Quum autem dicimus In eodem loco, non exquisitè locum intelligimus latitudine carentem: hac enim ratione fieri haud posset, ut in eodem loco gemini essent dolores. Quare locos ἐν πλάτει, ut ait Galenus, hoc est, ut habent latitudinem, intelligere oportet. Vel ἐν πλάτει idem est quod craßius, & non admodum exquisitè. qua ratione accipiuntur, si latitudinem aliquam habere putantur. Nunc uero perspicuum fit omnibus, interpretem non rectè in sua conuersione negationem μὴ præterijsse, dicentẽ, Simul eũdem locum infestantibus. Cæterũ circumspectè admodũ Hippocrates loquutus est quũ dixit ἀμαυρεῖ, id est obscurat. Neq; enim uehementior dolor minorẽ sedat sanatue, sed tantum obscurat: hoc est, efficit ut minus sentiatur, eo quod uis sensifica tota ad uehementiorem distrahatur.

[Margin notes: ἀμα γινομένων. — Loci. — τόποι. — In eodem loco. — ἐν πλάτει. — Interpretis error. — ἀμαυρεῖ. — Obscurat.]

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Dico autem latè, circa membrum, manus ueluti, &c.) Græcè, λέγω δὲ ἐν πλάτει, περὶ μόριον μεῖζον, οἷον ἢ περὶ βραχίονα. Dico autem in latitudine, circa partẽ maiorẽ, ueluti uel circa brachiũ, &c. Quibus uerbis Galenus explicat, quid per hæc uerba ἐν πλάτει intelligi uelit, de quibus paulo antè satis à nobis dictum est.

APHORISMVS XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

Do-

Dolores & febres accidunt magis quum pus conficitur, quàm iam confecto.

AD eam artis partem quæ futura prædicit, hic Aphorismus pertinet. Quippe docet quòd in tumoribus præter naturam, ubi dolores & febres exoriũtur, medicus terreri non debeat: nõ enim alia de causa nisi quod pus cõficitur, accidũt: sed illi potius esse prædicendum, futurum ut iam confecto pure utraq; mala sint desitura. Quare autem dolores et febres quum pus conficitur, excitentur, Galenus in suis Commentarijs abunde ostendit, & nos paulo pòst in nostris Annotationibus copiosius monstrabimus. Vnum hic admonuisse sufficiat, antiquum interpretem magno errore hæc uerba Hippocratis περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου, sic reddidisse, circa saniei generationem: quod inter pus & saniem magnum sit discrimen, diuersisq; apud Græcos uocibus appellẽtur, nempe pus πύον, sanies uero ἰχὼρ. Quod autem ἰχὼρ Latinis sanies dicatur, libro quinto capite uigesimosexto Celsus disertè docet. Præterea ἰχὼρ, Galeno libro quarto Vict. acut. Commentario primo teste, tenuis est humiditas, non solum sanguinis, sed etiam aliorum omnium humorum, ut copiosè à nobis est dictum lib. sexto Epid. part. secunda Comment. 25. Galenus quoq; lib. 3. Ther. meth. tenue excrementum quod est in ulceribus, ἰχῶρα uocat. Humor denique tenuis qui è lignis ardentib. exundat, ἰχὼρ dicitur. Pus uero substantia crassum est, atq; adeò à sanie, quæ ut iam ostẽsum est, tenuis quidem existit, diuersum. Meminit huius sentẽtiæ Hippocratis in multis locis suorum monumentorum Galenus, potissimum uero libro primo de Iudicijs, cap. decimosexto. Et in libello de Vniuersalibus morbi temporibus, ab initio statim, ad quæ sanè loca studiosis recurrendum erit.

Quare dolores et febres quum pus cõficitur, excitantur.

Antiqui interpretis error.

Sanies. ἰχὼρ.

Pus.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Pus ex sanguine ortum habet, &c.) Vt hic Galeni locus rectius intelligatur, animaduertendum erit in corporibus animantiũ, Galeno lib. 5. de Simpli. medica. facul. cap. 5. teste, triplicem esse alterationem. Vnam exquisite secundum naturam, quum uidelicet in

Tres alterationes in corporib. animãtium.

uentriculo cibus concoquitur: aut in uiſceribus & uaſis qui ini-
2 bi generatur ſuccus, unde rurſum unaquæq; pars nutriatur. Altera planè præter naturam, quæ in omnibus fit putreſcentibus. atq; hæ quodammodo ſibi inuicem contrariæ ſunt. Tertia, ex utraque mixta & media eſt, partim primæ & eius quæ ſecundum naturā eſt quidquam obtinens: partim aliquid eius quæ huic cōtraria eſt, & præter naturam. Siquidem alterationi ſecundum naturam duo hæc inſunt, ut & ex familiari animantis materia fiat alteratio, & ab innato calore exquiſitè ſuperetur. Ei uero quæ præter naturā eſt, & ab aliena caliditate mutatio accidit, & ad nihil utile. At media earum quæ ſcilicet ſuppurationes comitatur, ab innato fit quidem calore, ſed non planè uincente: neq; enim ex materia peragitur quæ prorſum benigna ſit, neq; tamen ex omnino aliena. Hactenus Galenus. Hæc ſi cum præſenti loco contuleris, nullo negocio omnia intelliges. Cum putrefactione fit olida.) Græcè, μετὰ σηπεδόνος ἀποτελεῖται δυσώδους, cum putredine efficitur grauis odoris. Optima.) Græcè, χρηστὸν, bona. Secundū naturam.) Grecè, ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, neq; ab innato calore. Extenta particula.) Propterea quod calor materiam fundat, unde etiam ſpiritus generatur, atque ob hæc ambo particula ipſa magis quàm antea diſtenditur, etiam ſi nihil influit. Febres uero ſequūtur principio.) ſcilicet innati caloris, hoc eſt corde, concalefacto. Et habent etiam quædam exemplaria pro τῆς ἀρχῆς, τῆς καρδίας.

Ex quadam ueluti ebullitione.) Nam antequam pus fit, ſanguinem qui in pus mutandus eſt, ebullire neceſſe eſt. In ebullitione autem à parte in qua fit ſuppuratio, uapor putridus per adiacentes arterias ad cor defertur, qui hoc ipſum calefacit, eoq; præter naturam iam calefacto, calor per arterias & uenas in totum ſpargitur corpus. Quod uerū eſſe etiam teſtatur Galenus, qui lib. 2. de Differ. feb. cap. 11. ita ſcriptū reliquit: Statim, inquit, inflammationes febres accendunt, quando uidelicet propter magnitudinē, uel uicinitatem eorum calor ad cor uſq; peruenerit. Vtpote conſumpta materia,) Hinc eſt quod Galenus in libro de Temporib. totius morbi dicat: Si fluor in pus mutatus fuerit, aut diſcuſſus, minorem tumorem & tenſionem reddit. Quippe materia iam attenuata

Febres ut in ſuppuratione accendantur.

ta est, & multum spirituum exhalauit. Putrida deniq; concocta sunt, ideoq; necesse est tum dolores & febres sedari.

APHORISMVS XLVIII.

Ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς ἄκοπον.

In omni corporis motu, quum fatigari cœperit, quies confestim lassitudinis remedium est.

AD eam medicinæ partem hæc Hippocratis sententia spectat, quæ mala corporis curat. Siquidem generalißimũ illud in curandi ratione præceptum, cuius suprà, in Aphorismo scilicet 22. huius sectionis meminit, Contraria contrariorum sunt remedia, motus & quietis exemplo nobis inculcat. Vt enim omnia alia suis cõtrarijs sanantur, sic etiam fatigatio quam ex ualido motu contraximus, quiete. Neq; enim ex quolibet motu fatigatio concitatur, sed ex eo tantum qui uehementior est, atque adeò, Galeno lib. 2. de Tuend. san. cap. 2. autore, exercitatio existit. Verbum autem πονέειν, ut etiam in suis Commentarijs docet Galenus, non tantum κάμνειν, hoc est fatigari, sed & ἀλγεῖν, id est dolere significat. Quocirca sic etiam interpretari hæc Hippocratis sententia potest: In omni corporis motu cum dolere cœperit, quies doloris remedium est. Quippe ἄκοπον utrunq; significat, & laßitudinis & doloris remedium. nam κόπος & laßitudinem, & molestiam doloremúe denotat. Hincq; ἄκοπα Græcis sunt remedia, quæ laßitudines & dolores leuant. Quies itaq; & laßitudini & dolori ex motu cõtractis medetur, quod in ea uires reficiãtur ac reparẽtur.

Cõtraria cõtrariorũ remedia.

πονέειν.

ἄκοπον.

APHORISMVS XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες, ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι.

Qui assueuerũt solita exercitia ferre, & si inualidi sunt aut senes, facilius ferunt quàm qui nõ sunt assueti, quamuis robusti & iuuenes.

Consuetu-

Consuetudo exercitioru.

Consuetudinem no parum momenti habere in exercitijs obeundis, hoc loco Hippocrates monstrat. Quum enim consuetudo ipsa procliuitas quædam ac facilitas sit, eodem modo semper agendi aut patiendi usu comparata, unice cauendu erit, ne temere quod insolitum est & iniucundum exercitium, tu sanos tum ægros subire cogamus. Vt enim natura, sic etiam consuetudo ipsa, quæ ut uulgo fertur, altera natura est, non facile mutanda erit.

Cosuetudo altera natura.

Quinetiam Galenus noster in libro secundo de Musculorum motu scribit, in idem recidere ubiq; consuetudinem cu natura, adeoq; pulchrè dictum esse, quod consuetudo sit natura acquisititia. Et libro secundo de Tuenda sanit. ca. 6. inquit: Consuetudo ascititiam acquisititiamq; naturam in corporibus gignit. Si igitur in cæteris omnibus rebus consuetudinis ratio habenda erit, in exercitijs, quæ hoc loco ut aliàs etiam sæpe Hippocrates πόνους appellat, haud negligenda uenit. Atque hinc est quod Hippocrates hic non simpliciter dicat, qui consueuerut ferre exercitia: sed addit, solita. Quia utcunque aliquis exercitijs assuetus fuerit, insolita tamen ubi subierit, ea ferre sine magno incommodo non poterit. Quod Galenus etiam libro quinto iam citati operis cap. 3. ostendit dicens: Quinetiam consuetudo maximā uendicat partem ad exercitationis speciem deligendam. Nā quæ consueta sunt, ut minime laßantia, quos exercent, etiā delectant: sicuti è diuerso quæ insueta sunt, tu displicēt, tu uero laßāt. Pari ratione accidit, ut ij q quomodolibet assueuerut uti exercitijs, etiāsi sunt imbecilles, minusq; uiriu habuerint quàm cæteri qui illis uti non assueuerunt, facilius ea ferant. Et senes etiam qui uti assueuere, exercitia facilius ea ferunt quàm iuuenes qui in ocio degere assueuerunt. Sic uerbi gratia, senex qui fodere assueuit, minori id facit molestia & incommodo, quàm iuuenis qui non consueuit. Hinc Cornelius etiam Celsus libro primo cap. tertio ita scriptum reliquit: Omnem laborem facilius uel puer uel senex, quàm insuetus homo, sustinet. Eius aūt rei nulla alia est causa, nisi quod partes corporis exercitatæ fiunt robustiores. Quod clarius Galenus libro secundo de Tuenda san. cap. secūdo, ijs monstrat uerbis: Quoniam, inquit, uehemētior motus exercitatio est, necesse quidem est tria ab ea perfici in corpore exercitando, instrumen-

πόνοι.

Partes corporis exercitatæ fiunt robustiores.

mentorum ſcilicet duritiem ex mutuo ipſorum attritu, genuini ca- «
loris augmentum, & ſpiritus citatiorem motum. Sequi uero hæc «
reliqua omnia priuatim commoda, quæ corpus exercitijs accepta «
refert. Ex inſtrumentorum utique duritie, tum ut minus ex labo- «
re afficiantur, tum ad actiones robur, &c. Porro interpres, ut obiter moneam, hic non rectè conuertit, ſi fuerint imbecilles et ſenes: quippe Græcè eſt ἢ γέροντες, uel ſenes, ut nos interpretati ſumus. Primum enim Hippocrates de ijs loquitur, qui natura & ab ineunte ætate inualidi ſunt: dein de ijs qui per ætatē tales fiunt. ut illorū uerborum is ſit ſenſus, quem paulo antea expreßimus. *Interpretis lapſus.*

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Alius alij labor conſuetus.) Græcè, ἄλλος ἄλλῳ συνήθης πόνος ἐστὶ, aliud alij exercitium conſuetū eſt. Manus certa lege mouere.) Græcè, χειρονομεῖν. quod Phauorino teſte, proprie eſt τὸ νομᾶν διὰ χειρῶν, manibus geſticulari. Hinc χειρονομία, manuū motus & geſticulatio. Cuius quidem meminit Galenus li. 5. de Tuend. uale. Et χειρόνομος hiſtrio, geſtu & manuum motu ſubſultans. *χειρονομεῖν. χειρονομία. χειρόνομος.*

APHORISMVS L.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ συνήθεα μεταβάλλειν.

Quæ longo tempore aſſueta ſunt, etiamſi deteriora ſunt, minus ijs quæ inſueta ſunt, moleſtare conſueuerūt. Cōuenit igitur ad inſueta permutari.

DVo in hac Hippocratis ſententia traduntur. Primum quidem, quod antea ſpeciatim, exemplo ab exercitijs ſumpto, de conſuetudine docuit, hic generatim ad omnia alia transfert, ea quæ longo tempore conſueta ſunt, non obſtante quod ſint deteriora, minus ijs quæ inſueta ſunt, moleſtare dicens. Nec ab re adiecit Hippocrates, quæ longo tempore aſſueta ſunt: quippe fieri poteſt ut is qui breui tempore re aliqua uti cōſueuit, ab ea infeſtetur. Neq; enim in naturam tranſeunt, niſi quibus longo uti tempore aſſueuimus. Proinde rectè Galenus libro ſecundo Prognoſt. Com- *Longo tempore aſſueta.*

» ment. undecimo sic scriptum reliquit: Quod consuetum est, bonū: » inconsuetum uero, malum. Nam quæ longo tempore assueta sunt, » & si deteriora sint natura insuetis, tamen minus nocere solent. » Quod de cibo & potu libro secūdo Vict. acut. morb. Aphor. 34. » Hippocrates uerum esse ijs docet uerbis: Cibos quibus uti consue- » uerunt, facile ferunt, tametsi natura haudquaquam boni fuerint: » Similiter & potiones. Contrà grauiter ferunt cibos quibus uti nō » aßueuerunt, etiāsi mali non sunt. Consimili modo & potus. Quod autem de cibis & potionibus nunc dixit Hippocrates, id ad omnia alia quibus longo tempore uti assueuimus, transferendum erit, quemadmodum copiosius etiam in Commentarijs suis Galenus docet. Altera huius Aphorismi pars Hippocratis cohortationem habet, in qua quidem diligēter monet, ut de consuetudine immutāda cogitemus. Quod cur faciat, mirum alicui forte uidebitur, præsertim quum antea diserte dixerit, cōsueta etiamsi deteriora sunt, insuetis quæ natura bona existūt, minus nocere. Proinde hic idem pugnare sibiipsi ex diametro Hippocratem putabit. Verū sciendum, Hippocratem hoc loco respicere ad sortem humanam, quæ inopinatis rerum casibus, fortunis, & euentibus subijcitur, atque adeò efficit ne perpetuò ijsdem rebus uti poßimus. Quapropter quum facillime in ea quæ nobis insueta sunt, in ista instabilitate rerum humanarum, incidamus, ut omnis unius formæ consuetudo sit periculosa, necessarium est, quandoquidem si repente insuetis uti cogamur, plurimum offendamur. Quod in primis Celsus confir- » mat, qui libro primo cap. 3. in eum scribit modum: Nimis ociosa » uita utilis non est, quia potest incidere laboris neceßitas. Neque e- » nim ex nimio labore subitum ocium, neque ex nimio ocio subitus » labor sine graui noxa est. Hæc ille. Huc itaque respiciens Hippocrates rectißime consulit, consuetudinē esse mutandam. Sed in deferendis assuetis unice cauendum erit, ne mutatio ipsa sit repentina. Ab ijs enim quib. assueuimus, paulatim esse trāseundum, sequenti Aphorismo docebit Hippocrates. In cuius quidem explicatione multa quæ ad hanc rem pertinent testimonia producemus. Cæterum hoc in loco animaduertendum erit, consuetudinis mutationem non in omni ætate, sed iuuentute maxime fieri debere. Cuius quidem

Consuetudo, etsi altera sit natura, mutāda tamen.

Obiectio.

Responsio.

Cur unius formæ consuetudo sit periculosa.

Mutatio consuetudinis nō sit repētina.

Qua in ætate consuetudi-

quidem rei testis est Galenus libro quinto de Tuend. sanit. cap. 7. ita scribens. Iuuenibus ea mutare quæ nocent tentandum est, etiã si à pueris his maxime insueuerint. Possunt enim eorum uires moderatè factã mutationẽ sustinere, sperariq; potest in reliquo uitæ tẽpore fructũ aliquẽ eos ex meliore cõsuetudine percepturos. At senex, si posset longo tempore sensim malam consuetudinem mutare, propterea quod quo tempore meliore frueretur, habiturus non esset, frustra laborem insumeret: non aliter quàm si quis artem discere quampiam octogenarius inciperet.

nis mutatio fieri debeat.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Illotionibus.) Græcè, ἀλουσίας. Obtineãtur.) Græcè, κρατοῖτο, superentur, uincanturúe. Ipsum tamen quadammodo.) Hanc sententiam paulo clarius effert Galenus libro tertio de Temp. ca. quinto. ubi inter cætera sic scribit: Ea quæ nutriunt, ipsa quoque in corpore hominis aliquid faciunt, sed nec sensibile, nec euidens: diuturna tamen eorum exhibitio magnopere alterat, mutatq; corpora. Disponũt.) Græcè, διατίθησι, afficiũt. Facilius.) Græcè, θᾶττον. quod Galenus paulo copiosius & apertius monstrat lib. 1. de Naturalibus facult. in hunc scribens modum. Non fieri potest ut mutentur inter se ulla, nisi societatem aliquam cognationemq; in qualitatibus habeant. Siquidem ut flauum rubeum fiat, & rubrũ flauũ, una & simplici alteratione est opus. Vt uero album nigrum reddatur, uel nigrum album, omnes quæ in medio sunt horũ alterationes requiruntur. Iam quod mollißimum est, nõ potest uno statim impetu durum fieri: nec quod durißimum, ilico mollißimum. Sic caro ex sanguine nõ magno negotio fit. Si enim eatenus naturæ opera crassescat, ut constantẽ substantiam habeat, nec etiam sit fluidus, prima & recens concreta caro iam existit. At uero ut sanguis os fiat, longo huic tempore, multo etiam opere & mutatione est opus. Quod autem pani, & multo magis lactucæ & betæ, et similibus, quo sanguis ex ijs fiat, permulta alteratio requiratur, satis id quoq; patẽre arbitror. Hactenus Galeni uerba recensuimus, è quibus omnibus palàm fit, unumquodque celerius à similibus alterari. Eorum autem quæ inter se omnino contraria &

dißimilia sunt, unum in alterum mutari non potest. Id quod Galenus libro 3. de Temper. cap. 4. aquæ & ignis exemplo mõstrat, ubi diserte scribit aquam non posse mutari in ignem, neq; ignem in aquam. Huc accedit Aristoteles, qui libro secundo de Ortu & in-
» *teritu cap. 4. scribit in eum modum: Quæ symbolum inter se ha-*
» *bent, horum celeris est migratio: quæ uero non, tarda. Symbolum*
Symbolum. *autem hoc loco idem quod* ὁμοίωμα, *id est similitudo, significat.*

Quibus corpus adhæret..) Græcè, οἷς ὁμιλεῖ τὸ σῶμα, *quibus cum uersatur consuetudinemúe habet corpus. Adhæsum.) Græcè,* ὁμιλίαν, *consuetudinem, conuersationem. Dabimus.) Græcè,* δεδώκαμεν, *dedimus. Vnica tantum consuetudo.) Græcè,* ἔθος μονοειδές, *unius formæ ac speciei consuetudo. Multum offendamus.) Græcè,* μεγάλως βλαβῶμεν, *uehementer offendamur.*

APHORISMVS LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν. καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. τὸ δὲ κατ᾽ ὀλίγον, ἀσφαλές, καὶ ἄλλως ἢν τις ἐξ ἑτέρου ἐφ᾽ ἕτερον μεταβαίνῃ.

Plurimum & repente uacuare, aut explere, aut calefacere, aut refrigerare, aut aliter quomodo cũque corpus mouere, periculosum. Et omne nimium naturæ inimicum est. Quod uero paulatim fit, tutum, præsertim ubi quis ab altero ad alterum progreditur.

Qvum in extrema præcedentis Aphorismi parte ab Hippocrate præceptum sit, ut ad insueta fiat permutatio, ideo ne quis in ea non recte obeunda tentandaq; aberret temere, qualis esse debeat, nempe non repentina, hoc in loco docet. Quippe natura ipsa subditam mutationem, quæ de extremo in extremum absq; medio fit, tolerare sine noxa haud potest. Hinc est quod dicat Hippocrates, esse periculosum plurimum & repente uacuare. Vacuare autem, quod Hippocrati est κενοῦν, *proprie de ea uacuatione dicitur, ut in Comment. 17. Galeni huius sectionis est commemoratum, qua omnes ex æquo humores uacuantur. Plurimum uero uacua-*

Mutatio nõ fit repẽtina.

κενοῦν.

cuare, est, plus quàm uires tolerare queant educere. In omni enim uacuatione, ait Galenus sectione prima Apho. Comment. 3. uires ægrotantis attendere oportet, & donec tolerat & nondum laborat, tentandū est humorem exuperantem educere. Quum uero dissoluuntur, etiam si restant superuacua, cauere eorum uacuationem oportet. Non est igitur multum & repente uacuandum, nisi idipsum ut faciamus ingens nos urgeat necessitas: quod tribus potissimum modis accidere solet, Galeno sect. 1. Apho. Comment. 23. teste, nempe in maximis inflammationibus, in ardentissimis febribus, & uehementissimis doloribus. In ijs enim ad animi usq; defectionem uacuamus, quæ certe, nisi multum & repente uacuemus, haud accidit. Vt uero multum & repente uacuare non licet sine magna noxa, sic etiā explere. Quod certe summæ ac firmæ athletarum constitutiones, quarum sect. 1. Apho. 3. meminit Hippocrates, abunde testantur. Multam enim & repentinam expletionem uel suffocatio, uel uasorum ruptio comitatur. Quare Hippocrates loco iam citato rectissime dixit, uacuationes quæ ad summum progrediuntur, sunt periculosæ. Et uicissim, refectiones summæ periculo haud uacant. Non licet præterea sine magno incommodo repente ac multum calefacere, uel refrigerare: quia hoc ipsum stuporem inducit, caloremq; natiuū extinguit: illud uero humores exurit, & febres accendit. Pari ratione non conuenit, quomodocunq; aliter corpus plurimum & repente mouere, uel exercitijs, uel balneis, uel medicamentis urinam aut sudorem elicientibus. Et ut uno omnia uerbo complecteretur Hippocrates, inquit: Omne nimium naturæ est aduersum & inimicum. Nonnnulli tamen codices hoc loco legunt, διότι πᾶν, propterea quod omne, &c. ut hæc uerba ueluti rationem præcedentium explicent. Vt autem omne nimiū est naturæ inimicum, ita contrà quod paulatim fit, tutum existit, & periculo uacat, præsertim (ἄλλως enim Galeno etiam in Commentarijs teste, idem quod μάλιστα hoc in loco significat) si quis ab altero ad alterum, hoc est ab eo cui assueuit ad insolitum, progreditur. Nam ut lib. 6. Epide. par. 3. Apho. 21. Hippocrates ait, repētinæ mutationes cauendæ sunt. Et lib. 2. Vict. acut. morb. Apho. 18. inquit, Repentinæ mutationes noxā imbecillitatemq; pariunt.

Plurimū uacuare.

Quando multum & repētē uacuandum.

Multæ et repentinæ expletionis noxæ.

ἄλλως.

" pariunt. Et iterum: Mutatio ipſa quidem non parum conducit, at-
" qui recte transferenda uenit. Debet itaq; omnis mutatio paulatim & ſenſim fieri, quod in cibo & potu potiſsimum loco iam citato
" Apho. 21. uerũ eſſe declarat ijs uerbis: Quod uitioſus, inquit, tum
" cibus, tum potus ſemper ſibi ſimilis ad ſanitatem tutior ſit, quàm
" ſi quis ſubito ad meliorem ſe transferat, facilè intelligitur: quippe
" tum his qui bis die comedunt, tum ijs qui ſemel, noxam imbecillita
" temq; pariunt repentinæ mutationes. Quocirca prudentiſsimè nunc dixit Hippocrates, id quod paulatim fit, tum præſertim eſſe tutum, quum ab altero ad alterum, ab aſsuetis nimirum ad inſueta, fit progreſſus. Duo itaq;, ut tandem finẽ faciamus, ſunt, quæ in enarrata nunc à nobis ſententia Hippocrates docet. Vnum & primum, quod omne nimium ſit naturæ inimicum. Alterum, quod natura ſubitas mutationes non ferat. Et citatur hæc ſententia à Galeno in libello cui titulum indidit, Exhortatio ad bonas artes.

Summa.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Plurimum aut repente.) Græcè, κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης, plurimum & repente. Eſt enim natura in elementorum, &c.) Græcè, ἔστι γὰρ ἡ φύσις ἐν συμμετρίᾳ τῶν στοιχείων ἔχουσα τὴν οὐσίαν. Naturæ enim eſſentia in elementorum commoderatione conſiſtit.

Quare non abſq; ratione, &c.) Abundat hic dictio Vnà, neq; enim legendum Vnà ſubſtantiam, ſed ſimpliciter Subſtantiam animalis diſſoluit. Græca enim ſic habent, εἰκότως οὖν τὸ πολὺ πᾶν, ὡς ἂν φθείρων τὴν συμμετρίαν, διαλυτικόν ἐστι τῆς τοῦ ζώου συστάσεως. Meritò itaq; omne nimiũ, ut quod cõmoderationem demolitur, animantis concretionem diſſoluit. Quod uero paulatim, ut inquit, &c.) Hanc ſententiam non ſatis perſpicue reddidit interpres. Græca enim ſic habent. τὸ δὲ κατὰ μικρὸν φησὶ πληροῦν ἢ κενοῦν δηλονότι, καὶ τἄλλα ὅσα τούτοις ἑξῆς εἶπεν ἀσφαλές, ἄλλως τε γινόμενον, καὶ μάλισθ᾽ ὅταν ἐξ ἑτέρου τινὸς ἐν ἔθει τὴν μεταβολὴν εἰς ἕτερον ποιώμεθα. ſic enim legendum, licet Aldinus codex habeat τούτης pro τούτοις, et ἄλλωτες pro ἄλλως τε. Paulatim uero, inquit, explere ſcilicet, aut uacuare, et quæcunq; alia ſubinde dixit, tutũ eſt, cum aliàs, tum maximè quum ab altero aliquo cui aſſueuimus

Interpretis cõuerſio notatur.

Aldinus codex emendatus.

mus, ad alterum progredimur. Quibus ſanè uerbis Galenus cauſamcur, Hippocrates dixerit τὸ δὲ κατ' ὀλίγον ἀσφαλές, exponit.

APHORISMVS LII.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Si ei qui omnia ratione facit, non ſuccedat congruenter rationi, non eſt ad aliud progrediēdum, dum manet quod principio uiſum eſt.

HOc Hippocratis præceptum ijs qui medicinam faciunt, alta mente reponendum erit, ne ſcilicet temere, & cum minime oporteat, mutationi remediorum ſtudeant. Monet enim Hippocrates, quum omnia ratione inuenta ſunt, non tamen ſtatim conſpicua utilitas aliqua comparet, ne ad aliud præſidium, utcunque idipſum ægrotantes à nobis exigant ac poſtulent, progrediamur, dū manet quod initio uiſum eſt. Nam fieri nō poteſt, ut ſemper breui tempore ſuam actionem medicamentum adhibitum perficiat. Neque etiam morbus ipſe ſemper ita exiguus eſt, ut uno præſidio uinci ac pelli queat. Quo itaque plene ſuperetur, præſidia eiuſdem facultatis ut ſæpius reiterentur neceſſe eſt. Quod perelegant i ſimilitudine guttæ & ſaxi Galenus in Commentarijs monet, de qua in Annotationib. paulo pòſt dicemus. Cæterum ut omnia fiant ratione, non eſt certe cuiuſuis medici, ſed eius tantum qui ea peritia rerum quas medicum cognoſcere decet, præditus eſt. Is enim ſolus quid morbus, quid ægri temperatura, quid ætas, uires, anni tempora, locus, conſuetudo, partium ſitus, et earūdem ſenſus acumen atque hebetudo exigunt, recta ratione inuenire poteſt. De quibus omnib. Galenus in libris quos de Curandi ratione inſcripſit, copioſè & exquiſitè ſcripſit. Hic itaq; qui omnia ratione facit, ubi adhibitis præſidijs non ſucceſſerit ſtatim congruenter rationi, non cōmittet ut ad aliud, hoc eſt facultate diuerſum medicamentum, perſeuerante eo quod ab initio uiſum eſt, hoc eſt ſi is ſit morbus quem eſſe à principio putauit, nec aliud interueniat ſymptoma quod illum à priori conſilio ac inſtituto recedere cogat, ſe transferat. Nā

Nihil temere mutandum.

perſpectum

perspectum habet, & si nunc nulla apparet utilitas, sequuturam tamen paulo pòst, ubi nimirum præsidia actionem suam perfecerint, morbusq;, qui ægrè medelis cedit, uictus fuerit. Hinc est quod Galenus libro secundo de Componend. medic. secundum locos, sic scriptum reliquerit. Artis curandi coniectura in affectuum dignotione maximè consistit. Qui ubi inuenti fuerint, curationem non con iecturaliter, uerum scientificè indicant. nec non hinc cognoscitur quàm ægre nonnulli affectus remedijs cedant: in quibus rationabiliter ijs utimur quæ indicatio suggerit, licet per initia nihil proficere uideantur. Atq; hoc est quod in Aphorismis dixit Hippocrates hunc in modum: Si ei qui omnia ratione facit, &c. Interdum enim adeò uehementer uaporosus spiritus, & multò magis etiã humor uiscosus ac crassus angustis impingitur meatibus, ut longiore tempore ad curationem opus sit. Hæc Galenus, quæ ordine recensere uoluimus non alia de causa, nisi quod ad præsentem Hippocratis sententiam, quam etiam ad uerbum referunt, rectè intelligendam plurimum conducant.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Non paruæ est opus scientiæ.) Græcè, οὐ σμικρᾶς ἐπιστήμης ἔργον ἐστί. Rectius igitur ita conuertetur, non exiguæ scientiæ munus est. Siquidem Cicero etiam paßim ἔργον munus & officium interpretatur. Hinc ἀποδιδόναι τὸ αὑτοῦ ἔργον, Græcis est fungi suo munere, & exequi munus suum. Non permutari.) Græcè, μὴ μεταβαίνειν, non recedere. Ex ijs.) Hæc uerba in contextu abũdant. Græcè enim est, εἰ καὶ μηδέπω φαίνηται σαφὴς ἡ ὠφελεία τοῖς οὕτω γινομένοις ἑπομένη, quamuis nondum conspicua utilitas hoc modo adhibita præsidia secuta esse uideatur. Quemadmodum enim in gutta.) Eleganti hoc simili aliàs etiam crebro usus est Galenus, libro nimirum de Temperament. 3. cap. 5. ubi inter cætera sic scribit: Omnino ubi duo corpora inter se commissa aliqua multo tempore pugnãt certantq; de alterando, utrumq; eorum tũ agere, tum pati est necesse. Fortasse autem & si non multo tempore id fiat, attamẽ agit etiam id quod uincitur, in id quod uincit: uerum ita exiguum, ut sensum effugiat. Neque enim si acutißimo ferro

ἔργον. ἀποδιδόναι τὸ αὑτοῦ ἔργον.

Quicquid in alterũ agit, hoc etiam ab eodem patitur.

ro mollißimam ceram toto die ac nocte incidas, fieri potest ut non "
fiat manifeste obtusius. Ita nimirum illud commode dici uidetur, "
Aßiduo illisu durum cauat undula saxum. Quippe ita quoque fa- "
ctũ cernitur. cæterum uno aut altero ictu nihil adhuc euidens ui- "
dere in talibus licet. Hæc ille. Vsus est etiam ista similitudine libro "
tertio de Simpl. medic. facult. ca. 17. Verba illius referre nihil attinet. In quib. quum recta ratio, etc.) Græcè, ἐφ' ὧν ὁ κατὰ λόγον ὀρθὸν εὑρηκὼς τὸ συμφέρον, in quibus is qui recta ratione inuenit id quod conducit. Ex facto.) Græcè, ἐπὶ τῇ χρήσει, ex usu.

APHORISMVS LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσιν, νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quicunque aluos humidas obtinent, hi quamdiu iuuenes sunt, melius degunt, quàm quibus sicca est. In senectute uero deterius degunt. Siccãtur enim alui, magna ex parte, ijs qui senescunt.

HIc Aphorismus suprà est à nobis abunde expositus, ubi ijsdem propemodum uerbis repetitur, ordineq; uigesimus existit. Tamen quum non esset in uniuersum uerus, ut in eius enarratione diximus, nec idipsum diserte Hippocrates significasset, hoc loco eundem adiectis ijs uerbis ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, id est magna ex parte, iterũ referre uoluit, ut quisq; conspicuè intelligeret, ea quæ hic traderet, non in uniuersum, sed magna duntaxat ex parte uera esse, ac non in omnibus contingere solere. Monendi etiam hoc loco erunt studiosi, Leonicenum non rectè hoc uerbum ἀπαλλάσσουσι interpretatum esse, commutãt: & peius ab Antonio Musa in melius immutãtur. nihil enim tale hic significare, prius etiam demonstrauimus, sed idem quod degunt denotare. Quod ut moneremus, necessariũ esse duximus, quandoquidem eius uerbi falsa interpretatio coegerit Musam, ut monstrosum atque adeò ab Hippocratis mente, & à Galeni Philotheiq; explicatione alienum sensum comminisceretur. Nam quum Hippocrates hic palàm doceat, illos qui

Interpretis lapsus.

Musæ error.

dum iuuenes sunt aluos humidas habent, in senectute peius degere, quod nimirum ijs tum exiccetur, atq; ita etiam manifestè iuuat aluum humidam semper sicca esse meliorem: tamẽ nihilominus Musa quum se satis diu torsisset, tandem inferre uoluit, melius esse trãsire in siccas q̃ humidas: quod causæ minus malæ sint quæ siccam q̃ quæ humidam aluum efficiant. eoq; postremum progreditur, ut aliũ esse huius Aphorismi sensum, quàm eius qui huius sectionis uigesimus est, dicere non uereatur: quũ tamẽ idipsum asserere, et Hippocrati & Galeno, ut antea monuimus, aduersetur, quib. talis sensus ne per somniũ quidem in mentem uenit. Perperam quoq; Leonicenus hic conuertit Exiccant: quum in Græco sit passiuũ ξηραίνονται, exiccantur: ut nos reddidimus.

APHORISMVS LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδές. ἐγγηρᾶσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Proceritas corporis iuuentæ quidem liberalis est, nec indecens: senectuti uero inutilis, peiorq; breuitate.

HAec sententia ad præsagiendi pertinet artẽ. docet enim corporis proceritatem, quæ in iuuentute quidẽ decens ac pulchra est, in senecta fore inutilem, quod scilicet gibbositatis occasionem præbeat. Animaduertendum autem, μέγεθος hoc loco non sumi proprie pro magnitudine, sed improprie pro longitudine: uel, ut nos conuertimus, pro corporis proceritate: id quod Galenus in Commentarijs suis etiam monuit, & confirmat hoc idem Celsus libro secundo cap. primo, ubi præsentem Hippocratis sententiam ijs expressit uerbis. Longa statura, ut in iuuenta decora est, sic matura senectute conficitur. Vnde etiam palàm fit, liberale hoc loco idem significare quod decorum & pulchrũ. Decora enim est corporis proceritas iuuentuti, propter rectitudinem. Quamdiu enim iuuenes sunt hac corporis constitutione præditi, tam diu recti incedũt. Senectuti uero inutilis ac indecora, quoniam tum ista mole grauati senes incuruantur ac gibbosi redduntur, quod breuioribus

μέγεθος. Liberale.

bus neutiquam accidere solet. Vt rectiss. dictum sit ab Hippocrate, proceritatem senectæ peiorem esse breuitate.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Si igitur magnitudinem corporis.) Magnum enim corpus proprie id est, quod auctum est non tantum longitudine, sed etiam profunditate & latitudine, atq; adeò respectu istarũ dimensionũ commoderatum existit, quod non in una tantum, sed in omnibus trib. æqualiter increuerit. Quocirca nihilo deterior est in senectute magnitudo, quàm breuitas ipsa. Magnum corpus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΤΜΗΜΑ τρίτον.

HIPPOCRATIS APHORISmorum sectio tertia.

ANNOTATIONES IN PRAEfationem Galeni.

OPVS.) ἔργον, munus rectius, ut priore sectione etiam annotauimus. Lyci inæqualitatem.) Græcè, ἀνωμαλίαν, inconstantiam. Quinti præceptoris.) Quintum autem male interpretatum esse Aphorismorum hanc de anni temporibus sectionem tertiam, Galenus quoque in Præfatione libri primi Epidemiũn copiosius demonstrat. Asseruit enim palàm Quintus, ea quæ de anni temporibus ab Hippocrate scripta sunt, nulla habita causæ ratione, sola esse perspecta experientia: quasi uero eorundem omnium non possit reddi exquisitè ratio, & ipse Hippocrates non fuerit princeps eius medicinæ quæ rationalis uocatur. Ad obseruationem.) Græcè, τήρησιν. Obseruatio autem, Galeno in lib. de subfiguratione empirica teste, nihil aliud

ἔργον. Quintus interpres aphorismorũ Hippocratis. Obseruatio.

est Empiricis, nisi tota rei euidentis experientia. Quare obseruationis nomen cum cognitione & memoria confuderunt, quando quidem proprium rei euidentis intuitum, & cognitionem, & experientiam ex multis intuitionibus comparatam sic uocauerint. Hinc quum quicquid Empirici obseruant, aut ab alijs experientia obseruatũ memoriæ proditum est, credant, factum, ut τηρητικοὶ, quasi obseruatores dicti sint.

Obseruatores.

APHORISMVS PRIMVS.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

Mutationes temporum maximè pariunt morbos, & in ipsis temporib. magnæ mutationes aut frigoris, aut æstus, aliaq; congruenter rationi eodem modo.

DVo hac in sententia Hippocrates docet. primum quidem, quod anni temporum mutationes pariant morbos. secundò, quod mutationes magnæ quæ in ipsis particularibus anni temporibus accidunt, procreent morbos. Per mutationes autem temporum, Galeno in Commentarijs teste, intelliguntur αἱ κατὰ τὴν κρᾶσιν ἀλλοιώσεις, alterationes temperamentorũ. Si enim hæc ipsa tempora suas temperaturas nõ seruauerint, haud dubie morbos procreabunt. Non autem ab re dixit mutationes. neq; enim unius temporis dũtaxat mutatio facile morbum parit, nisi magna admodum fuerit. Temporum itaque anni omnium, uel plurium mutationes, maxime procreant morbos. Quippe horum mutationes aërẽ etiam quem assiduò inspiramus, atque adeò corpora quoq; nostra alterant, humoresq; uarios in illis generant, idq; in ijs potissimũ corporibus quæ sunt ad patiendum apta & idonea. Neq; enim omnes homines in eiusmodi temporum mutationibus ægrotant, sed aliqui tantum, quorum nimirum corpora ad hunc morbum sunt idonea. Sic certe pestilentia locum aliquem infestante, non singulos eius loci homines, sed aliquos duntaxat inuadit, quemadmodũ idipsum copiosius Galenus lib. 1. de Diffe. feb. cap. 4. ostendit. Atque

Mutationes temporum.

Mutationes temporũ pariunt morbos.

Non omnes homines in mutationib. temporũ ægrotãt.

que hæc quidem pro primæ partis explicatione sufficiant. Altera huius Aphorismi pars docet, quod non solum mutationes diuersorum anni temporum sibi succedentium pariunt morbos, sed etiam unius, modo magnæ fuerint. Hinc ait, magnæ mutationes aut frigoris, aut æstus in ipsis temporibus, uerbi gratia hyeme, uel æstate, uel autũno, pariunt morbos. Aliaq; eodẽ modo congruenter rationi párere solẽt morbos, ut est mutatio humiditatis, uel siccitatis, uẽtorũ copia aut defectus. Quod uero hæc omnia morbos procreare queãt, in sequentib. Aphorismis particulatim ostendet. Quum enim is Aphorismus sit generalis admodum, ideo necesse fuit ut exemplis aliquot subinde ab Hippocrate illustraretur, in quibus quos quæuis mutatio párere morbos poßit, disertè & ordine explicaret.

Vnius interdũ temporis mutatio morbos parit.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Hyeme in uer cõmutata.) Græcè est, μεταβάλλοντος. quare cõmodius interpres, hyeme in uer migrante, aut transeunte, dixisset. Est enim μεταβάλλω interdum idem quod migro, transeo, uel plane διαδέχομαι, hoc est succedo, ut hoc in loco. Hinc paulò ante dixit Galenus, quibusdam uideri quod μεταβολὰι idem quod διαδοχὰι denotent. Quare suprà etiam hæc uerba, καθ' ἃς εἰς ἀλλήλας μεταβάλλουσι, rectius cõuertisset, quibus inuicem succedunt, quàm commutantur. Quod est initium æstatis.) Græcè ὅπερ ἐστὶν ἀρχομένου θέρους, quod est incipiente æstate. Nam migrare, uel ut interpres conuertit, desinere uer in æstatem, nihil aliud est, quàm incipere æstatem. Nam nonnunquam tempora, &c.) Græcè, μεταβαλλουσῶν γὰρ ἐνίοτε εἰς ἀλλήλας τῶν ὡρῶν, ὥσπερ ἔνια συνίσταται νοσήματα. Nam succedentibus nonnunquam sibi temporibus, sicuti quidam morbi consistunt, &c. Si uero unius temporis, &c.) Græcè, ἡ δ' μιᾶς ὥρας ἀλλοίωσις μόνης ἐργάζεται μὲν νόσους. Vnius autem solius temporis alteratio efficit quidem morbos aliquos, &c. Ventorum, aut horum defectus.) Rectè sic Leonicenus conuertit. Græcè enim est, ἢ πνευμάτων ἢ ἀπνοιῶν. πνεῦμα autem Hippocrati idem quod uentus significat. Quantum uero ualeant uenti in morborum procreatione, Hippocrates abunde satis

μεταβάλλω.

πνεῦμα.

in libello de Aere, aquis, & locis exposuit, & paulò post in hac sectione monstrabit.

APHORISMVS II.

Τῶν φύσεων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Naturarum hæ quidem æstate, illæ uero hyeme bene aut male afficiuntur.

Natura.

Quæ naturæ æstate bene afficiũtur.

Quæ naturæ hyeme bene afficiuntur.

πεφύκασιν.

Duorũ tantũ temporũ cur meminit Hippocrates.

Musæ erronea sententia.

HOc in Aphorismo Hippocrates docet, aliquas esse hominũ naturas quæ æstate, aliquas quæ hyeme bene aut male afficiantur. Quod quum experientia sit comprobatum, hic eius rei rationem tantum ut perscrutemur necesse est. Naturam autem hoc loco nihil aliud significare nisi κρᾶσιν *& temperaturam quæ ex quatuor elementis cõstat, Galenus in Commentarijs suis testatur, & Philotheus palàm asserit. Aestate uero bene afficiũtur naturæ frigidæ & humidæ, quod scilicet harum excessus et immoderatio æstatis caliditate & siccitate corrigatur ac temperetur. Contrà male tum afficiuntur calidæ & siccæ naturæ, quoniam propter similem æstatis temperaturam auctæ, immoderantiam quandam incidunt. Quod quidem uerum est, ubi æstas suam seruat naturam, hoc est calida & sicca fuerit. Hyeme bene afficiuntur calidæ & siccæ naturæ, quod per utranq; oppositionem hyemis emendetur excessus, & ad symmetriam fiat reditus. Malè autem afficiuntur frigidæ & humidæ, propterea quod à simili hyemis temperatura earundem excessus augeatur. Quod tum ueritatem obtinebit, ubi suam naturã seruauerit hyems. Cæterũ uerbum* πεφύκασιν, *quod nos affecti sunt interpretati sumus, etiã idem hoc loco quod Aptiores sunt, significare potest. ut sit sensus: alias naturas esse aptiores ad hyemem, alias ad æstatem tolerandas. Duorum autem tantum temporum Hippocrates, uere & autumno præteritis, meminit ideo, quod uer ipsum saluberrimum, ut infrà Apho. 9. testatur, & commoderatum sit, atq; adeò omni naturæ accommodatũ. Autumnus uero, propter suam inæqualitatem, maximè morbis obnoxius, Galeno etiam ipso lib. 1. de Tempe. cap. 4. teste. Quare Musæ sententiam, utpote erroneam, hoc loco probare non possumus, qui autumni tempus perinde atq; ueris placidum esse, nec ullam excellentem*

tem qualitatem habere scribit. Quasi uero Hippocrates temerè infrà Apho. 9. dixerit: autumno morbi acutissimi accidunt, atque maxima ex parte letales: & ut placidus sit, per eius inæqualitatē, ut diximus, fieri non potest. Præterea non uideo quo modo nullam excellentem qualitatem obtineat, quum illum excessum siccū esse constet, quod Galenus etiam loco iam citato confirmat.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Secundum principalissimum, &c.) Græcè, κατὰ τὸ κυριώτατόν τε καὶ πρῶτον σημαινόμενον, iuxta maxime proprium et primum, &c. In præcedentibus.) Scilicet sectione secunda Comment. 34. In libris de Temperaturis.) Primo nimirum, cap. 6. & 8. Secundum qualitatē, &c.) Græcè, τέσσαρες μὲν κατὰ μίαν ἐπικρατοῦσαν ποιότητα, quatuor quidem secundū unam qualitatem excedentem. Perfectissimæ.) Græcè, τελειότατα aduerbialiter. nomina enim neutri generis non raro apud Græcos pro aduerbijs usurpantur. Conuertēdum igitur fuit perfectissime, uel, ut Theodorus fecit, in plenum: ut scilicet is sit uerborū Galeni sensus. Huiuscemodi naturæ in prædictis temporibus optime & pessime quidem afficiuntur perfectissimè, id est iuxta utramque qualitatem, atq; adeò, ut dixit Theodorus, in plenum. Mediocriter autē afficiuntur naturæ, quæ καθ' ὁτιοῦν, hoc est secundum alterutram qualitatē à temporib. uel iuuantur, uel offendūtur. Sic enim Galeni uerba interpretanda ueniunt, et minime sicut Leonicenus fecit, quouis modo ex temporibus, &c. Musa inepte admodum locum hunc Galeni ita est interpretatus: Perfectissimæ naturæ, id est quæ in sua perfectione sunt, in qua esse possūt. Neq; enim in Græco est τελειοτάται, sed τελειότατα. Non posse autē legi perfectissimæ, sequēs dictio Huiuscemodi abūde docet, quæ ad dictionē naturæ refertur: ut necessariò sit legendū, Huiuscemodi naturæ perfectissime afficiuntur, &c. Quinetiam aduerbium μετρίως satis etiam mōstrat, τελειότατα esse scribendum, ut omnia etiam Græca exemplaria habent. Omnibus itaque perspicuum est, Musæ explicationem absurditate non carere.

Interpretis lapsus.

Musæ notatur interpretatio.

APHORISMVS III.

Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morborum alij ad alia tempora magis aut minus procliues sunt. Eodem modo & ætates ad tempora, loca, & uictus rationes magis aut minus aptæ sunt.

IDem nunc de morbis & ætatib. docet Hippocrates, quod præcedenti Aphorismo de Naturis: nempe morbos & ætates magis aut minus esse procliues & habiles ad tempora, loca, & uictus rationes. Sic enim ut uerba hæc Hippocratis, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, interpretaremur, nobis cōmodius esse uisum est, quū φύειν Græcis in bonis facilitatem & habilitatē, in malis procliuitatem significet. Morbi itaq; ad alia tempora magis, ad alia minus procliues sunt. Ad sibi quidē similia magis apti & procliues, quod in ijs generentur ac conseruentur, ut biliosi ad æstatem, pituitosi ad hyemem. Ad contraria uero minus propensi sunt, quod in ijs non nisi maximis à causis generentur, & quia in ijs tanquam sibi contrarijs soluantur ac dißipentur. Sic quidem pituitosi morbi ad æstatē minus sunt propensi, & biliosi ad hyemem. Pari ratione alij morbi ad alias regiones magis aut minus apti sunt. Ad similes quidem apti, quod in ijs generentur & conseruētur: ad contrarias minus, quia in illis demoliuntur. Sic sanè calidi morbi ad calidas regiones propensi sunt, ad frigidas minus. Musa censet contrariam etiam interpretationem iam dictis posse accommodari, nempe quod morbi frigidi in calida regione bene afficiantur, quia in ea sanentur. Sed hæc certè interpretatio non tantum dura est, uerumetiam naturæ uerbi πεφύκασι, & Galeno aduersatur. Præterea morbi alij ad alias uictus rationes magis aut minus sunt apti. Ad similes, quod per eas procreentur ac conseruētur, apti: ad contrarias uero, quia per has demoliuntur, inepti. Non prohibemus aūt, ut quis πεφύκασι uerbum interpretetur pro afficiuntur. nam tum uerborum Hippocratis idem sensus erit: ut scilicet morbi alij in alijs temporibus, locis, & uictus rationibus benè aut malè afficiātur. Quod de morbis

[Margin notes: φύειν. — Musæ interpretatio improbatur. — πεφύκασι.]

bis dictum est, hoc etiam de ætatibus uere dici potest. Sunt enim hæ
ad tempora alia magis aut minus aptæ. Ad similia quidem tempo- Ætates.
ra ineptæ, contrà ad contraria aptiores sunt. Nam ut in Commen
tarijs etiã suis testatur Galenus, calidæ ætates in frigidis tẽporib.
melius degũt, magisq; sanæ sunt: in calidioribus autem frigidæ. Sic
iuuenes rectius in frigidis, senes contrà in calidis temporibus ua-
lent. Quod de locis etiam uerè dixeris. Victus denique rationes si-
miles ætates male afficiunt, ut calidior iuuenes, frigidior senes. Cõ-
trariæ uero bene, ut frigidior iuuenes, cõtrà seniores calidior. Idq;
uerum erit de ætatibus non temperatis. nam temperatæ, ut Galen.
etiam in Commentarijs testatur, similibus temporibus, locis, & ui-
ctus rationibus bene afficiuntur. Atqui hic nobis quispiam obtru- Obiectio.
det puerilem ætatem, quæ cum sit per excessum humida, & nequa
quam temperata, similem tamen & minime contrariam uictus ra-
tionem requirit, Hippocrate etiã ipso teste, qui in sectione prima 1. Aphor. 16.
sic scriptum reliquit. Victus humidus omnib. febricitantibus pro-
dest, maxime uero pueris. Cui ita respondendum erit, pueris quidẽ Responsio.
conferre uictus rationem similem, atq; adeò humidam, non obstan-
te quod plus humiditatis habeant quàm salubris habitus postulat, Pueris cur si
quia si eos siccaueris, ne subinde crescant prohibueris, quum in a- milis uictus
lio temperamento corpora increscere nequeant. Quod diserte Ga ratio confe
lenus etiam Comment. 7. in librũ Hippocratis de Victu salubri te- rat.
statur, ubi inter cætera sic scriptum reliquit. τὸ μέντοι σῶμα τῶν
παιδίων εἰ καὶ πλεῖον ὡς πρὸς ὑγιεινὴν ἕξιν ἔχοι τὸ ὑγρόν, ὅμως οὐ
χρὴ ξηραίνειν, ἀναυξῆ γὰρ αὐτὰ ποιήσομεν. Præterea libro primo de
Tuenda sanit. cap. 6. idem Galenus ita scribit. Puellis humida con
uenit uictus ratio, ut qui cæteris ætatibus temperamento sint hu-
midiore, & quibus ea ætas non morbus, sed secundum naturã sit,
ideoq; ijs maxime est utile, quod planè simillimum. Cæterum flo-
renti ætati, seu iuuentuti, quoniam plus iusto calidior est & sicci-
or, contrarijs, ut Galenus quoque loco iam citato docet, uictus ra-
tionibus uti confert: quemadmodum etiam ei quæ declinans nomi-
tur, & senectus. humectare enim & calefacere senum corporis so
lidas partes decet, ut copiosius Galenus libro quinto de Tuenda sa
nit. monstrat. Quid multa? posterioribus tribus ætatibus non con

uenit planè similis uictus ratio, ne scilicet intemperies earum, quæ adhuc intra sanitatis limites hæret, per planè similia aucta, in morbosam abeat.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Exordinato quodam interpretandi, &c.) Græcè, ἀτακτότερον ἑρμηνευκέναι μοι δοκεῖ τὸν ἀφορισμὸν τοῦτον ὁ ἱπποκράτης, *inordinatius mihi hunc aphorismum* Hippocrates *elocutus esse uidetur.* Vt ad generationem.) Hic inserẽda uenit dictio Quidem, quam interpres statim post uocabulum Tempora posuit. Græca enim ita habent, νόσοι μὲν οὖν εὖ πεφύκασι πρὸς ὥρας, ὡς μὲν πρὸς γένεσιν αἱ ὅμοιαι. Morbi igitur ad tempora magis procliues sunt, quatenus ad generationem attinet similes quidem. Illius Aphorismi.) Qui est sectionis secundæ Aphorismus 34. Nam calidiores.) scilicet morbi & ætates, ad frigidiores, scilicet uictus rationes. Græcè enim est, πρὸς τὰς ψυχροτέρας, uidelicet διαίτας. Vel cõuertendum erat ad frigidiora, ut referret quod paulo antè præcessit. nempe uictus genera, quemadmodum infrà fecit, ita conuertens: contrarij quidem ad contraria, scilicet uictus genera. Quippe in Græcis est, αἱ μὲν ἐναντίαι πρὸς τὰς ἐναντίας, nimirum διαίτας.

APHORISMVS IIII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν, ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νουσήματα προσδέχεσθαι χρή.

Per tempora quando eodem die modo quidem æstus, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

HAEc sententia ad eam artis partẽ quæ prædicit futura, pertinet. Quippe autumnales morbos futuros esse docet, quãdo in temporibus anni eodem die modo calor, modo frigus fuerit. Accidit namq; interdum, ut in aurora & sole oriente frigus infestet, mox meridie æstus, uesperi rursus calor. Quod ubi contigerit, autumnales morbos expectabis. Sũt autem autumnales morbi, [margin: Autumnales morbi.]

qui

qui inæquales ſunt & inconſtantes, maliq; iudicij. Nam ut infrà ait Hippocrates, inconſtantibus temporibus inconſtantes & mali iudicij morbi fiunt. Autumnum autem eſſe inæqualem in altera oppoſitione, in explicatione Aphoriſmi ſecundi huius ſectionis eſt dictum, & idipſum libro primo de Temperament. ca. 4. diſertè Galenus teſtatur. Quum itaq; calor dilatet ac laxet corporis noſtri meatus, frigus ſubinde conſtringat, calor iterum dilatet, neceſſe ob crebras iſtas mutationes uarie corpus ipſum affici, et fieri morbos etiã inæquales & inconſtantis iudicij, ſi in aliquo anni tẽpore crebro eodem die nunc æſtus nunc frigus fuerit, ut paulo pòſt in enarratione Aphoriſmi octaui latius dicemus. Aph. 8. Autumnus inæqualis.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Cum ratione fit hoc.) Græcè, δεόντως, meritò hoc fit. Neque enim appellationes.) Hanc ſententiam ad uerbum repetit Galenus libro ſecundo de Criſibus cap. quarto. Vbi etiam præſentem Hippocratis Aphoriſmum citat. Ad eum itaque locum lectorem ablegamus.

APHORISMVS V.

Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοὶ, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσιν πάσχουσιν. ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſtri auditum hebetant, caliginem obducũt, capitis grauitatem efficiunt, pigros reddũt, & languidos. Vbi ita præualuerit tempeſtas, huiuſcemodi in morbis patiuntur. Sin aquilonia fuerit conſtitutio, tuſſes, faucium aſperitates, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, laterum & pectoris dolores fiunt. Quando hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.

QVod suprà generatim dixit, uentorum mutationes magnũ habere momentum in procreandis morbis, alijsq; corporis malis, idipsum nunc speciatim austri & aquilonis exemplo docet atq; confirmat. Auster autem uentus Latinis nulla alia de causa sic nominatus uidetur, quàm ab hauriendis aquis. est enim humidus admodum. Hinc est quod Græci etiã illum ab humiditate, quæ ipsis νοτὶς dicitur, νότον appellauerint. Quũ itaque auster sit natura calidus & humidus, ac magna ex parte pluuias & tempestates adferat, nihil mirum, quod auditum hebetet, ut qui sua humiditate τὰ τῶν αἰσθήσεων ὄργανα ἀποσβέννυσι, quemadmodum Philotheus ait: hoc est, sensuum instrumenta impleat & obtundat. Fieri quoq; haud potest ut per aerem, qui auditus medium est, soni rectè percipiantur, nisi purus ac minimè caliginosus fuerit. Quod de auditu dixit Hippocrates, id quoque de reliquis sensibus intelligendum uenit. Vt enim humiditas eos hebetat & obtundit, sic contrà siccitas robustiores reddit. Hinc est quòd Galen. cap. decimosexto artis medicæ, sensuum acrimoniam & perspicuitatem siccioris cerebri esse indicium scribat. Cæterum uox ἀχλυώδεες bifariam interpretari potest. Primum ut ad austros ipsos referamus, qui caliginem aeris efficiunt. Nemo enim est qui nesciat, ijs flantib. aerem fieri turbulentum, crassum, caliginosum, & tenebrosum. Secũdo, ut ad oculos ipsos potius referamus hanc uocem, qui flantibus austris caliginosi redd[illegible]tur, minusq; acutè uidẽt. Vt enim reliqua omnia sensuum instrumenta, ut paulo antè est à nobis commemoratum, non satis probè suo funguntur munere: sic etiam oculi ipsi ab austro caliginem quandã contrahunt. Atq; hæc interpretatio priori melior existit, quod in primis testatur Galenus libro 1. Epid. Cõment. 8. ubi sic scriptum reliquit. Vt hæc caput aggrauãt, pigros & languidos reddunt, ad ea quæ ab austro efficiuntur in corporibus nostris planè referũtur: ita etiã censendum est, caliginosum esse dictum, ut scilicet indicet ea quæ ab illo in nobis coaceruetur, nõ aeris caliginem. Capitis etiam grauitatẽ austri efficere solent, propterea quod hoc ipsum nimia humiditate compleant. Pigros reddunt, quod cerebrum humectent, eoq; humectato nerui quoq; multa humiditate explentur, ut necesse sit subinde in omnibus motib.

Auster.

νότος.

Auditum hebetat.

Caliginẽ obducit. ἀχλυώδεες.

Capitis grauitatẽ efficit.

Pigros facit.

uoluntarijs pigritiam sequi, quemadmodum in Commentarijs fusius Galenus docet. Languidos reddunt: sic enim uocem διαλυτικοὶ interpretari, Celsum secuti, maluimus, quàm dissoluentes. Is enim libro secundo cap. primo ita hanc Hippocratis sententiã reddidit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, totum corpus efficit hebes, humidum, languidũ. Languidos autem ideo reddunt, quod corporis partes omnes, neruos potissimum, relaxent. Non autem temere post hæc subiecit Hippocrates, quando tẽpestas ita præualuerit, huiuscemodi scilicet symptomata patiuntur. Nam per hoc uerbũ δυναστεύῃ, manifeste significat se loqui de austris longo tempore perdurantibus. Cuius rei testis est Galenus lib. 1. Epid. tempestate 1. Comment. 1. qui scribit Hippocratem per id uerbũ diserte innuere, se loqui de uehementib. austris, & longo tempore perdurantibus. Nisi enim uehemẽtes essent, & longo tẽpore durarẽt, cæteris uẽtis præualere ac dominari haud possent. Quare nihil impedit, quin interim alius etiam uentus spiret, modo auster uentis omnibus alijs crebrius flet, uehementiorq; sit, atq; adeò præualeat. Sunt tamen quædam exemplaria quæ non οὕτως, sed οὗτος habẽt. Et tũ is sensus erit: Si iste, uidelicet auster præualuerit, &c. Atq; hæc de austrina constitutione dixisse satis sit. Altera huius sententiæ pars aquiloniam nobis proponit constitutionẽ. inquit enim Hippocrates: Sin aquilonia fuerit constitutio, tempestasúe, βόρειον enim refert τὸ κατάστημα, hoc est si aquilo uẽtus, qui natura frigidus & siccus est, cæteris uehementior & crebrior uentis fuerit, primum tusses fiunt, quod scilicet tum frigidus inspiretur aer, qui asperam arteriam aliaq; instrumenta inspirationi seruientia, Galeno libro secũdo de Sympt. causis cap. 6. teste, lædit. Porro hoc loco Musa non recte interpretatur Hippocratem, eo quod illũ asserat loqui nõ de tussi quæ ex intemperie fit frigida, sed potius de ea quæ fit propter destillãtes è capite in thoracem humores. Nã cõstat illa non fieri, nisi austrina constitutio præcesserit. Hippocrates autem hoc in Aphorismo simpliciter & absolute quid aquilonia constitutio malorũ pariat, docet, non respiciens ad eas quæ præcedunt aut sequũtur aeris constitutiones, ut in sequentibus aliquot aphorismis, nempe 11, 12, 13, & 14. faciet. Accedit

Languidos reddit. διαλυτικοί.

Si præualuerint. δυναστεύῃ.

Aquilo præ rit.

Tusses.

Musæ interpretatio improbatur.

quod in tußi, quæ naſcitur ex intemperie frigida, Galeno loco paulo antè citato teſte, nihil expuatur: in ea uero quæ ex compreſſione fit humiditatum quæ in capite ſunt, plurimum. Quare cum ſimpliciter quid malorũ pariat aquilo, hoc loco Hippocrates exponat, de tußi quæ ex frigida intemperie fit, loqui tantũ putemus, ut in qua etiam nihil prorſus expuatur.

Faucĩu aſperitates.

Faucium autem aſperitates aquilo facit nõ alia de cauſa, niſi quod aer inſpiratus faucibus,

Fauces quid?

utpote loco qui præiacet gulæ & gutturi, primum occurrens eas inæqualiter deſiccat, atq; adeò exaſperat. Neque enim τραχύνειν

ταρχύνειν.

Galenus libro 4. Simpli. cap. ſexto aliter interpretatur, quàm ἀνωμάλως ξηραίνειν. Proinde quemadmodum ab acerbo ſapore, qui frigidus & ſiccus eſt, lingua contrahitur, ſiccatur, & exaſperatur: ita etiam ab aquilone, cui idem eſt, ut diximus, temperamentum,

φάρυγγες.

fauces. Notandum autem, Hippocratem ſimpliciter dicere φάρυγγες, quare aliquid ſubaudiendum erit, nempe, ut Galenus etiam in Commentarijs teſtatur, πάσχουσι, hoc eſt patiuntur. Quod etiam è Celſo ſatis liquet, qui lib. ſecundo cap. 1 locum hunc Hippocratis ita conuertit: Ex tempeſtatibus aquilo tußim mouet, fauces exaſperat. Cæterum φάρυγγες hic ſignificare fauces, Galenus abunde in Commẽtarijs docet, qui hac uoce in fœminino uſus genere dixit, τὴν τραχύτητα τῆς φάρυγγος. & iterum, αἱ φάρυγγες. In fœminino autem genere uſurpatam hãc uocem ſignificare fauces, alibi

Muſæ erratum.

demonſtrauimus. Mirum itaq; cur Muſa cõtra Galeni & Celſi ſententiam fauces hic guttur potius, quàm fauces ſignificare temere

Aluos duras.

contenderit. Cur uero aquilo aluum duram, hoc eſt dura excernentem, efficiat, Galenus in Commẽtarijs ſuis expoſuit. Celſus maluit conuertere, uentrem adſtringit: nec inepte, quandoquidem qui dura excernunt, magna etiam ex parte, uentre ſunt adſtricto.

Vrinæ difficultatem.

Quare urinæ difficultatem pariat aquilonia conſtitutio, Galenus in Commentarijs docet.

Horrores.

Aquilonem autem horrorem excitare, ſic enim φρικώδεες conuertit Celſus, cum ſit admodũ frigidus, non eſt

φρικώδεες.

mirum. φρικώδεες itaq; refert τὸ κατάστημα βόρειον, hoc eſt horrida exiſtit aquilonia conſtitutio. Quid autem ſit horror, copioſè monſtrat libro decimo Therap. method. cap. 4. Et libro ſecundo de Sympt. cauſis cap. 7. Galenus.

Laterum & thoracis dolores.

Laterũ & thoracis dolores quare

re fiant aquilone flante, in Commentarijs quoq; suis Galenus indicauit, ut non sit opus nos referre. Pars autē quæ à Græcis στῆθος, à Latinis uero pectus dicitur, pro toto, Galeno etiam teste, thorace hoc loco usurpatur: qui in se complectitur, quicquid utrinq; à costis circunscribitur. Quando itaq; aquilonia tempestas præualuerit, hoc est aquilo uehementior & crebrior cæteris uentis fuerit, talia in morbis, nō quidem fientibus, ut censet Musa, symptomata, sed iam factis expectare oportet. Fientes enim morbos nō sequuntur symptomata, quod non sint affectus, id est ex numero eorum quæ per se permanent & cōsistunt, neq; lædant actiones. Si actiones nō lædunt, igitur nec eos cōsequuntur symptomata, quæ sunt functionum noxæ, ut alibi copiosius demonstrauimus.

Thorax. Musa notatur. Affectus.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Causam aūt adscribēs ob quā, etc.) Musa in hoc explicādo loco se mirifice torquet, nec tamen uerborū Galeni sensum satis assequitur. Quare ut hunc planius enarremus, primū sciendū, Græcè sic legi, τὴν δ᾽ αἰτίαν προσγράψας, causam aūt hæc adscribens, hoc est ijs uerbis, quando iste præualuerit, &c. Quibus utiq; uerbis Galenus innuere uult, Hippocratem per hæc uerba reddidiße causam eius quod fit, hoc est cur auditus hebetetur, caliginosi oculi fiant: horum enim omnium nulla alia est causa, nisi quia austrina constitutio præualuit. Quocirca non est quod Galenus uelit Hippocratem, ut Musa putat, causam adscripsiße, propter quam ubi auster præualuerit, talia in morbis symptomata patiantur: sed potius eius quod fit, hoc est cur auditus hebetetur, &c. Vult itaque Galenus, Hippocratem primum declarasse ac manifestasse id quod fit, quod scilicet auditus hebetetur, oculi caliginosi fiant, caput grauetur, &c. Dein eius rei causam, quod nimirum auster cæteris uentis præualeat. Proinde sic rectius, mea quidem sententia, Galeni uerba legerentur, τὴν δ᾽ αἰτίαν ταῦτα προσγράψας, causam autem significauit hæc adscribens. uel ita, τὴν δ᾽ αἰτίαν αὐτοῦ προσέγραψε, causam uero eius quod fit adscripsit, ijs scilicet uerbis, ubi hæc tempestas præualuerit, &c. ut αὐτοῦ referat τοῦ γινομένου, & προσέγραψε præcedenti uerbo ἐδήλωσε respondeat. Nunc itaq; palàm

Musa Galeni locum nō satis intellexit.

làm ſit hæc uerba, Ob quam, in contextu poſita, eſſe prorſus expungenda. Diſſolutũ.) Græcè, διαλελυμένον, languidum, ut in explicatione huius ſententiæ diximus. Inquit inferius.) Aphoriſmo uidelicet 17. huius ſectionis. Paulo pòſt.) Aphoriſmo nimirũ 22. Eſt enim exanguis.) Adijciendum, & frigida. Græcè enim ſic legitur, ἄναιμός τε γάρ ἐστι καὶ ψυχρά. Conſentaneæ uidelicet aëris, &c.) Græcè, ὡς διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀκολουθῆ κρᾶσιν, quod propter ambientis eueniat temperaturam, frigidam nimirum, quæ horrore ut concutiantur homines efficit.

APHORISMVS VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quando æſtas fit ſimilis ueri, ſudores in febribus copioſos expectare oportet.

Qvum Hippocrates, quid malorum auſter & aquilo uenti præualentes pariant, præcedenti expoſuerit Aphoriſmo, nunc quid temporum anni mutationes conſequatur, docet. Atque pertinet hæc Hippocratis ſententia ad præſagiendi artem, ut omnes ferè huius ſectionis aliæ, quippe qua ratione febres in ea æſtate quæ ueri ſimilis eſt, finiantur, indicat. Fit autem æſtas ueri ſimilis, Galeno in Commentarijs teſte, quum σύμμετρον τῇ κράσει, temperatura cõmoderata fuerit. Eſt enim uer, ſi per ſe æſtimetur, temperatum, ut idem Galenus noſter lib. 1. de Tempe. cap. 4. copioſe & diſerte monſtrat. Quod etiam nos multis ca. 9. noſtri Compendij demonſtrauimus. Non eſt autem mirum, quod multi ac copioſi ſudores in febribus fiant, ubi æſtas fit ueri ſimilis, hoc eſt temperata fuerit. Nam tunc moderata ſuo calore, perinde atq; in uere accidere ſolet, Galeno infrà Commen. 20. teſte, humiditates corporis ad cutem trahit, non autem per modum uaporis diſcutit. quare meritò uniuerſa humiditas in febrium iudicijs excreta, ſudores efficit. Non autem in febrium tantum iudicationibus, uerum etiam aliorum morborum qui ſudore finiuntur, Galeno in Commentarijs quoq; teſte, qui ait, ἐν ταῖς τῶν νούσων κρίσεσι, ſudores affatim excretos expectare in iſta æſtate oportet. Febrium uero tantum meminit

Æſtas quæ ueri ſimilis.
Ver temperatum.
In æſtate tẽperata cur multi ſudores in febribus.

minit Hippocrates, quod scilicet sudores, ut testatur Galenus lib. 3. de Crisib. cap. 3. omnibus febribus, præcipue autem ardentibus, proprij sint. Cur febriū tantum meminit.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Quod aliqua humiditas.) Addendum est, superuacua. Græcè enim est, οὔτ᾽ ἄνευ τοῦ περιέχεσθαι τινὰ ὑγρότητα περιττὴν ἐν τῷ σώματι, neq; absq; hoc quod aliqua superuacua humiditas in corpore contineatur. Et sanè necessariò additur superuacua, quod nullo non tempore humiditates bonæ, atq; ad corporis alimoniam necessariæ in corpore contineantur. Horum uero alterum.) scilicet calor ambientis, est in æstate: alterum uero, humiditas nimirum superuacua in corpore, hyeme. autumno uero neutrum, quia non calor ambientis in eo esse potest, quum in calore & frigore sit inæqualis: neque humiditas, quia per excessum siccus est.

Vere autem utrunq;.) Ex hoc loco imperiti quidam colligunt, uer esse calidum & humidum, atq; adeò sibi pugnare ac contradicere Galenum asserunt, ut qui paulo antè uer esse temperatum dixerit, nunc uero calidum & humidum, eo quod dicat utrunq;, calidum uidelicet et humidum, esse in uere. Quod si igitur, inquiunt, calidum & humidum est uer, ut sit temperatum fieri non potest. Quippe, ut metipse Galenus lib. 1. de Tempe. cap. 4. testatur, omnium aëris temperamentorum peßimum existit, id quod calidum & humidum est. Obiectio. Atqui si recte Galeni uerba expendere uoluißent, longe aliud quàm ipsi finxerunt hunc ipsum sensisse, haud dubie animaduertissent. Obiectionis dissolutio. Neq; enim quod illi putant, hoc loco Galenus asserit, uer esse calidum & humidum: sed inquit, ἄμφω δ᾽ ἐν τῷ ἦρι, ambo autem in uere sunt. Ver non est calidū et humidum. Refert autem hæc dictio Ambo, ea de quibus antea sermonem habuit. Non sunt autem alia nisi calor ambientis, & redundans seu superuacua in corpore humiditas. Ambo igitur, calor scilicet aëris, & redundātes humores corporis, in uere sunt. Calorem uero aëris esse in uere, palàm testatur Galenus, qui Cōment. 20. huius sectionis ita scriptū reliquit: κατὰ γ᾽ τὸ ἔαρ ἡ ἐκ τοῦ περιέχοντος θερμασία χέουσα τοὺς χυμοὺς ἐξάγει πρὸς τὸ δέρμα, uerno tempore ambientis calor fundens humores,

ad cutem educit. Porro humiditatem superuacuam ueris tempore in corpore esse propter hyemem antecedentem, quæ eandem coaceruauit: non mirum est: quippe constat hyemem esse humidã. Verum aduersus ea quæ nunc diximus, ita subinde instabunt. Galenus palàm asserit, ut tu quoq; fateris, ambientem uerno tempore esse calidum: calidum uero excessum, Galeno libro primo de Temperamen. ca. 4. autore, significat. igitur effugere nõ poteris, quin uer haud esse temperatum concedas.

Alia obiectio.

Quibus uicißim sic respondemus. Quum calidum sit uox ὁμώνυμος, multaq; significet, cauendũ unice erit ne nobis homonymia imponat. Quod faciemus, si diligenter de eius significationibus, quæ quidem ut iam dictum est, uariæ sunt, distinxerimus.

Responsio.

Nam calidum, Galeno libro tertio de Simplic. medic. facult. cap. 11. autore, id subinde appellamus, quod est mediocriter temperatum: sicut balneum quod est eiusmodi, ac potionem. Sic etiam uocamus id quod à temperato non multum deficit. Adhæc quoque quicquid calidius est, ita nominamus.

Calidi uariæ acceptiones.

Quum itaq; calidum uer à Galeno appellatur, calidum in prima eius significatione usurpatur, idemq; quod temperatum significat. Aut si ad finem ueris respexeris, qui parũ ad caliditatem declinat, nihil prohibet quin in altera significatione calidum usurpasse dicas. Nam ita nihilominus uer temperatum erit, quandoquidem declinatio hæc excessus nomine non censeatur, quum εὐκρασίας & mediocritatis latitudinem nõdum excedat, ut copiose libro primo de Tuenda sanitate cap. quarto ostendit.

Ver quomodo calidum à Galeno dicatur.

Tamen quum ita loquimur, exquisita nominum appellatione non utimur. Si enim exquisitè loqueremur, quemadmodum etiam Galenus libro tertio Simpl. cap. 11. testatur, quod symmetrum est, non calidum, sed temperatũ nũcuparemus. Quod uero ab illius recederet modo, si ad calidius quidem immoderatione sua accederet, tum plus, tum minus calidum. Sed ut tandem rem in pauca contrahamus, quum uer sit temperatum, ubi per se, sicut debet, æstimetur, atque adeò in hoc ipso sit aeris calor moderatus, fit ut nunc simpliciter temperatum, nunc etiam calidum dicatur, perinde atq; balneum aquæ dulcis.

Symmetrum est temperatum.

Tota igitur simul humiditas, &c.) Græcè, ἀθρόως οὖν ἐν τοῖς τῶν νούσων κρίσεσι τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον. Vniuersa igitur humiditas

miditas in morborum iudicijs confertim expulsa, &c.

APHORISMVS VII.

Ἐν τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ὧδι πλέον ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πουλὺ καὶ τὰ νουσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Per ſiccitates febres acutæ fiunt. Et ſi quidem annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecit cõſtitutionem, morbos quoque tales, magna ex parte, expectare oportet.

AD prædicendi artem hæc ſententia pertinet, in qua Hippocrates docet, quod tales magna ex parte morbi generentur, qualis temporis aut totius anni fuerit cõſtitutio. Inquit enim, in ſiccitatibus, ut conuertit Celſus libro ſecundo ca. primo, uel, ut nos interpretati ſumus, per ſiccitates, quos αὐχμοὺς *uocauit Hippocrates, fiunt febres acutæ. Per ſiccitates uero intelligere oportet tẽpora plus iuſto ſicciora, quod ex Philotheo ipſo ſatis liquet, qui hoc ipſum* αὐχμὸν *ſignificare, in hunc modum ſcribens, tradit.* αὐχμὸν καλεῖ Ἱπποκράτης τὴν ξηρότητα, τὴν πέρα τοῦ μετρίου. *Quod Galenus etiam confirmat, qui libro primo Epide. conſtit. 1. Comment. quarto ſic ſcriptum reliquit.* τὴν ξηροτέραν τοῦ προσήκοντος κατάστασιν, αὐχμὸν ὀνόμασε μὲν οὐ πάνυ συνήθως. εἰώθαμεν γὰρ οὐ τὴν ἁπλῶς ξηροτέραν, ἀλλὰ τὴν ἄκρως ξηρὰν ὀνομάζειν οὕτως. *His enim uerbis diſerte ſignificat, Hippocratẽ præter aliorum morem, conſtitutionem plus iuſto ſicciorẽ nominaſſe* αὐχμὸν, *cum cæteri ſic appellare conſueuerint eam quæ ſumme ſicca eſt, non quæ ſimpliciter ſiccior. Per acutas autem febres, quæ cito definunt, & grauia habent ſymptomata, accipiendæ. Hæ uero in ſiccioribus temporibus ideo fiunt, quia ſiccitas humores efficit biliosos, qui ſubinde febres pariunt acutas. Atque hæc pro intelligenda prima huius Aphoriſmi parte ſufficere cenſemus. Ad alteram itaque accedamus, in qua ait: Quod ſi uero uniuerſus annus magna ex parte talis, hoc eſt ſiccus fuerit, qualem fecit conſtitutionem, tales etiam magna ex parte morbos expectare oportet. Quibus uer*

Siccitates.

αὐχμὸς

Acutæ febres.

bis innuit Hippocrates, *anni constitutionib. respondere morbos, ut si anni constitutio sicca fuerit, siccos ac biliosos, atque adeò acutos morbos fieri necesse sit. Contrà si humida sit anni constitutio, humidos etiam pituitosos & longos morbos pariet. Non autem temere dictum est ab* Hippocrate, *si annus magna ex parte talis fuerit: quia uix fieri potest ut uniuersus annus siccus sit, ita ut non aliquando etiam pluuiæ interueniant. sufficit itaq;, ut magna ex parte talis sit: hoc est, ut siccitas humiditati præualeat. Ita non abre etiam dixit, tales magna ex parte morbos expectare oportet. Solent enim & alia morborum genera præter hæc quæ constitutioni præualenti conueniunt, ingruere: at rarius. Quare magna ex parte morbi qui accidunt, constitutioni anni respondent.* Repetitur *hæc altera aphorismi pars in libro* Hippocratis *de* Humorib. *ijs uerbis*, ἢν μὲν ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος τοιοῦτο ἔῃ, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησε, ἐπὶ πλεῖον, καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα.

Magna ex parte.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Paulo pòst.) Nempe Aphorismo decimoquinto huius sectionis. Constitutionum anni.) Adijciendum, quod in totum dixerim. Græcè enim est, τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον, οἱ μὲν αὐχμοὶ, &c. His adiungens.) Scilicet 16. aphorismum huius sectionis tertiæ. Cætera sunt clara.

APHORISMVS VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν, ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδίδωσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

In moderatis temporibus, quũ tempestiua fiunt tempestiue, morbi stabiles & boni iudicij accidũt. In immoderatis autem, instabiles, & mali iudicij.

DOcet hoc in loco Hippocrates, *quibus anni temporib. morbi stabiles & boni iudicij fiant, & quibus item instabiles & mali iudicij. In moderatis enim temporibus, quas ipse* καθεστῶτας *uocat, si quæuis tempestiuè & conuenienti tempore fiant, stabiles & synceri morbi oriuntur.* Καθεστῶτας *uero* καιρὸς, Galeno in Com-

καθεστῶτες καιροὶ.

in Commentarijs teste, Hippocrates appellat tempora, quæ ordine quodam suam seruant temperaturam. Seruant autem suam temperaturam, quum in qualitatibus suis non admodum excedunt, ueluti ubi autumnus non fuerit ualde siccus, sed, ut Hippocrates ait, aquæ etiam descendũt: hyems non admodum frigida, neque ualde sicca, sed mediocritatem seruet. Quare hæc tempora latine commodißime moderata dicuntur, ut meritò antiqui interpretis conuersio, qui reddidit, in moderatis temporibus, reliquis sit præferenda. Est enim Græcis καθίστημι interdum, idem quod moderor. Hæc etiam interpretatio aptißime cum ijs quæ Galenus in suis Commentarijs ex libello Hippocratis de Aëre aquis & locis affert, quadrare uidetur. Cæterum ὡραῖα hoc loco Hippocrates uocat tempestiua, id est quæ opportune & suo tempore fiunt. ut sit sensus: Si in moderatis temporib. omnia, siderũ scilicet ortus et occasus, pluuia, serenitas, & uenti, opportune ac suo tempore fiant, morbi εὐσταθέες, hoc est stabiles, quieti, cõstantesúe, & εὐκρινέες, id est faciles & synceri futuri sunt. Quasi diceret, morbi qui in ijs temporibus accidunt, non erunt inæquales & uarij, ut sunt autumnales, sed constantes, synceri & puri. Non ineptè etiam quis interpretabitur εὐκρινέες, boni iudicij. nam ut Phauorinus testatur, εὐκρινὴς Græcis συνήθως μὲν ὁ ἐξ ἀῤῥωστίας ὑγιαίνας, consueto more dicitur qui à morbo leuatus est. Eiusq; rei rationem subiungit inquiens, λέγεται δὲ διὰ τὸ εὖ κεκρίσθαι, sic autem dicitur propterea quod sit bene iudicatus. Nemo enim à morbo liberatur, nisi bona iudicatio præcesserit. Significat uero εὐκρινές, eodẽ autore, etiam τὸ εὐχερὲς καὶ καθαρὸν, καὶ σαφές, id est facile, syncerum & manifestum. Ita ut Musa hoc loco non recte cõtendat εὐκρινέστατον (sic enim aliqui codices Hippocratis habent, pro εὐκρινέες) haud significare facillimum. Quanquam uero parum referre uidetur, εὐκρινέας synceros, faciles, aut boni iudicij interpretemur: sunt enim synceri omnes morbi, etiam boni iudicij: tamen, mea sententia, rectius hic legeretur εὔκριτοι, id est boni iudicij, quod alijs etiam in locis Hippocrates huic dictioni δύσκριτον, cuius in hoc quoque Aphorismo mentio fit, εὔκριτον opponit, ut in prima sectione Aphoris. 12. ubi inquit, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα. Non est autem

Quando tẽpora seruãt suã naturã.

Moderata tempora.

καθίστημι.

ὡραῖα.

εὐσταθέες.

εὐκρινέες.

εὐκρινής.

Musa.

mirum, in temporibus moderatis, constantes & boni iudicij morbos fieri: quippe tum natura et facultas robustæ sunt, facileq; morbi stabilis causas demoliuntur. Porrò in temporibus immoderatis, sic enim uox ἀκαταστάτοισι interpretari debet, quod ἀκαταστασία Græcis sit seditio, in qua quidem nihil moderatum existit, sed omnia turbata, morbi instabiles, inquieti, turbarumq; pleni, & δύσκριτοι, hoc est mali iudicij: sic enim Galenus interpretatur dicens, δυσκρίτους, τουτέστι κακοκρίτους. Musa tamen contra Galeni mentē δύσκριτοι difficiles interpretatur, non animaduertens δὺς planē opponi τῷ εὖ, & morbos dici δυσκρίτους, quod cum periculosis & grauib. symptomatis iudicentur, ut latius in Commentarijs suis, et infrà sect. 4. Cōmen. uigesimonono docet Galenus. Quinetiā Phauorinus diserte δὺς significare idem quod ἱκανῶς scribit. Quum itaque ἀκατάστατοι καιροὶ sint tempora immoderata, suasq; temperaturas non seruantia, atq; adeò talia in quibus nihil ordine & opportune fit, nihil mirum morbos etiam in ijs accidentes esse instabiles & mali iudicij. Repetitur hic Aphorismus ad uerbū ferè lib. 2. Epid. sect. 1. ab Hippocrate, qui ait, ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσι ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέστατοι αἱ νοῦσοι. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. Sic enim legendus hic Hippocratis locus erit, qui in omnibus Græcis exemplaribus, & eo potißimum quod ex Frobeniana officina prodijt, mire deprauatus est.

ἀκαταστασία. — δύσκριτοι. — Musa. — ἀκατάστατοι καιροὶ. — Exemplar Hippocratis Frobenianū mire deprauatum.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In libro de aqua, aere, &c.) Hic locus qui in præsentiarum à Galeno citatur, nusquam in Græco Hippocratis codice excuso reperitur, ita ut facile quispiam hic Galenum nostrum de memoriæ lapsu insimulare posset, nisi constaret eum libellum græcum qui hodie sub titulo de Aere aquis & locis circūfertur, in multis locis esse mutilum & decurtatum, quod tamen à paucis, quod sciam, adhuc est animaduersum. Esse autem hunc locum cuius hic meminit Galenus, in libello Hippocratis perscriptum, ex Latina antiqui interpretis conuersione abunde liquet, qui eum quidem ijs reddidit uerbis: » Si enim ortus et occasus stellarum prout debet fuerit,

Libellus græcus Hippocratis de aere aquis et locis non est integer.

& in autumno aquæ multæ, in hyeme uero paucæ, neq; serena neque frigida plus opportuno: uere quoque & æstate aquarũ contemperantia, annum sanum atq; saluberrimũ necesse est eße. Quæ sane interpretis uerba per omnia respondent uerbis Hippocratis à Galeno in Commẽtarijs productis. Quapropter, ut libellũ græcum Hippocratis in omnibus excusis codicibus, quandoquidem in nullo eorum reperiatur, esse decurtatum fateamur oportet. Quæ autem in hoc libello desiderantur, ea perperam ab imperito quodam librario adiecta sunt libro alteri Hippocratis, quẽ ille de Vulneribus capitis inscripsit, in quo hic Aphorismus ad uerbum ita habetur. περὶ δ᾽ ἐτῶν ὧδε ἄν τις ἐνθυμεόμενος διαγινώσκῃ, ὁκοῖόν τι μέλλοι ἔσεσθαι τὸ ἔτος, εἴτε νοσερὸν, εἴτε ὑγιεινόν. ἢν μὲν γὰρ κατὰ λόγον γίνηται τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῖς ἄστροισι δύνουσί τε καὶ ἐπιτέλλουσιν, ἔν τε τῷ μετοπώρῳ ὕδατα γένηται, καὶ ὁ χειμὼν μέτριος, καὶ μήτε λίην εὔδιος, μήτε ὑπερβάλλων τὸν καιρὸν τῷ ψύχει· ἔν τε τῷ ἦρι ὕδατα γένηται ὡραῖα, καὶ ἐν τῷ θέρει, οὕτω τὸ ἔτος ὑγιεινότατον εἰκὸς εἶναι. De temporibus uero anni utique quis mentem adhibens, sanus'ne an morbosus futurus sit, ita dignoscat. Quippe si ritè & conuenienter signa hæc per ortus et occasus siderum fiant, siq; in autumno pluat, & hyems mediocris fuerit, neque admodum sicca, neque frigida præter modum, si denique uere & æstate pluat tempestiuè, sic annũ par est sanißimũ fore. Vbi animaduertẽdum erit, nos εὔδιος contra omnium ferè interpretum sententiam, qui serena interpretati sunt, conuertisse sicca: quod scilicet hoc loco serenam hyemem significare non poßit. Experientia enim ipsa unà cũ ratione docet, serenos hyemis dies turbidis esse multo frigidiores. Quapropter quum idem sit dicere hyemem non esse ualde serenã, & non impense frigere, ideo si εὔδιος dictionem serenam interpretemur, frustra ab Hippocrate adiectum erit, neq; frigidã præter modum. Neq; etiam εὔδιος tepidã significat hoc loco, ut Theodorus est interpretatus, hyemem: quod apud nullum probatum, quod sciam, autorem ullum extet testimoniũ, εὔδιον tepidũ significare. Accedit, quod si εὔδιος tepida interpretabimur, frustra Hippocratem subiecisse, neq; frigore id quod opportunũ est excedẽs, fateamur necesse est. Nam si frigore quod opportunum erit, haud excesserit,

εὔδιος q̃d significet.

Hippocratis locus difficilis enarratus.

εὔδιος non significat tepidum.

expreſſerit, hoc eſt, ſi ſuam ac naturalem frigiditatem hyems retinuerit, non poterit eſſe mediocriter tepida. Aut contrà, ubi mediocriter tepida fuerit, frigida eſſe haud poteſt, quod tamen eius naturæ maximè aduerſatur. Proinde εὔδιος hic potius, ut nos interpretati ſumus, ſicca denotat: quandoquidē Hippocrates nihil aliud uelit, quàm quod hyems debeat eſſe mediocriter humida et frigida. ideoq; ait, neq; ualde ſicca: quod ipſum naturæ eius, quæ humida eſt, repugnet: neque frigore, id quod opportunum eſt excedens, id eſt, retinere debet ſuam frigiditatem, eamq; non excedere. Præterea εὔδιος ſignificare ſicca, ex ijs quæ præcedunt & ſequuntur etiam colligi poteſt. Quippe uult Hippocrates, nulla prorſus anni tempora, atque adeò ne æſtatem quidem ipſam, & autumnum, pluuijs carere, tantum abeſt ut hyemem mediocrem, naturamq; ſuam ſeruantem, admodum ſiccam eſſe concedat. Poſtremū εὔδιος ſiccam denotare hyemem, Phauorinus quoq; ipſe confirmat, qui ita ſcriptum reliquit. εὔδιος κυρίως ἡ ἀέρος ἀβροχία. eudios proprie eſt aëris ſiccitas. Hunc locum copioſius tractare libuit, quod à nullo, quod ſciam, ſit recte enarratus. Neq; ualde ſerena.) Græcè, καὶ μήτε λίαν εὔδιος. Conuertendū itaq; ſicca, propter cauſas iam expoſitas. Neq; frigore excedens.) Addendum, id quod opportunum eſt. Græcè enim eſt, μήτε ὑπερβάλλων τὸν καιρὸν τῷ ψύχει. Præterea hyems mediocris, hoc eſt, ſuam naturam ſeruans, per exceſſum quidem frigida eſt, attamen eius frigiditas non eſt tanta ut id quod opportunum eſt, id eſt conuenientem ſuæ naturæ modum excedat, quemadmodū paulo antè etiam diximus. Ductū.) Græcè, ἅπαντα γὰρ ὅσα μὴ φυλάττει κατά τι τὴν τοῦ καθεστῶτος ἔτους ἀγωγήν. omnia enim quæ non ſeruant aliqua ratione moderati anni conſtitutionem. Neq; enim ἀγωγὴ apud Hippocratem aliud ſignificat quàm κατάστασιν, Galeno teſte, qui lib. 1. Epide. conſti. 1. Comment. 1. ita ſcriptum reliquit. ἀγωγὴν δὲ δηλονότι τὴν κατάστασιν ὠνόμασε τοῦ περιέχοντος, agogen quidem ambientis nominauit conſtitutionem.

APHORISMVS IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν, ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Per

Per autumnum morbi acutissimi & exitiosissimi omnino accidunt. Ver autem saluberrimum, & minime morbis exitiosis obnoxium.

IN hoc Aphorismo duo inter se confert tempora Hippocrates, nempe uer & autumnum, hocq; esse saluberrimum, & minime exitiosum: illum uero insaluberrimũ, ut qui maxime letales & acutißimos pariat morbos, idq; propter suam in calore & frigore inæqualitatem, ut Galenus in Commẽtarijs fusius explicat. Quippe in autumno mane frigus uiget, circa meridiẽ magnus æstus, qui rursus ad occidentem solem mutatur in frigus. Quare plurimum hoc loco à uero deuiat Antonius Musa, qui autumni qualitates esse scribit frigiditatem & siccitatem. Neque enim, ut iam commemoratum est, & copiosius à Galeno libro primo de Temperamẽt. cap. quarto, & libro primo Epid. constit. 1. Commen. 1. docetur, autumnus simpliciter loquendo frigidus est, sed planè inæqualis. Præualet quidem in autumno frigidum calido, quia bis frigus uiget, semel autem tantum calor: nihilominus tamen inæqualis est, quod scilicet in eo non solum frigiditas perpetuò, imò etiam interdum calor superet ac dominetur. Proinde quum frigidũ & siccum facit Musa autumnũ, miris se modis torquet in inquirẽda causa cur autũnus sit insalubris, eoq; tandẽ progreditur ut pugnantia dicere nihil metuat, nunc frigidũ, nunc inæqualem esse autumnũ aßerẽs. Quod quidem palàm deprehendent, qui illius Commentarios euoluere uoluerint. neq; enim ad uiuum singula illius hoc loco errata excutere nobis placuit. Cæterum insalubrem esse autumnum Hippocrates asserit, quod in eo fiant acutißimi morbi, hoc est, Galeno sect. secunda Aphoris. Comment. uigesimotertio teste, uehementissimi, & ad suum uigorem celerrime properantes. Quinetiam Galenus libro primo Epidem. sect. 3. Commen. 3. acutißimos morbos esse scribit eos qui breui tempore decernunt. Mirum itaque est cur Musa in eius loci explicatione aduersus Galenum ipsum, & omnium medicorum consensum, acutißimos morbos, non eos qui breui tempore decernũt, sed peßimos interpretetur. Sed excutiamus rationem, quæ ut idipsum faceret compulit. Nam, inquit, si intelligas

Autũnus cur insalubris.

Musæ lapsus in autũni tẽperatura.

Acutißimi morbi.

Musæ interpretatio improbatur.

2. Aphor. 25. præcise de acutie penes breuitatem, falsus erit Aphorismus is: Aestiuæ quartanæ breues, autumnales longæ. Quasi uero Hippocrates in eo Aphorismo simpliciter omnes febres autumnales esse longas pronunciauerit, & non adiecerit, Magna ex parte. Præterea in Aphorismo quem nūc enarramus, non simpliciter ait, per autūnum acutissimi morbi accidunt, sed cum adiectione acutissimi & exitiales. Quæpropter fieri quidem potest ut per autumnum etiā fiant longiores febres, at minime exitiosæ. Quid multa? in eo Aphorismo quem producit Musa, Hippocrates febres inter se confert, cæterisq; paribus existentibus, cuiusque generis febres atque morbos æstate esse breuiores quàm autumno asserit. Haud tamen inficias it, quin acutæ, atq; adeò breues etiam febres ac morbi autumno fieri queant. Acutos autem fieri morbos in autumno, infrà quoq;, nempe Aphorismo uigesimosecūdo huius sectionis, ubi ex

Exitiosissimi morbi in autumno cur fiant.

professo qui in eo accidant morbi tradit, palàm ostendit, dum ait, Autumno anginæ, ilei, & furores fiunt. Non autem acutissimi tantum morbi in autumno fiunt, uerumetiā omnino exitiosissimi, idq; collatione ad reliqua tempora quæ minus exitiales afferunt mor-
1 bos. Exitiosos autem fieri morbos contingit, primò propter eius inæqualitatem, quæ multorum prauorum humorum causa existit.
2 Deinde quod tēpus æstiuū, quod præcessit, humores ueluti assauit.
3 Tertiò, quod per æstū uires sint redditæ imbecilliores. Et quartò,
4 quod humores uitiosi iterum petere ob ambientis frigiditatē, quæ matutino tempore ac uesperi uiget, profundum corporis incipi-
5 unt. Quintò, quod hoc tempore propter fructuū ferè omnium copiam, prauorum humorum multitudo procreetur. Aliqua tamen exemplaria non legunt τὸ ἐπίπαν, id est omnino, sed ὡς ἐπίπαν, quod est magna ex parte: ut sit sensus, magna ex parte morbos autumno ortos esse acutissimos & exitiosos. Porro ut autumnus propter suam inæqualitatē est insalubris, ita uer propterea quod

Ver saluberrimum, quia temperatū.

sit temperatum, ut in Commentarijs suis Galenus testatur, saluberrimum existit. In præfatione præterea libri primi Epidemiorum, uer esse εὐκρατώτατον, id est maxime temperatum, Galenus etiam affirmat. Et in Commentario primo eiusdem libri, in medio esse hyemis & æstatis, hoc est neq; frigidum neq; humidum, neq; calidum neq;

siccum

siccum esse asserit, igitur in utraq; oppositione temperatum. Quæ quidem testimonia ut produceremus, Brasauolus nos coëgit, qui in huius sententiæ enarratione non ueritus est dicere, uer simpliciter non esse temperatum, quia scilicet calidum & humidum sit. Quod cur fecerit, satis mirari non possum, præsertim cum constet Galenum nostrum lib. 1. de Tempe. ca. 4. disertè asserere, uer simpliciter, hoc est suapte natura æstimatum, non ex alterius comparatione, esse temperatum: quod neq; sicut in hyeme plus ualet in eo frigidum quàm calidum, neq; sicut in æstate minus. Ad eundem modum siccitatis humiditatisq; æquabilitatem in eo spectes. Neq; scilicet in eo sicut in æstate præualente sicco, neq; sicut in hyeme exuperante humido. Præterea quo modo calidum & humidum, simulq; temperatum, ad corpora nostra collatum, quia illa parum alteret, dici queat, non uideo. Si enim calidum & humidum est, tale non alia ratione erit, nisi quatenus corporibus nostris collatũ, ea calefacit & humectat. Si igitur calefacit & humectat, igitur temperatum esse haud potest. Quippe calidum & humidũ, ut antea est demonstratum, excessus sunt nomina. Accedit quod si calidum & humidum esse uer concedamus, non erit certe, quod tamẽ hic palàm affirmat Hippocrates, saluberrimum. Nam inter omnia aeris temperamenta, Galeno nostro lib. 1. de Tempe. cap. 4. teste, calidum & humidum pessimum existit, uitæq; humanæ maximè aduersatur. Quare ridiculum est quod Musa hic asserit, caliditatẽ & humiditatem ueris, esse qualitates nostræ uitæ maximè propinquas, quia uita in caliditate & humiditate consistat. Quasi uero externæ caliditatis & humiditatis eadem sit actio quæ internæ, quum constet à calido & humido innatis corpus nostrum conseruari, ab externis autem dissipari & corrumpi. Cæterum Hippocrates uer etiam esse minime mortiferum, aut morbis exitiosis obnoxium ait: idq; necessariò est adiectum, ne scilicet sic uer esse saluberrimum quispiam putaret, ut nulli prorsus morbi in eo fierent. Morbos enim in uere fieri paulo pòst, in Aphorismo nimirum 20. manifeste docebit Hippocrates. Vtcunq; autem in uere accidere morbos contingat, tamen omnes eiusmodi erunt, ut periculo uacent. Quocirca nihil prohibet, quin uer dicatur saluberrimum,

Musæ erratum, uer esse temperatum negantis.

Caliditas & humiditas aeris nõ sunt qualitates uitæ nostræ propinquæ.

Ver morbis exitiosis minime est obnoxium.

non obstante quod morbos suos habeat, quandoquidē minime sint exitiosi, sed potius ut ita dicam salubres, quum per eos corpus nostrum à uitiosis expurgetur humoribus, ut in explicatione iam citatæ sententiæ copiosius dicemus. Verum hic ab aliquo quæri posset, si uer saluberrimum est, cur igitur uerno tempore sanguinē esse mittendum, non solum Hippocrates, uerumetiā Galenus multis in locis suadent? Certe non alia ratione, quàm quod metuant ne corpus plenū, humoribusq; multis refertum hoc tempore, tanquā minus salubri, morbos incidat. Respondeo, fieri quidem posse ut in hyeme mediocri & seruante suam naturam, omnia in corpore animantis bene administrentur, atque adeò plus sanguinis boni generetur. Tamen quum uer quod subsequitur sit temperatum, non aufertur is sanguis, quod metus sit ne in uere morbos pariat: sed ne æstatis subsequentis calor illum extendens, ac diffundens, & quodammodo efferuere faciens, multorum morborum causa existat, quemadmodum Galenus sect. prima Aphoris. Comment. 15. testatur ita scribens: Antè æstatis initium circa ultimam ueris partem homines & sibi & iumentis sanguinem detrahunt: quoniam ad memoriam reuocant, quib. capiantur morbis, quando repente calor æstiuus superuenerit. Hic enim plus sanguinem extendit, atq; diffundit, & quodāmodo efferuere facit, adeò ut qui hactenus mediocris fuerat, non poßit amplius in uenis contineri, sed uel disrūpat ipsas, uel exedat. Et quando impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs imbecilliorem, uel in ipsa inflammationem, uel erysipelas, uel aliquod aliud eiusmodi morbi genus efficiat. Nam multo plures ac grauiores morbi, quibus plenitudo dedit occasionem, ex humorum fiunt fusione.

Cur uerno tēpore uena sit incidēda.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Vt quod bonam habet temperaturam.) Græcè, ὡς ἂν εὔκρατον ὄν, ut quod temperatum existat. Quandoquidem uer temperiem habet.) Græcè, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἔαρ εὔκρατόν ἐστι, τῷ δὲ φθινοπώρῳ. Siquidem uer temperatum est, autumno aūt, &c. Deinde æstiuum subsequitur tempus.) Græcè, εἶτα διαδέχεται τὴν θερινὴν ὥραν. Significantius itaque dixisset interpres, Deinde æstiuo succe-

succedit tempori, scilicet autumnus. Qui nullo uictu utuntur.) Græcè, τοῖς δὲ οὐκ ὀρθῶς διαιτωμένοις, qui prauo utuntur uictu.

Ex superabundanti.) Græcè ἐξ ἐπιμέτρου legitur, sed falso. Scribendum enim erat ἐξ ἐπιμέτρου, id est tanquam auctarium accedũt. Est enim ἐπίμετρον Græcis nihil aliud quàm auctariũ, quod iustæ mensuræ adijcitur, ut alibi etiam diximus. Fructus.) Adijciendum, molliores. quippe Græcè est, τὸ κατὰ τὰς ὀπώρας. Sunt enim ὀπῶραι, omnes herbacei & mollioris corticis fructus, quales sunt mora, pruna, cerasa, ficus, & id genus alij. His contrarij fructus, ἀκρόδρυα Græcis uocantur, ut in Annotationibus nostris in tertium librũ Galeni de Tuend. san. conscriptis etiã mõstrauimus.

Græcus Galeni codex emendatus.

ἐπίμετρον.

ὀπῶραι.

ἀκρόδρυα.

APHORISMVS X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖσι φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus.

DAmnat hoc loco Hippocrates autumnum ea de causa, quod tabidis ac extrema consumptis macie perniciosus sit. Neq; enim φθίνοντας alios appellat Hippocrates, Galeno & Philotheo autoribus, quàm τοὺς ὁπωσοῦν συντηκομένους, καὶ οἷς ἑλκοῦται ὁ πνεύμων, hoc est, eos qui quomodocunq; tabefiunt, & quibus pulmo exulceratur. Verbum autem συντήκεσθαι bifariam accipitur apud Græcos medicos. Proprie pro eo quod est μαραίνειν, id est extrema macie consumi & tabescere. Improprie autem pro λεπτύνεσθαι, hoc est attenuari & comminui, ut suprà quoque à nobis dictum est, nempe sect. secunda Aphoris. uigesimooctauo. Rectè igitur Leonicenus φθίνοντας tabidos uocauit, quandoquidem Cicero & Celsus libro tertio cap. uigesimosecundo tabis uocẽ generatim etiam pro omni corporis macie usurpauerint. Quod uero autũnus tabidis malus sit, nulla alia de causa accidit, quàm quod graciles & ex quacunque occasione extenuati, à causis exterioribus facilime lædantur, quod scilicet carnibus omniq; pinguitudine prorsus destituti, nullum omnino propugnaculum habeant, quod illos ab iniuria externarum causarum uindicet. Quum uero autũnus sit inæqualis ac uarius, nihil mirum si tabidi in eo plus obesis & carnẽ munitis offendantur. Quod magis accidere solet, ubi pro

φθίνοντες.

συντήκεσθαι.

Autumnus tabidis cur malus.

pter pulmonis exulcerationem tabidi ſunt. Quippe autumni frigus in profundum ſubiens, pulmonem potiſsimum, aliasq; principes partes lædit ac infeſtat. ✠ Aphor. 20. *Siquidem frigidum, ut ait Hippocrates, ulceribus mordax eſt. Atqui non ſolum frigiditate ſua, quæ calorem, ut ſuprà dictum eſt, ſuperat: ſed & ſiccitate tabidis, utpote antea ſatis exiccatis, moleſtus eſt. Quanquam ijs qui exulceratione pulmonis tabidi fiunt, ulcerum ratione, ſiccitas nō aduerſatur, ſed potius iuuet. Hinc eſt quod Galenus libro quinto Therap. metho. cap. duodecimo, Tabiarum aerem, eo quod ſiccus ſit, magnopere pulmonis exulcerationib. competere ſcribat. Repetitur hæc ſententia ab Hippocrate libro ſexto Epidemior. part. ſeptima, Aphoriſ. decimotertio.*

ANNOTATIONES IN GALENI *Commentarios.*

Vtrum uero illos ſolum nominet tabidos.) Græcè eſt, φθίνοντας. Idem aūt ſcribit lib. 1. Epid. Conſtit. 2. Cōment. 13. Galenus di- φθινώδεες. *cens, φθινώδεας καὶ φθινοῦντας, hoc eſt tabidos quos dicat Hippo-*
" *crates, parum conſtat. Nam eos quorum corpus quomodocunque*
" *extenuatur & tabeſcit, ſic nominare conſueuit, nedum eos quibus*
" *ob pulmonis exulcerationem marceſcit.* *Tabefactos.) Græcè, συντηκομένους, improprie uſurpata uoce, pro omnib. ex quacū que occaſione extenuatis.*

APHORISMVS XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Inter anni tempora ſi hyems plus iuſto ſiccior & frigidior fuerit, uer autem pluuium & auſtrinū, febres acutas fieri æſtate neceſſe eſt, & lippitudines, & difficultates inteſtinorum, præſertim mulieribus, & uiris natura humidis.

Suprà

SVprà ex Hippocratis in libro de Aere aquis & locis sententia didicimus, quòd is esset annus moderatus & salubris, in quo singula eiusdem tempora suam retinerent temperaturam. Nunc ex eodem nobis discendum erit, quæ tempora ab ista commoderatione deficiunt & recedunt, quidq; tum malorum hominibus afferant. Nam cum antea generatim dixisset, mutationes temporũ 1. Aphoris. huius sect. parere morbos, iam particulatim idipsum in mutationib. quæ per plura anni tempora fiũt, ostendere conatur. Orditur autem ab ijs quæ non multum à sua naturali temperatura recedunt, hyeme nimirum sicca & aquilonia, & uere pluuioso & austrino. Quod autem initio ait, περὶ δὲ τῶν ὡρέων, bifariam interpretari potest. Primum quidem, ut hæc uerba sint ueluti inscriptio quædam eorum quæ sequuntur, atque tum subaudiendũ erit ἀλλοιώσεως, ut sit sensus, De temporũ mutatione. Secũdò, ut prædicta uerba ad ea quæ sequuntur referantur, ut idem ualeant quod inter anni tempora, ut nos interpretati sumus, uel ex temporibus anni, si hyems fuerit αὐχμηρὸς, hoc est plus iusto siccior, non tamen extremè. Id enim αὐχμηρός. proprie hanc uocem significare, ex Galeno in enarratione septimi Aphoris. huius sectionis ostẽdimus: et βόρειος, id est aquilonia, βόρειος. hoc est paulo quàm suæ naturæ conueniat frigidior. Quippe borea seu aquilone spirante maxime friget aer, pluat interea uel ningat, uel serenum sit cœlum; quod experientia ipsa est comprobatum. Quare hæc hyemis tempestas, quam nunc ob oculos ponit Hippocrates, planè naturali hyemis temperaturæ, cuius in libro de Aere aquis & locis meminit, opponitur. Siquidem uult ibidem Hippocrates, ut hyems moderata non sit ualde sicca, neque etiam suprà id quod opportunum est frigida. Vt hinc etiã omnib. perspicuũ fiat, hæc uerba, μήτε λίην εὔδιος, Neq; ualde sicca, interpretãda esse. Atq; hæc de hyeme. Ver uero ἔπομβρον, hoc est aßiduè pluuiosum fuerit. Vt enim sic interpretemur, nos primũ cogit Phauorinus, qui ait, ἐπομβρία λέγεται, ὅταν ἐπάλληλοι ὄμβροι ὦσιν. epombria dicitur, ubi alij alijs sine intermißione imbres succedũt. ἐπομβρία. Dein etiam res ipsa, quod necesse sit hanc ueris constitutionem pugnare cum naturali, quam Hippocrates in libro de Aere aquis & locis ait esse, ut uer habeat tempestiuas pluuias. Quum uero hoc loco

co producāt, meminerit ueris quod aſsiduo eſt pluuiū, ut moderato ueri aduerſetur oportet. Et auſtrinum, hoc eſt calidum. Hinc eſt quod Philot. uer ἐπόμβρον καὶ νότιον, interpretetur ὑγρὸν καὶ θερμὸν, humidum & calidū. Neceſſe aūt erat ut Hippocrates uocem ἔπομβρον adijceret, quod auſtrina conſtitutio nō ſemper ſit pluuia, ſed interdum etiam ſicca. Quod confirmat Hippocrates, qui lib. primo Epidem. Conſtitut. 1. Aphoriſ. 8. diſerte talem conſtitutio-
„ nem deſcribit inquiens: Conſtitutio hæc auſtrina & ſicca quum eſſet, &c. Ex ijs etiam ſatis liquet, has mutationes eſſe exiguas, quod Galenus quoque in ſuis Commētarijs monet. Quippe hyems quæ natura frigida eſſe debet, in humiditate tantum à naturali temperamēto prorſus receſsit. Ver autem quod mediocriter natura eſt calidum, ut ſupra abunde monſtrauimus, itidem per humiditatem à naturali temperamento declinauit. Conſtat enim, auſtrum non admodum eſſe calidum, ſed potius tepidum, atque adeò à temperato calore, qualis eſt ueris, non multum deficere. Quare non eſt ut
Muſa. hic Hippocratem de ualde calido uere loqui, ut Muſa cenſet, putemus. Prædictis itaque conſtitutionibus anni exiſtentibus, neceſſe eſt in æſtate, modo ſcilicet ſuam ſeruet hæc ipſa naturam, fieri febres acutas, lippitudines, & dyſenterias. Quorum quidem morborum cauſas cum in Commentarijs ſuis abunde explicet Galenus, non eſt cur eas hic repetamus, ne præter neceſsitatem prolixiores ſimus. Quæ ad uocum explicationem attinent, ex Compendio noſtro petenda ueniunt.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Sunt qui initio Commentariorum aliqua deeſſe cenſeant, quæ quum non admodum utilia ſint, & in maxima Græcorum & Latinorum codicum parte deſiderentur, cōſultò præteriuimus. Stran-
πνῖγος. gulatio.) Græcè πνῖγος, æſtus. Neq; enim hæc uox Græcis, Phauorino teſte, aliud ſignificat quàm καῦμα. In ea ſignificatione uſurpauit etiam Hippocrates lib. 3. Epide. conſti. 3. Apho. 6. inquiens, θέρος αἴθριον, θερμὸν, πνίγεα μεγάλα, æſtas ſerena, calida, magni æſtus. Non conſtantibus.) Græcè, μὴ συνεστηκυιῶν, non adſtrictis,
συνεστηκώς. ſeu fluxilibus. Eſt enim συνεστηκὼς, ſolidus, compactus, non fluxilis,

lis. participium à uerbo συνίστημι, quod cogo, coëo, & concreſco Græcis ſignificat. Sic Hippocrates 2. Progno. Aph. 13. διαχώρημα συνεστηκὸς nominat deiectionem compactam, ſolidam, & non fluxilem. Non inflammari.) Hippocratis exemplaria habent, μὴ οὐ πλαδᾷν, id eſt non humectari. Alia legunt συντήκεσθαι, ſed minus recte. Meliores uero codices habent, μὴ φλυδᾷ, quod, Phauorino teſte, apud Hippocratem denotat ὑγραίνεσθαι, ἢ μυδᾷν. Eſt autem μυδάω Græcis, humecto & putreſco. Conuertendum igitur pro inflammari, humectari & putreſcere. Vulgari.) Græcè, ἐπιδημεῖν, populariter graſſari. Hinc ἐπιδήμιον νόσημα, Galeno lib. 1. Vict. acut. Commẽt. 9. autore, eſt morbus qui certo quodam tempore aliquo in loco abundat, aut multos inuadit. Atqui in ſecundo Epidemiωn.) ſectione ſcilicet prima. In ipſo tempore.) Græcè, κατ᾽ αὐτὴν ὥραν, in eodem tempore. Verba eius inibi hæc ſunt.) Omiſſæ ſunt ab interprete dictiones aliquæ, hæ nimirum, ἄνθρακες θερινοὶ ἐν κρανῶνι, erant in Cranone carbunculi, pluebat, &c. Aqua ruente per totum.) Græcè, ὕδατι λάβρῳ, largo imbri. Largus uero imber, ut autor eſt Galenus lib. 1. Epide. conſti. 2. comment. 4. nihil aliud eſt, niſi repentinus, uehemens, et breuis. Per totũ.) Græcè, δι᾽ ὅλου, aſſidue. Auſtro magis.) ſcilicet flante. Et hoc loco falſo Muſa Galenum de memoriæ lapſu accuſat. Hippocratem enim auſtri meminiſſe tam apertum eſt, ut demõſtratione non egeat: ait enim, ἐγγίνονται δὲ μᾶλλον νότῳ. Vt ipſe inquiet.) ſcilicet Apho. 16. huius ſectionis. Adhuc autem magis in his quæ calidiſſima ſunt.) Græcè, ἔτι δὲ μᾶλλον αὐτῶν αἱ θερμότητες, Iam uero his ipſis calores magis, ſcilicet morbos committunt. Diſpoſitionibus.) Hæc uox abundat, quum Græcè ſit, οὕτως ἰσχυρῶν τε καὶ ἀμέτρων ὡς ἐν κρανῶνι. Anticipat.) Græcè, φθάνων, feſtinat. Afficerentur.) Græcè, λυπηθείη μὲν ἂν τι τὰ σώματα τοιοῦτον, corpora quidem tali modo uexari poſſibile eſſet, &c. Nam quando ἂν particula ſubiunctiuo uel optatiuo adijcitur, tunc potentiam denotat. Adcreſcet.) Græcè, συστήσεται, coaceruabitur. Sicciores temperaturæ.) Græcè, αἱ ξηρότεραι τῶν καταστάσεων, ſicciores conſtitutiones. Ait.) ſcilicet Apho. 15. huius ſectionis. Rectis ſtantibus.) Græcè, ὀρθοστάδην. Mu-

συνίστημι.

Hippocratis locus emaculatus.

μυδάω.

ἐπιδήμιον νόσημα.

Largus imber.

δι᾽ ὅλον.

Muſa Galenum falſo de memoriæ lapſu accuſat.

ἂν.

Muſæ interpretatio inepta.

ſa hanc dictionem mauult interpretari è directo, uel ex oppoſito, ſed ſatis ineptè. Leoniceni interpretatio obſcurior eſt quàm ut ab omnibus queat intelligi. Quare ut ſtudioſi huius uocis ueram et legitimam ſignificationem teneant, neceſſe eſt nos Galeni uerba ex lib. 1. Epide. conſti. 1. Comment. 10. proferre, quæ quid apud Hippocratem hæc uox ſignificet, planè explicāt. ὥστε, inquit, ὀρθοστάδην ὑπ' αὐτῶν ἐνοχλεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ὅπερ ἐστὶ φέρειν αἰτίας ἀλύπως περιερχομένους καὶ πράσσοντας τὰ συνήθη, καὶ μὴ καταναγκαζομένους κλινήρεις γίνεσθαι, καθάπερ ἐν τοῖς σφοδροτέροις νοσήμασι. Orthoſtaden homines ab ipſis affligi & moleſtari, eſt cauſas citra moleſtiam obambulantes ac ſolita munera obeuntes ſuſtinere, neque ut in grauioribus morbis coactos decumbere. Quare rectius uerba Galeni in præſentis Aphoriſmi Commentario ſic interpretabuntur: Nocebit quidem adhuc obambulantibus hominibus propter tuſſes. ita enim uerba εἰς βῆχας reddenda ueniūt, quod εἰς interdum idem quod propter ſignificet. Vt ſit hæc uerborum Galeni ſententia. Hyems aquilonia & ſicca offendet homines leuiter, ita ut adhuc obambulare, & ſolita munera obire queant.

ὀρθοστάδην.

εἰς.

Senſus.

Hyems frigida ac ſicca.) Græcè, ὁ χειμὼν ἱκανῶς ψυχρός τε καὶ ξηρός, hyems admodum frigida & ſicca. Ipſe uero dixerat.) libro uidelicet 6. Epide. par. 8. Aph. 7. Sed ex qualibus, &c.) Græcè, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ οἵων εἰς οἷα εἰσὶν αἱ μεταβολαὶ προσεπισκοπεῖσθαι, ſed & hoc quod conſiderare oporteat, ex qualibus in quales permutationes fiant. Exiccatum itaq; corpus.) Hoc loco uniuerſam Galeni ſententiam turbauit interpres. Græca ſiquidem ita habent, προεξηρασμένον οὖν τὸ σῶμα κατὰ τὸν χειμῶνα, &c. Præexiccatū itaq; corpus per hyemē, etc. reliqua enim recte ſe habēt.

Interpretis erratum.

Ducetur corpus conſtitutionē.) Poſt hæc uerba inſerenda quædam ueniunt, quæ interpres per incuriam omiſit, τῆς ἔμπροσθεν ὑπαρχούσης αὐτῷ τῆς ξηρᾶς, ſiccæ nimirum quæ ei prius inerat. Strangulationem.) Græcè, πνῖγος. æſtum igitur conuertendum, ut antea meminimus. Eteſijs.) ἐτήσιαι uenti ſunt aquilones, ſic dicti ab anno, quaſi annui, quod ſtatis et certis anni tēporib. ſpirēt: uel, ut alijs placet, παρὰ τὸ ἐτεόν, id eſt à uerè, quod ſcilicet nunquam dum illorum imminet tempus mutetur. Hinc eſt quod Plinius

Eteſiæ.

nius lib. 2. cap. 47. dixerit, nullos uentorum magis statos esse Etesijs. Incipiunt spirare ab ortu canis matutino diebus quadraginta, uel de sententia aliorum sexaginta. Sic Aristoteles libro secundo Meteorol. cap. 5. scribit, Etesias post solstitium & caniculæ exortum spirare, idq; interdiu, noctu uero desistere, quando nimirum sidus sub terra est. Aquilones autem qui caniculæ ortũ præcedũt, Græcis πρόδρομοι, quasi præcursores dicuntur. Quod testatur etiam Plinius loco paulo antè citato in eum scribens modum: Caniculæ exortum diebus ferè octo aquilones antecedunt, quos prodromos appellant. Post biduũ uero exortus constantius perflant. idem, Aquilones diebus quadraginta, quos Etesias uocant. Hinc rectè Galenus libro tertio Epidem. sect. 3. Comment. 6. scribit, Prodromos & Etesias dirimere canis exortum. Difficultates uero intestinorum.) Adijciendum, ut ipse dixit. interpres enim in conuersione sua præterijt hæc uerba, ὡς αὐτὸς εἴρηκε. Non ex aliqua obseruatione.) Sicut Lycum, & huius præceptorem Quintum fecisse constat: qui nulla habita ratione causæ, hæc omnia de anni temporibus sola experientia esse perspecta ac cognita tradiderunt, ut suprà in præfatione etiã dictum est. Similiter.) Græcè, ἐξ ἀνάγκης, necessariò.

πρόδρομοι uenti.

APHORISMVS XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ᾗσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν. αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῶν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

Si uero hyems austrina & admodum pluuia fuerit, uer autem siccum & aquilonium, mulieres quibus partus uere imminent, ex quacunq; occasione abortiũt. Quæ uero pepererint, imbecilles & morbosos infantes edent, ita ut aut statim pereant,

aut inualidi & morbosi uiuant. Cæteris uero difficultates intestinorum, & lippitudines siccæ accidunt. Senioribus autem fluxiones, breui interimentes.

καὶ εὔδιος expungendũ è contextu. Manardus.

IN hoc Aphorismo Hippocrates alias duas temperaturas seu constitutiones temporum non naturales, prioribus duabus oppositas, refert, quarum quidem prima hæc est. Si hyems austrina, hoc est, calida, et ualde pluuia (id enim est ἔπομβρος, ut suprà dictũ est) fuerit. Esse aũt hãc constitutionem præter naturã, clarũ fit ex Hippocratis loco, quẽ præcedẽti Aphorismo ex lib. de Aere aquis & locis produximus. In eo enim palàm asserit, hyemẽ mediocrẽ debere esse mediocriter frigidã & humidã. ait enim, Hyems frigore id quod opportunũ est nõ excedat: hoc est, sit quidẽ frigida hyems, at non supra modum sibi conuenientem. Si itaque frigida esse debet hyems moderata, igitur austrina seu calida esse nequit. Præterea ibidem inquit Hippocrates, Hyems moderata sit, nõ ualde sicca, sed mediocriter humida. Si mediocriter humida erit, ut non sit ualde pluuia necesse est. Cæterum quod in quibusdam codicib. græcis post uerba iam explicata insertum est, scilicet καὶ εὔδιος, hoc totum expungendum esse, cum Manardo, uiro de re medica optime merito, censeo: idq́; propter rationes sequentes, quas ille libro primo Epistol. 2. affert. Harum uero hæc prima est. Galenus initio
1 Commentariorum disertè dicit, hanc temperaturam esse duabus in præcedenti Aphorismo expositis planè contrariam. Si itaque planè contraria est, igitur satis erit ut dicamus, si hyems austrina
2 & ualde pluuia fuerit. Altera hæc est. In expositione Aphorismi sequentis de eisdem agens temperaturis, nihil huic hyemi ultra au-
3 strinam & admodum pluuiam addit. Tertia. Galenus libro primo Epidem. Constit. 1. Comment. 1. citans hanc sententiam, εὔδιος omittit dicẽs, εἰ μὲν ὁ χειμὼν ἔπομβρος καὶ νότιος γίνεται. Quã quam latinus interpres præter Græci codicis fidem adiecerit, serenaq́;. Quare hæc ipsa dictio è contextu, tanquam spuria, tollen-
4 da erit. Quarta. In libro de Aere aquis & locis, ubi hæc sententia repetitur, uox εὔδιος in emendatiorib. codicibus omissa est. Quod

palàm

palàm fit ex antiquo interprete, qui hunc locũ ita cõuertit: Quod si contra hyems austrina, nimisq; pluuiosa fuerit, &c. Quocirca in Aldino codice, ubi perperam hæc dictio addita est, expungenda erit. Nec eam recte Manardo Musa opponit. Quinta. Aristoteles lib. primo Problem. 9. causam eorum quæ in hoc Aphorismo ab Hippocrate traduntur perquirens, non aliud hyemi epitheton apponit, quàm quod hanc ait esse pluuiam & austrinam. Sexta. Celsus libro secundo cap. 1. hunc Hippocratis aphorismũ ita ad uerbum est interpretatus: Si uero austri, pluuiæq; hyemem occupauerint, uer autem frigidum & siccum est, grauidæ quidem fœminæ, &c. ubi iterum uocis εὔδιος nulla fit mentio. Hactenus breuiter rationes commemorauimus, propter quas hanc dictionem εὔδιος è contextu esse amouendam, tanquam suppostitiam, iudicamus.

Aldinus codex Galeni emendatus.

5

6

" "

Atqui instabit hic fortè quispiam, hancq; uocẽ εὔδιος minime suppostitiã esse acriter contendet, quandoquidem ea etiam alijs in locis coniuncta cum νότιος uoce usus sit Hippocrates, libro nimirũ 2. Epidem. section. 3. Aphoris. 1. ubi sic scriptum reliquit. ἐς πέρινθον περὶ ἡλίου τροπὰς ὀλίγον τὰς θερινὰς ἤλθομεν, ἐγεγόνει δὲ ὁ χειμὼν εὔδιος καὶ νότιος, &c. circa solstitium ferè æstiuum Perinthum uenimus, facta est autem hyems sicca & austrina. Sic enim conuertendum, & non Serena, ut suprà demonstrauimus. Cui ita respondendum erit: nos quidem non negare, quin alibi Hippocrates has duas uoces εὔδιος καὶ νότιος copulauerit, tamen fieri non posse, ut hoc loco εὔδιος commode cum νότιος καὶ ἔπομβρος uocib. coniungatur, nisi tranquillam significet, adhuc constanter asserimus. Id quod ordine, singulas interpretũ, qui in ea dictione interpretanda uarij fuerunt, conuersiones excutientes, monstrabimus. Trifariam autem hanc uocẽ εὔδιος interpretati sunt, quippe Leonicenus serena, Theodorus tepida, antiquus interpres tranquilla conuertit. Leoniceni uero interpretationem esse minus huic loco congruam, notius est quàm ut à me demonstrari debeat. Neque enim fieri potest, ut hyems quæ est ἔπομβρος, hoc est assiduè & sine omni intercapedine pluuia, sit etiam serena. quum constet tempus serenum non esse aliud, nisi quod nubibus nebulisq; caret, atq; adeò pluuio contrarium existit. Accedit, quod Hippocrati & Ga-

Obiectio.

Responsio.

Leoniceni cõuersio improbatur.

Serenũ tempus.

Theodori interpretatio explosa.

leno serenum non ἔνδιον, sed αἴθριον potius dicatur. Theodori cõuersionem, qui tepida est interpretatus, ferri non posse, à nobis suprà in explicatione Comment. Galeni octaui huius sectionis abunde est dictum. Siquidem nullus est probatus & idoneus autor, qui ἔνδιος uoce in ea sit usus significatione. Praeterea si ἔνδιος uox tepidam significaret hyemem, temere ab Hippocrate adiecta eßet, quod satis fuisset illum dixisse νότιος. Quippe austrina constitutio, ut antea etiam commemorauimus, quum nõ impense caleat, aut fri-

Tepidum.

geat, tepida uere sit necesse est. Tepidum enim Latini uocãt, quod nec impense calet, uel friget. Sed mirabitur hic quispiã, qui factũ

Quid Theodoro errandi occasionem praebuerit.

sit, ut Theodorus, uir utriusq; linguae peritißimus, in hac uoce ἔνδιος interpretãda falsus fuerit? Respõdeo, nulla alia de causa, quàm quod illum Galeni locus, qui est in huius Aphorismi Commentarijs mire deprauatus, fefellerit, ut paulo pòst in Annotationib. nostris copiose docebimus. Quocirca & si se intellexerit destitutum esse aliorum autorum exemplo, tamẽ Galeni sibi sufficere putauit autoritatem, ut mirum non sit in eum errorem tantum incidisse uirum. Nunc itaque neutram interpretationem uel Leoniceni, uel Theodori, doctißimorum sanè hominum, constare posse, abũde in-

Antiqui interpretis conuersio hoc loco caeteris est tolerabilior.

dicauimus. Reliqua est igitur tertia, antiqui nimirum interpretis, conuersio, qui ἔνδιος tranquilla interpretari uoluit. Quam ego quidem, tanquam caeteris meliorem ac tolerabiliorem, contra Manardi eruditißimi uiri libro primo Epistol. secunda, & libro nono epist. 1. sententiam, praeferendam censeo: idq; ea potißimum de causa, quod crebro etiam in ea significatione ab alijs autoribus ἔνδιος uox sit usurpata. Quod è Phauorino omnium maxime colligi potest, qui ita scriptum reliquit, ἐνδία καὶ ἔνδιος, ἡ τοῦ ἀέρος ἠρεμία, ἢ ἀβροχία, ἢ αἰθρία, aeris est tranquillitas, aut siccitas, aut serenitas. Quibus utique uerbis uniuersas huius dictionis significationes expreßit. Quum uero in posterioribus duabus hoc loco accipi nequeat: ex diametro enim cum pluuio siccum & serenũ pu-

Respondetur Manardi obiectionibus.

gnant: necesse est ut in altera usurpetur. Neq; obstat quod Manardus quaerit ac obtrudit, Si hyems, inquiens, austrina est quomodo tranquilla? Nam quo pacto fiat ut tranquilla & austrina sit hyems, Galenus libro tertio Epidem. sect. 3. Comment. 1. exemplo to-

tius

tius anni, quem eiusmodi fuisse Hippocrates ait, luculenter ostendit ita scribens. Sed ut tranquillus potest simulq; austrinus uniuersus annus dici, ita accipiamus. Ad memoriam reuocemus, multas nos uidisse tempestates tranquillitate præditas, & uentis carẽtes, non tamen eodem inter se modo, uerum hanc lenem mollem'ue & humidam, illam siccam & gelidam. Atque hæc omnino est serena. Lenis autem seu mollis nebulosam et turbidam constitutionem parit, austrinamq;, & nonnunquam nubium plenam. Contrariam uero huic, aquilonia, & ubi prorsus nullus in aere apparet motus, sed exquisite sit, quam uocant, tranquillitas, efficit. Haud enim alius uidetur aeris esse status, ac maris. nam ut illic semper est fluxus in alto uel maior uel minor, qui interim ob paruitatem non apparet, nisi angustus eũ excipiat locus: ita in aere quoque omnimoda immobilitas ac quies haud uidetur unquã esse, tamen interdum nos quia motus est exiguus latet, ac nubes per eas tranquillitates conspicimus, quæ frequenter nobis stare uidentur, cum reuera agitentur. Hæc ille. Quũ itaq; Galenus monstrauerit ijs uerbis, fieri posse ut totus annus sit austrinus et trãquillus, nemo subinde miretur, cur unum aliquod eiusdem tempus, uerbi gratia hyems, huiusmodi esse queat. Neque quempiam turbet quod Manardus libro nono epistol. 2. aduersus Leonicenum præceptorem acriter disputans obijcit, nempe in hoc Galeni loco à nobis prolato nõ legi εὔδιος, sed ἄπνοια καὶ νηνεμία. Nam quanquam non legatur εὔδιος, tamen Galenus alia utitur uoce, scilicet ἠρεμία, quæ ut ex Phauorino iã demonstrauimus, idem quod εὐδία καὶ εὔδιος significat. Galeni enim uerba sic habent, ἠρεμίαν καὶ νηνεμίαν ἐχούσας. Quare de industria uocem hanc quæ in Galeni est cõtextu præterijsse uidetur Manardus. Non obstat etiam quod idem ait ueram tranquillitatẽ, quæ ut autor est Aristoteles sect. 25. Problem. quarto, nihil aliud est nisi quies aeris, cũ austrina constitutione stare non posse, quod scilicet in ea aer moueatur. Nã ut paulo antè è Galeno didicimus, aer nunquam non mouetur, atque adeò de Manardi sententia nulla prorsus erit uera trãquillitas. Necesse igitur est ut Aristoteles & Galenus aliam intelligant tranquillitatẽ, eam nimirũ in qua nobis apparet stare ac quiescere aer. Hæc quidem, ut antea Galenus docuit,

Vera trãquillitas.

De qua tranquillitate Arist. et Ga. locuti fuerint.

cuit, cum austro cõsistere potest. Et hãc esse Aristotelis sententiã, ex eius uerbis abũde liquet. nõ enim de uera, sed de uenti tranquillitate ipsum loqui testantur. Porro posse consistere, imò fuisse non raro constitutionem austrinam, pluuiam, & simul tranquillã, seu uẽtis carentẽ, Hippocrates loco suprà citato testatur, ubi ita scriptum reliquit. ἔτος νότιον, ἔπομβρον, ἄπνοια διὰ τέλεος, annus austrinus, pluuius, tranquillus, uẽtisúe carens aßiduò erat. Et rursus ibidem Apho. 3. ait, χειμὼν νότιος, ὑγρὸς, μαλακός, hyems austrina, humida, lenis mollisúe. Quod uero νότος μαλακός, hoc est auster lenis, nõ sit alius quàm qui ἀναίσθητον ἔχει τὴν κίνησιν ἐν τῷ περιέχοντι, καὶ κατὰ τὰ νέφη, motum in aere & nubibus insensilem obtinet, Galenus ibidem in Commentarijs indicauit. Item aphoris. quinto eiusdem libri Hippocrates ita scribit, ἦρ νότιον, ἄπνουν, ὕδατα πολλὰ διὰ τέλεος, uer austrinum erat, tranquillum, & aßiduè pluuium. Proinde omnibus perspicuum esse censeo, Manardum non recte aduersus Leonicenum contendisse, quod cum austris pluuijs non solum uera tranquillitas stare haud poßit, sed nec ἄπνοια, quũ diuersum Galenus & Hippocrates clament. Hæc autem à me prolixius sunt dicta, ut etiam ij haberent quo suam tuerentur sententiam, qui mordicus retinere hic uocem εὔδιος conantur. Quanquam, ut antea sum testatus, mea sententia, hæc dictio prorsus est è cõtextu tollenda & abradenda. Brasauolus uolens effugere ambiguitates suprà commemoratas, ita præsentem Hippocratis Aphorismum legit, ἢν ᾖ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος, ἢ εὔδιος. Atq; cur ita legat, rationẽ hanc esse ait, quod in omnibus exẽplaribus quæ ille unquam legit, εὔδιος scriptum sit, et in Galeni etiam Commentarijs hæc uox reperiatur. Deniq; hunc esse adijcit huius Aphorismi intellectum. Si hyems australis & pluuiosa fuerit, uel australis & serena, quia frequenter austro flante pluit, eo etiã flante quandoq; serenum est. Hæc Musa. Quasi uero satis sit ad serenitatem non pluere, & non potius serenum cœlum ab omnibus dicatur, quod nebulis ac nubibus, multoq; magis imbribus caret. Sic certe Phauorinus αἰθρίαν, id est serenitatem esse tradit, ὅταν ἀνέφελος ὁ ἀὴρ ᾖ, quando aër nubibus caruerit. Quum itaq; talis serenitas cum austro stare non queat (suprà enim ex Cõmentario

Auster lenis.

Musæ explicatio improbata.

Serenũ cœlum. αἰθρία.

rio

rio 1. lib. 3. Epide. sect. 3. Galeni abunde patuit, quod lenis etiam auster nubes ac nebulas efficiat) planum fit, Musæ lectionem esse absurdam admodum: nec opus fuisse ut probaret testimonio Hippocratis, austrum sine pluuijs spirare posse, sed potius sine nebulis & nubibus. Perridiculum etiam est, quod serenum idem quod tranquillum significare, & cum aquoso & pluuioso cōsistere posse asserat Musa. Nam tantum abest ab imbribus ac pluuijs serenitas, ut poëtæ aliiq; autores serenum pro sicco posuerint. quod Sipontinus etiam in suis Cornucopijs annotauit. In ea tamen hic significatione accipi non potest, quod scilicet ad cōstitutionem siccam hi morbi quos hic recenset Hippocrates, sequi nō possent. Et quod Galenus in Commentarijs scribat, contrario modo se habere anc temperaturā prioribus duabus, quarū altera sicca & aquilonia erat, ut necesse sit hanc de qua hic agit esse pluuiā et austrinam. Quocirca quum nec Musa post Leonicenum & Manardum recte hanc Hippocratis sententiā enarrarit, quando constet ἐπομβρος uocem, quæ assiduas et intercapedine carentes pluuias significet, εὔδιος dictionem secum ferre non posse, cōmodius est ut eam prorsus abijciamus, aut tranquilla interpetemur. In enarrāda hac prima parte longiores fuimus, quod nemo, quod sciamus, illam recte exposuerit. Altera pars sic se habet. Si uer siccum & aquilonium, hoc est frigidum fuerit, mulieres quibus uerno tempore, (πρὸς τὸ ἔαρ dixit, ut πρὸς τὸ παρόν, id est in præsenti, ita ut Theodorus hoc loco nō recte conuerterit iuxta uer) partus imminet, ex quacunq; occasione abortiunt. Causam copiose in Commentarijs suis exposuit Galenus. Animaduertendū autem hoc loco erit, uerbum ἐκτιτρώσκειν proprie ab Hippocrate esse usurpatum, quod tamen Musæ non uidetur. Nihil enim aliud dicere uoluit Hippocrates, quàm quod hæ mulieres quibus in uere partus imminet, legitimum eius tempus nō expectent, sed paulo ante illud abortiant. Quod sequentia etiā uerba confirmant. subijcit enim statim, Quæ uero pepererint, hoc est, ad legitimum usq; tempus in utero gestauerint, imbecillos (neq; enim ἀκρατὲς, Phauorino teste, aliud est quàm ἀσθενὲς) & morbosos infantes pariunt, ita ut aut statim pereant, aut λεπτὰ hoc est inualidi (λεπτὸν enim, Phauorino autore,

Serenū nō idē quod trāquillum significare, ut Musa cēset.

πρὸς τὸ ἔαρ.

Theodori cōuersio non probatur.

ἐκτιτρώσκειν.

ἀκρατές.

λεπτόν.

interdum idem est quod ἀσθενές) & morbosi subinde uiuant. Et sciendum, hæc uerba ζῆν ἐόντα non esse referenda ad sequentia tempora, quemadmodum Musa putat. fieri enim potest, ut noxa quam contraxerunt in utero, spacio temporis emẽdetur: sed ad id potius tempus, quod statim natum iam infantem excipit. Hoc itaq; tempore inualidi et morbosi uiuunt. Non tamen it inficias Hippocrates, si illud tempus superuixerint, quin recta uictus ratione, alijsq; commodis præsidijs uitium in utero contractum corrigi queat. Cæteris uero dysenteriæ, &c. Hic uariant Græci Hippocratis codices. Alij enim habent, τοῖσι δὲ ἄλλοισι βροτοῖσι. alij uero, τοῖσι ἢ νεωτέροισι. & hanc lectionem sequitur Philotheus, necnon antiquus interpres, qui conuertit iunioribus. Fragmentum libri de Aere aquis & locis legit, τοῖσι ἢ λοιποῖσι. Sunt autem omnes hæ lectiones bonæ, & nihil inter se distant, sed tantũ Hippocratis mentem explanatiorem reddunt, quidq; ille per τοῖσι μαλλοισι intellexerit exponunt. Vult enim Hippocrates docere, quæ genera malorum in prædictis constitutionibus cæteros homines affligere solent. Quare iunioribus hominibus dysenterias & siccas lippitudines accidere ait, pituitosis dysenterias, biliosis autem lippitudines siccas, senioribus autem fluxiones breui tempore interimentes. Causas omnium Galenus in commentarijs affert, ita ut non sit opus eas hoc loco referre.

Musa.

Variæ lectiones in Hippocrate.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Se habet temperatura.) Adijciendum, hæc: quippe correctiores codices hoc loco habent ἥδε ἡ κρᾶσις. In illo.) Græcè, ἐπ' ἐκείνων, in illis, scilicet temporibus. Ad uer.) Græcè, πρὸς τὸ ἔαρ, in uere, ut antea est à nobis monstratum, rectius conuertetur. Laxa.) Græcè, ἀραιά, rara. Rarum uerò, Galeno lib. 2. de Tuend. uale. autore, est, quod magnos per totum obtinet meatus. Hyeme serena.) Græcè, ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα καὶ μαλακὰ καὶ ἀραιὰ γεγονότα κατὰ τὸν εὔδιον χειμῶνα, ῥᾳδίως εἰς τὸ βάθος αὐτῶν διαδίδωσι τὴν ἐκ τοῦ περιέχοντος ψύξιν. Quod est: Humida enim ac mollia & rara facta hyeme serena corpora, facile ad intimas sui partes ambientis frigiditatem admittunt. Quibus quidem uerbis quid à ueritate

Rarum.

Locus Galeni emendatus.

ritate ipsa longius abesse poßit, non uideo. Nã hyemem serenã corpora potius dura, sicca & densa, quàm mollia, humida, & rara reddere, notius est quàm ut demonstratione egeat. Quare quũ Leonicenus rei absurditatẽ animaduertisset, ita locũ hũc Galeni legere maluit. ὑγρὰ μὲν τὰ σώματα, &c. γεγονότα, κατὰ τὸν εὔδιον χειμῶνα ῥαδίως, &c. Quem subinde sic est interpretatus: Corpora siquidem humida, mollia et laxa facta, hyeme serena ad intimas sui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt. Quasi uero Hippocrates & Galenus hic hyemem faciant serenã, atq; adeò frigidam, ut scilicet in ea frigus ad intimas partes penetrare queat, et non potius calidam & humidã. Fieri etiã nõ potest, ut hyems quæ calida est & humida, sit serena, imò potius erit frigida & sicca. Denique absurdum admodum est, ut in una eademq; hyeme corpora humida, mollia & rara fiant, simulq; intimæ illorum partes refrigerẽtur. Et Galenus quidem ipse non hyeme refrigerari intimas corporis partes, sed uere potius, quod frigidum & siccum esse statuit Hippocrates, asserit. Absurditatem itaque unam euitare cupiens uir bonus Leonicenus, aliam maiorem incidit. Quocirca quũ Theodorus satis perspectum haberet, εὔδιον hoc loco serenitatem significare non posse, tepidam nullo probati autoris, quod sciam, exẽplo, cõuertere maluit. Nã eam etiã significationem Galeni sententiæ optimè quadrare, & nihil aduersari animaduertit. Verum ut suprà satis copiosè demonstrauimus, hæc uox εὔδιος in contextu Hippocratis, nisi illum quem constat fuisse βραχύλογον, facere uelimus ταυτόλογον καὶ βαττόλογον, in ea significatione accipi non potest: igitur nec etiam in Galeni Commentarijs. Proinde locum Galeni esse deprauatum necesse est: quem restitues, si pro εὔδιον legas νότιον. Nam haud dubie ita in melioribus Galeni codicibus primò scriptum fuit. Cui accedit, quod hæc lectio Hippocratis menti sit consentanea, utpote qui hac quoque sit dictione usus dicens, ὁ νότιος χειμών. Denique facilis est à νότιος in εὔδιος lapsus. Locus itaq; præsens Galeni ita conuertendus erit: Corpora siquidem humida, ac mollia, & rara facta hyeme austrina, &c. Græcè enim esse debet, κατὰ τὸν νότιον χειμῶνα. Ambientis frigiditatẽ.) Galenus hoc loco, ut Aristoteles etiam libro primo Proble. 9. uni-

Leoniceni interpretatio explosa.

Theodori conuersio improbatur.

Musæ senten-tia refellitur.

uersam causam in ueris frigiditatem refert. Contrà Musa in humiditatem potius referendam existimat, ualde, mea quidem sententia, ineptè, quum uer Hippocrates statuat esse siccum. Frigiditatem autem non posse esse causam, aduersus Aristotelem & Galenum, Scytharum & quorundam Germanorum inani exemplo, cuius libro primo de Tuend. sanit. ca. 8. Galenus meminit, probrare Musa conatur, qui suos infantes statim ab utero prodeuntes ad Rhenum deferunt, in eoq; mergunt, idq; citra ullam infantium noxam faciũt. Atqui cogitare debuisset Brasauolus, non esse mirum infantes barbarorum istam in flumine frigido mersionem citra noxam tolerare, quum adhuc in materno utero constituti frigus ac calorem ferre pulchre didicerint. Incertis enim sedibus, citraq; ulla domicilia gens illa, quam uulgus Cinganos uocat, oberrat. Contrà uero euenit ijs qui in utero materno existentes, crebras istas mutationes tolerare non sunt assueti: sicuti sunt ij de quibus hoc loco Hippocrates, Aristoteles, & Galenus loquũtur. Quare futilis hæc & inanis est Musæ aduersus tantos uiros excogitata ratio. Longo tempore.) Græcè, ἤδη πολυχρόνιον ἔθος ἔσχεν ἀέρος ἀλέας ταῦτα πληττόμενα σφοδρῶς, &c. iam longo tempore calori aeris sunt aßueti, offensi uehementer, &c. Exiles.) Græcè λεπτὰ, inualidi, ut suprà est dictum. Quoniam cerebrum, &c.) Hunc locum non recte conuertit interpres. Græcè enim est, ἐπειδὴ φλεγματικὰ περιττώματα πέφυκε γεννᾷν ὁ ἐγκέφαλος, ὅταν ψυχθεὶς ἀδυνατεῖ κρατεῖν τῆς τροφῆς. Quoniã cerebrũ natura aptũ est ad generanda pituitosa excrementa, quum refrigeratum non potest alimentũ superare. Quæ enim à forti, &c.) De pituitæ speciebus copiose dißerit Galenus libro secundo de Different. feb. cap. 6. Multa etiã de ijs cap. 10. nostri Compendij diximus. Propter eam quæ est in hyeme caliditatẽ.) Ex hoc loco Galeni etiam satis perspicuum fit, suprà non posse legi εὔδιον, id est serenam, sed νότιον, calidam seu austrinã. Quia si serena hyems est, frigida etiam erit. Vt enim illa quæ propter lentorem.) Et hic locus ab interprete nõ satis recte est conuersus. Græcè enim sic est scriptum. ἅτε γὰρ διὰ τὴν γλισχρότητα κατὰ τὴν διέξοδον ἐν τοῖς ἐντέροις ἰσχόμενόν τε καὶ βραδύνον, ἀεί τε ῥίπτον αὐτὰ διὰ τὴν ποιότητα, τὴν δυσεντερίαν ἐργάζεται.

Interpretis lapsus.

Interpretis conuersio improbata.

ζεται. nam propter lentorem inter exeundum in inteſtinis retenta & immorans, ſemperq; ipſa propter qualitatem abradens, inteſtinorum difficultatem efficit. Hæc uero delata.) Græcè, φορομένη δὲ αὕτη ἄλλοτε πρὸς ἄλλον τόπον, hæc uero delata aliàs ad alium locũ. Expungenda itaque è contextu hæc uerba, ab uno loco. Siccas pituitas.) Græcè, ὀφθαλμίας ξηράς, ſiccas lippitudines. Ita quod repẽte interimit.) Græcè, ὥστε ἐξαπίνης ἀπόλλυσθαι, ita ut repente interimi. Stupidos fieri.) Græcè παραπλῆγας, reſolutos.

Velociter terminantur.) Græcè, ταχεῖαν τὴν κρίσιν ποιοῦνται, celeriter iudicantur. Ita quod repente.) Vt ſuprà, ita ut repente intereant.

APHORISMVS XIII.

Ην δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Si æſtas ſicca & aquilonia fuerit, autumnus uero pluuius admodum & auſtrinus, dolores capitis hyeme fiunt, & tuſſes, raucitates, atq; grauedines: nonnullis etiam tabes accidit.

IN duobus qui hunc præcedũt aphoriſmis, Hippocrates de hyemis & ueris conſtitutionibus egit: nunc itaq; de ſequentiũ duorum temporum, æſtatis ſcilicet atque autumni, temperaturis à moderatione declinantibus ſermonem habet, inquiens: Si æſtas ſicca & aquilonia, hoc eſt frigida fuerit, atque adeò à ſua naturali temperatura quæ calida eſt declinauerit, autumnus uero ualde pluuius et auſtrinus. Non autem temere dixit Hippocrates ἔπομβρον, id eſt ualde pluuius: niſi enim frequentes in eo pluuiæ fiant, à commoderatione ſua non receßiſſe uidetur. quãdoquidem, ut ſuprà in aphoriſmi octaui enarratione ex libro Hippocratis de Aere aquis & locis oſtenſum eſt, in commoderato autumno pluuiæ etiam fieri debent, ſed mediocres. Talibus igitur exiſtentibus æſtate & autumno, per hyemem capitis dolores accidunt. Quapropter mala quæ prædictæ tempeſtates pariunt, nõ in ipſis uitioſis temporibus, ſed ἔπομβρον.

ſequenti potius hyeme, quæ natiuam ſuam ſeruat conſtitutionem, eueniunt. Cauſa eius rei eſt ſuprà in Comment. 11. à Galeno expoſita. neq; enim magnæ ſunt hæ de quibus hoc loco agit Hippocrates, mutationes, quod in una dũtaxat qualitate exceſſus fiat. Quippe æſtas naturalem commoderationẽ frigiditate ſuperat, autũnus aũt humiditate tantũ. Non eſt enim natura frigidus, quod hic iterum contra Galeni ſententiam aſſerere audet Muſa: ſed inæqualis, atq; adeò calidus etiam. Præterea in autumno morbi nulli propter præcedentẽ æſtatis intemperiem accidere poßunt. Corpus enim in æſtate exiccatũ refrigeratũq;, in eo qui ſubſequitur autũno pluuio admodũ & calido ad mediocritatem redit. Quũ uero uniuerſus autumnus ualde humidus ſit, propterea fit ut mediocritatem quæ in medio eſt tranſcendat, corpusq; noſtrum plus iuſto humectet. quare morborum ita qui ſequenti hyeme accidunt, cauſa exiſtit. Siquidem humidus ſuprà modum autumnus, caput multa humiditate explet: ut mirum non ſit, per hyemem frigidã, quæ humiditates illas in unum cogit & compingit, capitis fieri dolores, quemadmodum latius in Commentarijs ſuis exponit Galenus. Cauſam etiam refert Ariſtoteles libro primo Problem. 10. Porro fiunt quoque per hyemem tußes, humoribus nimirum capitis expreßis, & in thoracem defluentibus. Raucitates & grauedines fiunt ob eandem cauſam. Si enim ad nares deriuatur humor, grauedo: ſin ad fauces, raucitas accidit. [illegible]tem uero potius quàm raucedinem hoc malum eſſe appellan[illegible] Cornelius Celſus docet, qui libro 2. cap. primo hunc Hippocratis [illegible]oriſmum ita reddidit: At ſi ſicca æſtas aquilones habuerit, autumno uero imbres auſtriq; ſunt, tota hyeme quæ proxima eſt, tußis, deſtillatio, raucitas, in quibuſdam etiam tabes oriũtur. Per tabem uero, ſeu φθίσιν, eam quæ proprie ſic appellatur, nẽpe pulmonis exulcerationem, intelligas: quæ nonnullis, ijs ſcilicet qui ad eam apti ſunt, accidere ſolet.

Autumnus non eſt natura frigidus, ut Muſa cenſet. — *Dolores capitis.* — *Tuſſes. Raucitas. Grauedo.* — *Tabes.*

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

[illegible]) Græcè, ἀνατέθεικε, attribuit. Vel ibi.) Græcè, ἐκεῖ, illic. Erit aliquis propter illam, &c.) Græcè, ἔσται τι καὶ δι' ἐκείνην ἕτερον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις νοσήμασι τῆς δυσκρασίας οἰκεῖον,

erit aliquis propter illam (scilicet intemperiem)
bis diuersus intemperiei proprius. In præ
τῆς νυῶ προκειμένης, de præsenti uero, &
Græcè, τροπῆς, mutationem. Si uero
Aldino codice perperam ita scripum e
καὶ βόρειον γένηται, &c. Quippe in lib
quis et locis, unde hæc citata est senten
ἔπομβρον γένηται, καὶ νότιον, καὶ τὸ
ἀνάγκη νοσερὸν εἶναι. Ibidem etiam de
tur ita scribens, ἢν ᾗ τὸ θέρος αὐχμη
μετόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλ
γνεσθαι, καὶ προσέτι βράγχους καὶ κο
σιας. Quæ tamen omnia uidentur per a
Aere aquis & locis esse inserta: quod sci
lenus de præsenti constitutione, in eo libello
cratem. Mire itaq; deprauatum nunc esse hun
quod aliqua interdũ desint, interdum etiam non
pocratis mentem accesserint. Seruare ipsam
uidelicet Hippocratem. Græcè enim ita scrip
γὰρ εἰκὸς ἐστιν αὐτὸν ὅμοιον τῷ κατὰ φύσιν τὸν
bus nos paulo pòst, &c.) Omissa sunt hoc loc
prete. Græcè enim ita legitur, ὑπὲρ ὧν ποιεῖται
γον ὕστερον ὀνομαστὶ μνημονεύω de quibus serm
paulo pòst nominatim mentionem faciemus, C
14. Fortior.) Græcè, ἰσχυρὸν, uehemens.
cè, συστήσεται, consistet. Accidentia.) συμπτώ
ter supra modum.) Græcè est, ἱκανώτερον τοῦ μετ
uel, ut interpres habet, supra modum. Abundat igit
cienter. Nuper dictos morbos.) Rectius, nuper di
mata. Meliora enim exemplaria habent, τὰ προειρημέν
μα'τα Pectore.) Græcè, οἱ κατὰ τὸν θώρακα στενοὶ, qu
sunt thorace. Hos Hippocrates lib. 1. Epide. apho. 18.
appellat. Tales ibidem in Commentarijs Galenus esse ai tam
angusto sunt thorace & restricto, ut à tergo in morem alarum il-
lis scapulæ promineant. hinc eosdem etiam Hippocrates multis in
locis,

...n uero lib. 6. Epide. par. 3. apho. 9. περυγόδεις no
...i locum conuertens, obſcure, ne dicam ine-
...terpretatus eſt, in morem auium ſubtilis.
... διαλεξαμένης, excipiente. Materia in-
...uperfluitas. Multa materia.) Græcè,
...a omnia ſunt plana.

...SMVS XIIII.

...υδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐοῦσι
...ξὶ ξύμφορον. τοῖσι δὲ λοιποῖσιν
...καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ † πολυχρό-
...χολίαι.

...us aquilonius & ſiccus fuerit,
...di ſunt, & mulieribus confert.
...pitudines ſiccæ accident, et acutæ
...æ: nonnullis uero & melancholiæ.

...oriſmum non eſſe ab eo qui præcedit ſeparãdum,
...tendum potius, in Commentarijs ſuis Galenus te
... Hippocrates in libro de Aere aquis & locis il-
...opulauit, dum ita ſcriptum reliquit. ἢν δὲ βό-
...ῇ, καὶ μήτε ὑπὸ κύνα ἔπομβρον, μήτε ἐπὶ τῷ ἀρ-
...εγματίοισι φύσει ξύμφορον. Ariſtoteles quoque li
...em. 11. & 12. manifeſte hunc cum ſuperiore con
...t. Ibidem enim primum quærit, cur mulieribus et
...edundantibus, ſecunda ualetudo contingat, ſi æ-
...mnusq; ſiccus aquilones habuerint? Secundò, cur ſi
... & aquilonia, & autumnus ſiccus eiſdem aquilonibus
...iliosos morbo infeſtet? Sed et Celſus libro ſecundo cap.
...tatim poſt præcedentem aphoriſmum, ita ſubiungit: Sin
...mnus quoq; æquè ſiccus iiſdem aquilonibus perflatur, omnib.
...uidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe propo-
...ſui, ſecunda ualetudo contingit. Hæc ille. Quum itaque ſuperiori
ſit connectendus præſens aphoriſmus, ut iam demonſtrauimus, is
certe uerborum Hippocratis ſenſus erit: Si uero autumnus perin-
de atq; æſtas aquilonius & ſiccus fuerit. Muſa tamen, neſcio quo
conſilio,

consilio, hic se non tantum Galeno, sed & Aristoteli, Celso, imò Hippocrati ipsi opponere audet, dum Hippocratem hoc loco de æstate autumno opposita, nempe humida & austrina, posse intelligi contendit. non animaduertens ea quæ in contextu aphorismi sequuntur, huic absurdæ opioni prorsus refragari. Quî enim fieret ut æstas humida & austrina pituitosis & mulieribus conferret? quod tamẽ, si de ea loqueretur Hippocrates, hic & alibi, disertè assereret. Accedit quod Galenus in Commentarijs palàm dicat, ambo tempora, æstatem scilicet & autumnum, esse sicca. Hippocrates quoque in libro de Aere aquis & locis inquit, ταῦτα πάντα ἀρωγά ἐστιν. Atqui non eget hæc Musæ sententia prolixa confutatione, quod eandem metipse paulo pòst recantet. Autumnus igitur ubi aquilonius & siccus fuerit, ijs qui natura humidi sunt conferet, cuius causam Galenus in Commentarijs ex Hippocrate de Aere aquis & locis copiose recitat, ut non opus sit eam hoc loco repetere. Celsus hic conuertit, omnibus mollioribus corporibus: non inepte, quandoquidem Hippocrates in libello iam citato dixerit, τοῖσι μὲν φλεγματίοισι, καὶ μάλιστα τοῖς ὑγροῖς τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξίν. Per reliquos uero quid intelligendum sit, Celsus quasi explicat dicens, Durioribus autem, &c. Hippocrates uero loco iã citato, ut etiam Aristoteles libro primo Problem. duodecimo, biliosis dixit. Quæ sibi omnia pulchrè quadrant, quum biliosi sint duri, atque adeò sicci. Lippitudines siccæ, ob causam q[illegible]n Cõmentarijs Galenus refert, accidunt. Febres acutæ, quo[illegible]imirũ tenuissima parte bilis resoluta, maneat acerrima. Et grauedines. Hic locus Hippocratis haud dubie deprauatus est, id quod primũ è Galeni Commentarijs palàm fit, qui febrium rationem reddens, grauedinis ne quidem uno uerbo meminit. Quare in contextu uerborum quæ ex libro de Aere aquis & locis citat, perperam scriptum est κόρυζαι, quod in Hippocratis codicibus ita potius legatur, πυρετοὶ ὀξεῖς ἔσονται καὶ πολυχρόνιοι. Dein ex Aristotele, qui libro primo Problem. duodecimo, hanc Hippocratis sententiam enarrans, nullam grauedinis facit mentionem, sed febrium tantum & melancholiæ. Postremum nulla ratione ostendi potest, quod grauedines biliosis accidant. Quocirca nihil certius est, quàm librarium erro

Musæ absurda opinio refutatur.

Celsi conuersio probatur.

Quid per reliquos sit intelligendum.

Lippitudines siccæ.

Febres acutæ.

Grauedines.

Hippocratis locus deprauatus emendatur.

re quodam κόρυζαι scripsisse pro πολυχρόνιοι, quod ab una in aliã di ctione facilis sit lapsus. Esse aũt legendũ πολυχρόνιοι, Celsus euidentißime testatur, qui hãc Hippocratis partem ita est interpretatus: Et febres partim acutæ, partim longæ: grauedinis autem haud meminit. Quod uero longæ febres accidũt, ut sunt quartanæ, fit propterea quod atra bilis, ex qua hæ nascuntur, bifariam in hac constitutione generetur. Primum, quod flaua bilis superassetur. Secũdò, quod sanguis crassescat. Hinc est quod Hippocrates in libello

» de Aere aquis & locis dicat: Et sanguinis pariter eadem ratione
» tenuißima pars exiccatur, craßiorq; remanet. Quum itaque bilis in ea constitutione pars humidißima exiccetur, remaneatq; acerrima & craßißima, nihil mirum ex acerrima eius parte acutas, ex craßiß. longas fieri febres. Nonnullis uero & melancholiæ accidunt. Non autem sine causa dixit nonnullis, quia idipsum non omnibus, ut Aristoteles loco citato ait, sed ijs tantum qui natura atra bile abundant, accidere solet. Abundat autem in hac constitutione temporis, in ijs qui natura biliosi sunt, propter causas duas iam commemoratas. Celsus hanc partem ita commodißime reddi-
» disse uidetur: Sed & hi morbi qui ex atra bile nascuntur, nempe febris quartana, & melancholia. Quippe melancholia est desipientia, quæ fit ex melancholico humore mentẽ occupante, & temperaturam suam mutante. Manian uero, seu furorem Aristoteles ijs euenire tradit, quibus natura bilis inest. Nam ut etiam Galenus testatur lib. 2. de Sympt. causis, mania fit à mordacibus & calidis humoribus, qualis est flaua bilis.

Quare febres longæ accidunt.

Nonnullis melancholiæ.

Melancholia.

Mania.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Nuper.) Græcè, ἄρτι, paulo antè. Dispositione.) Græcè, ὑποθέσεως, hypothesi. Siue siccum, &c.) Græcè, ξηρὸν, ἢ αὐχμηρὸν, ἢ ἄνυδρον. Laxi.) Græcè οὐ πλαδιοῦντες, humidi. Quippe Galeno libro primo Epidem. constitut. secunda Comment. 11. teste, Hippocrates πλάδον, περιττὴν ὑγρότητα nominare consueuit. Quare πλαδιοῦντες, qui supra modum humidi sunt dicuntur, non laxi, ut interpres conuertit. Grauedines.) Locus hic est deprauatus. in codicib. enim Hippocratis legitur χρονιοὶ, nõ κόρυζαι.

πλαδιοῦντες.

πλάδος.

ſæ. Conuertendum itaq; erit, atq; longæ. Et acutiſsima.) Græcè δριμύτατον, acerrima. Non autem temere dixit, craßißima & acerrima. Quia enim craſißima relinquitur, ideo febres longæ naſcuntur. quia uero etiam acerrima, ideo febres acutæ generantur. Ex quibus.) Scilicet bile aſſata, exiccatáq;, & ſanguine craſſo. Hi morbi, quartana uidelicet, & melancholia. Paucos admodum intemperaturarum.) Sic etiam libro primo Epidem. conſtitut. 1. Comment. 1. aduerſus Quintum diſputans Galenus inquit, Hippocratem in aphoriſmis quatuor tantum differentias tempeſtatum deſcripſiſſe, quanquam longe plures ſint. Plures aũt quàm quatuor eũ cognouiſſe, ex libris Epidemiôn ſatis conſtat, ubi multas alias tempeſtates connumerat, quarum ordine ibidem Galenus meminit. Quatuor uero hoc in loco tantum referre placuit, tanquam cæteris frequentiores, & ut eſſent ueluti exemplum reliquarum. Quum librum de aquis.) Scripſit enim in hunc libellum Cõmentarios, ut metipſe in libro De proprijs libris inſcripto teſtatur, atq; ibidẽ etiã eũ inſcribi ait περὶ οἰκήσεως καὶ ὑδάτων καὶ ὡρῶν καὶ χωρίων, de habitationib. et aquis, & temporibus, & regionibus. Nuſquã tamen, quod ſciam, hodie extant ij Commẽtarij, ſed cum multis alijs huius optimi autoris ſcriptis iniuria temporũ perierunt. Paulo antea.) nempe Commentario decimotertio.

Quare quatuor tantum hic tempeſtates referre uoluit Hippocrates.

Zona uero exquiſitam habens temperiem.) Quæ ad huius loci pleniſsimam explicationem attinent, offendẽt ſtudioſi in noſtris in ſecundum Galeni librum de Sanit. Tuen. annotationibus. Huc igitur eos ablegamus, ubi copioſè noſtram de hoc loco Galeni ſententiam expoſuimus. Sicuti hi qui, &c.) Græcè, οἵ τ' ἄριστοι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινῶν ἔγραψαν, ſicuti optimi quiq; qui in hoc ſtudio excelluere, ſcripſerunt. Ortus Pleiadis.) Eodem quo hic ordine digerit annum Galenus libro 1. Epid. conſtit. 1. Comment. 1. & conſtit. 2. Cõmen. 2. Pleiades aũt ſeptẽ ſunt ſtellæ in dorſo Tauri, quarum hæc nomina, Maia, Taygete, Celæno, Merope, Electra, Sterope, Alcyone. Nomen habent ἀπὸ τοῦ πλεῖν, hoc eſt nauigando, quod ortu ſuo nauigationis tempus oſtendãt. Ver enim, ait Plinius libro ſecundo cap. 47. aperit nauigantibus maria. Vel ἀπὸ Πληϊόνης τῆς μητρὸς αὐτῶν, Phauorino teſte. Vocantur alio nomi-

Zona exquiſite tẽperata.

Pleiades.

Atlantides. Vergiliæ. ne Atlantides, quod scilicet Atlantis sint filiæ. Latini Vergilias appellant, quod uere, die uidelicet 19. Aprilis, paulo pòst quàm sol ingreditur Taurum, oriantur. Oporam.) ὀπώρα Græcis, teste Phauorino, duo significat, τὸ θέρος, καὶ τὸ μετόπωρον, æstatem & autumnum. Hic quidem, quod Galenus etiam manifeste in Commentarijs asserit, alteram æstatis partem, eam nimirum quæ autũnum attingit, significat. Autumnus uerò quia oporam sequitur, μετόπωρον dictus est. quanquã etiã, ut iam commemoratũ est, ὀπώρα Græcis nominatur. Arcturus.) De eo diximus multa in annotationib. nostris in lib. 4. Galeni de Tuenda sanit. Occasus Pleiadum.) Qui fit autumno, in octobre nimirum mense.

ὀπώρα. μετόπωρον. Arcturus.

APHORISMVS XV.

Τῶν δὲ καταστάσιων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Inter anni constitutiones, in summa, siccitates imbrib. assiduis sunt salubriores, & minus letales.

HActenus de compositis temporum anni cõstitutionibus uerba fecit Hippocrates. Nunc ordine minus iusto, quod Galenus etiam in Commentarijs monet, de simplici totius anni temperatura sicca, quam assiduis imbribus tanquam salubriorem & minus letalem præfert. Causa est à Galeno in Commentarijs copiose exposita, ut nihil opus sit eam à nobis referri. Vnum tantum hic monebimus, κατάστασιν hoc loco, ut aliàs etiam, quemadmodum in enarratione quoq; apho. 12. sectionis primæ diximus, Hippocrati nihil aliud significare, nisi formam aut speciem, constitutionemúe. Reliqua è superioribus patent.

κατάστασις.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Præ manibus habemus.) Græcè est προεκχωρίσμεθα, sed perperam. Legendum enim erit, προεγχειρισώμεθα. Prius natura, &c.) Priora autem natura & doctrina sunt, quæ cognitionis ordine antecedunt, ut cap. 11. libri Categoriar. Aristoteles docet. Ponemus illum.) Qui scilicet ordine est 17. Nam ualde indi-

Græcus codex emendatus.

gentibus.) Hic Galeni locus alta mente reponendus erit, cauendumq; unice ne animo nostro excidat, ut statim nobis occurrat quod uulgatißimo nostri temporis medicorum errori obtrudamus, qui quotidie propemodũ propter crebra illa quæ tũ sanis tũ ægris propinant medicamenta, aduersus hoc sacrosanctum Galeni præceptum delinquunt. De quo sane errato multa diximus lib. 2. nostrorum Paradoxor. cap. 6. Alimenti siquidem pars una.) Duo esse alimenti excrementa, hoc loco Galenus ostendit. Quod etiam suprà lib. 1. cap. 11. fecit, ubi ex eo succo unde singulæ particulæ aluntur duo excrementorum genera nasci dixit. Vnum quod distribuẽdi alimenti fuit uehiculum. Huic quidem excremento nullus certus à natura conditus est meatus. Expellitur tamen partim actum per ipsa meliora corpora, quæ fluentis eius uiolentiæ cedunt: potißimum quum à spiritu maiore impetu irruente impellitur: partim etiam per exiguos omnes corporis meatus. Appellant uero quod ita excernitur, sudorem. Alterum excrementum est ceu semicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ aßimilari nutriendæ parti nequiuerunt. Huic nullum publice nomen est, quod uidelicet nec uulgò sit cognitum, utpote quod præ tenuitate conspectum effugiat. A medicis tamẽ Græcis ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ, id est sensum latens transpiratio nuncupatur. Galenus hoc in loco fuliginosum excrementum nominat. Annotandum autem hic erit, quod alimentũ nunc Galeno usurpetur proprijßime, pro eo nimirum quod iam alit ac nutrit. Pars una serosa est.) Adijciendum, et humida. Græca enim sic habent, τὸ μὲν οἷον ὀῤῥῶδες ἐστὶ, καὶ ὑγρόν. Quæcunq; sunt peiora.) Græcè est κατὰ τὰ πλεῖστά γε τῶν σιτίων, ὅσα μοχθηρότερα, καὶ διαφεύγει τὴν ἐργασίαν τῆς φύσεως. Quare sic cõuertendũ erit, Quæ in pluribus cibis quicunq; peiores sunt continetur, & naturæ, &c. quia cætera recte se habent.

Medici nostri tẽporis nimij sunt in propinandis medicamentis purgantibus.

Alimẽti duo excrementorũ genera.

Sudor.

Sensum latens transpiratio.

APHORISMVS XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν, ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροί, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι. ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Morbi per aſsiduos imbres magna ex parte fiunt, febres longæ, alui deiectiones, putredines, comitiales morbi, apoplexiæ, & anginæ. Per ſiccitates autem, tabes, lippitudines, articulorũ dolores, ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorum.

Hic aphoriſmus prioris ueluti correctio quædam eſt. Nã imperitus quiſpam ex eo colligere poſſet, ſiccam anni cõſtitutionem ſic imbribus eſſe meliorem & ſalubriorem, ut nulli prorſus in ea morbi generentur. Coactus itaq; Hippocrates fuit ut præſentem aphoriſmum ſubijceret, in quo quidem quæ in utriſq; conſtitutionibus fiant morborum genera dilucide exponit, inquiens: Morbi p aſsiduos imbres (id enim ſignificat ἐπομβρίῃσιν, ut in explicatione aphoriſmi undecimi huius ſectionis diximus) magna ex

Febres lõgæ.

parte fiunt febres longæ. Cuius rei cauſam Galenus in Commentarijs refert. Non autem temere adiectum eſt, magna ex parte: quia in humida conſtitutione alij etiam morbi hoc loco ab Hippocrate non commemorati naſci poſſunt. Hi tamen quos recẽſet, ſunt qui

Alui deiectiones.

crebro & plurimum per imbres generantur. Alui deiectiones, ſic enim Celſus hæc uerba κοιλίης ῥύσιες, eſt interpretatus, & quidem

κοιλία.

ῥύσις.

rectiſsimè. κοιλία enim hoc loco inferiorem uentrem denotat, ῥύσις uero deiectionem uel fluxionem, non profluuiũ, quod Græcis διάῤῥοια dicitur. Neq; enim hac uoce aliud innuere uoluit Hippocrates, quàm quod homines in conſtitutione humida crebro per aluũ egerant. Cauſa in Commentarijs à Galeno eſt expoſita. Et putredines ſimpliciter, morbi comitiales & apoplexiæ: quod hæc duo mala ex pituita, quæ per imbres generatur, naſci cõſueuerint, ut di-

Anginæ.

ctum eſt Comment. 42. & 45. ſectionis ſecundæ. Anginæ deniq; in pluuia conſtitutione fiunt, propter cauſam à Galeno in Commẽtarijs allatam. Nihil autem refert ſiue κυνάγχας, ſiue συνάγχας apud Hippocratem ſcriptum ſit, ut alibi diximus. Atq; hæc quidem

φθινώδεες.

mala per aſsiduos imbres fiunt. In ſiccitatibus autem φθινώδεες, uidelicet νοῦσοι, id eſt morbi tabem afferentes accidunt. Quum autẽ Hippocrates φθινώδεας, ut in Commẽtario decimo huius ſectionis annotauimus, non ſolum eos quibus ob pulmonem exulceratum

mar-

marceſcit corpus, ſed et eos qui ex quacunq; alia cauſa extenuãtur intelligat, hic tamen exulceratio pulmonis excludenda uenit, ut quæ in ſicciore tempore potius curetur quàm irritetur. Reliquæ autem cauſæ tabem afferentes, per ſiccitates ualentiores reddun-tur. Lippitudines etiam ſiccæ nimirum accidunt. Aut copulanda uox ὀφθαλμίαι cum dictione φθινώδεες, ut Galenus in Commenta-rijs etiam monet. Et articulorum dolores, non quidem omnes, ſed ij tantum qui ex humorũ acrimonia procreantur: idq; accidit, ſi acceſſerit etiam ſiccitati caliditas, ut copioſius in Commentarijs ſuis Galenus docet, ad quos ſtudioſos, ne temere quæ illic ſunt repe tere neceſſe ſit, ablegamus. Vrinæ etiam ſtillicidia, & difficultates inteſtinorum, ijs de cauſis quas Galenus affert, eueniunt. Articulorũ dolores.

ANNOTATIONES IN GALE-
ni Commentarios.

Quare in temporibus.) Aliquid ab interprete præteritum eſt. Græca enim ita habent, ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο χρονιοῦσι μὲν ἐν ταῖς ἐπομβρίαις, quare per hoc longiores erunt in aßiduis imbribus, &c. Profluuia.) Græcè, ῥύσεις, deiectiones. Ex pituita ortũ habentes.) ut dictũ eſt ſuprà Comment. 42. Ad fauces.) Græ-cè eſt, ἐνεχθέντος εἰς φάρυγγα: ad fauces uel guttur delata. φάρυγξ e-nim hoc loco abſolute ponitur, nullo adiecto articulo, ideoq; et ad guttur & ad fauces transferri poteſt. Quippe angina, ut alibi do cuimus, nihil aliud eſt niſi inflammatio, quæ in gutture uel fauci-bus fit. Ex qua nonnulla, etc.) Cuius rei teſtis eſt Hippocrates, qui ſect. 5. apho. 24. & lib. 6. Epide. par. 3. apho. 10. ita ſcriptũ reliquit: Valde frigidum, ſicut nix & glacies, uenas rumpit, tuſſes mouet. Extenuati.) Græcè, ἀτροφώτεροι, alimenti expertes. Si et caliditas ulla, etc.) Græcè, ἐὰν καὶ θερμότης ἄμετρος προσ γένηται, ſi etiã calor immodicus acceſſerit. In ſiccitatibus.) Scili cet nudis citra calorem. Et ſiccitatẽ efficient.) Græcè eſt, κατὰ ξηρότητα, per ſiccitatem, ut planè difficilem motum in ſiccitatem articulorum referamus. Eam paßionem quæ arthritis, &c.) Si-quidem arthritis proprie eſt, quando imbecillitas in omnibus cor-poris articulis conſiſtit, humorq; à natura alienus ad eoſdem con fluit. Quapropter proprie loquendo, non omnis dolor articulorũ

φάρυγξ.

Angina.

Arthritis quid proprie.

arthritis nominatur, ſed is tantum qui ob cauſas iam commemoratas in eis excitatur. Libro ſecundo Epidemiarum.) Sectione ſcilicet 4. Et repetitur in ſexto eiuſdem operis libro, Part. 4. aphoriſ. 9. Sed ſi cui libeat.) Græcè, ἀλλ' ἐάν τις, ὡς ἔφην, ἐθελήσῃ, ſed ſi, ut dixi, quis uelit omnium, &c. Huius propoſitæ.) Omiſſa eſt Nunc dictio. Græca enim habēt, αὐτοῦ τοῦ νυῦ προκειμένου, &c. Bene temperatis.) Græcè, εὐκράτοις. Satis itaque erat dicere, temperatis. Componentes.) Conuertendum erat, ſupponētes. Græcè enim eſt, σύνθετον ὑποθέμενοι. Quanquā & ſimplex uidebatur.) Græcè eſt, καί τοι γε ἡ ἁπλῆ δόξασαν αὖ εἶναί πως σύνθετος, quanquā utiq; & ſimplex ipſa uideatur quodam modo eſſe cōpoſita. Rationem ſtatim per ſequentia uerba ſubiūgit, quæ itidem ut præcedentia, non ſatis recte ab interprete ſunt conuerſa. Græ- *Interpretis lapſus* ca enim in eum habent modum, ἐμίγνυτο γὰρ εὐκράτῳ κατασ[τ]άσει μέσῃ τῶν ἀμετρίων ἑκατέρων, permiſcebatur enim tēperata forma media inter utrāq; immoderatam. Vt is ſit uerborū Galeni ſenſus: Siccæ intemperaturæ ſimplici miſcebatur temperata forma: id enim κατάστασιν ſignificare, iam ſæpe monuimus: ea quæ inter utramq;, caloris nimirum & frigoris, intemperiem media eſt. Quē quidem metipſe Galenus paulo pòſt ijs etiam ferè expreſſit uerbis: Aer ambiens in altera oppoſitione intemperatus & ſiccus, permiſcetur ei qui eſt in altera oppoſitione, caloris ſcilicet & frigoris, temperatus. Quare hæc Galeni uerba εὐκράτῳ καταστάσει, per ablatiuum reddenda ſunt, ut nos fecimus: et antè nos Theodorus, qui præſentem locum ita eſt interpretatus: Permiſcetur modica modulataq; conditione, quæ inter utramq; caloris & frigoris intemperiem media collocatur. Temperaturas.) Græcè eſt δυσκρασίας, intemperaturas. Male temperatus.) Græcè δύσκρατον, intemperatum. Bene temperatus.) Satis erat dicere ſimpliciter temperatus. *Cauſæ ſtranguriæ et difficultatis urinæ.* Nam ſtillicidia urinæ.) Galenus libro tertio de Sympt. cauſis, cap. 9. ſtranguriæ & difficultatis urinæ eaſdem eſſe cauſas ſcribit, urinam nimirum acrem, & facultatis ueſicæ imbecillitatē.

Propter uis expulſiuæ.) Græcè eſt, ἀρρωστίαν τῆς ἐν τῇ κύστει καθεκτικῆς δυνάμεως, propter facultatis expultricis, quæ eſt in ueſica, imbecillitatem. Non adeò licet de Hippocrate.) Græcè,

ἔστι δ' οὐχ οὕτως ὑπὲρ Ἱπποκράτους ἀπορῆσαι δίκαιον, ὅτι τηλικαύτην θεωρίαν. Non autem ita de Hippocrate perplexos eſſe conuenit, quod primus, &c. Diocle.) *Qui Plinio libro 26. cap. 2. autore Caryſtius fuit, atque ſecundus ætate famaq́; poſt Hippocratem extitit.* Mneſitheo.) *Huius meminit Galenus libro primo ad Glauconem, Athenienſemq́; fuiſſe tradit, uirum tum in alijs omnibus quæ ad artem pertinent ſufficienter doctum, tum uero qua uia & ratione medendi artem oporteat exercere, nemini peritia ſecundum.* Caryſtius. Mneſitheus.

APHORISMVS XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα ξυνιστῶσι καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρακα ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχει μᾶλλον πονέουσιν. αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσιν, καὶ βαρηκοΐας, καὶ καρηβαρίας, καὶ ἰλίγγους ποιέουσιν. ἐν δὲ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Conſtitutionum quæ quotidie fiunt, aquiloniæ quidem corpora cogunt, robuſtiora reddunt, facile mobilia, bene colorata, & rectius audientia. Aluos preterea exiccãt, oculos mordent: et ſi thoracis dolor aliquis præcedit, magis irritatur. Auſtrinæ autem corpora languida efficiunt, & humectant, difficilem auditum, capitis grauitatem & uertiginem afferunt. In oculis & corporib. difficilem motum concitant, & aluos humectant.

In ſuperioribus, aphoriſmo nimirum quinto, Hippocrates quæ mala afferant diuturnæ conſtitutiones aquiloniæ & auſtrinæ, expoſuit. Nunc quas noxas, quæq́; commoda pariat quotidiana cõſtitutio, aquilonia primum, & deinceps quæ mala auſtrina afferat docet, inquiens: Inter conſtitutiones quotidianas aquiloniæ quidẽ corpora ſua frigiditate cogunt ac denſant, robuſtiora etiam red-

σύτονα. τόνος. σύτονία.

dunt. id enim significat σύτονα. quippe τόνος latinis est robur. Hinc σύτονον robustũ, ualidũ, et firmũ. σύτονία etiã Græcis est ἰσχυρότης, hoc est robur. Causam in Comment. refert Galenus. Facile mobilia efficit, quod scilicet superuacuas corporis humiditates exhauriant ac dißipent, atq; adeò corpus leuius & ad motũ promptius efficiant. Bene colorata reddũt, quod omnes actiones naturales, iecorisq;, ut sic dicã, sanguificationem adiuuẽt. Melius etiã ut audiant, aquiloniæ constitutiones in causa sunt: omnes enim actiones animales firmant. Cur uero auditus duntaxat fecerit mentionẽ, Galenus in Commentarijs exponit. Exemplo autem auditus, omnes reliquos uult intelligi sensus, qui singuli perinde atq; auditus in hac constitutione uigent. Nec obstat quod hoc loco Brasauolus diuersum asserat, nempe fieri posse ut uisus, odoratus & gustus in aquilonia constitutione non uigeant, propterea quod cerebrum humiditate plenum, ueluti à manu spongia, ab aquilone frigido exprimatur, & ad oculos subinde, nares et linguã humiditas ipsa destillet. Nam quod supponit, hoc falsißimum est. Neq; enim in quotidiana constitutione aquilonia, quæ frigida & sicca est, fieri potest, ut ad inferiores corporis partes destillet humiditas, quod tum nulla in capite existat. Secus autem esset, si tempestas aliqua humida antecessisset. Quum itaq; Hippocrati sit sermo de quotidiana constitutione aquilonia, excluditur prorsus suppositio de præcedente tempore humido, neq; Musæ ratio procedit. Atque hactenus commoda aquiloniæ constitutionis explanauimus. Nunc igitur incommoda quæ pariunt, prosequamur. Primũ autem omnium aquiloniæ constitutiones quæ quotidie fiũt, aluos exiccant: quod suprà quoque aphoris. 5. dixit, aluos duras aquilonem efficere asserens. Causam ibidem etiam exposuimus. Dein oculos mordent. Atqui propriè loquendo, calidum, Galeno libro 5. aphor. Commen. 20. teste, tantũ mordax est. Sensus uero similitudine, frigidum etiam. Quod quidẽ quomodo accidat, Galenus lib. 4. Simplic. medic. cap. 1. luculenter ostendit, ita scribens: Quum frigidum quæcunq; contingit, eorum & contrahat substantiam, & condenset constringatq;, primum tenues excernantur humiditates necesse est, sicut ex oculis lachryma, postea uero etiam mordax appareat: idq; non erodendo,

Cur auditus tantum meminerit Hippocrates. Musæ interpretatio refellitur.

Aquiloniæ cõstitutionis noxæ.

Frigidũ mordax quomodo.

ut

ut calidum, ſed diuellendo continuũ. Frigidum enim meatus omnes «
in raris corporibus ſubiens, qualia ſunt uulnerata omnia, oculiq́; «
& nares ac os, uniuerſas refrigerandorum corporum partes arri «
pit, & quodammodo multis circumquaq; anſis eas contrahens at «
que condenſans, à continuis ſibi partibus diuellit. Hæc ille. Quæ «
quidem à nobis longius ſunt recitata propter Muſam, qui cauſam Muſa perperã mordicationis cauſã in ſiccitatem retulit.
ipſam mordicationis partim in ſiccitatem, quam per ſe mordicatio
nem efficere ait, referre ſatis inepte uoluit: partim etiam in bilio-
ſas materias ad oculos tranſmiſſas, quum tamen in hac conſtitutio-
ne nullæ in corpore gigni queant. Præterea ſi aliquis thoracis do-
lor præceſſit, is per hanc conſtitutionem magis augebitur. Nibil Aquilo thoracis dolores excitat.
autem mirum, augere dolorem qui præceſſit aquilones frigidos,
quum eum etiã qui prius non affuit excitẽt. Quippe, ut infrà ait,
frigidum inimicum oſſibus & pectori exiſtit. Atq; hactenus de in- 5.aph. 18. & 24.
commodis quæ aquiloniam ſequuntur conſtitutionem diximus.
Nunc igitur quas noxas auſtrinæ afferant conſtitutiones, breuiter Auſtrinæ cõſtitutionis noxæ.
perſtringemus. Primum diſſoluere, hoc eſt languida reddere cor-
pora, inquit. Cauſa ſuprà in aphor. 5. eſt expoſita. Dein humecta-
re, difficilem auditum, capitisq́; grauitatem efficere. Cauſæ loco
iam citato ſunt dictæ. Vertigines etiam, propter cauſam à Galeno
in Comment. expoſitam, faciunt. Nã ἴλιγξ καὶ ἴλιγγος Græcis idẽ ἴλιγξ.
quod σκότωμα ſignificat. In oculis præterea & corporibus diffici Difficiles motus.
lem motum. Siquidem neruorum principio humectato, circa uolũ
tarios motus pigritiam apparere neceſſe eſt, ut commemoratũ eſt
etiam ſuprà aphor ſ. quinto huius ſectionis. Et aluos humectant: Aluos humectant.
hoc eſt, in cauſa ſunt ut liquida per inferiora excernantur. Quæ
ſingula copioſius loco iam citato ſunt dicta.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Secundum naturæ & animæ operationes.) Græcè, κατά τε τὰς φυσικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας, in naturalibus & animalibus actionibus. Et paulo pòſt, Nam animales actiones, &c. Naturæ.) Græcè, τὰς δὲ φυσικὰς, naturales uero. Communis autem utriſque eſt quod contentum nominat.) Valde obſcura ſunt hæc interpretis uerba: ſed græca aperta admodum, quæ ſic habent.

bent. κοινὸν δ' ἀμφοῖν ἡ εὐτονία, *commune autem utriſque, ſcilicet facultatibus, eſt robur.* Qui ſalubre corpus habent.) *Hæc non temere à Galeno ſunt adiecta. Quippe imbecillib. aquilones non proſunt, nec etiam ſiccis & tenuibus: hos enim magis exiccant, ac eorũdem principes partes, et quæ in profundo corporis ſunt ſitæ, quod ſcilicet carnium propugnaculo deſtituti ſunt, promptius lædunt.* Dolores pectoris.) *Græcè eſt,* κατὰ τὸν θώρακα παροξύνεσθαι, *dolores thoracis exacerbari.* Noſces autem.) *Addendũ, manifeſtius. Græca enim ita habent,* γνώσῃ δ' ἐναργέστερον. Siue animæ ſit, ſiue ad uitam pertinens.) *Græcè,* εἰς ἅπαν ἐστὶν ἔργον ζωτικόν τε καὶ ψυχικόν, *ad omnem actionem quæ uitalis ſit, ſiue animalis.* Et ijs quas apoplexias nominant.) *Hoc loco per interpretem multa ſunt omiſſa, quæ in contextum ſunt reponenda, hæc nimirum.* ἴλιγγος γάρ ἐστιν ἡ σκοτοδινεία, ἥτις γίνεται ὑγροῦ μετὰ παχέος πνεύματος κινουμένου κατὰ τὴν κεφαλήν, διὸ καὶ προηγεῖται ἐπιληψίας καὶ ἀποπληξίας. *uertigo enim obtenebratio eſt, quæ fit quum humor ac craſſus ſpiritus mouetur in capite, quapropter præcedit epilepſiam & apoplexiam.* Parui autem ſunt, &c.) *Græcè,* μοχθηρὰ δὲ καὶ ταῦτα τὰ συμπτώματα, *praua uero ſunt huiuſcemodi ſymptomata.* Reddit.) ἐργάζονται, *reddunt.*

Imbecillibus, ſiccis et tenuibus aquilones non proſunt.

Per interpretem omiſſa.

APHORISMVS XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας τοῦ μὲν ἦρος, καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες, καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μέν τινος οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ χειμῶνος οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Per tempora uero anni uere quidem & principio æſtatis pueri, & qui eos ætate mox ſequuntur, optime degunt, maximeq́ue ualent. Aeſtate aũt & autumno, aliquantiſper ſenes. Reliquo hyemis tẽpore, qui inter has ætates medij ſunt.

*Hoc in Aphoriſmo Hippocrates docet, quæ tempora ætatibus ipſis ſint maximè commoda. Quippe uere & principio (*ἀκρὸν *enim hic idem quod* ἀρχὴν *ſignificat) æſtatis pueros, &*

ἀκρόν.

eos

eos qui illis ætate uicini, proximi, ut Celsus conuertit, coniunctiue sunt (id enim ἐχόμενοι uox qua usus est Hippocrates, hoc loco significat, quum ἔχομαι Græcis non aliud, quàm nullo interueniẽte sequor, iuxta sum, hæreo, & tango denotet) optime degere, maximeq; ualere ait. Proximi autem pueris sunt adolescentes, qui à Græcis μειράκια nominantur. Optimè uerò degunt, potißimũq; ijs temporibus ualent pueri & adolescentes, propterea quod eorundem naturæ, temporum horum temperatura maxime conueniat. Tamen hoc loco diligenter cauendum erit, ne utraque tempora utrisq; promiscue ætatibus conuenire putemus: sed adhibenda planè uerbis Hippocratis distinctio erit: quod in Commentarijs etiam suis monet Galenus: ut scilicet dicamus adolescẽtes, quorum natura temperata est, uere, quod itidem temperatum existit, optime degere: pueros autem æstatis principio, utpote quod parum à mediocritate ad calorem & siccitatem declinat: atque adeò puerorũ naturæ, quæ calida & humida est, magis cõuenit. Quanquam nulla etiam adhibita distinctione, aphorismi ueritas constare potest. Nam cum puerorum natura maxime conseruanda sit, quod in alio quàm hoc ipso temperamẽto eorundem corpora increscere nequeant: certe hanc ipsam uernum tempus, quod temperatum est, potißimum conseruabit. Nam ut sequenti Commentario ait Galenus, ex propria natura nihil nouat. Quum igitur hoc tempore corpora illorum non alterentur, sed conseruentur magis, ut optime etiam ualeant necesse est. Brasauolus hoc loco aduersus ea quæ diximus, sic instat. Pueri sunt humidi, igitur uere magis læduntur. Quasi uero uer humidũ sit, & non temperatũ. Ridicula uerò planè etiam eius est responsio, dum pueros humidos esse asserit, non quidem ratione uitæ, seu proprie naturæ, sed collatione ad iuuenes. Nemo enim est qui nesciat, pueros simpliciter, & nulli collatos, esse humidos, quod scilicet idipsum multis argumentis lib. 2. de Tempe. ca. 2. Galenus demonstrauerit. Sic perpetuò unus error alium parit. Si enim uer per se esse temperatũ, ut Galenus facit, Musa quoq; concedere uoluisset, in hæc absurda nunquam prolapsus fuisset. Aestate uero & autumno aliquandiu, uel aliquantisper (id enim est μέχρι μέν τινός) senes optime degũt.

ἐχόμενοι. ἔχομαι.

Quare uere & principio æstatis pueri & adolescentes optime degunt.

Ver ex propria natura nihil nouat.

Musæ obiectio diluitur.

Pueri simpliciter humidi.

Celſus hæc uerba καὶ τοῦ φθινοπώρου μεχρὶ μέν τινός, rectiſſime ita conuertit, Et autumni prima parte. Quippe hæc ad naturam æſtatis, cui proxima eſt, nonnihil accedit. Nihil autem mirum, ſenes qui natura frigidi ſunt, in calidis temporibus rectius ualere. Vnius itaque tantum qualitatis ratione, nempe caloris, non utriuſq;, ſenibus æſtas & autumni principium conferunt. Siccitatis igitur ratione ijs potius nocent. Reliquo tẽpore bene degũt qui medij ſunt inter has ætates, adoleſcentiam ſcilicet & ſenectutem. Sunt uero medij, qui Græcis dicũtur ἀκμάζοντες, hoc eſt florentes ætate, ſeu iuuenes. Nam quum ij ſint calidi & ſicci, merito hyeme quæ contraria eſt, frigida nimirum & humida, ſalubrius degunt. Sunt etiã medij inter prædictas ætates, qui ætatem καθεστηκυῖαν, hoc eſt conſtantem, quæ alio nomine παρακμαστική nominatur, agunt. Illiſq; hyems etiam confert, quod ſint per ſe quidem calidi adhuc, ſed minus quàm iuuenes, ut infrà aphoriſ. 30. huius ſectionis latius dicemus, atq; ſicci. Hinc Celſus aptiſſime hanc partem ita eſt interpretatus: Iuuenes hyeme, quiq; inter iuuentam & ſenectutem ſunt. Citatur hæc ſententia à Galeno noſtro libro octauo de Placitis Hippocratis & Platonis.

Æſtas & autumni principium quomodo ſenib. conferant.

Medij inter adoleſcentiã & ſenectutẽ.

καθεστηκυῖα ætas.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Bene temperatis.) Satis erat dicere temperatis: ſic enim uocãt latini quæ Græcis εὔκρατα dicuntur, ut ſuprà etiam monuimus. Hæc enim omnium ætatum optima.) Complectitur enim adoleſcentia ſub pubertate, quæ itidem in medio atq; optimo temperamento conſiſtit. In latum oſtendens.) Legendum, extendens. Græcè enim eſt, εἰς πλάτος ἐντείνων. Hæ quidem bilioſiores.) Græcè, αἱ μὲν χολωδέστεραι, quæ quidem bilioſiores. Minus.) Adijciendum, Autem: quod Græcè ſit, ἧττον δὲ ἐν αὐταῖς τῶν ἄλλων, Minus autem quàm aliæ: ex ipſis ſcilicet ætatibus, naturis & regionibus.

Adoleſcentia ſub pubertate complectitur.

APHORISMVS XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται, καὶ παροξύνεται.

Morbi quidem omnis generis in omnibus temporibus fiunt. Nonnulli tamen in quibusdam illorum magis & oriuntur, & irritantur.

QVum Hippocrates in sequentibus Aphorismis esset expositurus, qui morbi peculiariter in singulis anni temporibus nascerentur, hunc præmittere uoluit tanquam generalem, ut pote in quo monstraret, quod non tantum ij morbi qui naturæ temporum sunt accommodati, sed etiam omnes alij irruere poßet. Idq; propter eos qui putare possent, nullos alios morbos æstate accidere poße præter eos quos Hippocrates *commemorat. Quare morbi nõ sic sunt temporib. affigendi, quasi in alijs temporib. accidere nequeant: sed quod magna ex parte ijs temporib. magis quàm alijs oriantur. Sic tertiana quidem febris non est ita æstati destinata, ut hyeme fieri nunquam poßit, sed quod plurimum æstate generetur. Hinc est quod hoc loco* Hippocrates *dicat,* Nonnulli tamen *morbi magis in quibusdam temporibus & oriuntur & excitantur, propterea quod hæc tempora morborum illorum naturæ sint accommodata.*

Morbi temporibus quo modo tribuendi.

ANNOTATIONES IN GALENI *Commentarios.*

Tunc nos.) Addendum, omnes. Græcè enim est, ἅπαντες αὖ ἐνοσοῦμεν, *&c. tunc omnes quolibet tempore, &c. Affines.) Græcè,* οἰκεῖαι, *accommodati. Proximi.) Græcè,* οἰκεῖαι, *ut suprà. Neq; enim similiter ab eadem causa, &c.) Hunc locum non satis recte interpres conuertit. Græca enim sic habent,* οὐ γὰρ ὁμοίως ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὁ θερμὸς τῷ ψυχρῷ βλάπτεσθαι πέφυκεν, ἢ ὁ ὑγρὸς τῷ ξηρῷ, καθάπερ οὐδὲ ὁ εὔκρατος ἑκάστῳ τούτων, οὔτε τοῖς κατὰ συζυγίαν τινὰ δυσκράτοις. *Neq; enim similiter ab eadem causa calidus perinde atq; frigidus offendi aptus est, aut humidus ut siccus. Quemadmodum neq; temperatus ut quiuis illorum, neque ut illi qui per coniugationem aliquam intemperati sunt.*

Interpretis conuersio notatur.

APHORISMVS XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι.

κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ λέπραι, καὶ βῆχες, καὶ λειχῆνες, καὶ ἄλφοι, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere quidem furores, melancholiæ, morbi comitiales, ſanguinis profuſiones, anginæ, grauedines, raucitates, lepræ, tuſſes, impetigines, alphi, puſtulæ ulceroſæ, tubercula, & articulorum dolores accidunt.

Hoc in aphoriſmo Hippocrates recenſet morbos qui magna ex parte uere, eo quod eius naturæ accommodati ſunt, accidere ſolent. Primùm autem uerno tempore fieri furores & melancholias ait, non quod hoc tempore billioſi & melancholici humores generentur: ſed quod alijs temporibus procreati ſint, ac hyeme in profundo corporis deliteſcentes, nunc tandem ueris caliditate diffuſi ac commoti furorem ac melancholiam pariant. Dein morbi comitiales accidunt, propter pituitam hyeme in corpore natam, uere autem commotã & diffuſam. Proinde & ſi prædicta mala uere emergunt interdum, tamen quum humores ex quibus hæc ipſa oriuntur, autumno ſint procreati, ideo autumnalia magis dicuntur quàm uerna. Cauſas etiam iſtorum malorum Galenus in Comment. uigeſimoſecundo huius ſectionis expoſuit. Veris autem propria ſunt mala quæ ſequuntur, ſanguinis nimirũ profuſiones: ſic enim ῥύσιες dictionẽ conuertit Celſus, uel excretiones. Per profuſiones itaque ſanguinis intelligendæ ſunt omnes ſanguinis excretiones mediocres, quæ à morbis corpus uindicant ſiue per nares, ſiue per hæmorrhoides, ſiue per uterum fiant: id quod è Galeni Commentarijs perſpicuum exiſtit. Et quidem rationi conſentaneum eſt, ſanguinis excretiones uere accidere, quod hoc tempore, Hippocrate in libro de Natura humana teſte, ſanguis creſcat, ac quotidie incrementum ſuſcipiat. Anginæ etiam uere fiunt, quod humores diffuſi ad fauces, aut guttur confluant, ibiq; inflammationem procreent. Generantur autem anginæ uernæ, ut Galenus Cõment. 22. huius ſectionis autor eſt, ex ſanguine pituitoſo. Grauedines & raucitates fiunt, propter pituitam hyeme in capite natam, uere

Furores et melancholiæ cur uerno tẽpore fiunt.

Morbi comitiales.

Verni morbi.

ῥύσιες.

Profuſiones ſanguinis.

Anginæ.

Grauedines et raucitates.

uere autem diffusam, et ad nares, aut fauces delatam. Tusses, ubi ad thoracem ac pulmonem humores à capite defluētes delati fuerint. Lepræ, quæ scabiei quidem species sunt, ab Arabum lepra distantes, ut libro secundo Paradox. cap. 16. demonstrauimus, fiūt, quod uerno tempore praui humores à profundo corporis ad cutem ipsam deferantur. Impetigines, quas Hippocrates & alij Græci λειχῆνας uocant, uere quoq; generantur. Est autem Impetigo, cutis uitium, asperedinem quandam in ea pariens, quod Germanicè flecht uocatur. Cornelius tamen Celsus lichenas papulas, & lepram impetiginem, ut diximus libro secundo Paradox. cap. decimoseptimo, conuertit. Cæterum impetigo, de qua Hippocrates, & post hunc alij Græci medici loquuti sunt, non est Plinij mentagra, cuius meminit libro 26. cap. 1. & quam non modo Italiæ, uerumetiam uniuersæ propè Europæ, ante Claudij Tiberij Cæsaris principatum incognitam fuisse tradit. Quippe longe ante hæc tempora lichen, seu impetigo Græcis, cognita fuit, malumq; est multo quàm sit Plinij mentagra mitius. Accedit quod Galenus libro quinto de Componend. medic. κατὰ τόπους ca. 7. euidentißime doceat, lichenas à mentagra diuersas fuisse, quum utriusq; mali semper ibidem seorsim mentionē facit. Nec aliud ex Galeno colligi potest, quàm quod hæc duo mala in curandi ratione aliquid cōmune habuerint, minime tamen eadem fuerint. Nec obstat, quod loco paulo ante citato Plinius mentagram etiam lichenas uocari scribat. id enim factum est, non quod eadem cum lichenibus fuerit, sed quod similitudinem quandam cum ijs habuerit. Quippe in ea furfures & squamulæ à cute prodibant, haud secus quàm in uera lichene. Quare quum mentagra non sit lichen, seu impetigo, multo minus ut sit morbus quem Gallicū hodie appellant, concedendum erit. Quod nos etiā multis argumētis in Paradoxis nostris loco antea citato demōstrauimus. Euanuit enim è conspectu hominū mentagra, ut nūc planè incognita sit. Et utinam cum ea omnes etiam reliqui morbi sublati fuissent, & non nouum aliquod malum mentagra longe deterius pro illa regiones nostras irrepsisset, nempe scabies nominata Hispanica. De qua re nonnihil etiam scripsimus libro 2. aduersus Montuū, confutatione 2, Dialexeos. Alphi quoq; uerno tēpo-

Tusses. Lepræ. Impetigines. Impetigo nō est mētagra. Impetigo nō est morbus Gallicus. Alphi.

re fiunt. Sunt autem uitiliginis species, ut cap. 41. Compendij nostri diximus. Eruptiones item, seu pustulae ulcerosae. Quippe per ἐξανθήσεις, omne pustularum & eruptionum genus hoc loco intelligendum erit. Tubercula quoq;, de quibus abunde supra sect. 2. aphoris. 15. dictum est. Causas omnium in Commētarijs Galenus exposuit. Et articulorum dolores: nam per ἀρθριτικὰ omnes dolores articulorū, qui propter humores à natura alienos, ad eos quidem imbecillos deferuntur, nasci solent. Causam Galenus refert, ut omnium aliorum malorum, in Commentarijs.

ἐξανθήσεις. Tubercula. Articulorū dolores.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Galeni codex emendatus.

Et lepræ.) Hæc uerba tum in Græcis, tum latinis codicib. prorsus expungenda erunt. Neq; enim lepra hyemalis est morbus, sed uernus potius, ut ex ijs etiam quæ statim subiūgit Galenus, palàm fit. Huc accedit, quod neq; antiquus interpres, neq; etiam Theodorus in suis conuersionibus hæc uerba habeant: ut hinc omnib. perspicuum sit, meliora & uetustiora exemplaria ijs carere uerbis.

Præter alios morbos.) Græcè, παρὰ τὰς ἄλλας. Quare bifariam interpretari poßūt hæc uerba, eo quod ἄλλας referre potest uel νόσους, uel ὥρας. Melius tamen est ut ὥρας referat, sicq; interpretetur, Præter alia tempora, &c. Vitiligines.) Græcè, ἀλφοὺς. Retinenda itaq; uox alphos. Vitiligo enim genus est ad λεύκην καὶ ἀλφὸν, ut copiose in Compendio monstrauimus. Non debet igitur generis uox pro specie usurpari. Ad loca uiliora.) Græcè, εἰς τὰ ἄκρα μόρια, ad partes extremas. Quod autem & profluuia, &c.) Græcè, ὅτι δὲ καὶ αἱ τοῦ αἵματος ῥύσεις κενοῦσαι τὸ πλῆθος, καὶ τὴν κακοχυμίαν, κωλύουσι τὰς ἐν αὐτοῖς νόσους, ἄντικρυς δῆλον, quod autem profusiones sanguinis plenitudinem, & uitiū humorum uacuando cohibeant morbos qui ex ipsis oriuntur, planè perspicuum existit. Tale quid etiam.) Græcè, παραπλήσιον δέ τι συμβαίνει, &c. Tale autem quid, &c. Dicebat Hippocrates.) Lib. scilicet 6. Epid. part. 5. aphor. 33. Calor.) Hoc loco quum calidum uocat uer Galenus, per calidum idem quod temperatum, aut certe id quod à temperato non multum abest, ut in enarratione aphorismi sexti huius sectionis demonstrauimus, intelligit.

Vitiligo.

Ver quomodo calidū dicatur Galeno.

ligit. Opus.) Adijciendum, eius. Græcè enim est, καὶ τοῦτο τὸ ἔργον αὐτοῦ. Cuius opera.) Addendum, sunt. Græca enim ita habent, ταύτης γοῦν ἐστὶν ἔργα.

APHORISMVS XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος γίνεται τουτέων καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, ὤτων καὶ πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aestate autem aliqui ex ijs, & febres continuæ ac ardentes, & tertianæ plurimæ, & quartanæ, uomitiones, & alui profluuia, lippitudines, auriũ dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudamina accidunt.

NVnc qui æstate magna ex parte oriũtur morbi, Hippocrates commemorat. Suntq; hi partim cognati & proprij, partim etiam alieni. De alienis ita inquit: Aestate autem ex ijs nonnulli progignuntur. Ex ijs, qui scilicet uere accidunt. Quippe τουτέων *Philotheus interpretatur* τινὰ τῶν ἐν τῷ ἔαρι γινομένων νοσημάτων. *Neq; ij morbi quauis æstatis parte accidunt, sed eius duntaxat initio, quod ueri est propinquum, atq; adeò quod ad temperaturam attinet, ualde simile. Porro cognati æstatis morbi sunt febres continuæ & ardentes, & tertianæ intermittentes plurimæ, quod omnes ex flaua bile, quæ æstate plurima in corpore aceruatur, nascantur. Hæ quidem cum extra uasa bilis putrescit, illæ uero quando intrà generantur. Aestate itaq; maxime fit febris tertiana continua, quæ Græcis alio nomine* καῦσος, *id est ardens dicitur, quemadmodum lib. 4. Vict. acu. apho. 1. testatur Hippocrates, & tertiana etiam intermittens. Quartanæ quoq;, & hæ quidem in extrema æstatis parte quæ ad autumnum uergit, eiusq; naturæ proxima est, accidunt. Meliora tamen exemplaria ijs uerbis,* καὶ τεταρταῖοι, *penitus carent: & rectè quidem, quòd quartana sit morbus autumno peculiaris. Hinc est quod neq; antiquus interpres, neq; Theodorus in suis conuersionibus, neq; in Commentarijs suis Galenus, neq; etiam Celsus, dum hanc interpretãtur sententiam,*

Alieni morbi.

τουτέων.

Cognati æstatis morbi.

Quartanæ.

Vomitiones. Lippitudines. Musa notatur. Aurium dolores. Oris exulcerationes. Genitalium putredines. Sudamina.

tentiam, quartanarũ meminerint. Vomitiones & alui profluuia, propter causas à Galeno expositas. Lippitudines, non quidem siccæ, ut Musa putat, quod Galeno in Commentarijs teste, capite oppleto fiant. Capite autem oppleto nihil ex oculis effluere, non est uerisimile, præsertim æstate, quæ calida est, & humores dissoluit, meatusq́; aperit. Secus in frigida temporis constitutione, ut dictũ est suprà in explicatione apho. 12. huius sectionis, accideret. Aurium dolores eadem de causa fiunt. Oris exulcerationes, propter biliosos humores ad os delatos. Genitalium putredines, ob causam à Galeno expositam. Et sudamina, quæ ἱδρῶα Hippocrates uocat. Quod genus autem pustularum sunt, Galenus abunde in Commẽtarijs docet, ut nihil opus sit nos in explicatione huius sententiæ esse longiores.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In morborum generatione.) Græcè, καὶ τῆς τῶν παθῶν γενέσεως, in malorum generatione. Tertio Epidemiarum.) Sectione scilicet tertia, ubi uniuersum annum austrinum, pluuium, & tranquillum fuisse, tumq́; oris ulcera, tubercula pudendorum, lippitudines, & similia alia mala accidisse scribit. Et in secundo.) Sectione nimirum prima, aphorismo primo, ubi ait: Pluebat per æstum largo imbre. Quam quidem sententiam suprà, Comment. scilicet 11. Galenus citauit. Euersiones.) Græcè, ἐντροπαὶ, mutationes.

ἐντροπαί.

APHORISMVS XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λιεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumno uero plurimi æstiui morbi fiunt, & febres quartanæ atq; erraticæ, lienes magni, aquæ inter cutem, tabes, urinæ stillicidia, leuitates et difficultates intestinorum, coxæ dolores, anginæ,

asthmata,

asthmata, ilei, morbi comitiales, furores, & melancholiæ.

Qui morbi autumno potißimũ fiunt, hoc in aphorismo Hippocrates monstrat dicens, Autumno & plurimi æstiuorũ morborum fiunt: propter causam à Galeno in Commentarijs expositam. Leonicenus tamen, ut obiter moneamus, hanc partem nõ satis recte ita est interpretatus, Autumno uero & plurimi uel æstiui. Non enim Hippocrates alios, sed æstiuos tantum morbos autumni initio, quod æstati propemodum simile et cognatum est, fieri innuit, quales sunt febres tertianæ continuæ & intermittentes, alijq; è flaua bile nati morbi. Autumno autem, utpote illi peculiares, fiunt quartanæ. Cuius, ut omnium aliorum, causam Galenus in Commentarijs diligenter explicauit. Erraticæ febres, uel ut Celsus conuertit, incertæ, sunt quæ nullum statum tempus, neq; ullum acceßionum & remißionum ordinem seruant. Cuius quidem rei nulla alia est causa, Galeno lib. 3. Prognost. Commen. 29. teste, quàm atra bilis, quæ in quibusdam partibus mouetur, in quibusdam immota manet, in alijs putrescit, aut feruere incipit. Id certe quod autumno maxime propter eius inæqualitatem accidere solet, ut non mirum sit hoc tempore abundare erraticas febres. Lienes magni, propter causam à Galeno expositam. Per lienes autem magnos, tumorem lienis intelligere oportet. Hippocrates autem simpliciter dixit σπλῆνες. sed quum ita loquitur, Galeno in Commentarijs teste, lienes magnos, ut nos sumus interpretati, intelligit. Aquæ inter cutem ex liene accidunt. Nam, ut testatur Galenus lib. 2. Prognost. Comment. 1. quum lien per longos morbos contraxerit duritiem, ad consensum subinde agit iecur, omniq; corpori ista ratione aquam inter cutem conciliat. Tabes etiam fiunt, ut diximus suprà in explicatione aphorismi decimi, & in Commentarijs etiam eius rei causam ostendit Galenus. Vrinæ stillicidia, & leuitates intestinorum, ob causas à Galeno abunde dictas fiunt. Quod uero in quibusdam est codicibus καὶ δυσεντερίαι, id adiectũ per alium uidetur, quum neq; antiquus interpres, neq; Theodorus in suis conuersionibus, difficultatis intestinorum meminerint. Accedit quod Celsus lib. 2. ca. 1. hanc sententiam interpretans, difficultates

Leoniceni interpretatio notatur.

Erraticæ febres.

Lienes magni.

Aquæ inter cutem.

Tabes.

Vrinæ stillicidia.

Difficultas intestinorũ.

ficultates intestinorum præterierit. Neq; illarum etiam in Commentarijs suis Galenus meminit. Si tamen ita legendum omnino erit, intelligamus oportet eas difficultates quæ ab atra bile fiunt, letalesq; sunt, ut infrà sectione quarta apho. 24. testatur. Coxæ
Coxēdices. *dolores, uel coxendices. Coxendicum enim appellatione Latini et*
Coxa. *malum & locum, qui coxa uocatur, dicunt. Est autem coxa proprie, os quod continet sinus, in quos capita fœmorum inseruntur,*
Anginæ. *ut autor est Galenus cap. 20. libri de Oßibus. Præterea autumno fiunt anginæ, asthmata, ilei, morbi comitiales, furores, & melancholiæ: quorum omniū quidem malorum causas Galenus in Commentarijs exponit, ad quos lectorem ablegamus.*

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Cum ratione.) Græcè, δεόντως, merito. Exordinatis.) Græcè est ἀτάκτοις, inordinatis. Ad fauces.) Recte ita conuertit interpres, quia Græcè est εἰς τὴν φάρυγγα. Quanquam Musa hic si-
Musæ temeritas. *gnificare guttur contendat, satis temere, uolens inter συνάγχην καὶ κυνάγχην, præter Hippocratis mentem, distinguere. Frigi-*
Autūnus frigidus, siccus, & inæqualis. *do, sicco, & inæquali.) Illa non pugnāt inter se. frigidus enim & inæqualis simul autumnus, ut paulo pòst iterum testatur Galenus, & siccus existit. Quod quomodo sit intelligendum, libro primo Epidem. Comment. 1. diserte explicat dicens: Autumnus inæqua-*
„ *lis est, quod matutino tēpore in eo urgeat frigus, in meridie æstus,*
„ *rursus uesperi iterum algor. Dominantur tamen in eo siccum hu-*
„ *mido, & frigidum calido. Bis enim die frigus, semel duntaxat calor urget. Vltima parte.) Addendum, fit. Græcè enim est, ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τελευταίοις γίνεται. Comitialis accessiones.) Græcè, τοὺς ἐπιληπτικοὺς παροξυσμούς, comitiales accessiones. Ob tenuem.) Græcè, διὰ τὴν ἐν τοῖς λεπτοῖς καὶ χολώδεσι χυμοῖς, ob tenuium ac biliosorum, &c.*

APHORISMVS XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπλευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, πόνοι πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme

Hyeme pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, dolores pectoris, laterum, lumborũ, & capitis uertigines, & apoplexiæ.

Hippocrates hoc in loco morbos, qui magna ex parte hyeme, quæ extrema anni pars existit, accidere solent, recenset. Neque tamen quauis hyeme, sed ea tantum quæ naturam suam seruat: id quod de præcedentibus quoque temporum morbis sentiendũ erit. Hyeme itaq; fieri ait pleuritides: melius enim est ut Græ Pleuritis.
cam retineamus uocem, quo certa sit inter has & laterum dolores, quorum paulo pòst fit mentio, differentia. Inflammationes etiam pulmonis, grauedines, & raucitates, quorum malorum omniũ causas quũ à Galeno in Commentarijs sint expositæ, præterire lubet. Lethargos quoq; hoc tempore fieri tradit Hippocrates. Quan- Lethargi.
quam hæc uox λήθαργοι, in quibusdam codicibus Hippocratis desideretur. Inserendam autem esse, liquidò constat ex ijs quæ libro octauo de Placitis Hippocratis et Platonis scribit Galenus, ubi hãc citans sententiam ita legit, κόρυζαι, λήθαργοι, βράγχοι, βῆχες, grauedines, lethargi, raucitates, tusses. Et quidem malum hoc meritò sibi uendicat hyems, ut quod ex pituita, quæ tempore hoc abundat, procreetur. Dolores pectoris, quandoquidem ut infrà sect. 5. aph. Dolores pe
24. testatur, frigida, qualis nix & glacies, pectori inimica. Laterũ ctoris.
dolores accidunt. Per eos autem intelligit dolores, qui in carnosis Laterum do
costarum partibus oriuntur, non eos qui in succingente membra- lores.
na fiunt, quos paulo antè pleuritides uocauit. Sunt autem laterum dolores minus uehementes quàm qui in pleuritide & succingentis membranæ inflammatione excitantur, quemadmodum Galenus copiosè sect. 6. aph. Commen. 5. docet. Vel per laterũ dolores Hippocrates intelligit, eos qui ex plurimis cruditatibus cibisq; craßis ac pituitosis crudos humores generantibus fiunt: qui quum se repente in uacuum thoracis locum, aut in ipsum pulmonẽ recipiũt, imaginationem factæ inflammationis exhibent, quemadmodũ Aetius lib. 8. cap. 68. copiosius docet. Lumborum denique dolores fiunt. Lumbi uero, qui Græcis ὀσφύες dicuntur, pars spinæ sunt quæ Lumbi.
dorsum

dorsum excipit, è regione uentris sita, finiturq́; , Galeno cap. 7. de Capitis dolores. *Oßibus teste, sacro osse. Capitis quoq; dolores, uertigines, & apoplexiæ hyeme accidũt, propter causas à Galeno in Commẽtarijs, & à nobis supra aphorismo 13. & 17. expositas.*

ANNOTATIONES IN GALENI *Commentarios.*

Neq; *quod hyeme.)* Recte *ita interpres cõuertit. Græcè enim* Sensus. *est,* οὐδ᾽ ὅτι τοῦ χειμῶνος, *&c. Sententia enim uerborum Galeni hæc est, quod* Hippocrates *non similiter ut antea locutus est, quia hyemis simpliciter hic morbos connumerauit, neq; quod multi ex autumnalibus hyeme fiant morbi dixit.* Atqui *primas partes.)* Quibus *equidem uerbis palàm innuit* Galenus, *priorem rationem esse ueram, alteram minime.* Nam *quum prima hyemis pars in natura cũ ultima autumni parte communicet, consequitur quod* Hippocrates *hoc loco subintelligere uoluerit, quosdam morbos autũnales initio hyemis fieri.* Ipse *enim inquit.)* Scilicet *sect. 2. aph. 25. Verum hæc uerba non habentur in antiquo interprete, neq; in* Græco Aldino *codice, usq; ad ea uerba* Verum morbos, *&c.*

Anhelitus. Interpretis error. Anhelitum.) *Græce est* ἀναπνοὴν, *respirationem.* Quum *uero anhelitus proprie sit spiritus emißio, interpres non recte per eam uocem* ἀναπνοὴν *est interpretatus, cum potius sit respiratio, quæ quidem genus est ad inspirationem & expirationem.* Perperam *igitur generis uocem per speciem reddidit.*

APHORISMVS XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισι, ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Per ætates hæc accidunt: paruis quidem & recens natis puerulis, oris ulcera, uomitiones, tusses, uigiliæ, pauores, umbilici inflammationes, auriũ humiditates.

A*bsolutis morbis qui per quatuor anni tempora ut plurimum accidunt, nunc qui in diuersis ætatibus fiunt morbi, ab infantibus seu puerulis auspicatus, ordine recenset, dicens:* Per

ætates

ætates hæc fiunt, paruis quidem & nuper natis puerulis oris ulcera, ob causam à Galeno in Commentarijs enarratam. Vomitiones, propter lactis quod aßumunt abundantiam, uentriculum grauantem. Tusses, quarum causas Galenus in Commentarijs non exponit, ita ut uerisimile sit codices aliquos hoc malum non habuisse. Quod è Celso etiam colligi potest, qui idipsum in sua conuersione præterijt. Eius tamen mali mentionem facit Galenus libro octauo de Placitis Hippocrat. & Platon. ubi præsentem Hippocratis sententiam citat, & meritò quidem, quandoquidem pueris facillime propter cerebri humiditatem ad pulmonem asperamq; arteriam defluentem tußis accidat. Vigiliæ fiunt, quando scilicet lac in uentriculo corrũpitur, acresq; uapores sursum ad caput feruntur, cerebrum exiccantes. Vel crebræ certe uigiliæ ijs accidunt propter mala alia quibus infestantur, nempe oris ulcera, uomitiones, umbilici inflammationes, quæ quidem utpote dolorem excitantia, ut minus dormiant efficiunt. Pauores, ob alimenta in uentriculo corrupta, quæ subinde propter uapores ab ijs sursum latos terribilia somnia excitant. Hinc rectè Philotheus hos pauores μετὰ τὸν ὕπνον, id est post somnum accidere tradit. Præterea umbilici inflãmationes, auriumq; humiditates puerulis eueniunt, propter causas abunde à Galeno expositas.

Oris ulcera. Vomitiones. Tusses. Vigiliæ. Pauores. Vmbilici inflãmationes.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Facta in minores partes diuisione.) Græcè, εἰς μικρὰ μόρια τέμνον αὐτάς, ipsas in minores diuidẽs partes. Neq; tactum, &c.) Græcè, μὴ φερόντων μήτε τὴν ἀφὴν, μήτε τὴν ποιότητα τοῦ γάλακτος. neq; tactum, neq; qualitatem lactis ferentium. Vim habet abstergendi.) Vt libro decimo de Simplic. medicament. facult. Galenus copiose ostendit. Sed imbecilla existant.) Addendum naturâ. Græcè enim est, ἀσθενῆ δ' ὑπάρχει φύσει. Morbis annumerat.) Græcè est, ἐν παθήμασι τίθεται, inter mala recenset. Quare non absque ratione, &c.) Horum uerborum sensum non satis recte interpres expreßit. Græca enim ita habent, ὥστε εὐλόγως αὐτοῖς, ἐπειδὴ πλῆθος ἐστὶ τῶν περιττῶν, διὰ παντὸς ἐκκρίνεσθαι τῶν πόρων. Quare non absque ratione in puerulis, quum illis sit superua-

Interpretis conuersio notatur.

cuorum copia, per omnes meatus excernuntur. Reliqua *recte ſe habent.*

APHORISMVS XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν ὀδλῶν ὀδαξυσμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διαῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι τὰς κοιλίας σκληρὰς ἔχουσι.

His qui ad dentitionis tempus accedunt, gingiuarum pruritus fiunt, febres, conuulſiones, alui profluuia, maxime quum caninos edunt, & his pueris qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.

Quum ſuperiori ſententia monſtraſſet, qui morbi recens natos puerulos corripiant: nũc eos commemorat, qui his qui Dentiendi tẽpus. *iam ad tempus dentiendi accedunt, accidere ſolent. Quanquam uero nullum certum & definitum tempus dentiendi ſit, Galeno libro primo & ſexto de* Tuend. *ſanit. teſte, quod hic citius, ille tardius dentiat, tamen* Paulo *libro primo ca. 9. &* Aetio *libro 4. cap. 9. autoribus, pueri magna ex parte ſeptimo menſe dentiunt.* Hoc *itaque tempore,* Hippocrates *ait pueris accidere pruritus gingiuarũ.* Febres. *Cauſam Galenus in Commentarijs exponit.* Febres, *propter dolo* Cõuulſiones. *rem & gingiuarum inflammationem.* Conuulſiones, *ob cauſam* Alui profluuia. *quam Galenus retulit.* Alui *profluuia, quod experientia quoque quotidiana confirmat, & Galenus eius rei cauſam etiam expoſuit.* Canini dentes. Hoc *autem tum potiſsimum accidit, quando caninos uocatos dentes, quod ſcilicet canum dentibus exertis ſimiles exiſtant, edunt. Quum enim acutiores cæteris ſint dentibus, nihil mirum ſi plus etiam doloris, maioresq́; febres & inflammationes excitent.* Conuulſiones *uero ijs potiſsimum accidunt, qui craſsiſsimi ſunt, & aluum adſtrictam habent, quemadmodum fuſius Galenus in Commẽtarijs ſuis docet.*

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Quum dentes pullulare incipiunt.) Græcè, ὅταν οἱ ὀδόντες φύειν μέλλωσι, quando dentes prodituri ſunt. Pauco dolore.) Græcè,

Græcè, μετὰ βραχείας τινὸς ἀνίας, cum exigua molestia. Qui iam dentire incipiunt.) Græcè, ὀδοντοφυοῦσιν ἤδη, καὶ μηκέτι μέλλουσιν, qui iam dentes edunt, & non amplius morantur. Stimulus.) Græcè, ὁ σκώλωψ, palus. Propter ætates.) Græcè, διά τε τὰς ὀδύνας, propter dolores. Plenum.) Græcè, πληθωρικὸν, plethoricum igitur potius conuertendum erat.

APHORISMVS XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τῆς κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, χοιράδες, καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Vbi ætate paulùm processerint tonsillæ, uertebræ quæ in occipitio est ad interiora luxationes, asthmata, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, uerrucæ pensiles, satyriasmi, strumæ, et alia tubercula, præcipuè uero prædicta.

Hoc in aphorismo Hippocrates docet, qui morbi eos inuadunt qui mediam agunt ætatem, inter eos qui dentes iam ediderunt, & qui pubertati proximi sunt. Ideoq; inquit, ubi ætate paulum processerint: sic enim Celsus conuertit. uel seniorib. adultioribusue factis pueris. respicit enim Hippocrates ad præcedentem ætatem, ita ut nihil opus fuerit Musæ hoc loco ἀκριβολογεῖν, & pueros non dici posse senes, anxius contendere: Tonsillæ seu paristhmia fiunt. Sunt autem παρίσθμια Græcis, glandulæ utrinque ad radicem linguæ appositæ, quas Plinius libro undecimo ca. 37. tonsillas, barbari amygdalas uocãt. Sic sunt dictæ, Phauorino etiã teste, διὰ τὸ παρακεῖσθαι τῷ ἰσθμῷ, quod isthmo adiacent. Isthmus autem, ut autor est in Commentarijs Galenũs, pars est quæ os & gulã interiacet. Phauorinus, ἰσθμὸς ἐστὶ στενὸς, ait, τόπος δι' οὗ ἔρχεται τὰ ἐσθιόμενα καὶ πινόμενα, locus est angustus per quem ea quæ comeduntur & bibuntur transire solent. Dicuntur hæ glandulæ Græcis alio nomine ἀντιάδες, ἀπὸ τοῦ ἀντικεῖσθαι ἀλλήλοις, quod inuicem oppositæ sint. Hoc autem in loco paristhmia non pro loco, sed malo potius quod in eo loco nascitur, nempe inflammatio-

Musa.
παρίσθμια.
Tonsillæ.
Isthmus.

ne locorum quæ iuxta isthmum sunt, accipitur. Vertebræ quoque quæ in occipitio aut ceruice est, ad interiora luxationes uel inclinationes huic ætati accidunt. ὦσις enim à uerbo est ὤθω, quod impello significat. Asthmata, calculi, lumbrici rotundi, & uerrucæ pensiles hanc ætatem etiam exercent. Quorum quidem malorum omnium causas Galenus in Commentarijs abunde exposuit. Ratio & explicatio nominum petenda est è nostro Compendio, ubi omnia copiose à nobis sunt explanata. Quod ad Satyriasmum attinet, hic prolixiores nos esse oportet, quod Galenus de hoc malo nihil in suis Commentarijs habeat. Quũ uero uox illa Satyriasmus multa apud Græcos medicos significet, diligenter admodum animaduertẽdum erit, qua in significatione hoc loco ab Hippocrate usurpetur.

ὦσις. Asthmata. Calculi. Satyriasmus quid.

1 Principio enim satyriasmus idem significat quod elephantia. Sic autem dici cœpit malum hoc, quod eo laborantes Satyris sint similes, quemadmodum testatur Galenus ca. 5. libri de Causis morborum, ubi ita scriptum reliquit: In elephantia nasus simus, labra crassa, aures extenuatæ, atq; in totum qui sic laborant Satyris similes sunt. Quod clarius etiam in fine libri quem de Tumoribus præter naturam inscripsit, ijs uerbis significauit: Hoc malum quum incipit, satyriasmum uocant, quia Satyris similes facie redduntur. Loquitur autem de elephantia, quæ quum sit omnib. ætatibus communis, de ea hic intelligi Hippocrates non potest. Quare non parum errat hoc loco Musa, dum per satyriasmum Hippocratem elephantiam intelligere tradit.

Musæ erratum.

2 Satyriasmus, Galeno loco iam citato teste, significat etiam pudendi tensionem haud remittẽtem. Hoc malum, ut præcedens, à Satyris in uenerem pronis nomẽ suum obtinuit. Et quum hoc omnibus ætatibus commune sit, constat inde in præsentia de hoc malo non loqui Hippocratem.

3 Præterea Satyriasmus ueteribus, Galeno ibidem autore, oßium circa tempora dictus est excessus ac eminentia. Cui malo quum reliquæ etiam ætates obnoxiæ sint, Hippocratem de eo posse intelligi non uidetur uerisimile. Reliquum igitur est ut dicamus, Hippocratem per satyriasmos hoc in aphorismo nõ aliud intelligere, quàm prominentes iuxta aures glandularũ tumores. Eos enim per hanc uocem interdũ apud Hippocratem significari, testatur Galenus in li

bello

bello de Interpretatione antiquarum uocum Hippocratis, ita scribens, Σατυριασμοὶ οἱ περὶ τὰ ὦτα φερομένοις ὄγκοι τῶν ἀδένων. Et quidem de hoc malo in præsentia loqui Hippocratem, res ipsa satis docet. De tumoribus enim præter naturam, è quorum numero est satyriasmus, hanc ætatem maxime corripientes, agit. Nisi quis malit dicere, locum hunc Hippocratis esse deprauatū, & pro σατυριασμοὶ, uel ut in 8. lib. de Placitis Hippoc. et Platon. legitur, σατυριάσεις, scribendum fore σειρίασις, quod ab una dictione in aliam facilis sit lapsus. Est autem siriasis, Paulo libro primo cap. 13. autore, malum puerorum, nempe phlegmone earum partium quæ iuxta cerebrum & eius membranas sunt. Verum prior sententia haud dubie melior et uerior existit. Porro in hac ætate accidūt strumæ, & alia tubercula. Quæ uox uel generatim pro omni tumore præter naturam, uel speciatim sumitur pro inflammatione glandularum, ut diximus in enarratione aph. 15. sect. secundæ. Præcipuè uero antedicta tubercula, uerrucæ scilicet pensiles, satyriasmi, & strumæ, in hac ætate degentibus accidunt. Siriasis. Tubercula.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Solius tunicæ.) Intelligit internam uentriculi tunicam, quæ Galeno libro quarto de Vsu part. teste, cōmunis est ori, stomacho, seu gulæ, & uentriculo. Mollißimas.) Græcè est μαλακά, molles. Crebrum anhelitum.) Græcè, πυκνὴν ἀναπνοήν, crebram respirationem. Lapis propria est paßio puerorum.) Plura ad huius loci pleniorem intellectum facientia, diximus in explicatione aphoris. 11. part. 3. libri sexti Epidem. Ad eum itaque locum lectores amandamus. Qui ex materia.) Græcè, ὁ τὴν παχεῖαν ὕλην ἐξατμίζων ἐργάζεται τοὺς λίθους, qui crassam materiam exiccās lapides generat. Subitò factæ.) Græcè, τάχιστα μὲν γεννώμεναι, celerrime factæ. Horum.) Addendum, adenum. Græcè enim est, τούτων τῶν ἀδένων.

APHORISMVS XXVII.

Τοῖσι δ' ἔτι πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσά-

γουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem, & ad pubertatẽ accedentibus, præcedentium ætatum multi accidũt morbi, & febres magis diuturnæ, & sanguinis è naribus profluuia.

Hoc in aphorismo Hippocrates recenset morbos qui inuadunt eos qui iam ad pubertatem accedunt, hoc est, Galeno in Commentarijs interprete, qui annum duodecimum, decimũtertium aut decimumquartum agunt, inquiens: Senioribus pueris, & iam ad pubertatem accedentibus, harum, hoc est, ut nos interpretati sumus, præcedentium ætatum morbi multi accidunt, ut sunt lumbrici, & calculi. Sic locum hũc etiam Philotheus exponit dicens, τουτέων τε τὰ πολλὰ, τουτέστι τῶν προλαβουσῶν ἡλικιῶν, ἅτινα εἰσὶν ἕλμινθες, καὶ λιθιάσεις. *Galenus* τουτέων *interpretatur* τῶν ἤδη προειρημένων, *iam prædictorum. Causam quoq; eius rei exponit. Febres etiam magis, quàm prioribus scilicet, diuturnæ. Quib. quidem uerbis, ut etiam Galenus ait, manifeste innuit, prioris ætatis febres esse acutas. Causam Philotheus refert in materiam quæ nunc maior existit, & in uires paulo quàm antea robustiores. Materia uero maior, uiresq; robustiores sunt propterea, quod in hac ætate minus est corporis augmentum quàm in præcedenti, ut in Commẽtarijs etiam suis testatur Galenus: minus itaq; absumitur. Quũ igitur in hac ætate plus sit materiæ unde febres procreãtur, & uirium, nihil mirũ febres ipsas ex ea materia esse diuturniores. Cur uero hæc ætas sanguinis è naribus profluuijs laborat, Galenus in Commentarijs ostendit.*

[Margin: τουτέων.]

[Margin: Febres diuturnæ magis.]

ANNOTATIONES IN GALENI COMMENTARIOS.

Illi essent.) Græcè εἶεν ἄν ποτε, *illi fuerint. Aut legendum* εἰσὶν, *sunt. Neque enim unus est omnium, &c.) Quod etiam lib. sexto de Tuenda sanitate docet, ubi sic scriptum reliquit: Non est ætates annorum numero circumscribere, quemadmodum nõnulli fecerunt, nisi forte in latitudine. Pubescere enim incipiunt aliqui,*

[Margin: Ætates certo annorũ numero circumscribi non possunt.]

ubi quartumdecimũ annũ expleuerunt, quidam uero uno pòst anno, aut etiam amplius. Illa ætate.) *Tertia ſcilicet, quæ media eſt inter eos qui iam dentes ediderũt, & qui pubertati proximi ſunt. Nam ibidem febrium nullam fecit mentionem. Diſertè tamen hic eas fore acutas è contrario innuit, quãdoquidem dicat febres eius ætatis, de qua in hoc aphoriſmo loquitur, eſſe magis diuturnas.*

APHORISMVS XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖςα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Plurimi uero morbi puerulis iudicantur, hi quidem in quadraginta diebus, illi uero in ſeptẽ menſibus, aliqui in ſeptem annis, nonnulli quũ ad pubertatem accedunt. Quicunque autem puerulis perdurarint, nec prope pubertatem deſierint, aut fœminis quum menſtrua eruperint, hi conſeneſcere conſueuerunt.

In hac ſententia Hippocrates monſtrat, qua ratione morbi puerorum iudicentur. Inquit enim, plurimi morbi (πάθεα *namque Hippocrates per abuſionem pro morbo uſurpat, quemadmodum diximus in explicatione aphoriſmi uigeſimiquarti primæ ſectionis) nempe diuturni: de ijs enim intelligendus uenit Hippocrates, Galeno et Philotheo teſtibus, quũ omnibus perſpicuum ſit, nullum ſimpliciter acutum morbum quartumdecimum diem tranſgredi poſſe. puerulis, hoc eſt ijs qui in tribus prædictis ætatibus conſtituti ſunt, iudicantur in quadraginta diebus. Quadrageſimus namq; dies diuturnorũ primus eſt decretorius dies, & finis acutorum ex mutatione ſeu degeneratione, quemadmodum in Commentarijs etiam ſuis Galenus ſcribit. Illi in ſeptem menſibus, aliqui in ſeptem annis: ſic perpetuò in iudicijs morborum ſeptenarius numerus plurimum momenti habet. Nonnulli iudicantur quum ad pubertatem acce-*

πάθος.

Pueruli.

Septenarius numerus in iudicijs morborum plurimum momenti habet.

accedunt, ueluti morbus comitialis. Cuius rei testis est metipse Hip-
" pocrates, qui aphor. 7. sect. quintæ ita inquit: Quibuscunque mor-
" bi comitiales fiunt, ante pubertatem mutationem accipiunt. Qui-
" buscunque autem uigesimoquinto, commoriuntur. Ea de re nonnulla quoq; in enarratione aphorismi 45. sectionis secundæ diximus. Et statim etiam hoc loco subiungit Hippocrates: Quicunq; uero morbi permanserint, durauerintúe, nec prope pubertatẽ desierint, aut fœminis ubi menstrua erumpunt, hi longo tempore durant. Quippe tum excremẽtis malorum humorũ expurgatis, nihil mirum est morbos muliebres finiri. Porro aliqui codices pro χρονίζειν habent συγγηράσκειν, nullo sensus discrimine.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Intelligere.) Græcè, λέγειν, dicere. Primus eorum est ex quibus, &c.) πρώτη μὲν τῶν χρονιζόντων ἐστὶ κρίσιμος, ἐσχάτη δὲ τῶν ἐκ μεταπτώσεως ὀξέων, primus quidem est diuturnorum iudicatorius, ultimus autem inter illos qui acutos ex decidentia iudicant.

Suprà.) Nempe aphor. 23. sectionis secundæ. Ad quartumdecimum annum.) Græcè, εἰς τὴν τετάρτην ἡλικίαν, usq; ad quartam ætatem. Atqui interpres maluit quartumdecimum annũ conuertere, quod scilicet quarta ætas hoc tempore incipiat. Quippe in Commentario uigesimosexto tertiam ætatem usque ad duodecimum & decimumtertium extrahi scripsit. Quare nihil refert siue usq; ad quartam ætatem dicas peruenire, siue ad quartumdecimum annum, eadem enim utrobiq; sententia est.

APHORISMVS XXIX.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Iuuenibus sanguinis spuitiones, tabes, febres acutę, morbi comitiales, & alij morbi, sed pręcipue prædicti accidunt.

Hippocrates, præterita adolescẽtium ætate, propter causam à Galeno in Commentarijs expositam, nunc iuuenum mor-

bos

bos recenset. Perperam itaq; interpres hoc loco adolescentibus est interpretatus, ubi Hippocrates habet τοῖσι νεανίσκοισιν, quũ Græcis νεανίσκος nihil aliud sit quàm iuuenis. Et quidem hanc uocem non significare adolescentem, è Galeno euidentißimum fit, qui in suis Commentarijs diserte adolescentum ætatem Hippocratẽ prætermisisse scribit. quod etiam Philotheus testatur. Morbi autẽ qui accidunt iuuenibus, sunt sanguinis spuitiones. Causam Galenus copiosè exponit. Tabes quoq; iuuenes infestat, quemadmodum aph. 9. sectionis quintæ etiam testatur dicens: Tabes fiunt maxime ætatibus à decimooctauo usque ad uigesimumquintum. Quibus sanè uerbis tam adolescentes quàm iuuenes tabe corripi innuit. Adolescentium enim ætas, ut alibi demonstrauimus, à decimo octauo anno incipit, & ad uigesimũquintũ durat. Quo quidem tempore iuuentus incipit, & ad 35. extrahitur. Febres acutæ ob causas à Galeno in Commentarijs adductas, hac ætate fiũt. Morbi comitiales, ut primogenia quidem mala, ex praua uictus ratione, ut in Commẽtarijs ostendit Galenus, iuuenibus accidunt. Per consensum uero à flaua bile os uentriculi infestante: atque adeò propter temperaturam iuuenum, quæ planè biliosa est, morbus is etiam accidit. Alij quoq; morbi, præter scilicet iam dictos, ut sunt, Galeno in Comment. sequenti teste, quicunq; ex flaua bile nascuntur, phrenitis nimirum, ardens febris, cholera, & intestinorum difficultas. Præcipue autem in hac ætate prædicti morbi fiunt.

Interpretis lapsus.
νεανίσκος.
Sanguinis spuitiones.
Tabes.
Adolescẽtia.
Iuuentus.
Febres acutæ.
Morbi comitiales.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Illos qui consistentis ætatis uigorem habent.) Græcè est ἀκμαζόντων. Quas tetigit.) Græcè, τῶν εἰρημένων, quas dixit. Licet.) Adijciendum, tibi. Græcè enim est, ἔνεστί σοι. Circumstant ipsam.) Addendum, ætatibus. Græcè enim legitur, περιέχούσαις αὐτὴν ἑκατέρωθεν ἡλικίαις. Subsistit.) Græcè, ὑφίησιν, remittit. Quæ est adolescentum.) Græcè, ἐπὶ τὴν τῶν νεανίσκων, quæ est iuuenum. Nam rem ita se habere.) Græcè, ὁρᾶται γὰρ οὕτως ἔχον. nam res ita se habere uidetur. De morbis acutis.) Græcè, περὶ τῶν ὀξέων πυρετῶν, de febrib. acutis. Acutos, qui.) Cõuertendũ acutas, quia refert febres, ἥν οἵγε τοῖς παισὶν, ut quæ

in pueris, &c. Et multis adolescentibus, &c.) Græcè, καὶ πλεῖστοι τοῖς νεανίσκοις γίνονται, & plurimæ iuuenibus accidunt. *In qua.)* Græcè, ἐφ' ἧς, à qua, scilicet flaua bile. *Sed secundum aliquid quod ei, &c.)* Græcè, ἀλλὰ κατά τι τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ, secundum aliquid eorum quæ accidunt ei, scilicet ætati. *Antea.)* Nempe aph. 39. secundæ sectionis. *Adolescentibus profluuia sanguinis.)* Græcè, καὶ τοῖς νεανίσκοις αἱ τοῦ αἵματος πτύσεις, iuuenibus sanguinis sputa. *Quia franguntur.)* Græcè, διὰ θλασθῆναι, quia colliduntur. Est autem collisio, quæ θλάσις Græcis dicitur, Galeno cap. ultimo libri de Causis morb. teste, quãdo externa facies partis male affectæ integra permanet, & in profundo sunt multæ & paruæ diuisiones. *Quia refrigerantur.)* Siquidem frigidum, ut nix & glacies, uenas rumpit, & sanguinem mouet, Hippocrate libro sexto Epide. part. 3. aphoris. decimo, & 5. aphoris. 24 teste. *Humi cubant.)* Quapropter parum capiti prospicientes, prompte à terræ noctisq; frigore læduntur. Caput itaque hac ratione destillationib. in pulmonem obnoxium redditur. Quæ si acres fuerint, facile sanguinis sputum uenas erodendo excitant. *Aut replentur.)* Græcè, ἢ πλησμονὴν, aut ob satietatem.

Ex accidenti.) Hoc est secundò, Galeno cap. 2. libri de Sympt. causis teste. *Quibusdam adolescentibus.)* Græcè, τισὶ τῶν νεανίσκων, quibusdam iuuenibus. *Imbribus.)* Græcè, χειμῶσι, tempestatibus. *Hi morbi.)* Scilicet comitiales. *Adolescentibus.)* Græcè, τοῖς νεανίσκοις. *Iuuenibus autem fiunt & omnes ferè morbi.)* γίνεται καὶ τ' ἄλλα σχεδὸν ἅπαντα. *Ardores.)* Græcè, καῦσοι, ardentes.

Collisio.

Frigidum.

APHORISMVS XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάρροιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμορροΐδες.

Qui hanc ætatem excesserint, his asthmata, pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ,

lerae, difficultates intestinorum, leuitatesq́; eorundem, & haemorrhoides accidunt.

NVnc ad eam aetatē quae iuuentutē seu uigorem seqtur, & à Graecis καθεστηκυῖα, à Latinis uero constās & media, scilicet inter iuuentutē & senectutē, appellatur, ut diximus in explicatione aph. 13. primae sectionis, Hippocrates progreditur, quiq́; in ea morbi accidant docet, inquiens: Qui hanc aetatem, iuuentutē intelligit, excesserint, ijs accidunt asthmata, idq́; non aetatis ratione, sed quia in uictus ratione perinde atq́; iuuenes peccant. Pleuritides, pulmonisq́; inflammationes, eadem de causa fiunt. Lethargi uero cur hanc aetatem exerceant, Galenus in Commentarijs exponit. Phrenitides, ob flauam bilem in praecedente aetate generatam, necdum planè extinctam & expulsam. Qua de causa etiam ardētes febres, choleraeq́; fiunt. Cur autem diuturna alui profluuia, itemq́; difficultates & leuitates intestinorum, ac haemorrhoides in ea aetate accidant, Galenus in Commentarijs docet, ut nihil sit opus à nobis referri. Annotādum tamen hoc loco erit, Theodorū, quemadmodum etiam alios quosdam, hoc loco non recte αἱμοῤῥοΐδας interpretatum fuisse mariscas: quum marisca nihil aliud sit nisi tuberculum in ano, quod Graecis σῦκον, Latinis ficus dicitur, ut alibi monstrauimus.

Aetas cōstās & media.

Asthmata.

Pleuritides.

Marisca.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Adolescentum.) Graecè, τῶν νεανίσκων, iuuenum. In Prognosticis.) Tertio nimirum Prognost. 14. Adolescentibus.) iuuenibus, ut suprà. Ad duas sequentes septimanas.) Hoc est, ad annum 49. Repletione.) Graecè, πλησμονῆς, satietate.

Horum temperatura plus atrae bilis.) Vnde colligitur, hac aetate corpus non perinde ut in iuuentute, esse calidum: ita ut rectißimè Hippocrates libro 1. de Victus ratione sic scriptū reliquerit: Vir ubi iam corpus eius constiterit, frigidus et siccus est, quod « nimirum excessus impetusúe caloris non amplius praepolleat, cor- « pusq́; quiescens augeri desinat, ac frigidius factum sit. Siccitas etiā « prioris aetatis inest. Frigidus itaq́; uir, non quidem simpliciter, sed

collatione ad iuuenes. Hinc eſt quod infrà in Commentarijs ſuis ſic ſcribat de declinantibus: Neq; enim corpus ſimiliter calidum exiſtit ut antea, nempe in iuuentute. Rufam.) Græcè, ὠχρὰν, id

Interpretis erratum.

eſt pallidam, non rufam, ut conuertit interpres. Rufum enim eſt quod Græci πυῤῥὸν uocant, ut in annotationib. noſtris in quartũ lib. Galeni de Tuend. ſanitate latius diximus. Ex tabe.) Græcè, τῶν φθινόντων πολλοὶ, tabidorum multi. Prætermiſit.) Aphoriſmo ſcilicet 29. Paucis indiget.) Græcè, βραχυτάτων δεῖται τῶν ἀναλαμβανομένων, paucißimis indiget ad corporis refectionem. Quicquam abſumitur.) Adijciendum, in ea. Græcè enim eſt, οὔτε εἰς αὔξησιν ἔτι δαπανᾶται κατ' αὐτὴν. Satis.) Græcè, ἱκανῶς, admodum. Febres lethargicæ.) Non temere Galenus

Febres lethargicæ.

dixit febres lethargicæ. Lethargum enim lenta comitatur febris. Quippe putreſcit in hoc malo pituitoſus humor, Galeno libro 13. Therap. method. teſte, cum profunda in ſomnũ delatione. Oſtenſæ ſunt.) Suprà ſcilicet Comment. 22. huius ſectionis. Et cap. 6. libri de Cauſis morborum. Infrà etiam Commen. 1. ſectionis ſextæ. Quæ autem.) Græcè, αἱ δ' ὑπό τινος ἑλκώδους διαθέσεως, quædam aũt ab ulceroſo affectu, καὶ ταῦτα πλεονάζει, & hæc omnia, &c. Vere ætatis eſt paßio.) Græcè, ὄντως εἰσὶ τῆς ἡλικίας ταύτης πάθος, uere eſt huius ætatis malum. Scientia autem cum horum.) Græcè, τὸ δ' ἐπιστημονικὸν τῆς πίστεως αὐτῶν ὑπάρξει τοῖς ἀναλεξομένοις, ſcientia uero demonſtrationis ipſarum, ſcilicet cau-

πίστις.

ſarum dictarum, ijs aderit qui legerint, etc. Quippe πίστις Græcis interdum, ut in hoc loco, idem quod ἀπόδειξις, demonſtratio ſignificat. Quam doceant.) Addendum, ſingulæ. Græcè enim eſt, καὶ ἥν τινα θεωρίαν διδάσκουσα ἑκάστη.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

Seni-

Senibus accidunt difficultates ſpirandi, deſtillationes tuſſim afferentes, ſtillicidia urinæ, difficultates urinæ, articulorum dolores, renum mala, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus uniuerſi corporis, uigiliæ, uentris oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, & grauis auditus.

Difficultas ſpirandi.
Deſtillatio.

QVi morbi in ultima ætate quæ ſenectus appellatur, accidũt, hoc in aphoriſmo docet Hippocrates, inquiens: Senibus accidunt difficultates ſpirandi, propter humoris pituitoſi in thoracem & pulmonis bronchia delationem. Deſtillationes tuſſim afferentes, propter cauſam à Galeno in Commentarijs adductam. In nonnullis tamen codicibus Græcis ſcriptum eſt κατάῤῥοι, βῆχες, deſtillationes, tuſſes, nullo ſenſus diſcrimine.

Stillicidia urinæ.

Stillicidia urinæ, ob expultricis aut retentricis ueſicæ facultatis imbecillitatem, quæ frigidam eiuſdem intemperaturam conſequitur, ut dictum eſt ſuprà, Comment. 16. & 22. huius ſectionis.

Difficultates urinæ.

Difficultates urinæ, propter pituitæ meatum ueſicæ obſtruentis, teſte Philotheo, copiam.

Dolores articulorum.

Articulorum dolores, renum uitia, ut renum obſtructio & calculi, atq; uertigines, in ſenectute eueniunt, ob cauſas à Galeno in Commentarijs expoſitas.

Apoplexiæ.

Apoplexiæ, quib. ſenes ultima hyemis parte, quæ ad ueris naturam nonnihil accedit, maximè corripiuntur, quod tum à calore qui incipit creſcere, pituita in cerebro diffundatur, adeò ut quæ hactenus exiguum locum occupauit, nunc propter fuſionem omnes cerebri uentriculos oppleat ac obſtruat. Quocirca ad hoc malum, ſanè horrendum, euitandum, conuenit ſtatim ueris initio uniuerſum corpus, & caput ipſum purgare. Idem de ſanguine hoc tempore mittendo diximus ſect. 1. Comment. 15.

Mali habitus.

Mali habitus, propter alimentum quod ob alteratricis facultatis imbecillitatem non concoquitur, ſed corrumpitur, crudumq́; in totum diſtribuitur corpus.

Pruritus corporis.
ξυσμός.

Pruritus uniuerſi corporis. neq; enim ξυσμὸς, Phauorino etiam teſte, aliud Græcis eſt q̃ κνῆφη καὶ κνισμός. Idq́; ob ſalſæ pituitæ ad corporis ſuperficiem delatæ redũdantiã. Galenus tamen in Commentarijs aliam cauſam affert. Quod ad

uigilias, alui oculorum & narium humiditates, item oculorũ seu uisus hebetudinem attinet, hoc abunde in Commentarijs explicat Galenus, ut nihil à nobis addendum esse censeam. Glaucedines autem, quæ Græcis γλαυκώσεις καὶ γλαυκώματα dicuntur, Aetio lib. septimo cap. 50. teste, bifariam accipiuntur. Proprie quidem: &
Glaucedo. tum nihil aliud glaucedo est, nisi crystallini humoris ad glaucum colorem transmutatio, arefactio, & concretio. Impropriè uero, glaucedo est quæ ex præcedenti fit suffusione, humore scilicet in pupilla uehementißime concreto & arefacto. Et insanabilis quidem est. fit enim, ut testatur in Commentarijs Galenus, ex siccitate. Quinetiam lib. decimo de Vsu part. Galenus glaucedinem, siccitatem & concretionem immodicam crystallini humoris esse tradit. Auditus autem graues cur senibus accidant, in Commentarijs refert Galenus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Ad ipsos.) Græcè, ἐν αὐτοῖς, in ipsis. Cerebri.) Græcè, τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ea quæ circa cerebrum sunt. Similem callo.) Græcè, πωρώδη λάβῃ σύστασιν, lapideam acceperit concretionem. Virium imbecillitate.) Nam senibus calor natiuus imbecillus est, naturalesq; actiones debiles. Quapropter fit, ut humorũ craßicies non fundatur ac dissoluatur, nec deorsum in uesicam pellatur: sed coacta in renibus maneat, atque in lapidis consistentiam abeat, quẽadmodum copiosius libro sexto Epid. part. 3. Comment. 10. diximus. Quod prurigines appellant.) Græcè, ὅπερ ὠνόμασε ξυσμοὺς, quod pruritus appellauit. Plures aggregantur.) Adijciendum, in cerebro. Græca enim ita habent, ἀθροισθῇ πλείω κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. Peruigilant.) Græcè, ἀγρυπνητικοὶ, uigilantes.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΤΜΗΜΑ
τέταρτον.

HIPPOCRATIS APHORISmorum sectio quarta.

APHORISMVS PRIMVS.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας. τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι χρή.

Vtero gerentes mulieres medicamentis purgare conuenit, si materia turget, quadrimestres, & ad septimum mensem usque, sed eas minus. Iuniores uero & seniores cauere oportet.

QVUM Hippocrates in hac sectione quarta per multos aphorismos de purgatione esset acturus, non temere ab ea quæ omnium difficillima et periculorum plena est, nempe utero gerentium ac grauidarum, orditur. Docet autem in hoc aphorismo, quibus in morbis, quoq; tempore utero gerentes sint purgātibus medicamentis euacuandæ. Neq; enim in quouis morbo, quod nonnulli faciunt, ijs danda sunt medicamenta purgantia, sed in illis duntaxat in quibus materia turget, hoc est, Galeno in Commentarijs interprete, quum ab una parte in aliam mouetur. De huius autem uerbi significatione multa diximus suprà in explicatione aphorismi uigesimisecundi, sectionis primæ. Purgandæ uero tum sunt eam ob causam, ne in hoc motu planè inordinato materia in principem aliquā partem, aut uterū ipsum decūbat, fœtuiq; noxā inferat. Quare si materia ipsa nō turget, sed in parte aliqua corporis firmata est, grauidis purgationes nō sunt exhibēdæ. Humores enim qui in parte aliqua firmati sunt, ut in Commentarijs testatur Galenus, ne mouere quidem oportet, tantum abest ut purgantibus medi-

In quib. morbis grauidæ purgādæ.

Turgere.

medicamentis exagitandi ueniãt. Quod si itaque grauidam mulierem morbo aliquo conflictari accidat, diligenter à medico considerandum erit, nũ materia ipsa turgeat, nec ne? Si turget, de Hippocratis, Galeni, & omnium ueterum sententia eas purgabit: idq; faciet medicamento aliquo uerè purgante. Est autem tale, Galeno libro quinto de Simpl. medicam. facult. ca. 19. autore, quod aut per uomitum, aut per uentris deiectionem purgat. Quodcunque autẽ hac ratione purgatorium dicitur, id etiam trahendi facultatem obtinet, aliud unum quempiam humorem, aliud duos, aut etiam plures. Eius generis sunt colocynthis, scammonia, turpetũ, aloe, et id genus alia multa, quæ turgente materia uterum ferentibus exhiberi possunt. Quippè humores inordinatè moti, & ab una ad aliam decurrentes partem, indigent aliquo manum porrigente, & eorundem impetum ad aluum dirigente ac deducente. Quanquã autem prædicta medicamenta uix citra fœtus noxam sumũtur, quum Galeno nostro lib. 2. de Victu acut. morb. Commen. 12. teste, purgantium omnium medicamentorum natura, corporũ quæ expurgantur naturis contraria, atq; ut quispiam dixerit letalis & deleteria sit: tamen præstat hunc solum ista ratione lædi, quàm ut nullo prorsus dato, & matrem & fœtum de uita periclitari patiamur. Quum itaq; duo nunc mala immineant, maiore euitato minus eligendum erit. Hactenus, quibus in morbis grauidas purgare liceat, demonstrauimus. Reliquum igitur est, ut quo tempore idipsum sit faciendum indicemus. Hippocrates certe hoc in loco dicit, eas esse purgandas τετράμηνα, hoc est quadrimestres, aut quarto mense, & ad septimum usq;. Quibus uerbis diserte innuit, grauidas esse purgandas quarto, quinto, & sexto imprægnationis mensibus. Septimum itaq; mensem excludit Hippocrates, non autem quartum, ut è recentioribus Foriliuiensis Vgo, & alij quidam tradunt. Sed illorum errori occasionem dedit antiquus interpres, qui cõuertit à quarto mense, quum Hippocrates dicat τετράμηνα, id est quadrimestres, seu eas quæ quartum imprægnationis mensem attigerunt. Cur autem mensibus ijs qui inter tertium & septimum medij sunt, uterum ferentes magis purgare conueniat, nulla alia est ratio, nisi quòd hoc tempore ligamenta quibus fœtus utero connecti-

Medicamentũ uerè purgans.

Grauidæ quo tempore purgandæ.

Septimũ mẽsem excludit Hippocrates.

Cur quarto, quinto, et sexto mẽsib. purgandæ grauidæ.

connectitur, robustiora & craßiora sunt, adeoq; non facilè à medicamenti purgantis cõmotione rumpũtur, quemadmodum in Commentarijs suis Galenus fusius docet. Septimum autem mensem excludit Hippocrates, utpote eum qui partui sit proximior, imò in quo non rarò partus fiat: quemadmodum copiosè idipsum libro sexto, Epide. part. 7. Com. 21. & 27. demonstrauimus. Errat itaq; hoc loco Musa, qui septimum mensem ab Hippocrate non excludi contendit, quum disertè dicat ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, usq; ad septimum mensem. Si enim hunc excludere non uoluisset, ad octauum usque mensem illi dicendum erat: quod tamen dicere, absurdum fuisset, quum sæpe hunc mensem partus anteuertat. Quod uero ait, sed eas minus, hanc sententiam habet: Eas mulieres grauidas, quæ ad septimum usque mensem peruenerunt, minus quàm illas quæ quartum, quintum & sextum menses attigerunt, purgare conuenit. Permittit itaq; ijs uerbis medico, ut tutò etiam purget circa initia sexti mensis, at minus tutò circa eiusdem finem: quod scilicet septimus mensis, ut iam dictum est, partui etiam destinatus sit. Quòd clarius ijs uerbis expreßit, Iuniores & seniores cauere oportet: quasi dicat, eas quæ quartum mensem imprægnationis nondum attigerunt, aut ultra sextum, aut certe sexti initia progressæ sunt, purgare haud decet. In primis enim tribus mensibus retinacula & ligamenta fœtus sunt parum robusta, atque adeò fœtus ipse in utero haud satis firmatus est. Ob purgantis itaq; medicamenti motum, prompte rumpuntur. In ultimis mensibus qui partui sunt proximi, aut partui destinati, fœtus grauior ac ponderosior existit, quàm ut citra ligamentorum ruptionem, purgationem tutò exhibere liceat. In medijs uero mensibus, quòd tum ualidiora sint ligamenta, nec fœtus admodum adhuc grauis sit, tutius, ac minori periculo purgantur grauidæ. Vniuersum igitur tempus, quo mulier uterum gerit, in tria Hippocrates digerit, in iuniora, media, et seniora. Iuniora uocat id tẽpus, quod à primo mense ad quartum usque extenditur: Media, quod à quarto mense ad septimum usque extrahitur: Seniora, usque ad nonum. ita ut à septimo usque ad nonum, cauendæ prorsus sint purgationes. Sic quidẽ Philotheus etiã hæc ipsa interpretatur, inquiẽs, νήπια καλεῖ τὰ ἀπὸ τοῦ πρώτου μηνὸς

Musæ error.

Sed eas minus.

Iuniores et seniores cauere oportet.

ἕως τοῦ τετάρτου. μέσα δὲ τὰ ἀπὸ τεσσάρων ἕως ἑπτὰ, πρεσβύτερα δὲ τὰ μέ-
χρι τῶν ἐννέα. Vnde iterum palàm fit, ſeptimũ excludi ab Hippocra
te menſem. Cæterum quum hic ſit uerbum quo uſus eſt Hippo-
εὐλαβεῖσθαι. crates ambiguum, εὐλαβεῖσθαι, quod non ſolum cauere, & uitare,
ſed & uereri ſignificat: ideo ſunt qui contendant, iuniores et ſenio
res non prorſus ab Hippocrate excludi. Quapropter turgẽte ma-
teria in primis & ultimis etiam menſibus purgandas eſſe utero ge
rentes, haud ſecus quàm medijs ſtatuunt, licet minus tutò. Hinc eſ-
ſe quod Hippocrates dixerit uereri oportere, nõ cauere. Hãc qui-
Muſæ ſen- dem ſententiam Muſa quoq; tanquam ueriorem arripit. Atqui co
tẽtia impro gitare debuiſſẽt iſtius abſurdæ interpretationis autores, Hippocra
batur. ti prorſus aduerſari quod aſſerunt. Is enim antea diſerte dixit, Sed
eas minus. hoc eſt, eas quæ ad ſeptimum uſq; menſem peruenerũt,
aut ſexti finem attigerunt, minus quàm eas quæ ad quartum, quin
tumq́; menſem uenerunt, purgare licebit. Vt uereri quidem ijs uer
bis manifeſte innuat oportere eas quæ iuxta ſeptimũ ſunt mẽſem,
ſeniores autem & iuniores prorſus cauere. Eam quidem eſſe uer-
borum Hippocratis ſententiã, res ipſa manifeſte docet. Eſtq́; hæc
ipſa explicatio rationi conſentanea, et omnis abſurditatis expers.
Quod ſi uero accidat ut turgente materia primis & ultimis men-
ſibus aliquod medicamentum quod aluum ducat, ſit propinandum
grauidis, dandum quidem etiam tum erit, ſed tale quod idipſum ſi-
ne periculo faciet. Eius autem generis duo tãtum hodie uſitata me
dicamenta ſunt: Caſia nimirum fiſtularis, & Manna, mel aereum
Galenus uocat. Teſtis eius rei inter Græcos eſt Actuarius, qui in
libro de Compoſitione medicamentorum ita ſcriptum reliquit. Ca
„ ſiam & Mannam, quibus potentius medicamentum dari non po-
„ teſt, nempe pueris, & fœminis utero ferentibus, commoditate
Rhabarba quadam & neceſsitate urgente exhibemus. Rhabarbarum au-
rum præg- tem, quod Meſue, Muſa, & alij complures prægnantibus eti-
nantibus am tutò dari poſſe cenſent, in horum numero eſſe non patimur.
haud dan- Nam hoc ipſum ut pluribus conſtat experimentis, & Arabum
dum. etiam teſtimonijs, mire humores, eosq́; in uenis exiſtentes, attra-
hit & educit, quapropter ſua illa agitatione non modo grauidis,
ſed interdum etiam alijs tum uiris tum mulieribus moleſtum exi-
ſtit.

stit. Taceo quod ex desidendi frequentia quæ huius sumptionem sequitur, nonnunquam febris etiam excitetur. Neque obstat quod Musa pro tuenda Mesues & sua sententia, Paulum Aeginetam citat, qui libro 1. capite 1. Rhaponticum utero gerentibus præbet. Quippe ibidem Paulus de eo Rha pontico loquitur, quod Dioscoridi, Galeno, & alijs ueteribus cognitum fuit, cui nulla prorsus purgandi uis inest, ut abunde satis in Apologia nostra aduersus Puteanum demonstrauimus. Paulum uero eo loci Rha Pontico non fuisse usum tanquam purgante medicamento, sed potius adstringente, ex ipso malo, cuius ibidem curationem tradit, alijsq; medicamentis quibus ad huius mali amolitionem utitur, palàm fit. Quippe quo pacto uomitus qui grauidas infestat, sit compescendus, hoc loco docet Paulus: idq; per medicamēta siccantia & adstringentia, qualia sunt ab eo commemorata, polygonum, anethum, & Rha Ponticum. Polygonum autem esse eiusmodi, nemo est qui dubitet. Anethum uero siccare, & crudos humores cõcoquere, Galenus li. 6. Simpliciū testatur. Nec alia de causa à Paulo exhibetur, quàm ut uitiosos humores, quibus utero gerentes redundant, concoquat, exiccet, ac discutiat. Rha Ponticum autem ueterum adstrictoria fuisse facultate præditum, ex Dioscoride & Galeno satis liquet. Quod autem Paulus Rha pontico tanquam purgatorio medicamento in grauidis non sit usus, sequentia ibidem eius uerba palàm docent. inquit enim, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῷ σίτῳ, καὶ πρὸ τοῦ σίτου λαμβάνειν: hæc medicamenta tum ante, tum post cibum assumere licet. Si post cibum Rha Ponticum assumere licebit, igitur non erit purgatorium medicamentum. Nam infrà libro 7. capite 4. Paulus disertis uerbis prohibet, ne à cibo purgantia medicamenta exhibeantur. eiusq; rei rationem subiungit dicens, διαφθορεῖ γὰρ τὴν τροφήν: siquidem cibum corrumpunt. Si cibum ista ratione sumptum Rha ponticum corrumpit, igitur uitiosos grauidarum humores potius auget quàm imminuit. Quod si uero quispiam ista ratione effugere uelit, ut dicat Rha Pontico simul purgatoriam & adstrictoriam uim inesse: quare à Paulo potius ut adstringat, quàm ut purget,

Pauli locus explicatur.

Polygonū.

Anethum.

Rha ponticum ueterū adstringit.

A cibo purgātia medicamenta nō exhibenda.

Obiectio diluitur.

esse exhibitum, meminerit uelim, etiam si consideremus antiquorum Rha ponticum purgatorium esse, tamen hanc rationem haud procedere, eo quòd hæ facultates, quæ medicamētis à tota substantia insunt, qualis etiam est purgatoria, semper esse ualidiores illis, quæ ab una aliqua manifesta qualitate, aut duabus inesse solent. Si itaq; Rha, quod Paulus grauidis exhibendum esse docuit, purgatoria simul et adstrictoria facultate præditum fuisset, potius eas purgasset, quàm ut uim adstrictoriam exeruisset. Quare fieri non potest, ut ab eo dicatur esse usurpatum potius ut adstringat, quàm ut purget: quandoquidem purgatoria facultatem, utpote ea quæ à tota inest essentia, adstrictoriam, quæ unam duntaxat aliquam qualitatem sequitur, robore & uiribus superet. Cæterum, quum Dioscorides manifestißimis uerbis asserat, in Rha pontico ἀνωτάτην δύναμιν εἶναι στυπτικήν, supremam aut maximam facultatem esse adstrictoriam, omnibus perspicuum fit, non esse ueterum Rha ponticum purgatorium. Reliquum igitur est, ut fateamur Paulum loco suprà citato, Rha pontico tanquam adstrictorio tantum, & non simul purgatorio medicamento usum fuisse. Quòd si tamen quispiam hic ista ratione euadere cupiat, ut dicat Paulum in eo loco minimè de ueterum Rha pontico locutum esse, sed de illo potius quod hodie paßim in officinis prostat, quoq; ad subducendam nobilium maximè aluū utuntur medici, idq; ex alio eiusdem autoris loco, qui est in capite 43. libri primi ostendere conetur, ubi ex professo, qua ratione sanis aluus soluenda sit docēs, sic reliquit scriptum, μᾶλλον δὲ ὑπάγειν βουλόμενοι, ῥέου βραχὺ καταμίξομεν. id est, quum magis subducere uoluerimus, parum Rhei miscebimus. Huic respondendum erit, Paulum in hoc capite de alia radice fuisse locutum, quàm in primo: ideoq; factum, ut alia quàm suprà fecerit, uoce usus sit. Hic enim ῥέον appellauit, capite autē primo ποντικὴν ῥίζαν, ut scilicet hac ratione disertè quidem hoc quod purgat, ab eo quod purgatoria destituitur facultate, distingueret. Veterum itaque, quod purgandi facultate caret, Paulus libro 7. ubi & professo de simplicibus tractat medicamentis, ῥῆον καὶ ῥᾶ simpliciter, id est Rheum & Rha: libro primo, ut commemoratum est, radicem ponticam, aut Rha ponticum, perinde atque Dioscorides & Galenus appellat.

Facultates quæ medicamentis à tota substātia insunt, semper ualidiores.

Obiectio alia diluitur.

Paulus diserte Rha purgans à nō purgante distinxit.

Rha non purgantis nomina.

appellat. Nostrum quod purgat ueteribusq; Græcis ignotum fuit, lib. 1. ca. 43. ῥῆον simpliciter nominat, & lib. 7. ca. 11. in compositionibus διὰ κοραλλίων, ἀγαπήτου, καὶ ἄτακτος, cum adiectione ῥῆον βαρβαρικὸν, usitata hodie etiam uoce, appellat. Id autem non Paulum tantum fecisse, & diligenter etiā obseruasse, sed et Actuarium, uirum apud Græcos magnæ autoritatis, constat. Is enim ueterum Rha in compositione pastilli διὰ κοραλλίων ῥῆον ποντικὸν, in Antidoto Esdræ ῥίζαν ποντικὴν, & ῥῆον simpliciter uocat. Alterum autem ῥῆον βαρβαρικὸν, et ῥῆον ἰνδικὸν nominat. Quod autem indicum habeat bilem educendi facultatē, testatur in primis Actuarius, qui scribit præter Rheon indicum nihil æquè domare bilis flauæ impetus, atq; oxyphœnicum. Neque enim ea ratione bilem domare dixit, quia frigidum. Quomodo ergo frigidum erit Rheum indicum, quod purgare experiētia ipsa testatur, quum omnia purgantia medicamenta, Galeno sect. 1. Aphoris. Commen. 24. teste, facultate calida sint? Reliquum igitur est, ut domare flauæ bilis impetum ideo dicamus, quia hanc potenter per aluum uacuat. Indicum autem est dictum, quod ex India, aut locis Indiæ proximis, nēpe à Scenitis, Stephano de Vrbibus autore, populis Persidis afferatur. Hinc Sceniticum etiam est appellatum. Barbaricum uero, quod ex Barbaria deportetur. Cuius quidem generis fuit, quod superioribus annis secum attulerunt milites, qui cum inuictissimo nostro Imperatore Tunisam, uel, ut nunc uocant, Tunetum, expugnauerunt, regiq; suo restituerunt. Distant itaque prædictæ duæ radices nominibus suis, & natalibus. Veterum enim Rha, è riguis ad Rha fluuium supra Pontum & Bosphorum sitis septentrionali tractu adfertur, unde etiam Ponticæ radicis appellationem obtinuit. Recentiorum, ex calidioribus Indiæ & Arabiæ regionibus in Europam maximo quæstu conuehitur. Cæterum, quemadmodum posteriores Græci duorum Rha meminerunt, ita etiam Arabes ipsi. Primum enim Ponticum, alterum Indicum, & Raued Sceni, ut legentibus Mesuen constat, nominauerunt. Peccat tamen insigniter Mesue, quod utrunq; miscet, nec, ut Græci fecerunt, eorundem facultates discernit. Cum itaq; duo sint Rha, ut iam à nobis demonstratum est, diligenter admodum cauendum erit, ne unum

Rha purgātis appellationes.

Actuarius.

Rheon indicum.

Rha Scenticū, et barbaricum.

Arabes perinde atque posteriores Græci, duorū Rha meminerunt.

Mesues erratum.

pro altero, magno ægrotantium dispendio, usurpemus. Prius enim purgandi facultate quum sit destitutum, tutò uterum ferentibus, necessitate exigente, dari potest. Alterum minime, quod purgãdi quidem facultatem non leuem habeat. Hæc longius à nobis cõmemorata sunt, ut studiosi legitimum loci Paulini intellectum hinc consequerentur. Porro cur non tantum grauidas, sed & alios omnes acutis morbis laborantes, si materia non turgeat, haud purgare cõueniat, abunde suprà in explanatione Aphorismi 24. sectionis primæ mõstrauimus, ita ut nõ sit opus illa hoc loco repetere. Grauidis uero hoc potißimum nomine non sunt propinanda purgantia medicamenta, quod ab ijs, propter uenenosam qua sunt prædita qualitatem, ac turbationem quam in corpore efficiunt, abortus periculum immineat. Nauseam præterea, quæ antea satis grauidas exercet, tetro suo tum odore tum sapore augent. Atqui inquiet aliquis, quid igitur faciẽdum, ubi mulier in utero ferens acuto corripiatur morbo? Primum præscribenda uictus ratio erit. Quæ qualis esse debeat, in explicatione aphorismi trigesimi quintæ sectionis dicemus. Dein ubi aluus adstricta fuerit, mollire hanc mollißimis clysteribus oportet, quales sunt qui ex aqua, oleo & melle parantur. Valentioribus uero clysteribus & medicamẽtis neutiquam utendum, tum quia, ut iã comprehensum est, hæc ipsa fœtui sint perniciosa: tum quia ante concoctionem dimouere succos, Galeno in commentarijs teste, noxium existat, et quia non satis adhuc constet quò natura uerget. Quod si paulo largius deijcere expediat, ueluti quum per aluum putrida excrementa natura quotidie excernere tentat, tum detergeri ac deijcere conuenit ea quæ in uentriculo & primis uenis collecta sunt, per ea quæ in censum ciborum potius quàm medicamentorum ueniunt. Talia uero apud ueteres, quos quasi duces cœlitus nobis demissos non modo in methodo quam nobis indicant, uerumetiam in auxiliorum materia imitari expedit, sunt ptisana & mulsa. Ea enim ut libro 8. The. metho. testatur Galenus, biliosis excrementis, & mediocri pituita tum uentriculum, tum primas uenas expurgare ualent. Si ualentiore aliquo remedio opus erit, oxymeli sat fuerit. Possunt tamen re ipsa exigente, Casia quoque fistularis, & Manna, prægnantibus

Grauidis cur nõ sint danda purgantia medicamenta.

Quid faciẽdum si grauida morbo acuto corripiatur.

acuto

acuto affectis morbo dari: minime tamen, ut ſuprà monſtratum eſt, Rha barbaricum. An autem tum illis etiam uena ſit incidenda, & ſanguis mittendus, in enarratione aphoriſmi 31. ſectionis quintæ luculenter oſtendemus. ibi enim ex profeſſo rem hanc agit Hippocrates.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Difficilem habent.) Græcè, δύσλυτον, ſolutu difficilem. Diſſolutionem.) Græcè, κοινωνίαν, communionem. Hoc eſt cogat accelerare.) Græcè, τοὐτέστιν ἐπείγεται, hoc eſt urget, impellit. Accelerare itaque uerbum in conuerſione abundat. Illud dictum eſt.) Nempe 4. Vict. acut. aph. 19. Inflammationes.) Græcè, τὰ φλεγμαίνοντα, partes inflammatione obſeſſas. Paulo poſt.) Græcè, ὡς ὀλίγον ὕστερον ἔσται δῆλον, ut paulo poſt, &c.

APHORISMVS II.

Ἐν τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκόσα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα. τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, παύειν.

In uſu medicamentorum purgantium talia è corpore educere oportet, qualia etiamſi ſponte prodirent, utilia eſſent. Quæ uero contrario exeunt modo, cohibere.

IN hoc aphoriſmo, quemadmodum in ſecundo primæ ſectionis, docet Hippocrates qualis humor per purgantia medicamenta ſit educendus, dicens. In uſu medicamentorum purgantium: id enim eſt ἐν τῇσι φαρμακείῃσι, talia è corpore ſunt educenda, qualia ubi ſponte prodirent, utilia eſſent: id eſt, qualia à natura ipſa utiliter uacuarentur. χρήσιμα itaq; & non χρήσιμον, ut putat Muſa, legendum. Χρήσιμα uero ſunt dicta, Philotheo autore, ὅτι ἐκκενοῦται τὸ περιττόν. utilia dicuntur, quia id quod ſuperuacuum eſt educitur. αὐτόματα δ' ὅτι χωρὶς τοῦ πρᾶξαι τι τὸν ἰατρὸν ἐκκρίνονται, ſpōtanea uero, quia citra medici operam excernuntur. Quæ autem contrario modo exeunt in medicamētorum purgantium uſu, Qualis humor per purgantia medicamenta uacuādus. Muſæ ſentētia improbatur. χρήσιμα.

hoc

hoc est, ubi talia per purgantia medicaměta uacuantur, qualia natura ipsa non utiliter educeret, cohibere oportet. Quę omnia copiosissimè in Commentarijs docet Galenus, ubi duabus rationibus, nempe ex notis redundantium humorum, & tolerantiæ facilitate, qui humores utiliter per purgantia medicamenta educantur, & qui minus, monstrat. Quare quum hanc sententiam prolixè Galenus enarret, non est cur longiores in ea explicanda simus.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Sine aliqua medicatione.) Græcè χωρὶς τοῦ πρᾶξαί τι τὸν ἰατρὸν, sine aliqua medici opera. Ipsum.) Legendum ipsa, quippe Græcè est αὐτά. Prius itaq; dictum est.) Nempe 1. Aphoris. 2. De omni euacuatione, etc.) Non satis rectè hæc interpres conuertit. Græcè enim ita legitur, εἴρηται περὶ πάσης κενώσεως αὐτῶν γενικώτερον. οὕτω δὲ καὶ κενεαγγείην, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται, ξυμφέρειν. de omni uacuatione ipsorum dictum est generalius. Sic & uasorum inanitionem, siquidem talis fiat qualem fieri oportet, conferre, &c.

Et per uomitus, &c.) Græcè ἐμετηρίων τε καὶ ὑπηλάτων, uomitoriaq; & deiectoria. In pectore.) Græcè, κατὰ θώρακα, in thorace. Aequaliter euacuãs.) Græcè, μὴ κενούντων ὁμοτίμως ὅλον τὸ σῶμα, καθάπερ ἥ τε φλεβοτομία κενοῦν πεπίστευται, non æqualiter uacuans quemadmodum uenæ sectio uacuare credita est. Interpres itaq; legitimam Galeni sententiam non expreßit. Et omnino sanguinis mißio, &c.) Græcè, καὶ ὅλως ἀφαίρεσις αἵματος πᾶσα καθ' ὁντινοῦν γιγνομένη τρόπον, & in summa omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Non igitur recte interpres sanguinis mißio dixit. Quippe Galenus generatim de omni ablatione sanguinis loquitur, quouis modo facta: non curando num per uenæ sectioně, scarificationem, aut alia ratione accidat, eam totum corpus æqualiter uacuare dicens. Per sanguinis enim ablationem omnes humores uacuãtur.

Siue per exercitia.) Græcè, ἥ τε ἐπὶ τοῖς γυμνασίοις, et quæ per exercitia, &c. Ex accidenti inedia.) Id quod abunde suprà sect. 2. comment. 17. demonstrauit. Non æqualiter inuenietur euacuare.) Græcè, εὑρήσει μὴ κενοῦν ὁμοτίμως, inueniet non æqualiter uacuare. Qualitatem & quantitatem.) In Aldino codice est

duntaxat,

duntaxat κατὰ τὴν ποιότητα. Speciē euacuationis faciunt diffe-
rentē.) Purgantia enim medicamēta peculiares sibi tantū humores
trahunt & uacuāt. Priora uero omnes. Cuius notitia perquirē-
da, &c.) ut dictū est etiā suprà, sect. 1. Comment. 2. Industria.)
Græcè, ἐπιτηδευμάτων, studia, uitæ genera, artes quas quisque — ἐπιτηδεύ-
exercet, quemadmodum liquet ex ijs quæ lib. 3. de Sympt. causis, — ματα.
ca. 1. scribit Galenus. Colore ruffo.) Græcè, χρόας ὠχροτέρας, co-
lore pallidiore. De hac re multa in annotationibus nostris in 4.
librum Galeni de Tuenda sanitate diximus. Per sedem.) Perpe- — Aldinus co-
ram itaq; in Aldino codice legitur δι' ἑτέρας, pro δι' ἕδρας. Pu- — dex emenda-
stulis.) Græcè, ἐξανθημάτων, papulas Plinius uocat, ut alibi dixi- — us.
mus. Sunt autem duplices, nempe sublimes & latæ. Hic quidem de — ἐξανθήμα-
sublimibus, quæ à nostris Morbilli uocantur, loquitur. paulò pòst — τα.
de latioribus, quæ uariolæ nostris hodie appellantur, uerba faciet. — Morbilli.

Fastidium.) Græcè, ἄσης. Græcis autem ἄση utrunq;, & cibi fa- — Variolæ.
stidium, & inquietudinem, quæ ob oris uentriculi potißimum ma- — ἄση.
litiam, atq; cibi multitudinem excitatur, significat. Ore uentri-
culi.) Expungenda uox uentriculi. Græcè enim est, ἐκπικρουμέ-
νου τε τοῦ στόματος. Superfluitatum sua qualitate infestantium.)
Græcè, τῶν λυπούντων κατὰ ποιότητα, eorum quæ qualitate infe-
stant. Qualitas autem hoc loco nihil aliud quàm uacuandi humo- — Qualitas.
ris speciem, seu uitiosum succum, κακοχυμίαν Græci nominant, si-
gnificat, quemadmodum suprà sect. 1. apho. 2. copiose demonstra-
uimus. Similitudines ut ipse inquit.) lib. scilicet 6. Epide. par. 8.
apho. 39. Quicunq; morbi.) Græcè, ὅσα δὲ πάθη, quæcunq; ma-
la. Germina paßiones.) Græcè, ἔγγονα πάθη, cognata mala.
Temeritas.) Græcè, θρασεῖα, audacia. De mulierib.) Græcè, περὶ
γυναικείων, de muliebribus. Tumores ueluti inflatos.) Græcè,
οἰδηματώδεις, œdematodes. Somnos profundos.) Græcè, κατα-
φορὰς ὑπνώδεις, inclinationes in somnum. Superfluitas aderit.)
Græcè, ὅταν ἐν τῇ γαστρὶ πλεονάζῃ, quando in uentriculo abunda-
uerit, scilicet pituita. Dixi.) Græcè, ὡς ἔφην, ut dixi. Hunc.)
Græcè, τοῦτο, istud. Purgationes.) Græcè, κενώσεις, uacuatio- — Interpretis
nes. Perperam itaque interpres speciem pro genere conuertit. — lapsus.

Qui sequitur.) Græcè, διὰ τοῦ μετ' αὐτόν, qui illum sequitur.

Exemplũ.) Græcè, παραδείγματα, exempla. Neq; enim unum tantum, ſed multa exempla profert. Quem aqua inter cutem.) ſcilicet 6.apho.14. Si lippitudo.) Nempe 6.apho.18. Quibus bilioſæ.) 4.apho.28.

APHORISMVS III.

ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε, καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt. Contraria uero ſi purgentur, grauiter.

HIc Hippocratis aphoriſmus, quum antea bis à nobis ſit enarratus, ulteriore explicatione non eget. Enarratus autem eſt in ſect. 1. apho. 2. & 25.

APHORISMVS IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

Aeſtate quidem ſuperiores magis uentres, hyeme autẽ inferiores medicamentis purgare oportet.

Aeſtate per ſuperiora, hyeme per inferiora uacuandum.

HOc in aphoriſmo Hippocrates docet, æſtate, utpote in qua generentur bilioſi humores, per uomitum magis eſſe uacuandum: hyeme uero, in qua pituita procreatur, per inferiora potius eſſe purgandum. Hunc autem eſſe uerborum Hippocratis ſenſum, ex aphoriſmis ſexto & ſeptimo huius ſectionis colligitur, in quibus itidem æſtate ſuperiora, hyeme uero inferiora eſſe purganda hortatur. Præterea ex Philotheo, qui ſcribit Hippocratem τὰς ἄνω κοιλίας λέγειν τὸν στόμαχον καὶ γαστέρα. τὰς κάτω δὲ, τὰ ἔντερα. ſuperiores cauitates, ſeu uentres, uocare os uentriculi, & ipſum uentriculum: inferiores uero, inteſtina. Id quod multo clarius ijs ſubinde uerbis ſignificauit. ἐν μὲν, inquiens, τῷ θέρει μᾶλλον τοῖς ἐμετικοῖς χρώμεθα, ἧττον δὲ τοῖς ὑπηλάτοις. ἐν χειμῶνι δὲ τοὐναντίον. in æſtate quidem uomitorijs magis utuntur, minus uero ſubductorijs. in hyeme, contrà. Quare mirari hoc loco ſatis non poſſum, cur Muſæ alienum planè ab eo quem iam diximus, & à mente Hippocratis abhorrentem ſenſum fingere placuerit, hunc nimirum:

Muſæ abſurda interpretatio.

rum: æstate superiores uentres, hoc est caput et thoracem esse pur-
gandas. Si purgandæ hoc tẽpore erunt, certe per uomitũ de Hip-
pocratis sententia, uacuãdæ erunt. Non posse autem eas partes per
uomitum purgari, notius est quàm ut à me demonstrari debeat.
Absurdam itaq; esse Musæ interpretationẽ, omnibus perspicuum
est, maxime cum Galeni quoq; sententiæ aduersetur, qui in Com-
mentarijs non solum æstate per superiora, hyeme uero per inferio-
ra esse uacuandum asserit, sed & eius rei causam exponit. Verum
obtrudet hic nobis quispiã locum Hippocratis, qui est in libro de Obiectio di-
Victus ratione salubri, in quo contrarium ei quod diximus adstrue- luitur.
re uidetur, dum ita scribit. Sex hybernis mensib. uomere utile est. aph.15.
nam & pituitæ plus, & capitis grauitas subest. In æstate uero "
clysmatum sit usus, & superiores corporis partes per inferiores "
purgandæ. Quam sententiam Hippocratis Cor. Celsus lib. 1. cap.
3. ijs uerbis expreßit: Vomitus utilior est hyeme quàm æstate: nam "
tum & pituitæ plus, et capitis grauitas maior subest. Ad quã qui- "
dem obiectionem facilis esset responsio, si hunc libellum non Hip-
pocratis, sed Polybi potius esse, in eoq; non pauca haberi quæ com-
moda interpretatione egent, diceremus. Sed omissa hac responsio-
ne, cum Galeno qui hunc locum diligenter explicauit, dicamus:
Hippocratem in prædictis uerbis loqui de uacuationibus quæ ci-
tra purgantia fiunt medicamenta, atq; adeò de ijs quæ totum cor-
pus non euacuant, qualia certe sunt cataclysmata, hoc est ablutio-
nes. Neq; enim hæc ipsa nisi uentriculum & intestina ipsa abluũt,
pituitamq; & bilem ipsorum detergent. In præsenti uero aphoris-
mo de medicamentis quæ purgant disserit, id quod ex uerbo φαρμα-
κεύειν, quo utitur, fit manifestißimũ. Verum præstat Galeni profer-
re uerba, quæ ita se habent. Quæ cataclysmata, id est ablutiones "
uocet, in ijs quæ sequũtur indicauit ipse: nempe quæ ex lacte con- "
ficiũtur, et cicerũ decoctorũ aquã, muriã, et aquã marinã. Diuer- "
sa enim ab ijs sunt purgãtia medicamẽta, quæ uniuersum corpus "
uacuãt. Quẽadmodũ igitur balneatores purgare se balnea dicũt, "
quũ ab illorũ lapidib. lutũ & sordes abstergunt: ita uentriculi & "
intestinorũ cataclysmata, pituitã & bilẽ ipsorũ abluunt. Quãdo "
itaq; hyeme generatur in uentre pituita, uacuari ipsam uomitu cõ "

ſulit. Aeſtate autem bilẽ ſurſum conſcendentẽ, deorſum reuellere. Verumtamẽ uniuerſum ubi purgare uolueris, æſtate per ſuperiorẽ, hyeme uero per inferiorem uentrem medicandum erit, ut eſt in Aphoriſmis relatum. Nam quæ in præſenti abundant, ijs purgatio medetur. At quibus ne augeantur uelis obſiſtere, per contraria loca retrahere conducit. Hæc ille. Quæ nunc diximus, Galenus etiã confirmat in libello cui titulum fecit, De ijs quos purgare oporteat, cap. quarto, ubi ita ſcriptum reliquit: Decet bilioſum humorem partibus uacuare ſupernis, ſicuti pituitoſum infernis. Quanquam uice uerſa ſit nonnunquam faciendum, ubi uidelicet in uentriculo pituitoſus humor, in inteſtinis uero bilioſus coaceruatur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Humor melancholicus.) Aldinus codex habet φλεγματικός, id eſt pituitoſus, & rectè quidem. Quippe loquitur Galenus de æſtate & hyeme temporibus, in quorum altero bilis, altero autem pituita, minime uero melancholia redundat. Hæc enim, ut Galenus in libello ſuprà citato de ijs quos purgare oportet teſtatur, nunquam per uomitum expurganda erit. Ait enim diſertis uerbis, perpetuò melancholicum humorem infernè purgare conuenit. Senſus itaque uerborum Galeni in Commentarijs is erit. Accidit interdũ ut æſtate pituita, humor certe ab eius natura alienus, in corpore abundet, ideoq; tum non per ſuperiora, ſed inferiora potius purganda uenit. Contrà contingit nonnũquam, ut in hyeme bilis præter illius temporis naturam redundet: quare nõ per inferiora, ſed ſuperiora magis uacuanda erit, quia eò natura is humor repit.
1.aph.21. Quæ uero educenda ſunt, ut ait Hippocrates, eò duci per conferentia loca debent, quò maxime natura tendit. Quid multa? ſi æſtas & hyems naturas ac temperaturas ſuas ſeruant, in æſtate quidem bilis, in hyeme uero pituita naſcitur & abundat in corpore. Quapropter meritò æſtate per uomitum, hyeme autem per aluum magis uacuandum erit.

APHORISMVS V.

Ὑπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακίαι.

Sub

Sub cane, & ante canem, medicamentorũ purgantium usus molestus atq; difficilis est.

ANni tempora, quæ ortu & occasu siderum distinguũtur, à medico diligenter esse obseruãda, hoc in aphorismo Hippocrates docet, dum scilicet sub cane & ante canem molestas et laboriosas esse purgationes tradit. Vt hinc etiam omnibus perspicuum fiat, quod ea Astronomiæ pars quæ ortus & occasus siderum docet, medico sit cognitu necessaria. Cæterum sidus quod Hippocrati alijsq; Græcis κύων dici solet, Latinis appellatur canis. Stella uero quæ post hoc sidus oritur, Græcis σείριος nominatur, ἀπὸ τοῦ σειραίνω, quod iisdem ξηραίνω, hoc est exicco significat. Quippe ea horis matutinis oriente, ingens fit æstus, ac magna siccitas. Est autem σείριος stella in ore canis, quæ uetustioribus latinis canicula dici consueuit. Cernitur quidem in medio quoque diei, speculo à quis aduersus solem imposito. Hæc alio nomine Græcis προκύων, hoc est anticanis, Latinis uero canis minor appellatur. Ita enim eam uocat Plinius libro secundo, cap. 47. & libro decimooctauo, cap. uigesimooctauo, quemadmodum etiam Higinius. Canis autem totum sidus ueteribus est dictum. Cuius rei grauißimus testis est Galenus, qui libro primo Epidem. constitut. 1. Comment. 1. ita scriptum reliquit. σείριον ὀνομάζουσιν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ. κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον. ὁ δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ, σείριος, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζει τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα. Siriũ nonnulli nominãt etiã canẽ, totius sideris abutentes appellatione. Canis enim uniuersum est sydus. Quæ uero intra eius est maxillas stella, Sirios: quam utique recte quis nominat anticanem, non canem. Idem Aratus, ubi de cane in suis φαινομένοις agit, ijs uersib. indicauit dicens,

[Margin notes: Astronomia medico cognitu necessaria. / Canis. / σείριος. / Canicula. / προκύων. / Canis minor. / Canis. / Anticanis.]

τοῖος καὶ φρουρὸς ἀειρομένῳ ὑπὸ νώτῳ
 φαίνεται ἀμφοτέροισι κύων ὑπὸ ποσσὶ βεβηκώς.
ποικίλος, ἀλλ' οὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν
 γαστέρα κυάνεος πορφύρεται. ἡ δέ οἱ ἄκρη
ἀστέρι βέβληται δεινῷ γένυς. ὅς ῥα μάλιστα
 ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι

σείριον. Quos quidem Cicero ita reddidit:

Namq; pedes subter rutilo cum lumine claret,
Feruidus ille canis stellarum luce refulgens.
Hunc tegit obscurus subter præcordia uesper,
Ver toto spirans rabido de corpore flammam,
Aestiferos ualidis erumpit flatibus ignes,
Totus ab ore micans iacitur mortalibus ardor.

Disertis autem uerbis Aratus inquit, summã canis maxillam ferui da stella esse insignitam, quæ quidem uehementer admodum exic-
(Sirius quæ stella ueteribus dicta.) cat, quamq; homines Sirium appellant. Ex ijs uero quæ iam diximus palàm fit, ueterib. eam stellam quæ in maxilla est canis, priuatim dictam esse sirium: quod Arati etiam interpres confirmat, qui in explanatione iam citati loci sic scriptum reliquit. εἰκότως οὖν ποικίλος ἐστὶν, διὰ τὸν ἐπ' ἄκρας αὐτοῦ τῆς γένυος ἀστέρα, ὃς ἰδίᾳ σείριος καλεῖται. Dicitur quoq; canis minor, canicula, et procyon, hoc est anticanis. Quod idem testatur interpres, qui inter cætera ita scribit, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ μικροῦ κυνὸς, ὃς καλεῖται προκύων, διὰ τὸ καὶ πρὸ τοῦ σειρίου ἀνατέλλειν. Quibus equidem uerbis causam etiã affert, quapropter canis minor seu canicu
(Procyon unde dicta stella.) la sit dicta procyon: quod scilicet in anteriore parte canis, hoc est maxilla, sit sita, & quia ante eundem oriatur. Hæc copiosius dixi, quod recentiores aliter de canis nominibus loqui constet. Canem enim maiorem, contra omniũ ueterum morem caniculam uocant.
(Canis minoris ortus.) Quod ad ortum utriusque canis attinet, sciendum, canem minorẽ, ut Higinius autor est, cum Leone sidere oriri. Plinius libro secun-
„ do cap. 47. diem planè significauit inquiens: Ardentißimo æsta-
„ tis tempore exoritur caniculæ sidus, sole primam partem Leonis
„ ingrediente. Qui dies 15. ante Augusti Calendas, hoc est, die 17. Iulij oritur canicula. Quod clarius fecit libro decimooctauo. ca.
„ 28. ubi ita scriptum reliquit. Decimosexto Calend. Augusti pro-
„ cyon exoritur. deinde postridie ferè ubiq; confessum inter om-
„ nes sidus indicabis, quod canis ortum uocamus, sole primam par-
(Solstitiũ æstiuũ quo olim fuit tẽpore.) tem Leonis ingresso. Hoc fit post solstitium uigesimotertio die. Hæc ille. Vnde colligi potest, solstitium tum fuisse 24. Iunij die, qui hodie diuo Ioanni Baptistæ sacer est, quod tamen hodie die

eiusdem

eiusdem mensis duodecimo esse solet. Caniculam hoc tempore oriri, Ptolemæus quoque in libello de Inerrantium stellarum significationibus testatur. Et Philotheus, qui inquit, γίνεται δὲ ἡ ἐπιτολὴ τοῦ κυνὸς ἀπὸ δέκα ἐννέα τοῦ ἰουλίου μηνός. Ortus uero canis accidit die Iulij mensis decimonono. Canis maior cum cancro oritur, id quod fit sexto Cal. Augusti, hoc est die uigesimoseptimo Iulij. Sub cane itaque, ait Hippocrates, hoc est, orto iam cane, & ante canem, minore nimirum cane exoriente (neque enim audiendi sunt hoc loco, qui sub cane interpretantur in opposito canis, hoc est sub hyberno solstitio, quod scilicet non tantum inepta sit eiusmodi interpretatio, sed etiam Galeni enarrationi aduersetur) usus medicamentorum est molestus, quod scilicet tum sit æstus maximus, & facultas ipsa corporis imbecilla. Calor enim aeris ambientis è corpore foràs euocatum spiritum digerit, resiccatq; corporis habitum, ac imbecilliorem reddit. Facultas itaque imbecilla promptè admodum à purgante medicamento dissoluitur. Aestus uero corpora ipsa incendit, febresq; excitat. Accedit medicamentum purgans, quod quum sit natura calidum, corpus magis excalfacit. Quinetiam medicamenti purgantis, & aeris ambientis actiones sibi pugnant: quippe ille ad exteriora euocat, hoc contrà ab externis, ut in Commentarijs etiam ait Galenus, ad interiora trahit. Periculum igitur est, ne ambobus inter se pugnantib. natura distrahatur, aut prorsus dissipetur. Quanta uero sit huius sideris uis non tantum in humanis corporibus, sed etiam alijs in rebus, testatur Plinius libro secundo cap. quadragesimo, ubi in eum scribit modum: Nam caniculæ exortu, accendi solis uapores, quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuant in cellis uina, mouentur stagna. Canes etiam toto eo spacio maxime in rabiem aguntur. Meritò itaque Hippocrates, ob immensum æstum qui cane exoriente existit, purgationes ipsas molestas atq; difficiles esse dixit. Porro in Commentarijs nihil est quod annotatione dignum sit, nisi quod statim initio sic legendum erit: Exusta enim tunc natura nostra. Græcè enim est, ἐκπεπυρωμένη γὰρ ἡμῶν ἡ φύσις. Quare tituli inscriptione hic nihil opus erat.

Canis maioris ortus.

Sub cane & ante canẽ cur molestæ sunt purgationes.

Aphoris-

APHORISMVS VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles, & ad uomendum faciles, per superiora purgare conuenit, cauendo hyemem.

QVa ratione graciles seu macilenti & ad uomendum faciles sint purgãdi, hoc in aphorismo docet, nempe per superiora, hoc est uomitũ. De ijs autẽ loquitur qui natura graciles sunt, non ui morbi. Hi enim quum natura sint calidi & sicci, atq; adeò biliosi, per superiora, quo nimirum is humor natura sua tendit, sunt purgandi: idq; faciendum, si ad uomendum faciles fuerint. Qui enim difficulter uomunt, ijs ruptionis uenarum, quæ sunt in thorace, periculum imminet. Excluduntur igitur hac lege tabidi, quod scilicet ob thoracis angustiam, non facile uomant, ut infrà, aphorismo nimirum octauo huius sectionis dicemus. Adijcienda uero, ut in Commentarijs etiam suis meminit Galenus, uox Magis, perinde atq; 4. aphorismo fecit Hippocrates, erit. Nam magna ex parte graciles sunt biliosi, ubi scilicet uenarũ latitudo acceßerit, ut dictum est in explanatione aphor. 44. secũdæ sectionis. Quod si uero uenarum latitudo non aderit, tum necesse est ut gracilitas ista non sit naturalis, aut erunt melancholici. Magis etiã uox ideo adijcienda uenit, quod nonnunquam ex accidente, hoc est praua uictus ratione contingat, ut in gracilib. procreetur pituita: & tũ, quod huc natura tendat, per inferiora magis quàm superiora purganda erit. Sed hic obtrudet nobis quispiam Celsum, qui libro primo cap. 3. scribit, uomitum inutilem esse gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus, quod planè Hippocratis sententiæ aduersari uidetur. Illi uero respondendum erit, Celsum hic graciles eos uocare, qui ui morbi sunt extenuati, uentriculumq; excrementis uacuum obtinent, plenisq; oppositi sunt. Id quod sequentia statim uerba monstrant. inquit enim, uomitus utilis est plenis & biliosis omnibus. Quare si rectè hæc Celsi uerba expendas, nihil Hippocratis sententiæ aduersantur, quũ nihil aliud doceant, quàm quod illi qui exhausti, graciles, uiribusq; sunt parum ualidis, non sint uomitu

Magis.
Magna ex parte graciles biliosi.
Obiectio diluitur.
Celsi locus enarratur.

mitu uacuandi. Non autem ab re dixit, cauentes aut formidantes hyemem: in ea namq;, ut aphoriſ. 4. eſt comprehenſum, per inferiora potius purgandum erit.

APHORISMVS VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

Qui uero ad uomendum difficiles ſunt, & mediocriter carnoſi, hos per inferiora purgare conuenit, cauendo æſtatem.

QVod eos qui ad uomendum difficiles, minusq; idonei ſunt, & mediocriter carnoſi, per inferiora uacuare conueniat, hoc aphoriſmo docet Hippocrates. Nam ſæpe accidit ut humor quidem ipſe redundans ſuperiora petat, tamẽ per ea loca non erit uacuandus, eo quod laborans hoc malo ad uomẽdum ſit planè ineptus ac difficilis. Qui enim difficulter uomunt, iis, ubi eos ad uomẽdum urſeris, ruptionis uenarum quæ in thorace ſunt periculũ imminet. Non autem temere adiectũ eſt μέσως εὐσάρκους, hoc eſt mediocriter carnoſos. εὔσαρκος enim uox apud Græcos medicos bifariã accipitur. Interdum enim idem quod σύμμετρος, hoc eſt temperatus, moderatus, mediocri corporis habitu præditus, uel ut Celſi uerbo utamur, quadratus ſignificat. Sic accipitur apud Hippocratem 5. aph. 21. & Galenum libro primo de Temp. cap. 5. Et libro 2. cap. 5. Et libro 1. de Tuend. ſanit. ca. 5. ut diximus ſuprà in enarratione aphor. 44. ſectionis ſecundæ. Quum itaque eius temperamentum nulli uitio ſit obnoxium, conſeruandum planè erit, nullisq; medicamentis alterandum, ut copioſe Galenus lib. primo et ſecundo de Tuend. ſanit. docet, tantũ abeſt ut purgatione egeat. Hinc eſt quod ſuprà Hippocrates dixerit: qui corpore ſunt commoderato, ſeu temperato, hos purgare periculoſum eſt. Cauſam ibidem expoſuimus. Philotheus ita temperatũ ex omni parte, ἀκριβῶς εὔσαρκον, hoc eſt exquiſite temperatum uocat, inquiens, ἀκριβῶς εὔσαρκος οὐ δεῖται καθάρσεως, διὰ τὸ ἐν συμμετρίᾳ εἶναι πάντη, exquiſitè temperatus purgatione non eget, quod omnino ſit commoderatus. εὔσαρκος etiã interdum idem ſignificat quod bene carnoſus,

Difficiles ad uomendũ & mediocriter carnoſi per inferiora purgandi.

εὔσαρκος.

2. aphor. 37.

nosus, seu pinguis, atque adeò planè opponitur ei qui gracilis est. Qua in significatione sumitur apud Galenum lib. 6. de Tuenda sanit. ca. 10. ubi in eum modũ scriptũ reliquit. πίνοντες γὰρ κἀκεῖνοι τὰς ἀρθριτικάς τε καὶ ποδαγρικὰς ἀντιδότους, οἱ μὲν εὔσαρκοι καὶ παχεῖς καὶ πιμελώδεις, οὐδὲν βλάπτονται. λεπτοὶ δ' ὑπάρχοντες, &c. Quippe ipsi quoque medicamentis arthriticis, podagricisq; ebibitis, si carnosi & craßi et pingues sunt, nihil læduntur. Sin graciles, etc. È quibus uerbis, omnibus perspicuum fit, hoc loco εὔσαρκον prorsus opponi τῷ λεπτῷ, hoc est gracili. Sic etiam accipitur à Galeno in libello de Curandi ratione per sanguinis mißionẽ, ca. 11. ubi ait. εὐσάρκοις δὲ καὶ λευκοῖς, σμικρότης τῶν φλεβῶν, pinguibus autem & candidis paruæ insunt uenæ. Pingues uero mulieres intelligere Galenum per εὐσάρκους, euidentißimũ est. eas enim planè ἰσχνοτέραις, id est gracilibus opponit, quas ibidem amplas uenas habere scribit. Quum itaq; hoc in aphorismo de neutro loquatur, primus enim nulla prorsus uacuatione, alter uero uenæ sectione magis quàm purgatione indiget, instar athletarũ: ideo ut certo significaret, se de ijs qui non ualde craßi & pingues sunt loqui, dixit μέσως εὐσάρκους, id est mediocriter carnosos. Hi enim quum pituitosi sint, ad inferiores purgationes esse magis aptos constat. Recte igitur hunc locũ Philotheus ita interpretatur, dicens. εἰ γὰρ ἔστι μέσως εὔσαρκος καὶ δυσεμής, οὐ μέν τοι ἀκριβῶς, τούτῳ φλεγματικὸς χυμὸς ἢ μελαγχολικὸς περιττεύει, καὶ διὰ τοῦτο κάτω κενοῦσθαι χρή. Si enim mediocriter carnosus est, & ad uomendũ difficilis, non aũt exquisite, huic sanè pituitosus aut melãcholicus humor redundat, ideoq; per inferiora uacuari eos oportet. Cauere aũt oportet æstatẽ, quod hoc tẽpus per superiora purgationẽ magis requirat.

APHORISMVS VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας ὑποστελλόμενος, ἐπὶ τὰς ἄνω φαρμακείας οὐδέποτ' ἄξεις.

Tabidos cauendo, nunquam ad supernas purgationes ducas.

QVum paulo antè, aphorismo uidelicet 6. huius sectionis, dictum sit graciles per superiora esse purgãdos, ne quis per graciles

graciles omnes eos qui ex quacūq; occasione sunt extenuati intelligeret, hanc subijcere sententiā uoluit, in qua docet, tabidos nunquam ducendos esse ad supernas purgationes. Videtur aūt in multis exemplaribus hic aphorismus esse deprauatus ac decurtatus. aliquot enim ex eo uerba in Galeni Commentarios rapta esse apparet, illa scilicet, ἐπὶ τὰς ἄνω φαρμακείας οὐδέποτ᾽ ἄξεις. Præterea ὑποστελλόμενος potius quàm ὑποστελλομένους legendum esse censemus. Per φθινώδεας autem, quos tabidos Latini uocant, hoc loco non intelligit eos qui ex quacunq; occasione extenuati sunt, ut aliàs: sed eos duntaxat, ut testis est in Commentarijs Galenus, qui ob pulmonis exulcerationem maciē corporis seu phtisim contrahūt: aut ad eam proni sunt. Cauere autem in supernis purgationib. tabidos ideo oportet, quod scilicet pulmonis ulcera propter commotionē illam quā uomitus excitat, mirificè irritentur et augeātur: et quod instrumēta respirationi inseruiētia in tabidis sint imbecilla. Quod si uero ad tabem dūtaxat proni sunt, angustū quidē thoracē habebunt, atq; adeò ad uenarum quæ in eodem sunt fracturam idonei admodum erunt. In Galeni Commentarijs nihil est quod annotationem requirat, nisi quod sententia quam ex 1. Epidem. citat, est in constit. 1. aphor. 18. ideo inscriptionem consilio obmisimus.

Tabidi per superiora non purgandi.

φθινώδεες.

APHORISMVS IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τἀναντία προστιθείς.

Melancholicos autem uehementius per inferiora purgabis, eadem ratione contraria adhibens.

QVum in superioribus aliquot sententijs docuerit, quomodo biliosi & pituitosi purgandi sint, nunc etiam qua ratione melancholicos purgare conueniat exponit. Per melancholicos uero intelligit illos, qui natura sunt melancholici, aut ex longa consuetudine tales facti. Siquidem duplex esse temperamentū constat, naturale & acquisititiū. Hos itaq; monet Hippocrates ἁδροτέρως, hoc est uehemētius (idē enim quod σφοδροτέρως, Galeno in Cōmen. teste, significat) esse purgādos. quippe quū melācholicus humor suapte natura piger, terreus, et crassus sit, uehemētiora etiā

Melancholici.

Duplex temperamentū.

Melancholicus humor uehementiora purgantia medicamēta requirit.

cæteris humoribus requirat medicamenta purgatoria necesse est. Cuius rei testis est Galenus, qui libro 14. Ther. meth. ca. 18. ita reliquit scriptum: Flauæ quidem bilis uacuatio est facilis, pituitæ uero, ac potissimũ eius quæ crassior ac glutinosior est, itemq; nigræ bilis difficilior. Libro quoque 2. Prog. Comment. 46. idem Galenus melancholicum humorẽ solutũ difficilia committere mala scribit. Purgandi autem sunt melãcholici per inferiora. Cuius rei causam Galenus in Commentarijs assert, & sequentibus uerbis Hippocrates, inquiens, Eadem ratione contraria adhibens: quasi dicat, Quemadmodũ flaua bilis quæ leuis admodum est, sponteq; sursum repit, per uomitũ uacuãda est: ita melancholicus humor, quia crassus ac grauis, deorsumq; uergit, per inferiora purgandus erit.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ventres autem.) Abundat uox Autem. Græcè enim est, φαρμακεύειν τὰς κοιλίας, δηλονότι τὰς κάτω τῶν μελαγχολικῶν ἀδροτέρως χρὴ, uentres scilicet inferiores melancholicorum uehementius medicamentis purgare oportet. Sic etiam in contextu redundant hæ uoces duæ Ratiocinari debere, quare expungendæ erunt.

Fortius.) Græcè, σφοδρῶς, uehementer. Fluitet.) Græcè, ἐπιπολάζοντα, supernatet, aut in superficie fluitet. Alterius.) Adijciendum, quidem. Græcè enim est, ἰδίων δὲ τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν χυμῶν. Secundum communẽ rationem.) Vt scilicet quisq; illorũ quò repit ducatur. Apponẽtes.) Græcè, προστιθεὶς, apponens.

APHORISMVS X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθήμερον. χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

In ualde acutis morbis, si materia turget, medicamento purgante utendũ est eadem die. Cunctari enim in talibus malum est.

Valde acuti morbi. Peracuti morbi.

IN ualde acutis morbis, ubi turget materia, eadem die purgandum esse, hoc aphorismo docet Hippocrates. Valde autem acutos morbos uocat, quos suprà sect. 1. aph. 7. κατοξέα, id est peracutos nominauit, qui scilicet in quarto aut septimo iudicãtur. Vt aũt

certa

certa quadã ratione medici hos morbos discriminarent, eos quidẽ qui in quarto finiũtur, exquisite peracutos appellarunt. Eos uero qui ad septimum usque protrahuntur, non exquisite peracutos, ut in enarratione aphorismi quarti primæ sectiõis diximus. Quin etiam Philotheus, perinde atq; Galenus, λίαν ὀξέα interpretatur, λίαν ὀξέα. *τὰ κατοξέα νοσήματα ὧν ἔσχατος καιρός ἐστι ἡ ἑβδόμη ἡμέρα. In peracutis itaq; morbis, si materia turget, eadem die, αὐθήμερον, τουτέστιν,* αὐθήμερον. *Philotheo interprete, εὐθὺς ἐν ἀρχῇ, μὴ ἀναμείνας δευτέραν ἢ τρίτην ἡμέραν, hoc est statim in principio, non expectantes secundum aut tertium diem, medicamento purgante utendum erit. Eiusq; rei causam subiungit dicens: Quippe in eiusmodi morbis malum est cunctari, idq; tribus de causis, quas Galenus in Commentarijs refert. Non autem ab re dictum est ab Hippocrate, si materia turget. In acutis enim morbis, nisi turgeant humores, purgãte medicamento nunquam utendum erit, ut demonstrauimus in explicatione aphor. 24. primæ sectionis. Quid autem sit apud Hippocratem ὀργᾷν, hoc est turgere, diximus sect. prima aph. 22. Philotheus breuißime hæc uerba ἢν ὀργᾷ, sic est interpretatus, τουτέστιν ὁρμᾷ καὶ κινεῖται ὧδε κἀκεῖσε περιπλανωμένη. hoc est, si huc atque illuc concitatur & mouetur errans.* In acutis morbis non purgandum nisi turgeant humores.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Dictum est à me prius.) Sectione nimirum 1. Comment. 22. Et Comment. 1. huius sectionis 4. Properant.) Græcè, ἐπειγομένων χρῆσθαι συνουσίᾳ, cõcitantur ad coitum. Naturali.) Addendum, quadam. Græcè enim est, φυσικήν τινα. Principalioribus.) Græcè, κατὰ τὰ κυριώτατα μέρη, principalißimis. Fœmina etiã in coitu semen excernit.) Quod Galenus multis argumentis demonstrat contra Athenæum & Aristotelem lib. 2. de Semine. ad eũ quidem locum studiosos ablegamus. Nõnulla etiam diximus de hac re in annotationib. nostris in librũ primum de Tuen. ualet. Prius.) Sectione 1. aph. 7. Horum.) Adijciendum, iudicationis. Græcè enim est, ὅτι τῆς τούτων κρίσεως, quod horũ iudicationis terminus, &c. Prius.) Vbi suprà. Fœmina in coitu semen excernit.

APHORISMVS XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον, μήτε ὑπὸ φαρμακίης, μήτ' ἄλλως εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quos intestinorum dolores, & iuxta umbilicũ labores, lumborumq́ dolor infestat, qui neq; à medicamento purgante, neq; per alia præsidia soluitur, ijs in aquam inter cutem siccam firmatur.

Aqua inter cutem sicca. *στρόφοι.*

Hic aphorismus ad artẽ quæ futura prædicit, pertinet: quippe quãdo aqua inter cutẽ sicca, quam Tympaniten uocãt, futura sit, certis signis edocet, inquiens. Quibus στρόφοι, *hoc est intestinorum dolores, Cornelio Celso libro 2. cap. 6. interprete,* εἰλύσιας κατὰ τ' ὑποχόνδρια, *& iuxta umbilicum cruciatus, lumborumq́; accidit, ob nimirum flatuum copiam prædictas partes distendentium, atq; adeò unitatem soluentium, quemadmodũ copiose lib. 12. Ther. method. Galenus demonstrat. De dolorum quoq; causis non nihil suprà in enarratione aphor. 6. sectionis secundæ dictum est: qui neq; à medicamentis purgantibus humores frigidos, ac flatulentos spiritus educentibus, neq;* ἄλλως, *hoc est, Philotheo interprete,* διὰ ἄλλων βοηθημάτων, *per alia auxilia, ut sunt clysteres, fomenta, inunctiones discutientes, & id genus alia, in hydropen siccam & tympaniam transit. Quum enim haud soluitur, signum est in illis partibus esse intemperiem quæ amoueri non potest. Philotheus quidem hunc Hippocratis locum enarrans, putat istam intemperiem esse frigidam. Sed referamus eius uerba, quæ sic habẽt,* τὴν δυσκρασίαν δὲ ταύτην ἐφ' ἧς ὁ τοιοῦτος ὕδρωψ γίνεται, ἀποτελεῖ ψύξις μεγάλη, τίκτουσα παχύτατα πνεύματα, *hãc intẽperiem unde aqua inter cutem eiusmodi fit, magna efficit frigiditas, craßißimos generans flatus. Atqui Galenus in Commẽt. tympaniam non à magna frigiditate, sed exigua procreari tradit: idq́; rectißimè. Neq; enim absolutum frigus, neq; uehemẽs calor flatus generare potest. hic enim uincens ea quæ complectitur, cibum extenuat, minimeq́; ad flatuũ procreationem idoneos efficit. illud uero neq; extenuat, neque conficit, neq; dißoluit cibum. Calor autem parũ ualidus, ut*

Philothei sententia refutatur.

Flatuũ generationis causa.

cibos

cibos quodammodo dissoluit, ita non exquisitè conficit, quare subinde flatus necessariò exoritur. Quod in externis etiam rebus uidemus. Frigidißima enim constitutio, ac calidißima, aerem purum & serenum efficiunt, media uero nebulas parit, ut copiosius Galenus libro 3. de Sympt. causis cap. 7. ostendit. Aquam uero inter cutem siccam, ut quæ ex flatibus potißimũ generetur, tum fieri non est mirum.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Tormina.) Græcè, στρόφοι, intestinorum dolores rectius cõuertes: ne quis dysenteriam, Celsum secutus, intelligat. Solet enim is dysenteriam interpretari tormina. Sed intestinorum.) Græcè, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς τῶν ἐντέρων ἕλιξιν ἐναπειλημμένον, sed in intestinorum anfractibus seu inuolucris interceptus. Neq; à medicamentis.) Græcè, εἶτα μηθ᾽ ὑπὸ φαρμακείας, deinceps neq; à medicamẽtis. Summus uenter.) Græcè, τὸ ὑποχόνδριον, imus uenter. de quo multa diximus in explicatione aphor. 35. sectionis primæ. Quod uero & hoc modo, &c.) Græcè, ὅτι δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν ὄγκον ὁμοιότητος ὕδρωπα, &c. quod uero à tumoris similitudine hydropẽ, &c. Non tamẽ humidũ est.) Græcè, οὐ μὴν ὑγρόν γε καθάπερ τὸν ἀσκίτην, Non tamen humidi sicuti asciten. Vt sit sensus: Hippocrates nominauit hoc morbi genus hydropem à tumoris similitudine, non tamen humidi tumoris, ut asciten. in tympania enim tumor est à flatulento spiritu, in ascite ab humoris aquosi copia.

Tormina. Interpretis lapsus.

Mẽbrana abdominis interiore.) Græcè, τῷ περιτοναίῳ. Est autẽ peritonæũ mẽbrana ab abdomine distincta, tenuißima, latis & cõtinuis araneorũ telis simillima, musculis abdominis substrata. Arabes Siphac uocãt. Non recte igitur interpres cõuertit, in mẽbrana abdominis interiore: cũ simpliciter dicendũ fuißet, in peritonæo.

Peritonæũ. Siphac. Interpretis erratum.

APHORISMVS XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quorũ alui leuitate intestinorũ infestãtur, hos hyberno tẽpore per superiora purgare malum est.

Docet

Hyeme totũ corpus per inferiora purgandũ.

Purgatio.

DOcet in hoc aphoriſmo Hippocrates, quod ij qui lienteria ſeu leuitate inteſtinorum laborant, hyeme non ſint ſuprà purgandi. Siue igitur à pituita acida, ſiue ab humore acri & tenui, hoc eſt billioſo, fiat inteſtinorum leuitas, in ea tamen hyberno tempore, ut ſuprà aphoriſmo quarto dictum eſt, per uomitum purgandus æger non erit. Quippe tum humores, ut loco iam citato cõmemoratum eſt, in uniuerſo abundantes corpore, ſunt pituitoſi, ideoq; ad inferiora magis repunt quàm ſuperiora. Per purgationẽ autem Hippocrates, eam quæ uniuerſum corpus purgat, intelligit. In particulari enim diuerſum facere licebit. Verbi gratia, ubi uentriculum tantum leuare pituita conamur, ubi nihil aliud obſtiterit, licebit eam hyberno etiam tempore per uomitum educere. Pari ratione, ſi flaua bilis in inteſtinis tantum hæſerit, per inferiora, æſtate etiam ipſa, purgare non abſurdũ erit, ut in enarratione quarti aphoriſmi huius ſectionis fuſius docuimus, & in Commentarijs ſuis in hunc aphoriſmum Galenus tradit.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Leuitatis inteſtinorum cauſæ.

Deijciuntur.) Adijciendum, qualia ſunt ingeſta. Græcè enim eſt, ἡ διαχώρησις γίγνηται τοιούτων οἷα κατεπόθη. Intemperaturas.) frigidas ſcilicet. Nam, ut Galenus ſect. 6. apho. Commen. 1. teſtatur, leuitas inteſtinorum ex frigore interdum oritur, propter quod nulla fit ciborum in uentriculo immutatio. Humidas etiam, quæ nimirum retentricem inteſtinorum facultatem mirifice impediunt.

Nũ ea quæ continentur in inteſtinis per uomitũ uacuari queant.

Eorum uero quæ continentur in inteſtinis, nihil poteſt per uomitus uacuari.) Hoc quidem dictũ pugnare uidetur cum eo quod ſcribit alibi Galenus. Quippe in ſectione 7. apho. Commen. 10. tradit, in ileo ſtercus uomi. Stercus autem gigni in inteſtinis ſatis conſtat ex ijs quæ diximus lib. 3. Paradox. cap. 6. Item lib. 3. de Sympt. cauſis. cap. 3. diſertis uerbis aſſerit, nonnullis clyſteres adeò aſcendiſſe, ut uomitione reiecti ſint. Reſpondendum, nihil eorum quæ in inteſtinis continentur, naturali ratione per uomitum uacuari. Quod autem interdum ſtercus aut clyſteres per letalẽ uolulum uomitu reijciantur, idipſum quidem accidit, quod uiolenter ſurſum ferantur, idq; propterea quod uentriculus & inteſtina iam

non se habeant secundum naturam, ut eleganter admodũ loco iam citato Galenus docet, ubi inter cætera in eum scribit modũ. Quum "
secundũ naturam se habuerit uentriculus, è supernis partibus per "
gulam ad se trahit, atq; per inferiores deijcit. Quum uero præter "
naturã affectus est, etiam ab infernis aliquid assumit. Quippe nõ- "
nullis clysteres adeò ascenderunt, ut uomitione reijcerentur, quẽ- "
admodum & stercus per letales uoluulos. Atqui satius fuerit per "
huiusmodi affectus, ut dicamus uentriculum non trahere, sed susci- "
pere duntaxat ea quæ ob intestina comprimentia uiolenter sursum "
feruntur. Nam quod intestina constringuntur, id ipsis secundũ na- "
turam conuenit, atq; constrictionis auxilio adiuta, cibum ad infer- "
nas partes deijciunt. Verum per affectus quosdam quum contra- "
ctrix motio inceperit fieri deorsum, latio eorum quæ in ijs conti- "
nentur sursum fit. Hæc ille. Quibus sanè uerbis Galenus disertè do "
cet, cur interdum uiolenter & præter naturam ea quæ in intesti-
nis continentur, sursum ferantur, ac uomitu reijciantur.

APHORISMVS XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι πρὸ τῆς πόσιος, προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qui ad ueratri sumptionem non facilè sursum purgantur, horum corpora ante potionem præhumectanda sunt uberiore cibo atq; quiete.

Docet in hoc aphorismo Hippocrates, per ueratra nõ quosuis esse uacuandos, sed eos tantum qui facilè nulloq; negotio uomunt. Contrà eos qui difficulter uomere solent, non esse uacuandos hortatur, nisi eorum corpora prius cibo pleniore et quiete præparentur. Veratri autem, quod duplex est, album et nigrum, meminit, quòd eo crebro ad uomitiones usa sit antiquitas. Fuerunt enim olim multò quàm hodie sint frequentiores uomitus, ita ut nõ temere Asclepiades, ut autor est lib. 26. cap. 3. Plinius, uomitiones tunc supra modum crebras damnauerit. Quod hodie sub nomine ueratri nigri uendunt officinæ, non est legitimum, ut in nostris de Stirpiũ historia Commentarijs demonstrauimus, neque exquisita

Veratrum duplex.

Vomitus olim frequentes.

admodum præparatione eget, & de eo drachma integra sine omni discrimine dari potest. Album, quod eius sumptio periculo haud uacet, non nisi exigua quantitate exhiberi debet. Datur de non præparato scrup. 1. De præparato aũt drachma semis, aut ad summum scrupuli duo. Præparatur uero & corrigitur eius malitia uarijs modis: aut enim in pastam impositus, perinde atq; scammonia torrefit, torrefactusq; subinde exhibetur. Qui sanè modus est Dioscoridis, qui libro 4. de eo sic scriptũ reliquit. ” Pani etiam cõpinsitur, et torrefit. ” Potest uero et panis is in quo elleborus coctus est dari, ” qui itidẽ sine omni periculo purgat. Præparatur etiã alijs multis modis, ut uidere licet legenti Aetium libro tertio cap. 124. & sequentibus. Et Paulum lib. 7. cap. 10. Infigitur etiam integris die & nocte raphano, dein postridie ubi in raphanum ellebori uires migrauerint, ueratro amoto, raphanus minutißime dissectus in oxymelite maceratur, propinaturq; oxymel. Hicq; modus dandi ueratrum, est Galeni, quem tradit in capite tertio libri cui titulum fecit, Quos purgare oporteat. Et ubi in oxymelite exhibetur ueratrũ, facilius Galeno etiã teste, & celerius exit. Cæterum difficulter uomunt, quibus thorax est angustus ac depressus, ut suprà in enarratione aphorismi septimi huius sectionis dictum est. Promptè enim ijs uasa pulmonis & respirationis instrumentis seruientia rũpuntur. His itaq; ueratrum dãdum non est, nisi illorũ corpora pleniore cibo & quiete humectentur, ut scilicet ex eorundem humectatione fluxile corpus fiat, meatusq; reserentur & laxentur. Vberiore uero cibo utendum, non quidem in quantitate, sed qualitate. Nam, ut Galenus in Commentarijs ait, non cibus simpliciter plenior aptus est ut natura humectet, sed quicunq; nullam uehementẽ qualitatem obtinet. Sic Philotheus etiam hunc Hippocratis locum interpretatur dicẽs, τὸ γὰρ πολλῇ τροφῇ, οὐ ποσότητι ληπτέον, ἀλλὰ ποιότητι, quod Hippocrates dixit, multo cibo, non de quantitate intelligendũ est, sed qualitate. Humectante itaq; cibo uberiore utẽdum, & quiete. Hæc autem qua ratione humectet, Galenus in Commentarijs abunde docet. Humectatione autẽ illa ideo opus est, quia nisi præhumectentur nerui, ligamenta, aliæq; partes corporis sicciores cibo & quiete, conuulsionem haud dubie concitabit ueratrum,

Ellebori albi exhibendi pondus.

Præparatio.

Qui difficulter uomant.

Vberiore cibo utendum quomodo.

Humectatione cur in acceptione ueratri opus.

trum, quod in tertio ordine calidum & siccum, maximaq; trahēdi facultate præditum esse constat. Facile itaq; ijs partibus inanitis et exiccatis conuulsionē afferet, quæ lætalis erit, Hippocrate teste, qui ait, Conuulsio ex ueratro letalis est. Cæterum ad sententiam nunc enarratam alludit lib. 6. Epidem. part. 5. aphor. 28. Hippocrates, ubi ita scriptū reliquit. Quod si uolueris ut is qui bibit ueratrum celerius purgetur, ut lauet aut comedat iube.

5. apho. 1.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Aqua uero neq; pota.) Soli cibo simpliciter dicto inest, Galeno in Commētarijs teste, ut ex sua natura solidas corporis partes nutriat. Quum uero aqua non nutriat, Galeno libro tertio Vict. acut. Comment. 17. teste, igitur neq; solidas corporis partes (quanquam, ut idem Galenus lib. 1. de Simplic. medic. facult. cap. 33. ait, omnium sit humidissima) humectabit. Extrinsecus quidem occursans aqua carneas corporis partes humectare potest, at non solidas. Solidarum enim partium ariditas, Galeno ca. ult. de marasmo teste, alimentis reparatur, non extrinsecus occursantibus. Hinc est quod lib. 1. Vict. acut. Commen. 22. aquam minus humectare quàm mulsam & uinum, tradit idem Galenus, quòd scilicet hæc ipsa solidas corporis partes humectent, aqua uero minime.

Cur aqua solidas corporis partes nō humectet.

APHORISMVS XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλία, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Eū qui ueratrū biberit, ad corporis motus magis, ad somnos uero & quietē minus ducere oportet. Corpora aūt motu turbari, nauigatio indicio est.

IN eo qui præcedit aphorismo, Hippocrates de Præparatione quæ ante ueratri sumptionem est necessaria disseruit. In præsenti, quid ab eiusdem sumptione sit agendum monstrat, inquiens: Eum qui ueratrū biberit. E' quib. sanè uerbis abūde liquet, ueteres ueratrū in potione, nēpe oxymelite propinasse. Hoc enim modo da

Veratri ueterib. in potione usus.

tum minus nocet, Hippocrate in libello de Veratri usu teste, nec suffocat. Debet autem, ut ibidem Hippocrates docet, potionis esse tertia pars. Quod uero de ueratro dixit Hippocrates, id ad quoduis aliud medicamentum uehementer purgans transferēdum erit. Ab horum enim sumptione motu potius quàm quiete & somno utendum, quod is nimirum corpora turbet, ac medicamenti actionem iuuet. Motus enim, Philotheo autore, facultatem medicamēti ad iecur, uenas, cerebrum, thoracem, aliasq; corporis partes defert, sicq; humores attrahit. Motus præterea humores fundit, fluxilesq; facit. Per motum uero non intelligere oportet uehementes motiones, eas enim Hippocrates πόνους, non κινήσιας appellare solet, ut uidere licet libro secundo de Tuenda sanit. cap. 2. Galeni. Tantum itaq; motum esse conuenit, ut humores agitet, ac facultatem expultricem quasi excitet. Cæterum in somno & quiete, ait Philotheus, naturales facultates magis agunt, ac purgās medicamentum concoquunt, eiusq; actionem frangunt. Quare purgatorio medicamento epoto dormiēdum non est, quod scilicet hac ratione actio medicamenti frangatur & impediatur. Neq; obstant Musæ rationes, quibus hoc loco somnum à medicamenti purgātis sumptione conferre potius quàm nocere, temerè admodū ostendere conatur. quarū quidem hæc una & præcipua est, quod somnus materias ad uentriculum trahit: altera, quod per somnum medicamentum in fumos resoluatur, & per uenas ad trahendas materias quæ uacuari debent, penetrat: tertia, quod in somno id quod bonum est à malo segregatur, & coctio quædam quodammodo fit: quarta, per somnum corporis uires simul cum medicamento ad prauas materias per suas conuenientes uias expellendas, impetuo sius concurrūt. Nam, ut ordine has ipsas diluamus, primū minimè uerum est, quod scilicet somnus materias ad uentriculum trahat, quum, ut paulo antè dictum est, in somno medicamentū concoquatur ferè, atq; eius uis ita dissoluatur frangaturq;, ut à remotiorib. partibus trahere subinde non queat. Magis igitur tractationē medicamenti impedit, quàm iuuat somnus. Dein utcūq; concedamus per somnū in fumos resolui medicamentū, tamen quū, autore Hippocrate, in somno sanguis, & cum eo spiritus intro magis repat,

non

Marginal notes: A purgatione cur motu utendum. — Motus. — A purgatione nō dormiendum. — 6. Epid. par. 5. Aphor. 29.

non poteſt fieri ut ad uenas penetrent fumi illi, quin potius cũ ſanguine ad interiora remeabunt. Tertiò, concedimus quidem in ſomno, ſi nihil aliud impediat, bonum à malo ſeparari, & coctionem fieri: ſed hoc nomine minus eſſe dandum i o tempore medicamentum contendimus, idq; duplici de cauſa, ne ſcilicet naturæ actionẽ & coctionem ipſam impediamus, & coctum atq; alteratum ſubinde etiam à naturali calore medicamentum uim ſuam amittat. Quartò, non poteſt uirtus cum medicamento ipſo impetuoſius ad expellenda noxia concurrere, quod ſomnus medicamenti, ut iam ſæpe monuimus, actionem frangat & impediat. Quod etiam hic à contrario innuere uoluit Hippocrates, dum ait motum corpora turbare. Si enim motus turbat, igitur ſomnus & quies non turbãt: atq; adeò utraq; immodicam purgationem, ut ſequenti aphoriſmo Hippocrates, & experientia quoq; ipſa confirmant, reprimunt. Nullius itaq; momenti Muſæ rationes eſſe conſtat.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Quũ igitur talis motus fuerit, &c.) Græcè, ὁπότ' οὖν ἡ τοιαύτη κίνησις ἱκανὴ καὶ μόνη παρασκευάσαι τὸ σῶμα πρὸς ἔμετον. Quũ igitur talis motus ſufficiens ſit etiã ſolus, corpus ad uomitum præparare. Vt ſi medicamẽto coniũgatur.) Omiſſa ſunt hoc loco duo uerba. Græcè enim ita legitur, εἰκὸς δή που συνελθοῦσαν αὐτὴν ἐμετικῷ φαρμάκῳ μικρῷ τινι γενέσθαι δραστικωτέραν. par eſt ut ſi ipſe uomitorio alicui medicamẽto leuiori coniũgatur, fiat efficacior. Vt ſit ſenſus uerborũ Galeni eiuſmodi: Si ſe ſolo motus poteſt corpori concitare uomitum, multo magis concitabit, ſi medicamentum uomitorium, quantumuis leue, acceſſerit.

APHORISMVS XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παύσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Quum uolueris ut uerarum magis ducat, corpus moue. Vbi uero ſiſtendum eſſe cenſueris, ſomnum conciliato, & haud moueto.

PRæcedẽti aphoriſmo docuit Hippocrates, quod medicamẽti purgantis iã aſſũpti uis per corporis motũ ſit excitanda.

Nunc idē quod antea docet, simulq; qua ratione immodicam eiusdem purgationem sistere ac cohibere oporteat monstrat, inquiēs: Vbi uolueris ut ueratrū, aut aliud quoduis medicamentū purgans magis ducat, efficaciusq; uacuet, moue corpus, propter causas in præcedenti aphorismo expositas. Quū uero sistere, ac sedare immodicā purgationem uolueris, somnū facito, nec moueto corpus. Quippe, Philot. teste, somnus animaliū & uitaliū facultatū quietē affert, atq; adeò easdem corroborat, quæ subinde robustiores factæ aßumptū medicamētū, attractosq; ab ijs humores concoquūt.

Sōnus actionem purgantis medicamēti sistit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Qui ueratrū sumpsit.) Recte ita interpres conuertit hūc Galeni locum. Græcè enim est, τὸν ἐλλέβορον εἰληφότα, id est eū qui sumpsit, nō sumpturus est, ut Brasauolus perperā est interpretatus, ueratrū. Quā certe interpretationē contra interpretū omniū mentē cōfinxisse Musam censeo, ut haberet ansam Galenū temere uellicādi, quasi is minus recte aphorismū Hippocratis introduxerit. Tamen omnib. constat, non Galenū, sed Musam potius Hippocratis sententiā non recte intellexisse. Vellem itaq; ut deinceps disceret Musa, cautius tātum uirū reprehendere. Non est aūt absq; ratione, &c.) Græcè, εὔλογον ἢ τἀναντία τοῖς ποιοῦσι τὸν ἔμετον παύειν τὴν κάθαρσιν. Rationi uero consonū est, ut ea quæ contraria sunt ijs quæ cient uomitū, sedēt purgationē. In quo motus animales.) Græcè, ἠρεμίαν ἐργαζόμενος τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, in quo actiones animales ociātur, quiescūtúe. Simile est quod li. 1. de Sym. cau. ca. 9. scribit Gal. inquiēs: Neminē latet, sensus per somnos aut ociosos omnino esse, aut debiliter agere. Et paulo pòst iterū: Itaq; toto hoc tēpore, ait, quo quis dormit, animalis facultas quiescere, naturalis uero ualidius agere uidetur. Qui et per sensum fiūt.) Quæ legendum. refert enim actiones. Intelligit itaq; actiones animales sensificas, quæ numero quinq; sunt, uidendi, odorandi, gustādi, audiendi, & tangendi. In motibus qui fiunt ex appetitu.) Græcè, ἐν ταῖς καθ' ὁρμὴν κινήσεσιν, in motibus quæ uoluntate suscipiuntur, aut uoluntarijs simpliciter. Intelligit autem motrices actiones.

Musæ interpretatio improbatur.

Actiones animales sensificæ.

Aphoris-

APHORISMVS XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι σάρκας ὑγιέας ἔχουσι. σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Veratrũ ijs qui ſano ſunt corpore periculoſum eſt, quippe conuulſionem efficit.

QVod ſuprà generatim de omnibus purgantibus medicamentis dixit Hippocrates, idipſum nunc ſpeciatim de ſolo ueratro aſſerit: nempe quod illud ſit periculoſum ijs qui ſano ſunt corpore, quandoquidem conulſionem ex inanitione, quæ ut antea dictum eſt, letalis eſt, afferat. Idq́; non alia de cauſa, niſi quod nihil excrementorũ in corpore inueniens, ſanas partes ſolidas, neruos potiſſimũ, depaſcatur, & earundem humiditatem diſſipet atq; exiccet: quemadmodum in iam citatorum aphoriſmorum explicatione copioſe à nobis eſt dictum.

Sect. 2. apho. 36. & 37.

Veratrũ cur cõuulſionem affert.

APHORISMVS XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτώδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακίης δεῖσθαι σημαίνει.

Si ei qui febre uacat, cibi inappetentia, & cordis dolor, & uertigo accidit, osq́; amarum fuerit, quòd medicamento per ſuperiora indigeat, ſignificant.

SEctione prima monuit Hippocrates, ut medicus humores per conferentia, & ad quæ natura ipſa tenderet loca uacuaret. Vt autem ſciret quorſum hæc ipſa uergeret, uoluit etiam certa quædam ſigna commemorare quibus naturæ motus deprehendi poſſet. In hoc autem aphoriſmo notas quaſdam tradit, quib. naturæ motus ad ſuperiora cognoſcitur, inquiens: Si ei qui febre uacat cibi inappetentia (idẽ enim ſignificat ἀποσιτίη, Galeno teſte, quod ἀνορεξία) accidat, primum ſignum erit unde colligi poteſt, laborantem purgatione per ſuperiora egere. Neq; enim hæc inappetẽtia aliunde procreatur, q̃ ab ipſa bile quæ appetendi facultatẽ deijcit: idq́; per ſe ipſam, & quia calefacit uentriculũ. Calor enim præter naturã quem excitat, ſolida corpora laxando diſſoluit, & ad attra-

Notæ quibus naturæ motus ad ſuperiora cognoſcitur.

ctionis

ctionis functionem reddit imbecilliora. Hinc eſt quod Galenus lib. 1. de Sympt. cauſis. ca. 7. ſcribat, inter potiſsimas cōtinentesq; cauſas quibus fames impeditur, calorē numerari. Et ca. 62. Artis medicæ tradit, quod calidior natura uentriculus, melius quidem concoquat quàm appetat. Quare ſuprà Cōment. 2. huius ſectionis, inter cætera ſigna bilioſi humoris, cibi appetētiæ defectū recenſet. Non autē temerè adiectū eſt ab Hippocrate, ſi febre uacat: ubi enim æger febre ſimul correptus fuerit, tū inappetentia hæc nō ob bilis abundantiā, ſed febrem potius accidit. Reſpuunt enim ægri in omnibus febribus, potiſsimū autem uehementib. & cōtinuis, cibum. Muſa locum hunc in ſuis Commentarijs nō uidetur intellexiſſe. putat enim febrium ideo mentionē feciſſe Hippocratem, quod in illis, etiamſi adeſt cibi inappetentia, non neceſſarium ſit per ſuperiora purgare, quod ſcilicet uomitū elicientia medicamenta calidiſsima ſint. Quaſi uero ea quæ per inferiora purgant, non ſint etiam calida. Cōſtat tamē, utraq; interdū medicamenta in febribus, non quidem ob igneā febris, ut ait Galenus ſect. 1. aph. Comment. 24. caliditatem, hanc enim ſcimus ſui ratione nociturā, ſed propter humores illam efficientes adhiberi. Quapropter febriū nō ideo facta eſt mentio, quod in illis purgare aut uomitum elicere interdicat Hippocrates: ſed ut certi eſſemus, febre nō præſente, inappetētiæ cauſam eſſe humores bilioſos ſurſum impetū facientes. Quibus quidē humorib. in febribus inappetentiā acceptā referre certò haud licebit, quū etiam febres reliquæ haud bilioſæ appetentiā, ut iam dictū eſt, deijciāt. Aliam etiā priore magis abſurdā rationē affert, quam qui uolet in eiuſdē Cōment. legat. Alterū ſignū quo eos qui per ſuperiora purgandi ſunt cognoſcimus, eſt cordis dolor, quē καρδιωγμὸν uocat. Per cordis aūt dolorē nihil aliud intelligit, niſi ὀδύνην τοῦ στομάχου, id eſt oris uētriculi dolorē, Philotheo etiā teſte, quod ueteres, ut Gal. multis in locis teſtatur, καρδίαν, hoc eſt cor nominauerūt, quēadmodū alibi copioſius demōſtrauimus. Hic itaq; dolor quū fiat à flaua bile os uentriculi infeſtāte, manifeſtū eſt quod per ſuperiora purgationē mōſtret. Et nullū ſanè eius doloris præſentius remediū uomitu reperiri poteſt. Tertiū indiciū eſt uertigo, quæ ſcilicet fit per cōſenſū à uētriculo ſurſū delatis humorib. et uaporibus.

Muſæ interpretatio dānatur.

Cordis dolor.

Vertigo.

Quartum,

Quartum, oris amaritudo, quæ itidem bilis in toto corpore præ se fert redũdantiam. Causam eius rei explicat Galenus libro 2. Vict. acut. comment. 29. ubi inter cætera sic scribit. Os amaricat, non quod malum in ore magis fiat, sed quod sentiendi eam partem natura generis humorum discretoriam fecit. Quare rectißime Hippocrates dixit, lingua quale sit humorum serum indicat. De ijs uero hoc in loco Hippocrates potißimum loquitur, quibus flaua bilis in uentriculum effusa supernatat. Hæc enim per membranam subiungentem gulam sursum delata, os amarescere facit, ait Philotheus. Quum itaq; quatuor iam commemorata symptomata non accidant nisi à flaua bile in uentriculo supernatante, & suapte natura superiora petente, igitur per superiora esse purgandos eos quibus hæc ipsa eueniunt, recte significare dixit Hippocrates.

Oris amaritudo.

6. Epide. par. 5. aph. 14.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Cordis autem morsus, &c.) Græcè, ὁ δὲ καρδιωγμὸς δῆξίς ἐστι καρδίας, τουτέστι τοῦ στόματος τῆς γαστρός. Cardiogmos autem morsus est cordis: hoc est oris uentriculi. Circumuolui, hoc est circumstantia moueri.) Græcè est, ἐπειδὰν ἅμα περιδινεῖσθαι δοκῇ τὰ βλεπόμενα, quando simul uidentur circũuolui ea quæ uidentur. Abundant itaq; in conuersione hæc uerba: hoc est, circumstantia moueri. Quum tenebræ uideantur.) Adijciendum, ipsis. Græcè enim est, δοκούντων αὐτῶν σκότος περικεχύσθαι. Neruorum magnitudinem.) Quippe neruorum haud exilium par ex cerebri coniugatione sexta ad uentriculum defertur, dispargitur, implicat, contexitq; maxime os eius, & partes ipsi uicinas ac cõtinuas, inq; alias iam partes ad fundum usq; ipsius uentriculi protenditur: per quos ueluti riuos et ductus aliquos facultas animalis ad ipsum à cerebro defluit, qua indigentiam sentit. Soli itaq; uentriculo, præsertim ijs partibus quæ ad os eius pertinent, natura sensum indigẽtiæ & inanitionis excitantem, & pungentem animal, afferre cibaria tradidit. Testis Galenus li. 4. de Vsu part. qui hanc rem copiosius prosequitur. Ruffa.) Græcè, ὠχρᾶς, pallida, ut suprà, & alibi à nobis dictum est.

καρδιωγμός

Nerui ad uentriculũ delati.

APHORISMVS XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέον ᾖ, ἄνω φαρμακείας σημαίνει δεῖσθαι. ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Dolores ſuprà ſeptum tranſuerſum, qui purgatione egent, medicamento quod per ſuperiora purgat, opus eſſe ſignificant. Qui uero infrà, per inferiora.

QVod in eo qui præceßit aphoriſmo Hippocrates particulatim de uno oris uentriculi dolore docuit, hoc in præſenti ad omnes qui ſuprà & infrà ſeptum tranſuerſum conſiſtunt dolores extendit, eosq́; qui ſuprà illud ſunt, purgatione per ſuperiora: illos autem qui infrà, per inferiora & aluum purgatio-

Septũ tranſuerſum. *ne egere aſſerit.* Partem autem corporis quam Latini ſeptum tranſuerſum, Hippocrates & alij ueteres Græci φρένας, Galeno lib. 5.

φρὴν. de Male affect. lo. cap. 3. teſte, appellarũt ideo, uel quod ſimpliciter illis in mentem uenerit, uel, ut nonnulli putant, quia ea parte inflãmatione laborante, mens lædatur: poſteriores Græci priſco neglecto nomine

Διάφραγμα. διάφραγμα uocauerunt, quod ſcilicet inſtrumẽta reſpirationis ab alimenti inſtrumentis diſtinguat. Inter Latinos Plinius, quem in ſua conuerſione Leonicenus ſecutus eſt, partẽ hãc corporis præcordia nominauit. Cornelius Celſus, et alij, præcordiorũ uoce hypochondria intelligunt. Proinde quũ præcordiorũ uox ſit

Præcordia. ambigua, præſtat pro ea uti Græca, aut Latina ſeptũ trãſuerſum, ut nos fecimus. Non autem ab re dixit Hippocrates, qui purgatione indigent: ne ſcilicet imperitus quiſpiam omnes dolores ſuprà ſe-

Qui purgatione indigent, etc. ptum tranſuerſum conſiſtentes, per uomitũ curandos eſſe putaret. In pleuridie enim ſæpe dolor eſt ſuprà ſeptũ tranſuerſum, neq; tamẽ purgatione, ſed uenæ potius ſectione, ut metipſe Hi. li. 2. Vict. acut. aph. 10. teſtatur, indiget. Nonnunq̃ etiã à flatibus ea in parte dolores naſcũtur, neq; tamen uacuatione per ſuperiora egent. Qui uero dolores infrà ſeptum tranſuerſum conſiſtunt, per inferiora purgationẽ requirunt. Quò enim natura maxime repit, eò ducere per confertẽtia loca noxios humores oportet, Hippocrate autore. In Galeni commentarijs nihil eſt quod annotationem requirat, niſi quod ab initio pro antea conuertẽdum erit prior. Græ-

ce enim

ce enim est ὁ πρόσθεν. *Paßim etiam pro præcordijs, dicendum erat septum transuersum.*

APHORISMVS XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσιν μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui in medicamentorũ potionibus quũ purgãtur haud sitiunt, ĳ non desinunt priusquã sitiant.

Hippocrates in hoc aphorismo peractæ iam purgationis signum esse tradit, sitim, quod scilicet hæc ipsa in medicamẽtorum potionibus facta humiditatis indigentiã nunciet. Quod Philotheus etiam ijs uerbis confirmat. γίνεται γὰρ δίψα λόγῳ κενώσεως τῶν περιττωμάτων, δι' ἧς λόγος τῷ ἱπποκράτει, ἣν καὶ ὅρον τῆς κενώσεως τίθησι, *Sitis enim de qua Hippocrati sermo est, fit ratione uacuationis excrementorum, quam etiam statuit uacuationis finem. Quippe uacuatis excrementis necesse est os uentriculi exiccari, atque adeo sitim excitari. Si uero quum purgantur, non sitiunt ægrotantes, nondum perfecte esse uacuatos noxios humores inde conijcimus. Proinde recte Philotheus dixit,* ὅτι ἡ δίψα γινομένη ἐν ταῖς φαρμακοποσίαις ἀγγέλλει ἔνδειαν τῆς ὑγρότητος. *Perperam autem hic aliqua exemplaria habent* ξηρότητος. τὸ δὲ ἄδιψον δηλοῖ μὴ ἐκκενῶσθαι τελέως τοὺς χυμούς, *Quia sitis ipsa in medicamentorum potionibus facta, humiditatis indigẽtiam nunciat. Siti autem uacare, non perfecte uacuatos esse humores denotat. Quare non temere dixit Hippocrates, qui in medicamentorum purgantium potionibus, quum purgantur non sitiunt, ĳ non desinũt, scilicet excernere, aut uacuari, priusquam sitiant. Neq; enim tum medicamẽtum uniuersam suam actionẽ exeruit, sed reliqui sunt adhuc humores aliqui quos uacuare oportet, donec ex uacuatione siccitas fiat, quæ sitim efficere potest.*

Sitis signũ peractæ purgationis.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Humoris uacuati naturam.) Græce, καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ κενουμένου χυμοῦ, *& propter humoris uacuati speciẽ. Acutũ.) Græce,* δριμύ, *acre. De causa sitis plura uidere licet libro 1. Simpl. ca. 30. apud Galenum.*

APHORISMVS XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος, καὶ γονάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si dolores circa umbilicum, & genuum grauitas, & lumborum cruciatus ijs qui febre uacãt acciderint, medicamento purgante per inferiora opus esse significant.

Notæ per inferna esse purgãdum denotãtes. στρόφος.

In hac sententia Hippocrates *tradit signa, quibus cognoscere licet, quando per inferiora purgatio sit molienda, inquiens. Si cruciatus iuxta umbilicum intestina torquentes : id enim* στρόφος *significat, ut suprà dictum est : & genuum grauitas, lumborũq; dolores ijs qui non febricitant acciderint, medicamento quod per inferiora purgat opus esse significant, propterea quod omnia hæc symptomata humoris noxij motum atq; impetum ad inferiora fieri denotent. Quare hic aphorismus planè est contrarius ei qui suprà ordine est decimus septimus, in quo* Hippocrates *signa recẽsuit, quæ humorum motum ad superiora significant.*

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Paulo ante.) scilicet aph. 17. Casibus.) Græcè, συμπτώμασι, *symptomatis, ut sæpe iam monuimus. Pro motione noxiorum humorum.) Græcè,* κατὰ τὰς ῥοπὰς τῶν λυπούντων, *pro inclinatione eorum quæ infestant.*

APHORISMVS XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα οἷον εἰ αἷμα μέλαν ἀπὸ αὐτομάτου ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον. σὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον, καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Nigræ deiectiones ueluti sanguis niger sua spõte exeuntes, & cum febre & sine febre, pessimæ: et

quo plures deteriores fuerint colores, eo peius. A medicamento autem si tales egeruntur, melius est: & quo plures colores fuerint, eo minus mali erunt.

DE nigris egestionibus sua sponte exeuntibus, hoc in aphorismo agit Hippocrates: easque siue cum febre, siue citra febrem fiant, semper esse pessimas ait. Differũt autem deiectiones nigræ ab atra bile, ut Galenus copiose admodum in Commẽtarijs docet, alijsque multis locis quæ citauimus in nostris annotationibus in 4. Galeni librum de Tuẽda san. Sed quam hic deiectionem nigrã, quod scilicet sola sit prædita nigredine, uocat, alibi, & in sequentis etiam aphorismi Commentarijs, humorem melancholicum appellat. Non est itaque alia nigra deiectio, quàm atra bilis, naturalis nominata, quæ est ueluti fex sanguinis. Quapropter et hoc in loco eius colorem esse instar sanguinis nigri, qui scilicet diu extra uasa moratus est, et per intestina defertur. Philotheus deiectiones nigras tales esse tradit, ὁποῖον τὸ ἐξ ἀναστομώσεως ἀγγείου πρὸς ἔντερα φερόμενον αἷμα πηκτὸν μελανθὲν. qualis est sanguis concretus niger ex apertione oris uasis alicuius ad intestina delatus. Causam uero nigrarum deiectionum Galenus in Commentarijs exposuit. Cæterum prædictæ deiectiones sua sponte, hoc est sine medicamento quod purgandi facultatem obtinet, Galeno in Commentarijs teste, exeuntes, per uniuersum morbum scilicet, aut saltem per longo ipsius tempore: uerbum enim ἰόντα, quo utitur Hippocrates, temporis spacium significat, ut testatur etiam in Commentarijs Galenus. Diserte itaque innuit, non tantum iuxta morbi uigorem, sed etiam eiusdẽ initium, fieri debere nigras deiectiones. Et cum febre & sine febre, pessimæ: quod scilicet nunquam non à causa mala uel frigida, uel calida proficiscantur. Quippe calor sanguinem in iecore adurit. Frigus uero calorem natiuum extinguit, ideoque fit ut subinde sanguis nigrescat. Et quo plures deiectionũ colores deteriores fuerint, eo peius: multorum enim et prauorum in corpore affectuum sunt signa. Mali autem sunt colores nigri & liuentes, quique colliquationem aut putredinem præ se ferunt, ut diximus in enarratione aphorismi

Deiectiones nigræ.

Deiectio nigra.

Humor melãcholicus.

ἰόντα. Sponte.

Deiectionũ colores deteriores.

risimi 14. sect. secundæ. Non autem temere dixit Hippocrates πονηρότερα, hoc est deteriores. Boni enim si fuerint colores illi deiectionum, nihil mali portendunt. Hinc suprà dixit, In profluuijs uẽtris mutationes excrementorũ iuuant, nisi in praua commutentur. Si quidem bonæ excrementorum mutationes, corpus exquisitius ex purgari significant, ut in eius sententiæ enarratione copiosius à nobis est dictum. Cæterũ à medicamento sumpto melius est tales, hoc est plures et deteriores etiam esse deiectionũ colores, et quo plures colores fuerint, eo minus mali. Plures enim prauorũ humorũ species uacuari, naturamq; infestantes malos humores superasse iã significant. Sunt qui aliter hunc Hippocratis locum exponant, ita nimirũ: Quo plures colores excrementorũ à sumpto medicamẽto fuerint, modo non praui sint, eo melius erit. Sed ista interpretatio primum Hippocrati reluctatur, qui ait, σὺν φαρμάκῳ δὲ, δηλόντι τὰ χρώματα πονηρότερα ἢ, ἄμεινον. à medicamẽto autẽ sumpto, scilicet colores excrementorũ si praui fuerint, melius est. Dein quoq; Galeno aduersatur, qui in Cõmentarijs ait, à medicamẽto purgante plures humorũ species uacuari, nihil absurdũ aut malũ significare. Accedit quod aliqua exemplaria legunt ὂ πονηρόν. quæ lectio euidẽter monstrat, plures excremẽtorũ colores in purgationibus à medicamento factis, non fore malũ. Proinde ubi plures excrementorũ colores à medicamẽto uacuatorũ etiã mali fuerint, quia utiq; naturã humores uitiosos debellasse ac superasse significãt, nihil mali portẽdere possunt. Ideoq; rectè ab Hippocrate dictũ est, quo plures fuerint praui colores, eo melius. plures enim colores uitiosos utiq; humores, quos illi colores præ se ferũt, uacuatos esse demõstrãt. Secus accidit, si in spontinis uacuationibus uentris, colores illi praui apparuerint, ut ex sentẽtia Hippocratis paulo antè citata cõstat.

2. aph. 12.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

A priscis quidẽ.) Addendũ, medicis nigræ. Græcè enim est, ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἰατρῶν μέλανα. Nã acre et corrodẽs.) Hũc locũ planè luculentũ reddũt atq; explanãt quæ li. 2. de Natu. facul. scribũtur à Galeno hunc in modũ. Nigra bilis malignior, quàm quæ natura lis est, redditur. Nomen tamen tali succo nullũ est inditũ, nisi quod aliqui uel radentem eũ, uel acidum appellarunt, quoniã scilicet aeris in modum aceti fit, & corpus animantis radit, etiam terrã si

Nigra bilis

supra

suprà eam sit effusus, quandamq; cũ bullis uelut fermentationẽ ebullitionemq; excitat. ubi scilicet adsciticia putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit. Mihiq; uidentur ueterũ medicorũ pleriq; id quod est, tali succo naturaliter se habente, quod & infra deijcitur, et sæpe suprà fluitat, atrũ uocare succũ, non atrã bilem. Quod uero ex ustione quapiã ac putrescentia in acidã migrauit qualitatẽ, id atrã nuncupare bilem. In terrã effusa.) Legendũ, effusæ. refert enim διαχωρήματα, hoc est deiectiones. Sicuti quis.) Græcè, ὥσπερ ἄν ἔτις, sicuti si quis, &c. Qualis.) Addendũ, etiã. Græcè enim est, οἷα καὶ τοῖς παχέσιν οἴνοις, qualis etiã uinis crassiorib. Cõmentarijs de facult. natur.) Loco paulo ante citato. Quantã ipse.) Adijciẽdũ, rursus. quippe Græcè est, ὅσον δ᾽ αὖ πάλιν. Ad uẽtrẽ.) Græcè, εἰς τὴν γαστέρα. Per uentrẽ autẽ intelligit totã capacitatẽ in qua uẽtriculus, intestina, et lien cõtinetur. Venter.

Fiẽt enim.) Græcè, γενήσεται, forẽt. Impossibile est, etc.) Græcè, καίτοι γε ἀδύνατον ἅμα ταυτὸν ἐρυθρόν τε καὶ μέλαν ὑπάρχειν, atqui impossibile est idẽ simul et rubrũ & nigrũ esse. Mox apparebãt.) Græcè, τὰ δ᾽ ὕστερον ἐπιφαινόμενα, postea apparebant. Alibi.) Nimirũ li. 2. Epid. sect. prima. Venientes.) Græcè, ἰόντα, exeũtes.

APHORISMVS XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων, ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Si atra bilis in quocunq; morbo incipiẽte, uel suprà uel infrà exierit, letale est.

IN eo qui hũc præcedit aphorismo, Hippocrates de melãcholico seu nigro humore uerba fecit. In præsenti de atra bile loquitur, cuius excretionẽ in morborũ quorũlibet initijs siue p infernа, siue superna fiat, semp esse malã ait. Per principiũ autẽ morborũ intelligit uniuersale, in quo scilicet nulla adhuc apparet coctio. In eo itaq; si atra bilis nõ naturalis, de qua in explicatiõe præcedẽtis sentẽtiæ diximus, suprà uel infrà exierit, letale est. Significat enim naturã male esse affectã, utpote quã cõstat nunq̃ uacuare superuacua nisi concocta fuerint. Quũ itaq; nũc in principio morbi atra bilis uacuetur, certũ est eã nõ naturæ lege, sed propria malitia uacuari. Letalẽ uero esse atræ bilis uacuationẽ, hinc sciri potest. Generatur enim atra bilis non nisi ex melãcholico humore putrefacto, aut è Bilis atræ generatio.

flaua

flaua bile immodice exusta. Quapropter si deorsum per intestina feratur, abradit ea, et exedit, dysenteriasq; letales efficit. Hinc est quod infrà dicat, Dysenteria si ab atra bile inceperit, letalis: si ue-
aph. 24. ro sursum impetum fecerit, radit & exulcerat uentriculum ac gulam, & in consensum cerebrum aliasq; corporis partes rapit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

In primo libro Epide.) Sectione scilicet 2. Constitu. secunda. Coctiones iudicij.) Adijciendum, celeritatem. Græcè enim est, πεπασμοὶ ταχύτητα κρίσιος. Ad malos abscessus.) Legendum, & ad malos abscessus conuersa. Græce enim scribitur, καὶ ἐς κακὰς ἀποστασίας τρεπόμενα. Reliqua sunt plana.

APHORISMVS XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πῶς λεπτυνομένων χολὴ μέλαινα ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus à morbis acutis, aut diuturnis, aut à uulneribus, aut alio quouis modo uehementer debilitatis, atra bilis, aut ueluti sanguis niger exierit, postridie moriuntur.

SVperiore sentẽtia de atra bile tantum Hippocrates egit, in præsenti uero de atra bile, & nigro seu melancholico humore, simul tractat inquiens: Quibus à morbis acutis, uel post morbos acutos, id enim significat ἐκ νουσημάτων. Quippe non raro
ἐκ. ἐκ Græcis idem quod μετὰ denotat. Quale est illud, ἐκ νυκτῶν δ' ἄνεμοι χαλεποὶ, τουτέστι μετὰ τὰς νύκτας. Aut à uulneribus, aut alio
λελεπτυσμένοι. quouis modo debilitatis: neq; enim per λεπτυσμένους alios quàm eos qui ad extremam uenerũt imbecillitatem, intelligere oportet. Græ-
λεπτύνω. cis enim, Phauorino teste, λεπτύνω idem interdum quod ἀσθενῶ, καὶ λεπτὴ idem quod ἀσθενὴς significat. idq; ideo, quod summa debilitas raro citra corporis gracilitatem eueniat. Atra bilis, hoc est non naturalis: aut ueluti sanguis niger, id est naturalis atra bilis exierit, hoc est, uel per superiora uel inferiora excreta fuerit: postridie moriuntur, propter nimirum imbecillam facultatem, & morbi magnitudinem,

tudinem, ut in Commentarijs Galenus latius explicat. Aliqua exemplaria habent ὑπέλθῃ, id est subter exierit. Sed prior lectio melior est, ut scilicet legamus ἐπέλθῃ, quemadmodum in eo qui hunc aphorismum præcedit.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Prior.) Græcè, προκείμενος, qui illum præcedit, uigesimus scilicet primus. Quem sensum alia exẽplaria clarius exprimunt, quæ habent ὁ πρὸ ἐκείνου, qui est ante illum, scilicet antecedentem, qui ordine est 22. Vt non poßint concoquere.) Græcè, ὡς μήτε πέψαι δύνασθαι, ut non poßit, scilicet imbecilla natura, concoquere. Quæ ita parua.) Græcè, τὰ οὕτω μοχθηρὰ, quæ ita praua. Typographi erratum. Et idcirco sunt difficilia. Mortem autem.) Græcè, καὶ ταύτῃ χαλεπὸν τὸν θάνατον οὐκ ἐν ὑστέρῳ φέρει, idcirco mortem molestam non longo pòst tempore afferunt: quod nimirũ propter summam imbecillitatem natura humoribus prauis diutius repugnare haud poßit, sed cogitur postero & sequenti die succũbere. Hanc esse uerborum Galeni sententiam, antiquus etiam interpres confirmat, qui locum hunc ita conuertit: Vnde necesse est ut illi humores præualeant, & extrà effluãt, cum natura non sit talis quæ eis resistere ualeat. Quod cum ita sit, non consequitur, sicut in alijs morbis, sic & in hoc mortem morari. Quare quum ait Galenus ἐν ὑστέρῳ, subaudiendum erit χρόνῳ. ut sit sensus, non longo post tempore, id est in uigore, ut in alijs contingit morbis: quippe Galeno libro tertio de Iudicijs cap. quinto teste, nemo unquam ui morbi in declinatione mortuus est: sed statim postridie noxij illi humores mortem afferunt. Hæc itaque uerba, καθάπερ ἐν ἄλλοις νοσήμασι, manifeste ostendunt, eos in principio uel augmento morbi, & minime pòst, hoc est in uigore, quemadmodum in alijs morbis accidit, mori. Neq; enim natura ita prostrata & uiribus destituta, Galeno lib. 3. de Iudicijs cap. 9. teste, ad pugnã contra morbum excitatur, atq; adeò statim mors sine iudicio subsequitur, in principio nimirũ, uel augmento. Vis namq; imbecilla ad uigorem morbi durare non potest. Robustiore uero natura ipsa existẽte, ad uigorem durare potest: quo tamẽ tẽpore, quia à morbo superatur,

Galeni locus enarratus.

mors accidit. Interpretis uerba, non in postremis afferunt mortē, idē præ se ferunt. Nā in postremis morbi temporib. minime afferre mortē uolunt, sed primis potius, nempe principio uel augmēto. Aliqua exēplaria Galeni habent, τὸν θάνατον ἐν ὑστέρῳ φέρει. Eãq; lectionem Musa probat, atqui perperam. sequentia enim uerba καὶ θάνατον ἐν ἄλλοις νοσήμασιν, huic lectioni prorsus aduersantur. Quippe alij morbi non postero die, sed longiore tēpore mortem afferunt. Vel qualis sanguis niger.) Abundat, uel. Græcè enim est, ὑποχωρήματα μέλανα οἷον αἷμα μέλαν. Hæc enim.) Quæ scilicet deijciuntur. Vt ille.) Videlicet sanguis niger.

Musæ sententia improbata.

APHORISMVS XXIIII.

Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Difficultas intestinorum si ab atra bile incœperit, letalis.

Dysenteriæ species.

Qvum quatuor sint dysenteriæ, Galeno lib. 3. de Sympt. causis cap. 8. teste, species, hic de ultima, quæ intestinorum est exulceratio, & in qua paulatim & breuib. interuallis deiectio fieri solet, Hippocrates loquitur, eãq; si ab atra bile incœperit, esse letalem ait. quod, ut Galenus in Comment. suis tradit, à cancro ulcerato nihil differat. Accedit quod medicamenta ipsa intestinis, ut externis partibus, imponi non queant, neq; illis tātisper donec facultatē suā exerāt adhærere. Præterea intestina ipsa male affecta, ab alimenti excremētis semper irritātur. Sunt enim intestina, Galeno li. 1. de Tuē. san. teste, excremētorū primi generis receptacula.

Dysenteria ab atra bile facta cur letalis.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Quæ à quibusdā rufa.) Græcè, ὑπὸ τῆς ὠχρᾶς μὲν, quæ à nonnullis pallida. Eius conuersionis rationem, iam sæpe hic, & alibi monstrauimus. Abrasis prius in summa superficie.) Græcè, ξυομένων μὲν τὰ πρῶτα τῇ τοῦ χυμοῦ δριμύτητι τῶν ἐντέρων, abrasis quidem primum ob biliosi humoris acrimoniā intestinis. Postea uero exesis, &c.) Hic quædā ab interprete omissa sunt. Græca enim ita habent, ἀναβιβρωσκομένων δ' ὕστερον, ὡς ἑλκοῦσθαι καὶ γίνεσθαι

Interpretis oscitantia.

σθαι δυσεντερίαν, exesis uero subinde ut exulcerẽtur, & fiat intestinorũ difficultas. Vbi igitur hic cãcer, etc.) Græcè, ὅπου τοίνυν ἐπιπολῆς συνιστάμενος ὁ τοιοῦτος καρκῖνος, ἤτοι δυσίατος, ἢ παντάπασιν ἀνίατος ἐστι. Quũ itaq; hic cãcer in corporis superficie cõsistẽs, aut difficulter sanetur, aut omnino sanari non posit, etc. Insidentẽ.) Græcè, ἐπικείμενον, impositã, inhærentẽ, incumbentẽ. Quia nihil illi continuò, etc.) Græcè, ᾧ μηδὲν ἔχειν δύνασθαι διὰ παντὸς ὁμιλοῦν φάρμακον ἑαυτῷ, quia nullum illi medicamentum assiduo adhærere posit.

APHORISMVS XXV.

Αἷμα ἄνωθεν μὲν ὁκοῖον ἂν ᾖ κακὸν, κάτω δὲ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα ἀγαθόν.

Sanguis qualiscunq; fuerit suprà emissus, malus est: infrà uero, si nigra subeunt, bonum est.

IN ijs qui præcesserunt aphorismis, Hippocrates de ijs egit q nigra deijciũt: nũc de ijs illi sermo est, qui sanguinẽ uel per os, uel per inferiora excernũt. Inquit aũt sanguinẽ suprà, hoc est, Galeno interprete, per os, quãliscũq; fuerit, id est, siue rubicundus, siue spumosus, siue flauus, siue niger, hoc est, siue purus synceruś ue, siue pituitosus, siue biliosus, siue melancholicus fuerit, malũ esse, id est malũ aliquod portẽdere. Nã aut apertionẽ, aut exesionẽ, aut rupturã alicuius uasis in superiorib. partib. consistẽtis significat, idq; in uiris maxime. Quod adijciendum necessariò erat propter mulieres, quib. nõnunquã sanguinis uomitus, teste Hippocrate, accidit, non quidẽ propter causas paulo antè dictas, sed ob suppressa potius mẽstrua. Malum autem is quoq; uomitus portendit, uteri nimirũ obstructionem: qua quidẽ sublata, & ipse sanguinis uomitus cessat. quod Hippocrates loco iam citato ijs uerbis testatur: Mulieri, inquit, sanguinem euomenti, menstruis erumpentibus, solutio fit. Cæterum dictionem Suprà, necessariò, ut dictum est, per os interpretamur, ut nimirũ hac ratione sanguinis è narib. profluuium excludamus, quod magna ex parte est iudicatoriũ, atq; adeò bonũ, et minime malũ. Hinc est quod Hippo. infrà, sect. scilicet 5. aph. 33. dixerit: Menstruis deficientib. sanguis è narib. promanans, bonũ.

Sanguis suprà emissus cur malum portendat.

5. aph. 32.

Suprà.

Quod ſi uero nigra infrà deijciuntur, bonum eſt. Sic enim, ut in contextu Græcorum eſt uerborum, legendum. uel in eum modum, κάτω δὲ τὰ μέλανα ὑποχωρέοντα ἀγαθόν. Non autem ſimpliciter, κάτω δὲ ἀγαθόν. Infra autem Galenus & Philotheus interpretantur, per hæmorrhoidas. Bonũ uero, ἄμεινον, id eſt melius. Per hæmorrhoidum enim profluuium melancholicus humor quem hominis natura coaceruauit, uacuatur. Quod Hippocrates etiam infrà ijs ſignificare uerbis uoluit: Atra bile uexatis, hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum. Huic lectioni Galenus in Commentarijs ſubſcribit. Sũt exẽplaria in quib. ita legitur, κάτω ᾗ ἀγαθόν, καὶ τὰ μέλανα διαχωρήματα κακόν, infrà autem bonum: hoc eſt per hæmorrhoidas, melius. Et nigræ deiectiones, malum, ut dictum eſt ſuprà, nempe aphor. 21. ſignificant. Atq; hæc quidẽ lectio manifeſte hæmorrhoidas à nigris per aluũ deiectionibus diſtinguit.

Infrà. Bonum. 6. aph. 11. Alia lectio.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

De nigris deiectionibus ſermo, &c.) Rectè ſanè hunc in modũ Galeni uerba eſt interpretatus Leonicenus, non obſtante quòd in Aldino codice locus ille ſit deprauatus. Deſiderantur enim illic aliqua, hæc nimirum uerba, διαχωρημάτων μελάνων. νῦν δὲ περὶ τῶν. Proinde Galeni uerba ita legenda erunt, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀφορισμοῖς ὁ λόγος αὐτῷ γέγονε περὶ τῶν διαχωρημάτων μελάνων: νῦν δὲ περὶ τῶν διὰ τοῦ στόματος, &c. Diſrupti ſanguinis.) Græce, τρόπον αἱμοῤῥαγικόν, per modum copioſi & cum impetu fluentis ſanguinis. Eſt enim αἱμοῤῥαγία, ut teſtis eſt Definitionũ libri autor, αἵματος λάβρος ἔκχυσις, copioſa ſanguinis effuſio. Malum.) Græcè, κάκιστον, peßimum. In Epidemijs.) Libro nimirum 6. part. 5. aphoriſ. 25. ubi ita ſcriptum reliquit: „Ab atra bile „liberant, quia ſimile per eas profluit, hæmorrhoides. De ſanguine ex uenis quod hæmorrhoidas.) Græcè, ἐπὶ τῶν αἱμοῤῥοΐδων, de hæmorrhoidibus. Tanquam ſanante melanchol.) Græcè, ὡς ἰωμένων τὰ μελαγχολικὰ πάθη, tanquam ſanantibus melancholica mala. Quod libro ſexto Epidem. part. tertia aphoriſ. uigeſimonono etiam monſtrauit Hippocrates, ita ſcribens: Hæmor„rhoides habentes neque laterum doloribus, neque pulmonis inflammatione

Aldinus codex emendatus. αἱμοῤῥαγία.

flammatione, neq; depascenti ulcere, neq; furunculis, neq; termin- "
this, neq; lepra, neq; alphis corripiuntur. Et *secti. 5. aph. 11. Atra* "
bile uexatis, & renum malis, hæmorrhoides superuenientes bo- "
num. Per *hæmorrhoidem.)* Græcè, διὰ αἱμορροΐδων, *per hæmor*
rhoides. Siue *supra modũ.) Si enim plus quàm oporteat sangui*
nis per hæmorrhoidas profluxerit, iecur refrigeratur, atq; adeò
hydrops subsequitur. Si uero ex toto supprimãtur, itidẽ hydrops,
aut tabes consequitur, quemadmodum testatur Hippocrates, *qui*
ita scriptũ reliquit: A' diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si una 6. aph. 12.
nõ seruatur, periculũ est aquam inter cutem uel tabem aduenire. "

APHORISMVS XXVI.

ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ, ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Si ei qui difficultate intestinorum affligitur, ueluti carnes per inferiora exierint, letale.

D*ifficultas intestinorum letalis qua ratione cognosci queat, hoc in aphorismo docet, inquiens. Si ei qui intestinorum difficultate laborat, partes intestinorũ adeò magnæ excernuntur, ut carnis effigiem præ se ferant, letale est. Tanta enim tum erit exulceratio, ut neq; caro coalescere, neq; cicatrix, ut* Galenus *ait, obduci poßit.*

Dysenteriæ letalis signa.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Adhuc *constituuntur)* Græcè, *ἔτι μὲν συνισταμένας, quum iam fiunt.* Abiecta.) Græcè est, *ἀποῤῥιπτομένης, abrasa.* Horum *superficie interiore.) Intestina enim, ut testatur* Galenus *lib. 4. de Vsu par. corp. humani, duabus constant tunicis, externa carnosiore, & interna membranosiore. Duplices autem factæ sunt, partim ut excretoria facultas ipsorum esset ualidior, partim ut hæc ipsa instrumenta minus afficerentur. Nam aliquando interior per dysenteriam, aliaq́; pathemata diuturna putrescit, interiore salua. ideoq́; tum accidit, ut interdum ægroti mortis periculum euadant.* Recte *igitur* Hippocrates *dixit carunculas in dysenteria excretas letale esse signum.* Quippe *alteram, adeoq́; externam quoque tu-*

Tunicæ intestinorum duæ.

nicam esse læsam & corruptam significant.

APHORISMVS XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres sanguis alicunde large & impetu eruperit, ijs quum reficiuntur alui humectantur.

Post sanguinis copiosi per febres eruptionem, interdũ aluos humectari hac sententia docet Hippocrates. *Fit autem idipsum non tantum in febribus, sed & alijs morbis. Febrium uero potißimum mentionem facit* Hippocrates, *quod hæ ipsæ magna ex parte, præsertim ubi ardẽtes fuerint,* Galeno *lib. 3. de Iudicijs ca. 3. teste, per sanguinis è naribus eruptionem iudicentur. Non autẽ temere inquit* πλῆθος, *hoc est multitudo sanguinis: quippe si exiguus est sanguis qui profluxit, non est necesse ut subinde aluus humectetur. Neq; enim tum calor naturalis imbecillus fit, ut si sanguis largè & cũ impetu effluxerit. Quia ut paulatim profluit, ita etiã uirtus ipsa paulatim refici potest, quemadmodum* Hippocrates *ipse suprà docuit, dicens: Quæ longiore spacio temporis extenuata sunt corpora, lentè reficere oportet. Quæ uero breui, celeriter. In Cõmen. itaq;* Galeni *ubi Græcè est,* διὰ τὴν αἱμοῤῥαγίαν, *cõuertendum erit, ex copioso sanguinis profluuio, & non simpliciter, ut interpres fecit, sanguinis profluuio. Alicunde, siue id è naribus, ut in febribus magna ex parte accidit, siue per uterum, siue hæmorrhoidas fiat, quum reficiuntur iam è morbo conualescentes, ijs alui humectantur, propter alimenta quæ minus bene concocta in uentre morantur, neq; in corpus distribuuntur. Quod quidẽ accidere solet, ubi plus ciborum aßumptum fuerit, quàm natura euincere queat. Vbi uero sensim reficiuntur, neq; plus quàm natura concoquere & distribuere poßit, ingerunt, non est necesse ut tũ aluus humectetur. Repetitur hæc sentẽtia li. 3. Prorrheticorũ aph. 40. ijs uerbis:* „ *Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tẽpore aluus male afficitur, si non urina concocta fuerit.* „ *Nã uerbo*

2. aph. 7.

πολυ-

πονηρεύεται, id est male afficitur, complectitur, & humectatur, & quæcunq; in uentre perperam fiunt: alijs quidem morsis, alijs inflatis, uel ructu acido correptis, uel prorsus non concoquentibus. Omnia enim hæc caloris natiui inopiam consequuntur, ob quam & urina aquosa esse apparet.

APHORISMVS XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γενομένης παύεται. καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus biliosæ deiectiones sunt, ijs surditate superueniente, desinunt. Et quibus surditas precedit, ijs biliosis deiectionibus superuenientibus, finitur.

Hippocrates hoc in aphorismo, de surditate quæ facile solui tur, agit: docetq; hãc fieri ob retentas biliosas deiectiones: & uicißim solui, ubi illæ superuenerint. Loqui autem illum de surditate quæ non est stabilis, facile è uerbo ἐπιγιγνομένης colligitur. Fit autem à flaua bile quæ ad cerebrum recurrit, quod humor sit facile mobilis. A' pituita enim generata surditas stabilior est, quod is humor crassus & tenax sit. Nihil itaque mirum, surditate ex recursu bilis ad cerebrum facta, biliosas deiectiones desinere. Quod si uero biliosæ deiectiones surditatem sequantur, necesse erit ut biliosa materia è supernis ad inferiora translata, surditas cesset. Porrò & si magna ex parte accidit, ut surditas in febribus orta per biliosas deiectiones cesset, tamẽ soluitur etiã alijs nonnunquã modis, quemadmodum in libello cui titulus est, De morborum decretorio, testatur Hippocrates inquiens: "Quibus in febribus aures surdescunt, ij necessariò febre non discussa delirant: quod quidem delirium sanguis è naribus fluens soluit, uel si uenter solutus biliosa demittat, uel si difficultas intestinorum superueniat, uel coxendicum, uel genuum dolor."

Surditas facile solubilis.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Nõ de ea quæ habitu diffic.) Græcè, ὁ περὶ τῆς ἐν ἕξει δυσλύτου.

non

non de ea quæ stabilis est, & difficulter soluitur. Sunt enim duplices affectus corporis. Quidā leuiter in corpore nostro hærent, & facilè soluuntur, Græcisq; ἐν σχέσει διαθέσεις dicuntur. Quidam in habitum abeunt, & difficulter soluuntur, ijsdemq; ἐν ἕξει, καὶ καθ' ἕξιν uocantur. Hinc febres, quæ non nisi difficulter soluuntur illis ἑκτικοὶ, sicuti contrà quæ facilè, σχετικοὶ nominantur. Testis Galenus lib. 8. The. metho. ca. 1.

Affectus ἐν σχέσει.

ἐν ἕξει.

Febres hecticæ.

APHORISMVS XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνονται, δύσκριτα.

Quibus in febribus sexto die rigores fiūt, ij difficile iudicium afferunt.

Rigores sexto die orti malum portendunt.

Rigor.

Rigorem sexto die in febribus ortum, hoc in aphorismo, ueluti eum qui morbum non iudicat, damnat. Per rigorem autem hic intelligere oportet, inæqualem uniuersi corporis concussionem et quassationem: sic enim rigorem Galenus lib. 1. de Symp. causis. cap. ultimo definit. Quod ut moneamus hoc loco, propter Cornelium Celsum necesse est. Is enim rigoris uoce in alia significatione utitur, nempe pro ea cōuulsionis specie, quæ Græcis τέτανος, & interpretibus latinis distensio dicitur. Quod autem Hippocrates ῥῖγος appellare solet, hoc ille horrorem algoremq; interpretatur. Sed oportet nos à Celsi interpretatione recedere duplici de causa. Primo propter diutinam consuetudinem scholarū, quæ hac in significatione uoce rigoris multis iā annis usæ sunt. Dein, quia nisi idipsum faciamus, latina uoce, qua Græcorū exprimamus φρίκην, destituemur. Differre autem ῥῖγος et φρίκην, manifestissimum fit ex ijs quæ scribit Galenus lib. 10. The. metho. ca. 4. Et lib. 2. de Sympt. causis, ca. 7. non obstante quod ex eadē causa, nempe mordacibus & acribus excrementis generentur. ῥῖγος enim, rigorue latinis, fit, ubi eorundem acrimonia & impetus celeritas intenduntur, tum copia maior, & laborantis uirium infirmitas est. φρίκη autem, seu horror, oritur, ubi et qualitas prædictorū, & impetus uelocitas remißior, tum copia minor, et robur tristanti obsistit. Causas uero rigoris copiose docet loco iam citato Galenus. Et lib. 2. de

ῥῖγος & φρίκη differunt.

ῥῖγος.

φρίκη.

Iudicijs

Iudicijs cap. 3. Quibus itaq;, inquit Hippocrates, in febribus, et ijs quidem continuis, sextum diem attingentibus rigores accidunt, δύσκριτα sunt, hoc est κακὴν ἐπιφέρει κρίσιν, difficile afferunt iudicium, aut sunt mali iudicij. Sed quæ ad huius dictionis dieiq; sexti rationem attinent, in Commentarijs Galeni abunde explicantur. Non autem temerè à nobis antea dictum est, rigores sextanos in continuis febribus malum portendere iudicium: in intermittentibus enim quotidianis quamuis rigores sexto die fiunt, nihilominus tamen morbum soluunt. Hinc est quod infrà dixerit: Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur. aph. 63. huius sect.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

In primò libro Epidemion.) Sectione scilicet 2. const. 2. Paulo ante.) Nempe Comment. 22. In prognostico.) Scilicet lib. 3. aph. 4. In hoc ipso aphorismorũ lib.) Sect. 2. aph. 24. In primo Epidemion.) Sect. 3. in fine. Vel non firmiter, &c.) Græcè, ἢ οὐ βεβαίαν κρίσιν δηλονότι, ἐπιφέροντα, ἀλλὰ ὥστε ῥᾳδίως ὑποτροπιάζειν, ἢ εἰς μακρὸν ἐμπίπτοντα χρόνον, uel non firmum iudicium afferre, sed ut facilè sit fieri recidiuam: uel in longum tempus incidens: non autem incidentes, ut Musa conuertit. Neque enim ἐμπίπτοντα refert ῥίγεα, sed κρίσιν, ut sit accusatiuus singularis. Cæterum notandum hoc loco erit, firmam, fidam, certamúe iudicationem esse, quæ nunquam redit. Et contrà infirmam, infidam ac incertam, quæ cum morbi recidiua fit. Testis Galenus qui libro 1. de Diebus iudicatorijs ita scriptũ reliquit. πιστὴ καὶ βεβαία καὶ ἀσφαλὴ, ἡ μηκέτι ἐπανερχομένη. ἄπιστος δ', ὅταν ὑποτροπιάζει. Cum casibus.) Græcè, καὶ μετὰ συμπτωμάτων δ' ἔστιν ὅτε χαλεπῶν, εἰ ἑκταῖα γίνεται. accidit uero interdum cum difficilib. symptomatis, si prorogetur. Quæ duo extrema uerba non rectè præterijt interpres, ut ex Græcis liquet, & alio quodam Galeni loco, lib. nimirũ 3. Prog. Commen. 1. hunc planè explicante, ubi ita inquit: Intercidit quandoq; sextus, qui malè iudicat, propterea quod symptomatis difficiliorib. interdũ faciat excidere iudicationẽ in ὑπέκκρισιν nominatã: quia iudicatio ultra debitũ prorogetur tẽpus. Nõ enim integre discutit morbũ, sed imperfecte, Et si quando integrè, prorsus

Musa notatur.

Iudicium firmum.

Infirmum.

ὑπέκκρισις.

Dies sextus tyranno collatus.

sus efficit recidiuã. Quapropter rectißime diẽ sextũ Galenus lib. 1.
de Dieb. decretorijs tyrãno cõparat, dicẽs: Nullus enim in hoc die
» iudicatur morbus, nisi cũ difficilib. symptomatis, et periculo maxi
» mo, ad hæc absq; fide, imperfectè, obscurè, sine signis, et ad malum.
» Cæterum quæ sit infida iudicatio, paulo antè diximus. Imperfecta

Imperfecta iudicatio. Obscura. Sine signis. Mala.

quidẽ est, quæ ex morbo aliquid reliquit. Obscura, quæ citra excre
tionẽ uel abscessum fit. Sine signis, quæ à nullo priore die est indica
ta. Mala, quæ in ægri perniciẽ omnino desinit. Ipsorũ autem cau
sas.) Nã quũ omnes iudicationes in dies intercidẽtes trãslatæ nobis
suspectæ esse debeãt, quod scilicet idipsum nõ fiat nisi propter erra

Diei sexti iudicatio suspecta.

ta quædã interueniẽtia: maximè certe diei sexti iudicatio nobis su-
specta sit oportet: quod is, ut ait lib. 1. de Dieb. iudicatorijs Gale-
nus, pernicie illius quẽ iudicãdũ suscepit, lætetur, de salute uero eius
dem tristetur, malè denique ægrũ tractet, & lõga punitione exer-

Iudicationes intercidentiũ dierũ malæ.

ceat. Quapropter quũ iudicationes in dieb. intercidentib. non fiãt
naturæ motu, sed morbi potius malitia, aut errore aliquo interue-
niẽte, malæ ut sint necesse est, quẽadmodũ suprà in explicatione a-
phorismi 23. sect. 2. diximus paulo copiosius. De iudicatorijs die
bus.) In Aldino codice legitur, ἐν τῷ τρίτῳ τῶν περὶ κρίσεων, in ter
tio de iudicijs. Verum quũ illic nullã fieri dierũ iudicatoriorũ men
tionẽ cõstet, cẽseo cũ interprete esse potius legẽdũ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ
τῶν κρισίμων ἡμερῶν. Quũ aũt in 1. etiã libro Dierũ iudicatorio-
rũ plura de dieb. decretorijs habeat Galenus, præstat ut simpliciter
legamus ἐν τῷ περὶ τῶν κρισίμων ἡμερῶν, in lib. de dieb. iudicatorijs.

APHORISMVS XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρε-
τός, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus accessiones fiunt, si febris, quacunq; ho
ra dimiserit, eadem postero die inuaserit, ijs difficul
ter soluitur.

Initiũ accessionis considerandum.

Hic aphorismus ad artem quæ futura prædicit pertinet, quip
pe quæ febres futuræ sint longæ, quæ item breues, ex hora
qua accessio ipsa inuadit, ostendit. Initiũ itaq; accessionis, nõ finem
Hippoc. cõsiderandũ esse monet. Si enim eandem semper horã ini
tium

tium eiusdem seruauerit, tum febrem illam difficulter solutam iri censendum. δύσκριτον enim hoc loco, Galeno in Commentarijs teste, nō significat nisi δύσλυτον. Quam interpretationem etiā Philotheus sequitur, dum inquit, δύσκριτον, τουτέστι μηνύεται τὸ νόσημα. Causam Galenus in Commentarijs exponit, ut non sit necesse nos in huius aphorismi enarratione esse longiores. δύσκριτον.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Horam habentibus initij accessionis, &c.) Græcè, τῶν ἄτακτον ἐχόντων τὴν ὥραν τῆς ἀρχῆς τοῦ παροξυσμοῦ. ijs qui habent inordinatā initij accessionis horā. Ostendere, non tamen.) Non rectè hanc sententiam interpres conuertit. Quippe pòst uerbū ostendere, finiēs sententiā colon esse debet, ut subinde noua sequatur, hæc scilicet, οὐ μὴν οὐδὲ τὸ δύσκριτον οἷόν ἐστι, &c. neq; etiā hāc uocem dyscriton aliter possumus interpretari, etc. Vim demolientē.) Græcè, μοχλείας γὰρ ὡς ἂν εἴποι τις ἰσχυρᾶς δεῖ τοῖς ἐστηριγμένοις. ualidiore enim, ut sic dixerim, cōmotiōe ijs quæ stabilia sunt opus est. Interpretis lapsus.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐς ἄρθρα, καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα, ἀποστάσιες γίνονται.

In febribus in quibus lassitudinis sensus est in articulis, & in buccis præcipue, abscessus fiunt.

HIppocrates in hoc aphorismo docet quib. potissimum in febrib. abscessus fieri solent, nempe in ijs quib. lassitudinis sensus inest. Sic enim uocē κοπώδεσιν li. 2. ca. 7. interpretatus est Celsus dicens: Si lassitudinis sensus in febre est, uel in maxillis, uel in articulis aliquid abscedit. Nec aliter infrà Comment. trigesimotertio exponit Galenus inquiens, ὅταν ἐν πυρετοῖσι κοπώδης αἴσθησις ᾖ, quando in febribus lassitudinis sensus fuerit. Cæterum sensus is lassitudinis, est eius quæ uel ex pluribus motibus qui præcesserunt est generata, uel eius quæ citra hos accidit. Siue autem ab externo aliquo, atque adeò manifesto motu, quem quis initio febris sustinuit, siue sponte & citra laborem aut motum aliquem acciderit lassitudo in febribus, abscessus necesse est κοπώδεες πυρετοί. " " Sensus lassitudinis.

Articuli. Abſceßuum cauſæ in laßitudinibus. fieri in articulis, hoc eſt iuncturis totius corporis, non tantum manuum & pedum. In ſpontanea enim laßitudine latiora articulorũ ſpacia prompte in ſe uitioſorum humorum redundantiam ſuſcipiunt. In non ſpontanea aũt laßitudine fiunt ideo abſceſſus in articulis, quod lata ſint ſpacia, et motu excalefacti excrementa corporis attrahãt. *Cur abſceſſus in buccis maxime.* Præcipue uero in iis febribus abſceſſus ſunt in buccis malisúe, triplici de cauſa. Primò propter calorẽ febrilem, quæ multitudinem humorum ſecum ſurſum defert. Dein propter materiam, quæ magna ex parte tenuis eſt, adeò ut & ui caloris ſuaq; ſponte prompte ſuperiora petat. Tertiò, quod malæ buccæúe ſint admodum imbecilles, nequeantq; ad alias corporis partes excrementa ipſa propellere. Buccæ autem, quas Hippocrates aliiq; Græci *γνάθοι. Buccæ. Malæ. Maxillæ.* γνάθους nominant, ſunt latera oris utrinq; quæ ſpiritu retento inflãtur. Latinis malæ etiam dicuntur. Hæ bellè coloratis & ingenuis, pudore perfuſis, rubent. Quare interpres γνάθους perperã maxillas conuertit. Sunt enim maxillæ partes infrà buccas, oſſa nimirũ *σιαγόνες.* quibus dentes infiguntur, Græcis σιαγόνες & γένυες appellãtur. Quid aũt abſceſſus Latinis ſignificet, in cap. 41. Compendii noſtri expoſuimus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Dictum prius.) Sectionis 2. Comment. 5. Proprie labores nominantur.) Græcè, κόποι, laßitudines. Sic paßim in huius aphoriſmi Commentariis, pro laboribus dicendum erat laßitudines. Ex motibus.) Adiiciẽdum pluribus. Græcè enim eſt, ἐπὶ κινήσεσι πλείοσι. Proprium peculiare.) Græcè, ἴδιον καὶ ἐξαίρετον, proprium & peculiare. Rariores in illis abſceſſus ſunt.) Quib. ſcilicet laboris ſenſus non ineſt febribus. Circa maxillas.) Græcè, περὶ τὰς γνάθους, circa malas.

APHORISMVS XXXII.

Ὁκόσοισιν ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τι πονέσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus conualeſcentibus è morbis pars aliqua laborauerit, illic abſceſſus fiunt.

Hæc

HAec Hippocratis sententia ad præsagiẽdi artẽ pertinet. qđ enim futurũ sit ijs qui ubi iam è morbo conualescunt, aliqua parte laborauerint, aut doluerint, docet. Fiẽt autem abscessus in ea parte quæ laborauit, aut dolet: utrũq; enim πονέω uerbũ hoc loco, Galeno in Commentarijs teste, significat. Causam eius rei Galenus itidem in Commentarijs suis exponit, ut non sit opus nos in enarratione huius sententiæ esse prolixiores.

πονέω.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Sicuti prius dictũ.) Sectione scilicet 2. Comment. 1. 6. & 16. Illuc morbum decũbere.) Græcè, ἐκεῖσε κατασκήπτειν ἀποστήματα, illuc abscessum decũbere. Sicuti & caliditas maior.) Sicuti uox abũdat. Græcè enim legitur, καὶ θερμασία πλέων ἀνάπτεται. Quo modo aũt caliditas natura apta est fluxiones attrahere, aut easdẽ recipere, Gal. peculiariter li. 2. de Diff. feb. ca. 11. ostendit, ubi ex professo fluxionũ causas exponit. Hoc.) Scilicet dolore. Atq; imbecillitas.) Quomodo imbecillitas ad laborantẽ partẽ transfu h at superuacua, luculenter Gal. monstrat lib. 3. de Naturalib. facult. cap. 13. ubi ita scriptũ reliquit. Sicut inter se particulæ altera nutrimẽtum trahit, ita altera in alterã quod superuacuũ est à se deponit. Et sicut trahentium ea uicit quæ erat ualẽtior, sic & à se deponentiũ. Estq; hæc uocatarũ fluxionũ causa. Habet enim particula quæq; natiuũ quoddã robur, quo quod superuacuũ est persequtur. Vbi igitur earum aliqua affectus cuiuspiã occasione imbecillior est reddita, ex omnib. in illã cõfluere quæ superuacua sunt, est necesse. Ea nãq; quæcũq; pars ualẽtiss. est, in uicinas omnes reponit. Earũ rursus singulæ in alias quæ ipsis sunt imbecilliores, dein rursus illarũ singulæ in alias: idq; eatenus longissime procedit, quoad ex omnib. fugatũ superuacuũ in unã quãpiã maxime imbecillarũ procũbat. Hinc nãq; in aliã trãsfluere neqt, utpote nec ualentiorũ aliqua id recipiẽte, nec laborãte ipsa à se repellere ualẽte. Idẽ docet. li. 6. de Tuẽ. san. ca. 11. Vtroq; modo.) Pro laborare uidelicet, ac dolere.

Caliditas fluxiones attrahit.

Imbecillitas superuacuorum causa.

APHORISMVS XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Quin & si priusquam aliquis ægrotet, pars quædam perdoluerit, aut labore fatigata fuerit, in ea morbus firmatur.

IN hoc aphorismo de dolore & laßitudine, quæ morbum antecedunt, agit Hippocrates, *eaq; esse in causa cur in partem aliquam superuacua decumbant docet, inquiens: Quin & si antequã aliquis febri aut alio morbo affligi cœperit, pars quæpiam corporis perdoluerit, aut labore lassata fuerit: utrumq; enim,* Galeno *teste, uerbum* προπεπονηκός *significat: in eam morbus decũbet, hoc est in ea futurus est abscessus, per quẽ morbus ipse iudicabitur: idq; propter causas præcedenti aphorismo expositas. Cæterum quod dixit* Hippocrates, *haud dubie accidet, nisi per aliquam excretionem, eam nimirum quæ fit uel per urinam, aut sanguinis è naribus*

Aph. 74. huius sect. *profluuium, humores craßi facientes abscessum uacuati fuerint. Cuius rei testis est* Hippocrates, *q infrà sic scriptũ reliquit: Qui-*

» *bus spes est abscessum ad articulos futurum esse, liberat ab abscesßu*

» *urina multa crassa & alba facta, qualis in febribus laboriosis quar-*

» *to die quibusdam fieri incipit. Si uero etiam ex naribus profluxerit sanguis, breui admodum solutio fit. Generalis huius sententiæ exẽplum habes in* Amphigenis *famulo li. 6. Epid. part. 4. aph. 2.*

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Præposito.) *Græcè,* προειρημένῳ, *prædicto.* Expectare oportet.) *Addendũ, ægrotãti. Græcè est,* τῷ κάμνοντι προσδέχεσθαι χρὴ, *&c.* Iuxtà maxillas.) *Græcè,* περὶ τὰς γνάθους, *iuxta buccas, ut suprà.* Ex morbo relatus.) *Græcè,* ἀνακομιζόμενος ἐκ νόσου, *è morbo conualescens.* In quib. etc.) *Græcè,* ἐφ᾽ ὧν ἐλπίς ἐστιν ἀπόστασιν γενέσθαι, καὶ μὴ προκριθῆναι τὸ νόσημα δι᾽ ἐκκρίσεως, *in quib. spes est abscessum fore, neq; morbum antea iudicari per excretionem.* In præcedentibus.) *Cõm. 29. huius sectionis, & 31. & 32.*

APHORISMVS XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιστῇ, θανάσιμον.

Si febricitanti, nullo existente in faucibus tumore,

more, strangulatio subito accidat, letale est.

HIc aphorismus ex eorũ est numero, qui ad prædicẽdi artem pertinẽt. In ea enim de periculosissima agit angina, quæ nimirũ ex gutturis inflãmatione oritur, quã quidem confestim strangulare tradit, inquiens: Si febricitanti, sic enim Celsus li. 2. cap. 6. hæc Hippocratis uerba, ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, est interpretatus, aut ei quem febris uel exigua, uel uehemens corripuit tumore: (hoc enim loco οἴδημα, ut multis alijs in locis Hippocratis, generatim accipitur, idẽq; quod ὄγκος, ut alibi quoq; monstrauimus, hoc est tumor significat) tumore nullo existẽte in faucib. id est, si aperto ore tumor nullus appareat in faucibus, strangulatio subito fiat, letale est signum. Causam exposuit in Commen. Galenus: qui quũ satis prolixi sint, non est cur nostrã enarrationẽ extendamus. Speciẽ eius anginæ de qua hic sermo est, clarius pingit Hippocrates li. 3. prog. aph. 13. ubi ita scriptũ reliqt: Angina periculosissima est, celeriterq; enecat, ubi neq; in faucibus, neq; in ceruice quicq̃ apparet, doloresq; uehementes fuerint, & spiritus non nisi recta ceruice trahitur. Hæc enim eodem die strangulat, & interdum secundo, aut tertio, aut quarto. Quam quidem Hippocratis sententiam ideo citare placuit, quod non parum lucis huic nostro aphor. afferat. Plura ad huius aph. intelligentiã habet Gal. Cõm. 60. sect. 7.

Angina periculosissima.

οἴδημα.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

De difficili anhelitu.) Græcè, περὶ δυσπνοίας, de difficili spiratione: non anhelitu, sicut interpres cõuertit. Quippe anhelitus est spiritus tantum emissio, ut alibi etiã diximus. Spiratio aũt, eiusdem ingressus & egressus. Locus aũt quem citat Gal. est in lib. 1. ubi ita scriptum reliquit: Vbi caliditas abundat, ueloces & magnas et densas uidere est fieri inspirationes. Defectum inspirationis.) Græcè, ἐνδείας ἀναπνοῆς, defectum spirationis. Nam talis angustia ipsorum, &c.) Græcè, ἡ γάρ τοι στενοχωρία οὐκ αὐτῶν χωρὶς τῶν τῆς ἀναπνοῆς ἐστι γινομένη. Nam ipsa angustia non est facta sine ijs quæ respirationi seruiunt instrumentis. Legitur autem in Aldino codice perperam γιγνομένης pro γινομένη. Respirationis aũt instrumenta, ut in libro de Causis respirationis testatur Galen. sunt

Anhelitus.
Spiratio.

Respirationis instrumẽta.

ſunt os, nares, aſpera arteria, pulmo, muſculi thoracis, ſeptumq́; traſuerſum. Per fauces autem, &c.) Locus eſt in 1. Odyſſeæ, ubi ait, φάρυγγος δ' ἐξέσσυτο οἶνος, ψωμοί τε ἀνδρόμεοι, faucib. uinum eructabatur, fruſtaq́; humana. non ut Muſa conuertit, cibiq́; percurrebant. Ψωμοὶ enim, Phauorino interprete, ſunt μέρη, τὰ λεπτὰ κόμματα, fruſta, partes exiguæ. ἀνδρόμεοι autẽ idẽ ſignificat quod ἀνθρώπειοι, uel κρέα ἀνθρώπου, humana, uel carnes humanas. Spacium illud laxius.) Haud aliter φάρυγγα deſcribit lib. 4. de Malè affe. lo. ca. 5. inquiens: Fauces uoco internũ oris locum, ubi ſimul cõueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ. Libro quoq; Prog. 3. Comment. 18. præiacentẽ gulæ & gutturi locũ fauces appellat. Quod commemorare hoc loco uolui, ut quæ eſſet propria τῆς φάρυγγος apud Galenum ſignificatio, ſtudioſi ſcirent. Priſci enim per tumorẽ.) Græcè eſt, ὡσαύτως ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ τότε οἴδημα καὶ τὸν ὄγκον. priſci eodẽ modo & œdema & tumorẽ nominabãt. Abſq; dolore duri.) legendum, & duri. Græcè enim eſt, καὶ σκληροί. Oedemata, id eſt inflationes.) Expungenda eſt dictio inflationes. Neq; inflationes Græcis οἰδήματα, ſed ἐμπνευματώσεις uocantur. Sub uocabulo inflationis.) Græcè, οἰδήματα προσαγορεύειν, ſub uocabulo œdematis. Tunicæ tenuitatẽ.) interioris nimirum. Sunt enim duæ aſperæ arteriæ tunicæ, interior & exterior. Interior eſt orbicularis, omnia ſubiungẽs, dẽſa, tenuis, modice ſicca. De qua plura Galenus lib. 7. de Vſu par. corp. Muſculi anteriores.) Græcè eſt, οἵτ' ἔνδον αὐτοῦ μύες. ſic enim legendum, non αὐτῶν, ut habet Aldinus codex, muſculi interiores. de quibus uide Galenũ loco iã citato. Quando adiacentiũ faucib. partiũ.) Græcè, ἐπικειμένων τῇ φάρυγγι μυῶν, incumbentiũ faucib. muſculorũ. De quibus in ſequentis Commẽ. annotationib. dicemus plura. In libro prænũciatiuo.) Græcè, ἐν τῷ προῤῥητικῷ, in prorrhetico. lib. ſcilicet 2. aph. 54. Per fauces aũt tenues, Galeno in Commẽ. teſte, Hippocrates intelligit eas quæ ſunt ſine tumore. Et talibus.) Græcè, ἐπ' αἰτίαις ἔσται, ex talib. cauſis. Fieri abſq; dolore.) Adijciendum, in eo. Græcè nanq; eſt, γενέσθαι τὸν ὄγκον ἀνώδυνον ἐν αὐτῷ.

Reſolutis.) Aldinus codex legit παχυνθέντων, craßiorib. redditis. Alij habent παραλυθέντων, quos interpres eſt ſecutus. Vtraq; autẽ lectio

Muſæ interpretatio inepta.

ψωμοί.

Fauces.

οἴδημα.

Interpretis error.

Aſperæ arteriæ tunicæ.

Aldinus codex emendatus.

Fauces tenues.

lectio tolerari potest. Quia coincidentib. propter resolutionẽ tunicis, angustia fit, perinde atq; ubi craßiores redduntur. Musculi gutturis intrinseci.) Græcè, τῶν ἔνδον τοῦ λάρυγγος μυῶν ἐπὶ πλεῖον ταθέντων στενωθῆναι τὸν πόρον, musculorum gutturis interiorum supra modum extentorum meatus reddatur angustior.

APHORISMVS XXXV.

ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῆται, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

Si febricitanti collũ repente peruertitur, & uix potest deglutire, tumore nullo apparente, letale.

ET hic aphorismus in numero eorũ est, qui ad prædicẽdi artẽ spectant. Docet enim quid accidat ijs qui quarta anginæ specie, quæ fit ubi ad anteriorẽ regionẽ ceruicis uertebræ propter inflammationẽ musculorũ qui gulæ præiacẽt, aut etiã ipsius gulæ, luxantur, indeq; locus cauus fit, corripiuntur. Inquit aũt, ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, quo quidẽ loquẽdi modo magna ex parte, ut dictum est in expositione præcedẽtis aphorismi, utitur Hippo. quãdo uult significare aliquẽ uehemẽti admodũ febre correptũ esse. ut illorũ uerborũ is sit sensus: Si uehemẽter febricitãti collũ repẽte peruertitur, & uix deglutire potest, tumore non apparẽte (sic enim interpretãda ueniũt hæc uerba οἰδήματος μὴ ἐόντος) uel non existẽte in faucibus, quia est quidẽ tumor, quum sit inflãmatio musculorũ qui gulæ præiacent, ut dictũ est: atqui is non apparet neq; in faucibus, neq; extrinsecus, quemadmodũ in Cõmentarijs suis Galenus copiosius explicat. Et hic οἴδημα, ut semper aliàs apud Hippocratem, generatim omnem tumorem, atq; adeò idem quod ὄγκος, significat. His itaq; accidentib. letale est signũ, quia inflãmationẽ aliquam in gulæ præiacentib. musculis, aut ipsa gula esse portendũt, ut in Cõmen. suis, & Commen. 6. sectionis septimæ Galenus fusius docet.

Quarta anginæ species.

ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Gutturis.) Græcè, τῆς φάρυγγος, fauciũ. Musculorũ qui gulæ præiacẽt.) Intelligit fauciũ, quæ gulæ præiacẽt, musculos. Quorũ

quidē meminit Galenus lib. 1. de Motu muſculorū, ita ſcribēs. τῶν δὲ κατὰ τὴν φάρυγγα καὶ τὸν λάρυγγα μυῶν, τοῖς μὲν ἀμυδραί τινες ἀπονευρώσεις, τοῖς δὲ οὐκ οὐδ᾽ ὅλως, muſculorū qui in faucib. & gutture ſūt, ijs quidē exiguæ aut obſcuræ nerueæ tenuitates ſunt, alijs uero nequaquā. Quare errāt qui Galenū hic de internis muſculis gulæ loqui arbitrātur. nullos enim hæc habet, ut copioſe lib. 3. Paradox. ca. 12. demōſtrauimus. Quippe muſculi potius officiū in animantib. gula præſtat, q̄ ut per muſculos moueatur. Eſt enim quædā ſocietas.) Id quod manifeſte etiā innuit lib. 4. de Male affe. loc. ca. 5. ubi præſentē anginæ ſpeciem exactiſſime deſcribit, ita in

Gula nō habet muſculos.

» quiēs: Supereſt adhuc aliud ceruicis malū, ubi ad anteriores partes
» uertebræ luxātur. Et quidē ſolis interdū muſculis qui cū ipſis com
» municāt tumore præter naturā affectis, uel nato ibi tuberculo, in-
» terdū etiā gula pariter cū ijs uitiata. Nonnunquā muſculis quoq; qui gutturi iunguntur: quinetiā proprijs aliquādo gutturis muſculis, qui ipſum aperiunt, oblæſis. Partib. ijs.) muſculis nimirū dictis, & gulæ. Et ipſas ambientes.) Græcè, καὶ τὰς ἀμφ᾽ αὐτὸν μήνιγγας, et ipſam ambiētes mēbranas. Sunt enim ſpinali medullæ duæ etiā mēbranæ, perinde atq; cerebro, datæ, ſed inter ſe coniunctæ, nō diſtātes, ut in cerebro, quod ſcilicet ipſa haud pulſet & moueatur ueluti cerebrū, tāetſi à uertebris mobilib. continetur. Hiſce duab. mēbranis ſpinalis medullæ tertia tunica neruoſa et ualida circūdata, ne ipſæ in uario motu uertebrarū frangerētur. In altera nerui.) Legendū neruorū. in Græcis enim codicib. eſt, κατὰ τὴν ἑτέραν ἀπόφυσιν τῶν νεύρων. Quia bini nerui ex ſingulis uertebris naſcūtur, atq; per ſingula uertebrarū foramina ſinguli nerui prodeunt. Ad extra.) Vterq; codex et Græcus et Latinus hoc loco eſt deprauatus. Græcus enim legit εἰς τὰ ἐκτός, cum tamē legendū ſit εἰς τὰ ἐντός, id eſt ad interiora. Id quod primum è cōtextu uerborum Galeni omnib. palàm fit. Is enim uertebras uel ad interiora, uel ad latus trahi docet: ac deinceps quādo ad latus, et quādo ad interiora trahātur, diſerte explanat. Dein quum inflāmatio aut tumor ſit in internis partibus, atq; ad eas trahātur uertebræ, neceſſe eſt ad interna fieri luxationem. Librum de articulis.) Lib. 3. Commen. 9. Et in Commen. ſecundi aphoriſmi diſertè qualis ſit il-

Spinalis medullæ duæ mēbranæ.

Galeni codices emaculati.

la

la euersio, docet ijs uerbis, ὅτι μὲν οὖν ὑπὸ φυμάτων ἀπέπτων εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀποτελοῦνται διαστροφαὶ τῆς ῥάχεως, ὁ ἱπποκράτης ὀλίγον ὕστερον ἐρεῖ. quod igitur à crudis tuberculis efficiãtur distorsiones spinæ in anteriorem partem, Hippocrates paulo pòst dicet. Recuruationes et obliquationes.) Græcè, οὐ μόνον λορδώσεις τε καὶ σκολιώσεις, non solũ ad interna distorsiones, et ad latus. De ijs copiose diximus in explicatione aph. 40. sect. 2. Et plura habet Gal. lib. 3. de Articulis, Comment. 2. Et lib. 4. de Male affect. loc. cap. 5. In secundo Epidemiorum.) Sectione secunda. Quem locũ in lib. de Male affect. loc. iam dicto Gal. citat etiã, & explicat. ad quem studiosos amandamus. plurimũ enim ad præsentis aphorismi intellectũ conducit. Atqui necessariũ adeße dolorẽ, etc.) Græcè, καί τοι γε ἀναγκαῖον ἄλγημα συνεῖναι τῇ κατὰ τὸν τράχηλον φλεγμονῇ, πλὴν εἰ κἀνταῦθα τὴν δι᾽ ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα γιγνομένην ὁλκὴν, καὶ τάσιν καὶ διαστροφὴν τῶν μορίων ἐνδείκνυται μόνην, & si neceßarium est dolorem adesse unà cum ea quæ in collo est inflãmatione, nisi hic eam quæ fit propter siccitatẽ excedentẽ tractionẽ et tensionem, & distorsionem partiũ tantũmodo ostendat. Reliqua recte se habent, nisi quod paßim pro casu conuertendum sit symptoma.

APHORISMVS XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νόσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitantibus si euenerint tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & decimoquarto, & decimoseptimo, & uigesimoprimo, & uigesimoseptimo, & trigesimoprimo, & trigesimoquarto, boni sunt: ij enim sudores morbos iudicant. Qui autem secus eueniunt, laborẽ significant, longitudinemq́ morbi, & recidiuam.

ET hic aphorismus ex illorũ est numero, qui ad prædicẽdi artem pertinent. qui enim sudores in febrib. alijsq; morbis acutis sint iudicatorij, qui minus, monstrat. Quũ autem complura circa sudores medico sint considerãda, qualitas nimirum, quantitas, odor, consistentia, & id genus alia, hic tantum tempus & diem in quibus eueniunt considerandũ proponit, inquiens: Sudores febricitantibus si euenerint tertio & quinto, & septimo, & nono, & undecimo die, boni sunt: hi enim sudores morbos iudicant. Quum uero duplices sint dies iudicatorij, Hippocrate lib. primo Epid. sect. 3. teste, pares & impares, hic utrorumq;, imparium maxime, meminit. Pares autem dies, ut loco iam citato testatur Hippocrates, sunt, quartus, sextus, octauus, decimus, decimusquartus, uigesimusoctauus, trigesimus, quadragesimusoctauus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus. Impares uero, tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, septimusdecimus, uigesimusprimus, uigesimusseptimus, & trigesimusprimus. Omnes itaq; dies iudicatorij q hoc in aphorismo ab Hippocrate cõmemorãtur, sunt impares, uno tantum excepto, nempe trigesimoquarto, qui e parium est numero. Quod uero quartum aliosq; multos pares iudicatorios circuitus præterierit, nulla alia de causa factum est, quàm quod hic de febribus acutis, ardente nimirum & tertiana, agit, quarum ortus quum à flaua bile existat, de tertio in tertium mouentur. Quum autem iudicia plurimum in accessionibus fiant, nihil mirum sudores in imparibus diebus ortos esse iudicatorios, atq; adeò bonos. Quare nõ temere libro primo de Diebus decretorijs Galenus inquit: Si imparibus diebus magis laborat æger, proprium magis diei imparis iudicium. Huc etiam respexit Hippocrates, qui infrà sic scriptum reliquit: Febricitantem si non diebus imparibus febris (scilicet acuta) dimiserit, solet recidiuare. Cæterum inter pares dies trigesimi quarti tantũ meminit, idq; non temere: quippe febres quæ paribus dieb. magis affligunt, hæ etiã, ut in Commen. testatur Galenus, tardius iudicãtur. Quare non raro illorum iudiciũ usq; ad 34. extrahitur. Quadragesimi autem non meminit, ut qui sit diuturnorum morborum principium, qui, ut in Commẽtarijs testis est Galenus, raro per sudores, crebrius autem per coctionem & abscessum iudi-

Marginal notes: Dies iudicatorij pares. — Impares. — Cur quartũ præterierit Hippocrates. — aphor. 61. huius sect.

iudicantur. Porro quanquam hic uariant Hippocratis exemplaria, tamen constat nostram hanc lectionem cæteris omnibus esse Hippocratis in Epidemijs, Galeniq; hic in Commentarijs, & libro 2. de Diebus iudicatorijs dogmatis, magis consentaneã. Accedit quod meliora exemplaria hãc etiã lectionem sequũtur. Quod in fine huius aphorismi Hippocrates ait, hos sudores esse bonos quia morbos iudicant: alios uero malos, quod laborem, & morbi longitudinem, recidiuamq; significent: hoc alibi quoq; docet, ubi in eum scribit modum. Sudores saluberrimi censentur in omnibus acutis morbis, si diebus iudicatorijs oriantur, febremq; finiant. Contrà inutiles, qui id efficere non possunt: quippe in acuta quidem febre mortẽ, in mitiore uero morbũ diuturnũ fore significãt.

1. prog. 29.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Iudicatoria signa & symptomata.) Signa appellantur, quatenus mutationem subitam ostendunt. Symptomata uero, secundum propriam eorum substantiam, quia scilicet morbos sequuntur, ut dictum est Commen. 12. sect. primæ. Verum Hippocrates.) Addendum, nunc. Græcè enim est, ἀλλ' ὁ ἱπποκράτης νῦν. Manifestè eos discere.) Abundat, eos. Græcè est, ἄμεινον μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἐναργῶς φαινομένων διδάσκεσθαι τὴν διαφοράν. melius enim ex ijs quæ euidenter apparent, discere differẽtiam. Id quod ad artis refert utilitatem.) Græcè, τὸ διάφορον, id quod ad artis utilitatem spectat. In primis Commentarijs.) Adijciendum, duobus. Græcè enim est, ἐν τοῖς πρώτοις ὑπομνήμασι δύο. In prognostico.) Tertio scilicet prognost. 4. Et in Epidemijs.) Libro primo sect. 3. Libro aphorismorum.) Scilicet 2. aphor. 24. Fuit inuentum per experientiam.) Græcè legitur simpliciter, καί μοι τοῦτο ἐξεύρηται πάνυ σφόδρα δὴ αὐτὸ τοῦτο ζητήσαντι, & hoc mihi inuẽtum est nimis anxie propterea quærenti, quare, &c. Hic autem.) Legendum, Sic autem. Græcè enim est, ἔοικε δὲ συμβαίνειν οὕτως.

Signa iudicatoria.
Symptomata.

APHORISMVS XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες σὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι. ξὺν δὲ πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου.

Sudores frigidi cũ acuta febre facti, mortẽ signi ficant. cum mitiore autem, longitudinem morbi.

IN præsenti aphorismo Hippoc. de qualitate sudoris agit. Frigidum enim sudorem in acuta febre ortum, mortem portendere ait. Frigidum autem eum quidem intellige, qui ad tactum medici, aut aßistentium talis est, quiq; è corpore eiusmodi emanat. Quippe si ob causam aliquam externam frigidus fuerit sudor, nihil mali præ se fert. Is itaq; sudor in acuta & uehementi febre factus, mortem significat. Quippe tantã humorum frigidorum in corpore copiam esse monstrat, ut neq; à natiuo calore, neq; febrili queãt calefieri. Neq; enim fit hæc febris nisi ab aliquo crudo & frigido humore in uenis putrefacto: qui quum nõ poßit ulla ratione calefieri, necessariò caloris innati extinctionem, aut extremã eiusdem imbecillitatem, atq; adeò mortem significat. Febris itaq; acuta est, quæ alio nomine συνεχὴς, *id est continua dicitur, ut testatur lib. 1. Epi de. consti. 1. Commen. 23. Galenus, in eum scribens modum: Quæcunq; febres manifestam habent remißionem, nunquã tamen febre prorsus uacant, acutæ & continuæ uocantur Hippocrati. Quæ autem sit causa, ut in febre calidißima fiat sudor frigidus, Galenus in Commentarijs ostendit. Cæterum si frigidus sudor in mitiore febre fiat, longitudinem morbi portendit, quod scilicet humores craßi & multi sint, nec breui tempore concoqui & discuti queant.*

Frigidus sudor qui?

Febris acuta quæ Hippocrati.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Quam frigidam esse contingit.) Siquidem cutis nullius actionis, sed usus duntaxat gratia creata est, ut scilicet uniuersi corporis excrementa suscipiat. Galenus cap. 4. libri de Morb. causis. In animalis corpore humorum multitudinem.) Græce, ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι πλεονεκτεῖν ὑγρῶν πλῆθος ψυχρῶν τοσοῦτον *in animantis corpore frigdorum humorum tantam abundare copiam, ut neque, &c. Tempore multitudine humorum.) Græcè,* ἐν χρόνῳ πλείονι τοῦ ψυχροῦ πλήθους πεφθέντος, *tempore plurimo frigida multitudine concocta. Sed mitior.) Græcè,* ἀλλὰ μέτριος *sed mediocris.*

Cutis usus tantum gratia creata.

APHO-

APHORISMVS XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Qua parte corporis ſudor eſt, ibi morbum eſſe oſtendit.

IN qua parte corporis hæreat morbus, ex ſudore poſſe cognoſci, hoc in aphoriſmo docet Hippocrates, *dicens:* In qua parte *corporis ſudor eſt, illic morbum eſſe monſtrat. Quippe ea in parte hærent humores redundantes & noxij, quorum quia pars excurrit, aut à natura expellitur, ideo ſudor fit. Morbum itaque qui iam actu, ut dici ſolet, infeſtat, aut paulo pòſt futurus eſt & infeſtabit, ſignificat. Quod equidem uerum eſt, ubi ſudor is ſponte & à natura ipſa propellente fit, non ab aliqua cauſa externa, uerbi gratia motu uel calore ambientis.* Neceſſe *quoq; erit ut non ſemel is ſudor fiat, ſed crebro admodum.*

Sudor humorũ redundantium nota.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ex toto etiam æqualis fieret.) *Græcè,* ἐξ ἅπαντος ὁμοίως ὁμότιμον ἐποιεῖτο, ex toto ſimiliter æqualis fieret. Et optime iudicium fit.) Græcè, καὶ κρίνουσι χρηστῶς, & bene iudicant.

Quando non continetur.) *Græcè,* ἢ καὶ τῷ μὴ στέγεσθαι κατὰ τὸ σῶμα, *uel quia non reconditur in corpore ratione morbi. Quippe morbus cogit, ut corporis humiditas diſſipetur. Tam uehemens enim eſt, ut uniuerſum corpus, aut ſaltem partes eiuſdem aliquas diſſoluat. Quare ſudor iſte non fit à ſuperuacua, ſed optima corporis humiditate, quam uis morbi non patitur in corpore recondi ac contineri, ut ſcilicet inde partes eius alantur. Vult itaque Galenus bifariam fieri ſudores, nempe uel ob ſuperuacuam, uel naturalem humiditatem, exeuntem è corpore.*

Galeni locus difficilis explanatus.

APHORISMVS XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ψυχρὸν ἢ θερμὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et

Et qua in parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est.

In qua parte corporis morbus sit, ex calore et frigore eiusdē posse deprehēdi, hoc loco Hippo. monstrat, dicens: Et qua in parte *corporis caliditas aut frigiditas, scilicet insignis (* ἐπίσημος *enim in Commentarijs addit Galenus) neq; à causa externa excitata existit, ibi morbus est. Quippe necesse est tum eam partem corporis quæ nimium calet aut friget, naturalem suam tēperiem amisisse. Constat enim sanitatem ipsam esse symmetriā quandam ac commoderationem calidi, frigidi, humidi, & sicci.*

ἐπίσημος.

APHORISMVS XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νόσου σημαίνει.

Et ubi in uniuerso corpore mutationes fiunt, et modo corpus frigescit, modo calescit, aut color alius ab alio fit, morbi longitudinem significant.

Qvum in eo qui hūc præcedit aphorismo, quid caliditas aut frigiditas insignis in una aliqua corporis parte hærēs portēderet, exposuisset: nunc quid crebræ earundē qualitatum in uniuerso corpore mutationes significēt ostendit, dicens: Et ubi in toto *corpore mutationes fiunt, ita ut modo frigescat, modo calescat. Quibus sanè uerbis caloris & frigoris uicißitudinem quandam breui tempore & frequenter accidentem innuere uoluit, eamq; non in una duntaxat parte, sed uniuerso corpore. Aut color alius post alium:* ἐξ *enim hoc loco idem quod* μετὰ *denotat, fiat, morbi longitudinem significant. Nam hæ qualitatum atque colorum mutationes, humores, quos maxime colores ostendunt, ut dictum est Comment. 2. sectionis primæ, efficientes morbum, esse uarios & diuersos præ se ferunt, ad quos concoquendos natura ipsa longo indiget tēpore. Quippe dum uni humori, ut eundē concoquat, & subinde expellat, uacat, alter interea augescit, ita ut unius coctio alterius concoctionem impediat. Quo nomine etiam fit, ut febres compositæ et complicatæ simplicibus sint longiores.*

ἐξ idē quod post.

Qualitatū et colorum crebræ mutationes quid præ se ferunt.

res. Cæterum longitudinem morbi prædicta quidem ſignificant, ſi uires robuſtæ ſint. Quippe hac ipſa imbecilla exiſtente, ſub uarijs ac diuerſis iſtis humoribus, quos concoquere nequit, ſuccumbit.

APHORISMVS XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινὸς αἰτίης ἑτέρης γινόμενος, τὸ σῶμα σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

Sudor multus à ſomno, ſine manifeſta cauſa factus, corpus copioſiore uti cibo ſignificat. Si uero huic qui cibum non capit, id eueniat, quod uacuatione indiget corpus oſtendit.

PRima huius ſententiæ Hippocratis pars, ut præcedentes de ſudore aphoriſmi omnes, ad prædicendi artem pertinet: altera uero ad eam artis partẽ, quæ ne in morbos incidamus cauet. Primum enim docet, quod è ſudore multo à ſomno facto, idq; ſine cauſa manifeſta, liceat prædicere medico, quod aliquis copioſiore cibo utatur. Non autem temere dicit, ſudor multus. exiguus enim ſi fuerit, uirium potius imbecillitatẽ, Galeno in Commentarijs teſte, uel corporis raritatẽ præ ſe fert. Neq; ab re adiecit, à ſomno. ſic enim ἐξ ὕπνου interpretandum erit: quippe quum in ſomno omnes naturales facultates ualidius agant, atq; adeò tum inutilia ab inutilibus diſcernantur, nihil mirum ſtatim à ſomno, quum ſcilicet ſanguis & ſpiritus ad exteriora corporis reuertuntur, ſimul etiam excrementa ad cutem deferri, atq; adeò per ſudorem expelli. Calor enim per ſomnũ fortior factus, ad exteriora materias ad ſudorem idoneas ſecum facilius defert. Præterea quum hoc excremẽtum quod per ſudorem expellitur in ſingulis animantis particulis, Galeno lib. 1. de Tuenda ſanit. cap. 11. teſte, ex ipſo unde aluntur ſucco naſcatur, tumq; potißimum expellatur quum à ſpiritu maiore impetu irruẽte impellitur, à ſomno certe magis quàm alio tempore, dũ ſcilicet à profundo corporis ad exteriora redit, in hoc excremẽtum irruit. Neq; oportet ut is ſudor à cauſa aliqua manifeſta, uerbi gratia ſtragulis, & id genus alijs ſudorem prolicientibus, ſit ortus. Tum

Sudor multus à ſomno factus.

Sine manifeſta cauſa.

ſanè corpus copioſiore cibo uti ſignificat. E cibi enim copia multa excremēta, quæ cū calore et ſpiritu ad exteriora ferūtur, generari neceſſe eſt. Si uero ei qui cibū nō capit, hoc accidat, ut ſcilicet ſine manifeſta cauſa à ſomno ſudet, uel ut alij codices legūt, ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο πάσχῃ, *ſi uero corpore nō capiēte cibū hoc patiatur, ſignificat quod uacuatione eget, propter nimirū prauorū humorū et excremētorū copiā quæ ſudoris cauſa eſt. Morbū itaq; incidet is q̄ hoc nomine ſudat; niſi uacuatione quæ fit uel ꝑ uenæ ſectionē, uel medicamentū purgās pro ratione redūdātiæ, uſus fuerit. Neq; enim ſudor, q̄ uacuationis ſpecies eſt, tantū excremētorū copiā uacuare potis eſt, quū tenuia tantū excremēta ſudore uacuari cōtingat. Cæterū in Galeni Cōmētarijs nihil eſt quod annotationē requirat, niſi quod pro eo ꝙ eſt ex ſomno, legatur à ſomno.*

APHORISMVS XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς, ἢ θερμὸς, ἀεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus frigidus, uel calidus aſsidue fluens, frigidus quidem longiorem, calidus autē breuiorem morbum ſignificat.

Hoc in aphoriſmo Hippocrates de quantitate & qualitate ſudoris agit, non quidem eius qui in die iudicatorio fit, ſed eius potius qui ꝑ uniuerſum morbi tēpus accidit. Inquit enim: Sudor multus (quippe exiguus ſi fuerit, nihil mali portendet) calidus aut frigidus aßidue, hoc eſt per uniuerſum morbi tempus, fluens. (Aßidue.) *Hinc eſt quod Philotheus etiam dicat,* ἴσθιον δὲ ὅτι διὰ τοῦ ἀεὶ ῥέων, τὴν ἐπίμονον ῥῦσιν τοῦ ἱδρῶτος ἐδήλωσε. *ſciendum uero quod per hæc uerba, ſemper fluens, conſtantem perſeuerantem ue ſudoris effluxum ſignificauit. Quare omnibus hinc palàm fit, Hippocratem non de iudicatorio ſudore, ut qui in uigore aut prope uigorem dūtaxat accidit, loqui. Frigidus quidem longiorem, calidus uero breuiorem morbum ſignificat. Legendum enim hoc loco erit,* μείζω & ἐλάσσω, *ut ſit apocope Attica, pro* μείζονα καὶ ἐλάσσονα. *Aliqua tamen exemplaria habent* μεῖζον καὶ ἔλασσον *aduerbialiter, hoc eſt magis et minus. Prior autē lectio melior eſt. Frigidus enim ſudor craſſitiem materiæ quæ non facile diſcuti, aut à calore uinci queat præ ſe fert,*

ſe fert, adeoq; longitudinem etiam morbi. Quare ſuprà rectè eſt ab Hippocrate dictum: Frigidi ſudores cum acuta quidem febre facti, mortem ſignificant: cum mitiore autem, longitudinem morbi. Calidus ſudor contrà materiam tenuem, & quam prompte concoquere ac diſcutere natura poßit, portēdit, ideoq; breuiorem etiam morbum. Et hoc eſt quod alibi ijs uerbis efferre uoluit: In Cranone uetuſtiores morbi frigidi, recentes uero calidi. In Cōmmētarijs Galeni eſt, dictum eſt prius, aphoriſmo ſcilicet 36. huius ſectionis.

Frigidus ſudor quid portendat. aph. 37. huius ſect.

Calidus ſudor quid. 6. Epid. Par. 1. aph. 7.

APHORISMVS XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, ἐπικίνδυνοι. ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνουσιν, ὅτι ἀκίνδυνοι.

Quæcūq; febres nō intermittētes tertio die ualidiores reddūtur, periculoſæ exiſtūt. Quoquo autē modo intermiſerint, periculū abeſſe ſignificāt.

HOc loco Hippocrates ſermonē de febribus orditur, euq; ꝑ multos aphoriſmos protrahit. Initio autē de febribus ijs tractat quæ per tertiū diē ualidiores fiūt, easq; duplices eſſe ait, cōtinuas nimirū et intermittētes, atq; illas quidē letales, has uero periculo uacātes. Cæterū febres μὴ διαλείποντες, nō intermittētes dicūtur, alio nomine Græcis συνεχεῖς uel συνεχέες, ideſt cōtinuæ. Et ſunt ut teſtatur Galenus li. 1. Epid. conſt. 1. Cō. 24. οἱ μὴ λήγουσι εἰς ἀπυρεξίαν, quæ ad integritatē, ſeu ut conſueta ſcholarū uoce utamur, in febricitationē non deſinūt. Intermittētes autē, quas Græci διαλείποντας nomināt, Galeno eodē in loco teſte, ſunt quæ à uigore ad integritatē redeūt. De cōtinuis itaq; febribus, nō quidē omnibus, ſed ijs dūtaxat quæ tertio die uehemētiores fiūt, prima huius aphoriſmi parte Hippocrates agit. Diligēter autē hic cogitādū erit quas uocet febres cōtinuas quæ tertio die uehementiores fiūt, quādo nullus interpretum quos ego uiderim, uno dempto Galeno, idipſum rectè explicauerit. Sic autē appellat ſemitertianas uocatas Latinis, ἡμιτριταίους autem Græcis: quippe hæ ſunt continuæ et non intermittentes, tertioq; die ualidiores. Quod in primis confirmant ea quæ li. 1. Epide. loco paulo antè citato ſcribit Hippocrates, inquiens. φρικώδεες πυρετοὶ, συνεχέες, ὀξέες, τὸ μὲν ὅλον οὐ δια-

Febres non intermittentes.

Continuæ.

Intermittētes febres.

Febres cōtinuæ tertio die uehemētius affligētes quæ.

λείποντες. ὁ δὲ τρόπος ἡμιτριταῖος, τὴν μὲν μίην κουφοτέρην, τῇ δ' ἑτέρῃ ἐπιπαροξυνόμενοι, καὶ τὸ ὅλον ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ἐπιδιδόντες. Febres horridæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes. Forma autem erat ſemitertiana, uno die leuiores, altero autem grauius inuadētes, & in ſumma acutiores euadentes. Quibus ſanè uerbis Hippocrates manifeſtè aſſerit, ſemitertianas eſſe febres continuas, acutas, et tertio die grauius affligentes. Quinetiam Galenus lib. 2. de Diffe. feb. cap. 8. diſerte ſemitertianā ex numero continuarum eſſe, eāq; ex tertiana intermittēte, et quotidiana continua compoſitā tradit iiſce uerbis. Neceſſe eſt igitur, ſi horrida ſimul atq; cōtinua ſit ſemitertiana futura, ex duabus ipſam febrib. generari, quarū altera ſit intermittens, altera uero continua. Atq; idcirco tertiana quidem cū quotidiana continua confuſa facit ſemitertianā. quū neq; utraq; cōtinua, neq; utraq; intermittēs, huiuſcemodi queat febrē generare. Vna igitur ſola miſtio relinquitur ex quotidiana intermittente, & bilioſa continua, quæ & ipſa poteſt continuam ſimul atq; horridā febrem efficere. Hæc ille. Porro febris quæ talem formā repræſentat, qualem in paulo antè citata ſententia Hippocrates expreßit, exquiſita ſemitertiana dicitur. Quippe duplex eſt ſemitertiana, exquiſita, & non exquiſita, quod teſtatur Galenus loco ſuprà citato in hunc modum ſcribens. Febris quæ ex tertiana & quotidiana continua compoſita eſt, quam ſemitertianam appellamus, aut flauā bilem exuperantem habet, atq; ob id in eo ſunt tertianæ febris ſymptomata maiora: aut hæc quidem parcior, pituita uero abundantior, atq; idcirco quotidianæ continuæ affectus firmiores: aut neuter horum humorū alterum uincit, ſed ambo æqui potētes exiſtunt. Exquiſita quidem ſemitertiana ex æquali duarum febrium mixtura compoſita eſt. Atqui non exquiſita eſt, ubi aut bilem, aut pituitam habet præpotentem. Præterea ſemitertianam ad integritatem non uenire, atq; adeò eſſe continuam, perſpicue li. 1. Epide. conſt. 3. Comment. 5. iis uerbis ſignificauit Galenus. Quæ ad integritatem non uenit, ſed horridas primo quidem die facit repetitiones, altero ſimplicem unam acceßionem obtinet, ſemitertianam appellamus. Sic etiam Galenus lib. 2. de Differentiis feb. cap. 8. in exquiſita ſemitertiana altero die tertianam & quotidianam ſimul inuadere,

Semitertiana.

Semitertiana duplex.

uadere, altero uero solam quotidianã affligere scribit: ut nõ sit mirum, uno die hanc ipsam esse leuiorem, altero uero grauiorem. Et paulo pòst inquit, Nullam ex ijs febribus quæ ad integritatem desinunt, semitertianã uocat Hippocrates. Quod ideo pluribus inculco, ut studiosi clare intelligant, de Hippocratis sententia nullam esse earum quæ ad integritatem ueniunt febrium semitertianam dicẽdam, quum hæc ipsa sit continua, & minime intermittens. Habet totum circuitum, ut testatur Galenus li. 1. Epide. sect. 1. Com. 23. plurimum octo & quadraginta horarum, quod spacium est duorũ dierum. Hanc in libello de Typis uocat cum adiectione semitertianam magnam, idq; ex sententia Agathini, qui, ut testatur Galenus lib. 2. de Feb. diffe. ca. 8. omnes quæ protenduntur febres nominauit semitertianas, ut distingueret eam ab exigua & media, quarum primam Galenus proprie uocat tertianam productã simpliciter, alteram uero longius productam tertianam appellat, ut in annotationibus in Galeni Cõmentarios latius dicemus. Hinc est quod in libello de Typis semitertianam non semper esse continuam scribit, sed etiam intermittentem. Quia ibidem semitertianas non solum continuas, ut Hippocrates ipse, sed etiam intermittentes alias, quẽadmodum Agathinus fecit, quas productas alibi, & in Commentarijs huius aphorismi nominare solet, uocat. Quod autem Hippocrates diuersum sentiat, testatur metipse Galenus lib. 1. Epide. consti. 3. comment. 5. inquiens. Quî itaq; in uenientibus ad integritatem semitertianam esse Hippocratem sequens dices? (quasi dicat minime.) Atqui sanè qui aiunt, si horas quatuor & uiginti quis febre uacet, mediam eum semitertianam habere, in numero talem habent febrem intermittentium. Sic etiam qui mediam & exiguam à magna horarum numero distare ferunt, studentes utramq; ad integritatem deducere, ab Hippocratis sensu discedunt, dũ in febribus intermittentibus ponunt semitertianam. Hactenus Galenus. Nunc itaq; omnibus perspicuum esse puto, semitertianã esse febrem non intermittentẽ, & de ea in prima huius aphorismi parte loqui Hippocratem. Quod euidentißimum etiam fit ex eo quod ait, hanc esse periculosam & letalem. Hoc enim non nisi de semitertiana posse intelligi, diserte monstrat Galenus in Commentario iam citato,

Semitertiana magna.

,, in eum scribens modum. Letalem igitur eße semitertianam aperte
,, ipse Hippocrates dixit. Febrium uero ad integritatem redeuntium
,, nullam esse letalem, diserte in aphorismis demonstrauit inquiens:
,, Quæcunq; febres non intermittentes tertio die uehementiores fi-
,, unt, periculosæ. Quoquo autem modo intermiserint, quod pericu
,, lo uacent, significant. Quomodo igitur quispiam Hippocratem
,, secutus dixerit, semitertianam esse e numero febrium quæ ad inte
gritatem desinunt? Hæc ille. Satis autem constat quod præsentem aphorismum, quẽ hoc loco citat, de semitertiana loqui statuat Galenus, quandoquidem & illic Hippocrates sic scriptum de semitertiana reliquerit, καὶ ἔστι τῶν λοιπῶν οὗτος θανατωδέστατος. Est hæc præ alijs maxime letalis. Esse autem hanc præ reliquis febribus quæ tertio die fortiores fiunt, maxime letalem, nihil mirum, quum continua sit, atque adeò naturam, sicuti aliæ quæ intermittentes sunt, quiescere non permittat. Huc accedit quod, quemadmodum Galenus in libello de Typis scribit, non solum stomachum, et neruosam eius partem attingat, sed etiam lethargicas animi delationes, attonitasq; uigilias inuehat. Interim & ad syncopen usque corpus discutiat, linguam ualide siccet, animiq; defectionem

Error interpretum.

efficiat, uehementer ea quæ in alto sunt commouens. Ex ijs quæ diximus, omnibus perspicuum esse iudicamus, eos errare toto cœlo, qui Hippocratem hoc in aphorismo μὴ διαλείποντες, id est non intermittentes, febres ardentes intellexisse tradunt: quum huic interpretationi hæc uerba, διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, hoc est tertio die uehementiores redduntur, manifeste aduersentur. Quippe ardentes febres secundo die ualidiores esse oportet, utpote in quibus tertio die noua semper incipiat acceßio, atq; uigor in secundum incidat diem.

Philothei erratum.

In hoc sanè errore Philotheus etiã uersatur, qui in huius aphorismi explicatione sic scriptũ reliquit. μὴ διαλείποντες γὰρ οἱ συνεχεῖς εἰσιν, ἀλλὰ συνεχῶν ἐκείνων τῶν καυσώδων πυρετῶν. Quẽ miror cur reprehẽdat Musa, quũ tamen Hippocratis uerba, non intermittẽtes, haud aliter quàm ipse interpretetur, non intermittentes hic ab Hippocrate dici eas febres asserens, quarum materia in uenis continetur. Nam semitertianæ materia, quum ex tertiana intermittente, & continua quotidiana composita sit,

ta ſit, ut compræhenſum eſt, partim extra, partim intra uaſa exiſtit. Vt autem ſemitertiana, utpote continua, eſt periculoſa, ita intermittentes tertianæ ſunt ſecuræ. Proinde ait, quoquo autem modo, hoc eſt quantocunq; tempore, uel per maius ſpacium, uel per minus (ſunt enim uariæ earum febrium intermittentium quæ tertio die fortiores fiunt differentiæ, ut in annotationibus in Galeni Commentarios dicemus) intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant. Eo enim tempore, quo uacant febre, uirtus ſe recolligere poteſt.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Intermittere.) Græce, διαλείπειν. Quod uerbum nihil aliud ſignificat, quàm ad integritatem uenire, quemadmodum Galenus etiam in libro de Morborũ temporibus, ubi præſentem citat aphoriſmum, aperte monſtrat. Integritatẽ autem uocamus id, quod Galenus & alij Græci ἀπυρεξίαν nominant. In tertianis legitimis.) ὡς ἐν τοῖς ἀκριβέσι τριταίοις, ut in exquiſitis tertianis. Porro pro illorum & ſequentium uerborum intellectu pleniore ſciendum eſt, febrium intermittentium quæ tertio die acceßionem habent, Galeno libro 2. de Diffe. feb. cap. 8. & libro 1. Epide. conſti. 3. Comment. 5. teſte, tres eſſe differentias. Quædam enim breue acceßionis tempus obtinent, & intra duodecim horas ceſſant, inuaduntq; cum rigore, & per ſudores, bilisq; uomitiones, & per infernas bilioſas excretiones ſoluuntur. Atque hæ quidem tertianæ exquiſitæ appellantur. Quædam ijs diuturniorem acceßionem habent: & hæ non amplius exquiſitæ, ſed ſimpliciter tertianæ nominantur. Quæ uero acceßione in longius tempus protracta intermißionem minorem habent, tertianæ productæ ſeu extenſæ uocantur. Et hæ ſanè plurimam in eo quod magis & minus obtinent differentiam. Nam licet interdum aliquam ſimpliciter extenſam nominare, quæ utiq; uigintiquatuor horas in acceßione cõſumpſerit, reliquas febris expertes habet. Hanc Agathinus, ut teſtatur Galenus in libello de Typis, & lib. 1. Epide. exiguam ſemitertianã appellauit. Aliquã uero ſufficienter extenſam, quæ ſcilicet uſq; ad triginta extenditur horas. Ad hæc aliquam in longius tempus

Integritas.

Febrium intermittentium differentiæ.

pus productam, quæ nimirum ad triginta ſex horas protenditur. Et hæc Agathino media ſemitertiana eſt uocata. Aliam in plurimum, ſeu longiſsimum tempus extenſam, quæ uidelicet ad quadraginta, & plures nonnunquam producitur horas. Hæc ille. E quibus ſanè uerbis lux accedit præſenti Commētario, & omnibus perſpicuum fit, non recte in Græco Aldino codice legi, ἐὰν δὲ μακρότερος, ὡς ὡρῶν, εἰ τύχει, ιη ὑπάρχει. quum potius ita legendum ſit, ἐὰν δὲ μακρότερος, ὡς ὡρῶν, εἰ τύχῃ, ιη, ἢ λ, ὑπάρχειν. ſi uero longior fuerit, ut ſi ad decem et octo, aut triginta prorogari contingat. Nam hæc lectio cum paulo antè citatis Galeni uerbis per omnia conuenit, ut ſcilicet tertianæ exquiſitæ acceſsio ſit duodecim horarum: tertianæ ſimpliciter, decem & octo: extenſæ ſimpliciter, uiginti quatuor: ſufficienter extenſæ, triginta: longius extenſæ, triginta ſex: longiſsime extenſæ, quadraginta, & interdū plures. Quare plurimum hoc loco Muſa errat, qui Aldini codicis lectionem noſtra hac ueriorem eſſe, nec particulam Triginta addi poſſe contendit, quod in tertianis acceſsiones ad triginta horas nunquam peruenIant. Falſiſsimum enim eſſe, ex Galeni uerbis paulo antè citatis ſatis conſtat, qui tertianas aliquas ad quadraginta horas, et ultrà ſuas acceſsiones producere diſertè aſſerit.

Græcus Aldinus codex emendatus.

Muſæ ſentētia erronea

APHORISMVS XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι ἢ φύματα, ἢ εἰς ἄρθρα πόνοι γίνονται.

Quos diuturnæ febres exercent, ijs uel tubercula, uel dolores in articulis fiunt.

FEbres diuturnas magna ex parte per tubercula & dolores in articulos decumbētes finiri, hoc aphoriſmo Hippocrates docet. Non autem temere dicit, longas aut diuturnas: quippe acutæ magis per ſudores finiuntur, ut dictum eſt aphoriſmo 36. huius ſectionis, quàm tubercula. Per tubercula uero hoc loco omnes tumores ex quacunq; corporis parte erumpentes intelligit. Aliàs enim eos tantum tumores qui in glanduloſis partibus fiunt, hæc uox ſignificat, ut dictum eſt aph. 15. ſectionis primæ. Dolores autem diximus, quos ipſe πόνους appellauit. Per hos autem nihil aliud intel-

Diuturnæ.

Tubercula

Dolores.

intelligere oportet, nisi ἀποσκήμματα, hoc est decubitus, aut illapsum noxiorum humorum in articulos, quod ad eos, Galeno etiam in Commentarijs teste, & dolor, & noxa sequatur. Quare autem tubercula, & decubitus in articulis fiant, abunde in Commentarijs suis Galenus exponit. Cæterum Aldinus codex, & reliqui ferè omnes hoc loco legunt, ἢ φύματα ἐς ἄρθρα, ἢ πόνοι γίνονται. sed perperam. Hanc enim lectionem imperitus aliquis librarius, qui legitimum describendo turbauit ordinem, nobis peperit. Legendum itaque erit, ἢ φύματα, ἢ εἰς ἄρθρα πόνοι γίνονται. Nam quum tubercula in omnibus, ut comprehensum est, corporis nascantur partibus, nulla ratione ad articulos tantum referri, ac contrahi debent. Accedit, quod Galenus etiam in Commentarijs hanc lectionem probat, eamq; Leonicenus in sua conuersione est secutus: omissa tamen particula Vel, quæ commode omitti haud potest.

ἀποσκήμματα.

Græci Hippocratis codices emaculati.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Par igitur est & tubercula.) Adijciendū, in ipsis. quippe Græcè legitur, εἰκὸς οὖν ἐστιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ φύματα γίνεσθαι, par igitur est in ipsis etiam tubercula fieri, quando uidelicet ualida facultas humores ad cutem protrudit, ut dictum est apho. 15. sectionis primæ.

Et ad articulos superfluitatem, &c.) Græcè est, καὶ κατασκήπτειν εἰς ἄρθρα τὸ περιττόν. Quibus utiq; uerbis manifestè innuit, in articulis fieri ἀποσκήμματα, hoc est decubitus. Nam κατασκήπτειν est cum impetu & cum quadam noxa illabi & decumbere. Hinc ἀπόσκημμα nihil aliud est, Galeno lib. 2. de Arte curandi ad Glauconem teste, nisi humorum, loco quem prius infestabant relicto, in alterum confluxus & progressus. Causam autem cur magis ad articulos decumbant, diximus suprà in explicatione aphorismi trigesimi primi, & illic in Cōmentarijs Galenus. Vterq; intellectus habet rationem.) Græcè, ἑκάτερον ἔχει τινὰ λόγον, neutrū ratione caret. Ad abscessus.) Græcè, ἄμφω γὰρ ἕπεται τοῖς ἀποσκήμμασιν, utrunque enim horum decubitus sequuntur. Quomodo autem abscessus & decubitus differant, Galenus loco paulo ante citato abunde ostendit.

κατασκήπτειν.

ἀπόσκημμα

APHORISMVS XLV.

Ὁκόσοισι φύματα, ἢ πόνοι ἐς τὰ ἄρθρα ἐκ πυρετῶν μακρῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula, uel in articulis dolores post diuturnas febres fiunt, ij pluribus cibis utuntur.

Hippocrates in eo qui hũc præcedit aphorismo, de tuberculis et aposcemmatis egit quæ in diuturnis febribus accidere solent. Nũc de ijs uerba facit, quæ à prædictis febribus oriũtur, eorundemq; causam exponit dicens: Quibus tubercula, uel in articulis dolores: sic enim legendum, & non φύματα ἐς τὰ ἄρθρα, *ut habet Aldinum exemplar causam eiusce rei in præcedentis aphorismi enarratione exposuimus. Per dolores autem hic perinde ut antea* ἀποσκήμματα *intelligere oportet, quod scilicet illa dolor comitetur. Hinc est quod Philotheus dicat,* ὅθεν εἰ μὲν πρὸς τὰ ἄρθρα ἐνεχθῶσιν, γίνονται ἀποστάσεις, καὶ ἐκ τούτων πόνοι*. unde si quidem ad articulos humores decubuerint, abscessus fiunt, & ab ijs dolores. Post febres longas fiũt: quippe* ἐκ *hoc loco idem quod* μετὰ *significat, ut suprà etiam in enarratione aphorismorum 40. et 41. huius sectionis monuimus. Et hinc quidem manifestum fit, Hippocratem de ijs loqui in præsentiarum, qui à febribus conualescunt. Quare hæc uerba temere in aliquibus tũ Græcis, tũ Latinis codicibus omissa sunt. Hi pluribus cibis utuntur. Neq; enim alia causa subesse potest cur prædicta symptomata accidant, quũ iam in hoc sint, ut è morbo conualescant. Si itaq; conualescunt, noxios humores qui morbũ ipsum procrearunt, expulsos esse necesse est. Quapropter quũ iam tubercula &* ἀποσκήμματα *fiant, à redundantia aliqua nascantur oportet, quæ quidẽ non aliunde nisi à pluribus cibis, quos conficere nõ possunt, generatur. Quippe quũ supra mediocritatẽ aut uiriũ proportionẽ hos ingerũt, fieri haud potest ut recte concoquant: igitur multa excrementa coacerueent necesse est. Quæ si ad cutẽ protrudũtur, tubercula: sin ad articulos,* ἀποσκήμματα, *atq; adeò dolores efficiũt. In Cõmentarijs Galeni non est quod annotemus, nisi quod initio ubi interpres conuertit de conualescẽtibus, adijciendũ erit è morbo. Græcè enim est* ἀναλαμβανομένων ἐκ νόσου*. Aliqui etiã codices pro* συμπτώματα*, legũt* πλεονάσματα*, nullo sensus discrimine.*

Dolores.

ἐκ.

Apho-

APHORISMVS XLVI.

Ἢν ῥῖγος ἐπιπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

Si rigor incidit febre non desinente, ægro iam debili letale est.

DE pernicioso in febribus rigore hoc in aphorismo Hippocrates loquitur: qui fit, Galeno li. 2. de Sympt. causis ca. 8. teste, quũ natura insurgit quidẽ contra res noxias ut easdẽ expellat, sed uicta cadit extinguiturq́;, ut hoc nomine necessariò perniciosum reddatur symptoma. Variant uero plurimũ codices Græci. aliqui enim ἐπιπίπτῃ, alij ἐμπίπτῃ, alij uero ἐπιπέσῃ habent. Quid uero referat hoc uel illo modo legatur, Galenus in Commentarijs suis abunde exponit. Rigorem autẽ esse inæqualẽ uniuersi corporis concußionem, conquassationem ue, antea est à nobis dictũ. Is itaq; si incidat febre non desinente, neq; enim διαλείπειν, ut commemoratũ est suprà in annotationib. nostris in Com. 43. huius sectionis, aliud est quàm ad integritatẽ uenire. quod non temere adiecit Hippocrates, quia si febris à rigore desinit, etiamsi facultas debilis est, nihil est periculi, quod scilicet uirtus ipsa, morbo iam profligato, facile reparari queat. Hinc est quod infrà dicat, In febre ardente rigore superueniente, fit solutio febris. Cur autẽ dixerit Hippocrates, ægro aut corpore debili, Galenus in Commentarijs explicat copiose, ita ut nostra enarratione hoc loco non sit opus.

Rigor perniciosus in febribus quando fit.

Rigor.

Διαλείπειν.

aph. 58. huius sect.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Si inciderit, & si incidat.) Græcè, ἢν ἐπιπέσῃ, καὶ ἢν ἐμπίπτῃ. An mors, an iudicatio.) Græcè est, εἴτ' ὄλεθρος, εἴτε χρηστὴ κρίσις ἀκολουθήσειν, an perniciosa, an optima iudicatio sequatur. Rigoris agitationem.) Quia si superuacua febre permanente excernuntur, humorũ redundantia significatur. Ea uero existente in corpore, ut sæpius rigor incidat necesse est. Non potest autem crebram istã rigoris agitationẽ imbecilla facultas ferre. Nã & sicuti mala causa uim corporis, etc.) Græcè est, καὶ γὰρ ὡς αἴτιον κακὸν ἅψεται τῆς δυνάμεως, καὶ σημεῖον ἔσται μοχθηρὸν, ἐνδεικνύμενον ἀρρωστίαν ἐσχάτην αὐτῆς. Nã ueluti causa mala facultatẽ lædet, et malũ signũ erit, extremam illius imbecillitatem indicans.

 Apho-

APHORISMVS XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες πᾶσαι κακαί. ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαὶ, καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & biliosæ omnes malæ. Si uero bene excernuntur, bonæ, & per alui deiectionem, & per urinam. At si nihil eorũ quæ conferunt per hæc loca excernitur, malum est.

Hic aphorismus ad eam artis partem pertinet quæ futura prædicit, quippe quid sit ex prauis excreationibus prædicendum monstrat. Inquit enim Hippocrates excreationes, neq; enim ἀποχρέμψιες *uox Græcis, Phauorino teste, aliud significat quàm* ἀποπτύσματα, *hoc est expuitiones. Quinetiam Philotheus* ἀποχρέμψιας *scribit esse* καθάρσεις διὰ φάρυγγος, καὶ τραχείας ἀρτηρίας γινομένας, *purgationes quæ per fauces & asperam arteriam fiunt. Principio itaq; huius aphorismi particulatim, de hoc excreationis genere quæ per os fit, loquitur Hippocrates, dicẽs: Excreationes in febribus continuis, & non intermittentibus, in ijs enim plus quàm in cæteris morbis mali portendunt. In reliquis uero etiam morbis has excreationes malum significare, li. 2. Progno. aph. 43. & sequentibus manifeste Hippocrates ostendit. Liuidæ malæ sunt, quod partium unde excernuntur mortificationem significẽt. Sunt autem liuidæ excreationes, quæ colorem cinericium cum quadam nigredine referunt. Cruentæ etiam malæ, quod uasorũ apertionem portendant. Apertio autem uasorũ in febribus fit duplici de causa, nempe propter uasis imbecillitatem, & erosionem à biliosis humoribus factam. Sunt enim tres* ἀναστομώσεως, *Galeno libro 5. the. meth. teste, causæ, Prima, uasis imbecillitas. Altera, sanguinis ad os uasis cũ impetu ruẽtis copia. Tertia, acris quæpiam extrinsecus sanguini incidens qualitas. Malæ quoque sunt excreationes fœtidæ, aut grauiter olentes, quippe putrefactionẽ significãt.*

[Margin: ἀποχρέμψιες — Liuidæ. — Cruentæ. Apertionis uasorũ in febribus causæ. — Fœtidæ.]

Præte-

Præterea malæ sunt biliosæ, eo quod puram & immodicã bilem præ se ferunt. Omnes itaq; iã dictæ excreationes malæ sunt, quod scilicet in continuis febribus factæ, magnam biliosorum humorum copiam portendant: qui quidem erosionem excitantes, primũ cruentas, dein liuidas, postremum fœtidas efficiunt excreationes. Siquidem initio apertionis cruentæ sint necesse est. Dein ubi calor natiuus sensim extinguitur, sanguisq; extra uasa est, liuidæ fiunt. tandem accedente putrefactione, fœtidæ. Hactenus de prauis excreationibus seorsim locutus est Hippocrates. nunc generatim de tribus excretionibus, ea nimirũ quæ per os fit, et ea quæ per aluũ et per urinã fit uerba facit, inquiens: Si uero excreationes ipsæ bene excernũtur, bonæ. Quia omnes, etiã per se prauæ, excretiones quũ bene excernuntur, ad bonum, Galeno in Commentarijs teste, terminantur. Prauæ autem sunt, quæ prauorum affectuum signa existunt. Bene autem prodeunt, quando partem male affectam expurgant. Quod quidem accidere solet, ubi facta iam coctione exeunt, ægerq; facile tolerat. Excreationes itaque prædictæ, & si per se prauæ sunt, tamen ubi à coctione apparuerint, bonæ esse solent. Sic etiam aliæ duæ excretiones, quæ scilicet per aluum & urinam fiunt, bonæ sunt, si commode prodierint, hoc est, à cõcoctione, & cum ægri tolerantia. Malæ contrà, si ante concoctionẽ exierint, ægerq; difficulter tolerauerit. Atqui si nihil eorum quæ conferunt per hæc loca, os nimirum, uentrem inferiorem, et uesicã excernatur, hoc est, si ea quæ non prodest excerni, prodierint, malũ est. præstaret enim ea retineri magis in corpore, quàm expelli.

Biliosæ.

Prauæ excretiones.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Magis particulatim.) Græcè, λεπτομερέστερον. Et fiunt sæpius.) Addendum, quidem. quippe Græcè est, καὶ γίνονται πολλάκις μὲν, etc. Quibus liquores saniosi.) Græcè est, οἷς ἰχῶρες. Galeno enim li. 3. The. metho. teste, in ulceribus sunt duo excremẽta: unum tenuius, quod Græcè ἰχὼρ appellatur: alterũ craßius, quod ῥύπος, hoc est sordes Latinis dicitur. Recte itaq; hoc loco Galenus ait, ichora affectui nihil conferre, quod scilicet excrementũ sit, atq; adeò ulcus impurũ ac putridum esse significet. Quæ non iuuãt excreta.)

ἰχὼρ.

ῥύπος.

Græcè est, μὴ συμφερόντων ἐκκρίνεσθαι, quæ nõ prodest excerni.

APHORISMVS XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In non intermittentibus febribus si exteriores partes frigidæ fuerint, interiores uero uruntur, & sitim habeant, letale est.

Hippocrates hoc in aphorismo de febre ardente pniciosa, et lipyria uocata agit. Vtraq; enim harũ continua est, quiq; illis correpti sunt, ut ca. 10. lib. de Inæquali intẽperie Galenus testatur, intus et in uisceribus ipsis calorẽ sentiũt, in extremis autẽ partibus uniuersis frigus. Distãt autẽ ea ratione, ut καῦσος κακοήθης ἢ κακοηθέστατος, *ardẽs perniciosa uel perniciosissima, Galeno li. 2. de Iudicijs ca. 7. attestãte, proprie sit quæ ex pulmonis, uẽtriculi, aut iecoris, hoc est partiũ quæ intra thoracẽ & uentrẽ sunt, erysipelatibus nascitur. Lipyria uero, quæ ex internarũ partiũ uiscerum uel phlegmone, eodẽ Galeno li. 2. Prog. Com. 4. autore, oritur. Quã quidẽ differentiam etiã ex Commentarijs Galeni in hunc aphorismũ colligere licebit. Aetius quidẽ li. 5. cap. 88. Lipyriã esse tradit, quãdo in uẽtriculo erysipelas est: Typhodẽ, ubi in iecore: Crymoden, si in pulmone. Sed illic, ut etiã in alijs quibusdã, temere à Galeni discedit sentẽtia, quæ tamen perpetuo Aetij placitis anteferẽda erit. Quod itaq; Hippocrates ait, in febribus non intermittẽtibus, per pleonasmũ figuram dictũ est, ut Galenus etiã in Commẽtarijs monet. Aut ideo, ut disertè significaret hæc symptomata nunq̃ nisi in cõtinuis febribus accidere. Etsi enim in febribus intermittẽtibus, quũ accessio cũ rigore aut frigore inuadit, extremæ corporis partes frigẽt, tamen non hæ tantũ uerumetiã internæ simul frigus sentiunt. Cæterũ partes exteriores hoc loco uocat Hippocrates, quas aliàs extremas appellat. Sic autẽ nominat, ut testis est Galenus Cõmẽt. 1. secti. 7. aphorismorũ, nares, aures, pedes, & summas manus. Quin metipse Hippocrates li. 2. Prog. 4. extremas partes caput, manus, & pedes nũcupat. Interiores autẽ uocat partes, quæ intra thoracẽ et uentrẽ continentur. Cuius rei testis est Hippocrates,*

Ardens perniciosa.

Lipyria.

Partes exteriores.

Interiores.

tes,

tes, q in loco iã citato eas partes esse tradit costas et uentrẽ. Si igitur in febribus cõtinuis extremæ corporis partes frigescũt, id quod fit propter sanguinis sese ad uiscera recipientis, Galeno Cõ. 1. sect. 7. teste, defectũ, interiores autẽ uruntur, et sitim habeant, letale est signum: q aut testis est Philotheus, δηλοῖ φλεγμονὴν εἶναι ἐν τοῖς σπλάγχνοις, ἢ ἐρυσίπελας, significat in uisceribus esse inflammationẽ, uel erysipelas. Proinde non mirũ est ijs qui sic affecti sunt, uiscera partes ue interiores peruri. Quũ enim calor inflãmationis uehemens fuerit, Galeno loco nunc citato attestante, instar cucurbitulæ ad se trahit è toto corpore sanguinẽ. Parũ itaq; tum sanguinis in omne permeat corpus, plurimũ uero eius in parte inflammatione affecta includitur, eaq; de causa thorax et uẽter admodũ calent, sitisq; oritur uehementissima. Rectissime igitur in prognosticis ab Hippocrate dicitur: Si caput, manus, ac pedes frigidi sunt, uentre costisq; calentibus, malũ est. Et alibi: In morbis acutis frigus partiũ extremarũ, malum. In Com. Galeni ubi interpres conuertit, in febribus quæ causones ab incẽdio nominantur, pniciosis: Græcè est, τοῖς ὀλεθρίοις ὑπάρχοντα καύσοις, in ardẽtibus febribus perniciosis accidere. 2. Prog. 4. 7. aph. 1.

APHORISMVS XLIX.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος ἢ ὀσφὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

Si in febre intermittente labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur, si non uideat, nec audiat, imbecillo iã existẽte corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo est.

HOc in aphorismo Hippocrates signa quædã letalia, ab animali facultate motrice et sensifica desumpta, in cõtinuis apparentia febribus enumerat. Pertinetq; hoc nomine præsens sententia ad eã artis partẽ quæ futura prædicit. Non autẽ temere Hippocrates ait, in febre non intermittẽte, quippe in intermittẽtibus, quæ certa quædã interualla, seu statas quasdã intermissiones, in quibus possunt

poſſunt refici uires, habent, hæc ſigna letalia non eueniunt. Rarò enim intermittentes febres mortem inferunt. Si labrum, aut ſuper cilium, aut oculus, aut naſus peruertatur, quod fit quũ animalis facultas motrix patitur. Quippe quando prædictæ partes peruertuntur, diſtorquenturq́;, & ex rectis flexuoſæ fiunt (id enim Græ-

διαστρέφεσθαι.

cis eſt διαστρέφεσθαι) tũc tenſionem quandã conuulſoriã, aut muſculorũ reſolutionem ſubeſſe oportet: quorũ hoc imbecillitatem, illud uero uel inflammationẽ, uel durũ tumorem, uel ſiccitatẽ, uel immo dicam frigiditatẽ portendit. In corporis quidẽ imbecillitate maximã ſiccitatem, quæ ſcilicet conuulſionem inſanabilem accerſit, ſig

2. Pro. 15. nificare ſolet. Hinc eſt quod in Prognoſticis ita ſcriptũ reliquerit Hippocrates: Si palpebra, aut labrũ, aut naſus peruertitur, accedente quopiã reliquorum ſignorum, ægrum morti proximum eſſe ſciẽdũ eſt. Pro eo autẽ quod in hoc aphoriſmo eſt διαστραφῇ, in Pro

καμπύλον.

gnoſticis dixit καμπύλον γένηται. Cæterum καμπύλον, Galeno ibidem in Commentarijs autore, idem quod ῥικνὸν, hoc eſt retortum & curuum ſignificat. Præterea ſi æger non uideat, nec audiat, animalis facultatis ſenſificæ extremam imbecillitatẽ portendit, ita ut non mirũ ſit mortem in propinquo eſſe. Quod uerò adiectũ eſt ab Hippocrate, imbecillo iã exiſtente corpore, non temere factũ eſſe putemus. Quippe propter noxas quæ motrici facultati accidunt, hoc ipſum dixit: quæ non ſemp̱ letales eſſe ſolent, niſi uniuerſi corporis adſit imbecillitas. Nã in reſolutione interdũ labrũ & naſus torquentur, neq; tamen ſtatim mors ſequitur. Hinc eſt quod etiã in prognoſticis adiecerit hæc uerba, accedente quopiã reliquorũ ſignorum. Quod uero ait, quicquid horum fiat, manifeſte ſignificat nõ opus eſſe ut omnia hæc ſymptomata ſemper adſint, ſed ſatis ſit unum aut alterum, uel plura horum apparere, ut mors ſequatur. Quanto autem plura illorum aderint, tanto citius mortem superuenire putandum erit.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Atq; contractis his qui ad eas.) Græcè eſt, τεινομένων τε καὶ συνελκομένων ἐπὶ τὰς ἰδίας ἀρχὰς τῶν εἰς αὐτὰ καθηκόντων νεύρων, extenſis & contractis ad ſua principia ijs qui ad eas nerui perueniũt. Sen

sibi-

ſibilis.) Græcè eſt, αἰσθητικῆς, ſenſificæ, quæ ſenſum efficit. Id enim Græcis eſt αἰσθητικόν. Senſile autem, quod illi αἰσθητὸν uocant, eſt id quod ſentitur, ac ſenſui obnoxium eſt.

APHORISMVS L.

Οκου ἐν πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται, καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente difficultas ſpirandi & delirium accidit, letale eſt.

Difficultatem ſpirandi ac delirium, ſi in continua febre euenerint, ſigna eſſe letalia hoc, in aphoriſmo monſtrat Hippocrates. Pro clariore autem intelligentia ſciendum, difficultatis ſpirandi multas eſſe differentias. Simplicis quidem ſex, nimirũ magna, parua, crebra, rara, uelox, tarda. Cõpoſitæ uero octo, ſcilicet magna & crebra, magna et rara, parua et crebra, parua & rara, magna et uelox, magna & tarda, parua et uelox, parua et tarda. Quas quidẽ ſingulas Hippocrates libro 6. Epid. par. 2. aph. 5. ijs uerbis complexus eſt. Spiritus parui, crebri, magni: rari, hic quidẽ tardus, ille uero uelox. Poſt Hippocratem autẽ eaſdem Galenus in libris quos de Spirandi difficultate inſcripſit pleniſsime explicauit. De qua uero difficultatis ſpirandi differentia hoc in loco Hippocrates loquatur, iam dicemus: Si hæc duo ſymptomata difficultas ſpirandi & deliriũ coniungantur, neceſſe erit Hippocratẽ loqui hoc in loco de magna & rara ſpiratione, quod ſcilicet illa proprium ſit delirij ſymptoma, quemadmodũ in Prognoſticis diſerte ijs uerbis teſtatur Hippocrates: Magnus ſpiritus, & ex longis interuallis, delirium declarat. Idem in Comment. ſuis, & li. 2. de Difficul. ſpirandi, multis argumentis oſtendit Galenus. Quinetiã Philotheus idipſum manifeſte in eũ ſcribens modũ teſtatur, ἐνταῦθα, inquit, περὶ δὲ μεγάλης καὶ ἀραιᾶς ὁ λόγος ἐστὶ τῷ Ἱπποκράτει δυσπνοίας. αὕτη γὰρ τὴν παραφροσύνην δηλοῖ. In hoc aphoriſmo Hippocrati de magna et rara ſpirandi difficultate eſt ſermo. ipſa enim delirium ſignificat. Cur autẽ hæc difficultatis ſpirandi differentia deliriũ portendat, hæc eſt ratio. Quippe ambo hæc, magnitudo ſcilicet et raritas, ſpirationis ueluti oblitæ actionis pathemata ſunt. Neque enim im-

Spirãdi difficultatis multæ differentiæ.

1. Prog. 27

moderatius trahere spiritum, rursusq; immoderatius quiescere est, nisi eius qui neq; quando desinere ab actione oporteat nouit, neq; quando rursus incipere, sed in utrisq; mensuram egreditur, ob ignorationem conuenientis. Quemadmodum igitur delirantes sæpe postulata matula ut meiant, obliuiscuntur interea ut neq; mingãt nisi quis commonefaciat: sic quandoquidẽ & spiratio ipsa animalis actio est, ipsis uero ratio læsa existit obliuiosiores tum circa actiones, tum circa ipsarum interualla fiunt. Ambo itaq; & actiones & quietes longo tempore absoluentes, hoc modo & magnitudinem & raritatem circa totam spirationem pariunt, ut copiosissime lib. 2. de Difficultate spirandi Galenus demonstrat. Si uero seorsim de difficultate spirandi loquamur, delirio amoto, tunc hæc ipsa propter mala quæ instrumẽtis spirationi inseruientibus accidunt, et quæ à Galeno in Com. recẽsentur, euenire solet. Verũ hæc duo symptomata in hoc aphorismo cõiũgit Hippocrates, aitq; esse letalia, quod nimirũ & cerebrũ & instrumẽta spirationis læsa esse significent. Quibus subinde febris accedit continua, quæ & ipsa se sola satis est efficax, ut uires corporis deijciat & prosternat.

APHORISMVS LI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus abscessus q in primis iudicationib. morbũ haud soluũt, eiusdẽ lõgitudinẽ significãt.

HVnc aphorismum tam clarũ & perspicuũ esse scribit Galenus, ut Hippocrate monitore non eguerit. Id quod sanè uerissimum est, modo recte, & ut debet intelligatur, ita nimirum: In febribus, scilicet longioribus, hæ enim per abscessus maxime iudicari solent, abscessus qui in primis diebus iudicatorijs morbum non soluunt, uel à morbo haud liberant, quod fieri solet ubi humores noxij ac morbũ efficientes uniuersi ad locũ abscessus non decubuerint, sed nonnulli intus relicti fuerint, longitudinem morbi significant. Quippe humorũ noxiorum multitudinẽ præ se ferunt, quos unà iudicatione natura expellere haud potuit. Atq; hæc quidẽ legitima est huius sententiæ explicatio, et quæ planè Hippocra

tis

tis mentẽ exprimit. Quapropter temere hoc loco Musa Leonicenũ arrodit, quasi nõ satis recte Hippocratis mentẽ expresserit, eo quod hæc uerba μὴ λυόμενα, qui non soluũt, sit interpretatus, atq; adeò participiũ paßiuũ per uerbum actiuũ reddiderit. Quasi uero λυόμαι uerbũ Græcis interdũ, ut hoc loco, non idẽ quod λυτρόω, id est, redimo, libero, & soluo significet. Quod certe miror non animaduertisse Musam, quũ tamen uulgaria etiam dictionaria idipsum doceant.

Musa temere Leonicenũ arrodit.

Præterea minus recte facit Musa Philotheũ secutus, quod ad abscessus refert, quod ad morbũ potius transferendũ erit. Neq; enim Hippocrates uult quod in febribus abscessus qui in primis iudicationib. nõ soluũtur, seu sanãtur, morbi longitudinẽ significẽt. Quippe fieri non potest ut statim in primis iudicationib. facti abscessus abeant et soluantur, quũ ex craßiore materia cõstent, quæ ut concoquatur et discutiatur lõgiore tẽpore indiget. Quare febre etiã ipsa soluta, longo adhuc tẽpore abscessus durant. Si autẽ febre desinente etiã, non statim euanescũt, sed aliquãdiu donec discutiãtur manent, quomodo igitur si non soluũtur, morbi longitudinẽ, qui iã desijt, significare poßint? Sui ipsius quidẽ longitudinem abscessus haud solutus, non morbi significaret. Proinde quũ Hippocrates diserte dicat, morbi longitudinẽ significant, necesse est ut uerbũ λύομαι actiue interpremur, in hũc sensum quẽ ab initio huius cõmentationis expreßimus, et Galenus etiã in suis Com. affert. In quibus ubi interpres cõuertit ad primas iudicationes, Græcè est κατὰ τὰς πρώτας κρισίμους scilicet ἡμέρας, in primis dieb. iudicatorijs.

Musa Philotheum secutus errauit.

APHORISMVS LII.

Ὁκόσοι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον. ὁκόσοι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Qui in febribus, aut in alijs morbis uoluntariẽ illacrymant, nihil absurdi est. Qui uero nõ uoluntarie, absurdius.

Hic aphorismus è numero illorũ est qui ad præsagiendi artẽ pertinẽt. Nã quid ex oculis illacrymãtibus in morbis medico sit prædicendũ, docet. Qui, inqt Hippocrates, in febribus, aut

ἀῤῥωστία.

κατὰ προαίρεσιν.

alijs in morbis (ἀῤῥωστία enim idem quod νόσος, & ἀῤῥωστοῦντες non aliud quàm νοσοῦντες, Galeno lib. 2. The. metho. cap. 3. teste significant. κατὰ προαίρεσιν, studio, de industria, uoluntarie, consilio. προαίρεσις enim Græcis consilium, propositum, uoluntas, institutum, et iudicium est. Hinc κατὰ προαίρεσιν, καὶ ἐκ προαιρέσεως, idem quod de industria ijsdem denotat) illachrymãtur, nihil absurdum, hoc est minime periculosum. Quippe propter externam aliquam causam, uerbi gratia amici interitum, aut rerum quæ nobis caræ fuerũt amißionem hoc ipsum accidit. Qui uero non uoluntarie, uel ut Celsus lib. 2. cap. 3. conuertit, sine uoluntate, et minime de industria lachrymant, absurdius. Multis autem de causis fieri potest ut sine uoluntate oculi illachrymẽt. Primum à causis externis. uel enim propter pathemata quædam hoc accidit, ut si festuca, aut aliud quippiam in oculum ceciderit, aut oculi palpebrarum asperitate, aut lippitudine laborauerint, aut fluxio aliqua ex capite in oculos decubuerit. Et tum quanquam non fiant citra aliquod oculorum malum, tamen mortem non portendunt, quod scilicet manifestas ob causas fiant. Quare de ijs uoluntarijs lachrymis quæ à causa manifesta fiunt, hic non loquitur Hippocrates. Dein lachrymæ non uoluntariæ fiunt à causa interna, nempe imbecillitate facultatis retẽtricis. De quibus sanè hoc in loco Hippocrates intelligẽdus erit, q. scilicet absurdum quid aut periculosum, mortem nimirum, significent. Propter autem imbecillitatem facultatis retentricis accidere lacrymas tum cognoscimus, si reliqua etiam signa perniciosa accesserint. Quippe ubi cætera se recte habent, lacrymæ illæ sine uoluntate promanãtes sanguinis è narib. profluuiũ potius quàm mortem portendunt. Cuius rei testis est Hippocrates, qui lib. 1. Epide.
» consti. 3. sic scriptũ reliquit. Quibus in acutis febrib. præsertim ar-
» dentibus, præter uoluntatem lacrymæ promanarint, ijs sanguinis
» è naribus eruptionem expectare oportet, idq́; si in cæteris se non
» perniciose habuerint. In ijs enim qui male se habent, non sanguinis
» è naribus profluuium, sed mortem significant. Repetitur hæc Hippocratis sententia multis in locis, 4. præsertim Epid. & 6. libris, Par. 1. aph. 16. ubi multa quidem ad institutum conducentia in nostris Commentarijs reperient studiosi, quæ nunc lubens prætereo.

In

In Galeni Commentarijs nihil est annotatione dignum, nisi quod locus quem citat, est lib. 1. Prog. aph. 13. Et ubi interpres conuertit affectum, Græcè est πάθος, *malum.*

APHORISMVS LIII.

Ὁκόσοισι ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus in febribus iuxta dentes lentores nascuntur, ijs febres uehementiores fiunt.

Hippocrates hoc in aphorismo quid lentores iuxta dentes nati in febribus portendant, monstrat. Non autem temere dixit in febribus, quippe nonnunquam lentores in dentibus citra febres nascuntur: & tum quidē, quod magna ex parte propter lactis aut alterius cibi qui dentibus affigitur comestionem nascuntur, nihil mali, præsertim unde periculum immineret, significat. Diserte autem Hippocrates dixit περίγλισχρα, *hac enim uoce significantur, quæ undiquaq; lentore sunt obducta, aut omni ex parte glutinosa. In lib. 1. de Ratio. uict. acu. aph. 33. Hippocrates eadem* καταγλισχραινόμενα *uocauit. Lentorem itaque dentium non uulgarem innuere uoluit Hippocrates hoc loco, quasi dicat: Quibus in febribus dentes undiquaq; lentore obducuntur, ijs febres uehementiores fiunt. Neq; humiditates ille pituitosiores condensari, atque adeò dentibus affigi possent, nisi ingens febris calor, qui easdem exiccaret, subesset. Philotheus censet lentorem illum fieri in dentibus propter humores frigidos in uentriculo detentos, à quibus uapores sursum & ad dentes delati in eis concrescūt. Atqui præstat ut sentiamus, glutinosa illa à quacunq; causa facta in febribus ipsis affigi dentibus ob immensum calorem qui illa exiccat, ut scilicet glutinosa hæc ab Hippocrate non alia ratione damnentur, quàm quod uehementiam febris præ se ferant. Repetitur hæc sententia in fine ferè libri quarti Epide. ijs uerbis.* οἷσι δ' ἐπὶ τῶν ὀδόντων περίγλισχρα γίνεται, κακὸν ὑποχάσκειν, *quibus dentes undiquaq; lentore obducuntur, malum suspicari oportet. Subaudiendum uero erit, quod hoc loco expresse dixit,* ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, *in febribus.*

Margin notes: περίγλισχρα. — *Philothei sententia.*

APHORISMVS LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπιπολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ διψώδεες εἰσίν.

Quibus tuſſes ſiccæ modice irritãtes in ardẽtib. febribus diu durãt, ij nõ admodũ ſiticuloſi ſunt.

IN hoc aphoriſmo Hippocrates paulo obſcurius cauſam expo nit, cur accidat ut nonnunquã in ardentibus febribus, quas ma xime eſſe ſiticuloſas conſtat, ægri nõ admodũ ſiti afficiãtur. Sitim
4. Vict. *aũt uehementem afferre febrẽ ardentẽ, metipſe Hippocrates alibi*
acut. 4. *ijs uerbis teſtatur: In ardẽte febre lingua fit ſcabra, arida, & præ*
” *nigra, uehemens excruciat ſitis. Inquit autem in præſentiarum*
” *Hippocrates: Quibus in ardentibus febribus, ſitimq; uehe-*
” *mentem afferentibus tuſſes ſiccæ, in quibus ſcilicet nihil expui-*
Tuſſes ſiccæ. *tur, modicè ſeu leuiter irritãtes. Quod certe nõ ab re adiecit Hip pocrates. Quippe ſi uehemẽtes fuerint & aſſiduæ, eq; corporis profunditate prodeuntes, eas quæ iuxta thoracem pulmonemq; ſunt partes calefaciunt, atque inde febrem ſitimq; adangent. Pro eo autẽ quod hoc loco dicitur, leuiter irritantes, Hippocrates lib. 6. Epid. par. 2. aph. 12. ubi ad uerbum propemodum hunc apho*
A uento. *riſmum repetit, ſi nõ à maligno accidunt, ſed à uento, dixit: hoc eſt, aere frigido, qui inſpiratus interdum fauciũ aſperæq; arteriæ locos exaſperat & refrigerat. Nonnunquam etiam toti pulmoni thoraciq; intemperiem affert. Sæpius uero ambo hæc eueniunt, modiceq; ex ijs ſicca tuſsicula uexantur. Diu & longiore tempo-*
ἐπιπολὺ *re durant, hoc ipſum enim* ἐπιπολὺ *uox ſignificat. Sic ſane Ariſto- teles lib. 3. Ethi. ca. ult.* ἐπιπολὺ ἥξει *pro longius euagabuntur, di xit. Neq; uero hoc temere ab Hippocrate eſt adiectum. Nã ſi ſta- tim tuſſes illæ deſinerent, nihil tale quod hoc loco aſſerit fieri Hip pocrates eueniret. Non admodum ſiticuloſi ſunt, aut haud ita mul tum ſiti infeſtantur. Quibus ſanè uerbis Hippocrates minime cõ- tendit, ardente febre laborantes prorſus carere ſiti, idipſum enim impoſsibile eſt: ſed quod non admodum, & prout febris magnitu do exigit, ſitiant. Nam ubi accedit tuſsis ſicca modice irritans, tũ ſitis eorum nonnihil reſtinguitur, ut ſubinde multo minus quàm*

natura

natura & ratio febris exigat, sitiant, idq; propter motum qui in eiusmodi tussi excitatur, atq; semper aliquem ex uicinis locis humorem trahit, quo loca ad asperam arteriam sita madescũt. Hinc est quod Hippocrates li. 6. Epid. par. 2. aph. 12. pro eo quod hic dixit, οὐ πάνυ τι, posuit οὐ κατὰ λόγον, hoc est, non pro ratione febris, aut non secundum proportionem febris. Plura ad pleniorem huius sententiæ intellectum conducentia in Commentarijs nostris reperient studiosi, ad quos eosdem ablegamus.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Ob intemperiẽ instrumentorũ.) frigidã scilicet. Quod Galenus li. 2. de Symp. causis ca. 6. ijs cõfirmat uerbis. Igitur, inquit, id ge "
nus tussis fit refrigeratis respirationis instrumentis. Sed ita affecti "
nihil inter tussiendũ expuunt, neq; uiolenta tussis, neq; coacta, sed "
adeò exigua est, ut & supprimi, & ne eueniat, prohiberi possit. "
Quæ uerba Galeni eo libentius produximus, quod mirifice ad huius aphorismi intelligentiã conducãt. Reliquas duas causas quas in Commẽtarijs hisce affert, eodẽ etiã in loco Galenus cõmemorat.

APHORISMVS LV.

οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ πάντες κακοί, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Febres in adenum tumoribus ortæ, omnes malæ, præter diarias.

DE febribus quæ ex tumoribus adenũ, quos Græci βουβῶνας nominãt, hoc in aphorismo Hippocrates agit. Neq; enim βουβὼν ijsdẽ aliud significat, q̃ tumorem seu inflammationẽ adenũ, βουβών.
aut glãdulorũ, Galeno li. 2. ad Glauconẽ ca. 1. teste. Quapropter Leonicenus hic & alibi sæpe hanc uocẽ minus recte ad inguinum Leoniceni
tantũ adenas tumefactas cõtraxit, quũ omnium adenũ tumorẽ sig erratum.
nificet. Occasionẽ aũt errori huic dedit uox ambigua βουβών, quæ, ut testis est Phauorinus, & locum corporis, & malum denotat, inguina nimirum, & tumorem, ut diximus, adenũ. Omnes autẽ febres in tumoribus adenũ ortas Hippocrates malas esse tradit, præter diarias. Quippe diariæ febres tum fiunt, quum tumores

ipsi

ipsi à causa aliqua externa, ictu uerbi gratia, aut ulcere in parte aliqua uicina iuxta magnas præsertim uenas uel arterias, existente, nascũtur. Est enim proprium & præcipuum febrium diariarum, ut à causa aliqua externa, quam προκαταρκτικὴν Græci uocãt, Galeno li. 1. de Differ. febriũ ca. 7. teste, incipiant, & una die soluantur. Sin aliæ fuerint quàm diariæ, uiscera ipsa, atque adeò partes principes male esse affectas significãt, utpote quæ iam superuacua à se repellant in adenas, ut qui propterea quod sint laxi, & facultates naturales omnium partium minus robustas habeant, prompte hæc eadem suscipiant. Quod lib. 6. Epid. par. 2. aph. 4. ijs uerbis
" Hippocrates significare uoluit: Abscessus, ueluti bubones, signifi-
" cant partes à quibus progerminant et erumpunt. Sed quum etiam
" aliarũ partiũ mali sint, maxime tamen mali sunt, qui iuxta uiscera
" existunt. Proinde quũ cæteræ febres uel ex uiscerum inflammatio
" nibus, uel humorũ malignitate, uel plenitudine, sæpeq; ex pestilẽti
" humore nascantur, ut malæ ac perniciosæ sint necesse est.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Febres omnes diariæ.) Galenus sic eas describit quæ simpliciter ita nominantur, ut diximus alibi copiose. Sui ratione.) quod hoc in loco ait, sui ratione, id initio lib. 9. The. metho. ijs explicat uer
" bis: Et febris diariæ una accessio, uno plurimum die ex ipsius sal-
" tem natura circumscripta. Quippe quæcunq; uel per medicorum
" ignorantiam, uel ægrorum intemperantiam, uel ministrantiũ erro
" rem in eiusmodi febribus, commissa in aliud ipsas genus transferũt,
" hæc suæ naturæ sponte non eueniunt. Hæc ille. unde satis liquet, quod in Thera. methodo dixerit ex ipsius natura, pro eo quod hic ait, sui ratione. Ex tumoribus inguinum.) Græcè, ἐπὶ τοῖς βουβῶσι, ex tumoribus adenum. Sic paulò pòst, dicendum erit tumores adenum, non inguinum, ut conuertit interpres.

APHORISMVS LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγενόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febri-

Febricitanti ſi ſudor crebrò accidit, febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, humiditatemq́ multam ſignificat.

Hoc in aphoriſmo docet Hippocrates, quid ſudor ille cuius ſuprà in aphoriſmo 42. huius ſectionis meminit, qui ſcilicet per uniuerſum febris fit tempus, portendat. Quare commodiſſime hunc ipſum ſecutus fuiſſet, ut Galenus etiam in Commentarijs ſuis monet, quod uidelicet cauſam eiuſdem diſerte explicet. Inquit enim Hippocrates: Febricitanti ſi ſudor crebro & aßidue accidit: id enim hoc loco ἐπιγινόμενος participiū, ut ex 42. aphoriſmi enarratione palàm fit, denotat: non remittente febre, malum. Ratio eſt, quia prorogatur morbus, humiditatēq́ multā portēdit. Duplici igitur de cauſa ſudorē hunc malum eße ſtatuit Hippocrates. Primò, quod febrē non ſoluat, atq́ adeò in longius tempus extrahit, quū non ſit iudicatorius. Dein, quod multam humiditatem ſignificet, quam natura breui tempore concoquere & diſcutere haud poteſt. Multam autem hanc humiditatem non eſſe niſi excrementa humida, quæ in ſingulis partib. naſcuntur, atq́ adeò crebri ſudoris cauſa ſunt, ex ijs quæ in explicatione aphoriſmi 41. dicta ſunt, ſatis conſtat. In Comment. Galeni ubi interpres conuertit, Malus itaque exiſtit quia morbum non ſoluit, quare et ipſum prorogari ſignificat: Græcè eſt, ὅτι πρὸς τῷ μὴ λύειν τὴν νόσον, ἔτι καὶ μηκυνεῖν αὐτὴν δηλοῖ, quia præter id quod morbum non ſoluit, etiam ipſum prorogari oſtendit.

ἐπιγινόμενος.

APHORISMVS LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ, πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ νόσημα.

Qui conuulſione aut diſtentione affligitur, ſi febris ſuccedit, morbum ſoluit.

Hic aphoriſmus rationem eius ſententiæ quæ eſt in ſectione ſecunda ordine 26. exponit, ubi dixit melius eſſe febrē conuulſioni ſuccedere, quàm febri conuulſionē. Quippe febris morbū ſoluit. cuius rei cauſam ſuprà, loco nimirū iā citato, narrauimus. Eā etiā in Commē. exponit Galenus, ut non ſit opus hāc repetere.

Sed mirum est cur hoc loco Hippocrates dixerit ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ, uel ut alij codices habent ἐχομένῳ, à conuulsione aut distentione afflicto uel correpto, quum satis fuisset dicere à conuulsione, nec opus erat subijcere distentionem, utpote quæ ueluti species sub conuulsione tanquam suo genere complectatur? In hac quæstione dissoluenda inepte admodũ se torsit autor commentariorum qui falso sub Oribasij nomine circũferuntur. Quos quidem quod ineptijs multis referti sint, raro citamus. Eũ quidem autorem, quisquis fuit, & si merito Musa hoc loco reprehendit, tamẽ interim dubitationi non satisfacit. Ad eam aũt ita esse respondendum censemus. Hippocratem τέτανον, hoc est distentionem inter conuulsionis species non numerasse, quod in ipsa corporis partes non uideantur conuelli, sed æqualiter antè & retrò, ut in Commentarijs quoq; testatur Galenus, tendi. Hinc est quod peculiare illi sit nomen impositum τέτανος, id est distentio, uel ut Celsus interpretatur rigor, quia uidelicet in ea uniuersum corpus rectà extendatur, & ueluti rigeat. Seorsim itaq; dixit, conuulsione aut distentione, ut nimirum per conuulsionem emprosthotonum & episthotonum intelligeret, utpote in quibus partes corporis uere conuellãtur: per tetanũ uero partes rigẽtes, et in rectũ extensas significare uoluit. De ijs uero cõuulsionis specieb. alibi multa diximus.

Commẽtarij qui Oribasij nomine circumferũtur, multis ineptijs referti.

APHORISMVS LVIII.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ, ἐπιγινομένου ῥίγεος, λύσις.

Quí ardẽte febre correptus est, si rigor successerit, à morbo liberatur.

De rigore qui in ardente febre accidit, morbũq; soluit, hoc in aphorismo Hippocrates agit. Cur aũt rigor succedens ardenti febri eandem soluat, facile cognoscent quibus rigoris causa comperta est. Quũ enim febris ardens non fiat nisi à bile in uenis putrescente, rigor aũt non accidat nisi ubi per sensiles corporis partes bilis ueloci motu defertur, ut in Cõm. suis Gal. etiã testatur, necesse est ut rigore in ardente febre facto, bilis ipsa iã à uenis ad cutẽ translata sit. Quod Galenus lib. 2. de Sympt. causis cap. 7. ijs uerbis confirmat: Nã, inquit, & ardentẽ febrem rigor succedẽs soluit, autore Hippocrate, quod bilis quæ interim in uenis continebatur,

Cur rigor ardẽtem febrẽ soluat.

batur, à natura per carnes ad cutẽ iudicatoriè excutiatur. Et li. 2. de Iudicijs ca. 3. ubi ſic ſcriptum reliquit: In adurentibus febribus ſingulæ acceßiones ad integritatem non perueniunt, quoniã q̃ earũ cauſa eſt humor haud expurgatur, ſed unà cũ ſanguine in uenis cõtinetur. Verũ quãdo in ijs bilis uehemẽtius agitatur, ac ueluti efferueſcit, quũq; à natura inualeſcente impellitur, tunc rigor ſuperuenit, & febris ſoluitur. Nã à febre ardente, inquit Hippocrates, correpto, ſuperueniente rigore, ſolutio fit. Hæc ille. Eſt igitur rigor ſignum ſolutionis febris ardẽtis, non aũt cauſa ſanans, ut nonnulli arbitrantur. Quippe quũ huiuſcemodi rigore correpti poſtea ſudent, atq; adeò bilis ad cutem impetũ faciens per ſudorẽ uacuetur, febre liberãtur. Interdum aũt ad internas corporis partes impetum faciens, uel uomitione, uel alui deiectione eijcitur. Sæpenumero & intrò & forãs eodem die defertur, ut ſimul et ſudore et uomitione, & alui deiectione bilis uacuetur, quemadmodũ copioſius li. 2. de Sympt. cauſis cap. 7. & lib. 4. Vict. acut. morb. Comment. duodecimo, ubi etiam præſentem Hippocratis aphoriſmum citat, Galenus monſtrat. Proinde ardentem febrẽ rigor non ſanat, ſed bilis potius uacuatio quæ illum ſequitur. Sanari quidẽ ſignificat, minime autem ſanat. Cæterum non quiuis rigor ardentem febrem ſanari ſignificat, ſed is tantum qui ſequitur ſigna coctionis, quiq; in die iudicatorio, hoc eſt ſeptimo, fit. Quapropter ſi ſexto die accidit, pernicioſus erit. Suprà enim dixit, Quib. in febribus, ſcilicet continuis, ut ibidẽ hãc ſententiã interpretati ſumus, ſexto die rigores fiunt, ij difficile iudiciũ afferũt. Præterea neceſſe eſt ut rigore illo facto febris deſinat, qppe ubi haud finitur, & uis imbecilla eſt, mortem potius portẽdit, ut dictũ eſt ſuprà in enarratione aph. 46. huius ſect. Et hũc ſanè rigorẽ nulla bilis uacuatio ſeqtur.

Rigor ſignũ ſolutionis febris ardẽtis, non cauſa ſanans.

Nõ omnis rigor ardẽtem febrem ſanari ſignificat. aphoriſ. 29. huius ſect.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

In ſermone de rigore.) Græcè, ἐν τῷ περὶ ῥίγους λόγῳ, in libro de rigore, capite ſcilicet ſexto. Ob flauã bilem.) Græcè eſt, καὶ διὰ τὴν ξανθὴν χολήν, etiã ob flauam bilem. Nam febrem ardentẽ fieri nouimus, &c.) De Hippoc. ſentẽtia, qui li. 4. uict. acut. aph. 1. ſic ſcribit, καῦσος γίνεται, ὁπόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια ἐν θερινῇ

ὥρῃ ἐπισπάσωνται δριμέας καὶ χολώδεας ἰχῶρας ἐς ἑωυτά. ardens febris fit, quãdo æstiuo tẽpore uenulæ exiccatæ, acres & biliosas sanies ad se attraxerint. ἰχῶρες aũt Galenus in Cõmen. suprà iã citatam sententiã interpretatur τὰς λεπτὰς ὑγρότητας, tenues humiditates: et rectißime quidẽ. Nõ est enim ἰχὼρ, nisi tenuis et serosa humiditas, quæ in omnib. existit humoribus, ut diximus alibi. Nõ igitur recte interpres ἰχῶρας simpliciter liquores est interpretatus. Et mirũ admodũ est, cur Musa hanc cõuersionẽ tueri ac tegere conetur, atq; aduersus manifestam Galeni interpretationẽ asserere, Hippocratẽ per ἰχῶρας hoc loco nõ intelligere subtilẽ saniẽ. Hunc enim toto cœlo aberrare, ex ijs quæ diximus hic & alibi satis constat.

ἰχῶρες.

6. Epide. par. 2. Commen. 25.

Musæ interpretatio improbatur.

APHORISMVS LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana exquisita in septem circuitibus, quũ tardissime, iudicatur.

IN præsenti aphorismo quis sit longißimus exquisitæ tertianæ terminus, Hippoc. ostendit. Est autẽ exquisita tertiana, ut alibi quoq; demonstrauimus, quæ ex flaua bile per sensiles corporis partes delata, et sui ipsius naturã purã synceramq; seruãte oritur. Exquisita igitur dicta est, quod ex syncero simpliciq; humore procreatur. Distatq; à notha ac spuria tertiana, quod hæc non à simplici, sed misto humore generetur. Quando enim bilis maxima ex parte pituitæ miscetur, spuria fit tertiana. Cæterũ quib. notis deprehendatur tertiana exquisita, docet copiosißime Galenus lib. 2. de Diffe. feb. ca. 3. & lib. 1. ad Glauconẽ ca. 5. Lib. præterea 2 de Iudicijs ca. 3. Itaq; exquisita simplexq; tertiana septenos circuitus non excedit. Et hoc est quod in præsentiarũ inquit Hippocrates: Tertiana exquisita in septem circuitib. quũ tardißime aut longißime iudicatur. Vt sit sensus: Tertiana exquisita etiãsi lõgißima est, tamẽ in septenis circuitib. finitur. Est aũt circuitus, ut dictũ est etiã sect. 1. aph. 12. similis ad idẽ reditus, hoc est uniuersum hoc spaciũ à primo insultu accesionis unius, usq; ad insultũ alterius. Vt totius circuitus, Galeno in lib. de Morborũ tẽporib. teste, sex sint tẽpora.

Tertiana exquisita.

Notha, seu spuria.

Circuitus quid?

Circuitus totius sex tẽpora.

Primum

Primũ quidem, in quo alget æger. Secundũ, in quo calere incipit. Tertiũ, in quo calor augetur. Quartũ, in quo omnia æqualẽ magnitudinẽ obtinent. Quintũ, in quo calor decrescit. Sextũ, in quo integritas seu interuallũ est. Quod uero tertiana exquisita septẽ circuitus nõ excedat, minime mirũ, quãdo nec humor ex quo cõsistit, crassus est, aut lentus, tenaxúe, ut in quotidianis & quartanis: imò nec admodũ copiosus, proinde facile et cito discutitur. Natura enim maiorẽ aliorũ humorũ molẽ sustinet, ut qui minus irritẽt: à bile uero, ut quæ acris est, utcũq; mole minor sit, patitur, quæq; septem ad summũ circuitib. educi è corpore poßit. Nã interdũ tribus, interdum quatuor, aut quinq; circuitibus, pro qualitate quantitateq; sua, educitur, ut in Commentarijs etiam suis Galenus ostendit.

Cur tertiana exquisita non excedat septimũ circuitum.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Tertiana febris ab ea quæ ardẽs.) Hæc copiosius docet Galenus lib. 2. de Iudicijs, ca. 3. Et lib 2. de Diffe. feb. ca. 1. et 3. Ad quæ loca studiosos ablegamus. Bilẽ plurimã ebulientẽ.) Græcè, τλὼ ξανθὴν χολὴν πλεονάζουσάν τε καὶ ζέουσαν, bilẽ redundantẽ et ebulientem. Tẽpus acceßionis minus multo, &c.) Græcè, χρόνος ἐλάττω πολλῷ τοῦ τῆς ἀνέσεως, tẽpus acceßionis breuius multo. Quod enim in continuis una dies potest.) Quid ijs uerbis innuere uelit Galenus, abũde patebit ex ijs quæ lib. 3. Prognost. Commẽ. 8. scriptũ reliquit, inquiẽs: Quẽadmodũ in febrib. continuis numeramus omnes deinceps dies in prædictionẽ futuræ iudicationis, ita in intermittentib. acceßiones: ut quod in continuis septimus dies ualet, id in intermittentib. septimus circuitus poßit. Ob id igitur tertiana exquisita septem circuitib. non diebus iudicari solet. Quinetiã quod quartus dies à principio numerãti ad septimũ est, id quartus circuitus ad septimũ circuitũ. Quartus enim dies septimi index est. & itẽ quartus circuitus septimi index est. Idẽ etiã tradit lib. 1. Epide. consti. 3. Commen. 20. Rectißime itaque hoc loco ait Galenus, Quod in continuis febribus una dies in iudicationib. uidelicet potest, id in intermittentib. una acceßio. In Prognostico.) Lib. nimirũ 3. aph. 8. Quartanarũ consistentia.) Hoc est, quartanæ febris iudicationes ex numero circuituũ accidũt, non dierũ, eodẽ or-

dine. Breuißimi tẽporis.) Græcè est ὁ μακροχρονιώτατος, longißimi tẽporis. Mirũ itaq; est cur interpres contrario planè sensu uocem hanc reddiderit breuißimi temporis, quum tamẽ constet Galenum diserte docere tertianam febrem exquisitam, etiã longißimã, septem circuitib. finiri. Tertianã aliquando.) Adijciendũ, talẽ. Græcè enim est τριταῖον τὸν τοιοῦτον. Consuetudo.) Addẽdũ, omniũ aliorũ. Quippe Græcè legitur, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔλλησι.

APHORISMVS LX.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ νόσημα.

Quib. in febrib. aures obsurduerint, ijs sanguis è narib. profluens, aut aluus turbata morbũ soluit.

Iste aphorismus prolixa enarratione haud eget, quod abũde à nobis suprà in expositione aphor. 28. huius sect. sit explicatus. Breuiter itaq; hic Hippoc. docet, quod surditas quæ quidẽ stabilis nõ est, adeoq; affectus, sed pathema, per uel profluuiũ sanguinis è naribus, aut alui perturbationẽ soluatur. Febriũ aũt hoc loco meminit, quod in ijs magna ex parte accidat surditas, ob causam à Galeno in Comment. expositã. Sanguis uero è narib. profluuij in 28. aph. Hippoc. mentionẽ non fecit, sed in libello eiusdẽ de Iudicationib. inscripto. Verba illius in enarratione iam dicti aphorismi citauimus. Porro utraq; uacuatione, tã ea scilicet quæ è narib. fit, q̃ ea etiam quæ per aluũ accidit, humorẽ febrem efficientem expelli contingit, quare ut hoc nomine surditas cesset est necesse. Hæc pro intelligenda præscripta Hippocratis sententia sufficere censemus. Reliqua ex Commentarijs Galeni petenda.

Surditatis instabilis solutio.

APHORISMVS LXI.

Πυρέσσοντα ἢν μὴ περισσῇσι ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris dimiserit, reuerti solet.

Hic aphorismus per aliũ insertus uidetur.

Hunc aphorismum Galenus in Comment. non esse Hippocratis, sed subdolè ab alio insertum censet, quod scilicet eas tantũ iudicationes febriũ bonas esse statuat, quæ in dieb. imparib. eueniunt. Quũ tamen constet, febres etiam nonnũquam in parib.

dieb.

diebus recte iudicari. Quare si in uniuersum de omnibus febrib. hic apho. intelligatur, falsissimus erit. Sin illũ ad acutas, atq; adeò cõtinuas tantũ febres quæ in dieb. imparib. iudiciũ habẽt, retulerimus, uerissima erit. De acutis aũt febrib. tãtũ hoc loco Hippocratẽ loqui, Philotheus ijs testatur uerbis. ἐνταῦθα, inquit, περὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων ὁ λόγος τῷ ἱπποκράτει καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν, ἐν περισσῇσιν. ταῦτα γὰρ ἐν περιτταῖς, ἤτοι παρὰ μίαν, παροξύνει. ὅπου ἢ ὁ παροξυσμὸς, ἐκεῖ καὶ κρίσις. Hippocrati hoc loco de acutis morbis sermo est, & hoc manifestũ est ex eo quod ait, in dieb. imparib. hi enim in imparibus, hoc est tertio quoq; diè, uel alternis, accessionẽ habẽt. In quo autẽ die accessio, in eo etiã iudicatio fit. Sẽsus itaq; huius aphorismi is erit. Si acuta febre laborantẽ febris in dieb. imparib. non dimiserit, reuerti solet: sic enim hæc uerba ὑποστρωτιάζειν εἴωθε Celsus lib. 2. ca. 6. conuertit. Hinc est quod suprà quoq; dixerit: Sudores febricitãti ubi incœperint tertio et quinto, et septimo diebus, boni. Quanq̃ uero hæc expositio nihil habet absurditatis, tamen de Galeni sententia præstat ut pro περισσῇσιν, legamus κριτικαῖς, uel κριτικῇς uel κρισίμοις. Sic enim ex particulari fecerimus generalẽ sentẽtiã, quæ ad omnes febres trãsferri queat. Galeno subscribit Philoth. ijs uerbis. ἄλλως τε τὸ ἐν περισσῇσιν ἀντὶ τοῦ ἐν κρισίμοις εἴρηται. ἐὰν οὖν ἐν ταῖς κρισίμοις ἡμέραις ὁ πυρετὸς ἀφῇ, ἀγαθόν. καὶ ἔστιν ἡ ἐξήγησις αὐτὴ ἀναγκαιοτέρα τῆς ἑτέρας, συμπεριλαμβάνουσα τὴν τετάρτην, καὶ τὴν δεκάτην τετάρτην, καὶ εἰκοστὴν, καὶ τεσσαράκοντα, αἵτινες εἰσὶ κρίσιμοι. Quorum quidẽ uerborũ sensus quũ facilis admodum sit, nostra interpretatione haud eget.

De acutis tantũ febribus intelligẽdus hic aph.

aph. 36. huius sectionis.

Aphorismi præsentis correctio.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

An fuerit à quopiã.) Græcè est, καὶ μὴ τῶν παρεγγεγραμένων ἐστίν. et an ex eorũ numero sit, qui subdole inserti sũt. quippe παρεγγράφω Græcis est subdole intersero, et interpono. In Prog.) Lib. scilicet 3. aph. 4. et 5. Libro aphorismorũ.) Secũdo nimirũ, aph. 24. Fida iudicatio.) Quæ alio nomine firma et certa uocatur. Est aũt, Galeno lib. 1. de Dieb. iudicatorijs teste, quæ nunq̃ reuertitur.

παρεγγράφω.

Fida iudicatio.

APHORISMVS LXII.

ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus in febribus morbus regius ante septimum diem accidit, malum.

Excretiones in diebus non iudicatorijs factæ, malæ.

Hoc in aphorismo Hippocrates regij morbi exẽplo, excretiones quæ non fiunt in diebus decretorijs, malas esse ostendit, quod scilicet malorum affectuum sint symptomata. Difficultatem autem aliquam præ se fert, ita ut à paucis sit recte intellectus, adeoq; factum sit ut hinc nonnulli Hippocratem reprehendendi occasionem sumpserint. Ex ijs autem inter præcipuos unus fuit Plinius, qui libro 26. cap. 12. eundem ijs uerbis conuellere ausus est: Hippocrates, inquit, ante septimum diem in febre morbum regium mortiferũ esse signũ docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiã ab hac desperatione. Hæc ille. Quanquam in omnib. propemodũ Plinianis exemplarib. falso legatur, à septimo die, quum idipsum non dixisse Hippocratem ex hoc aphorismo palàm est. Auerrois etiam, ut ad sugillandum fuit promptus, lib. 4. suorum collectaneorum cap. 43. in hunc modum præsentem Hippocratis aphorismũ arrodere uoluit: Quod dicit Hippocrates, icterus ueniens ante septimum diem in acutis febribus, malum, reprobatum est experientia in nostris terris. Hæc Auerroes. Quapropter quum tanti uiri ex hoc aphorismo Hippocratem reprehendẽdi occasionẽ sumpserint, diligenter quæ sit genuina eius expositio, nobis dispiciendum erit. Primum itaq; sciendum, Hippocratem hoc loco non agere de omni ictero, sed de eo tantum qui ex iecoris inflammatione nascitur: id quod ex causarũ morbũ regium efficientium commemoratione omnibus palàm fiet. Quum enim duæ sint præcipuæ causæ morbi regij, quas etiam Galenus in Commentarijs suis recenset: una, quando natura flauam bilem ad uniuersum corpus, et ad cutem effundit. quod interdum fit in morborũ iudicationibus, iecore nequaquam male affecto: altera, quũ iecur male afficitur, id quod trifariã accidere solet, dum nimirũ scirrho, uel inflãmatione, uel obstructione laborat, Galeno in Comment. etiã teste: consequitur inde, Hippocratẽ hoc in loco non nisi de regio morbo qui iecoris inflammationem comitatur loqui, eũq; recte dixisse, quod morbus regius in febrib. scilicet acutis, atq; adeò continuis ante septimũ diẽ factus, malum protendat: quandoquidẽ iecoris inflammationẽ, quã febris

Auerroes ad sugillandum promptus.

Icteri causa.

De quo ictero hic agatur.

febris sequitur, significet. Neq; enim is arquatus color quo uniuersum corpus infectũ est, ex iudicatione nasci potuit, quod hæc ipsa ante septimũ diẽ fieri haud queat. Nã bilis, ut testis est in Commentarijs Galenus, ante septimũ diem iudicatorie ad corpus efferri effundiúe non potest. Id quod etiã Galenus lib. 3. Epid. sect. 1. Cõm. 5. docet: ubi præsentem citans aphorismum, de quodam qui sexto die factus est auriginosus (sic enim legendum, quum Græcè sit ἰκτερώδης, non auginosus) uerba facit, & inter cætera in hunc modũ scribit. Meminisse te oportet eius quod sæpius audiuisti, antequàm concoquatur morbus, neq; ullum alium abscessum, neq; auriginosum recte fieri. Is enim impediri significat bilem, quo minus ex uiscere expurgetur, & per uẽtrem uacuetur, uel propter obstructionem, uel inflammationẽ. Morbo aũt concocto iudicatorie interim natura ad eas partes quæ iuxta cutẽ sunt, excrementũ flauæ bilis, aliorumq; humorum reponit. Quæ quidem Galeni uerba eo libentius citauimus, quod huic nostræ sententiæ magnam afferre lucem uideãtur. Non potest etiam morbus regius de quo hic Hippocrati sermo est, ex ipsa obstructione nasci, quia tum nõ adest febris: nisi biliosi humores redũdantes diutius corpus, Galeno li. 2. de Differ. feb. cap. 5. teste, obsederint. Præterea non ex iecoris duritia, quia is tumor prædurus, ut in Comment. testatur Galenus, est morbus diuturnus, quapropter in eo bilis ante septimũ iudicatoriè extrudi haud potest. Reliquũ est igitur, ut ex inflãmatione iecoris is morbus regius, de quo hic Hippocrati sermo est, ortus sit. Ex ijs itaque omnib. patet, multũ esse sitũ in ijs uerbis ἐν πυρετοῖσι, & πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν. Quippe sæpe euenit ut ex obstructiõe regius morbus nascatur, idq; etiã ante septimũ diem: tamen quia febre uacat hoc malum, letale signũ, nisi quis temere remedia omnia neglexerit, esse haud potest. Facilis nãq; eius regij morbi qui citra febrem accidit, Gal. libro 5. de Male affect. loc. ca. ult. teste, esse solet per cibos & potus extenuãtes, medicamentaq; bilem educentia, curatio. Et hac quidem ratione idem Gal. se multos quidem una die sanasse gloriatur. Cæterum non omnem obstructionem morbus regius sequitur, sed eam tantum quæ obstruit folliculi bilis osculum, quod in iecur extenditur. quod Galenus loco iam citato diserte docet. Quũ

itaq; solum regiū morbū ex iecoris inflammatione ortū consequatur febris acuta, euidentissimum fit omnibus Hippocratem de hoc mali tantum specie in hoc aphorismo loqui, utpote quod letale sit, quia uisceris alicuius phlegmonem præ se ferat. Quid multa? morbus regius ante septimum diem ortus uel ab obstructione, uel ab inflammatione, quod etiam in Comment. confirmat Galenus, fit. Si ab obstructione nascitur, febre uacat, atq; adeò etiam periculo. Sin ab inflammatione, cum febre est acuta, atq; adeò etiam periculosus. Et discernuntur quidem hæ duæ causæ hac lege. In obstructione, ut testis est Galenus loco iam citato, dextrum hypochondrium grauitatis cuiusdā sensus urget. In phlegmone, Hippocrate et Galeno lib. 3. Epid. sect. 1. Comment. 5. testibus, in hypochondrio eodem tensionis sensus existit. Nunc omnib. perspicuū est quod Hippocratē temerè conuellat Plinius, dum scribit se quosdā qui ex eo malo quod ante septimum ortum est euaserint, uidisse. Neq; enim Hippocrates simpliciter asserit, nullos prorsus quibus ante septimum accidit hoc malum euadere, sed solum κακὸν esse, non θανάσιμον dicit. Deniq; non omnem morbum regium ante septimum ortum esse malum ait, sed eum tantum qui in acuta febre oritur. Proinde cum constet eos quibus ex obstructione hoc malum natum est magna ex parte, nisi ut comprehensum est, remedia negligant, euadere: nihil mirum quod Plinius aliquos, quibus ante septimum diē regius morbus accidit, euasisse uiderit. Postremū mirari subit, qua fronte sese hoc loco Hippocrati opponere audeat Auerroes, & impudenter affirmare, icterum in febribus acutis ante septimum diem euenientem non existere malum, experientia esse comprobatū. Quippe quū hic morbus regius à nulla alia causa nisi iecoris inflāmatione prodeat, malū quomodo non portendat haud uideo. Nisi in eā prolabamur amentiā, ut ex iecoris inflammatione nullum uitæ periculū imminere dicamus. Quare utcunq; hic experientiā iactet Auerroes, tamē quū rationi manifeste aduersetur, non est cur non fictā & ementitam esse credamus. Præsertim quū omnib. cōstet, hunc uirum ad reprehendendū & maliciose calumniandum optimos quosq; autores fuisse facilē, ut hoc potissimum nomine, et quod religionis nostræ acerrimus insectator fuerit, parum æquos sibi

Signa obstructionis iecoris.

Phlegmones signa.

A' Plinij iniuria defensus Hippocrates.

Auerrois' cauillum.

ſibi bonos uiros habeat. Porro haud etiã uacat periculo icterus ſi poſt ſeptimũ, idq; in die non iudicatorio, euenerit: id quod Galen. etiã in Cõm. teſtatur. Hinc eſt quod paulo pòſt ita ſcriptũ reliquerit Hippocrates: Quib. in febribus morbus regius ſeptimo, uel nono, uel undecimo, uel decimoquarto ſupuenerit, bonũ, niſi dextrũ hypochondriũ obduruerit: hoc eſt niſi inflammatio aliqua iecoris præceſſerit. In inflãmatione itaq; iecoris, ſiue ante ſiue poſt ſeptimũ diẽ morbus regius oritur, malũ portẽdit. In huius quidẽ aphoriſmi enarratione longiores fuimus, quod nemo interpretũ, Galeno dẽpto, quos ergo ſaltem uiderim, illũ recte ſit interpretatus.

aphoriſ. 64. huius ſect.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Male ſe habente.) Græcè, κακοπραγοῦντος, male affecto. Ipſius uero affectus.) Græce eſt, αἱ κακοπραγίαι δ' αὐτοῦ, mali autem eiuſdẽ affectus, etc. Ante ſeptimũ quidẽ.) Græcè, τὸ μὲν οὖν πρὸ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ante ſeptimũ igitur diẽ, etc. Niſi humores, etc.) In Ald. etiã codice hæc uerba adiecta ſunt, ἢν μὴ ξυνδόσιες ὑγρῶν κατὰ τὴν κοιλίην γίνονται, niſi humorũ per aluũ deiectiones fiãt.

APHORISMVS LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie frigora fiunt, ijs quotidie febres ſoluuntur.

IN hoc aphoriſ. Hippoc. de intermittẽtib. febrib. agit, cauſamq; monſtrat cur hæ ipſæ ad ἀπυρεξίαν, hoc eſt integritatẽ ueniant, dicẽs: Quib. in febrib. quotidie frigora fiũt. Frigora autẽ diximus, quæ hoc in loco ῥίγεα uocãtur, quod ſcilicet hanc uocẽ generatim uſurpet, nõ tantũ pro inæquali totius corporis cõcuſsione, quã medicorũ ſchola priuatim rigorẽ nominat: ſed et pro refrigeratione et horrore, quæ à Græcis κατάψυξις et φρίκη appellãtur. Qua qdẽ ratione uox ῥῖγος ſumpta, quotidianã quoq; intermittentẽ in ſe cõplectitur. Siqdẽ rigor proprie dictus in tertiana et quartana tantũ fit, refrigeratio aũt et horror in quotidiana intermittente, quẽad. teſtatur Gal. li. 2. de Diff. feb. ca. 3. 4. et 5. Et li. 2. de Iudicijs, ijſdem capitibus. Rigoris enim cauſa eſt bilis per uniuerſum corpus mota.

Frigora.

Refrigerationis aūt & horroris pituita putrida per sentiētes corporis partes à natura detrusa, ut autor est lib. 2. de Differ. feb. ca. 4. Galenus. Sensus igitur uerborū Hippocratis iste erit. Quib. in febrib. quotidie rigores, refrigerationes, aut horrores fiūt, ijs quotidie febres soluuntur: hoc est ueniunt ad integritatē, & sine febre sunt, quemadmodum etiam in Comment. exponit Galenus. Quod quidem, ut ibidem testatur idem Galenus, ideo accidit, quia singulis accessionibus humores febres efficientes expurgentur & uacuentur. Quicquid enim humoris efferbuit, in ipsa accessione totū expurgatur, ut hoc nomine febres necessariò ad integritatem ueniant. Quare autem accidat ut febres singulis accessionibus solutæ iterum subinde reuertantur, Galenus in fine suorum Commentariorū docet. Atqui mirabitur forte aliquis, qui fiat ut quotidiana singulis diebus, tertiana uero per tertiū redeat, quū tamen humor ex quo tertiana procreatur, magis sit calidus, atq; adeò ut accēdatur multo promptior & abilior. Huic quidem dubitationi, de Galeni sententia loco paulo suprà citato, in hūc modū occurrendum erit. Singulis dieb. accēditur quotidiana, quāuis minus calida est tertiana biliosa. Nā quū tertiana humorē habeat ut accendatur abilem, ac facile propter eius tenuitatē quicquid ex eodē efferbuit, totū in accessione expurgetur, ut ad puriorē quandā integritatē ueniat, & exiguū aliquod post accessionem putridi caloris uestigiū relinquat par est. Quæ uero in pituita febris accenditur, in accessionū declinationib. non expurgatur, neq; parū eius quod ueluti succensum est relinquit. Hinc fit ut eius intermissio longe sit deterior, & secundæ accessionis inuasio celerior.

Cur febres singulis accessionib. solutæ subinde reuertuntur.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Sicuti aūt quemadmodum, &c.) Græcè est, ὥσπερ ἢ εἰ καθημέραι, quemadmodū aūt ubi quotidie, etc. Remanet tamen.) In uerbis paulo antè ex lib. 2. de Differ. feb. citatis, eandē causam expressit ijs uerbis: Exiguū aliquod post accessionē putridi caloris uestigiū seu seminariū relinquit. Nā quū adhuc biliosorū humorū, etsi nondū putridorū, in corpore sit redundantia, facile à uestigio putridi caloris quod post accessionē relictū est corrūpuntur, succenduntur,

dūtur, putrefiuntq́; : quod ubi factū fuerit, alia fit subinde accessio. Quid multa? Resoluto in prima accessione putri humore, remanet uelut fons quidā, in quo uel postero, uel alio deinceps sequēte die rursus putrescit hūor, q partim relictus erat ex priore accessione, partim ex maiorib. uasis in minora confluxerat, fitq́; noua accessio.

APHORISMVS LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐνάτῃ, ἢ ἑνδεκάτῃ, ἢ τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ. ἢν δὲ μὴ, κακὸν, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus in febribus septimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo morbus regius successerit, bonum: nisi dextrum hypochondrium durum fuerit. Si uero non, malum est, & minime bonum.

IN aphorismo 62. huius sect. dictū est, morbū regiū qui ante diē septimū in febrib. succedit, malum esse. Nūc an ille ipse in febribus post septimum superueniens, bonū aut malum portendat, Hippocrates ostendit inquiens: Quib. in febribus, scilicet acutis. quippe de ijs hoc loco esse accipiendū Hippocratem, ex sequentib. uerbis palàm fit. Quū enim ait, septimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo, nec ultra in commemoratione dierū iudicatoriorū progreditur, disertè se de acutis tantū febrib. loqui innuit, utpote quarū terminus sit dies quartusdecimus. Suprà enim dixit, Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur. Quib. itaq; in acutis febribus, diebus prædictis icterus accidit, bonū. nā illi dies sunt iudicatorij, omnesq́;, quartodecimo dempto, impares: proinde in ijs factus icterus, naturā ipsam flauā bilem unde procreata fuit febris, ad cutē iudicatoriè reposuisse significat. Idq́; uerū erit, nisi dextrū hypochondriū (sic enim conuertendū erat, non iliū, ut Leonicenus & Theodorus fecerūt. Quippe ὑποχόνδριον Græcis partem suprà umbilicū utrinq; ad latera spurijs costis subiectā significat. Ilia uero partes sunt ad os iliū sitæ, Græcisq́; peculiari nomine λαγόνες uocātur, quēadmodū copiosius in enarratione aph. 36. sect. 2. ostendimus) durum fuerit, quia tū φλεγμονὴ ἔστι τοῦ ἥπατος, ait Philotheus,

2. aph. 23.

ὑποχόνδριον.

Ilia.

λαγόνες.

Philotheus, hoc est, iecoris est inflammatio. Quod etiam in Commētarijs suis Galenus ijs uerbis confirmat. Nisi, inquit, dextrū hypochondrium obduruerit, id est, nisi aliquis malus affectus ex his quos antea diximus, uisceri, iecori uidelicet, acciderit. Intelligit enim inflammationē, quæ unus erat affectuū triū quos antea, in Commentario scilicet 62. connumerauit. Quinetiā ex acuta febre quæ comitatur, significari iecur affectum esse phlegmone, satis liquet. Proinde durum fieri hypochondriū dextrū, hoc loco nihil aliud est quàm iecur pati inflammationē. Quippe si durū esset iecur ob scirrhū citra præcedentē inflammationē natum, nulla adesset acuta febris. Quod si uero propter obstructionem obortus fuisset morbus regius, non quidem duritiē, sed grauitatis tantū sensum in dextro hypochondrio páreret. Ex tribus itaq; ijs affectib. quos antea commemorauit Galenus, quū non nisi unū hoc loco intellexerit, inflāmationem intellexisse solummodo perspicuū est. Quod uero deinceps Hippocrates inquit, Si uero non, malum, & minime bonum: pleriq; inepte interpretantur, & ad duritiem referunt, quum ad iudicatorios potius dies sit referendū, in hanc nimirum sententiā. Si uero non in diebus iudicatorijs accidat morbus regius, malū. Quippe tum non lege naturæ factus est icterus, sed morbi magis malitia. Et hæc quidē genuina huius est aphorismi explicatio, et quæ cum enarratione 62. aphorismi huius sectionis planè consentit.

Durum fieri hypochondriū dextrū.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Optimū.) Græcè est χρηστόν, bonū. Dextrū iliū.) Græcè, τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν εἴη, dextrū hypochondriū durum fuerit. Hepati.) Addendū, uidelicet. Græcè enim est, τῷ σπλάγχνῳ ἤτοι τῷ ἥπατι. Expurgato enim in ipso, &c.) Hic locus in omnibus tam Græcis quàm latinis codicib. deprauatus est. emendandus aūt in hunc modū erit, μὴ καθαιρουμένου γὰρ ἐν αὐτῷ τοῦ αἵματος, καὶ τῆς χολῆς μὴ μεταλαμβανομένης ἐκ τῶν φλεβῶν εἰς τοὺς χολωδόχους πόρους, ἐάν τ᾽ ἔμφραξίς τις γένηται κατά τι τῶν μεταλαμβανόντων χωρίων, ἐάν τε φλεγμονή τις &c. Non expurgato enim qui in ipso est sanguine, neq; bile trāslata ex uenis ad meatus bilē excipiētes, siue obstructio aliqua fuerit in locis per quæ trāsfertur, siue inflammatio

Galeni codices emendati.

flammatio, &c. Huic lectioni suffragatur antiquus interpres, qui eum locũ sic conuertit. Quum enim sanguis in hepate non potest mundificari, nisi fel totam amaritudinem sibi commixtam, & choleræ pertinentem traxerit per uias, &c.

APHORISMVS LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa uentriculum uehemens æstus, & cordis morsus, malum.

Hoc in aphorismo Hippocrates quid in acutis febribus æstus uehemens uentriculi, morsusq́; eiusdẽ significet demonstrat, ita ut ad eam partem medicinæ hæc spectet sententia, quæ futura prædicere solet. Inquit igitur, in acutis febribus: de ijs enim hic accipiendus Hippocrates erit, qui magna ex parte per hæc uerba, ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, ut è superiorib. quoq; multis aphorismis constare potuit, uehementes et acutas febres innuit. ἐν τοῖσι πυρετοῖσι. *Circa uentriculũ: nam* κοιλίη *uox etsi duo significat, nempe uentriculũ, et inferiorẽ uentrem, ut alibi copiose docuimus, tamen hoc loco in priore usurpatur significatione, id quod res ipsa de qua agitur abunde monstrat, & Philotheus confirmat, qui in huius aphorismi explicatione inter cætera sic scriptum reliquit,* κοιλίη. κοιλίαν λέγει νῦν τὴν σιτοδόχον, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν καρδιωγμόν, *Cœlian in præsentia partem eam quæ in se recipit cibum, nominat. Idq́; manifestum ex eo quod ait, cordis morsus. Per hanc enim uocem Hippocrates, & alij ueteres, morsum oris uentriculi, quod illi* καρδίαν *uocauerunt, intelligunt, quemadmodum in cap. 34. nostri Compendij, & lib. 3. de Sanan. malis corporis cap. 4. fusius diximus.* καρδία. *Vehemens æstus, de quo nimirum æger mirifice conqueritur, ita ut hæc pars sibi quasi ardere uideatur præ nimio æstu. Et cordis, seu oris uentriculi morsus, malum.* Cordis morsus. *Quippe flauam bilem in uentriculi tunicis ebullientem, Galeno etiam in Commentarijs suis teste, præ se fert. In ijs sanè Commentarijs nihil est quod annotatione nostra indigeat: nisi quod ubi interpres conuertit Palpitat, Græcè est,* τὸ σφύζον, *pulsat. Et ubi est, Nonnulli ipsius*

uisceris

uiſceris motũ: Græcè legitur, ἔνιοι δὲ τῆς καρδίας αὐτῆς, λέγω δὲ τοῦ σπλάγχνου. nonnulli autẽ cordis, dico autem uiſceris, &c. Per hæc quidem uerba ſignificat, ſe per cor nunc non os uentriculi, ſed uiſcus intelligere, hoc eſt eam partem quæ hodie ſic nominatur, & inter principes corporis partes habetur.

APHORISMVS LXVI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὀξέσι οἱ σπασμοὶ, καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In febribus acutis conuulſiones, & circa uiſcera uehementes dolores, malum portendunt.

Quod conuulſiones et uehemẽtes uiſcerũ dolores in acutis febrib. malũ portendãt, idq; non leue quidẽ, hoc in aphoriſmo docet Hippocrates, ut & hoc nomine ſit ex eorũ numero qui ad prædicẽdi artẽ pertinẽt. In acutis itaq; febribus, quæ quidẽ cæteris calidiores ſunt, magisq; exiccant, conuulſiones malũ portendũt. ſiquidẽ has ipſas ex ſiccitate atq; inanitione eſſe ortas neceſſe eſt. Conuulſiones aũt ex ſiccitate natas eſſe malas, nemo eſt qui neſciat, idq; Hippoc. initio quintæ ſectionis per aliquot aphoriſmos diſerte oſtendit. Quinetiã ſuprà dixit, Febrẽ conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionẽ. Malũ etiã in prædictis febrib. uiſcerũ, quæ Græci σπλάγχνα nominãt, uehemẽtes dolores ſignificãt, quẽadmodũ copioſe Galenus in ſuis Commen. oſtẽdit, eiusq; rei cauſam affert, ita ut uberiore explicatione non ſit opus. Vnũ tantũ hic adijciemus, nẽpe quod σπλάγχνα Græcis, ut teſtis etiã eſt in ſuo dictionario Phauorinus, πάντα ἐνδόσθια μέρια, omnes partes internas, lienẽ, iecur, cor, pulmonẽ, et eiuſmodi ſignificant.

In acutis febribus cõuulſiones malũ portendunt.

2. aph. 26.

σπλάγχνα.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Propter incẽdij.) Græcè eſt, φλογώσεως Significat aũt hæc uox, ut alibi etiã demonſtrauimus, omnes calidos & dolorificos cũ feruore præter naturã tumores. Manifeſtũ enim in ipſis.) Scilicet quatuor prædictis, nempe inflãmatione, eryſipelate, uehemẽti obſtructione, & abſceſſu periculum, quod neq; cõuulſioni neceſſariò adiungitur. Quippe poſſunt hæc mala quatuor citra conuulſionẽ accidere,

accidere, & tamen satis ex se habere periculi. Quando febres ipsæ sunt pathos.) Vult dicere Galenus, Hippocratẽ loqui de febribus quæ morbi sunt, non symptomata aliorũ morborũ. Quando autem febres morbi sint per se, & non symptomata, ostendit Galenus lib. 1. de Curãdi ratione ad Glauconẽ, ubi ita scriptũ reliquit. Febres quæ nõ sunt diariæ aut ex inflãmatione, aut humoribus accendũtur. Quæ ex inflãmatione ortũ habent, inflãmatarũ partiũ uelut symptomata sunt, morbusq; à parte male affecta denominationẽ ferè accipit, ut phrenitis, peripneumonia, pleuritis, et alij id genus. Quæ uero ex humorib. accẽdũtur, et eo ipso nomine febres uocantur, & sunt, non aũt morborũ symptomata, sed ipsæ morbi.

Febres interdum morbi, interdum symptomata.

APHORISMVS LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι, ἢ σπασμοὶ κακόν.

In febribus à somno pauores, aut cõuulsiones, malum significant.

Pauores & conuulsiones post somnũ factas malũ portẽdere, hoc loco Hippoc. docet. Inquit enim, in febribus, nimirũ acutis ac uehementibus: siquidẽ ista phrasi magna ex parte Hippocratẽ innuere febres acutas, suprà non semel monuimus. Febriũ uero illorũ meminit, non quod omnes alios exitiales morbos excludat, sed ut significet, hæc symptomata duo ubi in febrib. eueniũt, peiora esse q̃ si citra febres alijs in morbis fierent. Pauores à somno: quia ἐν hoc loco, ut sæpe aliàs, idẽ quod μετὰ id est post denotat. Somnũ aũt non quouis tepore in febribus factũ accipere oportet, quod cõstet eum qui in principio accessionis fit, perpetuo noxiũ esse, ut dictũ est suprà in Commen. 1. Galeni sectionis secundæ: sed eum tãtum qui fit illa hora qua febris declinat. Quod si itaque in declinatione factus somnus, in qua prodesse potissimũ deberet, pauores & cõuulsiones affert, malũ est. Quippe pauores ingẽtẽ melãcholicorũ humorũ copiã, caput per somnũ replentiũ et aggrauãtiũ significant. Conuulsiones aũt pituitosorũ humorũ multitudinẽ portendũt. Aliqui codices, ut ibidẽ monet Galenus, pro φόβοι legunt πόνοι, nonnulli etiã utrasq; uoces habẽt φόβοι καὶ πόνοι, nullo sensus discri

Quis somnus in febribus malus.

Pauores.

Conuulsiones.

πόνοι.

mine, ut ex Galeni Commentarijs liquet. modo πόνος idē hoc in loco quod sect. 2. apho. 1. significet, nempe βλάβην, hoc est noxam seu læsionem, quod Galenus etiam in Commentarijs suis docet.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Antea.) Scilicet apho. 1. sectionis secundæ. Inquit.) Ibidem, uidelicet apho. 2. Labores.) Græcè, πόνους, noxas, quia significant planè βλάβας. Tales afferūt casus, &c.) Græcè est, τοιαῦτα συμπτώματα φέρουσι, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς. talia afferunt symptomata, sed & in ipso ore uentriculi. Sicuti coctionem utiles somnos, &c.) Græcè, ὡς αἵγε πέψεις τοὺς ὠφελίμους ἐπιφέρουσι ὕπνους, perinde ut coctiones utiles inducunt somnos. Quod est quando humores concoquuntur, & crudi haud permanent, tunc utiles & bonos somnos efficiunt.

APHORISMVS LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν. σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus spiratio subsistens, malo est, conuulsionem enim significat.

πνεῦμα.

Subsistēs spiratio.

Offendens spiratio.

QVid spiratio subsistens in febrib. præ se ferat, in hoc aphorismo monstrat Hippocrates. Quippe πνεῦμα hoc in loco, ut alibi etiam non raro apud Hippocratem, idem quod ἀναπνοὴ, hoc est spiratio significat. Subsistens autem spiratio, quæ Hippocrati προσκόπτον dicitur, est, quæ in medio sui interrupta subsistit. alijs interpretibus offendēs nominatur. προσκόπτω enim est offendo, allido. Hinc spiratio offendens, quæ uel intro uel extrà delata subsistit ac interrumpitur. Celsus libro 2. cap. 6. hanc sententiam interpretans, spiritum in faucibus elisum uocat. Verba eius ita habent: „Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, „instat ijs neruorum distentio. Spiratio itaque subsistens seu interrupta in febribus, scilicet uehementibus & acutis, (eas enim hoc genere locutionis innuere Hippocratem, iam sæpe à nobis dictum est) malo est. Ratio, ut metipse ait, quia conuulsionē significat, eamq; ex siccitate ortam, quam quidem febris acuta, mu-

ſculos et neruos thoracẽ mouẽtes plus iuſto exiccans, procreauit.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

In Prognoſtico.) Libro nimirum primo aphoriſ. 27. ubi ait: „ Spiritus frequens aut doloris aut inflammationis in partibus ſepto „ tranſuerſo ſuperioribus indicium eſt. Ibi enim ſpiritus uniuerſam ſpirationem ſignificat. Conuulſioni paratis.) Græcè eſt, ἤδη σπασμωδῶς διακειμένων, iam conuulſoriè affectis. Sicuti cum ipſe dicit, &c.) Hoc loco Galenum temerè ac falſo accuſat Muſa, quaſi minus recte Hippocratem citet, inquiens: Galenus hoc probat per quædam Hippocratis uerba in libro Prognoſticorum, quæ nos apud Hippocratem inuenire neſciuimus. Hæc ille. Quaſi uero ita colligere liceat: Muſa non poteſt apud Hippocratem reperire quod Galenus citat, igitur Galenus in citando Hippocrate eſt lapſus. Etſi enim Muſa in eo loco inquirens ubi nihil tale ſcribit Hippocrates, non inuenit, alius tamen conuenienti ſanè loco hæc uerba Hippocratis quærens, promptè reperiet. Et quidem Galenus non aſſerit hoc ipſum quod ex Hippocrate producit, in Prognoſtico eſſe ſcriptum: ſed ſimpliciter ait, cũ ipſe dicit. Quare locus à Galeno citatus eſt in lib. 2. Epid. ſect. 3. ſcriptus. Et lib. 6. Epide. part. 2. apho. 5. Citat eandẽ ſententiam Galenus in ſect. 6. aphoriſmorum, Comment. 54. eamq; nonnihil ibidem explicat. Quod etiam facit lib. 3. de Difficul. ſpirandi. Multa etiam in noſtris in hanc ipſam ſententiã Commẽtarijs inuenient ſtudioſi, quæ ad plenius eam intelligendã conducũt. Veluti adſpiratio.) Græcè eſt, οἷον ἐπίπνευσις, ueluti iterata ſpiratio.

Muſa Galenum falſo reprehendit.

Quũ dicit.) Libro ſcilicet 2. Vict. acuto. aph. 47. In cuius quidẽ aphoriſmi Cõmentarijs priorẽ ex Epidemijs etiã citat. Eũ uero quẽ nũc producit, lib. 3. de Spirãdi diffi. copioſe enarrat, & exemplis aliquot illuſtrat. Et pro eo quod in præſenti apho. dixit πνεῦμα προσκόπτον, in lib. 2. Victus acut. inquit πνεῦμα προσπταῖον, nullo ſenſus diſcrimine, quũ προσπταίω idẽ quod προσκόπτω ſignificet. προσπταίω.

APHORISMVS LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει. μάλιστα

δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται τοῖσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus urinæ crassæ, grumosæ, & paucæ sunt, haud sine febre, si ab ijs tenues copiose prodierint, iuuant: maxime uero tales exeunt ijs, quibus ab initio, aut non multo pòst, urina sedimen obtinet.

Hippocrates uerba de urinis facturus, initiò rē nobis quæ rarißime accidit, ob oculos ponit, crassam nimirū urinam per initia morbi, aut nō multo pòst apparētē, quæ subinde cōmode admodū in tenuē, eamq; multā cōmutatur. Spectat aūt hic aphoris. ut omnes alij sequētes, ad partē medicinæ quæ σημειωτικὴ dicitur. Cæterū quū quatuor sint in urina cōsiderāda, nēpe consistētia, color, quātitas, et cōtēta, hic triū quidē meminit, et primo quidē consistētiæ, inquiēs: Quib. urinæ aquositas aut cōsistētia crassa est, et grumosa. Hic contētorū meminit: neq; enim urina grumosa alia est, nisi quæ multā crassam subsidentiā, aut in grumos confictā et conformatā habet. Et pauca: nunc tertij, nēpe quātitatis mētio fit. Nihil aūt mirū paucā tū esse urinā: quippe propter craßitudinē fit ut urinæ illæ renes uix et difficulter pertrāseāt, ita ut necesse sit paucā hoc nomine prodire urinā. Quod dicit nō sine febre, manifeste significat eas febres in quib. eiusmodi urinæ apparēt, à multitudine et craßitie humorū eße ortas. Neq; enim urinæ crassæ et grumosæ essent, nisi humores illi craßi febrē efficientes, per urinas pellerentur. Si itaq; in ijs qui febre laborant post urinas crassas, grumosas, & paucas, ἐν τούτων enim idē quod μετὰ ταῦτα significat, tenues copiose prodierint, iuuant. Nam alteratricē facultatē robustiorē nunc factā, et humores illos crassos ita attenuasse, ut maior horum pars sit uacuata, ostendūt. Quod etiā Galenus in Commentarijs testatur. Per tenues uero urinas non accipiēdæ erūt quæ proprie sic uocātur, crudæ scilicet: sed quæ tales dicūtur collatione ad grumosas, ut tenues urinæ hic eædem sint quæ mediocres. Quod Philotheus ijs uerbis cōfirmat, λεπτὸν οὐ κυρίως λεπτὸν, τοῦτο γὰρ ἄπεπτον, ἀλλὰ πρὸς σύγκρισιν τῶν θρομβωδῶν, ὡς εἶναι αὐτὸ σύμμετρον. Hoc autem non temere monemus. ista enim ratione quædā repugnantia

In urina quatuor consideranda.

Vrina grumosa.

Non sine febre.

ἐν τούτων.

Tenues urinæ.

quæ

quæ ſtatim apparet in uerbis Hippocratis, è medio tollitur. Is enim
in libello de Iudicijs, inter alia ſic ſcriptum reliquit. εἰ ἐν ταχέων
παντελῶς λεπτὰ γένηται οὖρα, δύσκριτα καὶ ἀβέβαια τὰ τοιαῦτα. Qui
bus utiq; uerbis Hippocrates damnat planè tenues urinas poſt craſ
ſas prodeuntes, tanquã eas quæ malum, & infidũ, aut incertũ iudi
cium portendunt. In præſenti uero aphoriſmo contrariũ aſſerit,
nempe tenues poſt craßas urinas apparentes iuuare, & bonũ por
tendere. Pro intelligentia igitur pleniori ſciendũ, utrunq; quod ab
Hippocrate eſt dictũ, uerũ eſſe, nec unum alteri pugnare. Id quod
omnib. palàm fiet, modo quid utrobiq; per tenues urinas ſit intelli
gendum, perſpectũ habeant. In libello enim de Iudicijs, loquitur de
urina tenui ſimpliciter dicta. Quod ut diſerte innueret, aduerbiũ
παντελῶς adiecit, ut ſcilicet hoc ipſo omnimodã cruditatẽ ſignifi-
caret. In eo quem nunc enarramus aphoriſmo de urina tenui, non
ſimpliciter & abſolutè, ſed ad grumoſam collata loquitur. Vt ſci-
licet hac ratione tenuis urina non ſit alia, niſi quæ inter craſſas &
omnino tenues media exiſtit. Muſa hos duos locos qui prima facie,
ut diximus, pugnare inter ſe uidẽtur, non recte conciliat de multa
& pauca urina. Maxime autẽ tales urinæ apparent ijs quibus ab i-
nitio febris, ἢ διὰ ταχέων, hoc eſt Galeno interprete, ἢ οὐ μετὰ πο-
λύ γε τῆς ἀρχῆς: id eſt non multo pòſt initia. Philotheus quidẽ inter
pretatur ἢ τῇ πρώτῃ, ἢ τῇ δευτέρᾳ, ἢ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Subſiden-
tiã urina obtinet. Subſidẽtia uero eſt quod in fundũ matulæ deſcẽdit,
ut alibi copioſius diximus. Quod aũt initio aut nõ ita multo pòſt in
urina appareat ſubſidẽtia, id accidit, ut Gale. et Philoth. teſtãtur,
λόγῳ βάρους τῆς ὕλης, οὐ λόγῳ φύσεως, ratione grauitatis materiæ, nõ
lege naturæ. Neq; enim coctionẽ ſignificat hæc ſubſidẽtia, utpote
quæ in principio morbi fieri haud poßit. Actuarius lib. 1. de Vrina
rũ iudicijs ca. 11. ijs uerbis præſentẽ Hippocratis ſententiã efferre
uoluit: Illud ſcire oportet, nõnunq̃ in morborũ fine copiã proflue "
re urinæ albioris et tenuioris, atq; mediocrẽ continẽtis ſubſidẽtiã, "
præſertim cum præceſſerit urina craßior & grumoſior. Hæc ille. "

Hippocratis loca inter ſe prima facie pugnantia.

Muſæ conciliatio improbatur.

διὰ ταχέων.

Subſidẽtia.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Conſiſtentiæ.) Græcè eſt, τῆς ὑποστάσεως, ſubſidẽtiæ. Quare mi

Cōsistentia. σύστασις. συνεστηκώς.

nus recte interpres conuertit, consistentiæ. Quippe consistentia Latinis est, quæ σύστασις, hoc est coitio, concretio, & crassitudo Græcis dicitur, à uerbo συνίστημι, quod cogo, coeo, concrescoq; significat. Vnde est συνεστηκώς, concretus, solidus, compactus, non fluxilis. Habere itaq; ea naturalem consistentiam, Galeno lib. 2. Progno. Commen. 13. teste, dicuntur, quæ neque omnino dura sunt ut lapides, neq; prorsus liquida ut diffluere poßint. Hinc omnibus perspicuum fit, aliam esse consistentiæ quàm subsidentiæ significationem. Inæqualitatem ac diuulsionem.) Græcè, τὸ τῆς ὑποστάσεως ἀνώμαλόν τε καὶ διεσπασμένον. Per hæc autem

Consistentia inæqualis et aspera. βόρβορος.

uerba intelligit subsidentiam inæqualem, quam alio nomine asperam uocant. Talis quidem est quæ sibi continua non est, neq; coacta, sed diuulsa. Cœnosas.) Græcè βορβορώδεα, fœtidas: quia βόρβορος utrunq; & cœnum & fœtorem denotat Græcis. Numisianus.) Is fuit Quinti auditor celeberrimus, cuius meminit etiam lib. 1. de Ana. admi. ab initio statim Galenus. Ab ipso fuisse.) Adijciendum, maxime. Græcè enim est, καὶ διὰ τοῦτο μοι δοκεῖ μάλιστα ὁ ἀφορισμός, &c. Residuum concoquitur.) Græcè est, ἅμα ᾖ καὶ πεφθῇ τὸ κατάλοιπον, concoctum fuerit. Sed medium tenent, &c.) Græcè est, μέσα δ' ἑκατέρας τῆς ὑπερβολῆς, καὶ σύμμετρα ὄντα, sed mediæ inter utrunq; excessum, & mediocres sunt.

Numisianus.

APHORISMVS LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατεταραγμένα οἷον ὑποζυγίων, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus in febrib. urinæ perturbatæ sunt, ueluti iumētorū, ijs dolores capitis uel adsunt, uel aderūt.

IN hoc aphorismo quid urinæ perturbatæ in febribus portēdāt, Hippocrates monstrat. Quanq̄ uero nonnulla exēplaria hanc particulā ἐν πυρετοῖσι, non habent, sed simpliciter legūt, οἷσι οὖρα ἀνατεταραγμένα, tamen meliora omnia eā ipsam minime omittunt. Cui etiā lectioni antiquus interpres suffragatur, et ratio ipsa. Siquidē in febrib. omnibus, Gale. lib. 1. de Iudicijs ca. 7. teste, quoniā uenosi generis sunt mala, ad urinas præcipue respicere oportet. Co-

Vrinæ in febribus respiciendæ.

ctionis

ctionis enim quæ in uenis est, signũ optimũ urina existit. Quod lib. 4. de Tuẽd. sani. ca. 2. testatur clarius, ijs quidẽ uerbis Galenus: De ijs quæ intra uenas sunt, nullũ planè nec manifestũ nec euidens signũ habemus, præter solã urinã. Et ca. 4. idẽ Gale. ait: Vrina eorũ tantũ humorũ qui in uasis continentur nota est. Quare cum hæc lectio uerior sit, factũ est ut et nos hãc secuti simus. Cæterũ notandũ hoc loco erit, quod duæ sint, Galeno lib. 1. de Iudicijs ca. 12. autore, perturbatarũ urinarũ differentiæ. Vna quidẽ, quando turbatæ mingũtur, sed paulo pòst resident. Altera, quũ turbatæ longo tẽpore, aut semper, manent. Quapropter de qua differẽtia hoc in aphorismo loquatur Hippocrates, necesse est consideremus. De altera aũt, nẽpe ea quæ turbida mingitur, talisq́; semper permanet, illũ loqui, ex ijs quæ de earundẽ causa Gale. in Commẽ. affert, euidentissimum fit. Ait enim, eiusmodi fieri urinas, quũ materia crassa ac densa à calore conficitur, concoquitur, aut agitatur. Non potest enim natura hanc ipsam conficere aut concoquere, nisi prius agitatam. Eandẽ uero causam cur urinæ semper turbatæ maneãt, lib. 1. de Iudicijs ca. 12. Galen. affert inquiẽs: Quæ urina semper turbata manet, uigere adhuc quæ in sanguine est agitationẽ ostẽdit. Per agitationẽ uero Galenũ intelligere concoctionem, ex ijs quæ scribit lib. 4. de Tuenda sani. ca. 3. fit manifestissimũ. Ibidem enim ita tradit: Quod si turbida sit urina, qualis iumentorũ uisitur, crudis refertas uenas indicat humorib. non tamen cessare naturã, sed eos ualenter concoquere. Ex his quidẽ locis nemini non palàm fit, Hippocratẽ hoc in aphorismo de altera perturbatarũ urinarũ differẽtia loqui. Quin Galen. in posteriore loco diserte urinæ illius quæ est instar iumentorũ meminit. Quod asserimus, confirmat etiã autor libelli de Vrinis, qui perperã refertur ad Galenũ, ita scribens: Quæ mingitur crassa, & talis permanet, indicat uigorem agitationis quæ est in humoribus crassis & flatuosis, cum qua adest aut affuturus est dolor capitis, propter conturbationem ac euaporationem humorum. Quibus sanè uerbis & turbationis urinarum, & doloris capitis causas exprimit. Porro quum agitatio caloris in urinis, posteaquam etiam mictæ sunt, permaneat, nihil mirum cur turbatæ maneant, Atqui ut Hippocrates planum omnino faceret,

Perturbatarũ urinarũ duæ differẽtiæ.

Agitatio.

quid per turbidas urinas accipiendum esset, adiecit οἷον ὑποζυγίων,
Iumenta. uelut iumentorum, hoc est, equorum, boum, & aliorum animantium quæ iugum ferunt, atque adeò homines in laboribus suis iuuant. Horum nanq; urinæ dum minguntur, turbatæ sunt, atq; subinde eiusmodi permanent, propterea quod uictu tali utuntur, unde craßi humores procreantur. Quibus igitur tales sunt urinæ, ijs capitis dolores aut adsunt, aut aderunt, propter causam antea à nobis, & Galeno in Commentarijs expositam. Quid per κεφαλαλγίας sit intelligendum, alibi est à nobis demonstratum.

ANNOTATIONES IN GALENI COMMENTARIOS.

Obuersæ.) Hoc loco codices Græci propemodum omnes legunt ἀντεταραγμένα, quum potius sit legendum ἀνεστραμμένα. Quam quidem uocem interpres satis obscure conuertit, obuersæ. nam significantius multo dixisset, commutatæ. Quippe Græcis ἀναστρέφω interdum idem est quod commuto. Legendum autem esse ἀνεστραμμένα, & non ἀνατεταραγμένα, uel hinc satis liquet. Nam quid opus fuisset Galeno dicere, Alij aliter hanc sententiam legunt, aut scribunt, si pariter cum eo legissent ἀνατεταραγμένα. Quapropter quum hic diuersæ fiat lectionis mentio, necesse est ut fateamur alios secus quàm Galenum scripsisse & legisse, nempe ἀνεστραμμένα, pro ἀνατεταραγμένα. Et quia sic esse legendum certo affirmabant, coacti sunt ut præsentem aphorismum cum superiore connecterent, quod in eo de contrarijs urinis, nempe tenuibus, agere Hippocratem contenderent. Errat igitur plurimum Musa, qui hoc loco ἀνατεταραγμένα potius esse legendum, quàm ἀνεστραμμένα censet. Contrarias ostendere ijs, &c.) Et hic locus in Græcis codicibus est deprauatus. Aldinus enim codex ita legit, τὰ ἐναντία δηλοῦν τοῖς προειρημένοις τοῖς λεπτοῖς, contrarias prædictis scilicet tenuibus significare, sed falso: quia sic nullus esset relictus Galeno locus reprehendendi eos, qui ἀνεστραμμένα, id est commutatas urinas significare crassas & perturbatas contenderent, quandoquidem idem quod ipse dixissent. Alij Codices pro τοῖς λεπτοῖς, habēt τοῖς θρομβώδεσι, grumosis.

Marginal notes: Galeni codices emendati. — ἀναστρέφω. — Musæ error. — Alius locus Galeni emaculatus.

grumosis. Hanc lectionem secutus est in sua conuersione Leonicenus. Nonnulli legunt, τοῖς παχέσι καὶ θρομβώδεσι. Et neutra quidē harū lectionū à uero abhorret. Præstat tamen, mea quidē sententia, ut ita legamus hunc Galeni locū. καὶ βούλονται τινὲς μὲν τὸ ἀνεστραμμένα, τὰ ἐναντία δηλοῦν τοῖς προειρημένοις, τουτέστι τὰ λεπτά. Et uolunt quidam uocabulum cōmutatæ, prædictis contrarias significare, hoc est tenues. Quod si in hunc modum legatur, non est necesse adijcere παχέσι, uel θρομβώδεσι, ut Musa putat. Sint cū dolore.) Græcè est, ψεῦδος γε μὴν ἐστὶ τὸ τὰ λεπτὰ τῶν οὔρων εἶναι κεφαλαλγικά. quippe falsum est tenues urinas dolorē capitis afferre, aut ostēdere. κεφαλαλγικὸν nāq; est quod capitis dolorē affert, aut significat. Quare interpres perperam conuertit, falsum esse quod tenues urinæ sint cum dolore capitis. Sunt enim interdum urinæ tenues cū dolore capitis. Hinc infrà ait: Quibus urinæ albæ & perspicuæ, malæ: præsertim si in delirantib. appareant. Agitata) Græcè est, καὶ γίνεται τοιαῦτα παχείας τε καὶ πυκνῆς ὕλης ὑπὸ θερμοῦ κατεργαζομένης. & fiunt tales, quū materia crassa & densa à calore cōficitur. Nonnullæ igitur urinæ.) Græcè est, τινὰ μὲν οὖν τοιούτων οὔρων. nonnullæ igitur taliū urinæ. Doliturus est.) Græcè est, οὐ μὴν εἴ τις ἐκεφαλάλγησεν, ἢ κεφαλαλγεῖ: nō tamen si quis doluit, aut dolet. Huc accedit quod si, ut interpres fecit, legamus, doliturus, cū Hippocratis sententia pugnabit Galenus, qui in præsenti aphorismo turbatas urinas esse futuri doloris capitis signa manifestè asserit. Proinde sensus uerborū Galeni is erit. Nō est necesse ei qui doluit caput, aut ei qui iam dolet, esse eiusmodi urinas, turbidas nimirū: quia alijs etiā de causis quàm ex frigidis & crassis humorib. capitis dolor fieri potest. Quū uero urinæ turbatæ adsunt, ut etiā adsit dolor capitis, aut statim futurus sit, oportet. Dolores itaq; capitis sine tali urina esse possūt. atqui ut tales urinæ sint citra capitis dolorem, fieri haud potest.

Musa.

κεφαλαλγικόν.

Aph. 72. huius sect.

APHORISMVS LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἡ νεφέλην ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρόν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

Quib. septimo die iudicatur morbus, ijs quarto die nubeculam habet urina rubicundam, & alia signa proportione.

Hoc in aphorismo nubeculæ rubeæ exemplo quod suprà dixit, *2.aph.24.* septenorũ quartus est index, uerũ esse ostẽdit, inquiẽs: Quib. in septimo iudicatur morbus: subaudiẽdũ enim erit, ἡμέρᾳ νόσος. Loquitur autẽ hoc loco de bona iudicatione Hippocrates. id quod inde colligitur, quod sine adiectione κρίνεται uerbo utatur. De mala enim quũ loquitur iudicatione, huic aduerbiũ κακῶς addit. His quarto die *Nubecula.* urina nubeculã rubeam habet. Nubecula uero est id, quod in summa superficie urinæ natat. Rubra quidem nubecula humores noxios propemodũ coctos esse significat, ut ea apparente in quarto, qui septimi index est, necesse sit in septimo bonã iudicationẽ fieri. Significat aũt idẽ alba nubecula. Rubræ uero, utpote signi perrari meminisse uo *Rubræ nubeculæ cur meminit Hippocrates.* luit Hippocrat. quod Galenus etiã in Cõm. asserit. Cæterũ ut alba & rubra nubecula bonã, sic nigra in quarto apparens, iudicationẽ malã in septimo futurã ostendit. Hinc est quod alibi ita scriptũ reliquerit: *2.Prognost. 29.* Nubecula in urina suspensa, alba quidẽ bona, nigra uerò mala. Et alia scilicet signa quæ futurã iudicationem mõstrant, proportione in quarto die apparere debẽt. Sed quæ ad huius partis interpretationẽ attinent, Galenus in Commentarijs copiosè prosequitur.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Circa somnos.) Quæ tradit lib.2.Prognost.11. Vel respirationẽ.) De quibus agit Hippoc.lib.2.prognost.56. Accubitũ.) De ijs 2. prognost.26. Vel tale aliquid.) Adijciendũ, eorũ quæ. Græcè enim est, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων. Post septimũ.) Græcè, τὴν κρίσιν ἔσεσθαι κατὰ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν, septimo *Interpretũ lapsus.* die. Quare errore nõ uacat interpretis cõuersio. Quãto iudicatio.) Addendũ, propius. Græcè enim est, ὅσῳπερ ἂν ἐγγυτέρω τῆς κρίσεως ἀφίκονται, quãto propius iudicationem accesserint. Videntur aũt ignorare.) Hæc atq; alia multa symptomata iudicatoria cõnumerauit supra sectione prima Cõm.12. De ijs plura etiam habet lib.1. de Iudicijs, cap. 14. Galenus. & lib.3. de Iudicijs cap. ultimo. Non igitur neq;, etc.) Græcè, οὔκουν δεῖται τοῦτο τὸ διὰ τῶν οὔρων φανὲν σημεῖον ἄνευ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων ἐς πιστοτέραν ἐλπίδα τῆς μελλούσης ἔσεσθαι κρίσεως, ἀλλ' ἕτερα, & cæt. Non igitur est necesse hoc quod ex urinis apparet signũ, sine dictis symptomatis ad firmiorem

futuræ

futuræ iudicationis spem fieri, sed multa alia quæ frequentius quàm istud apparent. Quemadmodū ipse.) Sectione 2. apho. 24. Sublinamētum.) Græcè est, ἐναιώρημα. Sic aūt uocāt, quod æquis spacijs ab utrisq; extremis secedit, & in medio altitudinis urinæ cōsistit. Interpretes uerò dictionem hāc uariè interpretantur, nunc sublationē, nunc suspensionem: & interdum, ut hoc in loco, sublinamentū. Consistens.) Græcè συνεστηκός, cōpactum. De cuius uerbi significatione uide quæ suprà Cōm. 69. huius sectionis diximus. Si uero uelociter.) Motū enim morbi, num uidelicet tarde aut celeriter moueatur, in futura dignoscenda iudicatione cōsiderandū esse, Galenus lib. 3. de Iudic. ca. 4. monet. Alba, ruffa.) Græcè, τὸ λευκὸν ἢ ὠχρὸν, alba, aut pallida. ὠχρὸν aūt significare pallidum, & suprà, & alibi sæpe diximus. Vrinæ scilicet rubeæ.) Græcè est, τῆς ἐρυθρᾶς νεφέλης, rubeæ nebulæ. Nō tamen bonas, &c.) Signa coctionis & cruditatis semper stabilem habent propriā potestatem, quocunq; morbi tēpore apparuerint. Quippe coctionis, salutem: cruditatis uero aut omnino nullā, aut prauā futurā iudicationem, aut diuturnitatem morbi, aut mortem, aut recidiuā significāt. Iudicatoria contrà signa non semper stabilem obtinent potestatem, sed bona quidem sunt, quando post coctionem & in morbi uigore apparuerint: mala, quū in principio ante coctionem. In prognost.) 2. Prognost. 29. Sedimen subrubeum.) Quippe, Galeno in eius sententiæ enarratione teste, exuperantiā sanguinis non exquisita ratione confecti significat. Quū itaq; integerrimi humoris exuperātia sit, ideo sine periculo existit. Sed q̃a humidior, & item serosior quàm is est, idcirco eget cōcoctione. Si igitur spacio temporis cōcoctio fit, meritò talis urina quod morbi solutio diuturnior futura sit, significat. Argumenta.) Græcè, τῷ λόγῳ διώχλον ἐς ἑκάτερον ἐπιχειρῆσαι. Est enim ἐπιχειρεῖν argumentari, argumentis adstruere. Hinc ἐπιχείρημα, argumentum. In undecimo.) Quia si plures præcesserint dies, significat morbi motum non esse tam uelocem, ut sequentibus tribus diebus fieri possit iudicatio, sed est necesse plurium dierum interuallo. Tribus solis.) Addendum, diebus. Græcè enim est τριῶν ἡμερέων. Aliquid suffragari.) Græcè, ἐπιμετρεῖν. Hoc est, uerissimū quidem est nubeculā rubeam significare futurā morbi solutionē, etiāsi nō fit statim tribus sequētib. diebus.

Sublinamentum. Signa coctionis. Signa iudicatoria. ὠχρὸν. ἐπιχειρεῖν.

APHORISMVS LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα λευκὰ, πονηρά. μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἢν ἐπιφαίνεται.

Quibus urinæ perſpicuæ & albę ſunt, malæ: maximè uero ubi in phreniticis apparuerint.

Vrina aquoſa. QVod urina perſpicua et alba, quæ alio nomine, Galeno in Cõmentarijs teſte, aquoſa dicitur, mala ſit, præſertim ſi in phreniticis appareat, hoc loco Hippocrat. oſtendit. Nõ autẽ temerè dixit
Perſpicuæ albæ urinæ. perſpicuæ albæ, quia ſunt urinæ perſpicuæ ſeu tenues, quæ tamen nõ ſunt albæ, quod in Cõm. etiã teſtatur Galenus: ſed χολώδη τῇ χρόᾳ, colore bilioſæ. hoc eſt, Philotheo interprete, ξανθὰ ἢ ὠχρὰ, flauæ uel pallidæ. Differẽtiæ itaq; gratia perſpicuæ urinæ albã cõiunxit. Sũt autẽ perſpicuæ & albæ urinæ uitioſæ ac malæ quod, Galeno in Cõmentarijs etiã affirmãte, extremã cruditatẽ ſignificẽt. In libro etiam 1. de Iudicijs cap. 12. aquoſam urinã, quæ, ut paulò ſuprà cõmemorauimus, nõ eſt alia quàm perſpicua & alba, ad ſummũ crudã eſſe teſtatur. Vt aũt id quod diximus ſignificẽt, neceſſe eſt ut lõgo tẽpore eiuſmodi prodeãt. Quippe ſemel aut bis in ſanis etiã interdũ propter copioſam aquæ, aut uini aquoſi potionẽ apparẽt, nec tamen mali quicquã portendũt. Proinde nõ temerè lib. 6. Epide. par. 5 aph. 15. Hipp.
» dixit: Vrina eiuſdem cũ cibo & potu coloris eſt. Quid multa? Vrinæ perſpicuæ & albæ ſunt uitioſæ, ubi à cauſa interna prodierint, minimè uero ſi aliquã ob cauſam externã tales fuerint. Maximè aũt malæ ſunt, ubi in phreniticis apparuerint. Alij Codices legunt, μάλιστα ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι ἐπιφαίνεται, maximè in phreniticis apparẽt. Prior uero lectio melior, utpote quam Celſus lib. 2 cap. 3. expreſſit, ubi hũc
» aphoriſmũ ita cõuertit: Diluta quoq; & alba urina uitioſa eſt, ſed in
» phreniticis maximè. Sic etiã hãc partẽ interpretatur Philotheus, inquiens, ἀλλ' ἐν τοῖς φρενιτικοῖσι μᾶλλον πονηρὰ, ſed in phreniticis magis malæ. Eius uerò rei hæc eſt cauſa. Quũ phrenitis oriatur à bilioſo ſanguine, par eſt ut in hoc malo urina flaua ſit. Quia uero idipſum nõ accidit, ſignũ eſt uniuerſam bilem ad caput rapi: quod quàm
Interpretũ lapſus. pernicioſum ſit, nemo nõ uidet. Hoc loco monendũ erit, Leonicenũ et alios Hippoc. interpretes φρενιτικοῖς haud rectè delirantib. cõuer-
Delirium. tiſſe. Differũt enim phrenitici à delirãtibus. Quippe delirium, quod Græ-

Græcis παραφροσύνη dicitur, ut teſtis eſt lib. 2. de Sympt. cauſis ca. 4. Galenus, omnis deprauatus principis facultatis motus exiſtit. Phrenitis autem, ut ca. 11. eiuſdem libri autor eſt Galenus, cerebri, aut eius membranarum inflammatio eſt. Phrenitis.

ANNOTATIONES IN COMMENTArios Galeni.

In delirijs.) Græce, ἐν ταῖς φρενίτισιν, in phrenitide: propter cauſam iam commemoratam. Delirantem.) Græce eſt φρενιτικόν. Quare paſsim in ijs Commentarijs pro delirantibus, uertẽdum erit phreniticis. Flauam bilem ad caput ſolummodo, &c.) Græce eſt τῆς ξανθῆς χολῆς ἅπασαν τὴν ὁρμὴν ἄνω γεγονυῖαν πρὸς τὴν κεφαλὴν, uniuerſum flauæ bilis impetum ſurſum ad caput factum eſſe.

Quibuſdã enim urinæ perſp.) Addendum fiunt. Græcè enim eſt, διαφανῆ μὲν γὰρ γίγνεταί τισιν οὖρα. Legitur autẽ perperã in Aldino codice διαφανεῖν. Reliqua ſunt plana, neq; ulla egẽt explicatiõe.

APHORISMVS LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγινομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus hypochondria inflata murmurãt, lumborum dolore ſuccedente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut urinæ copia prodeat. Hæc uero in febribus accidunt.

Quod hic aphoriſmus ad artẽ quæ futura prædicit pertineat, notius eſt quàm ut à me pluribus dici debeat. Quippe docet quid medico ex hypochondrijs inflatis, atq; adeò ſublatis, ac murmurantibus prædicendum ſit, inquiens: Quib. hypochondria, non, ut alij interpretes conuerterunt, ilia: differre enim ab hypochõdrijs ilia, iam ſæpe in ijs noſtris commentarijs monuimus. μετέωρα, quæ quidem dictio, Galeno infrà ſect. 5. Comm. 64. teſte, idem hoc loco ſignificat quod ἐμπεφυσημένα & φυσώδη, id eſt inflata uel flatuoſa. Quum uero inflantur, neceſſe eſt ut in altum etiam ſuſtollantur, ideóque commode etiam ſublata dici poſſunt, ut με- μετέωρα

τέωρα idem sit quod ἐπαιρόμενα, aut εἰς ὕψος αἰρούμενα, hoc est
sublimia, uel in altũ sublata, uel simpliciter tumentia. Quod monen-
Musæ interpretatio improbatur. dum esse duximus propter Musam, qui in suis Cõmentarijs μετέωρα
uocem prædura & tumida falso interpretatus est. Ita enim inter cæ-
tera inquit: Qui ilia prædura, & adeò tumida habuerint, ut suspen
sa dici poßint, &c. Neq; enim hoc loco Hippocrates de præduris et
tumidis hypochondrijs loquitur, quæ lib. 1. Prognost. aph. 30. et 33.
σκληρὰ, ἐντεταμένα καὶ ἐπώδυνα uocat. illa enim nihil eiusmodi cu
ius hic meminit Hippocrates, sed ingens potius malum, nempe ieco-
ris uel lienis inflammationem, significant. Quod metipse Hippocra
» tes testatur inquiens: Hypochondria tumida, dura, & dolentia, si in
» uniuersum sic affecta sunt, maximũ portendũt malũ. Hypochondrio
Hypochondria. rũ igitur uoce Hippoc. in præsenti aphorismo proprie utitur, pro ijs
partib. quæ spurijs costis utrinq; subiectæ sunt, et nõ pro ijs partib.
quæ hypochondrijs subiectæ sunt, iecore nimirũ et liene, ut Musa fal
so putat. Quod uero non loquatur de tumore iecoris uel lienis Hip-
pocr. sed de ipsis hypochondrijs quæ in altũ tolluntur, manifestũ fit
ex eo quod statim subijcit. ait enim διαβορβορίζοντα, murmurantia.
Qua quidem uoce in ipsis spiritus seu flatus subesse, etsi non multos
admodum, qui hæc in altum tollant, & sublimiora efficiant, mur-
murq́; excitent, innuere uoluit. Quid autem proprie sit murmur,
Galenus in Commentarijs suis abunde ostendit. Quod si itaq; hy-
pochondria inflentur, atq; adeò murmurent, lumborumq́; dolor suc
cedat (quod fit, Galeno in Commentarijs teste, ubi murmur ad lum-
borum loca descendit, sede hypochondriorum derelicta. ut hinc ite
rum palàm fiat, Hippocratem non loqui de tumoribus iecoris & lie
nis, ut qui non descendant, sed eodem in loco semper consistant) alui
ijs humectantur. Quippe cum spiritu mediocris est commixta hu-
miditas, quam spiritus suapte natura mobilis secum ad aluum dedu-
cit, eũq́; humectat. id quod confirmãt ea quæ scribit lib. 3. de Sympt.
» causis ca. 7. Gal. dicẽs: Quod si humiditas aliqua in intestinis conti
» neatur, ab hac quoq; prodibit quædã bombi species, quàm βορβορυγ
» μὸν, id est murmur nominant, futurã nũcians humidi excrementi de
» iectionẽ. Etenim eiusmodi strepitus species utrũq; significat: deiecti
» onem quidem, quia à mouente natura fit: humidũ uero excrementũ,

quia

quia murmurationem habet comitem. Hæc ille. Hoc autem euenire certo solet, nisi flatus erumpant. id enim est καταῤῥαγέωσι. Nam καταῤῥήγνυμι est cum impetu decido, delabor, aut erumpo. Quia si soli flatus erumpant, humor in corpus est distributus, ideo tum alui humectari non possunt. Aut urinæ copia prodierit: quippe tum humor distributus in corpus per urinam uacuatur. Nam una uacuatio aliam impedit. Hinc est quod infrà ita scriptum reliquerit: Mictio noctu facta plurima, modicam deiectionem significat. Quid multa? alui certe humectantur, nisi ea quæ sibi commixta sunt, nempe humiditas & spiritus, ab inuicem separentur: & humiditas quidem per urinam, spiritus autem per intestina uacuetur. Hæc autem in febribus, quæ ipsæ sunt morbi, & minime symptomata, accidere solent. Nam ut dictum est suprà Comm. 66. huius sectionis, quando Hippocrates in febribus dicit, tum intelligit morbos febriles, hoc est eas febres, ut comprehensum est, quæ per se morbi sunt, & nequaquam aliorum morborum symptomata. Vt & hinc perspicuum fiat omnibus, Hippocratem non loqui de phlegmonibus iecoris uel lienis, utpote ad quas febres tanquam symptomata sequuntur. Nihil autem mirum, in febribus procreari flatus, utpote in quibus cibi ab imbecilli calore natiuo minus recte coquantur, & in flatus ac uapores resoluantur. ut Galenus loco paulo ante citato copiose docet.

καταῤῥήγνυμι.

aph. 83. huius sectionis.

In febribus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Ilijs suspensis.) Græce, ὑποχονδρίων μετεώρων, hypochondrijs sublatis. Simpliciter.) Græce est διττῶς, dupliciter. Distinguit autem.) Adijciendum, nunc. Græce enim legitur, διακρίνει ἢ ταῦτα νῦν ὁ Ἱπποκράτης. Ilia.) hypochondria. Ad inferiora euacuatus.) Græcè, ἐπὶ τὰ κάτω κινούμενος, ad inferiora deuolutus. Vnà cum ipso iliorum.) Græce, ἐκ τῶν ὑποχονδρίων, ex ipsis hypochondrijs. Seorsum uero spiritum, &c.) Græce, ἰδίᾳ ἢ τὸ καταλειφθὲν ἐν τοῖς ἐντέροις πνεῦμα διὰ τῆς ἕδρας ἐκκριθῆναι, seorsum uero spiritus in intestinis retentus per sedem excerni. Cito.) Græcus Aldinus codex habet ῥαδίως, facile. Vel erysipelate.) Addendum, uel dolore. Græce enim est, ἢ ἀλγήματος. In illis morbis.) Scilicet paulo antè recensitis. Neque enim aliquo na-

Galeni locus explicatus.

turæ

turæ motu,&c.) Græce est, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ φυσικῇ τινὶ κινήσει τῶν μορίων ἀποθουμένων τὸ φυσῶδες πνεῦμα γίνεσθαι συμβαίνει τὸν βορβορυγμὸν ἐν ἐκείνοις, ἀλλ᾽ ὡς σύμπτωμα μόνον. *Neque enim naturali motu (expultricis uidelicet facultatis) partium flatuosum spiritum expellentium murmur in illis fieri contingit, sed ueluti symptoma tantummodo. Hoc est, nunquam murmur partibus corporis naturaliter accidit, sed morbi potius ratione. Hinc non inepte hunc locum antiquus interpres ita conuertit: Murmur in hæc membra ueniens non est secundum naturæ cursum, sed secundum morbum. Quid multa? Si murmur in ijs partibus fit, non sanè fit ut flatus illos subinde expellant, sed alicuius morbi ratione, qui in ijs partibus hæret. Proinde ut sit illius morbi symptoma necesse est. Nō igitur facultatis flatus illos expellētis motū, atq; adeò deiectionē significare potest, quū non à natura ipsa murmur hoc, sed à morbo excitetur.*

APHORISMVS LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπιώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Quibus spes est ad articulos futurū abscessum, liberat ab abscessu urina multa, crassa, & alba prodiens, ut in laboriosis febribus quarto die nonnullis exire incipit. Si uero sanguis quoq; è narib. profluxerit, breui admodum leuatur æger.

An diuturnæ febres semper per abscessus & decubitus iudicentur.

Qvū diuturnæ febres, Galeno lib. 3. de Iudicijs ca. 3. teste, per abscessus et decubitus magna ex parte iudicētur, ne idipsum aliquis perpetuò euenire putet, hoc in aphorismo Hippocrates causas commemorat, cur contingat, ut interdum prædictæ febres aliter quàm per abscessus finiantur, inquiens: Quibus spes est ad articulos futurum abscessum. Spes est autem ijs, qui diuturnis febribus è craßis & multis humoribus natis laborant, alijs que nonnullis quos in Commentarijs suis recenset Galenus, & suprà Aphorismo 31. huius sectionis Hippocrates commemorauit.

Quum

Quum itaq; in febrib. alijsq; morbis qui ex crassorũ uiscosorũq; humorũ copia generantur abscessus fiant, rectißime inquit subinde Hippocrates, liberare ab abscessibus urinã multã, craßã, & albã factã, utpote quæ crassos illos humores, qui abscessuũ causa futuri erãt, expurgat. Quod uero ait, quemadmodũ in laboriosis febrib. quarto die fieri incipit: ijs uerbis nihil aliud innuere uoluit Hippocrates, q̃ in febrib. laboriosis maximè accidere ut urina crassa, alba, & multa ab abscessib. liberet. Quod exemplo quodã lib. 6. Epide. par. 4. aph. 2. ostẽdit Hippocr. ubi sic scriptũ reliquit: Vrina craßa & alba, qualis ‹‹ Amphigenis famulo prodijt, in laboriosis febribus quãdo quarto die ‹‹ exit, ab abscessu liberat. Si uero ad hæc sanguis è narib. profluxerit, ‹‹ prorsus leuat. Cæterũ hic diligẽter considerandũ erit, quas laboriosas ‹‹ febres uocet Hippocrates, quũ in ijs explicãdis mire se torqueat hic Musa. Sic aũt uocat, Galeno in enarratione iam citatæ sentẽtiæ autore, nõ illas quidẽ quas motio multa anteceßit, sed eas potius in quib. aliquis laßitudinis sensus existit. Quippe in ijs potißimũ, ut testatur Galenus Cõm. 31. huius sect. abscessus fieri solẽt. Et eas quidẽ ab Hipp. hic intelligi, è præcedẽtib. etiã colligi potest. Nã febres illæ in q̃bus spõtanea est laßitudo è plenitudine crassorũ humorũ nascũtur, ut nõ sit etiã mirum in ijs urinã quæ liberat ab abscessu, similẽ esse humorib. ex quibus sunt procreatæ. Porrò τεταρταίοισι, quæ dictio hoc loco, Galeno in Cõmentar. suis teste, idẽ quod ἐπὶ τῆς τετάρτης ἡμέρας, quarto die significat, nõnulli maximo errore pro quartanis sunt interpretati, ut alibi quoq; meminimus. Si uero ex narib. quoq; proflu xerit sanguis, ualde cito liberatur æger. Quæ quidẽ Hippoc. uerba bifariã interpretari possunt. Vno modo in hũc modũ. Si uero simul cum urina prædicta sanguinis ex narib. profluuiũ superuenerit, tũ ualde celeriter liberantur. In partes enim diuisa materia, ut ait Philotheus, suprà & infrà, uelocißima fit morbi solutio. Alio modo, ut scorsim citra urinã profluuiũ sanguinis è narib. accidat. In quẽ sanè modũ Galenus in Cõmentarijs interpretatur. Cæterum in laboriosis febribus, iuxta aures, eodẽ ibidẽ teste, abscessus maximè fiunt. Quod sanè fit, ut testis est Galenus Cõm. 31. huius sectionis, propter eam quæ est in febribus caliditatem, multitudinem ad caput ferentem, moxq; eam suscipientibus quæ iuxta aurem sunt glandulis.

Musa. Laboriosæ febres.

τεταρταίοισι.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Dictũ est à me prius.) Cõment. scilicet 31. huius sectionis. Quibus quouis modo, &c.) Græcè est, ὁπωσοῦν κοπιώδεσιν ἐν τῇ νόσῳ γιγνομένοις, q quouis modo in morbo lassati sunt. Plus.) Græcè, μᾶλλον, magis. Nõ oportet dicere.) Græcè, οὐδὲ λόγου δεῖται, non eget ratione. quod scilicet sit quotidiana experientia cõprobatum. Subleuauit.) Græcè, μετέωρον εἰργάσατο, sublimem fecit, in altum sustulit.

APHORISMVS LXXV.

Ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem aut pus mingat, renum aut uesicæ exulcerationem significat.

IN hoc aphorismo docet Hippocrates, quid sanguinis aut puris mictio significet, inquiens: Si sanguinem aut pus mingat. Nõ aũt temerè dixit οὐρέῃ, hoc est mingat. hac enim dictione, ut etiã in Cõmentarijs, quanquam obscurius, monstrat Galenus, diuturnitatẽ innuere uoluit, atq; excludere illud pus quod interdum rupto in iecore, aut alia parte superiore, uerbi gratia, membrana succingente, aut pulmone abscessu ad urinæ instrumenta defertur. Quomodo autem fieri poßit, ut pus in pulmone genitum cum urinis excernatur, lib 6. de male affe. locis cap. 4. Galenus ostendit. Hoc autem pus quod ex abscessu rupto defertur, uno, uel duob. uel plurib. diebus per urinas excerni potuit, nec diutius permanere. quapropter de hoc ipso in præsentia Hippocrates nõ loquitur. alias enim dixisset οὐρήσῃ, id est, minxerit. Quum uero multis diebus ac mensib. pus per urinã excernitur, tum renum aut uesicæ exulcerationem portendit. Nemo tamen putet hic exclusum iri ureteres, id est urinarios meatus. nam quũ extremorũ, nẽpe renũ et uesicæ meminerit, media quoq;, hoc est urinarios meatus est cõplexus, quod etiam hoc in loco Philotheus annotauit. Qua ratione uero dijudicare oporteat, utra iam trium commemoratarum partium magis laboret, Galenus in fine suorum Commentariorum docet. Deniq; per hanc uocem οὐρέῃ Hippocrates pus & sanguinem, quæ è pene egrediuntur exclusit, quippe citra etiam urinam exire solent. Cæterũ quũ cruenta urina multis alijs de causis, quas Galenus libro

[Margin: οὐρέῃ]

[Margin: Vrinarij meatus ab Hippocrate non exclusi.]

bro 6. de Male affe. locis cap. 3. recenset, & nos lib. 3. de Sanād. malis corporis hum. cap. 36. exposuimus, nulla prorsus in renibus existēte exulceratione excernatur, præstaret hoc loco legere, ἢν αἷμα καὶ πύον, quàm ἢ πύον, hoc est, si sanguis & pus, quàm uel pus. Et hāc quidem lectionem multi Hippocratis expositores, ut in Cōm. suis testatur Galenus, probauerunt, tanquā eam quæ altera melior esset. Præterea in mulieribus, quibus menses supprimuntur, interdum cruenta mictio accidere solet, quanquā sine pure est. ut necessariò nisi multas distinctiones adhibueris, aut Hippocratē in præsentiarū nō nisi quæ crebrius cæteris accidūt causas cōmemorasse dixeris, pro ἢ uoce καὶ reponēda erit. Porrò signa certa, præter ea quæ in suis Cōm. recēsuit Galenus, quib. scire licet è quib. partib. corporis cū urina pus & sanguis excernūtur, mōstrat Galenus lib. 6. de Mal. affect. locis. cap. 4.

Cruenta urina propter suppressos menses.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Et pus et sanguis.) Græcè, καὶ πύον οὐρηθῶσι καὶ αἷμα, ut et pus et sanguis mingatur. Intersepto.) Græcè, ἐμφραχθέντες, infarcto. In aliquo.) Græcè, ἔν τινι τῶν ἄνω χωρίων, in aliquo superiorū locorū, nēpe eorū q supra renes sunt, scilicet iecoris, pulmonis, ut antea est à nobis dictum. Musa inepte ad renes detorsit, utpote quos nominatim expreßit Hippocrates. Quod autem.) Græcè ὁπότερον δ᾽ αὐτῶν, utrum autem eorum, &c.

Musa notatur.

APHORISMVS LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία σμικρά, ἢ ὥσπερ τρίχες συνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quib. cū urina crassa exiguæ carūculę, aut ueluti capilli unà exeunt, ijs à renibus excernuntur.

In præsenti aphorismo docet Hippo. quid exiguæ carūculæ, aut ueluti capillamenta in urina præ se ferāt, inquiēs: Quibus in urina crassa. Vrinā uero craßā, Gal. in Cōm. teste, nō eā uocat quæ simpliciter est crassa, sed collatione ad eā quæ maximè est tenuis et cruda. Ita sanè, ut urina crassa in præsentiarū nō sit nisi mediocris, et quæ secundū naturā existit. Quod diximus cōfirmat Philotheus, q ita scriptum reliquit, οὖρον παχὺ ἐνταῦθα τὸ κατὰ φύσιν καλεῖ, παραβάλλων

Vrina crassa.

αὐτῷ τὸ παρὰ φύσιν λεπτὸν. τοῦτο γὰρ τὸ κατὰ φύσιν μέσον ὂν, πρὸς μὲν τὸ λεπτὸν παραβαλλόμενον λέγεται παχὺ. πρὸς δὲ τὸ παχὺ, λέγεται λεπτόν. Quod est, Vrinā crassam hic eā quæ secundū naturā est uocat, præter naturam tenuem illi cōparans. Hæc enim quæ secundū naturā media est, collata ad tenuē crassa dicitur: ad crassā uero colla-

Carunculæ exiguæ quid significent.

ta, tenuis. Carūculæ exiguæ, de quib. multa Galenus in suis Cōment. habet. Exulcerationis aūt esse has ipsas signa, in primis lib. 6. de male affect. locis cap. 3. Galenus testatur, ubi in hūc modū scribit: Sed ef-
" ficacissima ulceratorū renū coniectura est, si cū urina exiguæ quædā
" carūculæ excernātur, utpote quas renū essentiæ partes, easq; ob ue-
" hementē ulceris erosionē auulsas esse cōstat. Sūt etiā præter hæc alia signa, qb. exulceratio renū deprehēditur, quæ sunt à nobis dicta lib. 3. de Sanād. mal. corp. cap. 39. Aut ueluti capilli συνεξέρχονται, id est unà cū crassa urina exeunt. Neq; cōmittendum ut hoc uerbū ad carunculas & capillos referatur, quasi Hippocrates docuerit illa duo simul, & neutrū sine alio egredi posse. Quare quū hoc uerbum συνεξέρχονται nihil aliud significet, idq; propriè, quàm unà cū crassa scilicet urina exire, temerè se hoc loco torsit Musa, dum uerbum hoc ut simplex esse interpretandū contendit. De causa autem generationis capillorū, Galenus in Cōment. multa habet, & nos in Annotationib. nostris paulo pòst hac de re aliqua proferemus. Quod uerò ait, ijs à renibus excernuntur, in eo accurata Hippocratis diligentia apparet, quemadmodū idipsum Galenus in Cōmentarijs suis copiose ostendit.

συνεξέρχονται.

Musa notatur.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Foliorū similes.) Græcè, πεταλώδη, foliacea. Intelligit aūt subsidentiā urinæ, quæ est instar foliorū, aut squamarum, aut laminarū lata & tenuis. Hāc alio nomine lamineā, & squamis similē medici uocāt.

Multum exercitati.) Græcè, πάνυ τρίβωνες, admodū experti. Vocāt aūt medici.) Græcè est, καλοῦσι δὲ οἱ νεώτεροι, appellāt aūt recentiores. Orobum & fabam.) Græcè est, ἐρεγμῶν τε καὶ κυάμων. Quare notandum hoc loco erit, ἐρεγμὸν crebro de faba in minutas partes fracta dici, ἀπὸ τοῦ ἐρεχθῆναι, hoc est à scindendo, frangendo'ue: tamen nonnunquam de alijs etiam leguminibus, itemq; radicibus eodē modo fractis, et nō de sola faba effertur. Cuius rei multa ex

ἐρεγμὸς.

Hippo

Hippocrate, Galeno, & Paulo proferrem testimonia, nisi idipsum ante nos alij abunde præstitissent. Vox quoq; ἐρεγμὸς pro lomento & farina fabarũ usurpata reperitur. Hoc loco pro leguminibus fractis sumitur. Quapropter pro eo quod dixit interpres orobũ & fabam, conuertendum erit, legumina fracta & fabas. Sed mea quidem sententia hoc in loco legendum erit ἐρεγμῶν κυάμων, id est fractas, seu fresas (sic enim Plinius appellat) fabas. Et hanc quidem lectionem priore esse meliorem, ex antiquo colligitur interprete, qui conuertit fabas fractas. Et talia mingere.) Et particula redundat, quia græce est, οἷς οὐρῆσαι συμβαίνει τὰ τοιαῦτα. Tali igitur humore, &c.) His uerbis Galenus diserte innuit, in renib. hos capillos, us. scilicet in eis crasso humore, procreari. Quinetiã paulo pòst capillos hos in renib. accipere consistentiam scribit. Cæterum lib. 6. de male affe. locis ca. 3. eosdem in uenis generari sibi uideri uerisimilius ac probabilius, ijs sanè uerbis palàm affirmat. Ea uero, inquit, quæ sunt pilis similia, Hippocrates quoq; cũ urinis excerni uidit, quemadmodũ in aphorismis scripsit: ac ipsi etiã uidimus aliquãdo quæ semipedis longitudinẽ æquarent, interdũ etiam ijs longiora. Quæ nonnunquã adeò uidebãtur exigua, ut mirarer quomodo in renũ spacio talia possent cõsistere. Proinde probabilius mihi uidebatur, in uenis huiusmodi res procreari. Et nõ ita multo pòst ait: Vbi pilos excretos meiẽdo uidi, tũ ex colore, tũ ex mole credidi dicentib. eos ex crassa lẽtaq; materia, quã calor calefecit exiccauitq; in uenis, cõsistere, quan quã lõgitudinis eorũ causam nõ intelligo. Hæc ille. Quæ quidẽ loca, quandoquidẽ inter se pugnare plurimũ uidẽtur, ut concilie mus necesse est. Quod quidẽ hac ratiõe fieri potest, si dicamus de Galeni sentẽtia esse, ut pituitosi, atq; adeò crassi et lenti humores, è quibus capilli nascũtur, in uenis aggregẽtur. idipsum enim manifeste in cõmentarijs asserit. Consistentiã uero pilorũ in renib. accipe, quod itidẽ in Comment. suis palàm affirmat. Verũ si obijcitur, de lõgitudine pilorũ, cuius causam se ignorare fatetur Galen. hãc nimirũ esse quæ capillorũ in renib. consistẽtiæ aduersetur, quũ renib. ipsis multo sint lõgiores: respondendũ, mea quidẽ sentẽtia, erit, hãc obiectionẽ non impedire quo minus capilli in renib. consistentiã accipiant. Nã q, sint lõngiores, hoc ideo fieri, q, egreßi è renib. nõ statim disrumpantur.

Fabæ fresæ.

Galeni loca prima facie pugnãtia cõciliantur.

Obiectio diluitur.

pantur, sed cõtinui planè per meatus urinarios ad uesicã descendãt. Quocirca quũ pars quædam pilorũ adhuc sit in renib, pars autem altera in ureteris, nihil mirũ renum longitudinẽ excedere. Quod uero capillorũ unitas non facile soluatur, in causa est glutinosa & admodũ tenax, ex qua sunt generati, materia. Porrò capillos hos in renib. accipere suam consistentiã, Philotheus etiã ijs testatur uerbis. ὥσπερ τρίχες δηλονότι λευκαὶ ἐκκρίνονται, τῆς παρὰ φύσιν θερμασίας ἐν τοῖς νεφροῖς φρυττούσης τὴν περιεχομένην ἐν αὐτοῖς παχεῖαν καὶ φλεγματικωτέραν ὕλην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὸ σχῆμα τῶν νεφρῶν ἐπιμήκεις ἐκκρίνονται. ueluti capilli scilicet albi excernũtur, calore præter naturã eam quæ in renib. est materiã crassam & plus iusto pituitosam exurente, propterea forma renũ longi excernũtur. Substantiæ renũ.) Addendũ, omnino. Græce enim est, τῆς οὐσίας ἐστὶ μόρια ἐκλυθέντων ὅλως τῶν νεφρῶν. Veluti alij lapides.) Græce, ὥσπερ καὶ οἱ λίθοι, ueluti etiam lapides. Orobis similia.) Adijciendũ, uocata, sedimina. Græce enim est, καὶ τὰς καλουμένας ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις. De ijs uide Compendium nostrum. Secundum naturam mediocris.) Græce, τὸ σύμμετρόν τε, καὶ κατὰ φύσιν.

APHORISMVS LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus in urina crassa furfurea simul prodeũt, his uesica scabie laborat.

QVid subsidentia furfurea in urina mediocri & secũdum naturam se habente significet, hoc in loco Hippocrates monstrat. Crassa enim urina hoc in aphorismo, ut in præcedente, nõ alia est, ut in Comment. testatur Galen. nisi μετρίως συνεστηκός, hoc est, quæ mediocris est consistentiæ. Quod etiam Philotheus confirmat dicens, ἐνταῦθα παχὺ οὖρον τὸ σύμμετρον λέγει, crassam urinam hic mediocrem uocat. Furfurea uero appellat, quæ furfuri tritici bene moliti similia sunt. Atq; hæc quidem nonnunquam totius corporis absumptionem significant. interdũ solius uesicæ male affectæ signa sunt. Id uero ita discernendum erit. Furfurea, quæ totius corporis uitio eueniunt, cum febri & urinæ cruditate iunguntur. Contrà quæ

Crassa urina

Furfurea.

male

Male affectam uesicam significant, sine febre cum urina cocta, non tamen absq; loci laborantis dolore excernuntur. Cuius rei testis est Actuarius lib. 2. de Vrinarum iudicijs ca. 10. Quod ut Hippocrates nobis diserte innueret, ait: Quibus in urina crassa, hoc est nec tenui nec cruda, ut antea sumus interpretati, furfurea simul minguntur. Quasi dicat, si furfurea cum tenui & cruda urina prodeunt, non uesicæ scabiem, sed totius magis corporis consumptionem ostẽdit. Cæterum Musa hoc in loco putat, Galenum subsidentiam furfuream cum laminea quam πεταλώδη Græci uocant, confudisse: idq; probare conatur ex lib. 1. de Male affe. locis ca. 1. ubi ita scriptum reliquisse ait: Si ea quæ urinis excernuntur lamarum speciem referunt, scæ in uesica ulcus est. Post hæc Brasauolus subijcit: Hoc autem loco Galenus hunc aphorismũ adducit, in quo non dixit Hippocrates esse ulcus, sed scabie laborare. Quare ut istã è Galeni uerbis repugnantiã tollat, sese miseris torquet modis, atqui temerè. Neq; enim uerũ est quod affirmat, illic à Galeno præsentẽ citari aphorismum, quũ uerba eius sic habeãt, ἱπποκράτης ἔγραψεν ἐν ἀφορισμοῖς, τὰ μὲν πεταλώδη τοῖσιν οὔροισιν ἐμφερόμενα τῆς κύστεως ἕλκωσιν σημαίνει. scripsit in aphorismis Hippocrates, si ea quæ in urinis feruntur lamarum speciem referunt, uesicæ exulcerationẽ significant. Quæ quidẽ uere dicta sunt ab Hippocrate, & à Galeno recte citantur: non tamen, ut Musa censet, è præsenti loco, quũ sit potius 81. huius sectionis aphorismus, ubi in eum modum scribit. Si sanguinẽ, aut pus, aut squamulas minxerit, grauisq; odor adsit, uesicæ exulcerationem portendit. Quod uero has duas subsidentias Galenus planissimè distinxerit, satis ex ijs quæ lib. 1. de Iudicijs ca. 12. scribit, constare puto. Eas autẽ quæ squamas referunt subsidentias, easdẽ facit cum ijs quas πεταλώδεις nominant: quippe squamæ instar foliorum sunt latæ ac tenues. Quid autẽ sit uesicæ scabies, Galenus in Comment. copiose ostendit.

Galenus ab iniuria Musæ uindicatur.

ANNOTATIONES IN COMMENTArios Galeni.

Humorẽ melanchol.) Qui planè differt ab atra bile, ut dictũ est suprà, nẽpe aphor. 21. huius sectionis. Quã cutẽ superiorẽ nom.) καλοῦσι δ' αὐτὴν ἐπιδερμίδα. Notandũ aũt hoc loco erit, quod cuti quã δέρμα Græci nominant, alia cuticula tenuis admodũ, et prorsus

exanguis

ἐπιδερμίς. exanguis obducitur, supernasciturq́;, propemodũ ceparũ tenuiorib. respondẽs inuolucris. Hanc quum cutis sit ueluti quædã efflorescentia, ἐπιδερμίδα Græci uocãt. Vt antea.) Comment. scilicet initio.

APHORISMVS LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Quicunq; repente sanguinem mingunt, his in renib. uenulæ ruptionem significat.

QVid repentina sanguinis mictio significet, hac in sententia Hippocrates monstrat. Nam ἀπὸ ταυτομάτου idem signifi- ἀπὸ ταυτομάτου. cat, ut in Commentarijs testis est Galenus, quod ἐξαίφνης, hoc est repente. Sic etiam Philotheus hanc uocem interpretatur dicens, τὸ ἀπὸ ταυτομάτου, τὸ ἐξαίφνης, ἢ ἀθρόως δηλοῖ. Cæterũ ἀθρόως, Galeno ἀθρόως. lib. 1. de sympt. causis ca. 5. teste, idẽ quod copiose et repẽte denotat. Latinis uno uerbo cõfertim dicitur. Per nomẽ αἷμα Hippocrates uo- αἷμα. luit innuere sanguinẽ purũ, syncerũ, & exquisitũ. Vt sit sensus: Qui copiose & repente sanguinẽ syncerũ mingunt, ijs ruptionẽ uenulæ in renib. significat. Quũ enim uariæ ac multæ sint mictionis sanguinis causæ, ut lib. 3. de Sanãdis malis corporis ca. 36. indicauimus, tamẽ nunq̃ sanguis purus copiose & celeriter per urinam excernitur, nisi ubi uenæ renum propter sanguinis multitudinem rumpuntur. Ruptionis uenularum in renibus tres notæ. Quare si alijs de causis sanguis mingitur, ut non sit syncerus necesse est. Tribus itaq; notis de Hippocratis sententia ruptionem uenularum in renib. deprehendimus, uidelicet si sanguis syncerus, copiosius, & repente cum urina excretus fuerit.

ANNOTATIONES IN COMMENTArios Galeni.

Ostendere.) Græce, δηλοῦν, significare. Quantum ipsi.) Addendum, in alimentum. Græce enim est, ὅσον εἰς τροφὴν αὐταρκες αὐτῇ. Puris.) Legendum, puri: quum Græca sic habeant, ἡ μὲν οὖν ῥῆξις ἀκριβοῦς αἵματος, disruptio igitur puri sanguinis. Et ipsius corporis uesicæ, &c.) Græce, καί τινα πολλάκις αὐτοῦ τοῦ σώματος τῆς κύστεως, & sæpe ipsius corporis uesicæ, &c. Aliquando ob saltum uehementiorem, &c.) Quæ quidem causæ sunt manifestæ.

Aphorismus

APHORISMVS LXXIX.

Ὁκόσοισι ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσαται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Quibus in urina harenosæ sunt subsidentiæ, his uesica calculo laborat.

Harenosas in urina subsidẽtias calculi eße notas, hoc in loco Hippocrates docet. Quanq̃ uero Hippocrates uesicæ tantũ meminit, pro ratione antiquæ breuitatis, non tamẽ excludit renes. Nam et hi nonnunq̃ harenosis subsidentibus in urina, calculo affligũtur. Quod alibi diserte ijs uerbis significauit Hippocrates. In renẽ dolor grauis quando cibo complentur irruit, pituitáq; uomunt. Quũ uero dolores intensiores fuerint, æruginosa. atq; tum leuiores quidẽ fiunt. dolore aũt leuantur, quando uacui cibo fuerint. harenæ rufæ subsident. Quibus sane uerbis inter cæteras notas quib. in renib. calculum generari deprehẽdimus, harenosas subsidentias palàm commemorat, qualiáq; sint colore ostendit, nempe rufa, ut hac ratione à candidis, quæ uesicæ lapidẽ potius præ se ferunt, separaret. Quare statuendũ certò erit, breuitatis studio hæc uerba, aut renes, ab Hippocrate omißa esse, aut planè putandũ librarij negligẽtia præterita. Philotheus censet Hippocratem ideo solius uesicæ meminisse, quod crebrius in ea, quia effatu dignã habeat capacitatẽ, quàm renibus calculi nascantur. Sed præstat eius adscribere uerba. ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἐπιπολὺ ἐν τῇ κύστει γίνονται οἱ λίθοι, διὰ τὸ ἀξιόλογον ἔχειν κοιλότητα τὴν κύστιν, διὰ τοῦτο ταύτης μόνης ἐμνήσθη, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν νεφρῶν. *Proinde ut perfecta sit hæc Hippocratis sententia, sic efferenda erit. Quib. in urina harenosa subsident, ijs uesica, aut renes calculo laborant.*

6. Epid. par. 1. aphoris. 5.

Cur solius uesicæ meminerit Hippocrates.

APHORISMVS LXXX.

Ἢν αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸν κτένα, καὶ τὸν περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis sanguinem mingat, & grumos, & urinæ stillicidiũ habeat, dolorq́ue ad imũ uentrẽ, pectinẽ, & interfœmineum incidat, ea quæ circa uesicã sunt laborãt.

QVid sanguinis aut grumorum mictio cum urinæ suppressio ne, & dolore ad imum uentrem, pectinem, & interfœmine um præ se ferant, hoc in aphorismo Hippoc. edocet, inquiens: Si quis sanguinē, scilicet liquidũ, & grumos, hoc est sanguinē concre tũ simul mingat: id quod non raro accidere uidemus, ut scilicet cũ liquido sanguine commixti sint grumi, qui fiunt ubi sanguis extra uasa promanãs à frigore concrescit. Et urinæ stillicidiũ, propter nimirũ grumos qui uesicæ meatus obstruũt: quos quidē adesse hoc argumento colligimus, quòd scilicet sic laborãtes, antea plurimum sanguinē liquidũ cũ urina reddiderũt. Fit uero strãguria etiã propter inflammationē, & alia multa quæ osculum & ceruicē uesicæ obstruere ualent. Doloresq; ad imũ uentrem, quē Hip. & alij Græci ὑπογάστειον appellãt, de quo satis multa diximus sect 2. aph. 25. Et pectinē. Pecten uero, Græcis κτείς dicitur, locus est sub imo uentre iuxta pudenda, ubi pili inhórrescunt. Quippe Phauorinus κτένα interpretatur ἐφήβαιον. Hoc autē Iulio Polluce teste, nihil aliud est nisi τρίχωσις ἥβητε. Et interfœmineũ, quod Græcis περίναιον nominatur. Est aũt nihil aliud nisi spaciũ, penem et anum intercedēs. Id quod Philotheus confirmat, qui scribit περίναιον εἶναι τὸν μεταξὺ τοῦ αἰδοίου τόπον, esse locũ inter anũ & pudendũ. Interpretes non nulli falso fœmen conuertũt, quũ fœmen non sit nisi interior pars cruris quæ à coxis incipit, & ad genua finitur. Ea quæ circa uesicã sunt, ægrotant. Nam hic non solum uesicam, sed & alia instrumenta quæ urinæ inseruiunt, Hippocrates per hæc uerba, τὰ περὶ τὴν κύστιν. intelligit. Quod Galenus confirmat in Commentarijs, dum de omnibus quæ seruiunt urinæ instrumentis, nempe uesica, renib. & ureteris esse accipienda scribit. Quin etiã loca corporis quæ recenset Gal. abunde docent ita Hip. uerba interpretãda esse. Quare si tria hæc quæ ab Hip. memorãtur symptomata, uel unà, uel seorsim accidãt, urinæ instrumenta esse male affecta monstrãt.

Grumus.

ὑπογάστειον.

Pecten.

περίναιον.

Fœmen.

τὰ περὶ τὴν κύστιν.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Labor est.) Græcè, πονέει, laborant. Morbus est.) Græcè, νοσέει, ægrotant. Ipsam uesicam enũciare.) Græcè, αὐτὴν τὴν κύστιν ἁπλῶς μόνην ἀποφαίνεσθαι, ipsam uesicam simpliciter solam, &c.

APHORISMVS LXXXI.

Ἢν αἷμα καὶ πύος οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρέη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinẽ, & pus, & squamulas mingat, grauisq; odor fuerit, uesicæ exulcerationem significat.

Hoc in aphorismo exulceratæ uesicæ signa Hippocrates percenset, quæ sunt sanguinis et puris mictio. Hæc aũt duo prima signa non sunt uesicæ propria, sed alijs etiam partib. communia, ut in Com. suis Gal. quoq; testatur, & suprà in explicatione aphorismi 75. huius sect. est dictũ. Et squamæ, quæ quidẽ exulcerationis uesicæ certa sunt signa, præsertim si accesserit grauis odor. Nã quum uesica sit urinæ, quam corporis excrementum esse constat, receptaculum, fit ut quæ in ea putrescunt, grauiorẽ fœtorem præ se ferant. Et per grauem quidem odorem solidarũ partium tabem excludit. Tametsi enim in illa subsidentia urinæ est lamina, tamen odor grauis abest. Exulceratæ uesicæ signa.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Omniũ instrumentorũ, &c.) Vt dictũ est in explicatione aph. 75. huius sect. Quæ urinæ obseruiunt.) Adijciendum, exulceratorum. Græcè enim est, τῶν οὐρητικῶν ὀργάνων ἡλκωμένων. Ob disiunctiuam.) Græcè est παραδιαζευκτικὸν, disiunctiuam. Quasi utrumlibet horũ, &c.) ὡς ὁποτέρου ἂν ὑπάρχῃ τῶν εἰρημένων, quasi utrumlibet eorum quæ dicta sunt ubi adsit, &c. Alternatim.) Græcè, ἐναλλὰξ, uicißim.

APHORISMVS LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος λύσις.

Quib. in urinaria fistula tuberculũ oritur, ijs suppuratione facta & eruptione, mali solutio accidit.

Docet in hoc aphor. Hippoc. qua ratione urinæ suppreßio ex tuberculo in urinaria fistula, seu penis foramine nata soluatur. Neq; enim οὐρήθρα aliud Hipp. alijsq; Græcis significat, nisi foramẽ seu fistulã penis, per quã urina excernitur, quod manifeste οὐρήθρα.

 in

in Comm. docet Galenus. Quare mirari ſubit hoc loco Braſauolũ, quod οὐρήθραν cũ οὐρητικοῖς πόροις, id eſt urinarijs meatibus, q etiã οὐρητῆρες et οὐρανὰι Græcis appellãtur, confundere uoluerit. De tuberculo copioſe diximus in enarratione aph. 13. ſect. 2. Hic certè ſignificat tumorẽ præter naturã in urinaria fiſtula procreatũ, urinæ ſuppreßionẽ efficiẽtẽ. Qui ſi ad ſuppurationẽ uenerit, puriſq; eruptio facta fuerit, malũ ſolui neceſſe eſt. Malũ aũt intelligas urinæ ſuppreßionẽ, ac dolorem. ſic enim Philoth. quoq; hunc locũ interpretatur, dum quid λύσις uox hoc in loco ſignificet inquirit dicens, λύσις δὲ τίνος; τῆς ὀδύνης καὶ ἰσχουρίας. διὰ γὰρ φύματα ὀδύναι γεγόνασιν, καὶ ἔμφραξις ἀπολουθεῖ, ἐξ ἧς ἡ ἰσχουρία. Cuius uero fit ſolutio? doloris et ſuppreßiõis urinæ. qppe propter tubercula dolores excitãtur, & ſequitur obſtructio, unde urinæ ſit ſuppreßio.

Muſæ erratum.

Malum.

APHORISMVS LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictio noctu copioſe facta, exiguam deiectionem ſignificat.

IN hoc aphoriſmo Hippocrates monſtrat, quod uacuatio quæ copioſe per urinã fit, eam quæ per aluũ fieri ſolet minorẽ efficiat. Cuius rei cauſam Galenus in Comment. aßignat. Noctis aũt non ideo mentionẽ fieri putemus, quaſi ob id dies penitus excludatur: ſed ut Philotheus teſtatur, quia noctu, ratione ſomni, cõcoctiones magis fiunt, et excrementorũ excretiones. Vel quod noctu urina potißimum excernatur, & ſubinde à ſomno alui excrementa, quæ certe exigua futura ſunt, ubi plurimum urinæ profluxerit.

Noctis curmentio fiat.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Cũ cibis exeũte.) Græcè, ἅμα τοῖς σιτίοις. Quare ſciendũ quod hæc uox σῖτος, Hippocrati & alijs medicis Græcis duo ſignificet. Primò quidem cibũ, è quo ſanguinis copia procreatur. in qua ſanè ſignificatione hoc in loco à Galeno non uſurpatur. Secũdò accipitur pro alimenti excremẽto quod inteſtinis coacervatur, quẽad. copioſius li. 6. Epi. 1. par. Cõm. 5. docuimus. In poſtrema acceptione hic uſus eſt Galenus. Proinde conuertendum potius erat, cum ciborum excrementis.

σῖτος.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΤΜΗΜΑ πέμπτον.

HIPPOCRATIS APHORISmorum sectio quinta.

APHORISMVS PRIMVS.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulsio à ueratro letalis est.

QVVM *initio huius sectionis quintæ* Hippocrates *symptomata quædã recenseat, quæ uehementiorem purgationem consequũtur, haud immeritò ab eo quod cæteris est periculosius orditur, nempè à conuulsione, quam sanè, ubi hellebori sumptionem sequitur, letalem esse hoc loco ait. Loquitur autẽ hic de helleboro albo, ut Galenus in Commentarijs ostendit, eiusq; rei causam affert. Conuulsionem uero infert ueratrum quinque de causis. Primò, propter consensum quem obtinent nerui cum ore uentriculi. Nam quum ueratrum album sursum & per uomitum maxime purget, fit ut subinde etiam uentriculo uehementius agitato & lacerato, nerui in consensum agantur. Secũdò, propter mordaces humores, quos ueratrum sua tractoria facultate uehementiore ad os uẽtriculi allicit, conuulsio accidit. Et hæc quidẽ perinde atq; prior mediocris existit. Vtraq; igitur ab Hippocrate infrà sect. 6. aphor. 39. ubi ex plenitudine et uacuatione conuulsionẽ fieri præcipit, prætermissa est: quod scilicet ibidẽ de conuulsione agat quæ primaria ratione, quod in Comment. etiam suis in hanc sententiã scriptis Gal. testatur, & nõ per consensum, accidere solet. Tertiò fit cõuulsio, ob immodicã quã ueratrũ efficit uacuationẽ. Quartò accidit conuulsio propter tractricẽ hellebori facultatem, humiditatem ex neruis ad se trahentis. Quintò, ubi hellebori facultas uehementius ad distributionẽ impulsa, neruorũ substantiã uehemẽtius exiccat. Has quidem conuulsionis causas ordine cõmemorare placuit, quod in ijs Commentariorũ Galeni intellectus ferè totus situs*

Veratrũ quare conuulsionem affert.

sit. Sunt aũt tres posteriores conuulsiones letales, quia propter inanitionem fiunt. Quare de ijs hoc loco Hippocrates loquitur, dũ θανάσιμον. conuulsionem ex helleboro letalem esse asserit. Quid uero θανάσιμον uox Hippocrati significet, in sequẽtis aph. Cõ. Galẽ. explicat.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Ne homo strangulетur.) Id quod maxime accidit, ubi in corpore multi crassi & lenti humores continentur, nec extenuante uictus ratione antea sunt ad eductionem præparati, ut testis est li. 2. de Fracturis Hippocratis Comment. 26. Galenus. In motibus.) Bilis æruginosa. Græce, ἐν τοῖς ἐμέτοις, in uomitibus. Aeruginem euomuerat.) Intelligit eam bilis speciem, quæ à similitudine æruginis, Galeno in libello de Atra bile teste, ἰώδης, id est æruginosa nominatur. Hæc generatur, ut autor est Galenus lib. 1. Prorrheti. Hippocratis Comment. 10. quũ flaua bilis supra modum propter magnitudinem fe- Ærugo. bris assatur. Vera ærugo.) Qualis est quæ in ære nascitur, quæ hodie officinis uiride æris uocatur, quod scilicet ærugo uetus uire- Defrutum. scere incipiat. Defruti.) Græcè, σιραίου, sapæ. Est aũt inter defrutum & sapã differentia, quam tradit Plin. lib. 14. cap. 9. nos alibi etiã ea de re diximus. Cõuulsio minus periculosa.) Græcè, καὶ εἴη αὐτὸ μετριώτατος σπασμὸς οὗτος, & hæc fuerit lenissima conuulsio. Pharmaci efficaciã.) Græcè est, διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου, ob medicamenti actionem. Ex hac passione.) Græcè, ἐκ τῆς κακοπαθείας, ex hac uexatione. Ad sui distributionẽ.) Græcè est simpliciter, πρὸς ἀνάδοσιν, ad distributionẽ. Nos docuit.) Sect. 6. Nerui. τόνος. aph. 39. Sunt aũt hæc nerui.) Græcè est τόνοι. Animaduertendum itaq; unũ & idẽ instrumentũ, ut autor est lib. 1. de Motu musculorũ Galenus, duobus esse appellatum nominibus, νεῦρον καὶ τόνον, quod scilicet νεύειν καὶ τείνειν, hoc est nutare et tendere possit. Ori- Ligamenta. turq; idipsũ ex cerebro et spinali medulla. Ligamẽta, quæ etiã ner- Tendones. uosa sunt corpora, ex ossibus aut cartilaginib. prodeunt, & in os aut musculũ transeũt. Tẽdones, uel tendines sunt, nerueæ musculorũ tenuitates. Sicuti etiam.) Græcè, ὥσπερ γάρ. Sicuti enim in, &c. In corporibus.) Adijciendum, pluribus. Græcè enim est, σώματα τὰ πολλά. Nõ facile.) οὐ πάνυ τι δυνατόν ἐστιν ἰάσασθαι, prorsus non admittit curationẽ. Conuulsionẽ aũt ex siccitate neruorum

rum

rũ eße insanabilem, paulo pòst diserte testatur dicẽs: Cõuulsio quæ ex siccitate accidit, insanabilis est. Cur uero hæc ipsa sanari neque at, Galenus li. 6. Ther. meth. ca. 5. docet. Non enim potest, inquit, hæc intẽperies, in qua solida similariũ partiũ substãtia reddita est siccior, sanari. Quippe quod in sanis est seniũ, id sicca intẽperies consummata est in ægris. Vt igitur seniũ curari nõ potest, ita etiã solidarũ partiũ siccitas. Quod Philoth. ijs uerbis innuere uoluit. ὅτι διαπανηθείσης τῆς συνεκτικῆς ὑγρότητος, ἀδυνατόν ἐστιν αὐτὴν ἀνακαλέσασθαι. quia ubi habitualis absumpta est humiditas, fieri non potest ut ipsa recuperetur. Primum.) πρώτως. Quo quidẽ uerbo intelligit conuulsionẽ quæ κατὰ πρωτοπάθειαν, οὐ συμπάθειαν, ut ait li. 1. de Male affect. locis cap. 3. Galenus, accidit. Qui ab helleboro, &c.) καὶ δόξει καὶ ὁ σπασμὸς οὗτος ἐνίοτε γίνεσθαι τοῖς ἐπ' ἐλλεβόρῳ καθαιρομένοις ὑφ' ἱπποκράτους οὐκ εἰρημένος, & uidebitur hæc conuulsio ijs q à ueratro purgãtur, aliquãdo fieri ab Hippoc. non dicta, s. esse in aphorismis. Species.) διαφοραὶ, differẽtiæ.

Cõuulsio ex siccitate cur insanabilis.

APHORISMVS II.

Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

Conuulsio ex uulnere facta, letalis.

EAm quæ ex uulnere fit conuulsionem, magna ex parte esse letalem, hoc in aphorismo docet Hippocrates. Cuius quidẽ rei causam Galenus recte in suis Commẽtarijs in phlegmonem reijcit, nec tamen omnem, sed eam tantum quæ neruosas attingit partes. Alij minus recte ad magnum & copiosum sanguinis è uulnere profluuium referunt. de eo enim in sequenti acturus est aphorismo. Cæterum uulnus, quod τραῦμα Græcis dicitur, Galeno lib. 3. Therap. meth. cap. 1. teste, non est aliud quàm solutio ex uulnerando in carnosa parte relicta. Legitur aũt in nonnullis exemplarib. ἐπὶ τρώματι, nõ diuerso quidẽ sensu, nisi quod τρώματος significatio latius sese expandat quàm τραύματος. Quippe τρῶμα, ut autor est Gal. lib. 6. Epid. par. 5. Com. 12. omnẽ magnã noxam ab aliquo extrinseco, etiã sine uulnere illatã, denotat. Verba eius subijciam. τρώματα, inquit, ὀνομάζει ἱπποκράτης τὰς μεγάλας βλάβας ἔκ τινος τῶν ἔξωθεν γινομένας, εἰ καὶ χωρὶς τραύματος. Præterea in li. de Exposi. antiquarum dictionũ Hippocratis, hanc uocẽ Gal. non aliter nisi βλάβην, hoc

Vulnus.

τρῶμα.

Philothei sententia improbatur. hoc est noxā interpretatur. Quū itaq; uox sit generalis, mirari subit quî fiat ut Philoth. eā ad neruorū uulnus, quod propriè νύγμα Græcis dicitur, tātū cōtrahat. Quod si igitur τρῶμα legamus, huius aphorismi is sensus erit: Conuulsio propter externam aliquam magnā noxā, uerbi gratia contusionē, plagāue illatā, facta, letalis est.

APHORISMVS III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

Sanguine copioso profluente, si conuulsio aut singultus successerit, malum est.

Conuulsionē aut singultū à copiosa sanguinis uacuatione fieri, malū esse, hoc in aphor. Hippoc. ostēdit. Loquitur aūt de omni sanguinis immodica effusione, non curādo num ab ore, naribus, uētriculo, thorace, uulnere, utero, uel hæmorrhodib. promanauerit. Cur aūt malū sit succedere conuulsionē uel singultū, facile deprehēdet q horū malorū causas perspectas habuerit. Nam quū 6. aph. 39. duas tantū esse Hippoc. infrà asserat, nēpe plenitudinē & inanitionem, ut hoc loco alterā, nimirū periculosiorem, inanitionem scilicet, quæ sanguinis profusioni succedit, innuat necesse est. Cæterum Singultus. singultus est uētriculi deprauatus motus, qui eius ueluti conuulsio est. Neq; temere adiectū est, ueluti conuulsio. Quippe singultus, ut Singultus nō est cōuulsio. testis lib. 3. de Sympt. causis cap. 2. & sect. 6. aphor. Commē. 39. Galenus, absolute loquendo non est conuulsio, quod hæc solis musculis insit. Atq nec uētriculus ipse, neq; ipsius os musculus eße cēsetur. Nemini aūt mirum uideatur, cur ex copioso sanguinis profluuio singultus accidat. Quippe quū illud omnes corporis uenas exhauriat, ut eas quoq; quæ sunt in ore uētriculi, uacuet oportet. Quib. uacuatis fit, ut uehemētius ex ipso uētriculo trahāt. Is itaq; ex ista tractione tandem inanitus et exiccatus, singultum incidit.

APHORISMVS IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

Ex immodica purgatione conuulsio aut singultus succedens, malum.

Quod in 1. huius sect. aph. priuatim de albo ueratro dixit, id ipsū nūc generatim de omnib. purgātib. medicamētis pron[illegible]ciat.

Nam

Nam ut conuulsio & singultus, quum immodicã ueratri albi purgationem sequuntur, malum portendunt, ita etiam si reliquis immodicis purgationibus successerint. inanitionem enim immodicã, quam partium siccitas insanabilis consequitur, significant, ut dictum est in aphorismi primi explicatione.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Aliquando.) Aphorismo nimirum primo huius sectionis.

Siquidem peior.) Græce ἐπειδὴ πολὺ χείρων ἐστίν, quandoquidem multo peior est ea, &c. Singultus conuulsio sit stomachi.) Addit autem secũdum Hippocratem, ne scilicet sibi pugnã tia scribere uideatur, quum aliàs singultum ueluti conuulsionem uentriculi esse dicat. Sic etiam Com. 39. sectionis sextæ aphorismorum Galenus concedit, singultum esse conuulsionem stomachi, ubi nimirum quis mali eßentiam non expendat, ut in Annotationibus nostris in hunc commentarium fusius docebimus.

Singultus de sententia Hippocratis stomachi est conuulsio.

APHORISMVS V.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiam repente obmutescat, cõuulsus emoritur, nisi febris corripiat, aut ad eã perueniens horã qua crapulæ soluuntur, loquatur.

Quod ebrios interdum conuulsos mori contingat, hac sentẽtia Hippocrates docet. Quare ut summo studio nocentißimum uitium ebrietatem deuitemus, modo à conuulsionis periculo securi esse cupiamus, necesse est. Quod uero ebrij obmutescant, ob uinum immodice sumptum accidit, quod sanè neruos eorundemq; principium, cerebrum nimirum ipsum, complet, quemadmodũ copiose in cõmentarijs suis monstrat, in quibus etiã qua ratione Hippocrates hac uoce ἄφωνος sit usus, copiose docet. Cur autem uinum quod natura calidum est, conuulsionem, malum frigidum, generet, Galenus cap. 2. lib. de Morborũ causis in eum scribens modũ ostendit. Quamuis, inquit, uinum, si modice sumatur, intimum calorẽ "

Ebrietas nocentissima.

Ebrij cur obmutescant.

Cur uinum conuulsionem facit.

„ augere poſſit, quod ſcilicet ſit alimētū maxime familiare: tamē im
„ moderatius ingeſtū frigidos morbos excitat. Et multo clarius li.
„ 3. de Tēp. ca. 3. id ipſum ijs uerbis indicauit: Nec uinū ipſum ſem-
„ per animal calefacit, æquè ut nec oleū flammā accēdit, tametſi ap
„ tiſſimū eſt ignis nutrimentum, imò ſi exiguæ & imbecillæ flammæ
„ confertim multū oleū infundas, ſuffocabis eā, prorſusq; extingues
„ potius ꝗ augebis. Sic igitur et uinū, ubi plus bibitur quàm ut uin-
„ ci poſſit, tantū abeſt ut animal calefaciat, ut etiā frigidiora uitia
„ gignat. Quippe apoplexiæ, cari, cōuulſiones, et tetani immodicū
„ uini potū comitātur. Hæc ille. Nihil itaq; mirū ſi ebrij conuellan-
tur, ut hoc in loco Hippocrates docet, & propter læſos neruos ob
muteſcant. Et eos qui hoc modo conuellūtur mori neceſſe eſt, niſi fe
bris, quæ ſua caliditate & ſiccitate humores frigidos diſcutiat &
exiccet, apprehendat. Nā, ut Philotheus ait, ἐὰν πυρετὸς ἐπιλάβῃ, σύμπεψις γίνεται τῆς ὕλης, καὶ λεπτυνομένη διαφορεῖται, ſi febris corripi
at, materiæ fit concoctio, & extenuata ſubinde diſcutitur. Aut ho
rā qua crapulæ ſoluuntur pertingens, iterū loquatur. Hoc enim u
bi acciderit, naturam uniuerſam materiam frigidam iam euiciſſe
manifeſtum eſt. Quid uero per crapulam, & horam qua hæc ip-
ſa ſoluitur, ſit intelligendum, Galenus in Comment. abunde docet.

ANNOTATIONES IN COM-
mentarios Galeni.

Etſi hoc aliquando.) Quod quidem accidit ubi plus quàm à na
tura uinci queat bibitur. Et quouis modo obſtupuerūt.) Græcè eſt
ἀφώνους ὀνομάζοντος τοὺς ὁπωσοῦν καρωμένους, mutos nominantis eos qui
quouis modo caro correpti ſunt. Eſt autem Carus, Galeno lib. 4.
Carus. de Male. affe. locis cap. 2. autore, omnimoda ſenſuum, & uniuer-
ſarum motionū repentina priuatio, ſpirandi tamen facultate ma-
nente illæſa. Quare poſſet & is locus Galeni ita conuerti, qui quo
ἄφωνοι. uis modo ſenſum & motum amiſerunt. Quod autem ἀφώνους, hoc
eſt mutos hic eos qui quomodolibet ſenſum & motū amiſerunt, ap
pellet Hippocrates, teſtantur etiam ea quæ ſectione 7. aphoriſmo-
„ rum Com. 59. ſcribit Galenus hunc in modū. Conſuetudo eſt Hip
„ pocrati, ab uno ſymptomate notiſſimo, uocis ſcilicet amiſſione, ſæ
„ pius nominare atq; ſignificare ſic qui nullum motū uoluntariū ha
bent,

bent, uel nihil omnino sentiunt. Decumbunt autem eodem modo quo apoplectici, sine sensu pariter & motu. Hinc palàm fit, interpretem hunc Galeni locum minus recte cõuertisse. Proprie stupor nominatur.) Græcè est, κυρίως λέγεται κάρος, proprie carus nominatur. Differt autem stupor, qui Græcis νάρκην uocatur, à caro: quippe, ut Galenus libro 1. de Sympt. causis cap. 4. testatur, stupor nõ est nisi sentiendi & mouendi difficultas. Carus uero, ut dictum est, utriusq; omnimoda priuatio. Ex uno symptomate.) uocis scilicet amißione. Neq; enim aliter, &c.) Græcè est, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἄλλως ὅλον οἷόν τε σπασθῆναι τὸ σῶμα, neq; enim alioqui uniuersum conuelli corpus potest. A Græcis.) Adijciẽdum, omnibus. Quippe Græcè est, πάντες οἱ ἕλληνες. Quidã uero sequẽti.) Addendum omnino. Græcè enim est, ἐν τῇ τρίτῃ πάντως ἡμέρᾳ, tertia omnino die.

Stupor. Carus.

APHORISMVS VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Qui à distentione capiuntur, intra quatuor dies pereunt. si uero hos effugerint, sani fiunt.

QVis sit morbi peracuti terminus ac finis, hoc in aphorismo distẽtionis exemplo mõstrat Hippocrates. Quid uero sit distentio, alibi est à nobis abũde dictũ. Esse uero peracutũ morbum distentionem, non solũ in Com. in hunc aphorismũ conscriptis, uerumetiã sect. 1. aph. Com. 12. diserte Galenus testatur. Quũ itaq; sit morbus peracutus, necesse est ut qui ea laborẽt, intra quatuor dies pereant, quod is sit illorũ morborũ finis, et facultas admodũ etiam robusta, dolorẽ et laborem, quẽ distentio ipsa affert, diutius ferre non poßit. Quod si uero ultra diẽ quartũ progrediuntur, conualescunt. Quippe tum naturam superasse morbũ certißima spes est. In Commẽt. ubi interpres conuertit, ita quod, adijciendũ erit, meritò. Græcè enim legitur, ὥστ᾽ εἰκότως αὐτὸν συντομωτέραν ποιεῖσθαι τὴν κρίσιν, ita ut meritò natura uelociorẽ faciat iudicationem.

Distẽtio est peracutus morbus.

APHORISMVS VII.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται μετάστασιν ἴσχει. ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται,

τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Comitiales quibus ante pubertatem accidũt, mutationem accipiunt. Quibus autem uigesimo quinto, ijs magna ex parte commoriuntur.

QVum uariæ ſint mutationes quæ in pueris comitiales morbos ſanare poßint, ut in enarratiõe aphoriſmi 45. ſectionis ſecundæ eſt commemoratum, hic unius tantum, eius ſcilicet quæ ex ætate accidit, meminit Hippocrates. *Quid uero mutationis nomine ueniat intelligendum,* Galenus *in ſuis* Commentarijs *explicat. Cæterum uerborum* Hippocratis *non eſt is ſenſus, quemadmodum nonnulli putant, quod omnes quos ante pubertatẽ comitialis morbus corripiat, ab eo liberentur. Quippe malum hoc, ut in Commẽtarijs etiam teſtatur* Galenus, *non ſanatur etiam pubertatis prætereito tempore, niſi in alijs etiam ſe recte geſſerint ægrotãtes.*

Aphoriſmi ſenſus.

Verum id potius in hoc aphoriſmo innuit Hippocrates, *quod ſi ætatis mutatione ſanari accidit comitialem, certe non ſanatur niſi is qui ante pubertatem inuaſit. Quod autem ſit pubertatis tempus,* Galenus *in* Commentarijs *exponit. Quibuſcunq; uero comitialis uigeſimoquinto anno, hoc eſt in iuuentute, accidit, ijs magna ex parte commoritur.*

Magna ex parte.

Non autẽ temerè dictum eſt, magna ex parte. ἔστι γὰρ, *ait* Philotheus, ὅτι καὶ διὰ σώφρονα δίαιταν ἐν τῇ παρακμῇ παύονται, *quippe contingit ut etiam in ætate declinante per moderatam uictus rationem deſinat comitialis.*

παρακμή.

Neq; enim παρακμὴ *alia eſt ætas, ut ſuprà etiam eſt comprehenſum, quàm ea quæ iuuentutem excipit, alioq; nomine* Græcis καθεστηκυῖα, καὶ ἀνδρεία, *id eſt conſtans & uirilis ætas appellatur.*

Muſæ erratum.

Proinde Muſa *hoc in loco nõ ſine maximo errore* παρακμὴν *uigorem conuertit. Non eſt autẽ mirum ſi comitiales qui à iuuentute, ætate quidem calida & ſicca, atq; adeò contraria, non ſanantur, ad finem uſq; uitæ durare. Sequens enim ætas ſimilis planè eſt, hoc eſt frigida & humida, ideoq; ab ea non profligatur, ſed potius, tanquam à ſuo ſimili conſeruatur. Quum igitur ad huius mali cauſæ amolitionem nihil auxilij afferat hæc ætas, ad finem uſq; uitæ ſubinde durare, atque commori illis hoc ipſum neceſſe eſt.*

Annota-

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Interpretis lapſus.

In altera parte aphoriſmorum.) Sectione ſcilicet ſecunda aph. 45. Si iuuenes.) Græcè, τοῖσι νέοισι, ſi pueri fuerint. Hanc autem uocem νέοισι idem hoc loco quod pueris ſignificare, in aphoriſmi iam citati enarratione abunde diximus. Huc accedit, quod non iuuenes hoc morbo correpti liberentur, ſed potius pueri. In ſecũda ſeptimana.) Græcè eſt, μετὰ τὴν δευτέραν ἑβδομάδα, poſt ſecundam ſeptimanam, id eſt anno decimoquarto. Quippe poſt annum 14. ut paulò pòſt inquit Galenus, pubertas ipſa incipit, & uſq; ad 25. progreditur. Hic certe committere non poſſum, quin Galenum, cuius uiri neſcio quo ſpiritu, famam ac gloriam ſempiternam multi hodie ſcioli labefactare ſuis ſophiſticis argutijs conantur, à Muſæ iniuria uindicẽ, qui in ſuis Commentarijs bis aſſerere audet, Galenum ſibi hoc loco planè pugnantia docere, ut qui alibi tradat pubertatem longius extrahi quàm in prædictum tempus, nẽpe in annos 49. Nam quod aliquid tale dicat ſectione 3. apho. Comment. 27. falſiſſime à Muſa aſſeritur, quum in eo Commentario huius rei ne uno quidem uerbo meminerit. Præterea non recte affirmat Muſa Galenum docere pubertatis terminum eſſe ſeptimanam quintã, hoc eſt annum uigeſimumquintum. Nam nullum unquam reperiet locum in quo idipſum doceat Galenus. Quintã quidem ſeptimanam iuuentutis eſſe finem, at minime pubertatis, infrà Comment. 9. huius ſectionis ſcribit. Item li. 6. de Tuenda ſani. ca. 2. initiũ declinationis aut remiſſionis, παρακμὴν Græci nominant, nonnullos habere ſtatim à trigeſimo anno, alios uero poſt 35. tradit. Si igitur à trigeſimo ſtatim anno nonnullis remiſſio fieri incipit, quomodo id tẽpus pubertatis finis eſſe poteſt, quũ inter pubertatẽ ac remiſſionem alia quædã ætas, iuuentus nimirũ, interueniat. Quare Muſam in reprehendendo Galeno circumſpectiorem fuiſſe cuperem.

Galenus à Muſæ iniuria uindicatur.

Ex ætate.) Græcè, ὑπὸ τῆς ἡβητικῆς, à pubertate, ſed magis ſiccitate, quæ hanc ætatem, & uictus rationem conſequitur.

APHORISMVS VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσαται.

Quicunq; pleuritici facti intra quatuordecim dies per superiora non purgantur, ijs malum in suppurationem conuertitur.

QVod eos qui pleuritide correpti sunt, per superiora, hoc est sputa, purgari oporteat, idq; intra quatuordecim dierũ spaciũ, hoc in aphorismo docet Hippocrates. Quod si uerò hoc dierũ interuallo non fuerint purgati, in suppurationem abire malũ necesse est. Pleuritis uero, ut testis est lib. 5. de Male affe. locis cap. 2. Galenus, nihil est nisi inflammatio quæ in succingente costas membrana, ac musculis illi continuis fit. Eaq; uera existit pleuritis, nõ mendosa, ut falso asserit Musa. Cæterum quod ait, intra quatuordecim dies, manifeste innuit pleurtim esse morbũ acutũ. Nam acuti morbi, ut suprà dixit, in quatuordecim diebus iudicãtur. Iudicari autẽ intra hos dies pleuritim, sect. 1. aph. Cõ. 12. ijs uerbis diserte testatur Galenus: Magna ex parte pleuritis terminũ suæ iudicationis habet decimũ quartũ. Nec temere adiectũ est à Galeno, magna ex parte, quia nonnunquam in septimo etiã iudicatur, ubi scilicet coctio in sputis circa tertiũ uel quartũ diẽ apparet, eodẽ ibidem teste. Sed eius præstat uerba subijcere. Si concoctio, inquit, circa tertiũ uel quartũ diem apparuerit, nõ contingit morbũ lateralẽ trãscendere septimũ. Porro animaduertendũ, Hippocratẽ per quatuordecim dies non intelligere id spaciũ dierũ quod statim à primo insultu morbi tot circũscribitur diebus, sed id potius quod metitur ab eo die quo æger expuere cœpit. ut sit sensus: Qui non purgantur in quatuordecim diebus, supputando nimirũ ab eo quo expuere cœpit die. Et nisi ita hunc locũ Hippocratis accipiamus, ut sibi pugnantia dixerit Hippocrates oportet fateamur. Quippe is lib. 3. Epid. in historia Anaxionis, quã sect. 1. aph. Com. 12. & li. 1. de Iudicijs ca. 18. citat atq; explicat, pleuritidis iudicationẽ trigesimoquarto die factam esse scribit, supputatione facta à primo eius mali insultu. Ibidẽ autẽ ait, Die decimoseptimo cœpit paucũ quid coctũ expuere. Quod si itaq; dies qui inter 17. et 34. sunt supputaueris, quatuordecim esse planè comperies. Nisi itaq; humores qui inflammationem excitarunt, in thoracis spacium resudent & effun-

Superiora.

Pleuritis.

Musa notatur.

Pleuritis morbus acutus.

2. aph. 23.

Magna ex parte.

In quatuordecim dieb.

effundantur, inq; quatuordecim diebus per sputa expurgentur, malum ipsum in suppurationem transire est necesse. Suppurationis autem uox duo significat. Primò, inflammationis ad pus transmutationem. Secundò, puris inter thoracem & pulmonem effusionem. Vtrum horũ intellexeris per suppurationem, nihil refert: quandoquidem utrunq; illorum accidat, quum pleuritici non purgantur per superiora. Quid aũt subinde sequatur suppurationem ipsam, infrà, nimirũ aph. 15. huius sectiõis, docebit Hippocrates. Suppuratio.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

In libro de uictu acutorum.) Libro uidelicet primo, aph. 26. ubi ita scriptum reliquit. ὅταν ἄρξονται πτύειν τι ἄξιον λόγου καὶ ἐκκαθαίρεσθαι, αἵτε γὰρ καθάρσιες: ubi aliquid notatu dignum expuere & expurgari cœperint. Nam purgationes. In prognostico.) Libro nimirũ 2. aph. 52. ubi in eum scribit modũ, τὰς τῶν πτυέλων καθάρσιας, sputi purgationes. Ea quæ fit ad pus transmutationem.) In quacunq; corporis parte idipsum contingat. In sequentibus.) Aphorismo scilicet. 15. huius sectionis.

APHORISMVS IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τοῖσιν ἀπὸ ὀκτὼ καὶ δέκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes maxime fit in ijs, ætatibus anno nimirum decimooctauo, usq; ad trigesimumquintũ.

DE ijs ætatibus in quibus potissimum tabes accidit, uerba facit hoc in aphorismo Hippocrates. Per tabem autem non omnẽ corporis maciẽ, sed eam tantũ quæ pulmonis exulcerationem consequitur, intelligere oportet. Quã quidẽ adolescentiæ & iuuentuti potissimũ accidere innuit, dũ ait, à decimooctauo anno usq; ad trigesimumquintũ. Hoc enim annorũ numero hæ duæ ætates, ut alibi copiose ostendimus, complectũtur. Quũ uero dicit ætatibus, non est intelligendũ quod ista ætatis ratione accidant, sed propter errores potius quos ea in ætate cõstituti in uictus ratione cõmittunt. Quippe huius ætatis homines belligerãt, saltãt, currũt uenationẽ aliudúe genus laboris uel exercitij immodici exercent, Tabes.

propter quod uenas rumpi accidit. Quam quidem ſubinde ſanguinis primum ſpuitio, et dein tabes comitatur, ut fuſius in Commen. 29. ſecti. 3. apho. docet Galenus. Philotheus adoleſcentibus tabem accidere cenſet propterea, quod ſanguis in ijs copioſus ſit, qui uaſa pulmonis diſtendat, & rumpat, ut neceſſe eſſe ducat ſubinde conſequi tabem. Iuuenibus uero propter bilioſi ſanguinis redundātiam, qui ſua acrimonia uaſa erodens, ſanguinis ſpuitionem, & ſubinde tabem excitet.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

In ſuperioribus aphoriſmis.) Nempe 29. aphoriſmo ſectionis tertiæ. Propter thoracis atq; pulmonis communionem.) Nam & in eo qui hunc præcedit, & eo etiam qui ſequitur aphoriſmis, de thoracis & pulmonis malis uerba facit Hippocrates. Recte igitur ait, propter ſermonis communionem hic tabis fieri mentionē, utpote quæ pulmonis ſit exulceratio. Mediam inter annos enumeratos.) Adoleſcentiam intelligit. Quid uero ſit adoleſcentia, quid iuuentus, per ſequentia dilucide expedit.

APHORISMVS X.

Ὁκόσοι κυνάγχην διαφεύγουσι, ἐς τὸν πνεύμονα τουτέοισι τρέπεται, καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Qui anginam euadunt, ijs ad pulmonem malum tranſit, & intra ſeptem dies moriuntur. Si uero hos dies euaſerint, ſuppurantur.

HVmores anginam efficientes nonnūquam ad pulmonem decumbere, atq; intra ſeptem dies interitum afferre, hoc in aphoriſmo Hippocrates docet. Quippe ab humoribus eò delatis ægrotantes ſuffocantur. Non autem ab re hæc Hippocratis uerba ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι, Celſum ſecuti, conuertimus intra ſeptem dies, ne ſcilicet quiſpiam putaret Hippocratem hoc uelle ijs uerbis innuere, ſic laborantes non poſſe ante ſeptimum diem mori, quod planè falſiſsimum foret, quum nonnulli citius pereant. Hinc in Commentarijs ſuis Galenus etiam hæc uerba ita interpretatur, ὡς τὰ πολλὰ ὑπὸ τῶν

Intra ſeptem dies.

ἀπὸ τῶν

ὑπὸ τῶν ἑπ7ὰ ἡμέρων, *hoc est, magna ex parte ante septimum diẽ, ὑπὸ enim Attice idem quod πρὸ, id est ante significat. Quod si uero, inquit Hippocrates, intra hoc spacium non moriuntur, tunc humores qui in pulmonem decubuerint, in pus mutantur. Quod si non fuerit expurgatum, tabidos fieri contingit.*

APHORISMVS XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθίσιων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέ[illegible]σι, θανατώδες.

Si ijs qui tabe infestantur, sputum quod tussiendo excreãt, grauiter olet carbonibus impositum, & capilli à capite defluunt, letale.

Hæc Hippocratis sententia ad eam artis partem quæ futura prædicit pertinet: quippe duas nobis notas ob oculos ponit, quibus eos qui tabe sunt correpti, non ita multo post morituros certò prædicere licebit. Per tabem autem macies ea uenit acci Tabes.
pienda, quæ pulmonis ulcera comitatur. In ea sputum, quod non Sputũ gra-
nisi per tußim excreatur, carbonibus impositum si grauiter olet, uiter olens.
primum letale est signum. Externam enim putrefactionem humorum qui sunt in pulmone, præ se fert. Philotheus censet sputum οὐκ ἀμέσως, ἀλλ᾽ εἰς ὕελον ἐπιβεβλημένον, *id est, non sine medio, sed in uitrum iniectum, carbonibus esse imponendum, ut scilicet dissolutum suã graueolentiã magis ostendat. Sed non est opus ista exquisita diligentia, quod nimirum assidentes, imò etiam ægrotantes ipsi, citra etiam carbones adhibitos sputi fœtorem experiantur. Al*
terum signum letale est, capillorũ è capite defluuium. Causam Ga Capillorũ
lenus in Commentarijs suis recitat. defluuium

APHORISMVS XII.

Ὁκόσοισι φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

Quibus tabe correptis capilli à capite defluũt, ij alui profluuio succedente moriuntur.

Præcedente aphorismo duo signa, è quibus futuram in tabidis

mortem prædicere licet, Hippocrates recensuit. Nũc tertiũ, nempe alui profluuium, adijcit, quod ubi apparuerit, non procul esse mortem conijciendum erit. Id quũ diserte innuere uoluisset, uerbo præsentis temporis ἀποθνήσκουσι usus est, quo imminentẽ iam quasi mortem expreßit. Porro alui profluuium duplici ratione malũ est. Primò ut causa, quod scilicet facultatem nedum in ægrotis, sed et in sanis dissoluat atq; deijciat. Secundò ut signum, quia naturalium facultatum imbecillitatem significat. Rectissime igitur Hippocrates in tabidis mortem haud ita multo pòst accidere scribit.

Alui profluuium cur tabidis malũ.

APHORISMVS XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui spumantem sanguinem excreant, ĳs de pulmone educitur.

QVod sanguis spumãs excreatus, aut tussiẽdo eiectus, è pulmone feratur, hoc in loco Hippocrates monstrat. Spumans aũt sanguis est, qui innumeras ampullas obtinet, ita ut planè nulla eius pars, saltem notatu digna, sit intus et in superficie, quæ sine spuma reperiatur. Quæ autem sit causa generationis sputi, Com. 43. sectionis tertiæ aphorismorum, & sect. 7. Comment. 30. Galenus copiosißime docet. Non temere autem dixit Hippocrates ἀναπτύουσι, id est excreant. ita enim nos Celsum lib. 2. ca. 6. secuti, conuertere uoluimus: uel ut meliora etiam exemplaria habent, ἀναβήττουσι, hoc est extussiunt. quippe, ut Galenus sect. 2. aph. Comment. 43. testatur, quæ unà cum sanguine ex pulmone educitur spuma, subito simul & cum tussi educitur. Spumantem uero sanguinem è pulmone educi par est, ut qui illius substantiam, quæ, Galeno li. 4. 6. et 7. de Vsu par. teste, leuis, rara, aerea, spirituosa, & ueluti ex spuma quadam sanguinis concreta, est conflata, uasisq; plurimis contexta, referat. Quinetiam Galenus infrà Comment. 39. huius sectionis spumantem humorem in carne pulmonis contineri, à quo, utpote substantiæ suæ simili, nutriatur, scribit. Et suprà Com. 43. sect. 2. palàm dicit, Sanguis qui è pulmone educitur spumãs, est uisceri similis. Proinde recte admodũ Hippocrates hoc loco asserit, sanguinem spumãtem è pulmone educi, atq; adeò illum esse male affectum significare. Quale uero malũ m

Spumans sanguis.

ostendat

ostendat, Galenus in Commentarijs suis docet.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Si uero spuunt, aut expuunt.) Græcè, εἰ δ' ἀναπτύουσιν, ἢ ἀναβήττουσιν. si uero spuunt, aut extußiunt. *Non autem uere ulcerato.*) Quod confirmant ea quæ scribuntur à Galeno Com. 30. sectionis septimæ, dum inquit: Sed neq; semper (sic enim conuertendum, & non omnino, ut fecit interpres: quia in Græco est διὰ παντὸς) ex pulmone sanguinẽ spumosum expuũt. Videtur itaq; quũ ex ipsa uisceris substantia simul quicquam effertur, sanguinem fieri spumosum. Hæc ille. Quare sanguis spumosus non excreatur, nisi fuerint in pulmone ulcera. Tũ uero sine dolore excreatur. Nã ut testis est li. 4. de Male affẽ. lo. ca. ult. Galenus, pulmonis ulcera dolor non comitatur.

Interpretis lapsus.

Pulmonis ulcera dolor non comitatur.

APHORISMVS XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

A tabe correpto si alui ꝓfluuiũ successerit, letale.

Hic aphorismus quum abunde sit paulo antè à nobis expositus, uberiore enarratiõe haud eget, præsertim ubi Galeni Commentarius acceßerit.

APHORISMVS XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίσανται.

Qui à pleuritide suppurantur, si intra quadraginta dies à quo fit ruptio per superiora purgantur, leuantur. Si uero non, in tabem abeunt.

In aphorismo octauo huius sectionis, Hippocrates docuit, quod pleuritis in suppurationem transeat, ubi ea affecti intra quatuordecim dies per superiora haud purgentur. Nunc quid suppuratiõe facta ægrotantib. accidat, exponit inquiẽs: Qui à pleuritide (ἐκ enim hoc loco idẽ quod μετὰ significat) suppurãtur, hoc est, pus intra thoracẽ et pulmonẽ cõtinẽt, si intra 40 dies: ꝗppe

is est terminus iudicationis acutorum morborũ, ex degeneratione seu mutatione de specie in speciem uocatorum, qualis est iam pleuritis in suppurationem abiens, supputando ab eo die in quo ruptio fit. Quod adijcitur propterea, ne quis à principio pleuritidis numerare incipiat. Per sputa purgantur, id enim ἀνακαθαρθῶσιν *uerbum significat.* καθαρτόω *namq; idem quod* πτύω *denotare Commẽt. 8. huius sectionis est dictum. Leuantur à malo. Vnde palàm fit, usq; ad quadragesimum diem pulmonem posse illæsum permanere. post hunc quia putrescere incipiet pus, exedetur & exulcerabitur, tabesq; fiet. Quare rectißime subiungit Hippocrates: Si uero non per sputa intra dies quadraginta purgantur, in tabem transeunt, quod pulmo, ut comprehensum est, diutius ab erosione tutus esse nequeat: quippe quum rarus sit pulmo, ut prompte in se recipiat pus, à quo subinde substantia eius exulceratur. Vt itaq; pleuritidi suprà in aphorismo 8. huius sectionis terminum purgationis statuit quartumdecimum diem, sic suppurationi quadragesimum.*

καθαρτόω.

APHORISMVS XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλωσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας. ταῦτα οἷσι θάνατος.

Calidum ijs qui eo sæpius utuntur, hæc detrimenta affert carnium effœminationem, neruorũ incontinentiam, mentis stuporem, sanguinis eruptiones, animi defectiones. Hæc quibus accidũt, mors.

DE immodico calidi usu hoc in aphorismo tractat Hippocrates, quæq; mala et detrimẽta afferat idipsum monstrat. Quũ uero calidum, ut testatur Galenus li. 1. de Elementis, bifariã accipiatur, uno modo pro corpore q, calorem in se habet, alio modo pro qualitate quæ ipsi inest, sciendũ erit hic in prima accipi significatione, pro corpore nimirũ calido, neq; tamẽ quouis, sed pro aqua duntaxat calida. Quod in primis metipse Hippocrates confirmat, dum in libro de Vsu humidorum inscripto hũc aphorismũ ad uerbum repetit. Quinetiã Galenus ipse Com. 24. huius sectionis di

Calidum.

nis diserte hac in sententia Hippocrati de aqua calida sermonem esse, ijs uerbis testatur: Hactenus de aqua calida et frigida sermonē habuit Hippocrates. Huc accedit, quod nisi fateamur Hippocratē de aqua calida in præsentia loqui, non est cur hæc detrimenta quæ hic ab eodē recēsentur, à calido posse fieri recte affirmemus. Quippe calidū quod siccum est, contraria potius mala affert, ut ex sequētibus palam fiet. Quod uero dicit Hippocrates, ijs qui eo sæpius utūtur: manifeste significat, calidū non semper hæc afferre mala, sed tum maxime quū usus eius immodicus fuerit. Nec etiā de eo quod immodice est calidū, ut Brasauolus censet: hoc enim exiccat, atq; adeò mala quæ hic commemorantur non procreat, quemadmodū Galenus aquæ calidæ exēplo li. 3. de Tuēda sani. ca. 3. ostēdit in eū scribens modū: Quod si iusto calidiores fiāt, calida quidē uis, sed non perinde humida: Quippe horrere & dēsari eorum meatus cogunt, ita ut nec madescere ab humore extrinsecus accedēte poßint. Hæc ille. De calido igitur quod temperatum existit, quo tamen immodice utimur, Hippocrati hoc in loco sermo est. Cuius rei testis est locupletißimus Galenus, qui libro 4. de Simpl. medi. facul. capite 1. ita scriptum reliquit: Calida, inquit, temperata grata amicaq; sunt. funditur enim quod in corporibus nostris concretum fuerat, quo maxime pathemate uoluptas animantibus constat. At si moram etiam trahant, sensim quoq; & ipsa molesta euadunt. Ad tantam enim fusionis immoderationem ita recidunt, ut substantiā nostram discutiant, dissoluant, ac dispergant. Verū tum quidem sine mordicatione infestant, & animi deliquium afferunt, uiresq; deijciunt, ut mors quoq; tandem sequatur. Hactenus Galeni uerba recēsuimus. E quibus equidem sole clarius intelligitur, calidū temperatum hæc de quibus Hippocrati sermo est efficere, & minime immodicum atq; adeò intemperatum, ut Musa existimat. Ea namq; secant, disiungunt, dirimuntq; substantiam, ut in loco paulo ante citato Galenus fusius ostendit. Neq; est cur aliquis miretur, quî fieri poßit ut calidum quod nomen excessus est, de temperato dicatur. Quippe, ut testis est libro 3. Simpl. capite 11. Galenus, id quod mediocriter est temperatum mixtum ue interdum calidum appellamus, & si minus proprie. Sic aquæ dulcis balneum, de quo hoc lo-

Musa notatur.

Quomodo calidum de temperato dicatur.

co tractat Hippocrates, quod temperatum existit, calidum uocatur. Hoc itaque calidum, quod nimirum humidum et temperatum est, si crebrò eo utamur, carnium afferet effœminationem. Est autem proprie loquendo ἐκθήλυνσις nihil aliud quàm χαυνότης, hoc est mollicies, laxitas. Siquidem ἐκθηλύνειν, Phauorino teste, idem est quod χαυνοῦν, sic ut χαυνοῦσθαι planè opponatur τῷ πεπηγέναι. Significat itaq; Hippocrates calidi humidi temperati usum immodicum carnes reddere molliores & laxiores, atque adeò ueluti carnes muliebres, quæ minus compactæ ac solidæ sunt, imbecilliores. Sic quidem libro sexto Epide. part. 1. aphoris. 11. crurum effœminationem uocat eorundem imbecillitatem, ubi nimirum minus firma fuerint. Neruorum quoq; imbecillitatem aut incontinentiam, calidi prædicti immodicus usus parit. suo enim calore neruorũ substantiam dissoluit, humiditate uero laxat, molliorémq; reddit, ut hoc nomine sit necesse ut minus robusti ac continentes fiant. Mentis præterea, seu rationis (γνώμη enim Hippocrati idem quod διάνοια significat, quemadmodum diximus in explicatione aphoris. 6. sectionis secundæ) stuporem, hebetudinem, torporem ue inducit. Causa est iam exposita: dissoluit enim cerebri substantiam. Sanguinis eruptiones creat, quod suo calore uenas laxet atq; dilatet. Animi defectiones, quod spiritus dissoluat. Et sanè ipsa experientia confirmat, non paucis in solio calido longius desidentibus animi accidere deliquia. Quæ quidem & sanguinis immodicas uacuationes sequi solent. Hæc autem ubi accidunt, mors sequitur: ad nonnulla quidem breui, ad alia uero longiori tempore, ut copiosius in Commentarijs suis Galenus docet. Monet itaq; hoc in aphorismo Hippocrates, omnium rerum, earum etiam quæ sunt temperatæ, immodicum usum, utpote noxium, esse fugiendum.

ἐκθήλυνσις.

Neruorum imbecillitas.

γνώμη.

Sanguinis eruptiones.

Immodicus usus rerum fugiendus.

APHORISMVS XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum conuulsiones. distentiones, denigrationes, & rigores febriles efficit.

QVum præcedente aphoriſmo quid malorum aquæ calidæ immodicus uſus afferret, expouiſſet: nunc quæ detrimenta pariat immodicus aquæ frigidæ uſus, percenſet. Per frigidum autem hic eſſe accipiendam aquam frigidam, ex ijs quæ in eo qui hūc præcedit aphoriſmo dicta ſunt, fit manifeſtum: & ex Philotheo ipſo, qui inquit, μέτεισι νῦν ἐπὶ τὰ πάθη γινόμενα ἐκ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, progreditur nunc ad mala quæ ex aqua frigida naſcuntur. Quapropter quum Hippocrates ait, frigidum, repetenda prioris aphoriſmi uerba erunt, βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, ijs qui illo ſæpius utuntur hæc mala creat. Conuulſiones, quod ſcilicet neruoſas corporis partes contrahat, et diſtendat. Diſtentiones ijſdem de cauſis facit. Cur autem diſtentionis, quam tamen pleriq; conuulſionis ſpeciem eſſe tradunt, ſeorſim mentionem fecerit, in enarratione aphoriſmi 57. ſectionis quartæ diximus. Denigrationes, potius quàm liuores, qui Græcis proprie πελιώματα dicuntur, efficit quia natiuum colorē extinguit. Rigores quoque efficit, eosq; febriles, hoc eſt qui febres excitant: quippe Galenus πυρετώδεα interpretatur, πυρετοὺς ἐπικαλούμενα. Febres uero non per ſe, ſed, ut Philotheus etiam teſtatur, κατὰ συμβεβηκὸς, ex accidente afferunt, quod ſcilicet concluſis corporis meatibus putredinem, & ſubinde febrem excitari neceſſe ſit. Prohibitam autem tranſpirationem febres & putredines prompte poſſe efficere, Galenus libro octauo The. Methodi copioſiſsime monſtrat. Cæterum febriles etiam dixit Hippocrates, ut ſignificaret rigores quoq; eſſe, qui citra febrem excitarentur, quemadmodum Galenus libro octauo de Symptomatū cauſis capite octauo, quem locum in ſuis hic Commentarijs citat, fuſius docet. In Galeni Commentarijs nihil eſt quod explicatione indigeat, niſi quod paſsim pro liuoribus ſit reponendum denigrationes, ut ſit differentia inter πελιώματα & μελασμὸς. Præterea ubi interpres, Et quidem liuores ex refrigeratione fieri, nullo prorſus ſenſu conuertit: Græcè eſt, καὶ μὲν δὴ καὶ μελασμὸς ἐργάζεται τῇ ψύξει, Et ſanè quidem denigrationes refrigeratione efficit.

Frigidum.

Conuulſiones.

Denigrationes.

Rigores.

Febres.

Apho-

APHORISMVS XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ. τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον.

Frigida ossibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ inimica est. Calida uero, utilis.

Aqua frigida ossibus aduersa quare.

Quibus partibus corporis maxime obsit immodicus frigidæ usus, hoc in loco Hippocrates ostendit. Primum autem ossibus esse inimicã & aduersam inquit, utpote quæ sint è semine procreata, atq; adeò exanguia, et frigida. Solæ enim carnosæ partes, ut testis est lib. 1. de Natura humana Com. 27. Galenus, ex sanguine sunt fictæ. Ossa uero ex semine esse formata Galenus alijs etiam in locis diserte asserit, potissimum autem in lib. 1. de Semine, ubi ita scriptum reliquit: Arteria, uena, os item & membrana è semine fabricantur. Quum itaq; exanguia & frigida sint ossa, non est mirum quod ab immodico frigidæ usu offendantur, utpote exiguum qui in ijs est calorem extinguentis, & ueluti mortificantis. At qui dicet hic quispiã, quî fieri possit ut ossibus, quæ, Galeno in lib. de Odoratus instrumento teste, sensus expertia sunt, cuius rei quidẽ causam li. 16. de Vsu par. idem Galenus exponit, frigida sit inimica, atq; adeò eadem lædere queat? Respondeo, insensibilia quidẽ non dolent, atqui patiuntur tamen. Sic lapis, lignum, & eius generis multa quæ sensu carent, non dolent quidem, patiuntur tamẽ. Ligna enim ab igne patiuntur, & penitus in cinerem aguntur. Lapides quoq; à malleis conteruntur, atq; adeò patiuntur. In eum sanè modum Philotheus etiam hanc obiectionem diluit inquiens, κἂν τὰ ὀστᾶ ἀναίσθητά εἰσιν, οὐκ εἰσὶν ἀπαθῆ, ἀλλ' ὁμοίως πάσχουσι φθόραν. ὥσπερ καὶ λίθος πάσχει φθορὰν, καὶ φθείρεται, καὶ μειοῦται. *& si ossa sensus expertia sunt, nihilominus tamen instar lapidis patiũtur corruptionem. Quippe lapis corrumpitur, atq; minuitur. Quocirca ab immodico usu frigidæ lædi ossa ipsa constat, utpote à quo calor illorum natiuus, qui exiguus est, extinguitur. Quo extincto, & ipsa corrumpi necesse est. Est uero illis calida seu temperata aqua, utpote quæ eorundem calori similis est, utilis & amica, quia illorum calorem conseruat, non dissipat & extinguit,*

Insensibilia patiuntur, etiamsi non dolent.

perin-

perinde atq; frigida. Cæterum dentium separatim mentionem facit Hippocrates, non sanè quod in ossium numero non habeat, id enim putare absurditate haud uacaret: sed quod ab illis aliqua ratione differant. Nam quum reliqua omnia ossa sensu destituantur, dentibus tamen euidens sentiendi uis, Galeno ca. 5. de ossibus teste inest. Præterea & neruis, cerebro, & dorsali medullæ, utpote per excessum frigidis, & exiguum calorem natiuum obtinentibus, frigida aduersatur. Dorsalem uero medullam frigidam esse, Galenus lib. 1. de Temp. ca. ult. testatur. Idem etiam lib. 2. ca. 4. eiusdem cũ cerebro generis esse scribit. Nec temere dixit Hippocrates dorsalis. hac enim adiectione uoluit excludere ossium medullam, quæ à dorsali plurimum uariat. Proinde ut iam commemoratis omnibus partibus frigida est inimica, ita calida utilis, quod nimirum exiguum earundem partium, ut comprehensum est, calorem à corruptione & teredine conseruet ac tueatur. Quare θερμὸν hic, ut in eo qui præcedit aphorismo, aquam calidam temperatam ue significat.

Dentium cur separatim meminit.

APHORISMVS XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Quę refrigerata sunt, ea excalfacere oportet, exceptis ijs unde sanguis copiose profluit, aut profluxurus est.

QVum in duobus qui hunc præcedunt aphorismis Hippocrates, quæ mala & detrimenta immodicus frigidæ usus procrearet exposuerit, nunc qua ratione illa sananda sint, docere instituit inquiens: Quæ refrigerata sunt, ex immodico nimirum usu frigidæ, ea oportet excalfacere, ut scilicet per contrariũ ad suum ac natiuũ temperamentum reducantur His itaq; uerbis nobis uulgatißimũ hoc medicorũ axioma seu principium inculcat, Contraria contrarijs curantur. Quod quidẽ in simplicibus præter naturam affectibus perpetuò uerũ est. Vbi uero multiplex fuerit affectus, tũ non semper est ex usu, omnibus ijs quæ præter naturã sunt mederi. Hinc rectißime lib. 11. The. metho. ca. 12. ita scriptum reliquit

Contraria contrarijs curantur, quomodo intelligendum.

liquit Galenus: Præceptum hoc, contrariorum contraria sunt remedia, non erit aliquando uerum, aliquando falsum, imò id perpetuò uerum est, quando fieri non potest ut eorum quæ præter naturam sint, quicquam per aliam ullam remediorum speciẽ curetur. Non tamen ex usu est semper omnibus quæ præter naturã sunt mederi, sed quum sola per se subsistunt. Nam si cum alijs unà incidãt, alijs nonnunquam ante illa est medẽdum. Primum enim curari debet id quod magis urget, aut sine quo aliud curari non potest. Magis autem urget, quod maius periculũ, si negligatur, allaturum est. Quod etiam confirmat idem Galenus, qui lib. 3. The. meth. ca. 9. in eum scribit modum: Affectus, unde primum maximeq; imminet homini periculum, hic primus curari debebit. Et sect. 1. apho. Cõ. 16. ubi inquit: Vnusquisq; morbus simplex, simplici eget curatione. Si uero plures inuicem copulentur, tantum habebunt communem curationis indicationem, quantum copulabuntur, nobis scilicet ad id quod magis urget festinantibus, non tamen alterius cura posthabita. Hæc ille. Pari ratione hoc in loco facit Hippocrates, qui frigida intemperie neglecta, ad copiosi sanguinis eruptionem se conuertit, eamq; primò curat, utpote à qua maius ægrotanti periculum quàm à frigida intemperie immineat. Neglectis itaq; calefacientibus, frigidis potius & adstringentibus initio utendum esse suadet, ut quæ sanguinis profluuium, à quo maius est periculũ, reprimant. Hinc est quod inquit, Quæ refrigerata sunt, excalfacere oportet, exceptis ijs unde sanguis copiose profluit. id enim significare uerbũ αἱμορραγέειν, suprà in enarratione aphorismi 25. sect. 2. diximus. Variãt autẽ hic Græca exẽplaria. aliqua enim simpliciter habẽt αἱμορραγέειν μέλλει, profluxurus est. aliqua, ut nos legimus, qui copiose profluit, aut profluxurus est. quæ quidem lectio melior existit. quippe quadrat sentẽtiæ huius sectionis 23. in qua ait Hippocrat. In ijs frigido utẽdũ, unde profluit sanguis, aut fluxurus est. In Com. ubi interpres conuertit maxime, necessariũ, Græcè est ἀναγκαιότερον, magis necessariũ. & ubi reddidit bonã intẽperiẽ, Græcè legitur, εἰς τὴν οἰκείαν εὐκρασίαν, ad sibi cognatã tẽperiem.

Græcorum codicũ hoc loco uarietas.

APHORISMVS XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρυνεῖ,

ὀδύνην

ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελαίνει, ῥίγεα πυρετώδεα ποιέει, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Vlceribus frigida mordax, cutẽ obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrat, rigores febriles, conuulsiones, & distentiones creat.

IN hac sententia mala quædam suprà nondum commemorata, quæ frigidæ usus affert, Hippocrates *recẽset. Neq; enim* ψυχρὸν *hoc loco, ut in aphorismo huius sectionis 17. aliud significat, nisi aquam frigidã. Hæc itaq;, ait* Hippocrates, *ulceribus mordax est, non quidem erodendo id quod continuum est, sed potius diuellẽdo, quemadmodum copiosissime lib. 4. de Simpl. med. facul. ca. 1. ubi hanc* Hippocratis *sententiam explanat,* Galenus *monstrat. Eandẽ etiam citat li. 1. Simpl. ca. 23. Cutẽ quoq; frigida obdurat, substantiam eius densans & constringens. Exemplo nobis erit lutũ, cuius substantiam à frigore constringi uidemus manifestissime. Dolorem facit insuppurabilem: eo quod natiuum calorẽ, qui suppurationis causa est, extinguat. Quo pacto autẽ suppuratio fiat,* Galenus *lib. 5. Simpl. ca. 5. abunde docet. De puris etiam generatione diximus in expositione apho. 47. sectionis secundæ. Quod uero denigrationes, rigores febriles, conuulsiones, ac distentiones efficiat aqua frigida, in enarratione aphorismi 17. huius sectionis est ostensum. In Com. nihil est quod annotationẽ requirat, præter hoc quod ubi interpres cõuertit, densior est quàm pro eius substãtia cutis, Græcè legitur,* πυκνότερον ἢ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τὸ δέρμα ἐστίν, *densior est cutis quàm ut eius substantiam peruadere poßit. Repetendum enim est uerbum* διεξέρχεσθαι, *quod præcedit.*

Frigidum.

Mordax ulceribus frigidum quo modo.

Cutem obdurat.

Dolorẽ insuppurabilem.

APHORISMVS XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Nonnunquam in distẽtione sine ulcere, iuuene mediocri corporis habitu prædito, æstate media fri-

gidæ aquæ copiosæ perfusio caloris reuocationẽ facit. Calor autem hæc sanat.

Distentionem quãdo & quomodo sanet aqua frigida

IN præcedentibus aliquot aphorismis Hippocrates mala et incommoda quæ frigidæ usus affert commemorauit. nunc quæ interdum eius usum sequuntur commoda, monstrat inquiens: Nonnũquam in distentione aquæ frigidæ copiosæ perfusio reuocat calorem. Annectit autem multas conditiones, ut significet hoc ipsum non nisi rarissime accidere. Inter has quidem prima est, ut distentio illa sit citra ulcerationem, quod illa, etiamsi reliquæ conditiones adsunt, aqua frigida nunquam sanetur, ut fusius in Commentarijs docet Galenus. Altera, ut qui distentione laborat sit iuuenis, & natura calidus. Quippe senex ubi fuerit, aquæ perfusio calorem exiguum in sene extinguet. Neque satis est ut qui ita laborat sit iuuenis, uerumetiam requiritur ut sit temperatus, moderatus, seu mediocri corporis habitu præditus. id enim significat hoc in loco εὔσαρκος, ut in explicatione aphorismi septimi sectionis quartæ diximus: & non bene carnosum, ut conuertit interpres. Quare excluduntur hac dictione & graciles, et obesi. Graciles enim quod nullum habeant munimen, quod principes partes ab iniuria frigidæ tueatur, lædi necesse est. Obesos uero, quod exiguum calorẽ natiuum obtineant, qui facile à frigidæ perfusione extingueretur, quemadmodum copiosissime Galenus libro 3. de Tempe. cap. ult. ubi præsentem citat aphorismum testatur. Musa non recte per εὔσαρκον intellexit eum in quo multa est caliditas. Quippe qui plus iusto calidus est, hunc frigidæ perfusio lædit, quod nimirum constricta & densata eiusdem cute, caloris exhalationem prohibeat, atq; adeò illum mirũ in modum augeat, ut subinde hoc nomine natiuum extinguat. Tertia cõditio est, ut aquæ perfusio in eo qui correptus est distentione, fiat æstate media, ne scilicet alio tempore nudũ corpus ab ambiẽtis frigiditate offẽdatur. Quarta, ut copiosæ frigidæ perfusio fiat: quod exiguæ aquæ affusio hoc ipsum quod Hippocrates molitur præstare non queat. His igitur cõditionibus adiectis aquæ frigidæ perfusio calorem reuocat, idq; non per se, sed ex accidente: hoc est nõ primo statim eius occursu, uel protinus

εὔσαρκος. Interpretis lapsus.

Musæ erratum.

Frigidũ calorem ex accidenti reuocat.

ut

ut admota est, sed tẽpore. Quippe per se cutem refrigerat, refrigerationem uero cutis densitas & constrictio sequitur. Conclusa itaque summa corporis facie, repercussus refractusq; fit caloris eius qui à profundo ascendit, quiq; simul propter difflatus inopiam est aceruatus. Simul propter frigidi circumstantis uiolentiam in altum recedit. Simul ex humoribus qui in profundo sunt, nutritur. Vbi collectus tandem nutritusq; calor ad summa corporis uiolentius ruit, fit eiusdem repercussus, seu reuocatio. Quid multa? frigidæ aquæ affusio primum cutem perfrigerat: frigus uero cutis densitas & reditus caloris ad profundum consequuntur. Rursus densitatẽ, difflatus prohibitio: reditum uero caloris ad interiora, concoctio, consummatioq; qui istic sunt humorũ sequitur. Difflatus tandem prohibitionem, caloris collectio, quemadmodum copiose Galenus li. 3. de Temp. ca. ult. docet. Quapropter per præsentem Hippocratis aphorismum non euertitur hoc medicorum principium, cõtraria contrariorum sunt remedia: neq; enim per se frigida sanat distentionem, sed ex accidente. calor uero est qui per se illam curat. Quod ut diserte significaret Hippocrates, prædictis subiunxit. Calor autem hæc sanat, soluitue. Quippe ῥύομαι uerbum est me- ῥύομαι.
diũ, idemq; quod λυτρόω libero, soluoq;, ut in expositione aph. 51. sect. 4. est dictum, significat. In Commẽt. ubi interpres conuertit, sicuti in distentione, Græcè legitur ὡς ἐν τετάνῳ, quod in distentione, scilicet raro iuuet frigidũ. Dein paßim ubi conuertit interpres bene carnosus, quum in Græco sit εὔσαρκος, reddendum erit mediocri corporis habitu præditus.

APHORISMVS XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον. ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τῶν δὲ ἐν κεφαλῇ, καρηβαρίην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύχεος θνήσκει, ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον, καὶ κρῖνον.

τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον, καὶ κτεῖνον.

Calida ubi ſuppurationem facit, non tamen in omni ulcere, maximum ſecuritatis ſignum exiſtit, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulſiones, & diſtentiones mitigat. Eorum autem quæ in capite ſunt malorũ, grauitatem eiuſdem ſoluit. Plurimum uero oſsibus fractis confert, ſed præcipue ijs quæ denudata ſunt. Præterea his maxime quibus in capite ulcera naſcũtur, & ijs quæ à frigore moriuntur, aut ulcerantur, & herpetibus exedentibus, ſedi, pudendo, utero, ueſicæ. His calida amica, & iudicans: frigida uero inimica, & interimens.

IN hoc aphoriſmo calidæ aquæ facultates aliquot recẽſet Hippocrates, primumq; eas quæ raro, deinde uero eas quæ frequenter apparent. Nam θερμὸν καὶ ψυχρὸν, *hoc in loco, ut in prioribus aliquot aphoriſmis, calidam & frigidam aquam ſignificant. Prima uero aquæ calidæ facultas, cuius hic meminit Hippocrates, eſt quod ſuppurationem mouet. Quam etiam facultatem illi tribuit Galenus lib. 4. The. metho. cap. 5. dum inquit: Fomentum multæ calidæ aquæ, omnia deniq; quæ calefaciunt & humectant, celerrime pus mouent. Et lib. 5. Simpli. cap. 8. ubi ſic ſcriptum reliquit: Porro omnium ad purius generationem aptiſsimum eſt, ex ijs quæ perfunduntur, aqua temperata. In quo loco ex profeſſo Galenus de medicamentis pus mouentibus agit, atq; adeò multa ad inſtitutum noſtrum facientia ibidem commemorat. Præterea Paulus Aegineta libro quarto capite 39. aquam temperatam ſuperfuſam ſuppurationẽ efficere teſtatur. Vt omnibus nunc palàm fiat, errare Braſauolam, qui Hippocratem hoc loco de omni calido loqui contendit. Et ubi aqua calida ſuppurationem efficit, maximum eſt ſecuritatis ſignum. Nihil enim mali, ut inquit in Commẽtarijs Galenus, ulceri pus generanti aduenire poteſt. Significat itaq; puris à calida generatio, ulcera ipſa ad ſanitatẽ tẽdere. Quod Philotheus quoq;* teſtatur

Calidũ ſuppurat.

Braſauolæ error.

testatur dicens, μέγιστον καὶ ἀσφαλέστατον σημεῖον ἐστὶ τὸ πύον τὸ τοῖς ἕλκεσι ποιοῦν ὑγείαν μέλλον πεπαῦσθαι. maximum & securissimũ signum existit pus, quod ulceribus quæ finientur affert sanitatem. Non tamen in omni ulcere: neq; enim putridis ulceribus, & ijs quæ fluxiones habent, ut in Commentarijs suis fusius explicat Galenus, calida suppurationem mouet, sed illis plurimum incommodat. Altera facultas calidæ est, ut cutem emolliat. Eam uero facultatem inesse aquæ calidæ, testatur etiam Galenus lib. 3. de Tuenda ual. ca. 3. ubi diserte scribit, quod partes duras tensasq; emollire possit. Quod Paulus etiã li. 1. ca. 51. manifestis uerbis significat. Non emollit autẽ alia ratione, nisi quod calida et humida sit. Calidis autẽ & humidis molliendi uim inesse, Galenus lib. 5. de simpl. medic. facul. ca. 2. 3. 6. & 7. ostendit. Extenuat etiã cutem crassam & densam, quemadmodum Galenus li. 3. de Tuend. ualet. ca. 8. mõstrat. Dolorem lenit, perinde atq; omnia alia quæ primo ordine calefaciunt, aut temperata sunt. Quod Galenus lib. iam citato ca. 18. ijs confirmat uerbis: Quæ reuera sunt ἀνώδυνα, partiũ sunt tenuium, & non multo calidiora quàm quæ symmetra sunt. Quare necesse est ut euacuent ac discutiant, tum rarefaciant, extenuent, concoquant, & æquabile reddant quicquid in partibus dolore uexatis, aut humorum acrium, aut lentorum, aut crassorũ, aut multorum in meatibus impactorum, aut etiam uaporosi cuiusdam aut crassi, aut admodum frigidi spiritus exitum commodum non inuenientis cohibitum atq; inclusum est. Hæc ille. Quæ quidem eò à nobis sunt producta, quod eorum qui reuera ἀνώδυνα sunt, & dolorem leniunt, naturam exprimant. Rigores, conuulsiones, & distentiones mitigat: Quippe sua caliditate discutit, extenuat, concoquit, & alterat. E generibus malorum capitis, eiusdem grauitatem soluit. Causam in Commentarijs Galenus exponit. Plurimum uero fractis ossibus confert. Hinc est quod medici omnes, Galeno libro tertio κατ' ἰητρεῖον, Commentario decimosexto teste, dum resoluunt, fracturas calida aqua perfundunt ac fouent, præsens ex ea auxilium experti. Præcipue uerò conducit ijs ossibus fractis, quæ carne sunt exuta. Quapropter quum calidum ossibus esse amicum & iucundum, è supe

Calidum cutẽ emollit.

Cutem extenuat.

Dolorem lenit.

Calida fractis ossibus confert.

superioribus etiā didicerimus, cauebunt sibi plurimū à frigore quibus capitis oßa denudata sunt. Præterea calida iuuat eos quibus in capite ulcera sunt. Rationem in Commentarijs refert Galenus. His etiam prodest quæ à frigore moriuntur, aut ulcerantur. Eiusmodi uero ulcera Græcis χείμετλα, Latinis uero Perniones uocantur. Partes autem à frigore nimio mori, testatur etiā Galenus ca. 4. libri de Morborū diffe. ita scribens: Eius uero morbi qui calido opponitur, nempe frigidi affectus in extremis partibus adeò subinde manifestus est, ut ipsas emortuas decidere nonnunquam contigerit. At huiusmodi affectus in uniuerso quoque corpore accidit ijs qui sub uehemēti frigore iter aggreßi sunt. Horū enim alij in ipso statim itinere mortē obierunt. Alij priusquā domū reuerti potuißēt diuersoriū nacti, semimortui gelidiq; apparuerunt. Confert etiam calida herpetibus exedentibus, totam cutem exulcerantibus. Quippe frigidū ulceribus inimicum, quia mordax. Philotheus ex accidēte conducere tradit, τῇ κενώσει τῆς ξανθῆς χολῆς, quia flauam bilem uacuat, adeoq; subinde refrigerat. Qua quidem ratione alias quoque inflammationes refrigerat, ut copiosius li. 3. de Tempe. ca. ult. Galenus demonstrat. Quid multa? quæ uacuāt, calentis materiæ ex accidente remedia fiunt, & inflammationes particulorum leniunt. Frigida uero et adstringentia per se quidē ulcera serpentia magis sanant, ut testatur libro 4. capite 44. Paulus. Sedi deniq;, pudendo, utero, uesicæ, quoniam partes neruosæ & frigidæ sunt, calida amica est, & utilis, aut uiuificans. Quippe κρίνεσθαι quū simpliciter & sine adiectione effertur, significat bene iudicari, ut in expositione aph. 71. sect. quartæ dictum est. κρῖνον uero aliquid eiusmodi denotare, ex eius opposito quod statim subijcitur ab Hippocrate, manifestum fit. Ait enim, frigida uero inimica et interimens. Nam ut calida sui calore temperato partium prædictarum calorē fouet, conseruat, & tuetur, adeoq; uiuificat: sic contrà frigida calorem earundem partium extinguens, eas perimit & mortificat.

χείμετλα.

Calida herpetibus confert.

κρίνεσθαι.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Maximū est ulceri signū.) Post uerbū suppurare, colon reponēdū, ac legendū, Maximū enim est ulceri signū. quippe Græcè est,

μέγιστον

μέγιστον γὰρ ἐστι σημεῖον, &c. Quod ijs etiam plurimum nocet.) Putridis autem ulceribus aquam calidam non cōferre, hinc satis constat, quod omnia quæ putrefiūt, Galeno libro 4. The. metho. cap. 8. teste, ex calido externo & humido sic afficiuntur. Quare ijs magis conuenit quod siccum est. Quippe ulcera, quà ulcera sunt, ut idem libro tertio Thera. method. cap. quinto testatur Galenus, siccari potius & adstringi, quàm humectari postulāt. Præterea lib. 4. The. method. capit. 5. ita scriptum reliquit. Siquidem ulceris, qua ulcus est, sanatio mediocris siccitas est. Ex malis ulceribus.) Græcè, ὁκόσα τῶν κακοηθῶν ἑλκῶν, ex malignis ulceribus. Maligna uero ulcera, Galeno loco iam citato autore, sunt, quæ omnibus recte decēterq́; factis, tamen non sanantur. Calor natiuus.) Sciendum uero hoc loco erit, calorem natiuū esse duplicem. Alter enim est, quem Galenus lib. 5. de Simplic. medic. faculta. capite 8. nunc aëream, nunc sanguineam substantiam, nunc uero spiritum uocat. Hic omnium naturalium functionum author est, & pro temporum, ætatum, & uictus ratione modo auctior, modo mitior existit. Alter calor natiuus Galeno uirtutum substantia, aut primarium ipsarum instrumentum dicitur. Is uero nihil aliud est nisi quatuor elementorum, uel horum primarum qualitatum contemperamentum. Quum enim substantiæ elementorum miscentur, & eorundem qualitates misceri necesse est. In hac quidem significatione hic usurpatur, dum hunc naturam nostrā uocat Galenus. Sic etiam libro 3. de Temper. cap. 4. naturam nominat uniuersam substantiam ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur. Quinetiam Commentar. 37. sectione 4. ita scriptum reliquit Galenus: "Natura quæ regit corpora nostra, secundum Hippocratem est calor naturalis." Adhærescit.) Græcè est, ὁμιλῇ, adhibeatur. Serpētia comesa quamuis, &c.) Græcè, καὶ τῶν ἑρπήτων τοῖς ἀναβιβρωσκομένοις, καὶ τοῖς ὑπὸ χολώδεος καὶ θερμοῦ χυμοῦ γιγνομένοις, & herpetas exedentes, & ea quæ ab humore bilioso ac calido fiunt. Amicum.) Græcè, οἰκεῖον, familiare. Contrarium.) Græcè est, ἐναντιώτατον, maximè contrarium.

Putrefactionis causæ.

Maligna ulcera.

Calor natiuus duplex.

Natura.

APHORISMVS XXIII.

Ἐν τουτέοισι δεῖ τῷ ψύχεϊ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ, ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ. καὶ ὁκό-

σαι φλεγμοναὶ, ἢ ὑποφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν, καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι ἐπὶ ταῦτα. ἐπεί τά γε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον, ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον βλάπτει.

In ijs frigida uti oportet, unde ſanguis copioſè profluet, aut fluxurus eſt: nõ tamẽ ſupra ipſas partes unde profluit, ſed iuxta eas adhibita. Quinetiã ubi inflãmationes, aut inflãmina ad rubrum et ſub cruentum tendentia recenti ſanguine ſunt, ijs frigidum admouere conuenit. quippe ueteribus nigrorem inducit. Eryſipelas quoq; nõ exulceratum curat, ulceratum uero lædit.

Muſa notatur.

Modus adhibendæ frigidæ.

Frigida quãdo phlegmonibus admouenda.

DE cõmodis & incõmodis, quæ aquæ frigidæ uſum ſequuntur, hoc loco agit Hippocrates. *Neq; enim* ψυχρὸν *in omnib. ijs aphoriſmis, ut ſæpe iã monuimus, aliud ſignificat q̃ frigidam. Quod non animaduertẽs* Muſa, *multis ſe temerè difficultatib. inuoluit. Vtendũ aũt principiò frigida eſſe* Hippoc. *mõſtrat, in ijs unde ſanguis copioſe profluit, aut paulo pòſt profluet. Hæc enim cõſtringit, ſanguinẽq; craßiorẽ, adeoq; ad profluendũ minus idoneũ reddit. Ne aũt in adhibẽda frigida error cõmittatur, ſubiũgit inquiẽs:* Nõ *tamen ſupra ipſas partes, ſed iuxta ipſas adhibita frigida cõfert. Quib. uerbis edocet, frigidã nõ ijs partib. unde ſanguis promanat, ſed ijs potius unde aliquid ad ulcera ipſa profluit, eſſe admouendã. Quippe frigida, ut ſuprà dixit, ulceribus mordax. Et hinc iterũ palàm fit,* Hippo. *nõ de omni frigido hoc in loco loqui, ſed de aqua duntaxat frigida. Nihil enim prohibet quin alia quæ facultate ſunt frigida, ijs partib. quæ ſanguine manant admoueantur. Quinetiã frigidã adhibere conuenit phlegmonibus, atqui ſuo tempore, nimirũ initio phlegmonũ, nec tamen tũ etiã ſi plenũ fuerit corpus, niſi eo prius uacuato. Neq; etiã admouẽda frigida initio erit, niſi hoc citra ægrotãtis noxã facere liceat. Quum enim influxum reprimãt omnia frigida, & hac ratione corpora euacuẽt, parteſq; male affectas roborent, ut Cõm. 25. huius ſect. et lib. 2. ad Glaucone ẽ teſtatur* Galenus, *non debet adhiberi frigida ubi metus eſt, ne ad principes corporis partes noxios humores propellãt. Aut*

inflam

Inflãminibus: ſic enim uocamus quæ Hippocr. ἐπιφλογίσματα appellat. Intelligit aũt ea quæ ueluti à flãma aliqua ſunt deuſta, ut in Cõm. author eſt Galenus. Adeò ut nõ ſignificet aliud ἐπιφλόγισμα q̃ φλόγωσιν, hoc eſt efferueſcentiã, aut dolorẽ calidũ, uel dolorificũ cũ feruore tumorem. Quæ quidem ad rubrum & cruentum, ob ſanguinẽ qui recens eò cõfluxit, tendũt. Quibus uerbis id ſignificat, frigidã nõ niſi recentib. inflãminib. quæ rubrum & floridũ colorẽ præ ſe ferũt, conferre. Subiungitq; rationem dicens: Veteribus enim nigrorem inducit, quod ſcilicet à craßiore fiant ſanguine, quẽ ſubinde craßiorem aqua frigida efficit, & in grumos conuertit, quos nigredo comitatur. Eryſipelas deniq; nõ exulceratũ ſanat, id enim ἕλκει ſignificat. Quippe feruorem ſanguinis, & bilis acrimoniã, è quibus eryſipelas procreatur, extinguit. Vlceratũ uero lædit, quod illi mordax appareat, ut iam ſæpe eſt dictum. Porro Eryſipelas eſſe duplex, exquiſitum & nõ exquiſitum, docet Galenus lib. 2. ad Glauconem capite 1. Exquiſitum uero iterum diuiditur, in ulceratum & non ulceratum, ut idem Galenus libro. 14. The. metho. cap. 2. monſtrat.

Inflãmina.

ἐπιφλογίσματα.

Quibus phlegmonib. frigida conferat.

ἕλκει.

Eryſipelas duplex.

APHORISMVS XXIIII.

τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν καὶ κρύσταλλος, τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥαγικὰ, καὶ καταῤῥοϊκά.

Frigida, ueluti nix & glacies, pectori inimica ſunt, tuſſes mouent, ſanguinem copioſe promanare faciunt, & deſtillationes excitant.

Hactenus de aqua calida & frigida diſſeruit Hippocrates. Nũc de ijs quæ admodum frigida ſunt, ut eſt nix & glacies, uerba facit, quæq; mala hæc ipſa adferant monſtrat. Quod uero de ualde frigidis hoc in loco loquatur Hippocrates, clarũ fit ex eo quod ait, ueluti nix & glacies. Hinc lib. 6. Epide. par. 3. aph. 10. ubi ad uerbum hanc ſententiã repetit, pro ijs uerbis, qualis nix & glacies, dixit πάνυ ψυχρὸν, id eſt ualde frigidũ. Niuis aũt & glaciei exẽplo potiſſ. uti uoluit, tanquã ijs quæ omnib. in conſpicuo & manifeſta eſſẽt. Valde itaq; frigida pectori inimica, quod ſcilicet totum oſſeũ ſit. Oßibus autem frigidã etiã aquã eſſe aduerſam, ſuprà dictum eſt, nempe aph. 18, huius ſect. Quare ut nix, glacies, aliaq; eius generis ualde frigida,

Niuis & glaciei exẽplo cur uſus Hippoc.

Frigida cur tusses mouent.

sint magis inimica necesse est. Tusses quoq; mouent, idq; duplici ratione. Primo per se, quod nimirum simplici qualitate sua instrumenta respirationi deseruientia refrigerent, ut copiosè Galenus lib. 2. de Sympt. causis cap. 6. ostendit. Secundò ex accidente, quia distillationes mouẽt, quas subinde sequitur tußis. Quippe frigus instar manus, ut testatur Cõm. 12. sect. 3. apho. Galenus, apprehendẽs ac premẽs uti spongiam quandam cerebrum, atque eam quæ in ipso continetur humiditatem, exprimit. Præterea sanguinem copiosè promanare faciũt frigida, quod scilicet uenas rumpant. Hinc in Epidemijs simpliciter dixit, φλεβῶν ῥηκτικά. Frigus enim corpora uenarum constringit & contrahit, frigiditateq; sua duras, ac extendi contumaces reddit, adeoq; tunicas earundem rumpit, ut fusius libro quarto de Mal. affe. loc. cap. ultimo Galenus monstrat. Quare autem destillationes moueant, iam expositum est.

Frigida sanguinem manare faciũt.

APHORISMVS XXV.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα, καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκους, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα ψυχρὸν πολὺ καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει. νάρκη δὲ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Tumores articulorũ, & dolores sine ulcere, podagricos quoq; dolores, et cõuulsiones, horũ quidem plurima, frigida aqua large superfusa leuat, doloremq; minuit ac soluit. Stupor enim mediocris dolorem leuat.

In hoc aphorismo Hippocrates aquæ frigidæ commoda, quæ in tumoribus & dolorib. quibusdam affert, recẽset. Per uocẽ enim οἰδήματα, quod sæpe iam monuimus, Hippocrates & alij ueteres generatim omnes præter naturã tumores intellexerunt. Et significat qui dẽ illis οἴδημα idẽ quod ὄγκος, ut eius rei testis est Galen. lib. 1. Prog. Cõm. 33. & multis alijs locis. Loquitur aũt hoc loco Hippocrates de calidis tantum tumorib. & doloribus articulorum, qui, ut ait Philotheus, ὑπὸ χολῆς, ἢ χολώδεος αἵματος, à flaua bile, & bilioso sanguine fiunt. Horum quippe humorum feruorem extinguit, & morsum obtundit aqua frigida. Et de calidis tamũ hic esse sermonẽ Hippocrati,

liquet

liquet etiam abunde ex eo quod ait paulo pòst, Plurima quidem horũ. His enim uerbis diserte significare uoluit, se tantũ intelligere eos qui ex calidis humoribus fiunt tũ tumores tũ dolores, ut sunt phlegmones & inflammina, de quib. apho. 23. huius sectionis dictum est. Quare Musæ, & aliorũ quorundam qui ad œdemata proprie dicta uerba Hippoc. detorquẽt, sententiã probare non possum. Non tamẽ omnes tumores & dolores calidos iuuat aqua frigida, sed eos q sunt absq; ulcere. Nam frigidũ, ut dictum est aph. 20. huius sectionis, ulceribus mordax existit. Pari quidẽ ratione dolorib. podagricis confert aqua frigida, non quidem omnib. sed ijs duntaxat qui à flaua bile nascũtur: id quod Philotheus etiã affirmat. Quare plurimũ errant, miris q; modis ægrotantib. obsunt medici quidam imperiti, & circumforanei, quib. imponere tantum in delicijs est, quod quibusuis doloribus podagricis frigidæ aquæ perfusione, aliarumq; rerũ stupefacientium admotione dolorẽ lenire student, arbitrantes sufficere si hac ratione quàm celerrime omnem dolorẽ abigant, nõ animaduertentes se interea immedicabile propemodum malũ hac peruersa curãdi ratiõe adferre. Quippe in affecta parte, qui difficulter subinde sanari potest per stupefacientia hæc medicamẽta relinquunt affectũ, pedesq; ad motũ ineptos planè reddunt. Non sunt igitur frigida & stupefacientia medicamenta imponenda, nisi dolorib. qui ex calidis & tenuib. humoribus procreantur. Quod ea scilicet, ut testatur lib. 12. the. metho. ca. ult. Galen. humores tenues cogant, crassioresq; efficiant, ac uehementẽ calorẽ extinguant. Refouendæ autẽ post stupefacientium usum partes corporis sunt per ea quæ calefaciunt. Quippe nisi idipsum fecerimus, imbecilles et intẽperatas, atq; adeò perpetuo fluori obnoxias reddemus, & ut in actionib. ut cõprehensum est, facile offendantur efficiemus. Vbi uero à crassis & glutinosis humorib. orti dolores fuerint, alienissima sunt quæ stuporẽ inducunt medicamẽta. Porrò frigida cõuulsionib. etiã prodest, non quidẽ primò & per se, sed secundò, & ex accidẽte, ut fusius suprà in explicatione apho. 21. huius sectionis diximus. Prædicta uero omnia potest aqua frigida, si large superfundatur: aliàs minime. Refocillat itaq;, leuat ùe, & mitiores reddit tum dolores: id enim uerbũ ἰσχναίνειν hoc loco significat. Referendũ enim est ad dolorẽ, & nõ ad humores, q

Musæ sentẽtia improbatur.

Quib. doloribus podagricis aqua frigida conueniat.

Imperitorũ medicorum & circumforaneorum error.

Frigida conuulsionibus quomodo prodest.

ἰσχναίνειν.

Musa notatur.

Brasauolus facit. Quippe fieri non potest ut frigida humores extenuet, quin illos potius incrassat. Vel certe ad tumores, ut nimirum eosdem minores efficiat, idq;, ut Philotheus ait, τῷ λόγῳ τοῦ ἀναστέλλειν τὴν ἐπιῤῥοήν, καὶ ταύτην κενοῦν. quod influentes humores reprimat, ac eosdem uacuet.

Frigida cur dolores soluit.

Dolores etiam soluit, quia causas eorundem tollit, humores qui sua copia tensionem excitarunt reprimens. Estq; eius rei alia causa, quam Hippocrates subiungit inquiens: Stupor enim mediocris dolorem leuat. Quibus equidem uerbis Hippocrates disertè causam cur aquæ frigidæ largior usus dolorem soluat expreßit, nempe quia mediocrem stuporem inducat. Non autem ab re dixit mediocrem: ita enim perfectam refrigerationem, quæ scilicet sensum & motũ penitus aufert, exclusit. Mediocrẽ itaq; qui sensum difficilem affert stuporẽ, ad dolorẽ leniendũ sufficere arbitratur Hippoc. Ideoq; ne nimiũ refrigerantib. ac stupefacientib. temere uteremur, nos dehortari hac ratione uoluit. Postrema hæc aphorismi pars citatur à Galeno lib. 2. de male affe. locis ca. 1. In Galeni Commẽt. nihil est q̃ nostra explanatiõe egeat: nisi quod moneamus, interpretẽ nõ recte cõuertisse, sicuti ex illis quæ antea tetigit nõ est admodũ, &c. Græce enim est, ὡς ἐξ ὧν προείρηκεν οὐ χαλεπὸν ἐξευρεῖν, q̃ ex ijs quæ antea dixit nõ sit difficile inuenire. Antea, scilicet aph. 23. Itẽ ubi uertit Lõgius, in Græco est ἐπιπλέον, largior, plenior'ue.

Interpretis lapsus.

APHORISMVS XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua quę cito calescit, et cito frigescit, leuissima.

Leuißima aqua quæ.

In præsenti aphorismo indicia & notas optimæ aquæ Hippocr. docet. Eam enim quæ eiusmodi est, leuißimam nominat. Neq; enim leuißimã hoc loco uocat eam quæ pondere talis est, Galeno etiã in Comment. teste, sed eam potius quæ uentrem non grauat, & quæ cito permeat. Quod docet idem quoq; Galen. qui ca. 1. libri de ptisana in hunc modũ scriptum reliquit. Hippocrates aquã quæ celeriter calescit, rursusq; euestigio refrigeratur, leuißimã esse existimat. Porro non pondere leuem dijudicat, uerum quæ sit tenuium partiũ, nec grauatim contrariã admittat qualitatẽ. Et iterum lib. 1. Simp. cap. 17. ubi sic scribit: Aquam quæ celeriter incalescit & refrigeratur,

Hippoc. ſemper eſſe leuiſſimã retulit. Nã quãto tenuior fuerit, tanto pati prõptior eſt. Atq quæ tenuior eſt, minimũ habet limi terreſtris. Nota itaq; aquæ bonæ eſt, ſi cito caleſcit igni admota, aut aëri calido expoſita. Et rurſus, ſi ab igne remota, aut frigido aëri expoſita, celeriter refrigeratur. Cætera in annotationib. in Gal. Cõm. exponemus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Non pondere.) Quod etiã Plinius lib. 31. ca. 3. ubi de aquarũ ſalubritate et cõmoditate agit, ijs uerbis docet: Quidam ſtatera iudicãt “
de ſalubritate, fruſtrante diligẽtia, quãdo perrarũ eſt ut leuior ſit ali “
qua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorẽ eſſe, quæ calefiat refrige “
returq; celerius. Hæc ille. Nec tamen temere dixit, inter pares: quip- “
pe neceſſe eſt, ſi hæc Hippocratis ſententia ueritati cõſona eſſe debeat, ut ſit in aquis quæ inter ſe conferũtur æqualitas, maxime in quãtitate, et in ijs etiã quæ agunt. His enim omnib. exiſtentib. paribus, melior eſt quæ citius caleſcit, etc. Illud inuenit.) Græce, διὰ περιόδου τινὸς ἐξευρίσκειν, per circuitũ inueniret. Iudiciũ.) Græce, κριτήριον. Phauorinus interpretatur δοκιμαστήριον, δικαστήριον, ex- κριτήριον.
plorationẽ, inquiſitionẽ. Ab omnibus nota.) Redundat ab. Græce enim eſt, πᾶσι γινωσκομένων. Sed quænã ſunt alia?) Intelligit differentias quæ ſumuntur à ſubſtantia, guſtu, odore, & colore. Guſtu enim atq; odoratu nullã exoticã referre qualitatẽ debet, ita ut neq; Aqua opti-
ſalſa, acida, aut acris ſit, neq; grauiter olens, uel putris. Oportet præ ma quæ.
terea pellucida ſit, pura, minimeq; cœnoſa, ſed ueluti exquiſitè colata, fruſtillorũq; innatantiũ expers. Talis itaq; aqua eſt tenuium partiũ, concoctu & diſtributu facilis, atq; hypochondria celeriter tranſit. Nec ſolũ facilis eſt alteratu, appropinquans calori naturali, ſed et igni externo admota breui calefit, ut copioſius ca. 1. libri de ptiſana Galen. docet. In lib. etiam 1. de tuend ſani. ca. 9. aquã optimã omnis qualitatis expertẽ guſtu & olfactu eſſe tradit. De potantium affectu.) Si nimirũ hypochondria celeriter tranſit, aut circa illa hæret. Tamen hanc experientiam reliqua ſigna præcedere debent. Si enim guſtu & odoratu nullam peregrinam & exoticam qualitatem præ ſe fert, pura quoq; et pellucida eſt, deniq; ſi hypochondria celeriter trãſit, tũ optimam hanc eſſe aquam certiſſimo dignoſcimus iudicio.

Aphoriſmus

APHORISMVS XXVII.

Οκόσοισι δὲ πινεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Qui noctu bibere appetunt, iјs admodũ ſitientibus, ſi obdormierint, bonum.

Cur ſitis quæ noctu fit mentionẽ fecerit

Sitis cauſæ.

Somnus quã ſitim reſtinguit.

HOc in aphoriſmo docet Hippocrates, *quo pacto ſiti quæ noctu oritur ſit medendum. Diſerte autem eius quæ noctu fit mentionem facit: quod ſcilicet interdiu,* Hippoc. *lib.2.progno. aph. 11. teſte, dormire non liceat, tutumq; ſit tum potu reſtinguere ſitim. Si itaq; noctu accidat, ut aliquis admodũ ſitiat, diligenter conſiderãdum erit nũ illi dandus ſit potus, nec ne. Id quod ſciemus, ſi ſitis eius cauſas cognouerimus. Sunt uero ſitis,* Galeno *lib.1.* Simpl. *ca.30. autore, duæ potißimũ cauſæ, nempe humoris proprij inopia, & caloris copia. Siti quidẽ quæ ex humoris defectu, partiũq; adeò quæ iuxta uentriculũ ſunt ſiccitate oritur, ſomnus pulchre medetur. Quod ſcilicet per ſomnum ingeſti paulo antè cibi concoquantur, iјsq; concoctis ſanguis generetur, qui partes corporis nutrit et humectat. Sic etiã deprauatã ſitim, ob ſalſos aut bilioſos humores aut cibos in ore uentriculi cõtentos ortã, cuius lib.1. de ſympto. cauſis ca.7. meminit* Galen. *ſomnus placat. Per hunc enim humores ac cibi prædicti ſitim excitãtes cõcoquuntur, et deſcẽdunt, ideoq; ut ſubinde ceſſet ſitis neceſſe eſt. Quod ſi uero ſitis ex caliditate partiũ quæ circa uẽtriculũ ſunt nata fuerit, tum illi uigiliæ magis,* Paulo *lib.2.ca.52. teſte, conferunt. Quippe per uigilias calor ad externa corporis reuocatur. Sin ex calore uel ariditate totius corpis, uel utriſq; ſimul orta ſitis fuerit, immenſa certe erit. Quare caliditas aqua reſtinguenda uenit, ariditas autem & defectus uini oblatione amouenda. Porrò ualde etiã ſitientium hic tantum mentionem fecit* Hippocrates, *quod exiguã ſitim citra potum, aliaq; remedia quiuis facile uincere poßit.*

ANNOTATIONES IN COMMENTArios Galeni.

Succurrere.) Adijciendũ, per ea quæ offeruntur. Græce enim eſt τὴν ἔνδειαν ἰᾶσθαι προσφορᾷ. *Sed conſiderandũ nunquid, &c.)*

Senſus.

Senſus horũ Galeni uerborũ is eſt: Si mediocris fuerit ſitis, conſiderandũ erit,

derandum erit nunquid ea ex defectu humidi accidat, an ex nimia ui ni meracioris potatione. Si enim ex defectu humidi fit, tum quidem ei non somnus, sed potio medebitur. Sin à nimia uini meracioris potu nata est, tum hanc somnus restinguet. Quippe uinum hoc quod haustum est, somnus concoquet. Quare & hinc palàm fit, Hippocratem hic non nisi de siti deprauata loqui, & minimè naturali.

De deprauata siti Hippocrates loquitur.

APHORISMVS XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ σὺν ἀρώμασι πυρίη. πολλαχῇ δὲ καὶ ἐς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρείας ἐνεποίει.

Mēses suffitus ex odoramētis educit. Sæpe uero ad alia etiã utilis esset, nisi capitis induceret grauitatē.

HActenus Hippocrates de aqua calida & frigida per aliquot aphorismos disseruit, alijsq; nonnullis. Nũc de mulieribus tã grauidis, quàm uterũ non ferentibus sermonem instituit, q ad 63. usq; aphorismũ extrahitur. In præsenti autem sententia, qua ratione mulierib. sint euocanda menstrua docet. Neq; enim γυναικεῖα hoc loco aliud, ut in Cõm. testatur Galenus, significant, nisi ἔμμηνα, καὶ καταμήνια, hoc est purgationes quæ ex utero statis mēsibus, & à partu fiunt. Aliâs hac uoce usus est Hippocrates generatim pro omnibus mulierũ malis. Hinc liber eiusdē περὶ τῶν γυναικείων inscribitur, in quo non solum de menstruis, uerumetiam alijs mulierum malis disserit. Menstruas uero purgationes suffitus (πυρίη enim hic idem quod θυμίαμα denotat) ex odoramentis euocat. Per odoramenta aũt intelligas ea quæ Hippoc. & alijs Græcis ἀρώματα uocantur, quæ alijs nominibus μυρίσματα καὶ εὐωδιάσματα nominant. Quæ uero sit usitata nostris temporibus utendorum suffituum ratio, lib 2. de Comp. medica. capite 28. monstrauimus. Cæterum quum uariæ sint suppreßorum menstruorum causæ, ut libro tertio de Sanand. corporis malis cap. 53. diximus, non omnes horum causæ aromatum seu odoramentorũ suffitu amoliuntur, sed aliquæ duntaxat. Quæ uero hæ sint, Galenus abundè in Cõm. exponit, ut non sit opus illa repetere. Porrò sæpe & ad alia utilis esset suffitus per odoramēta factus, nimirũ ad omnia frigida et humida corporis, uteri præsertim, mala, Gal interprete, nisi capitis induceret grauitatē. Causam uero cur capitis efficiat grauitatem,

γυναικεῖα.

πυρίη.

Odoramenta.

uitatem, Philotheus ijs uerbis exponit. οἱ γὰρ ἀτμοὶ τῆς πυρίας ὡς λεπτότεροι, φέρονται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ πληροῦντες αὐτὴν καρηβαρίαν ἐργάζονται. quippe uapores suffitu, utpote tenuiores, ad caput feruntur, idq; complentes grauitatem eiusdem efficiunt.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Dicit, ut liquet.) εἴρηκε δηλονότι, dixit uidelicet. Extenuãnt.) Græcè est, λεπτύνειν. extenuando autẽ humorum craßitudinem, obstructiones uero incidẽdo tollũt. ἐκφράττουσα. Vasorũ quæ ad uterũ pertingũt.) Intelligit ora et fines uasorum in uterũ penetrantiũ, quæ
κοτυληδόνες. Græcis κοτυληδόνες, latinis acetabula nominantur. quod scilicet eminentias, ad concauarum in cyrrhis polyporum partium similitudinẽ innascentes conceptionis tempore habeant. Per hæc ora sanguinis superuacuum ex toto corpore in uterum singulis mensibus deriuatur. Quod si itaq; obstruantur, nõ mirum si subinde mensium suppreßio sequatur. De ijs uasis plura Galenus lib. 1. de Semine, & in libello de Vteri dissectione. & lib. 14. & 15. de Vsu par. Omnia.) Addendum propemodum, quia σχεδὸν particulam omisit interpres. Capitis grauitatis.) Græcè est, κεφαλαλγικὰ, doloris capitis.

APHORISMVS XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, &c.

Vtero gerentes mulieres, &c.

Hæc Hippocratis sententia quæ de grauidarum purgatione tractat, à nobis copiosißimè est exposita suprà libro 4. in quo hæc ipsa primum sibi uendicat ordinẽ. Quare uberiore & noua explanatione non eget.

APHORISMVS XXX.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulieri grauidę letale est ab aliquo morbo acuto corripi.

ἐν γαστρὶ ἔχουσα. Mulierẽ ἐν γαστρὶ ἔχουσαν Hipp. uocat grauidã, quod ex Cor. Celso lib. 2. cap. 5. satis liquet, q̃ præsentẽ Hipp. sententiã ita cõuertit: Mulier grauida acuto morbo facilè cõsumitur. Quũ itaq;

τὸ γαστρὶ ἔχειν Græcis nõ sit aliud nisi grauidã esse, et uterũ ferre, nõ est opus hic ulla distinctione, qua grauidã ab ea quæ molã, aut flatum in utero habet secernimus. Quòd si, inquit, Hippocrates, mulieri grauidæ morbus acutus accidit, letale est, hoc est piculosum, quod mortẽ sæpius afferat. Sic enim letale interpretatur Galenus Cõm. 2. huius sect. Causam in Cõm. Galenus exponit, et nos in annotationib. nostris eam fusius indicabimus. Quid autem sit acutus morbus, diximus in explicatione aphorismi 23. sectionis secundæ. Letale.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Nõ absq; ratione.) scilicet letale est. Necesse est ipsum febrẽ habere cõtinuã.) Dictũ est enim in enarratione aphorismi 7. sectionis 1. febres quæ acutos sequũtur morbos, omnes esse cõtinuas. Alterũ uero quod ex longo.) Sũma, morbus acutus exigit extreme tenuiss. uictus rationẽ, hoc est omnimodã inediã, Gal. Cõm. 7. sect. 1. aphorismorũ teste. Quòd si uero ex tã lõgo interuallo cibũ damus, abortus est periculũ, fœtu ipso alimẽti defectu peũte. Sin ut fœtũ seruemus cibum sæpius dare nõ uerebimur, febrẽ morbũq; augẽtes matrẽ necabimus. Ita ut rectißimè ab Hippoc. dictũ sit, letale esse ab acuto morbo corripi grauidam, præsertim ubi uires eiusdẽ inualidæ fuerint. Quippe tũ necesse erit uel fœtam alimento, uel fœtum inedia confici. Neque temerè adiecimus, præsertim ubi uires inualidæ fuerint. Sunt enim succulentæ quædam, & largiore antea usæ uictu, quæ in breuiore morbo quàm minimum tenuiore uictu læduntur, neque prima profectò ratione, neque fœtus. Proinde nihil mirum est, illas ex acuto morbo euadere. Sed quærat hic quispiam, si in ijs quibus uires imbecilles sunt, ex tenui uictu abortus est periculum, ex pleniore uero morbus augetur, adeoq; matri imminet mortis discrimen, quid igitur in hac difficultate faciendum, præstat'ne matrem potius quàm fœtum seruare? Respondeo, optandum quidem esse, ut hanc rationem uictus inuenire liceat qua utrisque consulatur. Verum quum idipsum consequi haud datur, melius est ut matrem seruemus, quod illa pereunte, necesse sit simul etiam fœtum perire. Quapropter quum in uictu grauidarum duæ nobis indicationes occurrant, una quæ ab ipso fœtu sumitur, altera quæ à morbo: ei potius indica-

Extremè tenuiss. uictus.

In uictu grauidarũ acuto morbo laborantiũ duæ indicatiões.

tioni quæ à morbo sumitur acuto inseruiendum erit. Præstat enim tenuiore uictu seruare fœtã, utcunq; inde fœtui periculum immineat, quàm pleniore & matrem & fœtum interimere. Hæc copiosius dixi, quòd in explicatione aphorismi primi, sectionis quartæ, recepe-rim me, qualis grauidarum acuto morbo laborantium debeat esse uictus ratio, hoc in loco monstraturum.

APHORISMVS XXXI.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει. καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

Mulier grauida sanguine misso abortit, idq; magis accidit si fœtus auctior sit.

GRauidæ mulieri non esse mittendum sanguinem, quod scilicet tum abortiant, Hippocrates hoc in aphorismo nulla prorsus adhibita distinctione præcipit. De quo sanè non parum mirabitur quispiam, præsertim quũ quotidiana experientia diuersum appareat, nempe multas esse grauidas quæ sanguinis mißionẽ citra omnẽ noxam tolerent. Accedit quòd multas etiã fuisse compertũ sit, quæ quũ pleuritide, peripneumonia, angina, & id genus alijs morbis acutis correptæ essent, non modo abortum perpessas non esse, sed euidentißimam utilitatem ex secta uena sensisse, idq; non solum in primis mensibus, quo tempore tum Hippocrates, tum ratio ipsa minus etiã periculi fore testãtur, sed sexto & septimo quoq; mensibus, cũ fœtus iam grãdior existeret. Proinde quum nonnulli ex hac difficultate sese explicare satis non potuerint, maluerunt potius impudenter Hippocratem, cuius autoritatem labefactari religio est, mendacij arguere, quàm ingenuè inscitiã suam fateri, aut paulò diligentius eius rei causam rimari. Parum certe memores, quod Galenus noster lib. 4. de Tuenda sanit. cap. 5. monet, ueterum scripta diligenter esse inspicienda, & ut idem lib. 2. de Sympt. causis cap. 8. ait, amicè magis & candidè interpretari ac distinguere, quàm hostiliter insectari & redarguere. Diligenter itaq; cogitandum erit, quo pacto hæc Hippocratis sententia rectè intelligenda ueniat. Musa certe ijs uerbis Hippocratem grauidis nõ simpliciter prohibere uenæ sectionẽ ubi opus sit, sed eum potius monere uoluisse contendit, ne in ijs quæ uterũ ferunt temerè

An grauidis sit mittẽdus sanguis.

Veterum dicta candidè interpretanda.

Musæ sentẽtia improbatur.

temerè uenā ſecemus, propter periculū abortus quod ſanguinis miſſionem comitatur. Verum non uideo quomodo idipſum quod affirmat, contentioſis et proteruis Hippocratis conuiciatoribus perſuadere poßit, quū palàm omnib. ſit, Hippocratem ſimpliciter ne grauidis ſanguinem mittamus prohibere. Quapropter ut alia ratione Hippocratē hoc loco à calumnia quorundā tueamur neceſſe eſt. Nō poſſumus autem alia niſi hac ipſa, quod dicamus Hippoc. in hoc aphoriſmo ad integras effatuq; dignas, & quæ ſuo tempore uſitatæ fuerunt, reſpexiſſe uenæ ſectiones. Quippe conſtat antiquos medicos tantū ſanguinis per uenæ ſectiones detraxiſſe, ut illas adeò parcas & exiguas ſanguinis mißiones quib. hodie utimur, ne ſcarificationis nomine dignati fuiſſent: quemadmodū ex multis locis Galeni, ubi de menſura extrahendi ſanguinem agit, certò ſciri poteſt. In ca. enim 14. libri de Curandi ratione per ſang. mißionē, inter cætera ſic ſcribit. Memini quibuſdam ad ſex uſq; libras ſanguinem detractum fuiſſe, ita ut febris protinus extingueretur, nec ulla uiriū ſequeretur afflictio. In cap. 12. eiuſdem libri, & lib 9. the. metho. ca. 4. in acutis & continentib. febribus ſang uſq; ad animi defectionem mittendū eſſe tradit. Præterea Galen. in lib. de Venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratæos ſcribit, quoſdam fuiſſe qui mißionis ſanguinis cōſtitutam quandam menſuram tradiderint, eamq; moderatam duabus cotylis atticis circumſcripſerint. Quanquam non recte illic interpres conuertit duab. heminis, quum Græce ſit δύο κοτύλας ἀττικὰς. Differe autē heminā à cotyle, quæ duplex eſt, Attica & Italica, diximus alibi. In præſentia ſatis eſt ſcire, cotylen Atticam pendere uncias ponderales ſeptē cū dimidia, ut duæ cotylæ Atticæ nō ſint niſi unciæ ponderales quindecim. Ex quib. omnib. palàm fit, noſtras uenæ ſectiōes præ ijs quib. ueteres uſi ſunt exiguas admodū eſſe. ita ut uix, quemadmodum paulo antè dictū eſt, ſcarificationes appellari mereantur. Quapropter quū antiquis medicis, ut hoc loco Hippocrati, de uenæ ſectione ſermo eſt, traduntq; corpora quædam eam admittere, quædam uero minime, eiuſmodi ſanguinis mißionem intelligunt quæ notatu digna ſit, & quam nimirum ſanguinis mißionem iure dicas. Minime igitur mirum eſt, Hippocratem ne grauidis ſanguinem mitteremus, ſimpliciter prohibuiſſe, ut quem ad eas quæ ſuo tempore uſitatæ

Veteres medici parcas hodierni temporis ſanguinis mißiones ne ſcarificationis quidē nomine dignati fuiſſent.

Interpretis lapſus.

Cotyle attica.

Cur Hippocrates grauidis ſanguinē eſſe mittendum prohibuerit.

tatæ fuerunt, ut comprehensum est, sanguinis detractiones respexisse cõstat. Per has enim fœtui haud dubiè alimentum subtraheretur, adeoq; ex illius subinde defectu periret. Idq; magis accideret, ubi fœtus auctior esset. Quanto enim is maior est, tanto plus alimenti indiget. Quòd si uero ad eas respexerimus uenæ sectiones quæ hodie cõsuetæ sunt, non est dubium quin citra omne periculũ ijs etiam in grauidis uti liceat, modo uirtus, ætas, corporis habitus, uictus ratio quæ præcessit, cœliq; status hoc ipsum permittãt. In morbis certè acutis, angina uidelicet, pleuritide, atque similibus, eam etiam qua ueteres usi sunt usurpare licebit sanguinis, si necessitas exigat, reliquaq; iam dicta consentiant, missionem. Nam quum utrinq; tum immineat periculum, à morbo nimirum matri, à uenæ sectione fœtui, certe indicationi quæ à morbo est, magis inseruire oportet. Quippe præstat per uenæ sectionem à morte uindicare matrem, quàm ea neglecta, et matrem & fœtum perire.

APHORISMVS XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεύσῃ τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσις.

Mulieri sanguinem euomenti, si menstrua eruperint, mali solutio fit.

Vomitus sanguinis curatio.

HOc in aphorismo qua ratione uomitus sanguinis qui ex suppressis mensibus nascitur, sit sanandus, Hippocrates docet, nempe per auersionem ad contraria loca. Quippe si medicus sanguinem qui ad superiora tendit, ad inferna retraxerit, & per uterum uacuauerit, solutio uomitus illius fit, ut in Commentarijs etiam suis Galenus docet. Quid autem sit reuulsio, Galenus lib. 5. the. method. ca. 3. exponit. Quo pacto uero sit sanguis ad inferiora retrahendus, Galenus in Commentarijs docet, nempe per missionem sanguinis, nõ quidem ex quacunq; uena, sed ea quæ est in cruribus, poplitis dicta, aut malleolorum, quemadmodum testantur ea quæ in capite 11. libri de Curandi ratione per sanguinis missionem scribit, inquiens: Plenitudines à suppressis mensibus ortas, omnino per crura uacuabis. Sectæ enim in cubito uenæ mulierum reuellere purgationem assolent. Et in capite 18. eiusdem libri ita scriptum reliquit: Vteri inflammationes

tiones magis etiam quàm renum à uenis in cruribus sectis iuuantur. " Nam quæ ex cubito fiunt uacuationes, aliud etiam habent adiunctũ " malum, nempe quod purgationes menstruas comprimant, sangui- " nemq́; ad superiores corporis partes retrahunt. Quæ uero fiunt ex " cruribus, tantum abest ut retrahant, ut etiam menses promoueant. " At ubi id facere uolueris, tempus consueti mulieri circuitus tribus " quatuor'ue diebus anteuertas: aut uena incisa, aut scarificatis malle " olis unius cruris pauculum uacuato: deinde postero die similiter fa- " cito in altero crure. Hæc ille. E' quibus sanè uerbis omnibus clarum " fit, in suppreßis mensibus non eam quæ in cubito, sed potius crurib. est uenam, poplitis nimirum, aut malleolorum, secandam esse.

APHORISMVS XXXIII.

γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri deficientibus menstruis si sanguis è naribus profluxerit, bonum.

HAc sententia Hippocrates iterum nobis naturæ opus ob oculos ponit, nõ quidem alia ratione quàm ut illã in ijs quæ bene gerit imitemur. Vt enim hæc ipsa mensium suppreßionem ob affectum aliquem præter naturam factam sanat per sanguinis ex naribus profluuium: ita etiam medico curandum erit, ut ea quæ præter naturam retinentur in corpore, per conuenientia loca uacuet. Quare si accidit ut præter naturam menstrua supprimantur, dabit operam medicus, ut sanguis ille redundans per aliam partem, naturæ imitatione, educatur. Non autem temerè dictum est, Præter naturam supprimantur: quippe si naturaliter retinentur, ut quum grauidæ sunt, aut ætatis ratione, aut ubi steriles fuerint, aut saltatrices, alijs'que laboribus deditæ, tum nihil est ex suppreßis mensibus periculi, ita non anxiè ut de remedijs esse solicitos oportet. Quòd autem mulieribus quibus menstrua præter naturam detinentur, sanguis è naribus commode profluat, ut hoc loco asserit Hippocrates, promptum est cuiuis colligere. ista enim ratione retractio ad superiora, simul etiam uacuatio sanguinis præter naturam retenti fit. Quare uero solius sanguinis è narib. profluuij memi-

Medicus naturæ imitator.

uij meminerit Hippocrates, quum multa alia sint loca per quæ uacuatio fieri poßit, in Comment. Galenus exponit.

ANNOTATIONES IN COMMENTArios Galeni.

Mulierem lædere.) Ob retenta enim menstrua, perinde atque ob cohibitum semen, mulieres uteri malis, præsertim præfocationibus eiusdē, molestātur, quemadmodū copiose lib. 6. de Male affe. lo. Gal. ostendit. Alterā quæ fit per sedem.) Quæ tamē non est reuulsio, sed potius deriuatio, ut testatur Gal. qui lib. 5. The. metho. cap. 3. scribit, id q, per sedē profluit ad uuluā deriuari. Igitur uicißim quod per uuluā profluit, aut in ea cōtinetur, ad sedē, tanquā ad locū uicinū deriuatur. Cōuenire autē ijs quib. supprimuntur menses medicamentū, quod per sedē uacuat, potißimū uero hieram picrā, Galenus in libello de curandi ratio. per sangui. mißio ca. 18. confirmat. Dixerit.) Adijciendū quispiā, quod sit omissa quæ in Græcis est particula τις.

APHORISMVS XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri grauidæ, si aluus nimium profluat, periculum est ne abortiat.

PRæsentem Hippocratis aphorismū Celsus lib. 2. ca. 6. ita reddere uoluit: Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus, partum elidit. Necesse itaq; est si alui profluuium abortus causa esse debeat, ut nimium sit. exiguum enim profluuiū idipsum efficere non ualet. Cur autē aluus sine modo fusa abortus causa sit, nulla alia ratiōe accidit, quàm quod tum cibus ad iecur aliasq; corporis partes non distribuatur. Fœtui itaq; perinde atq; per uenæ sectionē, alimentū subtrahitur. Huc accedit, quod propter crebras ad sellam surrectiōes facultates uires'ue corporis mirifice exoluantur, ut minime mirū sit grauidas diutius ferre fœtū nō posse. Cæterū mirari satis nō possum cur Brasauolus hoc loco alui profluuiū alimentū nō demere dixerit, quū tamen eius rei ratio omnib. sit manifestißima. Qualecunq; enim alui fuerit profluuium, nimium necesse est ut uires labefactet, corpusq; extenuet, adeoq; alimentum demat.

Cur aluus sine modo fusa abortus causa sit.

Musæ sententia impugnatur.

APHORISMVS XXXV.

γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ, ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri quæ ab uteri strangulationibus infestatur, aut quæ difficulter partum edit, sternutamentum superueniens, bonum.

STernutamentum sponte mulieribus quæ uteri præfocatione laborant, aut difficulter pariũt aduenien, bonum esse, hoc in aphorismo Hippocrates *docet. Quippe uox* ὑστερικὰ Hippocra*ti uteri tantum præfocationes significat, ut* Galenus *in Commentarijs suis abunde ostendit. Et multo copiosius in libro 6. de Male affect. loc. cap. 5. Quinetiam* Philotheus *hoc ipsum palàm testatur ijs uerbis,* ὑστερικὰ λέγει πάθη τὴν ὑστερικὴν πνίγα, ἐφ' ἧ καὶ σχεδὸν ἀναίσθητον καὶ ἀκίνητον κεῖται τὸ σῶμα. *Alijs tamen medicis recentioribus non simpliciter* ὑστερικὰ, *sed cum aliqua adiectione, nempe* πνὶξ ὑστερική, *uel* ἄπνοια ὑστερική *uocatur. Latinis uteri strangulatio, suffocatio, & præfocatio dicitur. Nõ recte igitur interpretes hanc uocem* ὑστερικὰ, *uterina sunt interpretati, quod non de omnibus uteri affectibus, sed de eius tantum strangulationibus, ut comprehensum est, loquitur* Hippocrates. *Quod si itaque mulieri quæ strangulationibus uteri laborat, aut difficulter partũ edit (sic enim conuertit* Celsus *lib. 2. ca. 7.) sternutamentum sponte aduenerit, bonum est, tanquam signum & causa, quemadmodũ in Commentarijs suis* Galenus *monstrat.*

ὑστερικά.

Interpretum lapsus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Quæ non est uere strangulatio.) Nam & si in hoc malo, ut libro 6. de Male affect. loc. ca. 5. attestatur Galenus, *uniuersum corpus refrigeratur, adeoq; nulla prodit ab ore spiratio, tamen ea quæ in arterijs fit, quam* διαπνοὴν *Græci uocant, nequaquam intercipitur. Quare quũ ea quæ per os fit, adeò in ijs exigua est spiratio, ut sensum omnino effugiat, meritò* ἄπνοια ὑστερική *Græcis nominatur. Quũ aũt relinquatur ea quæ in arterijs fit, uere strãgulatio dici non potest. Quod uero iam dictis mulieribus accidit, idẽ etiam*

ἄπνοια ὑστερική.

animātib. quibusdā quæ hyberno tēpore in latibulis inclusa uelut
mortua iacent, euenit. Nā et si nulla in ipsis apparet spirationis no
ta, tamen quū exiguus quidam calor in ijs derelictus sit, qui arteria
rū cordisq; officio sufficiat, haud suffocantur. Sed defectus an-
helitus.) Græcè est, ἀλλ' ἄπνοιαν, sed ablatio spirationis, diuerso
planè sensu. Quippe ἄπνοια non tantum defectum, sed ablationem
spirationis significat. Alij locos.) ἔνιοι δὲ ἐπὶ τῶν χορίων, alij ue
χόριον. ro secundas intelligunt. χόριον enim est fœtus inuolucrum, quod
Latinis secunda dicitur. De quo plura Galenus lib. 1. de Semine. et
15. de Vsu part. corp. habet. Quare interpres non rectè conuertit
Loci. locos. Quippe loci Latinis interdum uterum, uuluamúe denotāt.
Quod testatur Plinius, qui lib. 11. cap. 37. ita scriptum reliquit:
» Fœminis eadem omnia, præterq̄ uesicæ iunctus utriculus, unde di-
» ctus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis ani-
malibus uuluam. Et Columella lib. 6. ca. 27. inquiens: Quod si ad-
» missarius iners in uenerem est, odore perfricatur, detersis spongia
» locis, & admota equi naribus. Cornelius quoq; Celsus uterū locos
appellat. Alius enim aphorismus.) Scilicet 49. huius sect. Quia
naturam, &c.) Græcè est, δηλοῖ τὴν φύσιν ἔμπροσθεν νεναρκωμέ
νην ἐπεγείρεσθαί τε καὶ ἀναζωπυρεῖσθαι, καὶ τῶν οἰκείων κινήσεων
ἀναμιμνήσεσθαι, ὁπότε γε καὶ ἀποτίθεται τινὰ τῶν περιττωμάτων.
Quare rectius sic cōuertes: Quia naturā quæ prius erat emortua,
significat excitari, ac reuiuiscere, & propriarū meminisse motio-
num, dum aliqua superuacua eijcit atq; propulsat. De causis sym
ptomatum.) Scilicet lib. 2. ca. 10. Sternutationem fieri hoc mo-
Ā Musæ in do.) Non rectè hoc in loco Brasauolus Leoniceni conuersionem
iuria Leoni- conuellit, quū rectissime Galeni uerba reddiderit, quæ sunt eiusmo
cenus uindi- di, ἐδείχθη γὰρ ἐν τοῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίοις ὁ πταρμὸς οὕτω γι
catur. νόμενος. Quorum uerborum is est legitimus sensus. In libris quos
de Symptomatū causis inscripserit, ostensum esse hoc modo, scili-
cet quod natura se ipsam excitet ad motū illū sternutationis, ut ex-
cutiat superuacua. Sternutamentū enim hac ratione fieri, manife-
ste docet Gal. loco paulo ante citato, ubi de tussi, sternutamētis, &
» singultu agēs ita scriptū reliq̄t: Porro in omnib. quæ dicta, unū cō-
» mune habetur, nēpe expultricē facultatē seipsam ad uehementissi
mos

mos motus excitare, quo excutiat ea quæ infestāt. Atq; feruore.) Græcè est, καὶ βρασμῷ, atq; quaßatiōe. Singultū sanare solet.) Singultū aūt sanari per sternutamēta, in primis testatur Hippocrates sect. 6. aph. 13. dicens: A' singultu correptū sternutamentū succedens liberat. Singultū uero non quēuis, sed eū qui fit à plenitudine sanat, ut ibidē etiā in Comment. suis Galenus docet. Singultus quoque remediū esse sternutamentum, Galenus lib. 2. de Sympt. causis cap. 10. testatur. Quare commode hic legitur λύγγα, id est singultum. Sunt tamen exemplaria quæ habent πνίγα, hoc est præfocationem uteri. Prior aūt lectio est melior, quod Galenus antea causam quare sternutamētum uteri strangulationes sanet, exposuerit: quā quidem causam singultus exemplo, qui eadem planè ratione à sternutamento curatur, confirmat.

Singultus sanatur per sternutamenta.

APHORISMVS XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menses decolores, nec eodē tēpore semper promanātes, purgatione opus esse significāt.

HOc in aphorismo quomodo his mulieribus quib. menses decolores, nec eodem semper tempore profluūt, sit medendū monstrat. Decolores aūt bifariam menses fieri contingit. Primum ubi naturalem colorem non præ se ferunt: id quod accidit, quando sanguinis colori, qui ruber ac floridus est, haud respondent. Secundò, ubi uarios colores referunt. In quem modum ἄχροα Philotheus interpretatur, dum idem quod πολύχροα significare tradit. Prior autem interpretatio melior existit. Sunt tamen quædam exemplaria quæ pro ἄχροα legunt χρόνια, id est tardi. De qua re in Commentarijs suis Galenus abunde disserit. Cæterum non eodem semper tempore promanant menses, Galeno in Commentarijs autore, quando non ijs temporibus quibus antea consuerunt, nunc etiā profluūt. Quā quidem interpretationem Philotheus quoq; sequitur, qui hæc uerba Hippocratis, nō eodē tēpore semper factos, ita exponit. τουτέστι μὴ κατὰ τὰ συνήθη καὶ ὡρισμένα καιρὰ, ἐφ' οἷς εἰώθει κινεῖσθαι ἡ γυνὴ, ἀλλ' ἢ ὀψιαίτερον κινηθῇ, ἢ

Decolores menses.

ἄχροα.

Menses non eodem tempore promanantes.

παρὰ τὸν καιρὸν, hoc est non consueto & stato tēpore, quo mulierum cuari consueuit, sed aut tardius, aut citius. Si itaq; decolores menses sint, nec eodem tēpore promanarint, purgatione humorū decolores menses facientiū opus esse significant. Non tamē sola purgatione uitiosorum humorum eiusmodi mulieres sanantur, sed & alijs remedijs, quæ in Commentarijs commemorat Galenus, et nos lib. 3. de Sanandis malis corporis humani cap. 53. recensuimus.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Sanabimus. Sæpius autem scriptum à nobis, &c.) Locum hūc
Interpretis error. non recte conuertit interpres. Græcè enim est, καὶ γὰρ δὴ διὰ τῆς λεπτυνούσης διαίτης τὰς τοιαύτας διαθέσεις πολλάκις ἰασάμεθα. γέγραπται δὲ περὶ τῆς διαίτης ταύτης ἐν ἰδίᾳ βίβλιον, ἅμα δὲ αὐτῇ καὶ ἡ τῶν ἀρωμάτων πυρία. nam & per extenuantem uictū huiusmodi affectus sæpe sanauimus. Scriptus aūt est de hoc uictu, unus seorsim liber. Simul autem cum hoc uictu etiam odoramentorum suffitus, &c. Quo nos assidue utimur.) Quod testantur ea quæ cap. 12. libri de Curandi ratione per sang. missionem scribit inquiens: Pauculo sanguine detracto protinus melicratum exhibeo probe coctum cum incidentium medicaminum quopiam, uelut hyssopo, origano, & interim etiam calamintha. Et cap. 18. eiusdem
" libri: Sed mulieribus menses abunde prouocant & calamintha &
" pulegium. Exhibebis ea in melicrato cocta, sed antea contusa, ari-
" da, cribroq; subtili discreta, ac rursum trita, usq; dum pollinem te-
" nuitate referant, ita deniq; melicrato insperge.

APHORISMVS XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἐξαίφνης οἱ μασοὶ ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

Si mulieri grauidæ mammæ repente extenuantur, abortit.

Repente. MVlieri grauidæ si repente mammæ tenues fiunt, abortum portendere hac in sententia Hippocrates affirmat. Repēte aūt Hippocrati, ut testis est Galenus Commen. 78. sect. 4. aphorismorū, idem significat quod nullo præcedente symptomate. Philotheus

lotheus hanc dictionem idem quod sine causa manifesta denotare scribit, inquiens, ἐξαίφνης, τουτέστι ἄνευ φανερᾶς αἰτίας. Cur uero mammæ sine præcedente aliquo symptomate extenuatæ abortum futurum portendãt, Galenus lib. 14. de Vsu part. ijs uerbis docet. Contrarijs, inquit, affectibus necesse est comprehendi mammillas. Repleri quidem lacte ante tempus in fœtus imbecillitate, graciles autem consequenter in uteri penuria fieri. Ita enim & Hippocrates dicebat: Mulieri in utero habenti si mammæ graciles fiant, abortit. Fœtum siquidem tunc ualidum esse oportet existimare, alimentum uero haud habere copiosum: et propter hoc primũ quidem ex communibus ad uterum uenis attrahere sanguinem, & in hoc mammillas graciles fieri, paulo pòst autem abortiri, omnifariam ei deficiente alimento. Porro quæ sint uenæ communes, in Annotationibus in Galeni Commentarios statim dicemus. Hæc sententia citatur etiã à Galeno lib. 6. de Male affect. loc. cap. 5.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Venæ utero & mammis communes.

Communes enim quædam uenæ.) Intelligit uenas per quas utero cum mammis est communio, quæ oriuntur ex uasis ad crura tendentibus, sursumq́; per rectos abdominis musculos ascendũt, coeuntq́; cum extremis uenarũ quæ per thoracem ad hypochondria descendunt. De quibus Galenus in lib. de Venarum dissect. & 7. & 14. libris de Vsu part. agit. Inedia.) Græcè est ἀτροφία, alimenti defectu. A' matre.) Græcè, ἀπὸ μήτρας, ab utero. Non adhuc.) Græcè, οὐκέτι, non amplius. Initiũ partus matri affert.) Hæc uerba penitus expungenda ueniunt, & in fine horũ Commentariorum reponẽda. Cur autem in contextum irrepserint, hæc est causa. In Græco Aldino codice aliqua desiderantur, quæ inter dictiones has ὑμένας et ῥηγνύον inserẽda sunt. Desiderari uero aliqd, ῥηγνύον participium quod cũ præcedenti uerbo ἀσκαρίζει non conuenire potest, palàm euincit. Quare locus ille ex Hippocrate citatus sic emendandus erit. ἀσκαρίζει, καὶ τοὺς ὑμένας ῥήγνυσι. δῆλον οὖν καὶ πρόσθεν τῶν δέκα μηνῶν, ὅταν τὸ παιδίον ἐνδεῶς ἔχει τροφῆς, καὶ ἀσκαρίζον, καὶ τοὺς ὑμένας ῥηγνύον, ἀρχὴν ἀποκυήσεως παρέχει τῇ μητρί. calcitrat, et membranas disrumpit. Liquet igitur quod

Græcus codex emendatus.

etiam ante decem menſes, ubi fœtus indiget alimento, & calcitrās & membranas rumpens initium partus uuluæ affert.

APHORISMVS XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γίνηται, δίδυμα ἐχούσῃ θάτερον ἐκτιτρώσκει. καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γίνηται, τὸ ἄρσεν. ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

Mulieri grauidæ geminos ferenti, ſi altera mamma extenuatur, alterū abortit. Et ſi quidem dextra extenuatur, marem: ſin ſiniſtra, fœminam.

HOc in aphoriſmo Hippocrates *monſtrat, quo pacto liceat deprehendere, num grauida geminos ferens, marem aut fœminam per abortum ſit amiſſura, nempe ex mammarum extenuatione. Si enim altera mammarum gracilis fit, alterum abortit, eum ſcilicet qui in ea uteri parte continetur, quæ mammæ extenuatæ ē directo reſpondet. Quod ipſemet manifeſte ijs uerbis innuit: Si quidem dextra extenuatur mamma, marem: ſin ſiniſtra, fœminā. idq́; diſertè accidere dixit mulieri geminos ferenti. Nam ſi unum tantū fœtum in utero eſſe contingit, non neceſſariò ex unius tantum mā-mæ extenuatione abortus ſequeretur, niſi etiam alteram ſimul extenuari accideret. Cæterū quæ hic tradit* Hippocrates, *copioſius* Galenus *lib. 6. de Male affect. loc. cap. 6. explicat, in eum ſcribens*
» *modum: Si mulieri grauidæ mammæ ſubitò extenuantur, abortus*
» *ſequitur. Atq; geminos ferens, ſi altera mamma extenuetur, alterū*
» *amittit. & omnino ſi dextra mamma extènuata eſt, marem: ſi ſini*
» *ſtra, fœminā amittit. Quippe fœtus q mares ſunt, parte uteri dex-*
» *tra continentur: qui fœminæ, magis ſiniſtra. Atq; rarò aliter eue-*
» *nire compertum eſt, adeò ut in animalibus quoq; quæ ſuapte natu*
» *ra geminos ferre ſolent, itidem accidere uideamus, ut in capris, oui*
» *bus, atq; alijs quadrupedib. nō paucis uidere eſt. Et rurſus lib. 14.*
de Vſu part. ita ſcribens: Sicut duæ uuluæ ſunt factæ mulierib. in
» *unam ceruicem finientes, ita & duæ mammæ, utriuſq; uuluæ una,*
» *illi inſeruiens ueluti miniſter quidam bonus. Vnde* Hippocrates
» *dicebat: Mulieri geminos utero gerenti, ſi mammarum altera erit*
» *gracilis, geminumq́; fœtum gerat, ipſa alterū abortiet: et ſi dextra*

quidem

quidẽ gracilescat, masculum: sin uero sinistra, fœminã. Hippocratis enim dictũ illi est consonũ: Fœtuũ mares quidẽ in dextris, fœminæ aũt in sinistris sunt magis. Porro pari ratione accidit ut utrisq; mãmis extenuatis utrũq; fœtũ abortiat. Quod Philotheus etiã ijs uerbis significare uoluit. εἰ ἀμφότεροι οἱ μαστοὶ ἰσχνοὶ γένωνται, ἀμφότερα ἐκτιτρώσκει τῷ λόγῳ τῆς ἐνδείας τῆς τροφῆς. λιμαγχονούμενα γὰρ τὰ ἔμβρυα σκαρίζει καὶ σπαράττει τὰ ἀρτήματα, καὶ οὕτως ἡ γυνὴ ἐκτιτρώσκει. si ambæ mammæ extenuentur, utrũq; fœtum propter inopiam alimenti abortit. quippe fœtus fame ac inedia excruciati calcitrãt, & appẽdices lacerãt, atq; hac ratione mulier abortit.

APHORISMVS XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si mulier non prægnans, neq; puerpera, lac habeat, huic menstrua defecerunt.

HOc in aphorismo Hippocrates monstrat, posse fieri ut mulier quæ neq; sit grauida, neq; peperit, lac habeat, ob menstrua scilicet suppressa. Quippe retẽtis mensib. cõmunes mãmarũ & uteri uenæ, hoc est uenæ quæ inter mãmas et uterũ sunt, implẽtur, sanguisq; qui per uterũ singulis mẽsib. uacuari deberet, ad mãmas transmittitur, ac subinde per adenas qui illic sunt in lac transmutatur, ut fusius in Comment. Galenus docet. Lactis itaq; in mãmis generatio, ubi mulier neq; grauida est, neq; puerpera, certissimũ est suppressorũ mensium indiciũ. Verũ quia non raro nullo etiam in mammis apparente lacte menstrua retinentur, præstat alijs etiã idipsum notis cognoscere, quas recenset Gal. li. 6. de Male aff. loc. ca. 5. ubi præsentẽ quoq; aphoris. citat. Porro hæc Hipp. sententia ijs etiã qui cum imperio sunt notissima esse debet, ne scilicet de innocẽtib. puellis, quæ nonnunq̃ cædis infantiũ propter lactis in mãmis generationẽ falso accusantur, temere suppliciũ sumant.

Lactis generatio in mãmis suppressorum mensium signum quando.

Exhortatio magistratus.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Exquisitè assequi, &c.) Vertẽdũ potius, Qui eã aßeq̃ debeat exquisitè exercitatũ esse, etc. Græcè enim est, ἀκριβῶς γεγυμνασμένον.

Aliquos

Aliquos utiles.) Duorum hic humorum utilium ab alijs partibus procreatorum meminit Galenus. Vnius, qui ad propagationẽ

Semen.

generis utilis est, semẽq; nominatur. Alterius, qui ad conceptus fœ

Sanguis menstruus.

tusúe nutritionem confert, ac sanguis menstruus appellatur. Veluti superfluitatem alimenti.) Sic semen quidem utile est excremẽ

Semen quid.

tum ultimi alimenti sanguinei, ut lib. 1. de Genere animantium ca. 18. & sequenti Aristoteles docet. Neq; enim semen, ut attestatur lib. 2. de Semine Galenus, aliud existit, quàm sanguis à uenis quæ ipsum continent exquisitè confectus: utile ad generis quidem propagationem: excrementũ uero, quod à corpore sit excernendum. Retentum enim multa mala affert, ut li. 6. de Male affect. locis ca.

Sanguis mẽstruus excrementum.

5. Galenus ostendit. Pari ratione sanguis etiam menstruus excremẽtum dicitur Aristoteli loco iam citato, ut est sanè, quod scilicet hũc ipsum, quando mulier non est grauida, uterus ut alienũ atq; superuacuũ excernat. Vtilis uero est in grauidis, ut ex eo fœtus alatur.

Vnum et idẽ excrementi & alimenti rationem obtinet.

Quare non est absurdum, unum & idem excrementi & alimenti, ad diuersa tamen collatum, habere rationem. Quod Galenus diserte in fine libri primi de Semine ijs uerbis confirmat: Demonstratũ est, inquit, unamquamq; partem ad se alimentum sibi accommo-
„ datum attrahere. Deinde ubi ex eo quicquid sibi necessarium est
„ percepit, reliquum excernere: quod quum ipsi sit excrementum,
„ alteri subsequenti alimentum efficitur. Sic sanè melancholicus humor est iecori excrementũ, lieni uero, Galeno lib. 4. de Vsu part. autore, alimentum. Arbitrantur.) Græcè est, ἀξιοῦμεν, arbitramur. Quod ipse ait.) Hippocrates scilicet in libello περὶ τροφῆς, de Alimento. Et citatur eadem sententia & explicatur à Galeno libro primo de Naturalibus facult. Et lib. 3. de Temper. cap. 3. In

Oßium nutrimentum medulla.

oßibus, &c.) Hinc est quod Galenus li. 3. de Nat. facul. ita scriptũ reliquerit: Qualis carnibus sanguis, talis oßibus est medulla, in ijs scilicet quæ parua sunt, sinusq; expertia, cauernulis eorum inspersa. In magnis uero, & quibus sinus sunt, utiq; in ipsis collecta. In uocatis aßidẽtibus.) Græcè est, καὶ παραστάτας ὀνομαζόμενον σπέρμα, & in aßidentibus uocatum semen. Intelligit aũt adstites, seu as-

Adstites uariciformes.

sistentes, qui Græcis κιρσοειδεῖς, hoc est uariciformes dicuntur. De quibus plura libro 1. de Semine Galenus, & 14. de Vsu part.

Sunt

Sunt autem & quidam adenes.) De lactis generatione copiosè disserit Galenus libro septimo de Vsu part. *Alterandi.*) Græcè est ὁμοιοῦν, sibi aßimilandi.

APHORISMVS XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Mulieribus quibus in mammis sanguis coaceruatur, furorem indicat.

Sanguinem copiosum, qui in mãmis propter restrictos menses coaceruatur, neq; in lac cõuertitur, furorem significare, hoc in loco tradit Hippocrates. *Vsus est autem* Hippocrates *uerbo sibi familiari & consueto* συστρέφεται, *quod rectè* Leonicenus *colligitur est interpretatus.* Quippe συστρέφεσθαι, *Galeno libro quarto uict. acut. Comment. 19. autore,* λέγεται ἐν τῷ μορίῳ, ὅταν τινὲς χυμοὶ μοχθηροὶ συῤῥέουσί τε καὶ ἀθροίζονται κατά τι μόριον. *Dicitur itaq; hoc uerbũ de prauis humorib. qui ad aliquam corporis partem confluunt, in eaq; subinde coaceruantur. Quare hoc etiam loco* Hippocrates *nõ loquitur de bono sanguine, sed prauo potius, qui scilicet in lac conuerti propter suam prauitatem haud potest. id enim ut diserte significaret, uerbo usus est* συστρέφεται. *Quod si itaq; prauus sanguis coaceruatur in mammis, furorem significat. Quum enim hunc esse biliosißimum ac feruentißimum constet, fit ut in lac transmutari non poßit. Delabitur itaq; deinceps per uniuersum corpus, caputq; potißimum petit, ut minime mirum sit eas mulieres quib. hoc accidit in furorem agi. Nam quemadmodũ etiam* Aetius *lib. 6. cap. 8. attestatur, sanguine bilioso ad caput delato fit mania, seu furor. Est autem hoc ipsum ex censu eorum quæ raro eueniunt, ut in Commentarijs etiam suis* Galenus *meminit.* συστρέφεσθαι.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Et liquet quod frigida.) Græcè est, καὶ δηλονότι ψυχρὰ, adeoq; frigida. *Sanguis feruens.*) Græcè est, ἅμα καὶ ζέον αἷμα, sanguis simul etiam feruens. *Propter habitum talem.*) Græcè, διά τε τὴν ζέσιν, tum propter feruorem. Sic autem esse legendum, facile

ex præcedentibus colligitur. Paulo enim antè dixit, plurimus aliquando ſanguis & ſimul feruens. Sunt tamen codices qui legũt δεῖν, quæ etſi lectio à ueritate nõ abhorret, prior tamẽ, utpote quæ eſt genuina, huic eſt præferenda. Eam enim antiquus etiam interpres ſequutus eſt, qui conuertit præ magnitudine caloris.

APHORISMVS XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν μέλλῃ καθεύδειν οὐκ ἀδείπνῳ ἐούσῃ μελίκρατον δίδου πιεῖν. κἢν μὲν στρόφος αὐτὴν ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει. ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si noſſe uelis num mulier conceperit, quum dormitura eſt à cœna ei aquam mulſam bibendam dabis. & ſi cruciatus circa uentrem hanc corripuerit, concepit: ſin minus, non concepit.

NE temere medicus grauidis aliquod medicamentum quod abortum efficere poßit, exhiberet, Hippocrates hoc loco experimentum quoddam proferre uoluit, quo idipſum paulo certius explorare liceat, dicens: Si noſſe uelis an mulier grauida ſit, ut ſcilicet tutò ei medicamẽta purgãtia, & id genus alia exhibere queas, quum dormitura eſt, ut nimirũ à potionis ſumptione quieſcere poßit, aquã mulſam dabis. Quippe per quietẽ flatus minime reſoluuntur, ſed per exercitia, utpote quæ calorem natiuum flatus extenuare ac diſcutere potentem, augent. A' cœna, ſiquidem οὐκ ἀδείπνῳ ἐούσῃ, & non citra negationem, ut omnia propemodũ excuſa exemplaria habent, ἀδείπνῳ ἐούσῃ legendum erit. In Galeni tamen & alijs etiam nonnullis codicibus hæc particula omiſſa eſt, quæ tamen neceſſariò adijcitur. Nam oportet mulierem melicratũ à cœna ſumere duabus de cauſis, quòd ſcilicet ab illa magis quieſcere liceat, & quòd à cœna calor natiuus cibi alteratione & concoctione occupatus, flatus minus extenuare & diſcutere queat. Ei itaq; quæ antea cœnauit danda mulſa eſt, quod Galenus in ſuis Cõmentarijs diſertè ijs uerbis innuere uoluit, καὶ βουλόμενος πεπληρῶσθαι σιτίων τὴν γυναῖκα, uolens & plenam eſſe ciborum mulierẽ. Quare is qui Galenum publicè reprehendere, eo quod eius Commentarij non omni ex parte Hippocratis uerbis, qui ait ἀδείπνῳ ἐούσῃ,

A' cœna cur aqua mulſa exhibenda.

Sciolus quidam notatur à cuius calũnia Galenus uindicatur.

ἔσω, responderent, ausus est, pulchrè suam inscitiā prodidit: præsertim quū nihil haberet quo assertionē hanc suā ridiculā & ineptam confirmaret, quàm quod diceret Galenum mendoso Hippocratis codice usum esse. Quasi uero Galeni ætate deprauatiora quàm sint hodie Hippocratis fuerint exemplaria, ac non nostris multis modis meliora & castigatiora. Quippe necesse est quanto aliquid minus abest ab ortu, tanto magis quæ uera sunt retinet. Vt rectißimè à diuo Hieronymo dictum sit: uinum in tertiū aut quartum uas transfusum acescere. Huc accedit, quod rationes paulo antè à nobis productæ palàm testētur, quod Galeni interpretatio sit germana, & rationi consona, ideoq; ad illius præscriptum Hippocratis uerba eße corrigēda. Quare non est cur hominis illius temeritatē ac stultitiā plurib. refellamus. Aquā uero mulsam quæ mulieri grauidæ exhibetur, crudam esse oportet, hoc est non decoctam: idq; eā ob causam, quod mel crudū, Galeno li. 3. de Alimen. facult. cap. de melle teste, uentrem & intestina flatibus implet. Contrà quod decoctum est, flatus expers existit. Vt igitur ex aquæ mulsæ potione plus flatuū procreetur, præstat hanc crudam eße. Cæterū Hippocrates præ alijs aquæ mulsæ mētionem fecit, quod in huius usu minus sit periculi, quàm aliorū quæ flatulenta sunt exhibitione. Quod si itaq; mulier post mulsæ huius usum dolores circa uentrem sentiat, concepisse hāc ipsam significabūt. Neq; enim alia ratione sunt excitati, quàm quod flatus non habeant facilem exitum, propter intestinorū quæ fit ab utero compreßionē & constrictionē. Minimè uero mirū, uterum comprimere intestina, rectū potißimum, quandoquidem is, Galeno in libello de Vteri diße. teste, inter uesicam & rectū intestinū situs sit, adeò ut recto intestino toti ferè incumbat. Comprimit aūt maxime prægnantis, ut qui quotidie à conceptu maior fiat, donec tandem maximus fiat, ilia et imū uentrem, Galeno loco iam citato autore, implens, & multa intestina tangens. Quanto itaq; maior fuerit fœtus, tanto etiam compreßio intestinorū quæ fit ab utero, uehementior, doloresq; tū à flatib. nō potētib. egredi facilius prōptiusq; generātur. Brasauolus hoc loco uterū in principio intestina non cōprimere, sed potius cū seipsum constringat, intestinis amplius relinquere spaciū contēdit. Quare

Aqua mulsa cruda sit.

Aquæ mulsæ cur mentionem fecit.

Dolorum circa uentrem causa.

Musæ sententia improbatur.

aliam cauſam quàm uteri magnitudinem, cur inteſtinum rectũ com primatur affert, hanc nimirum: Quũ os uteri in grauidis ita con niueat, ut neq; acus acumẽ ingredi poßit, fit ut ob loci uiciniam etiam aluus ſimul conſtringatur. Atqui quid opus erat Muſæ ut ſe iſtis inuolueret tricis, cum Hippocratis ac Galeni ſententia ſit per ſpicua? Neq; enim illi de uteri ipſius, ſeu, ut rectius dicam, oris eius quæ fit ſtatim in ipſo conceptionis die conſtrictione loquũtur, ſed de ea quæ ab utero fit in inteſtino recto, poſtquã iam fœtus aliquã molem contraxit. Quippe ore uteri conſtricto, reliquũ uteri corpus indies magis atq; magis extenditur & dilatatur, ut hac ratione etiam quotidie magis inteſtina comprimantur. Eius rei exemplum etiam in ueſica apparet, quæ repleta tanto magis extẽditur, ac dilatatur, quanto ipſius meatus ſit anguſtior. Hinc eſt quod in concionibus, aut negocijs alijs ubi lõgo tempore urina retinetur, ſic ueſicæ amplitudo extendatur, meatusq; eius anguſtetur, & ſubinde penitus ſupprimatur urina, quemadmodum lib. 1. de Male affect. loc. cap. 1. & libro 6. cap. 4. copioſe Galenus monſtrat. Pari itaq; ratione quum uehementius os uteri ad complectendum ſemen & fœtum retinendum conſtringitur, amplitudo eius quotidie magis atq; magis pro fœtus incremento dilatatur. Quare Hippocratis & Galeni rationes Muſæ ſomnia nihil labefactãt. Quod ſi uero grauida nullos ex mulſæ potione ſentiat dolores, haud concepiſſe eam, propter contrarias rationes iudicamus.

APHORISMVS XLII.

Γυνὴ ἔγκυος εἰ μὲν ἄρρεν κύῃ, εὔχρους ἐστίν· ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier quæ concepit, ſi marem gerit, probè colorata eſt: ſi fœminam, male colorata.

Signum boni & mali coloris, quod hoc loco tradit Hippocrates, non perpetuò uerũ eſt, ſed magna duntaxat ex parte, ut in Commẽ. quoq; ſuis Galenus atteſtatur. Quippe ut plurimũ accidit, mulierem gerẽtem marem, propter fœtus nimirum caliditatẽ: eſt enim mas magna ex parte fœmina calidior: probe eſſe coloratam. Contrà ſi fœminã geſtat in utero, male eſt colorata, quod hæc ipſa natura ſit frigidior. Oportet autem, quod in Comm. etiã monet

net Galenus, mulierẽ ad ſeipſam, & non ad alterã conferre. Et quidẽ ad ſeipſam, quũ uterũ fert. Hinc eſt quod Philotheus ita ſcriptũ reliquerit. τὸ εὔχροιαν ἐνταῦθα οὐ κατὰ φύσιν ἀκουστέον, ἀλλ' ὅσον ἐπὶ ἐγκυμονουσῶν γυναικῶν. Bene coloratam non oportet hoc loco inaudire eam quæ talis natura eſt, ſed quatenus in ijs quæ uterũ ferunt fieri poteſt. Nã nemo eſt qui neſciat prægnantem etiã ſeipſa, quod naturalem attinet colorem, peius eſſe coloratam, ſiue marem ſiue fœminam gerat, præſertim ſi antea nunquã uterum geſſit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Niſi uiri ſemen, uel uterus.) Quippe marẽ generari propter calidiorem temperaturam, infrà Comment. 48. docebit. Idipſum quoq; lib. 2. de Semine pleniſſime demonſtrauit. Sic certe frigida uteri temperies non parum confert ad fœminæ generationẽ. Hinc eſt quod in dextra uteri etiam parte, quæ calidior eſt, mares maxime concipiantur. ſiniſtra uero, propter cauſam contrariã, fœminæ. Contingit enim ita, &c.) Græcè eſt, ἐνδέχεται γὰρ οὕτω καλῶς ἅπαντα πρᾶξαι. fieri enim poteſt ut mulier omnia tam probe faciat. Et alia ſigna.) Vt ſi dextra mãma amplior tumidiorúe ſit. Item ſi eiuſdem mammæ pulſus ualidior ſit: ut Aetius libro decimoſexto cap. 9. atteſtatur.

APHORISMVS XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si mulieri grauidæ in utero fiat eryſipelas, letale.

ERyſipelas in utero grauidæ natum eſſe letale, hoc in aphoriſmo affirmat Hippocrates. Neq; id ſanè temere: quippe quum eryſipelas ex bilis & ſanguinis calidi mixtura oriatur: aut ſanguine quidem ſolo, ſed feruido, ſubſtantiaq; tenuiſſimo, Galeno libro ſecundo ad Glauconem autore: neceſſe quidem erit, ut hoc ipſum non ſolum febris acuta, ſed & dolores, aut mordicationes uteri ſequantur, quæ ſingula non tantum fœtui, ob loci male affecti uicinitatem, uerumetiam matri moleſta ſunt. Quũ itaq; ſola interdum acuta febris fœtũ interimere poſſit, cur non multo magis hoc ipſum accedente uteri eryſipelate efficeret? Eryſipelas uteri letale.

ANNOTATIONES IN GALE-
ni Commentarios.

Proprio nomine.) Græcè est ἰδίως, proprie. phlegmone enim uox Græcis bifariam accipitur, Galeno lib. 13. The. metho. cap. 1. teste, communiter & proprie. Communiter, ut idem quòd φλόγωσις significet, hoc est feruorem & efferuescētiam. Proprie pro tumore rubente, dolente, duro, & tactui renitente, quemadmodum alibi quoq; monstrauimus. Dignum inquisitione.) Nam si inflammatio uehemēs fuerit, & uniuersus uterus hac ipsa laboret, uiuere fœtus nequit. Sin languida fuerit, nec uniuersum uterum complectatur, fortè uiuere poterit. Potest.) Græcè δυνήσεται, poterit.

Phlegmone bifariam accipitur.

APHORISMVS XLIIII.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσιν δίμηνα πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæcunq; supra modum tenues uterum gerunt, secundo abortiunt mense, donec crassescant.

Supra modum tenues si uterum gerāt, bimestres elidere fœtus, hoc in aphorismo docet Hippocrates. Neq; enim παρὰ φύσιν hoc in loco aliud denotat, Galeno in cōmentarijs teste, quàm ὑπερβαλλόντως. Minime autem mirū tales mulieres quum uterū gestant, abortire secundo mense, donec pinguiores reddantur, quòd uniuersum alimentum fœtui destinatum matri ualde extenuatæ sit impartiendum. Quum itaq; longo tempore opus sit ut quæ admodum extenuata est iterum reficiatur & pinguescat, fit ut interim fœtus alimento suo priuatus pereat & corrumpatur.

παρὰ φύσιν.

ANNOTATIONES IN GALE-
ni Commentarios.

Secūdū tres modos.) Tres affert Gal. huius aph. interpretatiōes. Quidā enim omnino abortire ualde extenuatas dixerūt. Alij, ubi nō crassescūt, et pinguescūt, sed tenues et absq; alimēto permanēt. Quidā uero quādo reficiūtur, tū maxime abortire eas putarūt. Quòd minus sit, etc.) ὁ ἐκὰι δοκεῖ τῶν προειρημένων ἀπιθανώτερον ὑπάρχειν, quòd uidetur prædictis esse minus uerisimile. Numisianus.) Hic, Gal. lib. 1. de Ana. administ. teste, celeberrimus, Quinti auditor fuit.

Numisianus.

Sed

Sed cũ anticipẽt non refici.) Græcè est, εἶτα φθανουσῶν λαβεῖν, ὡς οὐχ οἷόν τε εἶναι φησὶν ἀναστραφῆναι χωρὶς τοῦ τὸ χορηγούμενον αἷμα εἰς τροφὴν τῶν κυουμένων, &c. *Sed cũ cõcipere anteuertãt, eas nõ posse refici ait, absq; eo quòd sanguis ad fœtus alimẽtũ deputatus, etc.*

APHORISMVS XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι, δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατέειν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ᾽ ἀποῤῥήγνυνται.

Quæcunq; mediocri corporis habitu præditæ, secũdo & tertio mẽsibus sine causa manifesta abortiũt, ijs acetabula uteri plena mucoris sunt, neq; pre pondere fœtum continere possunt, sed rumpũtur.

Qvum ad concipiendum, fœtumq; subinde usq; ad legitimum partus tẽpus retinẽdum, maxime habiles sint mulieres quæ mediocri corporis habitu sunt prǽditæ, admodũ enim tenues etiãsi cõcipiunt, abortiunt tamẽ, ut præcedẽti est dictũ aphorismo, crassæ uerò, ut sequẽti sentẽtia docebitur, nõ cõcipiunt: accidit tamẽ nihilominus ut interdũ abortiãt, idq; ob eã quã cõmemorat hoc in aph. Hippocrates *causam, inquiẽs: Quæcũq; mulieres mediocri corporis habitu præditæ, hoc est quæ admodũ tenues, neq; plus iusto crassiores sunt, secũdo & tertio mẽsibus sine manifesta causa abortiũt.* Quibus mensibus mulieres abortiãt. *Animaduertendũ autem hoc loco erit, abortũ non tantũ secũdo & tertio cõceptionis mẽsib. fieri, uerũetiam in quarto, quemadmodũ in fine libri de* Vteri *diss. & lib. 6. de* Male *affe. lo. ca. 5.* Galenus *attestatur. Hinc est quòd* Hippocrates *lib. 6. Epid. par. 7. aph. 27. ita scriptũ reliquerit:* Dolores *grauidis plurimũ tertio, quinto, septimo, nono, secũdo, quarto, sexto, & octauo mẽsib. fiũt.* His *enim uerbis manifeste, secũdo, tertio, quarto, qnto, et sexto quoq; fieri posse abortus docet, quũ hos mẽses nõ esse dicatos partui cõstet. Quare aliqua* Hippocratis *exẽplaria hic legũt,* τρίμηνα καὶ τετράμηνα. *Cæterũ secũdi & tertij potissimũ mensium,* Philotheo *teste, meminit* Hippocrates, διὰ τὸ τηνικαῦτα βάρος ἔχειν ἀξιόλογον τὸ ἔμβρυον, *quòd tum fœtus effatu dignam grauitatem habeat. Cur autem ad-*

iectum sit ab Hippocrate, sine causa manifesta, abũde satis in Commẽtarijs suis Galenus exponit. His acetabula, de quib. suprà, nempe aphorismo 28. huius sectionis diximus. Et Galenus in Commentarijs, & in libello de Vteri dissectione, & li. 15. de Vsu part. quid per ea intelligendum ueniat diserte monstrat. Mucore, hoc est, Philotheo interprete, φλεγματικοῦ καὶ γλίσχρου χυμοῦ, pituitoso ac lẽto humore, plena sunt, neq; possunt præ pondere continere fœtũ, sed rumpuntur. Quippe à pituitoso illo humore laxa molliaúe & imbecilla fiunt: ita ut minime mirum sit, si fœtum, utpote iam grauitatem nactum, continere nequeant, sed planè rumpantur. Hinc est quod Galenus libro 6. de Male affect. loc. cap. 5. ita scriptum reliquerit. Si mulier prompte quidem conceperit, deinde secundo, aut tertio, aut quarto imprægnationis mense fœtum eiecerit, circa uteri acetabula pituitosum humorem abundare, atq; idcirco uenarum & arteriarum eius loci ad ora uasorum in uterum descendentium nexum debiliorem reddi conijciẽdum est, ut fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed facile rumpatur. Eandem causam copiosius li. 15. de Vsu part. commemorat Galenus. In Commen. ubi legitur, uel clamore, omißũ est ab interprete, uel tristitia. Græcè enim est, ἢ κραξάσης, ἢ λυπηθείσης, aut clamante, aut tristitia affecta. Et paulo pòst, uel aliquo tali actu, seu paßione. Græcè est, ἢ τὶ τοιοῦτον ἕτερον διαπραξάσης, ἢ παθούσης, aut tale aliqd faciẽte uel patiente.

Mucor.

„ Si mulier prompte quidem conceperit ... ut fœtum ob grauitatem ferre nequeat, sed facile rumpatur.

APHORISMVS XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῶσι, οὐ κύουσιν.

Quæ immodicè crassæ concipere nequeunt, ijs omentum uteri os comprimit, & priusquã extenuentur, haud concipiunt.

Qvemadmodum paulo antè ualde tenues mulieres concipere quidẽ posse, sed subinde abortire dixit: ita nunc immodicè crassas neutrũ facere ostẽdit. eiusq; rei rationẽ esse omentũ, quod Græcis ἐπίπλοον, Arabib. Zirbus, uulgo Rete dicitur, os uteri cõprimẽs, ait. Quippe quũ hoc infrà umbilicum, & ad pubis ossa situ sit,

Omentum.

ſit, atq; in hominibus, ut teſtatur Galenus li. 6. Ana. admi. maximũ ſit, præſertim in obeſis, minime mirum ſi internũ uteri os ſua mole comprimat. Quare fit, ut ſemen uiri in uterum muliebrem iniÿci haud poterit. Priuſquã igitur extenuentur, hoc eſt, Philotheo interprete, πρὶν ἐλθεῖν εἰς συμμετρίαν, priuſquã ad mediocritatẽ perueniant. Neq; enim tenues hic proprie pro ualde extenuatis accipiuntur, ſed per abuſum, quatenus ſcilicet ad maxime craſſas conferũtur, pro mediocribus. Dictum eſt enim ſuprà, nempe aph. 76. ſect. 4. quòd extremorum nomina per abuſionem mediocri tribuantur. Non concipiunt: ſic enim internum uteri os, ut comprehenſum eſt, ab omenti pinguedine comprimitur & anguſtatur, ut uirile ſemen excipere nequeat. Quod clarius in lib. de Malis mulierum ijs uerbis Hippocrates ſignificauit: Si uero, inquiens, præter naturam craſſeſcant, non concipiunt. Nam omentum craſſum ſuperiacens uteri os multũ premit, ut genituram non excipiant. Niſi itaq; ad mediocrem corporis habitum redeant, concipere nequeũt.

Tenues.

Extremorũ nomina per abuſionem mediocribus tribuuntur

APHORISMVS XLVII.

Ἢν ὑστέρη γοῦν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Si uterus ea parte qua coxæ incũbit, adiacet ue, ſuppuratur, neceſſe eſt emmoton fieri.

Breuis eſt, attamen nonnihil obſcura, hæc Hippocratis ſententia, ideo à Foroliuienſe, Hugone Senenſi, & id genus alijs ineptis ac barbaris interpretibus, falſiſſime eſt expoſita. Ineptos enim cur nõ appellem, quos conſtat ineptiſſime Hippocratis aphoriſmos tractaſſe, & expoſuiſſe, illiſq; abſurdiſſimos, propter linguæ Græcæ ignorãtiam, affinxiſſe ſenſus. Vt mirari ſatis nõ queam, cur pleriq; hodie in ſcholis publicis, dum Hippocratis aphoriſmos enarrant, eorundem adhibeant ſomnia, quibus certe mirificas ſuis auditoribus tenebras offundunt, adeò ut nunquam recte Hippocratis ſenſus eruere poſſint. Sed fortè ſimiles deſiderant habere labra lactucas. Sinamus itaq; ut cum ineptis ineptiãt ad ſatietatem uſq;, & nos ad Hippocraticæ ſententiæ explicationem potius accedamus, in qua de uteri, quæ eiuſdem inflammationem ſequitur, ſuppu

Foroliuiẽſis & Hugo Senenſis inepti Hippocratis expoſitores.

Suppurationes uteri.

ratione agit. Quum autem hæ ipsæ in diuersis uteri partibus, nempe anterioribus uel posterioribus, dextris uel sinistris fiant, ut lib. 3. de Sanandis corporis malis ca. 59. diximus, nunc de ea loquitur suppuratione Hippocrates, quæ in lateribus uteri, & iuxta coxas, quibus adiacet, fieri solet: hoc est, ea quæ fit, ut ait Galenus, πρὸς τοὐκτὸς, id est ad exteriora, uel extrinsecus. Est autē coxa, quæ Græcis ἰσχίον dicitur, proprie os quod cōtinet sinus in quos fœmorum capita inseruntur, ut testis est Galenus cap. 20. libri de Oßibus. Connexum autem quēdam habere uterum cum coxa, testatur etiam Hippocrates, dum lib. 6. Epide. par. 1. aphoris. 1. uteri mala ob id in coxendicem finiri scribit: & Galenus, qui lib. 6. de Male affec. loc. cap. 5. dolorem uteri quibusdam mulieribus in coxam transire, ac crus ipsum quòd è regione est, per incessum claudicare. Cæterum de suppuratione qua de hic agit Hippocrates, ita scriptum reliquit Philotheus. εἰ τύχει περὶ μίαν τῶν ἀρτημάτων τῶν κατὰ τὰ πλάγια τὴν φλεγμονὴν γενέσθαι, τουτέστι περὶ τὰς βουβῶνας καὶ τὸ ἰσχίον, φέρεται ἐκεῖσε ἡ μήτρα, καὶ οἱονεὶ ἔγκειται περὶ ἐκεῖνα τὰ μέρη. εἶτα ἡ φύσις εἰς πῦον μεταβάλλει, καὶ τοῦτο τὸ ἀπόστημα ἔξω ἀποκορυφοῦται περὶ τὸ δέρμα, καὶ ὑπὸ τέχνης ἢ ὑπὸ φύσεως ῥήγνυται. si acciderit ut inflammatio circa unum aliquod appendiculum eorum quæ in lateribus sunt fiat, hoc est circa inguina & coxas, illuc fertur uterus, & ijs partibus ueluti incumbit. Dein natura in pus transmutat inflammationem, & is abscessus extrà iuxta cutem attollitur, & ab arte, uel à natura rūpitur. Rupto itaq; abscessu, necesse est, ut hic ait Hippocrates, emmoton fieri. Est autem ἔμμοτον medicamentum liquidum, quòd linteolis conceptis, quæ Græcis μοτοὶ καὶ μοτὰ uocantur, excipitur, ulceribusq; inditur. Μοτὰ itaq; proprie latinis linamenta, uel linteola dicuntur. Quapropter interpretes non rectè ἔμμοτον linamentum sunt interpretati, quum idipsum, ut iam comprehensum est, sit potius medicamentum id quod linteolis seu linamētis excipitur. Præstat itaq; clarioris intelligentiæ gratia græcam uocem ἔμμοτον retinere, ut nos fecimus, quàm dicere linamentū. Antiqua conuersio haud dubie librarij uitio legit cōmotum. Quæ lectio subinde Iacobo Foroliuiensi, & alijs eius farinæ indoctis interpretibus tenebras & caliginem

Coxa.

Connexus uteri cum coxa.

ἔμμοτον.

μοτὰ.

liginem

ligine offudit, errãdiq; occasionẽ præbuit. Necesse autẽ est, per emmota fieri in hac uteri suppuratione curationem, ne scilicet medicamentum iniectum subinde effluat. Nam quum linamẽtis conceptis os ulceris claudimus, fieri non potest ut medicamẽta indita effluãt. Quare quum præcipuus emmotorum usus sit, ut ijs ulcerum & uulnerum, sinuumq; ora obturentur, in suppuratione quoq; uteri externa, de qua hic, ut prædictum est, agitur, eorundem usus, Hippocrate monitore, esse debet, quòd aliàs medicamenta admota confestim effluant. Cæterum ulcera caua & exesa curationem per linamenta requirere, testatur etiam lib. 2. κατ' ἰητρεῖον, Cõment. 23. & lib. 3. de Articulis comment. 55. Galenus. In explicatione huius sententiæ longiores fuimus, quòd pauci admodum interpretes hanc ipsam intellexerint, & quidem inter postremos ne Brasauolus quidem. Quippe is linamenta esse adhibenda scribit, ne pus ibi firmetur, sed effluat. Hoc enim quomodo recte ab eo dici posit, quum linamentũ effluxum potius moretur, & impediat, non uideo. Deniq; minus recte sentit, quòd per linamentum pessum posse intelligi putat, quum suppuratio de qua Hippocrati sermo est, non sit interna, sed externa, adeoq; pesso non indigeat.

Emmotorũ præcipuus usus.

Musæ expositio improbatur.

APHORISMVS XLVIII.

Ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσι ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Fœtus qui mares sunt in dextra uteri parte, qui fœminæ in sinistra magis continentur.

HOc aphorismo Hippocrates docet, fœtus mares dextra uteri parte, fœminas uero sinistra magis contineri. Nec temere adiecit hanc particulam μᾶλλον, id est magis, quòd raro scilicet aliter eueniat, quemadmodum etiam lib. 6. de Male affec. lo. cap. 5. Galenus copiosius monstrat. Causam eius rei in Cõmentarijs suis, & libro 2. de Semine, Galenus exponit. Nusquam uerò copiosius quàm lib. 14. de Vsu partium, ubi præsentem etiam sententiam citat, & abunde explicat. Proinde nihil attinet hic nos esse longiores. Marem autem magna ex parte in dextera uteri parte concipi, testatur etiam lib. 6. Epide. par. 2. aphor. 30. Hippocrates inquiens:

μᾶλλον.

" quiens: Quia in calidiore solidioreq; parte, dextra nimirũ, mares
" concipiuntur, ideo nigri sunt, & uenæ illis eminent, magisq; biliosi sunt. Et ibidem, aph. scilicet 32. ait: Propterea mas robustior, bi-
" liosior, magisq; præditus sanguine est, quia locus ille animantium
" in quo concipitur, calidior. In quorum aphorismorum enarratione multa ad institutum nostrum facientia diximus.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Non minime.) Græcè, οὐχ ἥκιστα, plurimum. Per utrunq; cornu.) Idem ab initio libri secũdi de Semine scribit inquiens: Adiacent testiculi utero utrinq; singuli, similem masculis uasorũ reuolutionem recipientes: non tamen in eundem locum perueniunt, eo

Testes muliebres.

" quod neq; fœminam foràs masculi modo, sed in suam ipsius uul-
" uam semen dimittere conueniebat. Ideoq; uterus ceu seminario uasi
" obuius, prælongos de se exortus, quos apices seu cornua uocãt, ex-
" tendit, per quos semen recipit. Pars una.) Græcè, τὸ μὲν εἰς τὸν δέξιον κόλπον τῆς μήτρας, τὸ δ' εἰς ἀριστερὸν ἀνόμοιον ὑπάρχον. hoc quidem in dextrum uteri sinum, illud uero in sinistrum dißimile existens. Siquidẽ serosior, &c.) Addendum, genitura. Græcè enim est εἴπερ οὖν ὀρροδέστερόν ἐστι καὶ ψυχρότερον τὸ κατὰ τὸν ἀριστερὸν
" σπέρμα. Idem autẽ lib. 14. de Vsu part. scribit, dicens: Manifestum
" igitur quod impurum adhuc & excrementosum, humidum & sero-
" sum sanguinem sinister in maribus testiculus, & sinistra in fœmi-
" nis uteri pars suscipiant. Constitutus.) Adijciendum, statim ab initio. Græcè enim est, τὸ συνιστάμενον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

APHORISMVS XLIX.

Ὑστέρων ἐκπτώσιος πταρμικὸν προσθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας, καὶ τὸ στόμα.

Vt secunda procidat, sternutatorium naribus apponens, nares & os apprehendito.

Contingit interdum ut fœtu excusso secunda firmiter adhærescat utero. huius nanq; interuẽtu fœtus utero nectebatur. Si itaq; diutius in utero manserit, putrescit, & odoris subinde grauitate caput complet ac grauat, stomachum euertit, & alia grauia

Secundæ recentes mala.

procreat

procreat ſymptomata. Vt igitur in tempore excutiatur, danda medico opera erit ſanè ſtrenua. Excutitur autem, ut Hippocrates hoc in aphoriſmo docet, ſi ſternutatorium medicamentum naribus imponatur mulieris, osq́; & nares eiuſdem apprehendantur atq; claudantur. Quippe occluſis naribus & ore, ſpiritus uiolentius ad infernas partes feratur neceſſe eſt. Quòd teſtatur etiam Philotheus ita ſcribens. ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα, ὅπως τὸ πνεῦμα ἐπὶ τὰ κάτω χωρῆσαι, τῇ συντονίᾳ καὶ τῷ κλόνῳ τοῦ πταρμοῦ κατενεχθῆναι ποιῆσαι τὸ χόριον. apprehēde nares & os, ut ſpiritus ad inferiora deſcendens, ſternutamenti uiolentia & concuſſione ſecundam deorſum ferri faciat. Ex ſternutamento itaq;, ut Galenus comment. 35. huius ſectionis ait, ſecundas diſrumpi & excuti accidit. Cæterum præter ſternutamenta, quæ locum tum potiſſimum habent quum puerpera robuſta eſt, ſunt etiam alia multa remedia quæ ſecundas educere poſſunt, de quibus diximus lib. 3. de Sanandis corporis malis cap. 64.

Secunda ut excutiatur.

Sternutamētis quādo utendum.

APHORISMVS L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

Si mulieri menſtrua ſiſtere uolueris, cucurbitulam quàm maximam ſub mammis defige.

INter hanc & eam quæ præcedit ſententiam, in ueteri conuerſione temere aphoriſmus de tenaſmo mulierum inſeritur. Quippe is alio in loco refertur, nempe ſectione ſeptima, in qua ordine eſt 27. ibidemq́; à Galeno explicatur. Quare nos etiam eiuſdem enarrationem in hunc locum reijciemus. Cæterum in præſenti aphoriſmo Hippocrates, qua ratione menſes immoderate promanātes ſint ſiſtendi, monſtrat. Nec id ſanè temere, quòd propter eorundem immodicum defluxum mulieres non rarò in uitæ diſcrimen incidant. Quippe deficiunt has ipſas uires, niſi confeſtim reſtricti fuerint. Ad eos autem reſtringendos optimum, & nullo non loco obuium remedium eſt, ut cucurbitulam maximam (minores enim parum aut nihil ab utero reuellere poſſunt) affigamus ſub mammis. Maximam, ut uehementer per communes uenas ſurſum reuellat. Vehe-

Cucurbitula maxima.

mentius uero maxima cucurbitula retrahit, tum quia maiorem cõ piam ignis suscipit, tum quia ampliorem loci latitudinẽ occupat.
Sub mãmis. *Sub mammis autem defigendæ sunt ea parte, ubi uenæ ad ipsas infernè ascendunt.* Quod Galenus in Commentarijs suis ijs uerbis indicauit, καθ' ὃ μάλιστα εἰσὶν αἱ κάτωθεν ὑπὸ αὐτοὺς ἀναφερόμεναι φλέβες. *ubi sunt uenæ, quæ ad ipsas ab imo sursum feruntur. Ad mãmas uero nequaquam affigendæ, quod earum oppositione læderẽtur, aut nimium trahendo inflammationem in ijs excitarent. Galenus lib. 5.* Ther. method. cap. 3. *præsentem* Hippocratis *aphorismum ijs uerbis expreßit:* Si uel mẽses confertim eruperint, uel sanguis ab utero quoquo modo profluxerit, sursum reuelles, cucurbitulam magnam sub mammis defigens. *Repetit hanc sententiã Hippocrates lib. 2. Epid. sect. 5. in fine propemodum.*

APHORISMVS LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ grauidæ sunt, ijs uteri os coarctatum est.

Vteri coarctatio conceptiõis signũ. συμμύειν. CONCEPTIONIS *hoc in aphorismo, Galeno teste, maximum indicium* Hippocrates *recenset, nempe oris uteri coarctationem.* Neq; enim συμμύειν *hoc in loco,* Philotheo *interprete, aliud significat quàm* στενοῦσθαι. Quod *uero grauidis os uteri internũ coarctetur, testantur etiam ea quæ li. 3. de* Naturalib. *facult. ab initio ferè scribit* Galenus, *inquiens.* Iam uero prægnãtes ipsæ primis diebus, potißimumq; eo ipso quo semen est conceptum, moueri, ac in seipsum concurrere uterum sentiunt. Quod si itaq; ambo hæc incidunt, ut & os uteri citra phlegmonem alium ue affectum conniueat, & sentiatur deinde succedere uteri in seipsum motus, iam semen à mare & concepisse se mulieres existimant, et retinere censent. Neq; nos ista modo confingimus, sed longo usu comprobata ab omnib. ferè qui de ijs disseruerũt, sunt prodita. Herophilus certe nec illa scribere est grauatus, ne specilli quidem mucronẽ admittere uteros antequã mulier pariat. Prætereà ne uel minimũ quidẽ hiscere, ubi conceperint: laxius autem recludi, quũ menses profluunt. Huic astipulantur & reliqui omnes, qui de ijs tractauerunt.

Primusq;

Primusq; omnium non medicorum modo, sed etiam philosophorum Hippocrates, conniuere os uteri tum conceptibus, tum phlegmonis pronunciauit: cæterum in conceptibus seruato naturali habitu, in phlegmonis uero in durum mutato. Hæc ille. Quæ quidem uerba recitare longius haud piguit, quod ad Hippocratis aphorismum, & Commentarios Galeni intelligendos, mirificè conducant. Sed quæret hic quispiam, si id quod ueteres literis mandarunt, uerum est, quod nimirum à conceptu sic claudatur & arctetur uteri os, ut ne specilli mucronem admittat, quî igitur fit ut mulieres superfœtent? Neque enim uerisimile est, ut uno initu superfœtatio fiat. Si itaq; è diuersis coitibus fit superfœtatio, sicut certe fit, id quod nomen ipsum palàm indicat (ἐπικύησις enim Græcis, & Latinis superfœtatio, nihil aliud est quàm secunda uel altera imprægnatio, seu conceptio) certe à primo conceptu coarctatum & conclusum uteri os esse non potest: quomodo enim aliàs uirilis genitură inijceretur? Respondeo, initio uerum esse superfœtationem fieri, quod in primis Hippocrates, qui posteritati librum de Superfœtatione reliquit, manifeste attestatur. Et confirmat hoc ipsum Plinius, qui li. 7. Naturalis historiæ ca. 11. sic scriptũ reliquit: Præter mulierem pauca animalia nouere coitũ grauida. unũ quidem aut alterũ superfœtat. Extat in monumentis etiã medicorum, & quibus talia consectari curæ fuit, uno abortu XII puerperia egesta. Sed ubi paululum tẽporis inter duos conceptus intercesßit, uterq; est perfectus: ut in Hercule, et Iphiclo eius fratre apparuit. Et in ea quæ gemino partu alterum marito similem, alterũ adultero genuit. Item Proconnesia ancilla, quæ eiusdẽ diei coitu, alterũ domino similem, alterũ procuratori eius: & in alia quæ unum iusto partu, quinq; mensium alterum edidit. Rursus in alia, quæ septem mensium edito puerperio, insecutis mensib. geminos enixa est. Hæc Plinius: quibus euidenter admodũ superfœtationẽ comprobat. Desumpsit uero hæc omnia ex lib. 7. de Hist. animal. Arist. ca. 4. ubi illa ad uerbum, & paulo copiosius, referuntur. Quũ itaq; fiat superfœtatio, necesse quoque erit ut à primo conceptu uterum denuò, ut in se recipiat semen, recludi fateamur. Atqui hoc ipsum, ut superfœtatio etiã ipsa, raro admodũ accidit.

Quæstio de superfœtatione.

Superfœtatio quid?

Superfœtationem fieri.

Qua-

An à concepto coarctetur os uteri.

Quare cum ueteres tradunt à conceptu coarctari uterum, ad id respiciunt quod crebrò accidit. Semper enim propemodum à conceptu uterus clauditur. Quod testatur Aristoteles, qui lib. 4. de Gene. ani-
„ *mal. ca. 5. ita scriptum reliquit: Si iam aucto conceptu coitus adhibe*
„ *tur, superfœtari quidem potest, sed rarò: quoniam uterus magna*
„ *ex parte ad partum usq; comprimitur. Atq; hæc in præsentia de pro*
posita quæstione dixisse satis sit.

APHORISMVS LII.

Γυναικὶ ἢν ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει. ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri grauidæ si lac è mammis plurimum effluat, imbecillum esse fœtum significat. Si uero solidæ mãmæ fuerint, saniorẽ esse fœtum indicant.

Hippocrates è mammarũ consistentia hoc in aphorismo fœtus in utero imbecillitatẽ aut robur cõijcit. Quippe si lac mulieri grauidæ è mãmis plurimũ profluat, adeoq; laxæ flaccidæ'ue fuerint, fœtum esse imbecillũ significãt. Nã is præ imbecillitate lac attrahere, & alterare pro sui alimẽto nõ potest. quare per cõmunes uenas sursum ad mãmas fertur, & illic in lac cõuersum plurimũ effluit. Plurimum autem non temerè est adiectum, quia si parum effluit, nihil mali portendit. Si uero nihil lactis ex mammis effluxerit, ac solidæ, hoc est, ut in Commentarijs interpretatur Galenus, neque admodum impletæ ac duræ, neque molles & laxæ fuerint, saniorem atque ualidiorem fœtum indicant. Quippe tum satis alimenti fœtui accedit: reliquum uero sanguinis quo non eget, ad mammas defertur, ut illic in lac mutatum, à partu statim fœtui ut inde alatur præsto sit. Citat hanc sententiam, atque etiam explicat libro

Mammæ solidæ.

„ *decimoquarto de Vsu partium ijs uerbis: Contrarijs affectibus ne-*
„ *cesse est comprehendi mammas, repleri quidem lacte ante tempus,*
„ *in fœtus imbecillitate. Ita enim & Hippocrates dicebat: Mulieri gra*
„ *uidæ lac ex mammis multum fluens, fœtum imbecillum significat,*
„ *ceu ad mammas superfluo uniuerso ascendente, quod in uenis re-*
„ *liquit fœtus, non potens præ imbecillitate quantum ei ad commode-*

ratam

ratam nutritionem satis erat, trahere. Hæc ille.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Quibus uisum fuerit.) Græcè est, αἷς ἂν φαίνηται ῥέον, quibus uidetur effluere. Neq; enim in primis generatur mensibus.) Rectè hũc in modum locum illũ conuertit interpres. Græcè enim est, οὐ γὰρ δὴ κατά γε τοὺς πρώτους μῆνας γεννᾶται. Rationem uero cur in primis mensibus non generetur lac, suprà, nempe Cõment. 39. huius sect. exposuit Galenus, hanc scilicet. Quod in primis mensibus parum aut nihil alimenti, communibus nimirum uenis nondũ oppletis, ad mammas deferatur. In postremis uerò, octauo & nono potissimum, mensibus conceptionis, quando abunde oppletæ sunt uenæ mammarũ & uteri communes, plus alimenti defertur, ideoq; minime mirum si tum lac in mammis fuerit. Quare mirifice hallucinãtur, qui Hugonis et Foroliuiẽsis falsis & ineptis interpretationibus addicti, hunc locum Galeni esse mendosum censent. Hi enim erroris sui occasionem à falsa ueteris interpretis cõuersione sumpserunt: quam ut tuerentur ac tegerent, Galeni namq; hanc esse legitimam lectionem putantes, inepta quædam & absurda confingere coacti sunt. Optarem itaq; ut in ista ueritatis luce, & tanta bonorum autorum copia, talibus scriptorib. extremum uale dicerent. Sed cæci cæcis delectantur.

Lac in primis mensib. non generatur.

Contrà eos qui Hugonis & Foroliuiensis falsas & ineptas interpretationes sectãtur.

APHORISMVS LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γίνωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ abortum facturæ sunt, ijs mammæ extenuantur: si uero contrà duræ fiant, dolor erit uel in mammis, uel coxis, uel oculis, uel genibus, & non abortient.

Suprà bis, nempe aphorismis 37. & 38. huius sectionis extenuatas mãmas futuri abortus esse indicia Hippocrat. docuit.

Nunc mutato consecutionis ordine, non à signis ipsis, sed à re ipsa, hoc est mulieribus abortientibus exorditur, illisq; accidere ut mammæ extenuentur, ratione defectus alimenti, inquit. Et Galenus quidem in Commentarijs suis asserit, Hippocratis esse sententiam ut omnes abortus mammarum præcedat extenuatio. Quippe ex quacunq; causa grauida abortiat, in utero prius excitari dolorem necesse est. neq; enim uteri os ad fœtus eiectionem citra dolorem aperitur. dolore itaq; orto, sanguis & spiritus ad uterũ, reliquis partibus, mammis potißimum, quib. cũ utero magna est communitas, relictis, deferũtur, ut per hæc duo, ueluti instrumẽta quædã, expellatur quod infestat. Quapropter accidit ut mãmæ, utpote sanguine et spiritu destitutæ, subinde extenuentur. Quod si uero contra (πάλιν enim hoc loco idem quod ἔμπαλιν significat) mammæ duræ fiant, propter nimirum materiam superuacuam quæ illuc ab utero defertur, mammasq; nimium implet atq; duras efficit, dolor in mammis erit. Aut in coxis, ubi scilicet ad latera natura reposuerit materiam superuacuã. Coxis enim connexum esse uterum, suprà, nempe apho. 47. diximus. Aut in oculis, quando nimirum sursum humores redundantes repserint. Aut in genibus, si ad inferna transmittantur superflua, & non abortient, aliò scilicet delata materia.

Mammarũ extenuatio abortũ præcedit.

πάλιν.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Prius.) Aphorismo uidelicet 37. huius sectionis. Dixerat autẽ.) Nimirũ aph. 38. huius sectionis. Hic non solũ, &c.) Sic certe legendũ erit, nõ obstãte quod omnes alij interpretes, quos uiderim, aliter cõuerterint, græcaq; secus habeant, ita nimirũ, οὗτος ἀποφαίνεται τοῦ το μόνον σημεῖον εἶναι, etc. Omissa est enim particula οὐ, legẽdumq; οὐ μόνον, ut sit sensus: Qui ait ad mãmarũ extenuationẽ seq corruptionem, abortum'ue, is non solum hoc ipsum esse futuri abortus signum ostendit, sed & alia esse innuit, quæ abortum portendere queant. Perinde atq; is qui affirmat lumborum dolorem, mensium suppressorũ esse signum, non negat quin plura alia sint, quæ idem significare possint. Qui uero dicit his, &c.) Rectè hunc etiam locum conuertit interpres, etiamsi secus græcus habeat codex, qui legit οὐ μόνον, cum

certe

certe legendum ſit, οὗτος μόνον. ut ſit ſenſus: Qui aſſerit ijs quæ abortum facturæ ſunt, mammas extenuari, ille negat alia ſigna abortum præcedere, hocq; ſolum eſſe quod abortum præcedat innuit.

In mulieribus grauidis.) Græcè eſt, καὶ παραφυλακτέον ἐπὶ αὐτῶν φαινομένων κατὰ τὰς κυούσας, obſeruandum in ijs quæ in grauidis apparent mulieribus. Contingit mammarum.) Adijciendum, aliquando. Græcè enim eſt, ἐγχωρεῖ ποτὲ μὲν, accidit quidem aliquando. Et mihi ſæpius obſeruanti.) Iſte locus uarie interpretari poteſt. Nam ſi Græcè ita legitur, καί μοι παραφυλάττουσι πολλάκις ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν προειρημένων αἰτίων τῆς φθορᾶς οἱ τιτθοὶ προϊσχνούμενοι. μήποτε οὖν ὅταν, &c. tunc is planè ſenſus erit quem expreſſit interpres, excepta illa particula, ne fortè: pro qua conuertendum erat, Nunquid igitur quando, &c. ut ſcilicet μήποτε non tam percunctantis ſit, quàm addubitantis, & addubitanter decernentis. Si uero μήποτε particula per præcedens punctum à prioribus uerbis non ſeparatur, ſed cum ijs planè connectitur, is uerborum Galeni ſenſus erit: Et mihi ſæpius obſeruanti uiſæ ſunt in prædictis abortus cauſis mammæ nunquam fuiſſe extenuatæ. Et hæc lectio prior uidetur eſſe melior. Quippe in præcedentibus uerbis Galenus palàm aſſerit, eſſe poſſibile ut propter ſaltum, uociferationes, & alias, quas ordine commemorat, cauſas fiat abortus, citra mammarum extenuationem. Huc accedit quod nonnunquam ex ſubito horrore, ut teſtatur libro tertio Epidem. Commentar. ſecundo, aphoriſmo octauo Galenus, mulier abortire poſſit, quem tamen abortum extenuatio mammarum præcedere non poteſt. Denique in fine Commentariorum diſerte ait Galenus, Hippocratis, non ſuam eſſe ſententiam, quod omnem abortum mammarum præcedat extenuatio. Tamen ut Hippocratis etiam, à quo non facilè diſſentit, ſententiam tegat ac tueatur, utcunque ipſe ſecus fieri compererit, ſtatim illius ſententiæ rationem ſubiungit dicens, ὅταν οὖν, ſic enim legendum eſſe uidetur: Igitur quando citra aliquam, &c. Quod antedicto cõiungitur affectui.) Scilicet tenuitati mãmarum, ita nimirum ut quæ prius fuerunt tenues, nunc duræ fiant. Hoc eſt, quãdo hæc particula πάλιν idẽ quod rurſus ſignificat, tunc uerborũ Hippoc. hæc erit ſententia:

Galeni locus explicatus.

Sensus. *Si uero mammæ extenuatæ rursus duræ fiant, ita ut duriciem intelligamus eam quæ extenuationem sequatur.* Si propter.) Græcè, εἰ καὶ δι' ἕτερον, *etiamsi propter aliud, &c.*

APHORISMVS LIIII.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os uteri durum est, ijs coarctari idipsum necesse est.

QVum non solum ijs mulieribus quæ cõceperunt, uerumetiam illis quæ phlegmone aut duricie uteri laborant, os eiusdem coarctetur, quo pacto eas coarctationes uteri quæ à tumore præter naturam factæ sunt, ab ijs quæ propter conceptum fiunt, medico discernere liceat, hoc in aphorismo docet Hippocrates. *Nã in ea quæ à tumore aliquo præter naturã fit coarctatione, os uteri durũ est: in ea uero quæ ex conceptu fit, contrà molle apparet, ut copiose admodũ in Cõment. suis prosequitur* Galenus. *Sensus itaq; uerborum* Hippoc. *eiusmodi est: Quibus os uteri internum, ut aphorismo 51. huius sectionis est dictum, durum existit, ijs propter phlegmonem, aut durum aliquem tumorem arctari necesse est. Quapropter ubi os uteri coarctatum, ad obstetricis tactum durum apparet, tumorem præter naturam illic esse ostendit. Sin molle, conceptum præ se fert.*

APHORISMVS LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς, καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæcunq; mulieres grauidæ à febribus capiuntur, & uehementer sine causa manifesta extenuantur, difficulter pariunt, & cum periculo, aut abortientes periclitantur.

HOc in aphorismo monstrat Hippocrates, *grauidas quæ à febribus capiuntur, & uehementer sine tamen manifesta causa extenuantur, aut difficulter párere, & cum periculo, aut abortientes periclitari.* À febribus. *Non autem ab re uoce pluralis numeri usus est, à*

febribus inquiens: quippe hac ratione innuere uoluit, eas aliquando esse uehementes, aliquãdo etiã mediocres, & nõ eiusdem speciei, omnes tamen à uitiosis & putridis humoribus natas, ut copiosius in suis Commentarijs Galenus docet. Quod uero ait ἄτερ προφάσιος φανερῆς, hoc est sine manifesta causa, nihil aliud ijs uerbis significat, quàm μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, id est plus quàm ratio postulat. Quare si uehementer & plus quàm ratio exigat, extenuantur grauidæ, summam imbecillitatẽ præ se fert, siue uehemens, siue leuior fuerit febris. Cuius rei testis est Hippocrates, qui suprà, nempe apho. 28. sect. 2. sic scriptum reliquit: Corpus eorum qui non omnino leuiter febricitant perstare, et nihil cõminui, aut magis quàm ratio po„stulat extenuari, malum: alterum enim morbi diuturnitatem, alterũ„ imbecillitatem significat. Quũ itaq; uehementius sine manifesta causa, aut plus quàm ratio postulat extenuari uirium imbecillitatẽ significet, minime mirum grauidas hac ratione extenuatas aut difficulter párere, aut abortum facere. Difficulter enim & cum periculo pariunt, propter tum matris, tum infantis imbecillitatẽ, ut fusius in Cõment. Galen. exponit. Abortientes autem periclitantur, eo quod febris uehementiam, & uictus rationem tenuem, ut apho. 30. huius sectionis dictum est, fœtus ferre haud potest. Huc accedit quod medico nõ liceat medicamenta uitiosos humores, qui febrem excitarunt, purgantia grauidæ propinare. Cæterum notandum erit, aliquos codices pro ἰσχναίνονται legere θερμαίνονται, id est calefiunt. Quam lectionem si qui sequuntur ac probant, eos necesse est per hoc uerbũ uehementem et continuã intelligere febrem. Id quod Philotheus certe facit, qui ait, πυρετὸν ἐνταῦθα ἱπποκράτης ὑποτίθεται συνεχῆ. febrem hic Hippocrates subaudit continuam. Verum mihi hæc lectio non probatur, quod Galeni Comment. palàm aduersetur, qui nõ tantum de uehementiorib. uerumetiam mitiorib. febribus loqui Hippo. scribit. Præterea si ita legitur, non uideo cur hæc adiecta sit particula, sine manifesta causa. Quippe uehemẽter à febri calefieri corpus, non est præter rationem, neq; is calor sine manifesta accidit causa. Quare coactus est Philotheus hæc uerba ἄτερ προφάσιος φανερῆς, interpretari ἐξ ἀνάγκης, id est necessariò. ut sit is sensus: Si grauidæ uehemẽtißimis febrib. corripiũtur, necesse est ut difficulter pariãt.

Sine manifesta causa.

Philothei sententia improbatur.

Atqui nō uideo quo exemplo probare queat, ἄτερ προφάσιος φανερῆς, *idem significare quod* ἐξ ἀνάγκης. *Proinde legendum potius* ἰσχναίνονται *quàm* θερμαίνονται *erit. In Commentarijs, ubi interpres sufficienter conuertit, Græce est* ἀκριβῶς, *exquisite. Et ubi reddidit idem obsistere, Græce est* ἀντέχειν, *perdurare, perferre.*

APHORISMVS LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

Si in fluore muliebri conuulsio & animi defectio superueniant, malum.

Conuulsionem & animi defectionem fluori muliebri succedētia malum portendere, hoc loco Hippo. docet. Est autem muliebris fluor, uel, ut Græci dicunt, ῥοῦς γυναικεῖος, *Paulo Aegineta lib. 3. ca. 63. teste, uteri defluxus, per quē uniuersum expurgatur corpus. Hinc est quod Galen. lib. 6. de Male affec. lo. cap. 5. scribat, muliebrem fluorem accidere, utero haudquaquam male affecto, quum uidelicet uniuersum corpus per ipsum expurgatur. In hoc itaque fluore humor in toto redundans corpore, qui magna ex parte serosus et aquosus est, interdum etiam candidus aut pallidus, uacuatur. Hæc itaque si immodica fuerit, conuulsionem & animi defectionem accersit. Conuulsionem, ob immodicam & extremam corporis, partium maxime neruosarum, siccitatem. Animi uero defectionem, propter summam uirium imbecillitatem, quæ immodicam uacuationem sequitur. Ita ut rectißime dixerit Hippocrates, hæc duo malum portendere. In Galeni Commentarijs, ubi interpres reddidit, Non statim fluxu constituto: Græce est,* οὐκ εὐθέως δηλονότι γεγονότος, *non statim uidelicet facto, aut incipiente, &c.*

Muliebris fluor.

APHORISMVS LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι. καὶ μὴ γινομένων, ἀπὸ τῆς ὑστέρης γίνονται νοῦσοι.

Si menstrua immodicè fluunt, morbi accidunt: & si supprimuntur, ex utero morbi eueniunt.

Morbos

MOrbos fieri tum ex multitudine, tum defectu mẽstruorum, hoc in aphorismo Hippocrates docet. Quippe si menstrua plura quàm scilicet naturæ mulieris conueniat, fiant, hoc est si ultra consuetum tempus purgationis copiose effluant, morbi accidunt, quod ex immodica eorundem uacuatione uniuersum corpus refrigeretur, uiresq; debilitentur. Fit autem magna ex parte hydrops, ut attestatur lib. 2. de Naturalibus facul. Galenus, ubi inter reliqua ita scriptum reliquit. Siquidem ex diuturnis hæmorrhoidibus retentis, aut immodica uacuatione, hominem ad extremam frigiditatem ducentibus, non semel aut bis, sed sæpe iam aquas intercutem collectas uidimus. Quemadmodum etiam mulieribus tum menstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica uacuatio, quum scilicet uehementer sanguinis profluuio laborauerint, hydropem accersiuerunt. Hæc ille. Quinetiam lib. 6. de Male affe. lo. ca. 5. quum immodice uacuantur menses, sequi colorem fœdum, pedes molli tumore attolli, corpusq; intumescere uniuersum scribit. Si uero menstrua non fiũt, & supprimuntur, morbi ex utero eueniunt, quod nimirum progressu temporis excrementa in utero aceruentur. Quales autem hi sint morbi, qui tum accidere solent, Galenus in Commentarijs suis ostendit: causamq; cur in mensium tantum defectu ex utero morbos fieri dixerit Hippocrates, exponit, ut hoc nomine non sit opus nos esse in explicando longiores.

Morbi qui ex mensibus plus iusto profluentib. fiunt.

ANNOTATIONES IN COMMENtarios Galeni.

Interpretatur.) Græce est ἡγεῖται, arbitratur. Ostensum autem est) Libro nimirum secundo de Tempe. capite quinto, ubi duplicem facit intemperiem, unam scilicet sanitatis, & aliam morbi. & inter cætera ita inquit: Intemperamenti quod intra sanitatem habetur, sufficiens nota est, quod nulla functio animalis manifeste adhuc sit læsa. Verum secundum hoc, &c.) Græce, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο μὲν οὔτε ψεῦδος πρὸς Ἱπποκράτους, οὔτ᾽ ἀσαφὲς εἴρηται. Verũ iuxta hoc quidem neq; falsum, neq; obscurũ ab Hippoc. dictum est. Vel hoc propriũ.) Græce est, ἢ μόνον ἴδιόν ἐστι, τῶν μὴ γινομένων, uel solum proprium est, &c. Quare ipsum expellat.) Græce est ὠθοῦντος αὐτὸ πρὸς τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ, expellẽs ipsum ad uenas, &c.

Duplex intemperies.

Aphorismus

APHORISMVS LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι, καὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπυοῖσι, στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι, λὺγξ ἐπιγίνεται.

Recto intestino & utero inflammatione affectis, renibusque purulentis, urinæ stillicidium accidit. Si uero iecur inflammatione laborat, singultus succedit.

Stillicidij urinæ causæ. *ἄρχος.* *Intestinorũ ordo.*

TRes in hac sententia stillicidij urinæ causas recenset Hippocrates, iecorisq́; inflãmationem sequi singultũ affirmat. Primã quidem stillicidij urinæ causam esse ait phlegmonem, inflammationem'ue recti intestini, quod Græcis ἄρχος dicitur, διὰ τὸ δοκεῖν ἄρχεσθαι τῶν ἐντέρων, quod origo sit intestinorũ, aut quod priores inter intestina partes occupat. Si quidẽ quum sex in uniuersum sint intestina, primũ ordine ab infernis ascendendo est rectũ, quod subinde colũ, cæcũ, tenue, ieiunum, & duodenũ sequuntur. Alteram causam stillici dij urinæ uteri phlegmonẽ esse asserit, eam potissimũ quæ in eius ceruice fuerit. Minime uero mirũ, recto intestino & utero inflammatione laborãtib. urinæ stillicidiũ accidere, quod ijs duab. partibus maximus sit cũ uesica cõnexus ac consensus, ut una earum male affecta, necesse sit etiam uesicã uexari. Quare in earundẽ inflammationib. uesica malũ participat. facultas enim eius retentrix dissoluitur, eiusq́; ceruix comprimitur, ut necessariò subinde urina guttatim exeat. Quod maxime accidit, si in ceruice uel anteriore parte uteri, ut dictũ est, inflãmatio fuerit, quemadmodũ Philotheus etiã testatur ita scribẽs, εἰ μὲν οὖν ἔμπροσθεν ἡ μήτρα φλεγμαίνῃ, ὡς ἐπὶ τὴν κύστιν ὠθεῖται, καὶ ἀποστενοῦται ὁ τῆς κύστεως τράχηλος, καὶ στάγδην ἀποθεῖται τὸν οὖρον. si anteriori parte uterus phlegmõe laborat, ut ad uesicã impellatur, uesicæ ceruix coarctatur, et urina guttatim egreditur. Tertia causa stillicidij urinæ, est renũ suppuratio. quippe tũ pus ad uesicã delatũ, sua acrimonia, quod Galen. etiã in Cõment. & Philotheus affirmãt, mordicat uesicã: atq; hac ratiõe excretricẽ uesicæ facultatẽ assidue irritans, ut guttatim urinã excernat efficit, quemadmodũ lib. 3. de Sanã. malis corpis ca. 45. copiosius diximus.

Cæterum si iecur phlegmone afficitur, singultum succedere inquit. Quod aphorismo decimoseptimo sectionis septimæ, clarius docebitur. Ibidem enim Hippocrates ait: In iecoris inflammatione singultus, malum. Accidit autem singultus, ut in Commentarijs suis Galenus testatur, in iecoris phlegmone, ob uentriculi consensum, & neruorum communicationem. Quippe connexum est iecur uentriculo & omnibus intestinis uenarum commercio, & membranæ seu tunicæ ea colligantis, quæ quidem à peritonæo ducit originem, perinde atque illa quæ extrinsecus iecur ambit, & quæ est eius ueluti cutis & uelamentum, in quam neruus minimus à sexta cerebri coniugatione inseritur, per quem illi cum uentriculo est communitas. Nã & qui ad uentriculum perueniunt nerui, ex sexta illa neruorum coniugatione nascuntur. Aliam etiam rationem afferet infrà Commẽt. 17. sectione septima, quam suo loco explanabimus. Philotheus censet singultum tum maximè accidere, quando in cauo iecoris phlegmone fuerit, quoniã calor inflammationis ad se trahat humores qui in uentriculo sunt, eosq; absumat, hincq; exiccato uentriculo singultum necessariò fieri. Sed Galeni ratio multo est melior & firmior.

Singultus in iecoris phlegmone causa.

APHORISMVS LIX.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω, κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας, καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι᾽ ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non conceperit, scire autem uoluerit num conceptura sit, uestibus undiquaq; obuoluẽs suffito ab imo: siquidem odor tibi transmitti per corpus ad os & nares uideatur, scito quod ipsa non sua culpa sterilis est.

Hoc in aphorismo Hippocrates rationem monstrat, qua deprehendere licet num mulier quæ non concipit, sua, aut uiri culpa sterilis sit, inquiens: Si mulier non concipit, iustis nimirum conceptionis causis, mariti, uerbi gratia, cõmertio ætateq; legitima præsentib. uolet autem scire an sit conceptura, uestibus hanc undiquaq;, sic, ut odor suffimentorum egredi, atq; extrinsecus ad nares nullo pa

cto peruenire poßit, tegens ab imo suffito. Porrò quum difficile admodum sit omnia sic uestibus obturare, ut nihil fumorum erumpat, hæc commodißima suffiendi ratio erit, ut infundibulum carbonibus quibus odoramenta iniecta sunt imponamus, ita ut eius pars inferior, quæ quidem latior est, atque ampla satis, carbonibus incumbat: superior autem, quæ arctior existit, pudendo mulieris subdatur, ipsaq; mulier in sella uestibus bene tecta & obuoluta sedeat. Quibus autem suffimentis utendum sit, Galenus in suis Commentarijs docet, nosq; uarias eorundem formas libro secundo de Compositione medicamentorum nostro tpore usitata, capite uicesimooctauo monstrauimus. Ad hũc itaq; modum suffitu peracto, si odor intrinsecus per corpus, non extrinsecus, ut est commemoratum, ad nares et os transire uideatur, sciendum erit quod hæc mulier non sua, sed uiri potius culpa sterilis sit. Quia tum, ut ait Philotheus, πάσης ἀπήλλακται κακοχυμίας τὸ σῶμα, καὶ ἡ μήτρα εὐκράτως κέκραται. εἰ γὰρ ξηροτέρα ἦν τῇ κράσει, ἢ ψυχροτέρα, ἢ κακόχυμος, τῇ πυκνώσει, καὶ τῇ ψύξει, καὶ τῇ κακοχυμίᾳ ἐκωλύετο ἂν ἡ ὀσμὴ ἐπὶ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας ἀνιέναι. corpus omni uitio humorum uacat, uterusq; probè tẽperatus est. quippe si siccior aut frigidior, aut uitiosis humoribus refertus esset, propter densitatem ac frigiditatem, uitiosiq; humoris redundantiam odor ad os & nares conscendere prohibitus fuisset. Conscendit autem illuc per uenas & arterias, quæ, ut totũ corpus sit σύμπνουν καὶ σύῤῥουν, id est conspirabile & confluxile, quemadmodum ait Hippocrates, efficiunt. Qua de re plura lib. 1. Thera. meth. cap. 2 & lib. 1. de Naturalib. facul. cap. 12. & 13. & ibidem lib. 3. ca. 13. Et initio libri de Vsu pulsuum, Galenus Cæterum quis sit huius sententiæ usus, idem in suis Commentarijs Galenus, ostendit: quem tamẽ nobis Christianis, utpote quibus dimittere uxores nisi ob adulteriũ non permissum sit, usurpare haud licet. Conuertit autem interpres necessitatem, quum reddendum erat usum. Græcè enim est, ἐνδεικτικόν ἐστι τῆς χρείας. Platonis sententiam quam ex Theæteto citat, integrã recitabit in Comm. 62. huius sectionis.

Suffiendi ratio commodißima.

Quomodo odor intrinsecus ad nares perueniat.

Interpretis lapsus.

APHORISMVS LX.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Simu-

Si mulieri prægnanti menstruæ purgationes prodeunt, fieri non potest ut fœtus rectè ualeat.

MEnstruas purgationes copiose promanantes fœtum imbecillū significare, hoc in aphoris. Hippocrates tradit. Necesse enim est ut non semel, aut bis tantum, sed crebro sanguis menstruus excernatur, si modo inde aliquid incommodi ad fœtum peruenire debeat. Quod Hippocrates per uocabulum Purgationes in plurali numero dictum, diserte innuere uoluit, ut in Commentarijs etiam Galenus monet. Si itaq; crebrò & copiose prægnanti purgationes menstruæ prodierint, fieri non potest ut fœtus recte ualeat. Quippe hac ratione illi suum detrahitur alimentum: quandoquidē ex menstruo sanguine, ut in Commentarijs suis, & in libello de Formatione fœtus, Galenus attestatur, fœtus alatur. Purgationes.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Absq; hoc quod.) *Addendum, aliquid. Græcè enim est,* αὖσυ πεπον θεύαι τὶ τὸ ἔμβρυον. Excretio *quæ grauidis fit.)* Idem docet lib. 6. *de Male affe. locis cap. 5. inquiens: Prægnantes quoq; quum ora uenarū in ceruice aperiuntur, sanguinem excernunt. Quapropter quū obijcitur nobis, fieri nō posse, si grauidis uteri os statim à conceptione ita claudatur, ut ne specilli acumen admittat, ut menstruæ purgationes illis prodeant: respondendum sanè erit, sanguinem illum qui grauidis excernitur, non ex uteri sinu prodire, neq; per uenas quæ ad interiora uteri cōtingunt, quicquā sanguinis in muliebrē sinū excerni posse, quod ab illarum oris, quæ acetabula dicuntur, secundæ, quæ reliquas duas membranas, farciminalem nimirum et agninam dictas, totumq; fœtum extrinsecus orbiculatim complectuntur & circundant, pendeant. Vasi enim quod in secunda seu chorio est, finis illius quod in uterum penetrat, initium facit, ut duo hæc unum dicere quispiam posset. Oribus enim uniuntur, atque alterum ab altero generatur: uena quidem ex ore uenæ, arteria ex arteriæ. Quū itaq; uniuersus sanguis intra secundam contineatur, nihil in uteri sinum peruenire potest. Quare ut grauidis uteri os in purgatione menstrua recludatur, non est necesse. Neque etiam si recluderetur, illic quicquam proflueret. Rectè igitur Galenus dixit, è uenis* Prægnantes quomodo sanguinē per uterum excernant.

Virgines ut menstruum sanguinē excernāt.

Hymen.

quæ in uteri ceruice sunt, hunc sanguinem excerni. Per quas etiā uirginib. singulis mensibus purgationes colari nonnullis uisum est, quod scilicet propter hymen, hoc est membranulam in ceruice uteri retis formam obtinentem, atque ex uenis & fibris contextam, interseptū uirginale Latini nominant, menstrua ex utero effluere haud poßint.

APHORISMVS LXI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri menstruæ purgationes non prodeūt, neq; horror neq; febris succedit, & cibi fastidia accidunt, hanc prægnantem esse æstimato.

Prægnantes quādo ex suppreßis mensibus cognoscendæ.

PRægnantes quomodo ex suppreßis mensibus deprehendere liceat, hoc in aphorismo Hippocrates docet. Quippe si antea recte & cōmodè singulis mēsibus purgabantur, nunc uero citra ullam manifestam causam menstruæ purgationes illis supprimantur (quidā enim codices habent παύωνται, *id est desinūt fluere: alij uero,* μὴ πορεύονται) *nullo horrore, nec febre succedente, fastidiaq; incidāt, indicio est easdem fore grauidas. Non autem ab re dictum est, sine manifesta causa: si enim propter causam aliquam præter naturam manifestam, uerbi gratia, ipsius uteri, aut uniuersi corporis, menses supprimuntur, tunc horror & febris succedunt. Fastidia autem uocauimus cibi, quæ Hippocrati* ἄσαι *dicuntur. Etsi enim hæc dictio* ἄση *Hippocrati duo significet, nempe interdū* δυσφορίαν καὶ ῥιπτασμὸν, *hoc est molestiam seu grauitatem, inquietudinem'ue, & membrorum proiectū permutationemq; uariam in lecto, in qua quidem significatione usurpatur in libris de Victu acut. morb. nēpe libro secundo, aphor. 22. alijsq; etiam locis: tamen hic cibi fastidium, quod ob satietatē fit, denotat. Dicta sic* ἄση *est, à uerbo* ἄσαι, *quod, teste Phauorino,* κορέσαι, πληρῶσαι, *id est satiare, implere significat. Fit autem fastidium in grauidis, propter praua excrementa, quibus uentriculi tunicæ sunt imbutæ: perinde atq; malum Græcis* κίττα, *Latinis pica appellatum. de quo quidem malo plura Galenus habet lib. 1. de Sympt. causis cap 7. & Paulus lib. 1. cap. 1. Cæterū quū in fine aphorismi sit*

Fastidia cibi. ἄση.

κίττα.

cr

ἐν γαστρὶ ἔχειν, Musa perperam ad eas quæ molam uocatam utero gerunt, detorquet. Hanc enim phrasim Græci tantum in prægnantibus usurpant. Ex ijs abunde patet, si menses à nulla causa manifesta supprimuntur, significare impregnationem. Cæterum monendum hoc loco erit, Aldinum codicem perperam legere ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ. quippe si prægnans est, ut supprimantur menses necesse est. Et si constaret esse grauidam, quid opus fuisset in fine adiecisse, æstimato ipsam in utero habere. Expungēda igitur sunt hæc uerba, ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ.

Musæ error.

Aldinus Græcus codex emendatus.

APHORISMVS LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν, οὐ κυΐσκουσι, καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος. καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον, καὶ περικαέας, ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Mulieres quæ frigidos & densos habēt uteros, non concipiunt: quæ etiam prehumidos habent, haud concipiunt, extinguitur enim in ijs semen. nec non quæ siccos admodum, & immodicè calidos habent: inopia enim alimenti genitale corrumpitur semen. Quæ uero in utrisque oppositionibus mediocriter temperatum obtinent uterum, hæ fœcundæ sunt.

INitio huius sententiæ Hippocrates causas sterilitatis mulierum exponit: easdemque quatuor esse intemperaturas, nempe nimiam humiditatem, frigiditatem, siccitatem, & caliditatem asserit. Dein uero quæ sint fœcunditatis earundem causæ, ostendit. Primam igitur sterilitatis causam esse ait nimium frigus, quod densos reddit uteros, ut copiosissime in suis Commentarijs Galenus docet. Alteram immodicam humiditatem, qua genitale semen extinguitur, perinde atque in cœnosa terra cerealia semina. Huc accedit, quod humiditas illa immodica uterum ita lubricum, ut semen continere haud poßit, efficit.

Quatuor sterilitatis mulierū causæ.

Frigus nimium.

Humiditas immodica.

Siccitas nimia.

efficit. Tertia sterilitatis causa, nimia est uteri siccitas. Hæc enim sabulo, ut in Comment. attestatur Galen. similis existit, in quo semen

Calor immodicus.

nullum germinare potest. Quarta, immodicus calor, qui uniuersum corporis sanguinem depascitur. Atq; hinc est quod hæ mulieres mẽstruis haud abundent: imò uel nulla, aut paucißima certe habent. Vt rectißime dixerit Hippocrates, inopia alimenti corrumpi semen.

ἀμφοτέρων.

Quæ uero in utrisq; oppositionibus, ut scilicet ἀμφοτέρων, non ποιοτήτων, sed ἀντιθέσεων, Galeno in Commentarijs teste referat, caliditate nimirum & frigiditate, humiditate & siccitate, mediocriter temperatæ fuerint. Sic autem locum hunc Hippocratis esse intelligendum, Philotheus etiam docet inquiens, τεσσάρων οὖν οὐσῶν δυσκρασιῶν, δύο ἀντιθέσεις εἰσὶν. πρώτη μὲν θερμότης καὶ ψυχρότης, δευτέρα δ' ξηρότης καὶ ὑγρότης. quatuor quum sint intẽperaturæ, duæ quidem sunt oppositiones, caliditas & frigiditas: siccitas & humiditas. Hæ quidem fœcundæ: id quod lib. 1. de Natura humana, textu 11. clarius monstrauit dicens: Si non calidum & frigidum, humidum & siccum mediocriter inuicem, & temperatè atque æquali modo se habuerint, sed alterum longe præpolleat, & ualentius imbecilliori, generatio futura non est. In quorum sanè uerborum enarratione præsentem citat Galenus aphorismum. In cuius quidem explicatione nos longiores esse non oportet, quod illum copiosius quàm ullum ferè alium Galenus enarrauerit.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Paulo antea dictum aphorismum.) Scilicet 59. Quarum uterus.) Græce, ἡ κατασκευὴ τῆς μήτρας, quarum constitutio uteri.

De temperamentis.) Libro nimirum primo. Angusta quidem sunt.) Addendum, in ijs. Græce enim est, στενὰ μὲν γὰρ ἐσχάτως ἐπὶ τούτων ἐστὶ τὰ στόματα.

Simplices intemperies.

Harum enim neutra.) Quia frigiditas potest esse citra siccitatem & humiditatem. Hinc est quod Galenus libro primo de Tẽpera. cap. 8 ubi quatuor esse simplices temperaturas demonstrat, hoc argumento utatur inquiens: Si namque necessarium omnino non est siccam esse quæ calida sit, sed licet eam & humidam esse, licebit ubique & mediam esse: propior namque siccæ temperaturæ media est quàm humida. Ad eundem modum

dum est & frigida quædam intemperies altera, in qua nimirum fri- “
gidum pollet: hanc tamen nec humidam esse nec siccam est necesse, sed potest inter has & media esse. Nempe si non est necesse frigidã intemperiem esse humidam, scilicet & siccam eam fieri manifestum est, mediam quoq; esse posse, quippe quæ uicinior humidæ est quàm sicca, &c. Cerealia.) Græce δημήτρια. Sic uocantur, Galeno li. 1. de Vict. acut. Comment. 18 autore, frumenta & legumina, à Cere- Cerealia.
re, quæ ipsis Δημήτηρ dicitur. Argilosæ.) Græce, ἀργελώδη, candidæ. De muliebribus.) Græce est, περὶ γυναικείων, de mulierum malis. Sic & nuper dictum.) Græce, τὸν δὲ τὸν νῦν εἰρημένον, nunc dictũ, &c. Non tamen etiã audient, etc.) Græce, οὐ μὴν γέ τι προσέγραψε περὶ τῶν ἀνδρῶν, non tamen etiam quicquam de uiris scripsit. Ab initio.) Græce ἔμπροσθεν, antea Nempe Cõm. 59. huius sectionis. Horum sunt causæ.) Sterilitatis scilicet, atq; infœcunditatis.

APHORISMVS LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων. ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα. ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρεῖ ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον. ἢ διὰ θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Similiter uero & in marib. euenit. aut enim propter corporis raritatẽ, spiritus extrà fertur, ut semẽ transmitti haud possit: aut ob densitatem humor nõ excernit: aut propter frigiditatẽ nõ excalescit, ut hoc in loco coaceruari posst. aut propter calorem hoc idem euenit.

Galenus præsentem aphorismum spurium & suppositiciũ esse rectißime censet, idipsumq; rationib. satis firmis in suis Cõment. demonstrat, adeò ut minime opus sit sententiam hanc manifeste falsam multis explicare. Philotheus quidem & Brasauolus, alij quoq; nõnulli hunc aphorismũ tegere et tueri conãtur, rationib. tamẽ minus idoneis, parumq; roboris habentib. Quæ quũ sint eiusmodi ut eas quisque mediocriter saltem in re medica uersatus diluere,

& penitus

Qua ratione hic aphorismus cōmode tueri posſit.

& penitus euertere poßit, non est cur in iisdem confutandis tempus temere teramus. Quod si tamen omnino tegenda hæc sententia esset, hac certe ratione (aliam enim non inuenio meliorem) tuenda ueniret: ut diceremus Hippocratem, uel alium quicunq; eius autor fuit sententiæ, docere uoluisse quatuor esse causas sterilitatis uirorum, haud secus atq; mulierum, nempe siccitatem, humiditatem, frigiditatem, & caliditatem. ut hic esset sensus: Pari modo & in maribus euenit, hoc est itidem ut in mulieribus, eorundem sterilitatis sunt quatuor causæ. Aut enim propter raritatem corporis spiritus exhalat, difflatur'ue, & extrà fertur, ut nihil seminis ad testes transmitti poßit. Ita sanè ut per raritatem hoc in loco siccitatem intelligamus, quæ ipsam raritatem sequitur. Si enim multum transpiret, necesse est corpus sanguine, ex quo semen procreatur, minus abundare, ut testis est Galenus capite 2. libri de Morborum causis, ubi ita scriptum reliquit: Raritas si modum non seruat, discutiendo & dißipando natiuum calorem, corpus frigidius reddit. Et capite sequenti inquit: Si aliquis plurimum transpiret, is facile ad siccum morbum perducetur. Quare minime mirum est, raro corpore præditos uiros, quum semine haud abundent, temperaturaq; sint frigidiores & ficciores, ad generationem esse ineptos. Vt certe prima eorundem sterilitatis causa sit, siccitas. altera est humiditas, quæ propter densitatem, id est craßitudinem & lentorem, excerni non potest. Vt hic autorē huius sententiæ de uiris loqui intelligamus, quorum corpora sunt humida & pituitosa: quos infœcundos esse dicat ideo, quod semen illorum, perinde atque sanguis ex quo procreatum est, sit crassum ac lentum, adeo'que ad excernendum minus aptum. Tertia causa sterilitatis est, nimia frigiditas, quam iis uerbis expreßit: Aut propter frigiditatem non calescit, scilicet sanguis, adeoq; nec etiam concoquitur, ita ut in hoc loco, id est uasis seminariis, coaceruari non poßit. Quippe si propter iecoris ac totius corporis frigiditatem sanguis non procreatur nisi uitiosus, ut ex eo subinde etiam semen uitiosum nascatur necesse est. Vel certe quum sanguine ipso, qui exiguus tum erit in uniuerso corpore, partes corporis, ut inde tenuiter etiam alantur indigeant, nihil illius ad uasa seminaria transmittetur, ac subinde semine quoq; destituentur. Variant autē hic exēplaria

Marginal notes: Raritas. (beside "halat, difflatur'ue") — Humiditas. (beside "sitatem, id est craßitudinem") — Frigiditas. (beside "tia causa sterilitatis")

plaria Græca. nonnulla enim legunt οὐ πυρεῖται, alia οὐκ ἐᾷ πυριᾶσθαι, nullo prorsus discrimine sensus. nã dicere, non calescit, aut non sinit calefieri, nihil differt. Sensus enim est, semen non fieri posse, quod sanguis in frigido corpore non concalescat, & concoquatur. Quarta causa sterilitatis uirorum est immodica caliditas, quæ sanguinem in corpore absumit & depascitur. Hæc quidem nostra explicatio à ueritate non abhorret, multoq; melior est quàm sit uel Philothei uel Musæ interpretatio, & cũ superiore aphorismo planè conuenit. Est tamen aliquo modo detorta, præsertim in primis duabus causis, minus uero quàm reliquorum interpretum sit enarratio. Ita ut præstet Galeni sequi consilium, ac suppotitiam planè esse hanc sententiam certò statuere. In Commentarijs Galeni ubi interpres conuertit, sua intentione, reddendum erat, suo robore. Græcè enim est τῇ συντονίᾳ. Caliditas.

APHORISMVS LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν. κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζονται, καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες ἐν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι, μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι. διδόναι δὲ καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσιν.

Lac dari caput dolentibus, & febricitantibus, malum est: & quibus hypochondria sublata murmurant, ac sitibundis. Nocet etiam quibus in acutis febribus biliosæ sunt deiectiones, & quib. sanguinis multi deiectio facta est. Prodest autem tabidis, qui non admodum febricitant: & in febribus diuturnis, debilibus, si nullum prædictorum signorũ affuerit, & præter rationem extenuatis.

DE commodis & incõmodis quæ ex esu potuq; lactis ad ægros proueniũt, hoc in aphorismo Hippocrates agit. Prin

cipio aũt quibus uſus lactis obſit exponit, inquiẽs: Lac dolentibus caput malum. Quod confirmat Galenus, qui li. 3. de Alimẽ. facul. lác capiti minime utile eſſe tradit, niſi ualenti. Cuius quidẽ rei cauſa alia non eſt, quàm quod lac ſit nidoroſum, ac facile euaporet, caputq; petat, adeoq; dolorem augeat.

Febricitãtibus.

Febricitantibus quoq; lac nocet, quia plurimo calori cõuerſatum, in nidorem ſtatim abit. Huc accedit quod in uentriculo febricitantiũ lac haud concoquatur, ſed potius corrũpitur, adeoq; febres auget.

Sublata hypochõdria quæ.

Præterea lac obeſt ijs quibus hypochondria ſublata ſunt. Per ſublata uero hypochondria, quæ μετέωρα Hippocrati dicuntur, non ſolum ea intelligit quæ propter flatus, ut ſect. 4. aph. 73. eſt commemoratũ, ſed etiam ea quæ ob inflammationem, uel alia mala, Galeno etiam in Commentarijs ſuis teſte, attolluntur. Cauſam uero cur inflatis hypochondrijs noxius ſit uſus lactis, exponit lib. 3. de Alimen. facul. Galenus, ijs qui-
» dem uerbis: Sed nec, inquit, hypochondrijs lac utile, ſi qua leui de
» cauſa inflari nata ſunt, quandoquidem uentrem flatibus implere
» conſueuit, ut pauciſsimos inuenias, qui non ita ab eo afficiantur.
Hæc ille. Porrò hypochondrijs murmurãtibus nocet lac, quia Galeno teſte, in ijs aceſcit.

Murmurãtia.

Murmurantia uerò nominantur hypochondria, Galeno Comment. 73. ſect. 4. aphoriſmorum autore, in quibus ſonus alicuius ſpiritus auditur. Nocet lac etiam ſitibundis, ob cauſam à Galeno in Commentarijs expoſitam. His præterea quibus in acutis febribus bilioſæ ſunt deiectiones. Cuius rei cauſam Galenus etiam in Commẽtarijs affert, ut non ſit opus noſtra explicatione.

An lac ſanguinis deiectioni aduerſetur.

Lac quoque ijs quibus ſanguinis multi diectio facta eſt, noxium eſſe Hippocrates ait. Quam ſanè partem Galenus in Cõmentarijs non exponit, ut ferè ſuſpicio nobis ſit, hæc uerba præter Hippocratis mentem eſſe adiecta. Maxime quum conſtet lac recẽs mulctum, aut ad ignem decoctum, ea ratione quæ à nobis libro 3. de Sanandis corporis malis ca. 13 tradita eſt, ad alui qualeſcũq; fluores ſiſtendos eſſe efficaciſsimum. Quod Galenus lib. 3. de Alimen.
» facul. ijs confirmat uerbis: Si quis lacti præferuefacto ſerum omne
» conſumat, iam nihil prorſus ſubducet. At iniectis candentibus la-
» pillis tantiſper dum omne ſerum diſsipetur, adeò aluum hoc modo
» accuratum non ſubducet, ut contrarium etiam ſit effecturũ. Hiſq;

hoc

hoc exhibemus, quibus uenter acrium excrementorum morsu infestatur. Hæc ille. Minus itaque recte sentit hoc loco Musa, qui lac fluorem alui concitare asserit. Quocirca quum in commentarijs suis prædictorum uerborum Galenus non meminerit, supposititia esse iudicamus. Quod si tamen hæc uox διαχώρησις improprie accipiatur, ideóq;, quod κένωσις, id est uacuatio significet, qua quidem ratione à Philotheo interpretatur, posset eius partis commoda afferri interpretatio, ut scilicet lac non conueniat ijs quibus sanguis copiosus est uacuatus, quod corpus refrigeratum lac non concoquat, sed in ea planè acescat. Hac quidem lege hæc uerba enarrat Philotheus inquiens. Διότι τοῦ αἵματος πολλοῦ κενωθέντος, ἠσθένησαν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις. παρεχόμενον οὖν τὸ γάλα, διὰ τὸ παχὺ αὐτοῦ ἀπεπτεῖται. ἀπεπτούμενον οὖν πῶς οὐχὶ πολλῶν κακῶν αἴτιον γενήσεται; quoniam copioso sanguine uacuato, facultates naturales imbecilles factæ sunt. Exhibitum igitur lac, propter suam crassiciem haud concoquitur. Non concoctum uero, quomodo non multorum malorum causa fieret? Atq; hactenus quibus usus lactis conferat, Hippocrates commemorauit. Nunc quibus prosit exponet, inquiens: Prodest tabidis qui non ualde febricitant, quod scilicet pus quod in pulmone est abstergat, & ulcera eiusdem conglutinet, ægrosq; nutriat. Lac autem tabidis conuenire, docet libro 5. The. Meth. capite 12. & in libello de Cibis boni & mali succi Galenus. Si tamen plurimum febricitent, lac illis, propter causas antea recitatas, dandum non est. Prodest lac in febribus diuturnis, & debilibus. Quod necessario adiectum est: quippe si diuturnæ febres uehementes simul essent, lac ijs haud conueniens foret. Nam & antea dixit, ualde febricitantibus non competere lac. Prodest autem lac in diuturnis febribus, & tabe, si nullam prædictorum signorum, hoc est si neque dolor capitis, neque sublata hypochondria, &c. affuerit. Conuenit etiam lac præter rationem extenuatis, id est ijs qui alia ex causa quàm pulmonis ulcere, sunt graciles & macilenti. Illis enim lac bonum succum generans abunde alimentum suppeditat. Et mea quidem sententia ijs uerbis Hippocrates hectica febre laborantes intelligit. Hi enim diuturnis, hoc est firmis, fixis, & difficulter

Musa notatur.

διαχώρησις.

Lactis usus quibus prosit.

Lac quibus in febribus prodest.

Præter rationem extenuati.

solubilibus febribus laborant. paruis etiam: namq; remissæ esse apparent, adeò ut illi qui ijs detinentur, Galeno ca. 7. de Inæquali intemperie teste, nequaquam se febricitare existiment. Neq; enim calorem percipiunt, cum uniuersæ ipsis particulæ æqualiter sint ex calfactæ. Præter itaq; rationem extenuatos uocat Hippocrates, quod nimirum causam extenuantem non sentiāt. Hecticis uero lac prodesse, lib. 10. The. meth. Galenus copiose monstrat.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Quando pluri adhæreat calori.) Græcè, ὅταν μὲν ὁμιλῇ πλείονι θερμασίᾳ, quando plurimo conuersatur calori. De huius aūt uerbi ὁμιλεῖν significatione plura tradit Galenus li. 1. de Articulis, Commentario 5. Facere.) Græcè est, ἐν τῷ κεῖσθαι, morari. Iacenti.) Græcè, τῷ δ' ἀποκειμένῳ, reposito autem. In uentriculo quidem frigidiore.) Idem lib. 3. de Alimen. facul. scribit Galenus inquiens: Lacti uel optimo pro diuersa uentriculorum natura accidit, ut modo acescat, modo fumosum ructum sursum mandet. quanquā diuersi affectus sint, per quos acidum aut fumosum euadit, quod crudum in uentriculo manet. Siquidem caloris inopia acorem, eiusdem excessus nidorem affert. Hos effectus, &c). Græcè est ταῦτα μὲν οὖν αὐτοῦ, hos igitur eius effectus, &c. Ilia.) Paßim interpres male pro hypochondrijs reddidit. Iliū inflare.) Græcè, ἐξαίρει τι τὰ ὑποχόνδρια, hypochondria attollere. Suspensa.) Græcè est μετέωρα, sublata. Sale & melle.) Mel & salem prohibere ne in uētriculo concrescāt lac, Galenus loco suprà citato testatur ijs uerbis: Quod si sal cum melle adijciatur, fieri non potest, ut in uentriculo concrescat lac. Eandem ob causam uehementius aluum deijcit, utpote seri copia affluens, à quo omne lac facultatem accipit laxandi, uti à caseosa substantia sistendi. A breuitate aphoristica.) Græcè, τῆς ἀφοριστικῆς διδασκαλίας, aphoristicæ doctrinæ.

Sal & mel lactis in uētriculo concretionem prohibent.

APHORISMVS LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνονται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δ' ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν,

θεν, μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibus tumores in ulceribus apparent, ij raró conuelluntur, neque insaniunt: si uero repente euanescunt, ijs quidem quibus à tergo ulcera fuerint, conuulsiones & distentiones accidunt. quibus uero in anterioribus partibus ulcera fuerint, maniæ, aut lateris dolor acutus, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Hic aphorismus, ut sequentes etiam, ad eam artis partem spectat quæ futura prædicit: quid enim boni ulcera, in quibus tumores apparent, et contrà quid mali ea quæ tumore uacãt, sequatur docet. Inquit enim Hippocrates, quibus tumores (οἰδήματα enim idem illi quod ὄγκοι denotare) iam sæpe diximus, in ulceribus apparent, ij raro: hoc enim οὐ μάλα hoc loco Galeno in Commentarijs teste significat: conuelluntur, neq; insaniunt: quod scilicet tum noxij humores circa ulcera ipsa hæreant, nec ad neruosas partes aut cerebrum transmittantur. Quod si uero tumores repente euanescunt, tunc noxijs humoribus aliò translatis, prædicta mala, & alia etiam eueniunt. Non autem temere dixit Hippocrates, repente: quippe hac uoce manifeste significauit humorum ad alias corporis partes delationem. Sensim enim & paulatim si euanescerent tumores, nihil mali uerendùm foret, utpote humoribus noxijs iam discußis ac resolutis. Quare Philotheus ἐξαίφνης uocem non inepte idem quod ἄνευ φανερᾶς αἰτίας, hoc est siue manifesta causa significare scribit: id est, ut idem ait, sine medicamento quod discutiendi facultatem obtinet, aut sine sanguinis excretione. Quum itaq; tumores repente euanescunt, ijs quidem quibus in posterioribus partibus ulcera fuerint: sic enim esse interpretanda hæc uerba, τοῖσι μὲν ὄπισθεν, in Commentarijs suis testatur Galenus, & Philotheus, hunc exponens locum ait, ὅταν ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσιν ᾖ τὰ ἕλκη, τουτέστι κατὰ τὸν νῶτον. conuulsiones et distensiones fiunt. Nam, ut inquit Philotheus, ἡ ὕλη ἠνέχθη πρὸς τὸ ἔσω νευρῶδες

οἰδήματα.

οὐ μάλα.

Repente.

γένος, ἢ ἐπὶ τοὺς ῥαχίτας μύας, καὶ πληρῶσα αὐτοὺς σπασμοὺς ποίει, καὶ τετάνους. materia tranſlata eſt ad internum genus neruoſum, aut ad dorſales muſculos, & eos implens conuulſiones & diſtentiones affert. Quare autem hic, & multis alijs locis, diſtentionem à conuulſione ſeparet, ſuprà Com. 57. ſectionis quartæ commemorauimus. Quibus autem in anterioribus ulcera fuerint, ſic enim hæc uerba τοῖσι δ' ἔμπροσθεν, interpretãda ueniunt, Philotheo teſte, qui ait, ὅτε δ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐστὶν ἕλκος, ijs maniæ accidũt. Nam quũ anteriores partes, ut Galenus quoq; in Commentarijs notauit, uenis & arterijs abundent magis, prompte per has ad caput noxia tranſmittuntur, ita ut tũ maniam & furorẽ ſequi minime mirũ ſit.

Anteriores partes uenis & arterijs abundant.

Interpretes Latini phraſim Hippocraticam non uidentur eſſe aſſecuti, eo quod reddiderint à tergo cõuulſiones, & ante inſania. Porrò ſi noxij humores ad thoracem transferuntur, lateris acutus dolor, hoc eſt uera pleuritis accidit: quæ nihil aliud eſt quàm membranæ coſtas ſuccingentis inflammatio. Sic autem hunc locum eſſe intelligendum Philotheus teſtatur, qui ait, ὅτε ἠνέχθη ἡ ὕλη πρὸς τῶν ἐζωκότων τὰς πλευρὰς ὑμένων, ποίει πλευρῶν ὀδύνας, καὶ φλεγμονάς. ſi materia tranſmiſſa eſt ad membranas ſuccingentes coſtas, laterum dolores & inflãmationes efficit. Quod ſi uero humores noxij non diſcutiuntur, ſed ſuppurantur, & pus ſubinde in uacuũ ſpaciũ thoracis et pulmonis intermediũ recipiatur, ut dictum eſt ſuprà aph. 15. huius ſectionis, ſuppuratio fit. Si uero ad uentrẽ, aut inteſtina humorũ tranſlatio fiat, dyſenteria accidit, non quidme ea quæ propriè ſic appellatur, hoc eſt inteſtinorũ exulceratio, ſed ea quæ αἱματηρὰ, id eſt cruenta nominatur, quam Galeno lib. 3. de Sympto. cauſis ca. 8. & lib. 5. de Male. affe. locis ca. ultimo teſte, triplicẽ eſſe conſtat. Quod autẽ Hippocrates hoc loco de cruenta tantũ dyſenteria loquatur, uerba eiuſdẽ quæ ſtatim ſequũtur, hæc ſcilicet, ſi rubri ſuerint tumores, euidenter oſtendunt. Nã rubri tumores nõ ſunt niſi qui ſanguinis colorem præ ſe ferunt: quum ἐρυθρὸν Græci, ut alibi copioſius demonſtrauimus, appellẽt, quod pomis rubeum præ ſe ferentibus colorem, & ceraſis eſt ſimile. Quare non rectè Braſauolus rubicundos tumores bilioſam materiã portendere ſcribit. Siquidẽ flauus potius color redundantis bilis indiciũ ſit. Et mirum

Interpretes Hippocratis notãtur.

Lateris acutus dolor.

Pleuritis uera.

Dyſenteria

Rubri tumores. ἐρυθρὸν.

Muſæ interpretatio dãnatur.

rum est idipsum illi non esse animaduersum, quũ in Com. suis uterque, Galenus nempe & Philotheus, diserte tradant Hippocratem loqui hic de cruenta dysenteria, non ea quæ intestinorum est exulceratio, & quæ fit, Galeno Com. 3. sect. 6. aphorismorum teste, ex biliosis & acribus humoribus.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Tumentes inflammationes.) Satis erat dicere inflammationes, quia Græcè est καὶ τῶν φλεγμονῶν. Magis inflãmationib.) Græcè, ἐπὶ δὲ φλογώσεως μᾶλλον, magis inflamminibus. Quæ sine ullo tumore.) Græcè est, εἰ καὶ χωρὶς ὄγκου συσταίη, quamuis sine ullo sunt tumore. In partibus retro.) Melius, posterioribus. Græcè enim est, ἐν τοῖς ὀπίσω μέρεσιν. In tibijs itaq;.) De musculis tibiæ plura li. 3. de Vsu par. et li. 2 Ana. admi. Galenus, ubi non tres tantũ esse eiusdẽ, sed sex certe uel septẽ rectius esse scribit musculos. In chordas.) Græcè, εἰς τένοντας, in tẽdines. In coxa.) Græcè est, ἐπὶ δὲ τοῦ μηροῦ, in femore autẽ. est enim μηρὸς, Latinis femur, tota pars illa coxa & genu intercepta. Sic paulò pòst ubi interpres cõuertit, in partibus coxæ superioribus, dicendũ erat femoris. Quæ autẽ ad huius posterioris partis explicationem attinẽt, ex anatomicis petenda sunt.

Musculi tibiarum.
Interpretis lapsus.
μηρὸς.
Femur.

APHORISMVS LXVI.

Ἢν τραυμάτων πονηρῶν, καὶ ἰσχυρῶν ἐόντων οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si in uulneribus prauis & magnis tumores non apparent, ingens est malum.

VT in eo qui hũc præcedit aphorismo Hippocrates tumores qui in ulceribus apparẽt, utpote à cõuulsione et mania uindicantes laudauit, ita nunc contrà ea ulcera in quibus nullus apparet tumor dãnat, quandoquidẽ noxiorũ humorũ ad partes principes transmutationem significent. Loquitur autem Hippocrates non de omnibus ulceribus, sed ijs maxime quæ magna sunt & praua. Praua uero quæ uocet in præsentia uulnera, Galenus in Commentarijs docet. In uulneribus itaq; effatu dignã magnitudinẽ habentibus, ac prauis, si tumores haud apparent, magnum malum est

Cur malum est in magnis & prauis uulneribus non apparere tumores.

est. Indicium enim est, humores noxios ad principes partes transmitti, qui tamen propter dolorem quem magna & praua ulcera sequi par est, ad uulnera ipsa potius confluere deberet. Quippe dolor attrahit, fluxionesq; cõcitat, quod Galenus li. 3. The. metho. ca. 4. & ca. 95. artis medicæ testatur, & experientia cõfirmat.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Dictum est antea.) Nempe Commentario præcedenti. Tumor.) Græce οἴδημα, œdema. In capitib. aut finibus musculorũ.) Hinc est quod li. 1. de Motu musculorum ab initio ferè sic scriptũ reliquerit idem Galenus: Euidenter principiũ, quod uocant caput musculi, magis neruosum, media uero carnosiora. Inde rursus multo semper neruosior. Chordæ.) Græce τένοντες, tendones. Quæ medicinas, &c.) Græce est, δεόμενα διὰ τῶν θερμαινόντων καὶ ξηραινόντων θεραπεύεσθαι φαρμάκων, quæ per medicamenta calefacientia et exiccantia curari desiderãt. Quemadmodum copiosissime li. 3. de Compo. medi. κατὰ γένη ca. 2. idem Galenus monstrat.

Caput musculi.

APHORISMVS LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ δὲ ὠμὰ κακά.

Molles tumores boni, crudi uero mali.

QVum præcedenti aphorismo Hippocrates docuißet, bonũ eße ut tumores adsint magnis et prauis uulnerib. ne quis parum prudens idipsum simpliciter de omnibus tumoribus inaudiret, præsentem annectere sententiam uoluit, quæ eius quæ præcedit, ut Galenus etiam in Commentarijs suis testatur, pars est: in qua quidem diserte, quales tumores in ulceribus boni sint, & quales item mali sint, ostendit inquiens, τὰ χαῦνα, δηλονότι οἰδήματα, molles tumores boni sunt. Molles uero appellat hoc loco, qui renitentibus & duris contrarij sunt. Boni autem existunt, eo quod cõcoctionem significãt. Crudi contrà, mali. Crudos aũt intelligit duros, & ad tactũ renitentes. Mali sunt, quia cruditatẽ præ se ferũt.

Molles tumores. Crudi.

APHORISMVS LXVIII.

Τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελεῖ.

Dolenti

Dolenti posteriorem capitis partē, recta in fronte uena secta prodest.

QVo pacto dolor in posteriore capitis parte natus sit sanandus, hoc in loco Hippocrates docet. Quum uero capitis dolor bifariā, nempe κατὰ πρωτοπάθειαν, hoc est primaria ratione, aut κατὰ συμπάθειαν, id est per consensum, accidat, hic de eo tantum loqui Hippocratē sciendū est, qui primaria fit ratione. Primaria uero ratione caput dolet, quādo humor affligens ac dolorē excitans, in capite cōtinetur. Hac itaq; lege si caput in posteriore eius parte dolet, recta in fronte uena secta prodest. Rectam autem uocat eam uenam, quæ rectitudine fibrarum ac filamētorum ei uenæ quæ alit partē male affectā respondet. Hæc enim rectitudo semper est obseruanda, siue uacuare siue reuellere uelis, ut alibi copiosius dicemus. Prodest igitur huius uenæ sectio, quod auertēdo simul uacuet, Galeno etiam in Commētarijs teste. Porro quum præsidium hoc, cuius hic meminit Hippocrates, sit locale, quemadmodum Galenus lib. 6. Epid. partic. 2. Commen. 15. ubi ad uerbum ab Hippocrate hæc sentētia repetitur, palàm attestatur, certè eo non uti licebit, nisi ubi corpus plus æquo plenū non fuerit. Quod manifestè docet Galenus, qui cap. 95. Artis medicæ ita scriptū reliquit: Si uniuersum corpus plus æquo plenum fuerit, per male affectum locum uacuere minime conuenit. Hæc ille. Proinde quū de eo tantum capitis dolore, cui non est totius corporis plenitudo coniūcta, loquatur Hippocrates, ubi plethoricū fuerit corpus, prius uniuersum corpus uacuandum erit quàm frontis uena incidenda. Quare initio humeralis, aut media uocata uena secanda erit, antequàm ad frontis uenæ incisionem progrediamur: ueluti copiosius lib. sexto Epidem. Hippocratis in huius sententiæ enarratione diximus.

Primaria ratione quando caput dolet.

Recta uena quæ?

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS Galeni.

Hoc in loco Galenus tres dūtaxat reuulsionis species numerat, quū tamen li. 5. Ther. meth. ca. 3. & in libello de Reuulsione, quatuor recenseat. De quo non est cur aliqs miretur. eā enim quæ fit ab interiorib. ad exteriora, cuius hic priuatim nō meminit, sub se

Obiectio diluitur.

cunda complexus est specie, quæ sit secundum latitudinem, ut fusius in nostra aduersus Brachelium *apologia monstrauimus.* Vel *dicendum planè erit, hic loqui de reuulsionibus quæ nihil humorum uacuant, sed tantũ eos transponũt, aut ab uno in alium locũ trãsferũt.*

APHORISMVS LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλὴν, ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν, ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον πήχεων, καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Refrigerationes incipiunt mulieribus quidem à lumbis magis, & per dorsum ad caput deueniũt, uiris uero in parte posteriore potius quàm anteriore corporis, ueluti cubitis, & femoribus. Sed & cutis rara, quòd pilus ostendit.

R*Efrigerationes qua maxime parte corporis tam uiris quàm mulieribus incipiant, & quòd illæ mulieribus magis quàm uiris accidant, & quòd anteriora corporis sint posterioribus calidiora, hoc in aphorismo* Hippocrates *docet. Initio autem animaduertẽdum erit, nos refrigerationes conuertisse, ubi* Hippocrates *habet* ῥίγεα. Neq; *enim hic ea uoce uehementes totius corporis cõcussiones, quas hodie trito in Scholis medicorũ uocabulo rigores appellant, intelligendæ ueniũt, sed horrores potius, aut refrigerationes, quales sunt qui uehementi gelu frigescentibus accidunt.* Cuius *rei testis est* Philotheus, *qui in eum scribit modum,* ῥίγεα λέγει οὐ τὰ συνιστάμενα ἐκ κλόνου καὶ περὶ ψύξεως συγκειμένης, ἀλλὰ τὰς περιψύξεις μόνον. *rigores uocat non eos qui ex cõcussione & refrigeratione coniuncta componuntur, sed refrigerationes tantum.* Quæ *quidem mulieribus ex lumbis magis, quòd scilicet is corporis locus sit admodũ neruosus, eodem* Philotheo *autore, & frigidus ualde.* Fri*gus autem per dorsum ad caput transfertur.* Ex *quibus omnib. perspicuum fit, duo potissimum iam dictis uerbis* Hippocratem *innuere.* Vnum, *quòd frigora mulieribus magis quàm uiris accidãt, quòd nimirũ temperatura corporis frigidiore præditæ sint, atq; imbecilliores.* Alterũ, *quòd refrigerationes à lumbis magis & dorso, hoc*

Refrigerationes (margin)

Refrigerationes à partibus posterioribus magis incipiunt. (margin)

eſt partib. poſterioribus, utpote neruoſioribus, atq; ad ſuſcipiendũ ac ſentiendũ frigus prõptioribus, incipiãt. Quinimò et uiris parte corporis poſteriore magis q̃ anteriore refrigerationes inchoantur. Quippe partes anteriores, quia uenis & arterijs abundant, ut dictum eſt Com. 65. huius ſect. calidiores ſunt. Quòd autẽ ait, ueluti cubitis & femoribus, exẽpla affert partiũ poſteriorũ. Cubiti enim ac femora corporis partes ſunt poſteriores, ideoq; ab ijs frigoris initia fiũt. Quas autẽ partes hic uocat poſteriores, eas li. 6. Epid. par. 3. aph. 16. ubi ad uerbũ repetitur hæc ſentẽtia, exteriores nominat. Cubitũ aũt eſſe partẽ exteriorẽ, ſatis eſt manifeſtũ ex anatome, quũ is nõ ſit niſi partis quæ inter brachiũ et brachiale cõſiſtit inferius. ſuperius enim Radius dicitur Gal. li. 1. de Fract. oſſiũ Cõm. 18. teſte. Femur quoq; pars eſt exterior: interior enim femen uocatur. Verũ cutis rara, ſcilicet indicat anteriores partes eſſe poſteriorib. calidiores. ut uerborũ Hippocratis ille ſit ſenſus: partes anteriores eſſe calidiores, earundẽ raritas manifeſte declarat. Raritatẽ autẽ ſequi caliditatẽ, notius eſt quàm ut demõſtrari à nobis debeat. Hippocrates etiã in libello de Carnib. inquit, calidi eſt rarefacere et diffundere. Cæterũ anteriorũ partiũ cutẽ eſſe rarã, pilus oſtẽdit. Quanto enim dẽſior eſt cutis, tãto minus in ea pili naſcũtur, id quòd animalia teſtaceã habẽtia cutẽ liquidò teſtãtur, ut fuſius lib. 2. de Tẽp. ca. 6. Gal. mõſtrat. Quo in loco diſerte etiã ait, calidã tẽperiem hirſutã eſſe: ſicut cõtra nudã pilis, frigidã. Hinc rectiſsime dictũ eſt à Philotheo, τὸ σύμπαν γὰρ ἐν τοῖς πρόσω μορίοις ἐμφύεται ἡ θρὶξ οὐκ ἄλλῳ λόγῳ, ἀλλὰ τῇ ἀραιότητι τῶν πόρων. omnino enim in anterioribus partibus naſcũtur pili non alia quidem ratione, niſi propter meatuum raritatẽ. Repetitur hic apho. ab Hippocrate lib. 2. Epid. ſect. 3.

Veluti cubitis & femoribus.

Cubitus.

Radius.

Femen.

Raritatẽ calor efficit.

Pili raritatis ſigna.

APHORISMVS LXX.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, οὐ πάνυ τι ὑπὸ σπασμῶν ἁλίσκονται. ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui quartana laborant, conuulſionibus omnino non capiuntur. Si uero antea capiantur, & ſubinde quartana ſuccedat, ceſſant.

EVm qui quartana affligitur febre, nō posse à morbo comitiali capi, & ab hoc malo correptum quartana subinde superueniente liberari, hoc in loco Hippocrates docet, inquiēs: A' quartanis capti, conuulsionib. omnino nō corripiūtur.

Cōuulsiones.

Per conuulsiones hic non quasuis, sed eas potius quæ ex plenitudine, & potißimum uniuersales, quas alio nomine morbos comitiales appellamus, intelligit. Quod in suis Commen. palàm attestatur Galenus, et metipse Hippocrates, qui li. 6. Epid. part. 6. aph. 9. ita reliquit scriptum:
„ A' quartana correpti, magno morbo non capiūtur. Quod si uero ante capiuntur, quartana succedente liberātur.

Magnus morbus.

Per magnū uero morbum accipiendū esse comitialem, apertius esse iudico, quàm ut à me commonstrari debeat, præsertim quum in eius sentētiæ Commentarijs hoc ipsum Galenus palàm aßerat.

οὐ πάνυ.

Cæterū οὐ πάνυ hoc loco idem quod nō omnino, ut nos conuertimus, significat: & minime, sicuti reliqui interpretes reddiderunt, non admodum. Quippe fieri nequit, ait Galenus libro sexto Epidem. in huius aphorismi Commentarijs, ut antea quartana febre laborantes comitialis adoriatur morbus, quandoquidem iam adortum succedens discutiat. Quocirca multo sanè magis ipsum impendentem imminentēue impedire & arcere poterit.

Musæ sentētia improbatur.

Proinde mihi non probatur Musæ sententia, qui quartana laborantem febre, conuulsione posse affici, quando multa pituitosa materia abundauerit, tradit. Nā quod pituita in eo qui quartana laborat, redūdet, non est uerisimile, quādo hac febre melancholici plerumque corripiantur. Sed dato etiam eos redundare pituitosis humoribus, tamen ut morbo comitiali capiantur fieri non potest. Si enim quartana morbo comitiali succedens eundem abolere potest, multo magis præstabit ut si antea quis ea correptus sit, ne comitialis succedat morbus. Cur autem quartana succedente comitialis morbus qui præceßit desinat, Galenus in Comment. suis luculenter exponit. Eamq; partem nos in nostris in sextum librum Epidem. Hippocratis Commentarijs aliquot eiusdem sententijs confirmauimus. Ad eum itaq; locum lectorem ablegamus.

Interpretis lapsus.

In Commentarijs Galeni non rectè interpres conuertit, meminit autem Hippocrates nunc non de tali: omittenda enim erat negatio, quandoquidem Græcè legatur, μέμνηται δὲ

νῦν

νοῦ ὁ ἱπποκράτης τοιούτου σπασμοῦ, meminit uero Hippocrates huius cõuulſionis: ſcilicet quæ ex plenitudine fit neruoſarũ partium.

APHORISMVS LXXI.

ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα, καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν. ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ, καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus cutis obtenditur arida & ſicca, ſine ſudore moriuntur. Quibus uero laxa & rara, cum ſudore intereunt.

IN hac ſententia Hippocrates breuiſsime monſtrat, qui cum ſudore, & contrà qui citra ſudorem moriuntur. Quibus enim cutis arida & ſicca obtẽditur, ij ſine ſudore moriuntur: quòd ſcilicet ob febris uehementiã humiditas omnis exhauſta ſit. In lib. 6. Epid. par. 6. aph. 15. ubi ad uerbum hic aphoriſmus repetitur, pro ξηρὰ ſcribitur σκληρὰ, nullo ſanè ſenſus diſcrimine. Sicca enim cutis, dura etiam eſt. Galeno enim lib. 2. de Temp. ca. 4. teſte, quod ſiccum eſt, durum prorſus eſt. Eſt nanq; inſeparabilis à ſicco corpore duritia. Quibus contrà laxa & rara eſt cutis, cum ſudore moriuntur: quòd uidelicet cuti illi adhuc inſit aliqua humiditas, quæ iam propter extremam retentricis facultatis imbecillitatem exit.

Duritia à ſicco corpore inſeparabilis.

APHORISMVS LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

Qui flaua bile abũdant, nõ admodũ flatuoſi ſunt.

BIlioſos nõ admodũ abundare flatibus, hoc in aph. docet Hippocrates. Nam ἰκτεριώδεες uox hoc loco non ſignificat eos qui regio uocato morbo laborãt, quandoquidẽ conſtet hos interdũ ea ſpecie aquæ intercutẽ corripi quæ tympanites dicitur, adeoq; flatibus abundare. Fit etiam ſæpe regius morbus ab obſtructione à pituitoſis humorib. nata, quare & tũ eo correpti flatuoſi erunt. Proinde per ἰκτεριώδεες Hippocrates bilioſos potius, quorum nimirũ cutis pallidũ bilioſumq; colorẽ refert, intellexit. Quòd Galenus etiã in ſuis commẽtarijs palàm innuere uidetur dum ait, ἐναντίοι τοῖς ἰκτεριώδεσι εἰσὶν, χολώδεσιν οὖσιν. contrarij ſunt bilioſo colore infe-

ἰκτεριώδεες qui.

ctis, qui bile abundant. Sic enim potius hæc uerba interpretãda ueniunt, & non quemadmodum interpres fecit, contrarij regio morbo laborantibus, qui ex bile accidit. Quippe nonnunquam ex pituita obstructionem accersente regius morbus oritur. In fine præterea Commentariorum Galeni hæc uerba, οὐ πάνυ γάρ τοι τοῖς κατὰ γαστέρα μορίοις ἅπαντα ἄτονά ἐστιν εὑρεῖν τοὺς ἰκτεριώδεις, non possunt de ijs qui regio laborãt morbo accipi, utpote quos constat eas partes quæ ad uentriculum attinent, propter consensum cum iecore, habere imbecilles: sed de biliosis, quorum partes ad uentriculum spectantes ualidæ admodum sunt, ita ut ea etiam quæ concoctu difficilia sunt, uerbi gratia bubulas carnes, Galeno libro 1. de Alimento. facult. cap. 1. teste, propter acrem & mordacem quo præditi sunt calorem, concoquere & alterare queant. Hinc non immeritò eosdem Hippocrates lib. 6. Epidem. part. 4. aphor.
θερμόκοιλοι. 23. θερμοκοίλους, id est calido uentriculo præditos uocauit. Deniq; Hippocratem ἰκτεριώδεις appellare omnes quorum corpus flaua bile redundat, quorumq; cutis bilioso humore infecta est, satis apparet ex lib. 3. Epid. sect. 1. ægrotante secundo, ubi Galenus in Commentarijs quoq; idipsum satis diserte innuere uidetur. Quod si itaq; in eum modum uocem ἰκτεριώδεες interpretemur, uerissima Hippocratis sententia erit, biliosos non esse admodum flatuosos, propter calorem ac robur partiũ ad uentriculum attinentium, cibos plenè et perfectè concoquentium. Calor enim in cibos agens, Galeno libro 3. de Sympt. causis cap. 7. autore, si parum ualidus fuerit, ut eos quodammodo dissoluit, ita nõ omnino conficit, ideoq; tum flatus exoritur. Vehemens aũt calor eos quos complectitur cibos, prorsus uincit ac conficit, ideoq; flatus nullos procreat. Philotheus aliam affert interpretationem, minime tamen generalem, quamobrem illam non probo.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ventosos.) Græcè, πνευματώδεες, flatulentos. Ad uentrem.) κατὰ γαστέρα, ad uentriculum. Contrarij sunt regio morbo laborantibus.) Quomodo sit hæc sententia conuertenda, diximus in explicatione aphorismi. Ventosi fierẽt.) Græcè, γίγνονται πνευματώδεις.

τώδεις, flatuosi fiunt. Continuũ quidem negationi adimẽs.) Græcè, τὸ μὲν διηνεκὲς τῆς ἀποφάσεως κωλύων, perpetuitatem quidem negationis interpellans. Regio morbo laborantes.) Græcè, ἰκτεριώδεις, biliosos. Ad uentrem.) τοῖς κατὰ γαστέρα, ad uentriculum, ut suprà. Loquitur enim non de uentre, sed ea magis parte quæ cibi receptaculum est, & uentriculus dicitur.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΤΜΗΜΑ
τὸ ἕκτον.

HIPPOCRATIS APHORISmorum sectio sexta.

APHORISMVS PRIMVS.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγινομένη, πρότερον μὴ γινομένη, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturnis leuitatib. intestinorum acidus ructus succedẽs, qui prius nõ extitit, signũ est bonũ.

QVVM uniuersa hæc sectio sexta ad eã artis partẽ, quæ futura bona aut mala sint in morbis prædicit, pertineat, initiò Hippocrates qd boni acidus ructus longis intestinorum leuitatibus succedens præ se ferat, exponit. Quid autẽ sit leuitas intestinorum, λειεντερία Græcis dicta, & quàm multæ ac uariæ eiusdem sint causæ, Galenus in Commentarijs suis docet. Loquitur uero hic de ea intestinorum leuitate Hippocrates, quæ ex uentriculi & intestinorũ imbecillitate nascitur. Quod Galenus in Commentarijs, & Philotheus quoque confirmat ijs uerbis, ἐνταῦθα ἐν περὶ τῆς διὰ ἀσθενίαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως γινομένης λειεντερίας ὁ λόγος ἐστὶν τῷ ἱπποκράτει. hoc loco de leuitate intestinorũ quæ fit propter imbecillitatẽ retentricis facultatis, Hippocrati sermo est. In ijs itaq; intestinorũ leuitatib. diuturnis quidem, si acidus Leuitas intestinorum.

dus ructus fiat, qui prius non extitit, signum bonum est. Non autem temere adiectum est, qui prius non extitit: quippe si simul cum leuitate intestinorũ inuadat acidus ructus, & subinde malo progredien te iterum cessat, bonum signum haud erit. In diuturnis uero, cum quibus scilicet non incœpit, sed quas sequitur, indicium existit bonum. Nam significat iam cibum in uentriculo aliquandiu cõtineri, tanto nimirum tempore, donec concoctionis initium accipiat. Proinde calorem natiuum qui antea prorsus languebat, nunc ualidiorem fieri, & iterum augeri indicat. Quippe in ea intestinorũ leuitate de qua hic Hippocrati sermo est, alteratrix facultas uentriculi omnino abolita est: ideoq; accidit ut tum cibus secundũ omnes suas qualitates talis permaneat, qualis est assumptus. Quare acido succedente ructu, certum est augeri denuò calorem natiuum, atq; principium alterationis accipere cibum assumptum, ut copiosius in Commentarijs Galenus docet.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Priuatio coctionis. Carentiam.) Græcè στέρησιν, priuationem. quæ nihil est nisi ἀπεψία, id est cruditas, quemadmodum testatur cap. 5. libri de Sympto. differ. Galenus ita scribens: „Cruditati homonymos cognominatur & actionis priuatio. Quid autem per priuationem intelligat, metipse paulo pòst ijs uerbis significat: „Priuationem, inquit, in uniuersum dicimus, quum omnino non amplectitur cibus, ut in leuitate intestinorum fieri solet. Hæ enim sunt.) Adijciendum, communes. Græcè enim est, αὗται γὰρ αἰτίαι κοιναὶ ἁπάσης εἰσὶν ἐκκρίσεως. In superficie.) Græcè est, ἐπιπολῆς ἑλκόντων αὐτῶν. ipsis, nẽpe uẽtriculo et intestinis, in superficie exulceratis. Vim dẽsandi.) Græcè est στυφόντων, adstringẽdi. Nos uero didicimus.) Ex lib. nimirũ 2. de

Acidi ructus causa. Tẽpe. ca. 8. ubi ita scriptũ reliquit: „Ventriculus si bene concoquit, tẽperatus est. si nõ bene concoquit, intẽperatus. Si nidorosos uel fumosos edit ructus, igneus in eo calor est. Sin acidos, imbecillus et infirmus. Idem docet libro 3. de Alimen. facult. cap. de Acido lacte. & libro 3. de Sympt. causis cap. 1. Omnium uero copiosissime lib. 4. de Simpli. medi. facul. cap. 14. ubi ex professo aciditatis causas exponẽs, ipsam fieri scribit calido incipiente concoquere, non

autem perfectam mutationem atq; alterationem afferre potente. Proinde rectiß. hic etiã tradit, acidum fieri ructum, ubi imperfectæ fuerint concoctiones. In causis symptomatum.) Nempe lib. 3. cap. 6. Tentionem.) Græcè est τεινεσμὸν, tenasmũ. Sic paulò pòst etiam legendum, Tenasmum paßionem appellabãt. Eorum qui posteriores fuerũt.) Adijciendũ, ad hos usq; nouißimos. Græcè enim est, οὔτε τῶν μετ' αὐτὸν γενομένων τὶς ἄχρι τῶν νεωτέρων τούτων. Ad Phestam.) Græcè, εἰς φερεκύδην, ad Pherecydem.

APHORISMVS II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον. οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares natura sunt humidiores, semenq; genitale humidius, ij ualetudinarij degunt: quibus uero contrà accidit, salubrius.

NAtura humidiores magis esse morbis obnoxios, quàm scciores, hoc loco Hippocrates docet. Vt autem planè innueret se de superuacua humiditate loqui, ὑγρότεραι dixit. sic enim meliora exemplaria legũt. Dicendo autem nares, cerebrum significauit. quippe per has ipsum expurgatur. Plurimum enim muci & humiditatis si è naribus defluxerit, cerebrum humidius esse indicant. Quòd uero ait Natura, excludit eos qui propter externã aliquam causam nares humidiores obtinent. Vult itaq; initio huius sententiæ docere, cerebrum natura esse humidius. Cæterum per hæc uerba, semenq; genitale humidius, uniuersi corporis humiditatem significare uoluit Hippocrates. Si enim semen humidius est, totius quoq; corporis sanguinem, è quo semẽ genitale procreatur, esse humidiorem oportet. Quare rectè Philotheus inquit, διὰ τοῦ εἰπεῖν γονὴ ὑγρὴ, τὸ πᾶν σῶμα δηλοῖ. Qui itaq; natura sunt humidiores, ij minus salubriter degunt, ualetudinarijq; sunt, quòd ex leui admodũ occasione destillationibus corripiantur, ut Galenus etiã in suis attestatur Commẽtarijs. Præterea multa capitis humiditas, sæpe eiusdem grauitatem, morbumq; comitialem efficit. Vniuersi uero corporis humiditas, febribus putridis, & id genus alijs malis ex putredine natis obnoxia est. Quibus autem contrà accidit, ut sint cere-

Per nares quid intellexit.

Semen genitale.

bro totiusq́; corporis tēperatura ſicciore præditi, ſalubrius degūt, quòd nimirū cerebrū & corpus excrementis, et ſuperuacuis humiditatib. uacuū obtineant. Repetitur hic aphoriſmus ab Hippocrate lib. 6. Epid. par. 6. aph. 19. ijs uerbis, οἷσι ῥῖνες ὑγρόταται φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη καὶ πλείων, ὑγιαίνουσιν οὗτοι νοσηλότερον. οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον. Nec quicquam à præſenti diſtat, niſi quod addatur dictio πλείων, qua ſignificat ſemen non tantum humidius, ſed & copioſius eſſe: id quòd uerū eſt. Qui enim humidiores ſunt, ijdem etiam ſemen genitale copioſius obtinent. Sicuti contrà qui ſicciores ſunt, minus etiā ſeminis habēt. In Cōm. Gal. ubi interpres reddidit difficiles anhelitus, uertendū erat difficiles ſpiratiões. Græcè enim δυσπνοίας eſt. Rationē huius uerſionis alibi expoſuimus.

APHORISMVS III.

Ἐν τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακόν. καὶ σὺν πυρετῷ, κάκιον.

In diuturnis inteſtinorum difficultatibus cibi faſtidia malū portēdunt, & ſi cū febre accidāt, peiora.

ἀποσιτία. Cibi faſtidiū inappetētiamúe (neq; enim ἀποσιτία, Gal. in Cōment. ſuis teſte, ab ἀνορεξία differt) in diuturnis inteſtinorū difficultatib. malū ſignificare, præſertim ubi cū febre accidit, Hippocrates hoc in aph. mōſtrat. Nō autē temere dictū eſt ab eo, in diuturnis inteſtinorū difficultatibus: quippe cibi faſtidiū nōnunquā ijs ipſis incipiētibus accidit, idq́; propter ſeroſos humores, Gal. in Cōmentarijs autore, ex iecore ad os uētriculi trāſmiſſos: neq; tamē ſignū eſt exitiale. Malū uerò eſt, ubi in diuturnis dyſenterijs accidit: ſiquidē mortificationē nutritoriæ facultatis, Philotheo teſte, propter uētriculi cōſenſum ſignificat. Si uero faſtidiū cū febre accidit, peius erit, propter cauſam à Gal. in Commēt. expoſitā. Poſtremam hāc partē Hippocrates lib. 6. Epid. par. 6. aph. 16. ubi hæc ſententia ad uerbū repetitur, ita efferre uoluit, ἄλλως τε καὶ ἢν ἐπιπυρετήνωσιν. hoc eſt, præſertim ſi ſubinde febricitēt. Per uerbū enim ἐπιπυρετήνωσιν diſerte ſignificauit, diuturnas dyſenterias ſequi febrem, idq́; ob inflāmationes, aut putredinē ulcerū. Quare ſi unà cū cibi faſtidio febris accidat, peius eſſe, recte Hippocrates dixit.

Primũ quidẽ, &c.) ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπιπολῆς ξυομένων, in superficie, summa ue parte abrasorũ. Progressu autẽ tẽporis, etc.) τῷ χρόνῳ δὲ βαθύτερα καὶ σηπεδονώδη τοὐπίπαν ἰσχόντων τὰ ἕλκη. progressu uero tẽporis profundiora, et putredini omnino obnoxia ulcera habẽtiũ. Ad cõcoquendũ.) περὶ τὰς πέψεις, circa cõcoctiones. Propter malos humores, etc.) διὰ τοὺς συῤῥέοντας ἰχῶρας, propter sanies cõfluẽtes. Amaræ bilis naturã.) Habet enim quis humor suã saniẽ, ut in Cõmẽt. nostris in aph. 25. par. 2. lib. 6. Epid. fusius docuimus. Hoc in loco de flauæ bilis sanie loqtur Gal. Mortẽ quandã.) νέκρωσιν ἤδη τινὰ, mortificationẽ iã quandã. Patiẽte.) συμπασχούσης, cõpatiẽte.

APHORISMVS IIII.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

Vulnera undiquaq; glabra, maligna sunt.

QVæ in ambitu suo pilos nõ habẽt uulnera, Hippocrates hoc in loco mala esse docet. Neq; enim περιμάδαρα uocat nisi undiquaq; glabra, hoc est, Philot. interprete, ψιλώμενα τριχῶν, pilis undiquaq; denudata. Hæc itaq; κακοήθεα, id est maligna sunt, seu cõtumacia, uel rebellia. Quippe, ut li. 4. The. metho. ca. 5. attestatur Gal. ulcera quæ omnib. rite decẽterq; factis, tamẽ nõ sanãtur, κακοήθεα nominãtur. Philotheus quoq; tradit κακοήθη esse dicta, διὰ τὸ δυσχερῶς εἰς ἀπούλωσιν ἔρχεσθαι, quòd difficulter ad cicatricẽ perducãtur. Eiusq; rei rationẽ reddit inqens, μοχθηροῦ ἐν τῷ βάθει ὄντος χυμοῦ, τοῦ τὰς ῥίζας ἐκτέμνοντος τῶν τριχῶν, ὥσπερ ἁλμυρὰ γῆ τὰς πόας. prauo humore in profundo delitescẽte, qui pilorũ radices depascitur, perinde atq; salsa terra herbas. Repetitur hæc sentẽtia ad uerbum lib. 6. Epide. par. 7. apho. 17. Glabra uulnera. περιμάδαρα. Maligna ulcera.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Qui ulcus erodunt.) ἀκριβῶς ἀναβιβρώσκοντα, perfecte erodunt. Neq; enim radices.) οὐ γὰρ δήπου τὰς μὲν ῥίζας τῶν τριχῶν διαφθείρειν δύναται, τὸ δ᾽ ἡλκωμένον ἐᾶν συνεπιπλοῦσθαι. Sed mea sentẽtia nõ recte. Legendũ enim, οἱ γὰρ δήπου τὰς μὲν ῥίζας τῶν τριχῶν διαφθείρειν δύνανται, τὸ δ᾽ ἡλκωμένον οὐκ ἐᾶν συνεπουλοῦσθαι. id est, Hi enim humores nimirũ praui, utiq; radices quidẽ pilorũ corrũpere Galeni locus emendatus.

possunt, locũ uero exulceratum non permittunt cicatrice obduci. Sic autem esse legendum antiquus interpres ostendit, qui præsentem locum ita conuertit: Qui ex necessitate non permittunt ulcera sanari. Leonicenus sententiam quidem hanc expreßit, atqui obscurius, inquiens: Neq; enim radices quidem pilorum possunt corrumpere, loca autem ulcerata permittere ad cicatricem peruenire. Hoc est, fieri non potest ut radices pilorum corrumpant, & subinde ulcerata loca ad cicatricem peruenire permittãt. Alij codices ita legunt, οὐ γὰρ εἴγε τὰς μὲν ῥίζας τῶν τριχῶν διαφθείρειν δύνανται, τὸ ἑλκούμενον ἐοῦσι συνεπουλοῦσθαι. *neq; enim si radices quidẽ pilorũ possunt corrũpere, loca ulcerata ad cicatricẽ peruenire sinẽt.*

APHORISMVS V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι μέλεσιν, ἣν μέγα διαφέρωσι καταμαθητέον.

Dolores qui fiũt in latere, & pectore, alijsq; partibus, nũ multũ pręualeant, differãt'ue, cõsiderandũ.

Qvum multũ ad curãdi rationẽ ipsam cõducat malorũ corporis exquisita cognitio, ideo Hippocrates hoc in aphorismo nõ temere hortatur medicũ, ut locũ dolore affectũ, atq; doloris magnitudinẽ diligẽter cognoscat. Considerandũ itaq; num latus, aut pectus, aut alia quæpiam corporis pars doleat: quippe ex loco statim num dolor ipse sit periculũ allatarus, aut periculo uacet, cognoscitur. Quòd autẽ inquit Hippocrates, ἣν μέγα διαφέρωσι, *bifariã, prout uaria est huius uerbi* διαφέρω *significatio, interpretari, quòd nos etiã in nostra fecimus conuersione, potest. Primò, quũ* διαφέρω *idẽ quòd excello, præualeo, præcello denotet, ita interpretari uerba Hippocratis licebit, si multũ præualeãt, præcellãtúe, hoc est uehemẽtes sint: ut scilicet ijs uerbis moneat, doloris uehemẽtiã magnitudinẽue esse cõsiderandã. Ad quòd sanè significatũ respexit Theodorus qui conuertit, si multum infestant. Dein quia* διαφέρω *idem est quod discrepo, differo, potest etiam interpretari, quemadmodum Leonicenus fecit, si multum differant. Vt nimirum ijs uerbis hortetur Hippocrates, esse animaduertendum num dolores inter se differant: hoc est species dolorum diligenter sunt discernendæ, an*

Dolore affectus locus cõsiderandus.

Διαφέρω.

uidelicet

uidelicet ſit punctorius, tendens, uel ſtimulans, quemadmodum in Commentarijs ſuis Galenus copioſe docet. Hæc certe legitima eſt huius aphoriſmi enarratio, quam tamen pauci interpretum recentiorum ſunt aſſecuti. Repetitur hæc ſententia libro 6. Epidem. part. 7. aphoriſ. 15. adiectis tamen aliquot uerbis, quæ hic omiſſa ſunt.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ilia.) Græcè, ὑποχόνδρια. Quare uox hæc erit retinenda, ut antea ſæpe monuimus. In libro de Victu acutorum.) Nempe 2. aphor. 10. & undecimo. In Epidemijs.) Libro uidelicet 6. particul. 1. aphor. 5. Ventrem.) Græcè eſt κοιλίαν, cauitatem. Vaſorum urinariorum.) Græcè, οὐρητήρων, meatuum urinariorum.

Acutus.) Græcè δριμύς, acris. Si pungenti ſimilis, &c.) De doloris huius aliorumq́; natura copioſè diſputat aduerſus Archigenem Galenus libro ſecundo de Male affect. locis cap. 1. Vel ſtimulanti.) Adijciendum, uel exedenti. Græcè enim eſt, ἢ διαβιβρώσκοντος.

APHORISMVS VI.

Τὰ νεφριτικὰ, καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα δυσκόλως ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβυτέροισι.

Vitia renum, & quicunque dolores ueſicæ, ſenioribus difficulter ſanantur.

Diuturnos morbos in ſenioribus non poſſe ſine multo negocio ſanari, renum & ueſicæ exemplo Hippocrates oſtendit. Quippe renum uitia, ut ſunt lapis, ulceratio, & eiuſmodi, doloresq́; ueſicæ, hoc eſt, Philotheo interprete, ἕλκη, φλέγμονες, ulcera & inflammationes, iiſdem difficulter ſanantur. Lapidem autem ueſicæ præterit, eo quòd hoc malo raro admodum laborent ſeniores. Per ſeniores uero intelligit hic eos, qui in prima ſenectutis parte ſunt conſtituti, alioq́; nomine ὠμογέροντες dicuntur. Quæ quidem pars incipit anno 50. quemadmodum ſuprà, nempe in enarratione aphoriſmi 31. ſectionis tertiæ, ubi de Aetatibus copioſè egimus, eſt à nobis indicatum. Quod autem iam dictos per ſeniores Seniores.

accipiat Hippocrates, confirmant ea quæ metipse scribit lib. 6.
" Epid. part. 7. aphor. 19. inquiens: Renum uitia post annos quin-
ἐργωδῶς. quaginta sanata esse non uidi. Cur autem ἐργωδῶς, hoc est δυσχε-
ρῶς, id est difficulter, ut Philotheus exponit, uel, ut Galenus, mul-
tò negotio sanentur, tres causas in Commentarijs suis affert Gale-
nus. Quibus addi potest quarta, nisi sub tertia complecti hanc ue-
limus, facultatum uiriumq; imbecillitas.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Ac tempore.) Addendum, longo. Græcè enim est, χρόνου μακροῦ. *Superfluitas.*) Adijciendum, per ipsa uacuatur. Quippe Græcè scribitur, ὅτι περίττωμα δι' αὐτῶν κενοῦνται δειμύ. *Tales autem.*) Græcè est, τὰ γὰρ τοιαῦτα. tales enim & ipse, &c. *Superius.*) Nempe aphor. 39. secundæ sectionis.

APHORISMVS VII.

Τὰ ἀλγήματα καὶ οἰδήματα τὰ περὶ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα κουφότερα, τὰ δὲ μὴ μετέωρα ἰσχυρότερα.

Dolores & tumores uentris sublimes quidem leuiores, non sublimes uero uehementiores.

Dolores & tumores qui in profundo corporis excitantur, esse uehementiores ac periculosiores ijs qui in eiusdem superficie accidunt, Hippocrates in hoc aphorismo docet. Neq; enim, ut in Commentarijs suis attestatur Galenus, sublimes dolores & tumores alij sunt quàm qui in superficie sunt, & in ijs partib. quæ peritonæo incumbunt. Est autem περιτόναιον Græcis mēbrana tenuißima araneorum telis simillima, omnibus tum intestinis, tum uisceribus quæ intra uentrē sunt, unde nomen etiam obtinuit, obducta. Qui itaq; supra peritonæum fiunt dolores & tumores, leuiores sunt, quod in partibus minus principalioribus fiant. Qui uero infrà & in profundo excitantur, eo quod in partibus principatum aliquem obtinentibus fiunt, uentriculo nimirum, iecore & similibus, uehementiores atq; periculosiores sunt. Neq; enim tam facile ut illis q in superficie sunt corporis, remedia admoueri possunt. In Commen. Galeni ubi interpres conuertit, interstinguūtur

Margin notes: Sublimes dolores. — περιτόναιον.

aũt hi in locis ad uentrẽ attinentibus membrana interiore abdomi nis. Græcè eſt, ὁρίζει ἢ ταῦτα ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα χωρίων τὸ περιτόναιον. Quare ſatius erat dicere, membrana peritonæo, uel ſimpliciter peritonæo: neq; enim peritonæũ eſt pars abdominis, ſed ab eo prorſus diſtinctum. Præterea ubi dixit interpres, quod ta les, adijciẽdum recte. Græcè enim eſt καλῶς κέκληκεν ἰσχυρότερα.

APHORISMVS VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηιδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutem laborantibus, ulcera quæ in corpore fiunt non facilè ſanantur.

QVod anaſarca laborantibus ulcera difficulter ſanẽtur, hoc in aphor. Hippocrates docet. Neq; enim ijs uerbis τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι, quoſuis aqua inter cutem laborãtes intelligit, ſed eos tantũ qui anaſarca uocata correpti ſunt. Siquidem in ea totius cor poris moles, ac uniuerſa caro, ſpongiæ inſtar humida & laxa exi- ſtit. In cæteris aũt duab. aquæ intercutẽ ſpeciebus, partes corporis ſuperiores extenuantur, ut alibi copioſius commõſtrauimus. Quũ itaq; omne ulcus, qua ulcus eſt, ſiccari poſtulet, neq; ad cicatricem priuſquã ſiccetur perduci queat, ut li. 3. Therap. meth. Gal. fuſius demonſtrat, minimè mirũ quod in anaſarca, propter immoderatã uniuerſi habitus corporis humiditatem, ulcera difficilè ſanentur.

ὑδρώπικοι.

Omne ulcus qua ulcus eſt, ſiccari poſtu lat.

APHORISMVS IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

Puſtulæ latæ non ualde pruriunt.

QVum latæ puſtulæ ex frigidiore humore generentur, & in latum extentæ difflentur, minime prurire poſſunt. Quod libro ſexto Epidem. part. 2. aphoriſ. 18. Hippocrates Simonis cu- iuſdam exemplo oſtendit, inquiens: Latæ puſtulæ, quales hyeme ‹‹ Simon habuit, non admodum pruriunt. Quam ſententiam & nos ‹‹ poſt Galenum abunde enarrauimus: ad noſtros itaque Commenta- rios lectorem ablegamus. Cæterum quod latæ puſtulæ non ſint ni- ſi à Barbaris noſtræ ætatis medicis uocatæ uariolæ, lib. 5. de Sa- nandis corporis malis cap. 8. monſtrauimus.

Latæ puſtu- læ.

Aphoriſ-

APHORISMVS X.

Κεφαλὴν πονέουσι, καὶ περιοδυνέουσι, πύον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ ςόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νούσημα.

Dolenti caput, & uehementer dolenti, pus, aut aqua, aut ſanguis effluẽs per nares, aut os, aut aures, morbum tollit.

Philothei interpretatio reprobatur.

QVibus nonnunquã rationib. capitis dolor ſoluatur, hoc in aphoriſmo Hippocrates oſtendit. Pro quo intelligendo notandũ initio erit, Philotheum putare per hæc uerba, Dolenti caput, τὸ ἐν μέρει ἄλγημα, *id eſt dolorem capitis particularem eſſe accipiendum. Per hæc autem* καὶ περιοδυνέοντι, τὸ ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ ἄλγημα ἀπὸ τῆς πνευμάτων, ἢ ὑγρότητος περιουσίας γινόμενον. *hoc eſt, dolorem in uniuerſo capite ex flatuum aut humorum redundantia excitatũ. Cuius quidem explicationem Muſa etiã ſequitur. Verum uterq; fallitur. Nam ſi ad hunc modum Hippocratis uerba interpretemur, Galeno ſecus illa in ſuis Commentarijs interpretãti, & rationi quoq; ipſi aduerſabimur. Quippe dolores capitis propter flatuum, aut ſanguinis multitudinem, aut mordacem bilẽ, aut intemperaturam excitati iſtis rationibus, quarum in hac ſententia meminit Hippocrates, haud ſanantur, quemadmodũ diſerte Galenus in Commentarijs ſuis teſtatur. Spiritus enim flatuoſus diſcutientibus & extenuantibus potius medicamentis, mordax bilis eandem purgante medicamento, & intemperatura alterantibus hanc ipſam remedijs ſanantur. Quocirca repudiata eorundem ſententia,* περιοδυνέοντι *interpretandum, uehementer dolenti, quemadmodum Theodorus conuertit. Auget enim & intendit hoc loco uox* περὶ, *ut ſæpe aliàs in compoſitionibus, uerbi ſignificationem. Sic certè* περίφοβος, *Græcis pertrepidus eſt. Dolores itaq; capitis ab inflammatione orti ſoluuntur, quando ſuppuratione iam facta, pus per aures effluit. Aqua uero per os effluente, ſanantur dolores ex crudis nati humoribus. Sanguis autẽ per nares profluens, eum ſanat dolorem qui ex multitudine ſanguinis excitatus fuerit. Hanc tamen partem Galenus in ſuis Commentarijs*

Muſæ ſententia impugnatur.

περιοδυνέοντι.

περὶ.

tarijs omittit. puris enim & aquæ tantum meminit. Atque hinc est quod in fine Commentariorum ait, Si propter sanguinis multitudinẽ dolor acciderit, per alia scilicet quàm puris aut aquæ effluxum sanatur, nempe uenæ sectionem, aut sanguinis è narib. profluuium. Si autem sententiæ Hippocratis inseruntur, ut in multis est scriptum exemplaribus, hæc uerba ἢ αἷμα tunc sanguinis etiam multitudinẽ inter causas dolorũ, quorum fit mentio, includit. Quod monere uoluimus, ne quis Galeni, qui in suo contextu aquam & pus tantum habuit, enarrationem, cũ Hippocratis uerbis pugnare existimaret.

APHORISMVS XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσιν αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & renum malis affectis, hæmorrhoides succedentes bonum significant.

MElancholicos & nephreticos iuuari à succedentib. hæmorrhoidibus, Hippocrates in hac sententia docet. Melancholici autem sunt, in quib. humor melancholicus, qui ab atra bile, ut diximus aph. 21. sect. 4. differt, abundare solet. Adeò ut interpres non rectè cõuerterit, ab atra bile uexatis. Nephritici uero hoc loco ij maxime ab Hippoc. dici uidentur, qui lapide renũ uexantur. Quũ enim is ab humore crasso et terreo procreetur, nõ immeritò hæmorrhoidum profusione iuuantur. Galen. in Comment. suis huiuscemodi mala sanare hæmorrhoides dicit, non solum ratione uacuationis, sed et ipsa qualitate eius quod uacuatur. ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ ποιότητι τοῦ ἐκκενουμένου, sic enim emendandus Græcus codex erit. Qualitatem autẽ hic, ut alibi sæpe, quemadmodũ aph. 2. sect. primæ diximus, significare speciem humoris, notius est quàm ut denuò à me demonstrari debeat. Quare uerborum Galeni is sensus erit. Non solum hæmorrhoides prædicta mala, nempe melancholiam & lapidem renum sanãt, quia uacuant, uerumetiam quia talem humorem educunt qualis uacuari debet, hoc est eum à quo hæc mala procreantur.

Melancholici. Interpretis lapsus. Nephritici. Qualitas.

APHORISMVS XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία διαφυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Sananti diuturnas hæmorrhoidas, si non una relicta fuerit, periculum est aquam inter cutem, aut tabem succedere.

Haec sententia, ad eam artis partem pertinet quæ morbos sanare docet. in ea enim qua ratione hæmorrhoides sanari cõueniat, ut hinc nihil mali aut dispendij ad eum qui sanatus est perueniat, ostẽditur. Idq; sanè non temere. sunt enim non pauci qui hæmorrhoidum intempestiuam, aut minus aptam curationem à medico exigant. Quibus certè propter pericula quæ deinceps sequuntur, haud parendũ erit. Quippe sananti hæmorrhoidas diuturnas, inquit Hippocrates, *ut ne una relinquatur, periculum est aquam inter cutem, aut tabem succedere.* Non *autem ab re dixit diuturnas, recens enim si fluere ceperunt, ab earundem sanatione & constrictione non erit tamũ periculi: quod scilicet natura nondũ assueta sit huc omnia corporis excrementa reponere. Diuturnas itaq; si ita sanabit medicus, ut ne una relinquatur per quã fæculentus et melancholicus humor expurgetur, periculũ est ne aqua inter cutem, propter causam à* Galeno *in suis* Comment. *copiosè expositam, succedat. Aut tabes, copia nimirũ humorum malorum à iecore ad pulmonem propulsa. Proinde accurata diligentia* Hippocratis *consilio acquiescendum erit, ut una saltem seruetur uena aperta, per quam natura corporis superuacua expurget. Cæterum Aëtius lib. 14. cap. 5. censet, contra* Hippocratis *sententiam, ijs qui proba uictus ratione usuri sunt, deinceps omnes esse supprimendas ac constringendas uenas.* Verum *quũ eius expositio non tantũ* Hippocrati *sed & rationi, adde etiam experientiæ aduersetur, repudiandam esse planè iudicamus.* Hippocrates *namque diserte docet, in sanandis hæmorrhoidibus unam saltem fore relinquendam. Quippe utcunque aliquis post integram sanationem proba uictus ratione usus fuerit, tamen fieri non potest quin subinde quotidie superuacua aliqua in corpore coaccruentur, quæ nisi per hanc unam saltem relictam uenam expurgentur, progressu temporis in iecore duriciem, aliaq; mala, quæ aquam intercutem accersant, procreabunt. Prᴂterea experientia cognitum est, omnimodam hæmorrhoidum suppreßionem nocere.* Vt *Aëtij sententia*

Hæmorrhoidum intempestiua curatio.

Diuturnas.

Aëtij expositio refutatur.

tentia meritò nobis ueniat improbanda. In Commentarijs Galeni, ubi interpres conuertit, iter intercludat, Græcę est, ἀποκλείσῃ τὴν αὐτὸ τῆς ἐντεῦθεν φορᾶς, iter hoc unde defertur intercludat.

APHORISMVS XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ, πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultienti sternutamenta si superuenerint, tollunt singultum.

STernutamenta sanare singultum, non quidem omnem, sed eum qui ex plenitudine natus est, hoc in aphorismo docet Hippocrates. Sternutando enim non solum cerebrum, sed & uentriculus ob neruos ad eum deriuatos, uehementer concutitur ac quassatur, humoresq; singultum excitantes uacuantur, ut in Commentarijs suis fusius monstrauit Galenus. In quibus ait, Autor est ipse, scilicet Hippocrates aphorismo 39. huius sectionis. Vbi interpres conuertit, rigor autem & frigiditas, Græce est, τὸ ῥῖγος ἢ καὶ ψύξις, frigus, algor'ue, autem & frigiditas. Et ubi transtulit, qui omnia neruosa, &c. melius fuisset sic dixisse, eo quod omnia neruosa corpora, &c. nam Græce legitur, τῷ δυσδιάτονα αὐτὰ ἐργάζεσθαι πάντα τὰ νευρώδη σώματα.

Sternutamenta quem singultũ sanẽt.

Commentarij Galeni.

APHORISMVS XIIII.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Aqua inter cutem correpto, si aqua quæ in uenis est ad uentrem defluxerit, mali solutio fit.

QVod aqua inter cutem per spontaneam nonnunquam uacuationem sanetur, hac sententia Hippocrates innuit. Loquitur autem potissimum de ea hydropis specie quæ Græcis ἀνὰ σάρκα nominatur, quod in ea uenæ totius corporis aqua refertæ sint, quam subinde etiam in uniuersum diffundunt corpus. Quod si itaq; accidat, ut aqua illa quæ in uenis est, per iecoris portas in uentrem

 defluat,

defluat, eamq́; deinde per aluum natura uacuet, malum soluitur. Non autem temerè à nobis adiectum est. eamq́; subinde natura per aluum uacuet: quia sæpe fit, ut in hydrope intra peritonæum & intestina contineatur aqua, quæ illuc ex uenis confluxit. non tamen propterea malum desinit, sed quotidie magis atq; magis intumescit uenter. Proinde si sequi mali illius solutio debet, necesse est ut aqua non maneat in uentre, sed à iecore per portas ad intestina deriuata per aluum excernatur.

Optima aquæ inter cutem sanatio quæ.

Quare hoc in aphorismo, quæ sit optima & rectissima aquæ inter cutem curandi ratio, ea nimirum quam natura ipsa deriuando aquam in uentrem, eamq́; deinceps per aluum uacuando inuenit, ab Hippocrate edocemur. Curabit itaque medicus, ut hanc, utpote eius minister, diligenter imitetur: quod faciet, ubi aquam in uentre coaceruatam, per purgantia medicamenta uacuabit. Hæc enim inter initia maxime antequam iecur prorsus uitiatū fuerit, propinata, præsens remedium afferunt.

APHORISMVS XV.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διαῤῥοίην.

Alui diuturno profluuio laboranti, si uomitus sua sponte successerit, alui profluuio liberat.

Natura medico imitanda.

ALiud hoc loco naturæ exemplum nobis ob oculos ponit, non quidē alia de causa, quàm ut imitemur. Sicut enim hæc interdum diuturnum alui profluuium uomitu sanat, ita quoque nos naturæ actionē imitari oportet. Quam si perficere sua sponte nō poterit, eam iuuare conuenit, idoneisq́; ad hoc medicamentis uomitum ciere. qui in contrarium retrahendo malum sanabit. Non autē temere dixit Hippocrat. alui diuturno profluuio laboranti. si enim recens ceperit, non facile sisti debet: quemadmodum copiosius diximus lib. 3. de Sanādis malis corporis ca. 13. Si uero diuturnum fuerit, hoc ipsum uomitus à natura & sponte factus, sanabit.

APHORISMVS XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος, ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διαῤῥοίη ἐπιγενομένη, κακόν.

Pleuriti-

Pleuritide, aut peripneumonia uehementer laboranti, si alui profluuium succedat, malum est.

Alui profluuium in uehementi pleuritide aut peripneumonia superueniens esse malum, hoc in aphorismo Hippocrates docet. De uehementibus autē pleuritide & peripneumonia loqui Hippocratem, manifestū fit ex uoce ἐχομένῳ, quod, Galeno in Commentarijs teste, idem quod βιαζομένῳ significat. Quare per hanc uocē malorum prædictorū uehementiā exprimere uoluit, quod clarius Philotheus ijs uerbis innuit. Διὰ τοῦ εἰπεῖν ἐχομένῳ, ἐδήλωσεν ἰσχυρῶς κατέχεσθαι καὶ βιάζεσθαι τὸν κάμνοντα. per hoc quod ait, laboranti, uehementer laborare & uiolenter affici ægrotantem significauit. Nec aliter hanc uocē Galenus Comment. 34. Sect. 4. interpretatus est. Si igitur ei qui uehementi pleuritide aut peripneumonia laborat, diarrhœa successerit, malū est. Quippe significat tū iecur per cōsensum earū partiū quæ respirationi deseruiūt ita affici, ut propter imbecillitatē ad se trahere alimentū, & in sanguinē conuertere haud possit. Hoc enim ubi acciderit, alui profluuiū sequi necesse est. Quare recte Hippocrates dixit, idipsum malum portendere. Si uero prædicta mala fuerint mediocria & mitiora, bonum est aluum turbari, præsertim ubi coctionis notæ simul apparuerint, ut fusius in Commentarijs Galenus monstrat.

ἐχομένῳ.

Alui profluuium in uehementi pleuritide cur malum.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Difficilis anhelitus.) Græcè δύσπνοια, difficilis spiratio. Vexato.) Græcè βιαζομένῳ, uehementer affecto. Nullus extemporaneus, &c.) Græcè est, μηδὲν ἄλλο προσκαιρόν τε καὶ πρόδηλον ἐπιγεγονέναι τὸ σύμπτωμα. nullum aliud tempestiuū & manifestū symptoma superuenerit. Eius morem.) Morem uocat modū, hoc est essentiam, formam, speciem, seu differentiam morbi: hoc est, num malus, uehemens'ue, aut mitior sit morbus. Siquidem oportet, &c.) Græce, εἴγε συνῆφθαι χρὴ κατά τι τὸ σημεῖον τῷ δηλουμένῳ πρὸς αὐτοῦ. siquidem oportet signū aliqua ratione ei quod ab ipso significatur, connexum esse.

APHORISMVS XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Lippientē alui profluuio deprehendi bonū est.

Lippitudinis curatio commoda.

ET hoc in aphorismo naturæ exemplo monstrat Hippocrates, qua ratione lippitudo cōmodè curari debeat, nempe humoribus hanc ipsam efficientibus, ad inferiora translatis, & subinde per aluum uacuatis, ut in Commentarijs etiam suis Galenus copiosius docet.

APHORISMVS XVIII.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Vesica profundius incisa, aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, letale est.

HIppocrates hoc in aphorismo partes aliquot corporis commemorat, quarum uulnera esse letalia ait: hoc est, talia ut uel necessariò, uel magna ex parte mortem inferāt. Intelligit autem non quæuis uulnera, sed ea quæ magna & profunda sunt, quod per uocem διακοπέντι innuere uoluit, quemadmodum in Commentarijs suis Galenus fusius monstrat. Et Philotheus quoq;, qui ita scriptum reliquit. διὰ τοῦ εἰπεῖν διακοπέντι, ἐδήλωσε τὴν διὰ βάθους διαίρεσιν. per hoc quod dixit discissa, eam quæ ad profundum usq; fit diuisionem significauit.

Διακοπέντι. *Vesicæ uulnera letalia quare.*

Prima uero inter partes quæ ab Hippocrate commemorantur, est uesica: cuius quidem uulnus quod ad interiora eius progreditur, atque adeò profundum est, letale existit, quod coalescere, quandoquidem neruosa tenuis & exanguis sit, non queat. Secus accidit ubi ceruix eius uulneratur, ut in Commentarijs Galenus quoque annotauit.

Cerebri.

Altera pars cuius Hippocrates meminit, est cerebrum, quod quidem profunde & ad uentriculos usque uulneratum, mortem affert, aut saltem omnes ita sensus lædit, ut si superuixerit, uulneratus ferè stupidus reddatur.

Cordis.

Tertia pars est cor, cuius uulnera letalia & insanabilia existunt, propter aßiduum motum, & quod sit spirituum & uitalis caloris fons & origo.

Septi transuersi.

Quarta pars est septum transuersum, quod Græcis

διά-

διάφραγμα & φρὴν dicitur, quod itidem si uulneretur propter assiduum motum coalescere nequit, adeoq; mortem accersit. Quinto inter ea quorum uulnera letalia sunt, Hippocrates tenuia commemorat intestina. Hæc enim si ad eorundem caua usque uulnerentur, coalescere non possunt: exanguia enim sunt. Sexta pars cuius uulnera letalia esse Hippocrates ait, uentriculus, pro eo enim hoc loco dictio illa κοιλία accipitur, existit. Letalia uero sunt non perpetuò, sed magna ex parte, quemadmodum Galenus in Commentarijs fusius docet. Septima pars ab Hippocrate commemorata iecur est. sunt enim & huius uulnera profunda, letalia: quia hæc plurimo, ut Galenus in Commentarijs ait, sanguine manant, ideòque prius ita uulnerati moriuntur, quàm uulnera agglutinari poßint. Quæ autem uulnera in summa eius parte consistunt, nec eò usque ut uena dissecetur penetrant, ea sanari interdum possunt. Hinc est quod Cornelius Celsus libro quinto capite 26. inter uulnera insanabilia recenseat ea quæ in porta iocinoris fiunt: ea enim parte uenarum est multitudo. Inter ea uero quæ difficilem curationem habent, sunt quæ in iocineris crasso fiunt uulnera. Quare in Commentarijs mihi non probatur Aldini codicis lectio, qui habet, οὔτε οἱ τὰς ἐπιπολῆς αὐτοῦ τρώσεις ἰᾶσθαι λέγοντες, οὔτε οἱ τοὺς λώβους ἀφαιρῆσθαι δοκοῦσιν ἀληθεύειν. id est, neque qui uulnera in superficie eius consistentia sanari dicunt, neque qui fibras iecoris ablatas fuisse, uerum dicere uidentur. Nam si hæc lectio uera est, quid opus erat ut paulo antè tam accurata diligentia profunda uulnera, in quibus etiam dissectam esse uenam intelligi uoluit, ab ijs quæ in superficie fiunt discerneret, si utraque sunt insanabilia perpetuò? Quin Galenus potius significare uoluit, illa iecoris uulnera quæ profundiora sunt, & in quibus uena quoque præciditur, esse insanabilia: quod scilicet ex ijs plurimus emanet sanguis, adeoq; sic uulneratos mori ex sanguinis emanatione priusquam uulnera glutinentur contingat. Secus autem accidere, si in summa iecoris parte uulnera sint, nulláque eius uena præcidatur. Quocirca qui uulnera in summa eius parte consistentia sanari, & fibras ablatas fuisse affirmant, uerum dicere uidentur. Vult itaque prorsus dicere Galenus, uerisimile esse, ut uulnera in superficie, & extremitate iecoris, ubi nulla

Tenuium intestinorum.

Ventriculi.

Iecoris.

Aldini codicis lectio improbatur.

ubi nulla uena est, cõsistentia sanari poßint, minimè uero si fuerint profundiora. Hanc lectionem eße ueram, confirmat antiquus interpres, qui locum hunc ita conuertit: Hepar si incidatur, sanguinis fluxus sequitur: patientes ergo moriuntur, antequam solidentur. quod fit, quum uenæ incisæ sunt. Ideo arbitror uerum dicere, affirmantes posse sanari, cum incisio intra concaua non sit. Et quidã dicunt, eius extremitates quasi digitos eminentes posse incidi, & inde sanari. Hæc ille. Proinde sic potius legendum erit, διὰ τοῦτ᾽ οὖν καὶ οἱ τὰς ἐπιπολῆς αὐτοῦ τρώσεις ἐᾶσθαι λέγοντες, καὶ οἱ τοὺς λωβοὺς ἀφαιρημέναι δοκοῦσιν ἀληθεύειν. propterea igitur & qui uulnera in summa eius parte cõsistentia sanari, & qui fibras esse ablatas asserunt, uerum uidẽtur dicere. Cæterum Celsus loco iam citato multa habet ad præsentem aphorismũ attinentia, quæ legere cupientes possunt.

APHORISMVS XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Quũ os præcisum fuerit, aut cartilago, aut neruus, aut buccæ tenuis particula, aut præputiũ, neque augetur, neq; coalescit.

HOc in aphorismo quæ corporis partes præcisæ, neque augeantur, neq; coalescant, Hippocrates docet. Prima uero harum os existit, quod quum frigidum sit & siccũ, adeoq; durũ, fractũ coalescere haud potest. Hinc est quod Galenus ca. 91. Artis me-
» dicæ sic scriptũ reliquerit: Fractura est cõtinuitatis in osse solutio,
» quæ quantũ ad primum attinet scopũ, insanabilis existit: quo ad se-
» cundum uero, quodãmodo insanabilis est. Primus igitur scopus est,
» coalitus partiũ, qui ob oßis duriciẽ fieri nõ potest. Secundus, alliga-
» tio, quæ fit callo supernato partes fractas colligante. Et lib. 5. Thera. Metho. cap. 7. ubi inter cætera sic scribit: Quum mollium tantũ
» corporum in unum coeundi sit habilitas, ut tum in externis uidere
» licet, nullo nec lapide cũ lapide, nec testa cum testa coeunte: tum ue-
» ro in nobis ipsis, quando nec cartilago cum cartilagine, nec os cum
» osse coalescat. Non enim fracta ossa per unionem cohærent, sed per

callum

callum ceu glutino iunguntur. Hæc ille. Quod certè intelligendum «
erit de oßibus iam duris et ſiccioribus. puerorum enim oſſa, utpote Puerorum
mollia adhuc, coaleſcere poſſunt, quemadmodum teſtatur Galenus oſſa mollia.
lib. 6. The. meth. ca. 5. in eum ſcribens modum: Quoniã fracti oſ- «
ſis ſoluta partium cõtinuitas eſt, utiq; finis quò tendet is qui eas cu «
rabit, ſaltem primus, unitio eſt. Quòd ſi is per affectarum partium «
ſiccitatem perfici poſſe non uideatur, reſtat alter, qui eſt ut alterius «
cuiuſdam interuentu glutinentur: qui ſi nec ipſe comparabilis ad- «
uertitur, inſanabile eſſe uitium dixeris. Quòd igitur coaleſcere ne- «
queat tam durũ os, quàm id quod in iuuenibus, et adoleſcentibus, «
& uiris, multoq; magis in ſenibus cernitur, id profectò uel cuiuis «
patêre poteſt. Poteſt certè illud tãtum unitionem recipere quod a- «
bundè molle eſt, cuiuſmodi conſpicitur in puerulis. Quinetiam in «
cap. 91. Artis medicæ ait: Molle uero et puerile os coaleſcere po- «
teſt. Pueros autem humida & mollia oſſa habere, diſertè Galenus
lib. 2. de Temp. ca. 2. docet, dum in hanc ſententiã ſcribit: Eſt uero «
puellus adhuc in ſummo humidus, ueluti muſcus: idq; non in ſan- «
guinis uaſis modo & uiſceribus, ac carne, ſed etiam ipſis oßibus, «
quæ ſcilicet ſiccißima ſunt omnium quæ in nobis ſunt partium. «
Verum tum hæc, tum reliqua tota unà cum ijs membra quaſi cerea «
ſint infantium nutrices fingunt, formantq;. Tanta eſt in toto puel «
lorũ corpore humiditas. Oßeum genus uniuerſum caſeo, qui modo «
coagulatus ſit, adſimile eſt. Hæc quidem de oßibus dicta ſufficiant.
Altera pars quæ præciſa non coaleſcit, cartilago eſt. de qua ſanè Cartilago.
idem quòd de Oßibus iudicium erit. Cæterum neruum, tenuem buc
carũ partem, & præputium, quoniã ex ſemine nata ſunt, non re- Partes ex
generari, eſt euidentißimũ ex ijs quæ ca. 87. Artis medicæ, & lib. ſemine natæ
primo de Semine ſcribit Gal. Ob largæ enim materiæ penuriã non cur non re-
renaſcuntur. Tantum enim nullibi aceruatim contentum ſemẽ re- naſcuntur.
perire licet, quantum unumquodq; eorũ quæ deperdita ſunt, indi-
get ad generationẽ: quin et quũ per multũ tempus coaceruari poſ-
ſet, à præoccupante carnis generatione impeditur. Porrò quũ præ
dicta omnia uel prorſus auferantur è corpore, uel tantum diuidan
tur, ideo Hippocrates dixit ea neq; augeri, neq; coaleſcere. Augen
tur enim, quæ deficiũt. Coaleſcũt autẽ, quæ diuiſa ac ſeparata ſunt.

Quare recte à Philotheo dicitur, αὔξησίς ἐστιν τοῦ λείποντος ἀναπλήρωσις. σύμφυσις δὲ ἡ τῶν διεστώτων χειλέων ἕνωσις καὶ κόλλησις. Auctio est deficientis restitutio. coalescentia autem, orarũ quæ ab inuicẽ diductæ sunt, unitio & agglutinatio. De qua re Galenus initio suorum commentariorum fusius scribit.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Qualis abscißa, sicut in cauis ulcerib.) Hinc libro tertio The. method. capite 5. Galenus ita scriptum reliquit. Cæterum caro eadem specie cum ea quæ perijt, gigni in cauo ulcere potest. Sic igitur de ijs quæ diximus, etc.) Græcè est, οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν εἰρημένων ἀμφισβητοῦσι τινὲς, οἱ μὲν αὔξεσθαι λέγοντες. Sic uero & de ijs quæ dicta sunt, quidam ambigunt, ij quidem augeri dicentes, &c. illi uero. Igitur illa desiderant.) Græcè est, τοῦ μὲν οὖν αὐξηθῆναι τὰ κατὰ διάβρωσιν ἑλκούμενα δεῖται. Augeri igitur illa desiderãt, quæ erosione sunt ulcerata. Sed quoniam iam ex eo,) Græcè, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τοιούτων ὄντων, ἀφίσταται τὰ χείλη τῆς τρώσεως ἀλλήλων οὐκ ὀλίγον. sed quoniã talia sunt, oræ uulneris non parũ inuicem distãt. Philotheus ferè clarius hanc sentẽtiam ijs expreßit uerbis, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀφίστασθαι τὰ χείλη τῆς τρώσεως ἀλλήλων οὐκ ὀλίγον. sic enim legẽda sunt uerba eiusdem, ut quiuis prompte ex uerbis Galeni colligere potest. Hoc est, sed etiam propterea quod oræ uulneris inuicem plurimum distent.

Philothei locus restitutus

APHORISMVS XX.

Ἢν δὲ τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐμπυηθῆναι.

Si sanguis præter naturam in cauitatẽ aliquam transfunditur, ut corrumpatur necesse est.

Nobis placuit, ut hanc Hippocratis sentẽtiam generatim interpretaremur, quod Galenum etiam fecisse constat, ut scilicet Hippocratẽ non tantum de ea quæ fit in uentriculum effusiõe, sed in omnes etiã alias cauitates sanguinis præter naturã effusione loqui

loqui intelligeremus. Verbum enim ἐμπυκθλῦναι non proprie, sed improprie illum usurpasse censemus, ut generatim scilicet idem quòd φθαρλῦναι, hoc est corrumpi, significet. Erit itaq; is planè sensus: Si sanguis à propria cauitate, hoc est uenis et arterijs, in aliam præter naturam transfundatur, necesse est ut corrumpatur, hoc est ut uel suppuretur, uel nigrescat, liuescat'ue, uel in grumos uertatur, quemadmodũ copiosius in suis Cõmentarijs Gal. prosequitur.

ἐμπυκθῆναι.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

In inflammationibus quidem per minimas.) Hunc locũ pulchrè explicant quæ scribit Galenus ca. 3. de Inæquali intẽperie, in hũc modum: Vbi calida fluxio in musculum procubuit, primum maiores arteriæ uenæq; opplentur, ac distenduntur ab ijs minores, atq; ita res procedit, donec ad minimas sit peruentũ. Has quidẽ minimas partes Gal. hoc loco uocat, τὰς λόγῳ θεωρητὰς, id est ratione contemplabiles. tam exiguæ enim sunt, ut uisum effugiant: quare ut ratione contemplentur neceße est. Quas Græci ἐκχυμώσεις.) Ἐκχύμωσις et ἐκχύμωμα Græcis dicitur, ubi sanguis ex contusione aut ruptione cutem subit, atq; subinde liuescit. Quocirca latinis sanguinis effusio non inepte appellari poßet. Hanc Paulus lib. 4. ca. 30. ijs uerbis describit: Carne, inquit, sub graui aliquo pondere incidente cõtusa, & exiguis in hac uenulis discretis ruptisue, sanguis saliendo effunditur: unde sub cute coaceruatus malum quod Ecchymoma uocãt, efficit. Aliquando uero liuescere.) Græce est ποτὲ δὲ μελαίνεσθαι, aliquando uero denigrari. Hinc μελάσματα apud Galenũ in fine libri de Tumorib. præter naturam, hoc est nigrores, senib. maxime accidentes, ut ibidem attestatur, ex contusione uenarum. Quare & hinc palàm fit, hic μελαίνεσθαι eße potius, quàm πελιδνοῦσθαι legendum.

Partes ratione cõtẽplabiles.

ἐκχύμωσις.

μελάσματα.

APHORISMVS XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμορῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις.

Melancholicis si uarices, aut hæmorrhoides superuenerint, melancholiæ solutio fit.

MElancholicos diximus quos Hippocrates hoc loco μαινομένους nominauit. Quippè, ut in cõmentarijs suis testatur
μανία. Galenus et Philotheus, μανίαν hic, abusus sanè ea uoce, id appellauit malũ, quod propriè melãcholia Græcis dicitur. Si itaq; melãcholia correptis uarices, aut hæmorrhoides successerint, melancholiæ solutio fit. Quippe per uarices fit melancholici humoris ad crura
Aph. 11. delatio. Per hæmorrhoides autem is humor prorsus uacuatur, ut
» utroq; nomine desinere melancholiam sit neceße. De hæmorrho-
» idibus quidem suprà etiam ita scriptũ reliquit: Melancholicis hæmorrhoides succedentes bonum significant. Quare fusiore enarratione non est opus.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Varix. Quũ uenæ latiores fiunt.) Græce est, κίρσος γὰρ ἐστὶν ἀνεύρεσις τῶν φλεβῶν, Varix enim uenarum est dilatatio. Et sequitur, τῶν ἐν τοῖς μηροῖς καὶ σκέλεσιν, quæ sunt in femorib. & crurib. Interpres magno errore reddidit coxis: quando nemo non, anatomes saltem
Coxa. non omnino rudis, sciat coxas à femoribus eße partes corporis di
Femur. uersas. Quippè coxa, ut ca. 20. lib. de Oßib. atteſtante Galeno, os est quod cõtinet sinus, in quos femorum capita inseruntur. Femur autẽ pars corporis dicitur, quæ à coxis incipit, et ad genua finitur. Sic paßim anatomes ignoratio etiam doctis alioqui uiris imponit.

Melãcholico humore.) Græce est, μελαγχολικοῦ αἵματος, melãcholico sanguine. Adeoq; quod depellẽte.) Græce est, ὥστε ὠθούσης τῆς φύσεως, etc. Quare rectius ita cõuertes, Proinde pellẽte natura etc.

Ruptiões. Per ruptiones intelligendi sunt, Gal. in Commentarijs teste, dolores quos per consensum ruptiones ipsæ efficiunt: quod nimirũ fieri haud poßit, ut ruptiones descendant. Descendũt autem ad cubitum in ipsa ruptione humores, qui subinde illic dolorem excitant: quibus uacuatis per uenæ sectionem, solui dolorem necesse est, ut fusius in Commentarijs Galenus exponit.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

ῥῆγμα Ruptum.) Græcè, ῥῆγμα, ruptio. Quam etiam libro tertio The
quid. rap. cap. 1. ait esse, carnosæ partis citra uulnerationẽ diuisionem.

Hæc

Hæc uerba.) Quæ ſcribuntur ſectione 1. aphoriſmo 21. Reliqua nihil habent difficultatis.

APHORISMVS XXIII.

Ην φόβος κὰι δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si metus & mœſtitia longo tempore perſeuerant, melaincholam ſignificant.

QVanquam multa ſunt melancholicorũ ſymptomata, ut odium hominum ſolitudinis amor, uiſa uaria, quæ commemorat Galenus libro tertio de Male affectis locis, cap. 6. tamen omnia hæc Hippocrates in duo coegit, metum & mœſtitiam. Metus enim eos nunquam deſerit. ideoq; alius teſtam ſe factum putans, timet ne collidatur. Alter, ne Atlas qui mundum ſuſtinere dicitur, grauatus ſub tanto onere, ipſum à ſe excutiat, atq; ipſe cum illo collidatur, ac nos quoq; unà pereamus, formidat. Alius metuit, ne in carcerem rapiatur, aliaq; id genus multa. Præterea mœſtitia eos inducit, ut odio proſequantur omnes quotquot uiderint, nunquam non triſtitiam præ ſe ferentes. Omnes itaq; melancholici timent, mœrent, uitam damnant, odioq; habent homines: ut rectiſſime dictum ſit ab Hippocrate, Si metus & mœſtitia diu durant & perſeuerant, melancholicum eſſe. Per id enim quod ait, Si diu durant, excludit primum timorem & mœſtitiam à cauſa manifeſta & externa factos: ut uerbi gratia, propter incurſum hoſtium, aut flagitium aliquod recens perpetratum, mortem parentum, & amicorum: ij enim non diu durare ſolent, ſed progreßu temporis deſinunt. Quod ſi tamen acciderit ut & ij perſeuerent, itidem melancholiam, ut in commentarijs atteſtatur Galenus, ſignificabunt. Porrò cur melancholicus humor metum & mœſticiam pariat, loco citato Galenus, et libro ſecundo de Symptomatum cauſis, capite ultimo exponit.

Varia melancholicorum ſymptomata.

Metus.

Mœſtitia.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Etiam ſi nondum tempus acceperint.) Variant hoc loco Græci

ci codices. Aldinus enim ita legit, καὶ μᾶλλον εἰ τύχῃ κεχρονικότα. *id eſt, & magis ſi diuturna fuerint, ſcilicet hæc duo ſymptomata, timor & triſtitia, ſignificabunt melancholiam. Quæ certe lectio à ueritate ipſa non abhorret.. Quanto enim diuturniora fuerint hæc ſymptomata, tanto magis melancholiam præ ſe ferent. Alij codices habent,* καὶ μηδέπω τύχῃ κεχρονικότα. *hoc eſt, etiãſi nondum fuerint diuturna. Quæ itidem ut prior lectio, ueritati conſona eſt. Nam metus & mœſtitia nonnunquã, etiamſi non diu durauerint, melancholiam tamen ſignificant, quod experientia quoq; ipſa confirmat. Quando multi uiſi ſint, qui antea ſatis læti ac hilares, mox autem triſtes facti, melancholiam inciderint. Hanc poſteriorem lectionem ſecutus eſt Leonicenus, & antiquus interpres, qui locum hunc ita conuertit, Etſi hæc accidentia non diu morentur. Inſaniam ſignificabunt.) Græcè eſt,* μελαγχολίας ἐνδεικνύμενα, *melancholiam portendent.*

APHORISMVS XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

Si quod ex tenuioribus inteſtinis præciſum fuerit, non coaleſcit.

Quũ idem paulo ſuprà, nempe aphoriſmo 18. huius ſectionis, dixerit Hippocrates, uidetur temere hoc loco hæc denuò eſſe inſerta ſententia. Quæ quum ibidem à nobis ſit abunde enarrata, non eſt cur hic eandem iterum explicemus.

APHORISMVS XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν καταχεόμενον εἴσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν. ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Eryſipelas exterius effuſum uerti introrſum, nõ eſt bonum: ab interioribus autem foras, bonũ.

Eryſipelatis exemplo docet Hippocrates, bonũ eſſe ut omne malũ corporis à nobilioribus partib. & ab interioribus ad ignobiliores atq; exteriores uertatur. Contrà uero malũ eſſe, ſi ab externis partibus ad internas tranſmutetur. Quippe internis et

prin-

principaliorib. partibus innatum erysipelas, uitæ periculum adfert. Contrà in externis ac ignobilioribus ortum, nullius momenti incommodum infert. Hinc est quod suprà dixerit: Si mulieri grauidæ in utero fiat erysipelas, letale. Et libro tertio prognost. Aphoris. 20. Maxime uero potest ab ea secunda ualetudo contingere, si robur simul & ceruicem & pectus comprehendat, neq; ad interna recurrat erysipelas. Si uero neq; in diebus iudicatorijs dispereat, deleaturue erysipelas, neq; ad exteriores partes conuertatur tumor, neq; pus screat, mortem significat. Et ibidem: Tutius est tumorem et ruborem in externas partes maxime cōuerti. Ex hoc itaq; aphorismo discendum erit, quàm plurimum errent medici, qui erysipelas extrà in cute apparens, intempestiue per frigida & reprimentia medicamenta ad interiora & partes principes propellunt: quum consultius sit, ut quicquid est illorum humorū à quibus erysipelas nascitur, ab ijs quæ principatū in corpore habent partibus ad exteriora euocetur, quàm ut hac ratiōe ad ipsas protrudatur. Naturæ itaq; exemplo discamus, melius eße, in externis eße erysipelas, aliudq; quodcunq; malum corporis, quàm in internis.

5. Aph. 43.

Erysipelas ab externis partibus ad internas non propellēdū.

APHORISMVS XXVI.

Ὁκόσοισι ἐν πυρετοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

Quibus in ardentibus febribus tremores fiunt, ijs delirium succedit.

MVlti huic Hippocratis aphor. ex uocib. quib. in eo utitur parum rectè intellectis, peruersas affingūt interpretationes. Nos Galeni expositionē, quæ hauddubie legitima et germana est, sequemur. Statuimus itaq; hūc aphor. perinde atq; præcedentē, esse exemplū aliquod sermonis uniuersalis, eius nēpe qui est de humorū noxoriū in febrib. ab una corporis parte in aliā trāslatione. Quippe in eo docet Hipp. quod in febrib. ardentib quarū causa est intra uasa, nonnunq̄ trāsferatur ad neruos: et tum faciat τρόμους, hoc est tremores. Est aūt tremor, Gal. li. 2. de Symp. causis ca. 3. teste, malū quod ex duob. perficitur motib. uno quidē, dū cogitur membrū ob morbū atq; grauitatē ad inferiora repere: altero, dum sursū à facultate fertur. Quare Brasauolus et alij quidam errant,

Tremor.

Musæ erratum

errant, qui per tremorẽ hic Hippocratẽ rigorẽ intelligere censent, quum rigorem à tremore plurimũ differre constet. In eum autẽ errorẽ non alia de causa lapsi sunt, quàm quod uiderint Hippocratẽ hic uti uerbo λύει, hoc est soluit. Quare idem hoc loco illũ dicere arbitrati sunt, quod suprà, nẽpe sect. 4. aphor. 58. ubi dixit: Qui ardẽte febre correptus est, si rigor succedat, à morbo liberatur. Nõ animaduertũt autẽ, quòd tamen in Commentarijs etiã suis monuit Galenus, improprie hoc uerbum λύει usurpasse Hippocratẽ. Nam translatis humorib. noxijs à uenis ad neruos, subinde per cõsensum afficitur cerebrũ, deliriumq; sequitur: quod certè non tantum non soluit prius malum, atq; adeò hominem liberat, sed eo etiam peius et periculosius existit. Hinc ut istam ambiguitatẽ tolleremus, hanc postremam aphorismi partem ita conuertere uoluimus, Iis deliriũ succedit. Nam, ut Gal. in Commentarijs attestatur, quæ succedunt morbis, eorũq; constitutionẽ non soluunt, & hominẽ non prorsus liberant, hæc Hippocrates haud ait soluere. Verba eius hæc sunt: ταῦτα γὰρ ὀνομάζειν εἴωθεν ὁ Ἱπποκράτης ἐπιγινόμενά τισι λύειν αὐτῶν τὴν κατάστασιν, ὅσα τελέως ἐκθεραπεύει τὸν ἄνθρωπον, οὐχ ὅσα γεννᾷ πάθος ἕτερον, οὐδὲν ἧττον τοῦ πρόσθεν ἐπικίνδυνον. Quæ uerba ideo recitare uolui, quod nõ satis rectè ab interpetẽ conuersa sint. Ita enim reddẽda latinitati erant: Hæc enim quæ nonnullis succedunt, Hippocrates nominare cõsueuit, soluere eorũdem constitutionem quæ perfecte hominẽ sanãt, & minime quæ alterũ malum priori non minus periculosum generant. Hæc quidem breuis, attamen perspicua, et Galeni interpretationi consentanea huius est sententiæ expositio.

λύω. — Interpretis lapsus.

APHORISMVS XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται, ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Qui suppurati, aut aqua inter cutem correpti uruntur, aut secantur, si pus aut aqua confertim effluxerit, omnino intereunt.

Confertæ uacuationes noxiæ

EXemplo suppuratorũ & aqua inter cutẽ laborantiũ, confertas uacuatiões esse noxias, imò letales, Hippocrates hoc in loco

loco ostendit. Quippe suppurati si uruntur, ut Hippocratis ætate solenne erit, confertimq; pus effluit, omnes moriuntur. Id quod etiam contingit hydropicis, ubi confertim aqua uacuata fuerit. Suppuratos autem esse secandos, aut urendos, Hippocrates in libro de Interioribus malis, quem Galenus in Comment. librum magnum de Malis alio nomine appellat, diserte docet, ita scribens, ἢν ῥαγῇ τὰ πύα ἐς τὰ στήθεα, ὅπῃ ἄν σοι δοκέῃ ἀποσημαίνειν, ἐκεῖσε μάλιστα ταμὼν, ἢ καύσας ἀφιέναι τοῦ πύου ὀλίγον τὸ πρῶτον. Si pus in thoracē prorūpat, quà tibi mōstrare uidetur, illic potißimū secans aut urēs, primū exiguum puris emittito. Quibus sanè uerbis non tantū docet secandos aut urendos esse suppuratos, sed etiam pus non confertim, sed paulatim esse educendum. Qua uero ratione ustio & sectio in suppuratis fieri debeat, docet Paulus Aegineta li. 6. ca. 44. Cornelius quoq; Celsus lib. 3. cap. 22. ut non sit opus hic ea longius repetere. Cæterum aqua inter cutem laborantes, ascite præsertim, esse secandos & urendos, Hippocrates quoq; in libro de Locis in homine ijs uerbis docet. φάρμακα, inquit, πιπίσκειν ὑφ' ὧν ὕδωρ καθαιρεῖται, καὶ σιτία τὰ φλεγματωδέστατα διδόναι. ἢν δὲ μηδ' οὕτω ῥάων γένηται, καίειν ὡς λεπτότατα, καὶ ὡς ἐπιπολαιότητα, ὅπως τὸ ὕδωρ ἴσχειν δύνῃ περίξ τοῦ ὀμφαλοῦ κύκλον, καὶ ἐς τὸν ὀμφαλὸν μίαν, καὶ ἀφιέναι ἑκάστης ἡμέρης, τῶν νοσημάτων ὅτι ἂν ἐπικινδυνότατόν ἐστιν, ἐν τούτοισι παρακινδυνεύειν χρή. ἐπιτυχὼν μὲν γὰρ, ὑγιᾶ ποιήσεις. ἀτυχήσας δ', ὅπερ καὶ ὡς ἔμελλε γίνεσθαι, τοῦτο ἔπαθε. παιδίων δὲ χρὴ ὕδρωπα ὧδε ἰᾶσθαι. τὰ οἰδέοντα καὶ ὕδατος ἔμπλεα, ἐξοίγειν μαχαιρίῳ, πυκνὰ καὶ σμικρὰ ἐξοίγοντα. ἐξοίγειν δ' ἐν μέρει ἑκάστῳ τοῦ σώματος, καὶ πυριῇσι χρήσασθαι. καὶ ἀεὶ τὸν ἐξοιγόμενον χρίειν θερμαντηρίῳ φαρμάκῳ. Medicamenta propinato quibus aqua purgatur, ciborq; maximè pituitosos porrigito. Quòd si uerò ne sic quidem leuetur, quàm subtilißimè et in superficie maximè urito, ut aqua in circuitu umbilici emergere queat, per umbilicum autē minimè extrahito. & emittito quotidie, quoniam morborum periculosißimus est. Oportet autem in illis periculum facere. si enim succedit, sanū facies. Sin frustratus fueris, quòd, & ut fieri debebat, hoc passus est. Puerorū autem aquā intercutē sic curare oportet. Tumidas et aquæ plenas partes gladio aperito, crebro autē et parū aperire

Suppurati secandi & urendi.

Aqua inter cutem laborantes secandi aut urēdi.

rire oportet, & in unaquaq; corporis parte, fomentisq; utendũ, & nunquã nõ pars aperta calefaciẽte medicamẽto linienda. Hæc Hippocrates. quæ quidẽ Caluus, ut alia ferè omnia, miserrime transtulit. Nos locũ qui in Aldino codice est notatus asterisco, deprauatũ esse putamus. Neq; enim umbilicus ipse incidendus erit, sed sectiones iuxta umbilicũ, & in ambitu eius faciendæ. Quod testatur etiã Hippocrates in lib. de Externis morbis inquiens, τέμνεται δὲ ἡ παρὰ τὸν ὀμφαλὸν, secatur autẽ iuxta umbilicũ. Cæterũ Paulus Aegineta lib. 6. ca. 50. perspicue quoq; docet, quomodo hydropicorum aqua sit emittenda, nempe ad eũ quem hic Hippocrates præscribit modum. Porrò quod ij moriantur quibus confertim pus aut aquã emittitur, minime mirũ: quippe unà cũ humore spiritus uitalis uacuatur, atq; adeò uires deficiunt, ut copiosius in Cõment. Galenus ostẽdit. Præstat itaq; sensim & paulatim uacuare, ac summopere cauere confertas, hoc est quæ semel uniuersum educunt uacuationes.

Confertæ uacuationes quæ.

APHORISMVS XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunuchi neq; podagra laborant, neq; calui efficiuntur.

MVlti reperti sunt parũ certe memores eius quòd ueterum dicta candidè sint interpretanda, qui hoc loco Hippocratem grauißimum scriptorem reprehendere non sunt ueriti. Quorum sanè temeritatem quum Galenus in Commentarijs suis, Hippocratem honestis & optimis rationibus excusans, satis superq; retuderit, non est cur in ijsdem refutandis temerè nos tempus denuò teramus. Rationẽ autem nominis eunuchi, quòd pleriq; eam non satis tenere uideãtur, paulo accuratius explicabimus. εὐνοῦχος enim Græcis, ut etiam Institutiones græcæ lib. 1. de Adoptionibus testantur, nomen est generale, & in tres species diuiditur. Quoniam eunuchorum alij sunt spadones, quidam thlibiæ, aliqui castrati. Et castrati quidem sunt, quibus ante pubertatem membra uirilia, hoc est non solum testes, sed & totus coles ipse, execta sunt. aut qui naturaliter sine testib. progeniti sunt. hi penitus non arrigunt: ideoq; proprijßime eunuchi dicuntur Græcis, qui apud Latinos sunt castrati. εὐνοῦχος enim Græcis, Phauorino teste, appellatus est ἀπὸ

Veterũ dicta candidè interpretãda.

Eunuchus qui.

Castrati.

τοῦ

τοῦ τὴν εὐνὴν ἔχειν, hoc est ab eo quòd lectum reginarum ac uirginum custodiant. ἔχειν enim illis idem quòd φυλάσσειν significat. Vel, ut alijs placet, παρὰ τὸ εὖ νοῦν ἔχειν, καὶ ἀπηλλάχθαι τῶν ἀφροδισίων. οἱ γὰρ ἀρχαῖοι τὰ ἀφροδίσια ἀνόητα ἐκάλουν. ab eo quòd bonæ sunt mentis, & à uenereis semoti. ueteres enim Græci uenerea ἀνόητα uocabant. Sic Lucianus in Pamphilo, eunuchos ab ipso statim ortu exectos esse tradit, ut nihil uirile unquam experiri possint. Thlibiæ uero sunt, quibus à nutrice, uel forsitan matre attriti Thlibiæ. sunt testes, eo modo ut generare haud queãt. Dicti ἀπὸ τοῦ θλίβειν, id est ab atterẽdo. Alio nomine Thlasiæ et Thladiæ, ἀπὸ τοῦ θλάειν, Thlasiæ. quod testes illorum fracti sit. Hos etiam inter eunuchos haud secus quàm castratos recẽset Paulus Aegineta lib. 6. ca. 68. & collisionis seu attritionis modũ docet, inquiens: Pueri adhuc infantes in aquæ Attritionis calidæ solium collocantur, deinde ubi corpora eodem solio fuerint testiũ modus. relaxata, digitis testiculi premuntur, usq; dum aboleantur & euanescãt, nec contrectari amplius poßint. Qui hanc testiculorum attritionẽ sunt experti, nonnunquã uenerem appetunt, parte aliqua, ut uerisimile est, testiculorũ inter atterendũ delitescente. Spadones Spadones. tertiũ eunuchorum genus, qui Græcis etiã ὑποσπαδιαῖοι dicuntur, ὑποσπαδιαῖοι. Gal. lib. 15. de Vsu par. corp. hum. ca. 3. teste, sunt quibus meatus pudendi per quẽ semen eiaculatur, propter uinculum quòd ad uirgam habent, contortus est. Generare itaq; non possunt, non quòd semen fœcundum non habeant, sed quòd in uirgæ flexibus hærens, ferri prorsum nequeat. Quam rem curatio ipsa cõprobat. uinculo enim abscisso generãt. Quam quidẽ Galeni sententiã confirmant ea quæ scribit Cælius lib. Lect. ant. 18. cap. 10. in eum modũ: Quibus meatus habitu suo naturali priuãtur, uel quia occæcati sunt qui ad penem tendunt, quod spadonib. euenit, uel etiã alijs de causis, ijs semen in sedem confluit, &c. Quare rectißime in Institutionibus Græcis Institutionũ Græcarum magna commoditas. spadones esse definiũtur, qui propter aliquod uitiũ membrorũ genitaliũ liberos procreare nõ possunt, sed eo sublato liberos generant. Minus itaq; rectè Iurisc. ff. de uerb. sig. l. spadonũ, generalẽ esse spadonis appellationẽ tradit. Diuersum enim paulo antè ex Gal. et Instit. Græcis cõprobauimus, nẽpe spadonis appellationẽ minime esse Iuriscõsultus notatur. uniuersalẽ, sed particularẽ, atq; eos priuatim qui uinculũ quòd ad

uirgam est contortum obtinent, significare. Errant quoq; nonnulli Iuriconsultorum, qui spadones esse scribunt, quibus execta sunt uirilia. & dici ἀπὸ τοῦ σπάειν, id est euellendo, contendunt. Quinetiam nomen ipsum docet, Græcis σπάδωνες esse quos diximus. Sic enim appellauerũt ἀπὸ τοῦ σπάειν, hoc est conuellendo, quòd scilicet uinculum quòd ad uirgam habent, pudendum sic conuellat, ut meatus eius contortus semen intus retineat, nec extra ferri sinat. Hæc duo eunuchorum genera, spadones potißimum, reginis olim, & alijs mulieribus, quæ iniri uolebant, non párere, in delicijs erant. nam perpetuò ferè arrigunt, neq; mentula sunt emortua, quòd nihil unquam emittant, sed tantum arrigant. Quòd Satyra sexta Iuuenalis ijs innuere uerbis uoluit:

Spadones unde dicti.

Spadones reginis olim cur in delicijs.

Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia semper
Oscula delectent, & desperatio barbæ,
Et quòd abortiuo non est opus.

Has tres eunuchorum species eo prolixius explicauimus, ut haberent etiam medici quod hac in re certi responderent Iurisconsultis, dum de Adoption. disputant. Hoc autem loco loquitur Hippocrates de prima specie eunuchorum, qui Latinis castrati uocãtur. ij enim Hippocratis ætate neq; podagra laborabant, neq; calui fiebant, propter rationes à Gal. in Commẽt. abunde expositas: quas nos in nostris annotationibus paulo pòst latius prosequemur.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Propter naturæ humiditatẽ.) Rectè ita cõuertit interpres. legendũ enim erit διὰ τὸ ὑγρὸν, et non ut habet Aldinus codex, διὰ τὸ ψυχρὸν. Nã caluitiei causa præcipua, Ga. li. 1. de Cõp. med. localiũ ca. 1. teste, est inopia humorũ ex quib. capilli nutriri cõsueuerũt. Quũ igitur testiũ exectio eunuchos mulierib. similes, hoc est natura humidos, reddat, minimè mirũ eos nõ caluere. Hinc est quòd Arist. lib. 5. de Gene. animal. ca. 3. ita scriptũ reliquerit. καὶ εὐνοῦχος οὐ γίνεται φαλακρὸς, διὰ τὸ εἰς τὸ θῆλυ μεταβάλλειν. Eunuchus nõ caluescit, quòd in fœminã mutetur. Eandẽ etiã causam cur non caluescãt eunuchi, affert Philotheus, qui inter cætera ita scribit. ἐπειδὴ θηλυγενεῖς εἰσίν, καὶ ἔχουσι πολλὴν ὑγρότητα πλεονάζουσαν, καὶ ἐπιῤῥέουσαν ταῖς θριξίν,

Aldinus Galeni codex Græcus emendatus.

Eunuchi quare non caluescunt.

ἐξ ἧς αἱ τρίχες τρέφονται καὶ πληθύνονται, quandoquidē fœminei generis ſunt, multamq́; humiditatem redundantem obtinent, & ad capillos fluentem, ex qua capilli nutriuntur & augentur. Verũ exiſtit.) Græcè, ἦν ἀληθές, uerum erat. Propter immodicum ocium, &c.) Hippocratis itaq; tempore tribus potiſsimum de cauſis eunuchi non laborabant podagra. Primò, quod non uterentur prorſus ocio, ſed mulieribus inſeruiebant. Secundò, quia non utebantur coitu, qui neruoſas partes, præſertim articulos ac pedes, maxime ubi immodicus fuerit, plurimũ debilitat. Tertiò, quòd moderata uictus ratione utebātur. Nunc quũ contrà omnia faciāt, nihil mirũ eos podagra quoq; laborare. Offēdũt.) Variāt hoc loco exēplaria Græca. Nonnulla enim habēt πλήττουσι. Eā lectionē in ſua conuerſione ſecutus eſt Leonicenus. Aliqua legunt πληροῦσι, cōplēt. Vtraq; lectio uera. Nam ſi imbecillē neruoſam ſubſtātiā faciunt, atq; offendunt, ſubinde etiā ſuperuacuis cōplent. Ad imbecilliores enim partes corporis ſuperuacua detrudũtur, ut copioſiſs. lib. 3. de Naturalib. facul. Gal. docet. Vina potentia.) Nihil eſt enim in rerum natura quod podagrā magis excitet, atq; uini robuſtioris, maxime ſi ieiunus id bibat, potio, & immodicus coitus. Quod poſtremum libri ſecundi Epigrā. elegantiſsime oſtendit ijs quidē uerbis, Λυσιμελοῦς βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς ἀφροδίτης, γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα. Quo nihil aliud ſignificatur, niſi quod ex Baccho & Venere, mēbra corporis eneruātibus, naſcatur Podagra filia, quæ & ipſa mēbra ſoluit, et eneruat. Quũ itaq; podagra non inuadat niſi eos q̄ affluũt diuitijs, ꝑpetuoq́; ocio et luxu omnis generis utũtur, rarò, uel nũq̄ pauꝑũ ædes ingreditur. Quod elegāter eodem in loco ſcriptũ epigrāmma ſignificat, ijs uerbis:

Eunuchi Hippocratis temporib. cur podagra nō laborabant.

Vinum robuſtum & coitus podagrā generant.

μισόπτωχε θεὰ μούνη πλούτου δαμάτειρα,
 ἡ τὸ καλῶς ζῆσαι πάντοτ᾽ ἐπισταμένη.
εἰ δὲ καὶ ἀλλοτρίοις ἐπιϊζομένη ποσὶ χαίρεις,
 ὁπλοφορεῖν οἶδας, καὶ μύρα σοι μέλεται.
τέρπει καὶ στέφανός σε, καὶ αὐσονίου πόμα βάκχου.
 ταῦτα παρὰ πτωχοῖς γίγνεται οὐδέποτε.
τοὔνεκα καὶ φεύγεις πενίης τὸν χάλκεον οὐδὸν,
 τέρπῃ δ᾽ εἰς πλούτου πρὸς πόδας ἐρχομένη.

Hoc Alciatus ſic conuertit:

Diua beatorum domitrix, inopesq; peroſa,
Quæ lautè uitam ducereq; ubiq; ſoles,
Et gaudes reſidens alienis inuida plantis,
Stant unguenta tuis textaq; ſerta comis.
Et larga Auſonij te oblectant pocula Bacchi,
Quorum pauperibus copia nulla domi eſt.
Ergo inopum meritò ſcrupos, loca & aſpera uitas,
Diuitis in pedibus ſed bene culta ſedes.

APHORISMVS XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλείπῃ.

Mulier podagra nõ affligit͂, niſi mẽſtrua deficiãt.

Est et hæc ſententia ex earum numero quas candidè interpretari decet: quòd ſcilicet ætate Hippocratis uerißima fuerit, nunc, propter uictus intemperantiam, minime, quemadmodũ Galenus etiam in Commentarijs ſuis annotauit. Mulieres enim quia tũ moderata uictus ratione utebantur, & ſobriæ uiuebant, podagra non corripiebantur, niſi præter naturam illis menſtrua ſupprimerẽtur, ſuperuacuis ſcilicet tũ non uacuatis per uterũ, ſed ad partes imbecilliores ac ignobiliores à natura detruſis. Quare Hippocratis etiam ſeculo propter retentos menſes mulieres podagra laborabant, & nulla alia de cauſa. Hodie plurimæ, etiam menſibus promanantibus, propter cauſam paulo ante dictam, podagra affliguntur. In Comment. ubi interpres Galeni conuertit, ex ſola partiũ imbecillitate, Græcè legitur ἐκ μόνης τῆς τῶν μορίων εὐπαθείας, ex ſola partium ad patiendum habilitate: quod idem eſt. Nam tum ut affligantur facile partes ſunt aptæ, quum imbecilles fuerint.

Mulieres Hippocratis ætate podagra non corripiebantur.

APHORISMVS XXX.

Παῖς οὐ ποδαγριᾷ, πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra non laborat, antequam uenere uti incipiat.

Exemplo puerorum monſtrat, uſum uenereorum plurimum momenti habere ad podagræ generationem. Pueri enim ante uenereorum uſum non laborant podagra. Neq; enim articulos ac pe-

ac pedes imbecillos priuſquam coeant obtinent, neq; etiam, ut Philoth. ait, ἐπ᾽ αὐτοῖς βρασμὸς γίνεται ἀποχῇ τῶν ἀφροδισίων. μετὰ δὲ τὸ ἀφροδισιάζειν ποδαγριῶσι, τῷ λόγῳ τοῦ βρασμοῦ καὶ τῆς κινήσεως τῶν ἀφροδισίων, ἅπερ χύσιν ποιοῦνται τῶν ὕλων, καὶ καταβλάπτουσι τοὺς πόδας, εἰ τύχῃ αὐτοὺς εὐπαθεῖς εἶναι, καὶ τὴν ποδάγραν ποιοῦσιν. in ipſis concuſſio fit propter uenereorum abſtinentiam. poſt uerò ueneris uſum podagra laborant, ratione concuſſionis et motus uenereorū, quæ quidem materias fundunt, pedesq; lædunt, potiſſimum ſi ipſos habiles eſſe ad patiendum contingit, ac podagram efficiūt. Puerorum itaq; exemplo qui coitus abſtinētia à podagra ſunt, moniti adulti etiam, immodicum ueneris uſum fugiāt, modo à podagra ſecuri eſſe cupiant.

Veneris uſus podagrā affert.

APHORISMVS XXXI.

ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακίη λύει.

Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ ſectio, aut medicamentū purgatorium ſoluit.

REmediorum quibus oculorum dolores ſanantur, quinq; genera hoc loco Hippocrates tradit, idq; citra ullam limitationem adhibitam. Quare diligenter conſiderandum erit, quandoquidem illa non omnibus ſimul doloribus conueniant, in quibus ſingulum eorum affectibus utile ſit. Quod niſi fecerimus, nihil prorſus utilitatis hæc Hippocratis afferet ſententia. Quare is uerborum Hippocratis ſenſus erit. Aliquos dolores oculorū meri potio ſoluit, alios balneū, hos fomentū, illos ſanguinis miſſio, &c. Meri itaq; potio ſanat eos dolores qui ex copia ſanguinis craſſioris in uenulis oculorū, citra plenitudinē totius corporis contēti procreantur, quemadmodū in Comſuis Gal. fuſius teſtatur. Quod etiam confirmat Paulus Aeg. lib. 3. ca. 22. ubi inter cætera ſic ſcribit: In quibus ſanguis craſſus oculorū uenulas intēdit, citra plethoricum totius corporis affectū, uini potione utendū eſt, quod poſſit calefacere, uacuare, et obſtructiones tollere. Tale aūt eſt, ut Aetius etiā li. 7. ca. 7. atteſtatur, colore fuluū, ſubſtātia tenue, et ætate antiquū.

Meri potio quos dolores ſanat.

Quin-

Quinetiam Philotheus ſcribit ἀκρατοποσίαν τῷ θερμαίνειν, καὶ λεπτύνειν, καὶ διαφορεῖν τὴν ὕλην, meri potionẽ calefaciendo, extenuando, et diſcutiendo, materiã conferre. Balneũ uero conducit, Galeni in Comment. teſtimonio, ijs oculorũ doloribus, qui ab acribus humorib. ad oculos fluentes, citra corporis plenitudinẽ, oriuntur. Intelligit aũt balneũ aquæ dulcis, quod ut Paulus li. 1. cap. 51. ſcribit, dolores mitigat, acresq; humores, Galeno lib. 3. de Tuend. ſanit. cap. 3. teſte, euocat, atq; contẽperat. Fomentũ aũt prodeſt, ubi nihil omnino confluit in oculos. tum enim quod in ipſis eſt ſuperuacuũ diſcutiens, ſanitatẽ affert, ut copioſius in Commen. Gal. tradit. Sanguinis miſsione aũt utendum inter initia ſtatim, ubi plenitudine corpus uniuerſum laborauerit. Incidẽdaq; humeralis uocata uena, & ea quæ ſecundũ rectũ oculẽ male affecti exiſtit, quem admodũ luculenter Galenus cap. 16. libri de Curandi ratione per ſang. miſs. docet, in eũ ſcribens modum: » Oculorum perſæpe grauiſsimos dolores è directo uenæ quam humeralem nominãt ſectio, » intra horæ unius ſpaciũ compeſcuit. Purgatio ubi malis ſuccis refertũ corpus fuerit, κακοχυμίαν Græci uocant, utilis erit, quã pro redũdantis humoris qualitate ſeu ſpecie uariare conuenit. In Comment. Galeni, ubi interpres conuertit acutos humores, Græcè eſt δριμέων, hoc eſt acres. Vbi idẽ tranſtulit, per infrigidantia torpeſcere: Græcè legitur, διὰ τῶν ναρκωτικῶν, per ſtupefacientia. Et ubi eſt, ceſsante inflammatione: Græcè habetur, μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν ὀφθαλμίαν, ceſſante lippitudine. Vbi eſt tota die, adijciendum, ſæpius: quia Græcè eſt, πειρᾶσθαι πολλάκις δι' ὅλης ἡμέρης. Vini potione.) omiſsum eſt, uti. Græcè enim legitur, οἴνου χρῆσθαι πόσει. Obſtructiones aperire.) Græcè eſt, ἐνστάσεις ἐκφράττειν, ea quæ obſiſtunt inſtillantúe ſoluere. Sanguine redundante.) Græcè eſt, πληθωρικοῦ μὲν ὄντος. Porro hæc Hippocratis ſententia multis locis citatur à Galeno, præcipuè uero lib. 6. de Simplic. medic. facul. ca. de Abrotono. Li. 3. The. met. ca. 2. Li. 2. de Diff. feb. ca. 11.

Balneum.

Fomentum.

Sanguinis miſsio.

Purgatio.

APHORISMVS XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi ab alui profluuio longo maximè capiũtur.

Qui

QVi sint proprie balbi, & quibus de causis balbuties, quæ Græcis τραυλότης & τραύλωσις dicitur, accidat, quodq́; de ea quæ ob multam humiditatem fit, hoc loco Hippocrates loquatur, & alia quæ ad huius aphorismi intelligentiam faciunt, abunde Galenus in Commentarijs suis docuit, ut non sit necesse nostra explicatione. Sensum igitur tantum uerborũ Hippocratis adferemus paulo pleniorem, hunc nimirum. Quum balbi, de quibus hic sermo est, natura humidius iusto cerebrum habeant, fit ut ab eo subinde in uentriculum humida illa excrementa defluant, quapropter ut longo alui profluuio capiantur necesse est. Hoc est, si balbi corripiuntur alui profluuio, longo potißimum capiuntur. Et hoc quidem Hippocrates per hanc uocem maxime uoluit innuere. Balbi.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Verum siccitas tanta nulli ineße potest, &c.) Accidit quidem ut interdum ob linguam uehementer exiccatam, ueluti in ardentibus febribus, balbuties fiat: ea tamen nõ diu durat, cum morbo enim abit. Nulli enim eorum qui secundum naturam se habent, tanta potest inesse siccitas, ut illam balbuties sequatur. Si igitur hæc accidit, fit non ratione naturalis siccitatis, sed morbosæ, ideoq́; cessante morbo, & ipsa cessat balbuties. Quod eis potest accidere.) Sic in Græcis quoq; codicibus legitur αὐτοῖς. quare ad musculos referendum erit. Quod si fit, in sequentibus nõ recte legetur λαμβαύει, hoc est suscipit. sed legendum erit λαμβαύουσι, id est suscipiunt, scilicet musculi. Et hanc lectionem confirmat antiquus interpres, qui locum hunc ita conuertit: uel neruorum ad lacertos à cerebro uenientium. Sin aliquis λαμβαύει planè esse legendum contendat, necesse erit ut pro αὐτοῖς scribat αὐτῇ, id est ei, linguæ nimirum. Et tum iterum constabit sensus, nempe in balbutie musculos linguæ non posse firmari, & stabiliri, uel propter suam, uel neruorum, quos à cerebro recipit, imbecillitatem. Vt qui alteram sui tunicam.) Internam scilicet, communem habeat ad linguam, aliasq́; oris partes, quemadmodum copiosius lib. 4. de Vsu par. Galenus ostendit. Græcus Galeni codex emaculatus.

APHORISMVS XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

XX Qui

Qui acidum ructũ habent, raro pleuritici fiunt.

ὀξυρεγμιώδεες. ὀξυρεγμία. Acidus ructus.

PRo pleniore huius ſententiæ intelligentia, initio qui ſint ὀξυρεγμιώδεες, nobis explicandum erit, quod pleroſq; in huius uocis enarratione plurimum & turpiter errare ſciam, dum eos eſſe ructantes acidum affirmant, qui malo illo, quod Germanis der ſodt dicitur, laborãt: qua re nihil ineptius dici poßet. Quippe ὀξυρεγμιώδεες Græcis, ut in Comment. teſtatur Galenus, ſunt, qui acido ructu, qui Græcis ὀξυρεγμία appellatur, laborant. Acidus autem ructus eſt, qui acidum ſaporem refert. Hic certe, ut lib. 3. de Sympto. cauſis ca. 1. teſtatur Galenus, fit, quãdo cibi à frigore, aut pituitoſis humorib. in uentriculo corrumpuntur. Quod Philotheus etiam confirmat in eum ſcribens modũ, ἡ ὀξυρεγμία γίνεται ἢ διὰ ψύξιν οὖσαν περὶ τὴν γαστέρα, ἢ διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἐν αὐτῷ τῷ κύτει τῆς γαστρὸς πλεονάζοντα. Acidus ructus fit aut ob frigiditatem uentriculi, aut pituitoſum humorem in uentriculi amplitudine redundantem. Si itaq; acidus ructus propter cauſas iam commemoratas fit, nulla ratione poteſt dici der Sodt quod ſcilicet malum hoc à calidis potius & bilioſis fiat excrementis, adeoq; non acidum, ſed, ut Galenus loco citato teſtatur, κνισσώδη, id eſt nidoroſum ructum excitet. Et quum in hoc malo uehemens fiat oris uentriculi morſus, generatim quidem ſub eo malo quod Græcis, Hippocrati præſertim, καρδιωγμὸς dicitur, complecti poteſt. Eſt namque cordis morſus, Galeno ſect. 4. aphor. comm. 17. teſte, oris uentriculi uitium. Proinde quum cordis morſus, Galeno ibidem autore, commune ſit omnium humorum mordacem habentium naturam ſymptoma, huius quidem ſpecies erit malum quod Germani den Sodt nominant. Priuatim autem hoc mali genus, ut teſtis eſt Galenus lib. 8. de Compo. medi. localiũ cap. 3. ἔγκαυσις τοῦ στομάχου Græcis, Ardor ſtomachi latinis dicitur. Sentit namque is qui eo laborat, Galeno ibidem autore, πολλὴν θερμασίαν, id eſt multum caloris, ſeu ardorem circa os uẽtriculi: quod Galeni tempeſtate, ut idem libro quinto de male affect. lo. cap. 5. atteſtatur, στόμαχος dicebatur. Eſt itaque uitium oris uentriculi Ardor, diſtatq; ab eo quod Græcis καῦμα, hoc eſt æſtus uentriculi appellari ſolet. Hoc enim proprie fit, ut teſtis eſt Galenus ſect. iam citata aphoriſ.

καρδιωγμός. Ardor ſtomachi. Aeſtus uentriculi.

Comm.

Commentarios 65. quando flaua bilis in uentriculi tunicis ebullit & efferuescit. Quare malum quod καῦμα *uocant, ad uentriculum pertinet,* ἔγκαυσις *autem ad eiusdem osculum. Hic certe clarum est, malum prædictũ nõ esse* ὀξυρεγμίαν, *id quod pueri etiam deprehendere possunt, ita ut non sit necesse nos in manifesti erroris confutatione longiores esse. Cæterum quum acidum ructantes sint natura pituitosi, & pleuritis biliosos maxime inuadat, ideo rarò admodum acida ructantes pleuritide corripiuntur, quemadmodum copiosius in Commentarijs suis Galenus ostendit. In quibus ubi interpres transtulit, cum flauis ac ruffis: Græce est* ὠχροῖσι καὶ ξανθοῖς, *pallidis ac flauis. Quem quidem interpretis errorem, iam sæpe indicauimus.* Interpretis error.

APHORISMVS XXXIIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται. ὁκόσοισι δὲ φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγίνωνται, πάλιν αὖθις γίνονται δασέες.

Qui capillorum defluuio laborant, ijs uarices magnæ non fiunt: quibus uero capillorum defluuio laborantibus uarices superuenerint, ijs capilli denuò nascuntur.

E*T hæc sententia* Hippocratis *est, quæ candide interpretanda erit. quod nimirum abusus sit uoce* φαλάκρωσις, *quæ Græcis caluitium proprie significat, pro* μαδαρώσεως, *ut* Galenus *in Commentarijs quoq; monuit. Etsi autem* μαδάρωσις *proprie defluuium pilorũ in palpebris denotat, tamen interdũ, ut hoc loco, etiã capillorum defluuiũ significat. Hinc* μαδαρὸς *Græcis,* Phauorino *autore, est* ἀραιόθριξ, *&* ψεδνός, *hoc est raris capillis præditus. Quocirca* φαλακροί *uocẽ hic nõ, qui calui sunt, ut cæteri interpretes fecerũt, sed qui capillorũ defluuio laborant, cõuertimus, ut* Hippocratẽ, *aut aliũ qui huius aphorismi autor fuit, à mendacio uindicaremus. Quod uero hæc uox improprie hic usurpetur,* Philoth. *quoq; ijs testatur uerbis:* φαλακροὺς λέγει νῦν, οὐ τοὺς κυρίως, ἀλλὰ τοὺς διὰ πάθος ἔκπτωσιν τριχῶν ὑποστάντας, οἷον τοὺς διὰ ἀλωπεκίαν, ἢ ὀφίασιν. *nunc caluos appellat, nõ eos qui proprie ita nominãtur, sed qui ob malũ aliquod*

φαλάκρωσις. μαδάρωσις. μαδαρός. φαλακροί. Calui.

capillorum defluuium patiuntur, ueluti propter alopeciam, aut ophiasin. Qui igitur capillorum defluuio laborant, ijs magnæ uarices nō fiunt: quòd tum uitiosi humores ad caput, et non ad crura ferantur. Si uero ijs qui capillorum defluuio laborant, uarices successerint, ijs capilli denuò nascuntur. Nam uitiosi humores qui antea radices capillorum corruperant, nunc ad crura transferuntur. Quemadmodū enim stirpes alienis naturæ ipsarū humorib. occurrentes pereunt: sic etiam capilli, ex humiditatis qua nutriuntur prauitate corrumpuntur, ut copiosius lib. 1. de compo. medi. localium cap. 1. Galenus docet. In Commentarijs Galeni ubi interpres conuertit, quasi neq; illa quæ sint manifesta noscentibus: Græce est, ὡς μηδὲ τὰ φανερὰ γινώσκουσι, quasi non sint manifesta etiam ijs qui iudicio ualent.

Capillorum defluuij causa.

APHORISMVS XXXV.

Τοῖσιν ὑδερωπικοῖσι βὴξ ἐπιγιγνομένη, κακόν.

Aqua inter cutem laborātibus, si tussis superueniat malum est.

TVßim quæ ratione aquæ inter cutem accidit, Hippocrates malam, imò letalem esse innuit, idq; meritò sanè. Quippe aquosum humorem ita adauctum significat, ut iam asperam arteriā occupet, atq; adeò suffocationis periculum immineat. Non autem temere à nobis dictum est, ratione aquæ inter cutem. Nam si alia de causa, uerbi gratia, propter destillationem à capite, aut fumum, aut puluerem, hydropicis accidat tußis, letalis non est. Id quod per hāc uocem ἐπιγινομένη Hippocrates significare uoluit, ut in Commentarijs suis Galenus copiosius explicauit.

Tußis hydropicorum cur mala.

APHORISMVS XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Difficultatem urinæ uenæ sectio soluit: incidere autem oportet interiores.

NOn omnē difficultatē urinæ uenæ sectio soluit, sed eam tantū quæ ob inflammationem aut plenitudinem fit. Neq; etiam hanc cuiusq; uenæ sectio tollit, sed eius duntaxat quæ in crurib. est, & quidē interior, poplitis nimirū uena, aut malleolorū, quod Galenus etiam

nus etiam in Comment. docet. Ibidem tamen interpres σφυρὸν, *non recte talum cõuertit. De quo errore alibi diximus plura. Interior enim uena magis è directo est. Hanc quoq; rationem Philotheus aßignat dicens,* ἔσω δὲ φλέβα τὴν οὖσαν κατ᾽ εὐθυωρίαν, *interiorem uenam quæ secundũ rectum est. Hæ siquidem uenæ partium quæ infrà iecur sunt, uteri potißimũ & uesicæ, malis conferunt. Quod ca. 18. libri de Curãdi ra. per sang. mißionem palàm attestatur Galenus, in eum scribens modum: Porrò quemadmodũ omnes superiores thoracis partes in cubito secta uena iuuãtur, sic quæ ijs inferiores sunt, illis quæ per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autẽ ijs inferiores, coxendix, uterus, uesica. Repetetur hæc sententia in sectione 7. aph. 49.*

APHORISMVS XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν.

Ab angina correpto, si tumor in ceruice fit, bonum est.

ANginæ exemplo monstrat, bonũ esse ut à partib. nobiliorib. ad ignobiliores mala corporis transferantur. Loquitur autẽ de uehementiore angina, ideoq; usus est participio, ἐχομένῳ. *Dictum enim iam sæpe est, Hippocratem uti hac uoce, quum mali uehementiam significare uult. Si itaq; in angina tumor extrà in ceruice apparuerit, bonum est: humores enim noxij ab internis ad externa transferũtur. Hinc est quod lib. 3. Prognost. aph. 18. ita scriptum reliquerit: Angina periculosißima est, celeriterq; enecat, si neque in faucibus, neq; in ceruice quicquã apparet. Et paulo pòst: Tutius est & tumorem & ruborem in externas maxime partes conuerti.*

Bonũ est mala ad exteriora corporis conuerti.

ἐχομένῳ.

aph. 22.

APHORISMVS XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

Quibus cancri occulti fiunt, eos nõ curare præstat. Qui enim curantur, celerius pereunt: qui uero non curantur, longiore tempore durant.

Occulti cancri qui.

CAncros occultos nõ esse curandos, hoc loco hortatur Hippocrates, eiusq; rei causam adiungit, quam in Comment. subinde Galenus fusius explicat, ut non sit opus à me repeti. Occultos autem cancros haud dubie uocat, qui in profundo corporis sunt, nec in superficie apparent. Hi sanè neq; medicamentis, neq; sectione, neque ustione curandi, quod ita magis irritentur, & ulcera ad cicatricem perduci non poßint, aliaq; multa symptomata periculosa sequãtur. Placandi igitur potius ac mitigandi, quemadmodum Galenus in Cõmentarijs, Paulus lib. 3. ca. 77. & nos lib. 5. de Sanandis malis corpo. ca. 15. docuimus, medicamentis dolorem mitigantibus, saniemq; eluentibus. Quod si uero occultos cancros sanare conabimur, efficiemus haud dubiè, ut ijs laborantes citius pereant, quum non curati longiore tempore perdurare possent, ut abunde in Commẽtarijs suis Galenus docet, ad quos nunc, ut aliàs semper, lectorem ablegamus, quandoquidẽ studio quæ ab illo sufficienter sunt exposita prætereamus. Accedit quod curatio cancri sit à Paulo & Aëtio copiose perscripta, ut nõ sit opus nostram enarrationem hic esse longiorem.

APHORISMVS XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulsio fit uel ab expletione, uel inanitione. Eodem uero modo & singultus.

Conuulsionis duæ causæ.

DVas esse causas conuulsionis, eius quidem quæ primogeniũ est malum, hoc in aphorismo docet Hippocrates, nempe expletionem & uacuationẽ. Non autẽ temere à nobis dictũ est, conuulsionis quæ primogeniũ est malum. Præter hanc enim est conuulsio quæ per consensum partis alicuius accidit, ubi nimirũ aliquid à parte primo male affecta ad cerebrum ipsum trãsfertur. Hoc enim quũ à se cerebrum depellere conatur, conuulsorio motu concutitur. Recẽtiores barbaram sectantes medicinam, Spasmum non proportionatũ ad materiam uocant. Cuius appellationis causam lib. 1. de Sanandis corp. malis cap. 30. recensuimus. Conuulsionem autem fieri ab expletione & inanitione, Galen. chordarũ exemplo in Cõment. ostendit.

Cõuulsio per consensum.

Spasmus nõ proportionatus ad materiam.

Quod etiam facit lib. 2. de Male affe. locis ca. 2. ubi in hũc modũ scribit: Neruorum dolores utrinq; uehementer distendere possunt, quia ad utraq; extrema tenduntur, tum id à quo incipiunt, tum illud in quod finiuntur. Non secus quàm chordæ in cithara, quæ sæpenumero ubi nimis intenduntur, disrumpi solent. Quapropter citharistæ, quum instrumenta sua post usum reponere uoluerint, chordas relaxant. Nam planè constat eas, à contrarijs tum causis tum affectibus intendi, siue humidus fuerit ambiens aer, ut rigare ipsas & implere poßit, siue uehementer aridus. Ab utraq; enim ambientis temperie, ad ultimam tensionem perueniunt. Proinde rectè dixit Hippoc. neruorum conuulsiones & à plenitudine, & ab inanitione euenire, utpote per quas nerui immodicè scilicet tenduntur. Hæc ille. Fusius uero eadem deinde tractat lib. 3. ca. 5. et lib. 6. ca. 5. atq; utrobiq; hãc Hippocratis sententiã citat. Plura etiam ad institutum facientia habet Galenus lib. 2. de Sympt. causis ca. 2. ut non sit necesse plurib. nos hic uti uerbis ad explicandam hanc aphorismi præsentis partem. Cæterum quemadmodum conuulsio duas præcipuas habet causas, impletionem & uacuationem, sic etiam singultus. Quippe fit singultus etiam ab alijs causis, nempe ubi uentriculus, ut autor est Galen. lib. 3. de male affe. lo. ca. 8. corruptis cibis mordicus infestatur, aut acribus humorib. exagitatur. Quod clarius significauit lib. 5. de Comp. medi. localium ca. 3. in hunc modũ scribens: Hippoc. quidẽ dixit cõuulsionem fieri & ab expletione & inanitione, adiectũq; est aphorismo propemodum in omnibus exemplaribus, ita & singultus. Ego uero in conuulsione tertiam præter uacuationem & expletionem causam, nondum reperi. Singultum uero uideo etiam citra hæc fieri, nonnunquam ubi acres humores, aut medicamentosæ sanies stomachum mordicant, quos si euomuerint, statim singultire desinunt. Multi quoque medicamentum Diatrionpipereon deglutientes, si confestim uinum superbibant, omnino singultiunt, quorum unus & ego sum. Præterea cibo etiam in mordacem qualitatem corrupto quidam singultiunt. Quidam etiam quibus os uentriculi refrigeratum est, singultiunt. Maxime uero pueris aßidue ut singultiant accidit, tum ex cibi in uentriculo corruptione, tum refrigeratione partis. Hæc Galenus.

Singultus causæ.

ANNO-

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Græcus Galeni codex emendatus.

Sicuti etiam est motus eorum, &c.) Græcè nō recte legitur, ὅπως καὶ τῷ κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐστὶ κίνησις. Habent uero aliqui codices ὥσπερ, etiam minus recte. Legendum enim εἴπερ, ut sit sensus: quandoquidem etiam ipsis, scilicet musculis, motus sit secundum naturā. Colliguntur.) Græce est συνάγεται, contrahuntur.

Singultus nō est conuulsio stomachi.

Singultus concedatur conuulsio stomachi nominari.) Neq; enim est absoluta conuulsio, eodem Galeno lib. 2. de Sympt. causis ca. 2. teste. hæc enim solis musculis accidit atqui neque uentriculus ipse, neq; ipsius ostiolū musculus esse censebitur.

Stomachus.

Stomachum, qui proprie sic appellatur.) Stomachus autem proprie ueteribus, ut testis est Galenus lib. 4. de Vsu par. corp. huma. ca. 1. omnis uentris caui uel ceruicem instar isthmi angustam præpositam significabat. Post Aristotelis uero seculum, ut idem Galenus lib. 5. de Male affe. locis cap. 4. scribit, ad οἰσοφάγον, hoc est gulam tantum translata uox est.

APHORISMVS XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνος γίνεται, ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus dolor circa hypochondrium fit citra inflammationem, ijs febris succedens dolorē soluit.

Phlegmone.

Docet in hoc aphor. Hippoc. qui dolores hypochondriorū à febre succedente sanari poßint, nēpe qui neq; à morsu, neq; à phlegmone sunt excitati. Accipitur autē uox Phlegmone hoc in loco cōmuniter pro omnib. calidis & dolorificis cū feruore tumoribus. Qua quidē in significatione ab Hippocrate paßim usurpatur. Idem igitur illi quod φλόγωσις denotat, adeoq; in se erisypelata etiā, herpetas & carbunculos complectitur.

Quot dolores hypochōdriorum à febre sanātur.

Tria igitur genera dolorum hypochondriorum à febre succedente sanantur, nempe qui propter obstructionem, uel spiritum flatulentum, uel inæqualem intemperiem frigidam fiunt. Quippe febris crassos humores obstructionem efficientes dissoluens et extenuans, flatusq; discutiens, atq; intemperiē frigidam corrigens, & ad æqualitatem perducens, dolores sanat.

APHO-

APHORISMVS XLI.

Οκόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ ἀποσημαίνει, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus ſuppuratio aliqua in corpore abdita non innoteſcit, ijs propter craſſitudinem uel puris, uel loci deliteſcit.

Dvabus de cauſis pus in aliqua corporis parte natum occultari poſſe, hoc in aphoriſmo Hippocrates *docet, nempe de cauſis propter puris uel loci male affecti craſsitudinem. Si enim pus craſſum fuerit in profundo manens, nunquam ad circunferentiam mouetur & tumorem excitat, qui nos puris illic latentis commonefacere queat. Sic quoq; cutis ipſa ſub qua pus coaceruatur, ſi craſſior et denſior fuerit, ut eſt ea quæ in calcaneo exiſtit, in tumorem attolli non poteſt, ideoq; nos latet. Quare* Philotheus *non inepte* ἀποσημαίνει *interpretatur* ἀποκορυφοῦται, *id eſt eminentiam quandam præ ſe fert. Vtcunq; autem oculorum adiumento puris generationem deprehendere nobis non liceat, ſunt tamen duo alia ſigna quibus idipſum cognoſcere certò licebit, nempe dolor & febris. Hinc ſuprà dixit: Dum pus generatur, dolores ac febres accidunt magis, quàm iam confecto.*

Pus duab. occultatur.

ἀποσημαίνει.

2. Apho. 47.

APHORISMVS XLII.

Εν τοῖσιν ἰκτεροῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γίνεσθαι, πονηρόν.

Morbo regio correptis iecur durum effici, malum eſt.

Dvriciem iecoris in morbo regio accidentem, hoc loco Hippocrates *malum eſſe inquit. Significat enim hæc ipſa uel inflammationem, uel durum tumorem in iecore eſſe: quorũ utrunque malum & letale eſt. Morbum aũt regium à iecoris inflammatione ortum, eſſe malum, ſectione. 4. apho. 62. & 64. copioſe demonſtrauimus, ut non ſit opus explicatione fuſiore.*

Duricies iecoris in morbo regio.

APHORISMVS XLIII.

Οκόσοισι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται,

τουτέοισιν ἐπιγιγνομένης μακρῆς δυσεντερίης, ἢ ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum corripiuntur, ijs longa difficultate inteſtinorum facta, aut aqua intercutem, aut inteſtinorum leuitas ſuccedit, & moriuntur.

Lienoſi. *VT plenius hic Hippocratis ſermo intelligatur, animaduertendum Lienoſos ab eo dici, quibus longo tempore lien obduratus fuit. Quod in Commentarijs Galenus teſtatur dicens,* σπληνώδεις εἰσὶ ὅσοι σπλῆνα χρονίως ἐσκληρωμένον ἔχουσι. *Et Philotheus,* σπληνώδεις εἰσὶν οἱ ἔχοντες τὸν ὄγκον ἐκ μελαγχολικοῦ χυμοῦ περὶ τὸν σπλῆνα. *Lienoſi ſunt, qui in liene habẽt tumorẽ ex melãcholico humore natũ. Hi itaq; ſi capiũtur à difficultate inteſtinorũ breui, à morbo liberantur, quod per eam uacuentur craſſi & melancholici lienem obſidentes humores. Sin longa difficultate inteſtinorũ corripiuntur, ex multa uacuatione iecur debilitatur, & refrigeratur, fitq; hydrops. Aut uentriculus & inteſtina ab immodica uacuatione læduntur, & fit leuitas inteſtinorum, & moriuntur, ut copioſius in Commentarijs Galenus oſtendit.*

APHORISMVS XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus à ſtillicidio urinæ ileos ſuperuenit, intra ſeptimum diem moriuntur, niſi febre ſuccedente urina ſatis effluat.

IS aphoriſmus uehementer eſt obſcurus, adeo ut Galenus etiam faſſus ſit ſe non ſatis intelligere ea quæ in illo Hippocrates tradiderit, ut patebit legẽtibus eius Cõmentarios, in quibus ueterũ in hanc ſentẽtiam expoſitiones prolixe conuellit. Nobis ſanè uidetur particula ἐκ, *hoc loco idẽ quod* μετὰ, *id eſt poſt ſignificare. In qua etiã ſignificatione ſupra hãc ſæpe uſurpauit, ut in ſect. 4. aph. 41 Sudor multus à ſomno factus. ut ſit ſenſus: Quibus poſt urinæ ſtillicidium*

licidiũ, quod ex crudis et frigidis humorib. natũ eſt, ileos ſuccedit, (nã id diſerte innuit per uerbum ἐπιγίνεται) ij intra ſeptimum diẽ propter immenſos, quos ileos excitat dolores, & quod urina retinetur pereunt, nequeũt enim duobus maximis malis obſiſtere: quare deuicta uiolẽtia iſtorũ malorũ uirtute, moriũtur. Si uero ileos non ſuccedit ſtillicidio urinæ, ſed febris, tum ſi ſatis urina effluxerit, non moriuntur, ſed à malo liberantur. Febris enim ſua caliditate humores craſſos concoquit et extenuat, ut ſubinde cõmodius per urinæ meatus uacuari poſſint. Hæc quidem commoda & ueritati cõſona eſſet interpretatio. Sin aliã effinxerimus, hãc nimirũ ut durãte ſimul ileo, ſuccedẽs febris malũ ſoluat, manifeſte falſum aſſeremus. Nam quũ febris tunc nõ fieret niſi propter inflãmationem ileũ excitantẽ, quãto certe febris tũ maior et grauior eſſet, tãto quoq; magis augeretur inflãmatio, cuius febris ſymptoma eſt. Ad crudorũ aũt & frigidorũ humorũ extenuationẽ ac diſſolutionem, febris ſatis uehemẽs requiritur. Febris aũt uehemens nõ niſi magnã ac uehementẽ inflammationẽ, quæ haud dubie ægrũ interimet, ſequetur. Nõ poterit igitur febris ſuccedẽs, utcũq; urina ſatis fluat, ægrũ ab interitu uindicare. Liberabit quidẽ à ſtillicidio, ut nihilominus ab ileo quẽ inflãmatio, quod febris ſatis indicat, excitauit, æger morietur. Quare noſtrã præſtat ſequi expoſitionem.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Vomitus ſtercoris aduenit, etc.) De qua re aliqua anno tabimus infra in ſect. 7. aph. 10. Interclusa uia.) Græce ἀποκεκλεισμένης τῆς κάτω διεξόδου, interclusa inferiori uia. Stercoris ſicci.) Græce eſt κόπρου σκληρᾶς, ſtercoris duri, nullo certe ſenſus diſcrimine. Eſt enim aridũ ſtercus etiã durũ. Atq; tenaciũ.) Græce ἢ γλισχρῶν aut tenaciũ. Quod uidetur omnibus.) Adijciendũ, propemodũ. Græce enim eſt, ἐκεῖνό γε τὸ σχεδὸν ἅπασι δόξαν. Ex cõpreſſione in inteſtinis.) Addendũ, nõnullis. Græce enim legitur, ἔν τισὶ τῶν ἐντέρων. Vſq; adilia.) Græce μέχρι τῶν ὑποχονδρίων, uſq; ad hypochõdria. De quo errore interpretis iã crebro diximus. Neq; enim neq; ſi legitimus.) Abundat alterum neq;, quũ Græce legatur οὔτε γὰρ εἰ γνήσιός ἐστιν ἀφορισμὸς εἰπεῖν ἔχω, neque enim an legitimus ſit aphoriſmus dicere poſſum. Interpretis erratum.

APHORISMVS XLV.

Ελκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

Quæcunq; ulcera annua sunt, aut longiore tẽpore durãt, in ijs os abscedere, & cicatrices cauas fieri est necesse.

Diuturnorũ ulcerum cauæ cicatrices.

Causam hoc in aphorismo exponit Hippocrates, cur ulcerũ quæ annũ integrum, aut longius tempus durauerunt, cicatrices cauæ fiant. Nam quũ hæc ipsa sint maligna, necesse est ut nõ tantum caro ipsa, uerumetiam os quod carni subiectum est corrũpatur, & abscedat. Eo uero abscedẽte, quum non poßit regigni aliud, ut dictum est suprà in apho. 19. huius sectionis, necesse est ut cicatrix, propter os deperditũ, caua fiat. Atq; hæc quidẽ breuis et plana est huius sententiæ explicatio, quã Galenus in suis Commẽt. copiosius tractat. In quibus nihil est quod moneamus, nisi quod interpres non satis significãter dixerit, paßio implicita, quũ Græcè sit ἐπιπεπλεγμένον πάθος, malũ cõplicatum, compositum ue. Multa autẽ ad huius loci intelligentiã conducentia reperiẽt studiosi li. 3. The. meth. ca. 9. et 10. Dein ubi interpres habet, uocatur autẽ & anthrax, Græcè est, καλεῖται δέ τι καὶ ἄνθραξ, uocatur autem aliquod etiam anthrax. In fine pro craßitudinem, significantius conuertes amplitudinem.

APHORISMVS XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος, ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt ante pubertatem, intereunt.

Gibbi.

Qui sint proprie gibbi, eorũdemq; causas, Galenus in Com. et in expositionibus suis in librũ Hippocratis de Articulis copiose docet. Et nos nonnulla suprà de ijs diximus in enarratione aphorismi 40. sectionis secũdæ. Abunde quoq; hãc Hippocratis sententiã Galenus explicauit, ut non sit necesse nostra cõmentatione. Sen-

ne. Sensum igitur tantū illius disertè exponemus, adiecta eiusdē ratione. Vult certe Hippocrates, q, hi qui ante pubertatē ex asthmate, aut tußi, gibbi fiūt, cito moriantur. Quippe thorax in ijs male affectus nō potest cū corde et pulmone augeri. Quū igitur pulmo unà cū corde in gibbis istis augeatur, locus uero continēs minor efficiatur, necesse est breui tēpore tantā fieri spiritus difficultatē, ut homo intereat, quēadmodū fusißime Galenus in Com. docet. Quo circa hæc uerba πρὸ τῆς ἥβης, id est ante pubertatem, ad præcedentia sunt referenda, et cōma post ἥβης subijciendū, quod interpretes non uidētur animaduertisse. Sic autē esse legendū, uerba Galeni in Cō. euidenter testantur dicentis, ἀλλὰ νῦν γε τοὺς πρὸ τῆς ἥβης ὑβωθέντας ἐπ' ἄσθματι καὶ βηχὶ, διαφθείρεσθαι φησὶ ταχέως. Sed nūc quidē eos qui ante pubertatem ex asthmate aut tußi gibbi facti sunt, cito mori ait.

Cur gibbi ante pubertatē ex asthmate facti, cito moriātur.

πρὸ τῆς ἥβης. Interpretū lapsus.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Conuexos.) Græcè est κυρτός. Regibbū.) Græcè λορδὸν, recuruum, repandū ue. Sed hæc quidē.) Nēpe gibbū & recuruū, illa uero, κυρτὸν & cauū. Recurua fit.) λορδοῦται. Neq; enim uult.) Græcè, οὐ γὰρ ἐθέλει, neq; enim potest. Vnà cū alijs.) Græcè est, ἐφεξῆς, deinceps. Difficilē.) Græcè, δυσπνούστερος, difficilius spirantes. Aliquando suppurari, etc.) Græcè est, ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐκπυῆσαι, ποτὲ δὲ καὶ διαφθείρει τὸν ἄνθρωπον, necesse est eis suppurari, aliquando uero etiam interficere hominē. Quæ uero unà cū tußi.) Græcè est, ὅσα δ' ὡς ἔφην, ἅμα βηχί. quæ uero, ut dixi, unà cum tußi. Cū difficili anhelitu.) Græcè, μετὰ δυσπνοίας, cū difficili spiratione. Ad uitā opportuno.) Græcè est, ἐν ἐπικαίρῳ χωρίῳ τοῦ θώρακος, in loco thoracis opportuno. Anhelitus difficultatē.) Græcè, δύσπνοιαν, difficilem spirationem.

λορδός.

APHORISMVS XLVII.

ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακίη ξυμφέρει, τούτους τοῦ ἦρος προσήκει φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν χρή.

Quibus sanguinis mißio, aut medicamētum purgās confert, his uerno tēpore sanguinē detrahere, aut medicamēta purgātia adhibere oportet.

Vere uacuantib. præsidijs utendum.

VEre esse uenam secandam, purgans ue medicamentum exhibendum ijs qui adhuc sani sunt, ægri autem nisi uacuentur futuri sunt, Hippocrates hoc in loco docet. Vernum enim tempus, quum sit temperatum, ut sectione tertia demonstrauimus, ad corporis per sanguinis mißionem aut purgationem aptißimum existit. Id quod Philotheus ijs uerbis innuere etiam uoluit. ἐπειδὴ, inquit, τότε οὔτε θερμασία ἐστὶν, ἡ διάλυσιν τῶν σωμάτων ἐργαζομένη, οὔτε ψῦξις τὴν πῆξιν ἐπιφέρουσα τῶν χυμῶν, οὐκ ἀνομαλία ταράττουσα τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ μᾶλλον εὐκρασία. quoniam tum non est calor qui corporum efficiat dissolutionem, neq; frigus humorum concretionem afferens, non inæqualitas uires perturbans, sed potius medium temperamẽtum.

Philothei locus restitutus.

Legitur autem perperam in omnibus ferè Philothei exemplarib. δῆξιν pro πῆξιν, non sine magno errore. neq; enim frigus mordacitatem humorum, sed concretionem potius efficit, atq; adeò fixos & ad uacuationem ineptos reddit humores, ut uidere licet apud Galenum lib. 1. de Simpl. medi. facul. ca. 17.

Musæ lapsus.

Falsam lectionem secutus est quoq; Brasauolus in suis Commentarijs, de quo sanè miror, quandoquidem à frigore humores mordaces fieri planè rationi aduersetur. Quod autẽ uerna sanguinis detractio multos à morbis præseruet, uarijs exemplis Galenus in Com. suis ostendit.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Plenitudinis paßionibus.) Græcè est, ἐν πληθωρικοῖς νοσήμασι, si plenitudinis morbis. Nos plurimos ita seruauimus.) Quod multis etiam ostẽdit ca. 7. li. de Curãdi ra. per sang. mißionẽ. Et in libello cui titulus est, Quos purgare oporteat. Ex acritudine eorũ quæ excernũtur, etc.) Sic aloe quoq; aperit ora uenarũ: id autẽ minime facit per se et primo, sed ex accidẽte, quia nimirũ expurgat per inferiora bilẽ, quæ sua acrimonia subinde hæmorrhoidas aperit.

Aloe ex accidente ora uenarum aperit.

Circa finẽ ueris.) Quia ut anteuertamus ne febres æstiuo tẽpore accidãt, circa finẽ ueris purgare oportet. Quæ ex craßis humorib. generãtur, circa ueris initia.) Eius rei rationẽ reddit Galenus sectione prima, Cõ. 15. apho. ad quem quidem locum lectorẽ ablegamus.

APHORISMVS XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Lieno

Lienosis difficultas intestinorum succedens, bono est.

Satis superq́; hæc Hippocratis sententia suprà est explicata, ideoq́; uberiore enarratione non eget. Fuit autem ordine 43.

APHORISMVS XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσταται.

Podagrici morbi, intra quadraginta dies sedata inflammatione finiunt.

QVis sit perfectæ solutionis podagricarum inflammationum terminus, hoc in aphorismo docet Hippocrates, eas intra quadragesimum diem finiri dicens: id quod uerū est, quemadmodū in Com. etiam monet Galenus, si medicus omnia recte fecerit, et æger illi obedierit. His itaq; duob. accedentibus, simpliciter uera sententia Hippocrat. erit. Nullo enim prædictorū aberrante, fieri nō potest quin intra quadragesimū diē finiatur podagrica inflāmatio, ut copiose in Cō. suis Galenus monstrat. Quare minime opus erat Musā hoc loco producere nescio quas inutiles distinctiones. Neq; enim Hippocrat. negat ante quadragesimū diē interdū finiri posse podagricā inflāmationē, quū dicat eandē intra quadragesimū diē cessare. Quod autē hodie sæpe terminū ab Hippocrate præscriptum excedat inflammatio podagrica, partim ægrotantis, partim etiā imperitorū medicorū culpa accidit. Proinde perperā etiā, Calui conuersionem, paßim monstrosißimā existētem, secutus Musa, Hippocratis uerba ex libro eiusdem περὶ κρίσιος *citat, quum in ijs non habeatur dictio plerunq;. ita enim Hippocrates illic scribit,* ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις ἀποφλεγμήναντα καθίσταται. *Quicunq; morbi podagrici fiūt, hi intra quadraginta dies sedata inflammatione finiuntur. Quam quidem sententiam eo libentius citaui, quod magnam lucem aphorismo quem nunc enarramus afferat. Diserte enim ostendit, Hippocratem hic tantum loqui de termino inflammationis, quum dicat* ἀφλεγμήναντα καθίσταται. *Quanquam omnia exemplaria, etiam ea quæ ex Frobeniana prodierūt officina, falso legant* ἀφλέγμαντα. *Hinc erroris*

Terminus solutionis podagricarum inflammationum. Musa notatur.

Calui conuersio monstrosißima.

Hippocratis locus emendatus.

quoq;

quoq; sui occasionem sumpsit Caluus, qui conuertit, pituita sistun tur. Cæterum sententiam hãc Hippocratis confirmant ea quæ li. » 4. cap. ultimo de podagra scribit Celsus inquiens: Vbi dolor & in » flammatio se remiserunt, quod intra dies quadraginta fit, nisi uiti- » um hominis accessit, &c. Hæc quidem nos dixisse in præsentia sa tis sit, quum Galenus hanc sententiam sufficientibus & copiosis il lustrauerit Commentarijs, ut non sit opus nostros accedere.

APHORISMVS L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τουτέοισιν ἀναγκη πυρετὸν, καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus cerebrum uulneratur ijs febrem & bilis uomitum superuenire necesse est.

HAec Hippocratis sententia ad eã artis partem spectat quæ futura prædicit. Quippe præciso aut uulnerato cerebro, se qui febrem & bilis uomitũ necesse est, idq; propter rationes quas Galenus in Commentarijs abunde exposuit. Siue autem διακοπὴν (margin: διακοπή.) præcisionem, siue uulneratione uertas, nihil refert. Galenus enim τρῶσιν, Philotheus uero διὰ βάθος τομὴν, hoc est sectionem ad pro funda penetrantem interpretatur. In libro quidem primo de Morbis Hippocrates pro eo quod hic dixit διακοπῇ, usus est uerbo, τρωθῇ, inquiens, ἢν ὁ ἐγκέφαλος τρωθῇ, πυρετόν τε ἐπιγίνεσθαι ἀνάγκη, καὶ χολῆς ἔμετον. Si cerebrum uulneretur, febrem & bilis uomitum succedere necesse est. Febrem, διὰ τὸ φλεγμαίνειν, ut ait Philotheus, ἐγκέφαλον αὐτὸν κύριον ὄντα μόριον, propterea quod cerebrum pars princeps existens inflammatione afficiatur. Vomitus bilis, propter consensum uentriculi cum cerebro. Quem sanè Celsus etiam libro 5. capite 26. & Paulus lib. 6. cap. 88. inter uulnerati cerebri signa recensent.

APHORISMVS LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Quibus

Quibus bene ualentibus dolores capitis repente accidunt, statimque obmutescunt, & stertũt, intra septem dies pereunt, nisi febris apprehendat.

ET hæc Hippocratis sententia ad prædictionis partem spectat. correptos enim ab apoplexia mori intra septimũ diem, nisi febris eos corripiat, docet, inquiens: Quibus sanis & adhuc illæsas actiones omnes habẽtibus, subitò dolores capitis accidũt, statimque muti fiunt, actionibusque uoluntarijs destituuntur, & stertunt, intra septimũ diem pereunt, nisi febris satis ualida, spiritus flatuosos, & humores pituitosos dissoluẽs & extenuans, succedat. Hinc ut idipsum innueret Hippocrates, in lib. 2. de Morbis, ubi præsentẽ sententiã repetit, hanc febrem ignẽ, caloris uehementiã significare uolens, nominauit. Verba eius ita habent, ἐξαπίνης ὀδύνη λαμβάνῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ παραχρῆμα ἄφωνος γίνεται, καὶ ἀκρατὴς ἑωυτοῦ, οὗτος ἀποθνήσκει ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ μιν πῦρ ἐπιλάβῃ. *Si dolor repẽte caput inuadit, & cõfestim mutus fit, et imbecillior seipso, is intra septẽ dies moritur, nisi ipsum ignis ualidaue febris corripiat. Quũ uero abũde satis hic aphorismus à Galeno sit enarratus, non est cur in eo explicãdo nos longiores esse deceat. Hoc tamen adijcere in præsentiarũ placuit, quòd locus primus qui citatur in Commẽtarijs, est in sect. 2. aph. 42. Alter in lib. 3. de Male. affec. locis cap. 10.*

APHORISMVS LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνεται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Considerare oportet oculorũ per somnũ suspectiones. Si quid enim cãdidę partis cõmissis palpebris apparet, neque ex alui profluuio, neque ex purgãtis medicamenti potione istud contingat, prauũ est signum, & admodum exitiale.

EST & hic aphorismus ex numero eorũ qui ad prædicendi artem pertinẽt: quippe docet quomodo ex cãdida oculorũ par-

te per somnos palpebris cõmißis apparẽte, malum & exitiũ interdum ægrotãtis prædici poßit. Nam significat hoc symptoma imbecillitatem palpebras mouentis facultatis, modo nõ præcesserit alui fluor, aut purgantis medicamenti potio, aut uehemens tristitia, aut uigilia, aut alimenti indigentia, aut sanguinis eruptio copiosa, aut simpliciter quæuis alia immodica uacuatio, quemadmodũ in Cõm. Gal. fusius docet, et lib. 1. Prognost. 14. ubi ad uerbũ hæc sentẽtia repetitur. Est itaq; candidi oculorũ palpebris cõmißis in somno apparitio signũ exitiale, quoties non fit à causa aliqua externa. extremam enim tum facultatis cerebri motricis imbecillitatẽ portendit.

Candidum oculorũ commißis palpebris apparens, quando exitium præ se fert.

APHORISMVS LIII.

Αἱ παραφροσύναι αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι. αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliria quæ cum risu accidunt, tutiora sunt: quę uero serió, periculosiora.

AD præsagiendum & hæc Hippocratis sententia conducit, ut scilicet sciamus quæ deliria sint secura, et contrà quæ periculosa. Quippe quæ cum risu fiunt, securiora & minus periculosa sunt, quòd nimirum à sanguine parum adusto, aut sola caliditate sine uitioso, Gal. in Cõmentarijs teste, humore procreentur. Quæ uero serio quodam fiunt, periculosiora sunt, quòd scilicet ex atra bile, quæ ex flaua bile superassata procreata est, nata sint. Quid multa? Deliria cum risu orta, quod ab humore aut qualitate minus praua cõcitentur, minus sunt periculosa: quæ uero serio, id enim est μετὰ σπουδῆς, fiũt, periculosiora, quòd à prauo humore genita sint.

Deliria securiora.

Periculosiora.

μετὰ σπουδῆς.

ANNOTAT. IN GAL. COMMENT.

Ex ebrietate.) Græcè, ἐπὶ οἴνου πόσεσιν, ex uini multa potatione. Ex sanguinis fece.) Græcè, αἵματος ἰλύος καὶ τρυγὸς, ex limo & fece. In alijs locis de atra bile.) Suprà potißimũ sect. 3. Cõment. 22. Nondum atrã bilem.) Vt dictũ est sect. 4. aphoris. 21.

APHORISMVS LIIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακόν.

In acutis morbis qui cũ febre affligunt, luctuo-

ſæ ſpirationes malum ſignificant.

LVctuoſas ſpirationes in acutis morbis qui cum febribus affligunt, eſſe malas, hoc aph. docet Hippocrates. Sũt autẽ luctuoſæ ſpiratiões, quæ in medio ſui interrũpuntur, atq; adeò luctui ſimiles exiſtũt. In lib. 2. Epid. ſect. 3. et lib. 6. Epide. par. 2. aphor. 5. id genus ſpiratiõis διπλῆ εἴσω ἐπανάκλησιν, καὶ ἐπίπνευσιν, id eſt ingeminatã intrò reuocationẽ, & iteratã ſpirationẽ. lib. 2. Vict. acu. morb. aph. 47. πνεῦμα προσπταῖον & ſect. 4. aph. 68. πνεῦμα προσκόπτον, id eſt ſpirationẽ ſubſiſtentem appellat. Ea uero ſi in acutis morbis cũ febre affligẽtib. accidit, malũ portẽdit. Quippe muſculorũ et neruorũ præ ſe fert duriciẽ, uel uiriũ imbecillitatẽ, uel dolorificũ aliquẽ uel cõuulſoriũ affectũ, quemadmodũ in Cõm. ſuis fuſius docet Gal. Hinc eſt quòd ſuprà dixerit: In febrib. ſpiratio ſubſiſtẽs, malo eſt: cõuulſionẽ enim ſignificat. In cuius ſentẽtiæ enarratiõe multa ad inſtitutũ faciẽtia diximus. In cõmẽt. Gal. ubi interpres cõuertit, pectoris ſimilẽ conuulſioni diſpoſitionẽ, Græcè eſt σπασμώδη τινὰ τῶν μυῶν τοῦ θώρακος διάθεσιν, conuulſoriũ aliquẽ muſculorũ thoracis affectũ. Et ubi trãſtulit, uult tactã: Græcè eſt, εἰρημένην, dictã.

Luctuoſæ ſpirationes quæ.

4. aph. 68.

APHORISMVS LV.

Τὰ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος, καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Podagrici morbi uere & autumno, magna ex parte mouentur.

POdagricos morbos uere & autumno magna ex parte moueri & excitari, hoc in aphoriſmo docet Hippocrates. Quippe ἐν τῷ ἦρι θερμῷ ὄντι συμμέτρως τῆς προσυναχθείσης ἐν χειμῶνι ὕλης γίνεται, καὶ ἀποδιώξεις ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν τόπων, ἐπὶ τοὺς ἀσθενεῖς, τουτέστι τοὺς πόδας. uere mediocriter calido exiſtẽte, materiæ per hyemem antea cõgeſtæ fit effuſio, et à ualidiorib. partib. ad imbecillas, nẽpe pedes, detruditur, ideoq; minime mirũ tum podagricos et articulares morbos excitari. Quòd in autũno excitãtur podagrici morbi, duplici fit ratiõe, Philoth. autore. Primò, quod uitioſi humores in æſtate propter fructuũ eſum coaceruati, tũ ad imbecilliores partes decũbunt. Secũda cauſa eius eſt inæqualitas, quæ horũ aliorũq;

Cur in autũno podagrici morbi excitentur.

Magna ex parte.

multorũ morborum causa esse solet, ut in sectione tertia dictum est. Quòd autem dixit magna ex parte, nõ temere est factum. interdum enim hyeme & æstate morbi podagrici fiunt, sed hoc rarius est.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Qualitas pro cacochymia.

Superius in enumeratione uernalium, &c.) Sectione nimirũ tertia aph. 20. Qualitate extranea.) Græcè est, τῷ τῆς ποιότητος ἀλλοτρίῳ, aliena qualitate, hoc est cacochymia. Sæpe enim qualitas apud Galenum pro cacochymia usurpatur, seu differẽtia humoris molestantis & praui, quemadmodũ in explicatione aphorismi secũdi primæ sectionis copiose à nobis est demonstratũ. Et certe ex ijs quæ præcedũt palàm fit, hic qualitatẽ sumi pro cacochymia. Secundũ alterũ enim solũ, hoc est qualitatẽ alienã, seu humorũ prauitatẽ, in autũno excitari dolores articulorũ, ait in fine Cõm. sui Gal. Id quod paulo antè ijs uerbis efferre uoluit. παροξύνεταί γε μὴν ἐνίοτε καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον, οἷς ἂν ἐν τῷ θέρει κατὰ τὴν ὀπώραν συναθροισθῇ τις κακοχυμία. excitatur autẽ quãdoq; & autũno, ijs utiq; quibus in æstate, hoc quo maturantur fructus tempore, aliquis uitio sus succus cacochymia ue coaceruata fuerit. Ita ut nihil sit certius quàm alienã qualitatẽ hoc loco significare humoris praui speciẽ aut differẽtiam. Quòd hic monuisse placuit propter parũ peritos, qui fortè à nuda qualitate fieri posse articulorũ dolores existimarent.

Articulorũ dolores non fiunt à nuda qualitate.

APHORISMVS LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νουσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

In melãcholicis morbis ad has partes decubitus sunt periculosi. aut enim apoplexiam, aut cõuulsionem, aut furorem, aut cæcitatem significant.

Quatuor modi periculosi mutationis melancholicorum humorum.

QVatuor esse mutationis melancholicorum morborũ modos periculosos, hoc in aphorismo Hippocrates mõstrat, quum nimirũ ad cerebri uentriculos, neruos, ac cerebri substantiã uel mẽbranas eiusdẽ, uel ad oculos decũbunt, melãcholici humores. Si enim

ad

ad cerebri uẽtriculos defertũtur, apoplexiã: si ad neruos, cõuulsionem: si ad substantiam aut membranas, suprà modum exustus, aut putrefactus melancholicus humor translatus fuerit, furorem: si ad oculos, cæcitatem parit. Non autem temerè à nobis adiectum est, supra modũ exustus, aut putrefactus. nisi enim talis fuerit humor melancholicus, non creabit furorem, sed potius melancholiam. Ad furorem enim requiritur, ut in Commentarijs testatur Galenus, humor irritãs ac mordicãs, qualis est flaua bilis, aut melancholicus humor plurimum adustus, aut putrefactus. nam ita malignam quandam etiam acrimoniam induit.

APHORISMVS LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexia in ea ætate quæ est à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum, maxime corripiuntur.

DE ea hoc in loco apoplexia agit Hippocrates, quæ ex melancholia oritur. quare præcedenti aphorismo rectè copulabitur, quemadmodum etiam in Commentarijs suis Galenus significauit. Quum itaq; hac ætate, quæ est à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum melancholia plurimũ in corporibus nostris abundet, nihil mirũ hoc tempore maxime fieri apoplexiã. Siquidẽ atra bilis uentriculos cerebri sua craßitie obstruens, hãc ipsam efficit.

APHORISMVS LVIII.

Ἢν ἐπίπλους ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum procidat, ut putrescat necesse est.

PRo huius sententiæ intelligentia initiò sciendum erit, omentũ esse membranã nullis fibris implicitã, simplicẽq;, sed multis abundantem uenis, arterijs, & neruis, & aliqua sui regione glãdosum sibi innatum habens corpus, & multũ quoq; adipem. Græcis ἐπίπλοον, & contracte ἐπίπλουν dicitur, quod scilicet uentriculo, Galeno li. 4. de Vsu part. autore, insideat, & ueluti supernatet, innatumq; eius calorem foueat, ac tueatur. Arabib. Zirbus, uulgò Retè appellatur. Hoc itaq; si abdomine, quod Græcis περιτόναιον dicitur, uulnerato exciderit, longoq; tempore haud repositum fuerit,

Omentum.

ἐπίπλοον.

rit, necesse est ut putrescat. Quippe ut testatur Philotheus, facile aeri ambienti expositum patitur, adeoq; putrefactioni obnoxium est. Quum itaq; quod excidit facile putrescat ubi reductum & repositum fuerit, ideo pars eius quæ nudata est, resecanda & amputanda erit: maximè ea quæ nigra & liuens fuerit, quemadmodum lib. 6. Ther. method. cap. 4. ubi ex professo de omenti procidentia tractat, Galenus copiosius docet. Et Paulus lib. 6. cap. 52. Ex amputatione tamen omenti hoc mali consequũtur homines, ut subinde male concoquant. Quod Galenus exemplo cuiusdam gladiatoris lib. 4. de Vsu part. cap. 9. ostendit, in eũ scribens modũ: Quod autem calefaciendi gratia factum sit omentũ, euidẽter discere licet in illis, quibus uulnerato abdomine omentum per uulnus excidit, deinde liuidum factum medicos partem læsam adimere cogit. Omnes enim hi frigidiorem sentiũt uentriculum, minusq; concoquũt, ac pluribus operimentis extrinsecus egent, et maxime quando insigni fuerit magnitudine quod abscissum est. Quemadmodum certe & nos aliquando ferè totum ipsum abscidimus gladiatori cuidam ita uulnerato. Homo autem sanatus quidem confestim est, sed tamẽ adeò facile et patiebatur et lædebatur ab externo frigore, ut non sustineret nudũ habere uentrem, sed lanis assiduè esset obuolutus. Hæc ille.

Amputatio omenti coctionem interturbat.

ANNOTATIONES IN GALENI Commentarios.

Extra peritonæum, id est membranam, &c.) Hæc uerba, extra membranam abdominis interiorem, prorsus sunt expungenda. Græcè enim est, προκύψῃ τοῦ περιτοναίου τὸ ἐπίπλοον, extra peritonæum exciderit omentum. De hoc autem errore interpretis sæpe antea dictũ est: quare hic obiter tantũ meminisse satis sit. In parte uentris superiore.) Græcè est, κατὰ τὸ ἐπιγάστριον, in abdomine.

Interpretis error.

APHORISMVS LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐγγίνονται.

Quib. à coxendice infestatis diuturna coxa exit, & rursus illabit, ijs mucores in ea parte nascuntur.

Causam

CAusam hoc in aphorismo exponit Hippocrates, cur in coxendice diuturna coxa è sua cauitate exeat, et rursus ingrediatur. Hoc ipsum enim ob pituitosum humorem, qui ligamenta articulationis humectat, & laxiora efficit, fieri ait, quem mucorē appellat. Coxēdicem autem hoc loco non pro parte corporis, sed dolore ac malo quod eam partem infestat, accipimus. Mucor. Coxendix.

ANNOTAT. IN GAL. COMMENT.

His qui ita morbo laborant coxendicum.) Græcè est, τοῖς οὕτω διακειμένοις ἰσχιαδικοῖς, ijs qui ita affecti sunt in morbo coxendicum. Vel qui ita affecti sunt, ischiadicis. Quando autem coxā ait excidere, articulū coxæ debemus intelligere.) Hoc non temere monuit Galenus, quippe quum proprie loquendo, ut cap. 21. libri de Oßibus testis est Galenus, coxa non sit nisi os quod continet sinus in quos fœmorū capita inseruntur, certe excidere et incidere non potest. Coxa. Adeò ut hoc loco minus recte dixerit Musa, os coxæ incidit et excidit. Caput quidē fœmoris quod coxæ inseritur, excidere et illabi rectè dicitur, at non coxa quæ fixa est, & caput hoc in se recipit. Musa notatus. Hinc Philotheus inquit, καὶ ἐντεῦθεν ἐξίσταται, καὶ πάλιν ἐμπίπτει ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ. et inde exit et rursus illabitur caput fœmoris. Quare rectißimè Galenus monuit, per coxam nō os ipsum quod excidere & incidere, ut comprehensum est, haud potest, sed τὸ κατ' ἰσχίον ἄρθρον, articulū coxæ potius esse inaudiendū. Quod autem per articulum caput sit intelligendum, & non cauitas, li. 1. Hippocratis de Articulis aphor. 1. Comment. in eum scribens modum ostēdit Galenus. ὅτι τῶν διηρθρωμένων ὀστῶν ἀλλήλοις ἄρθρον ὀνομάζειν εἴωθεν, οὐ τὴν ὑποδεχομένην κοιλότητα τοῦ πλησιάζοντος ὀστοῦ πέρας, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πέρας εἴρηται. De articulationē inter se iunctorum oßium appellare articulum solere, non sinum qui alterius oßis caput in se recipit, sed ipsum quod inseritur caput, dictū est. Articulus. In libro de Articulis.) Nempe aphorismo primo, cuius nūc etiam Commentarium citauimus.

APHORISMVS LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισιν χρονίης τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus

Quibus à coxendice uexatis diuturna coxa excidit, ijs crus contabescit, & claudicat, nisi uratur.

HAec sententia cum superiori est nectenda, quod nimirum quid sequatur crebrum articuli coxæ propter mucoris multitudinem exitum & ingressum, ostendat. Nam mucoris copia frigiditate sua obstructionem parit, atq; adeò impedit ne nutrimentum illuc deferatur. Quo fit ut ἀτροφίᾳ *laborans crus contabescat, et subinde claudicet, nisi uratur. Quippe ustio mucorem illapsum absumit & exiccat, ac ligamenta solidiora efficit, neq; habitum naturalem reducit. Reliquum igitur est, ut deinde fœmoris caput à sua cauitate excidere nequeat. Quomodo autem facienda ustio, docet Paulus lib. 3. cap. 77. Et in libro 6. cap. 76. Aetius lib. 12. cap. 3. Celsus lib. 4. cap. 22.*

Vstionis effectus.

ANNOTATIONES IN GALEni *Commentarios.*

Os contabescere.) *Græcè est,* φθίνειν τὸ σκέλος, *crus contabescere.* In libro de Articulis.) *Scilicet primo, aphor. 40. sequētibus.* Vt etiam alijs.) *Adijciendum, omnibus. Græce enim legitur,* καθὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΦΟΡΙΣΜΩΝ ΤΜΗΜΑ

τὸ ἕβδομον.

HIPPOCRATIS APHORISmorum *sectio septima.*

APHORISMVS PRIMVS.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In acutis morbis frigiditas extremarum partium, malum est.

T uniuersa propemodum hæc sectio ad prædicendi artem pertinet, ita hic quoq; primus eiusdem aphorismus, in quo, quid frigiditas extremarum partium corporis in acutis morbis significet, ostendit. Significat autem exitium, nempe uehementissimam uisceris cuiusdam, uerbi gratia, iecoris aut uentriculi, inflammationem, cuius calor instar cucurbitæ sanguinem ad se trahit, ut abunde in cōmentarijs à Galeno est ostensum. Per acutos uerò morbos, febres maxime continuas, & eas præsertim quæ ardentes perniciosæ uocantur, intelligit. Hinc est quod suprà dixerit: In non intermittentibus febribus si exteriores partes frigidæ fuerint, interiores uero uruntur, & sitim habent, letale est. In cuius quidem aphorismi enarratione multa diximus ad hunc locum attinentia, ita ut non sit opus nos in hac sententia explicanda longiores esse. Ibidem quæ sint extremæ corporis partes, copiose etiam exposuimus.

Frigiditas extremarū partium corporis quid significat.

Acuti morbi

4. Aph. 48.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Quod magnis accidit uiscerum inflammationib.) Græce legitur, φλεγμοναῖς σφοδροτάταις τῶν σπλάγχνων, uehementißimis uiscerum inflammationibus. Febres magna ex parte.) Græce est, οἱ πυρετοὶ τοὐπίπαν εἰσὶ συνεχεῖς, febres omnino sunt continuæ. Sunt enim febres morborum acutorum, ut testatur sect. 1. Aphor. Cōmen. 7. Galenus, inseparabiles, ita ut nulla unquam febris in acutis morbis intermittens esse queat, ueluti fusius in enarratione loci Galeni iam citati demonstrauimus. ut errasse hoc loco interpretem sit manifestißimum, τοὐπίπαν conuertentem magna ex parte, quandoquidem omnes febres acutorum morborum sint continuæ, ac nulla intermittens. Non igitur magna ex parte, sed semper continuæ erunt.

Febres morborum acutorum sunt inseparabiles.

Interpretis lapsus.

APHORISMVS II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσοῦντι σὰρξ πελιδνή, κακόν.

In osse ægrotante caro liuida, malū significat.

CArnem liuidam propter os quòd ægrotat significare malum, hoc in aphorismo Hippocrates docet. Quippe immensam ossis putredinem, atq; adeò natiui caloris extinctionem præ se fert.

Caro liuida quid significat.

Liuidum autem colorem natiui caloris extinctionem, ac quaſi mortificationem partium ſignificare, externum frigus abunde teſtatur, utpote à quo corporis partes omnes liueſcant.

APHORISMVS III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροί, κακόν.

A uomitu ſingultus, et oculi rubri, malũ portẽdũt.

Singultus et rubor oculorũ quid præ ſe ferant.

Singultum à uomitu excitatum, & oculos rubros malum ſignificare, hac in ſentẽtia Hippocrates *oſtẽdit.* Cõiungit *aũt utrunq; malum, nempe ſingultum & oculos rubros, ut diſerte quid hæc ipſa portenderent nobis ſignificaret, nimirũ haud mediocrem uel cerebri uel uentriculi inflammationem, quemadmodũ copioſius in cõmentarijs ſuis docet* Galenus. *Quòd ideo monere uolui, ne quis putaret perpetuò ſingultũ ſignificare prædictarũ partiũ inflãmationem.* Nam *ſi citra oculorum ruborem fieret, poſt uomitũ, inanitionem magnam præ ſe ferret potius quàm inflammationem. Quare ut* Hippocrates *ſententiam ſuam nobis planè exponeret, adiecit, & oculi rubri.* Hi *enim, ut ait* Philotheus, δεξάμενοι τὴν ὕλην καὶ διατιθέντες ὡσαύτως, ἐρυθροὶ γίνονται, *materiam excipientes, & ſimiliter affecti, rubri fiunt.* Hoc *autẽ inflãmatione in cerebro exiſtente præcipue accidit, quemadmodum in ſuis commentarijs* Galenus *indicauit.* In *ijs ubi interpres conuertit, nonnunquã os eius:* Græce *eſt,* ὡς τὰ πολλὰ δὲ τό, τε ςόμα, *ut plurimum autem os eius, &c.*

APHORISMVS IIII.

Ἐπὶ ὑδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

Poſt ſudorem horror, minime bonũ ſignificat.

Horror à ſudore malus.

Horrorem poſt ſudorem eſſe malũ, hoc loco Hippocrates *oſtendit.* Nam *ſudor qui ægrotantem à morbo non leuat, aut imbecillitatem excretricis facultatis, aut materiæ noxiæ copiam ſignificat, ideoq; hunc ſtatim horror ſequitur, utpote uniuerſis noxijs per ſudorem non expulſis, ſed iuxta ſenſiles partes hærentibus.* Hor*ror igitur qui ſudori ſuccedit, malam iudicationem ſignificat, iuxta* Hippocratis *dictũ lib. 2.* Epid. *ſect. 2. quod à Galeno citatur in commentarijs, inquientis:* " Signa *iudicatoria non iudicantia, nõnulla mortem, aliqua uero malam iudicationem portendant.*"

APHORISMVS V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκτασις, ἀγαθόν.

A furore difficultas intestinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bona est.

HAec quidē sententia, ut superiores omnes, ad prædicendi artem spectat. In ea enim Hippocrates ostendit, quòd bonū sit si à furore fiat difficultas intestinorū, uel hydrops, uel uehemēs mentis alienatio. Signū enim est, ut in cōmen. etiam Galen. testatur, noxios humores à capite ad inferiora transferri. Nam si illi ipsi ad uentrem & intestina defluxerint, difficultatem intestinorū efficiunt. Si ad iecur, eius facultatis sanguinem procreantis imbecillitatē pariūt, quàm subinde aqua inter cutem sequitur. Vtrumq; igitur iā dictum malum, bonum est: non quidem simpliciter, sed collatione ad id quod præcessit. Vt idem hoc loco bonū significet, quod melius. Quo pacto etiam sumebatur suprà sect. 4. aphor. 25. Bonum præterea est si furorem ἔκτασις, hoc est alienatio mentis uehemens, qualis fit in ijs quibus paulo pòst futura est iudicatio, accidit, sequatur. Significat enim naturam in hoc esse, ut noxios humores iam concoctos paulo pòst per iudicationem euacuet. Sic quoq; Philotheus ἔκτασιν interpretatur, esse hoc loco κίνησιν καὶ ταραχὴν μέλλουσαν κρίνεσθαι, motum ac perturbationem quæ iudicationem est factura. Et certe huic expositioni Galenus etiam subscribit. Quam nisi sequamur, necesse erit Hippocratis sententiam falsam esse dicamus.

Bonum.

ἔκτασις.

APHORISMVS VI.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀσιτίη, καὶ ἄκριτοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In diuturno morbo cibi fastidium, & sinceræ deiectiones, malum ostendunt.

QVòd in sectione sexta aphorismo tertio speciatim de difficultate intestinorū diuturna dixit, hoc in uniuersum de omnibus longis morbis nunc pronunciat Hippocrates, nempe fastidium cibi in his malum ostendere: concoctricis enim facultatis imbecillitatem præ se fert. Ea autē imbecilla existente, nutriri corpus haud potest, sed quotidie imbecillius fit: ideoq; uirtus imbecilla ad finem morbi, qui diuturnus est, perdurare nō potest. Significant & in ijs mor

Fastidium cibi in longis morbis malum.

Sinceræ deiectiones. bis malũ, sinceræ, et quæ nullos aquosos sibi permixtos humores habent deiectiones. nã omnẽ natiuã humiditatẽ à febrili calore esse exustã, ut Galenus etiam in cõmentarijs monstrat, indicant. Quid sit ἀσιτία, seu ἀποσιτία, in expositione suprà citati aphorismi diximus.

ἀσιτία.

APHORISMVS VII.

Εκ πολυποσίης ῥῖγος, καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A multa potatione uini rigor & desipientia, malum portendunt.

SAepe accidit ut à uini potatione aliquis desipiẽtia corripiatur, quemadmodũ in ebrijs liquidò apparet. Hæc tamen non admodum magni momenti malũ præ se fert. Verum ubi simul etiam rigor accesserit, haud dubie malũ non leue portendit, nempe caloris natiui à multa uini potione extinctionem. Quod aũt uinum non semper calefaciat animal, luculenta similitudine, cuius etiã hic in cõmentarijs meminit, Galenus lib. 3. de Temp. cap. 3. ostendit inquiẽs: Proinde nec uinum ipsum semper calefacit animal, æquè ut nec oleum flammam accendit, tametsi aptißimũ est ignis nutrimentum. Imò si imbecillæ & exiguæ flãmæ confertim multũ oleum infundas, suffocabis eam, » prorsusq; extingues, potius quàm augebis. Sic igitur & uinum, ubi » plus bibitur quàm ut uinci poßit, tantũ abest ut animal calfaciat, ut » etiam frigidiora uitia gignat. Hæc Galenus. Quapropter ut Hip» pocrates significaret hanc noxã uini, rigorem desipiẽtiæ cõiunxit.

Rigor & desipientia à uini potatione malum monstrant.

Vinum non semper calefacit.

APHORISMVS VIII.

Επὶ φύματος ἔσω ῥήξει ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi interna ruptione exolutio, uomitus, & animi defectio eueniunt.

QVæ symptomata sequantur internã tuberculi ruptionẽ, hoc loco Hippocrates monstrat. Internam autem ruptionem uocat eã, Galeno in cõmentarijs teste, quæ in uentriculũ fit. Hanc enim solam uomitus consequitur. Quare quum reliqua duo symptomata, nempe exolutio & animi defectio, omnium ruptionũ cõmunia sint, ut disertè se hic tantũ de eo tuberculo cuius ruptio in uentriculũ fit, loqui significaret, tertiũ adiecit symptoma, nimirũ uomitũ. Hæc enim solam

Interna ruptio.

sola quæ in uentriculũ fit ruptionẽ cõsequitur. Cur uero ruptionẽ tuberculorũ sequatur exolutio, & animi defectio, Galen. in cõment. exposuit. Philotheus censet qualitatẽ puris ad cor delatã, exolutionẽ & animi defectum excitare. Cæterũ tuberculum, quod Hippocrati φῦμα dicitur, generatim accipitur pro omni tumore qui statim augetur, & ad suppurationem festinat. Qua in significatione hic quoq; usurpatur, nempe pro eiusmodi tumore qui in uentriculo nascitur. Tuberculũ. φῦμα.

APHORISMVS IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς κακόν.

A profusione sanguinis deliriũ, aut etiam conuulsio, malo est.

DElirium, aut cõuulsionẽ à copiosa sanguinis uacuatione accidentem, malũ portendere, hoc in aphorismo Hippocrates monstrat. Quippe defectũ, & siccitatem corporis magnã, uiriumq; cerebri imbecillitatẽ significãt, ut in cõmentarijs quoq; Galenus monuit. Peius tamen est si à profusione sanguinis fiat cõuulsio, q̃ si delirium accidat. Quippe quũ hæc cõuulsio ex inanitione fiat, insanabilis sit necesse est, quemadmodũ ex quatuor primis sectionis quintæ aphorismis palàm fit, potißimum uero ex tertio, qui ita habet: Sanguine copioso profluente si conuulsio successerit, malum est. Ad huius itaq; sententiæ explicationem, ne præter neceßitatem longiores simus, ablegamus lectorem.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Quo manuũ & pedum tremores.) Græce est παραπλησίῳ τρόπῳ τοῖς κατὰ κῶλα τρόμοις, instar qui in membris fiunt tremorũ. κῶλα, quæ Latinis artus & membra dicuntur, nõ sunt nisi manus integra, quæ brachio, cubito, & summa manu constat: & pedes, qui ex fœmore & tibia cõstituũtur. Quare nõ inepte interpres ea per manus & pedes expreßit. κῶλα. Delirantis.) Græce ληρώδες, nugatoriũ. Hoc est, tale genus est delirij, quod cõferre possumus cum illorũ desipientia qui sibi quidẽ pulchre sapere uidentur, interim tamen ita nugantur, ut plus iucunditatis afferant auditoribus, atq; risum maiorẽ moueant, quàm si decem moriones adhibeas. ληρώδες.

APHORISMVS X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμός, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo uomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut delirium, malum portendit.

Exitialis ilei signa. Vomitus. EXitialis ilei signa hoc in aphorismo tradit Hippoc. Horum autem primũ est uomitus, de quo ita Galenus lib. 6. de male affe. lo. ca. 2. scriptum reliquit: Atq; interdum alij quoq; dolores, & quidem uehementißimi in sublimioribus intestinorũ partibus eueniunt, „ grauiter uomitionibus cruciantes, adeò ut nonnulli sub fine stercus „ quoq; euomere conspiciantur, à quo malo uix unquã aliquis potuit sanus euadere. hoc εἰλεὸν Græci uocãt. Quare uero stercus uomant, Galen. in cõmen. suis exposuit. Clarius uero lib. 3. de natur. facul. ubi „ inter cætera in eum scribit modum de ileo: Ipsum quod phlegmone la„ borat intestinũ, nec pondus, nec acrimoniam tolerat excrementorũ, „ eoq; excernere expellereq; ea q̃ longißime à se nititur: prohibitũ ue„ ro deorsum persequi, quũ scilicet hoc loco grauißima pars phlegmo„ nes fuerit, in proxima suprà positorũ intestinorũ extrudit. Itaq; iam „ excretricis facultatis momento per continuũ intestinum sursum uerso, excrementa usq; ad os ascendunt. Hæc ille. Eandem rationẽ affert lib. 3. de sympt. causis ca. 3.

Singultus. Alterũ signũ letale est singultus, qui tum maxime fit, ubi stercus ad uentriculũ usq; cõscenderit, quemadmodũ in cõmen. Gale. & Philotheus etiam ita scribens testatur, εἰ οὖν ἅψηται τῆς οὐσίας τῆς γαστρὸς ἡ κόπρος, δῆξιν ποιοῦσα, λύγγα ποιεῖ. Si igitur uentriculi essentiã stercus ipsum attingat, morsum excitans, singultum parit.

Delirium. Conuulsio. Tertium signum est delirium, quod accidit propter consensum cerebri cum uentriculo, quemadmodum etiam cõuulsio, quartum letalis ilei signum.

APHORISMVS XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

A pleuritide pulmõis inflãmatio, malũ pręse fert.

MAlum esse si pleuritidi succedat pulmonis inflãmatio, Hippocrates hoc in aphorismo docet, quod scilicet satis periculi sit à sola pleuritide, etiãsi non succedit peripneumonia. Maius itaq;

esse malũ succedente inflãmatione etiam pulmonis, est necesse, quod tum pars noxiorum humorum à parte ignobiliore, costis nimirũ, ad magis principem partem, pulmonem scilicet, transferatur.

APHORISMVS XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A' pulmonis inflammatione phrenitis, malum portendit.

PHrenitim à pulmonis inflãmatione fieri, malũ esse, Hippo. monstrat: quod scilicet altero manẽte nouus succedat morbus, uaporib. à pulmone ad cerebrũ delatis, ut in cõmen. etiã suis docet Galen.

APHORISMVS XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι, σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

A' uehementibus æstibus conuulsio aut distentio, malum significat.

QVum uox καύματα, hoc est æstus uarie, ut in cõmen. testatur Galen. exponi poßit, factũ est ut alij aliter etiam hunc aphorismum enarrauerint. Quidam enim de febr. uehementib. loqui Hippocratem dixerunt. Alij de ambientis feruore, nonnulli de cauterijs, seu ignitis candentibus úe ferris. Et ij sanè omnes recte de hac sententia statuerunt. Ad quodcunq; enim prædictorum sequitur cõuulsio, uel distentio, malo est: quandoquidem neruorum siccitatem præ se ferat. Melius tamen ut de febribus intelligamus. & ita quidẽ interpretatus est Philotheus, qui ἐπὶ καύμασι exponit, ἐπὶ καυσώδει πυρετῷ, hoc est ab ardente febre. Celsus etiam lib. 2. cap. 6. sic sententiam hanc intellexisse uidetur, quod illam ita conuerterit: Per magnos feruores corporis, rigor aut distentio, malũ. Et huc sanè quadrat quod supra dixit: Febrem cõuulsioni succedere melius est, quàm febri conuulsionem. Sunt qui legũt pro καύμασι, τραύμασι, id est uulneribus. Quæ quidem lectio nihil habet absurditatis. Nam & ipse supra dixit: Conuulsio ex uulnere, letalis est. Ne tamen eandẽ rem bis dixisse uideatur Hippocrates, consultius est legere καύμασι.

καύματα. | 2. aphor. 26. | 5. aphor. 2.

APHORISMVS XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

In capitis ictu stupor, aut delirium, malum.

Quæ

ἔκπληξις. QVid sit stupor, qui Hippocrati ἔκπληξις, & item quid sit delirium, Galenus in cõmentarijs suis exposuit. Siue autem stupor, siue delirium fiat uulnerato & icto capite, malum certe est signum, quippe uulnus ad cerebrum penetrasse significat.

APHORISMVS XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις, κακόν.

A sanguinis sputo, puris sputum, malum.

PVris sputum à sanguinis sputo factum, malum esse, Hippocrates hoc loco docet: quippe pulmonis exulcerationem significat. Quibus uero de causis sanguis primũ expuatur, lib. 2. de Sanandis malis corporis cap. 10. diximus.

APHORISMVS XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις, καὶ ῥύσις. ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχεται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputo tabes, & fluor: quum uero sputum retinetur, moriuntur.

HAec sententia causam exponit cur malum sit, puris sputũ sequi sanguinis sputionẽ. Nam post puris sputum, quandoquidẽ pulmonis exulcerationẽ præ se fert, tabes sequitur, cui deinde fluor succedit. Per fluorẽ aũt licebit uel capillorũ defluxũ, uel alui fluo-
Fluor. rem intelligere. utrunq; enim tabem sequitur, quemadmodũ metipse
5. aphor. 11. Hippocrates testatur ijs uerbis: Si tabidis capilli à capite defluunt, le-
5. aphor. 12. tale est. Et iterũ: Quib. tabe correptis capilli à capite defluũt, ij alui
» profluuio succedente moriũtur. In quorũ aphorismorũ explicatione multa diximus huc spectãtia. Cæterũ ubi in tabidis illis sputũ detinetur, quod accidit tũ quãdo facultas expultrix tã imbecilla est, ut pulmonẽ à pure expurgare haud poßit, moriũtur: quod nimirũ statim à puris copia in pulmone coaceruata, respirationis itinere obstructo strangulentur.

APHORISMVS XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

Ab inflãmatiõe iecoris singultus, malũ portẽdit.

SIngultus à iecoris inflãmatione ortus, malum significare, suprà
5. aphor. 58. quoq; monuit Hippocrates. In cuius quidem loci explanatione multa diximus, quæ huc referri possunt. Quare non est cur hic ser-

monem

monem protrahamus, præsertim quum Galenus etiam hunc aphorismum abunde suis illustrauerit Commentarijs. Satis itaq; sit, dixisse singultum in iecoris inflammatione esse malum, quod inflammationis magnitudinem significet, propter quam uentriculus in consensum rapitur.

APHORISMVS XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

A uigilia conuulsio, aut delirium, malum.

Qvum præsens sententia, ut etiam præcedentes, facilis admodum intellectu sit, non est cur in ea enarranda longiores simus. Nemo enim est qui nesciat, immoderatam uigiliam corpus maxime exiccare & uacuare. Quare si hanc comitatur conuulsio, à siccitate fiet, adeoq; letalis erit. Ita delirium quoq; immodicæ siccitatis ratione accidit, ut abunde est à Galeno in Commentarijs suis expositum. A uigilia conuulsio.

APHORISMVS XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει, ἐρυσίπελας, κακόν.

Ab ossis denudatione, erysipelas, malum.

Malum esse, si osse denudato circumstans caro erysipelate deprehendatur, Hippocrates hoc in loco docet. Significat enim confluere sanguinem calidiorem, & flauam bilem, quæ adiacentes carnes sua acrimonia exedit & absumit. Erysipelas enim non nascitur nisi ex sanguine feruenti & tenui, aut ex sanguine et flaua bile calidioribus quàm oportet, ut libro 5. de Sanandis corp. malis ca. 3. demonstrauimus. Erysipelatis causa.

APHORISMVS XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab erysipelate putredo, aut suppuratio, malum.

SI erysipelati comitetur putredo aut suppuratio, certum est erysipelas esse malignum, quod non tantum in superficie existẽtes partes corporis exulcerat, sed & profundiores depascitur, adeoq;, ut Philotheus quoq; testatur, ulcus putridum efficit, quod Erysipelas malignum.

undiquaq; ad sanas partes pascendo serpit.

APHORISMVS XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν, αἱμοῤῥαγίη.

A uehementi in ulceribus pulsu, copiosa sanguinis fit eruptio.

Pulsus uehemens quibus ulceribus accidit.

Docet in hoc aphorismo Hippocrates, quod uehementem in ulceribus pulsum copiosa sanguinis sequatur eruptio. Pulsus uero uehemẽs est in ijs ulceribus, quib. phlegmone accedit. Causam copiose in Commentarijs suis exposuit Galenus, quare nõ est cur repetam. Quod si itaq; copiosa sanguinis eruptio prædictum pulsum sequatur, malum certe erit. idq; duabus de causis. Primò, quia ulceri esse coniunctam maximam inflammationem ostendit. Dein quod hæc sanguinis eruptio nõ fiat nisi aperto arteriæ ore. Quàm uero difficile sit sanguinẽ ex arteria promanantẽ cõpescere, Galenus lib. 5. The. meth. abunde commonstrat. Perperam igitur hanc Hippocratis sententiam interpretantur, qui prædictam sanguinis eruptionem bonũ portendere tradunt. Horum enim sententiam satis, præter ea quæ diximus, explodit, quod constat Hippocratem in hac sectione, quemadmodũ Galenus suprà Com. 11. huius sectionis diserte est testatus, de ijs loqui quæ alijs morbis succedunt, quæ sanè bona esse haud possunt, sed potius mala, quando quidẽ, ut eodẽ in loco inquit Galenus, ijs statim hoc insit quod mala sint, utpote priorem morbum augentia, peioremq; facientia.

Damnatur inepta quorundam interpretatio

APHORISMVS XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A uentris diuturno dolore, suppuratio fit.

Suppuratio uentris dolorem sequens.

Ventris diuturnum dolorem sequitur suppuratio, quod scilicet fieri nequeat, ut is dolor fiat uel à frigore, uel inæquali intemperie, uel flatibus multis, uel mordacibus humoribus. si enim omnia quæ ægro conueniunt adhibita fuerint, dolor sanè à prædictis causis excitatus, in longum tempus extrahi non potest: reliquum igitur est, si diutius tum durauerit, ut propter inflammationem sit ortus. Hæc autem temporis progressu suppurabit. Quare rectè Hippocrates dixit, à diuturno

uentris dolore fieri ſuppurationem. Eſſe autem hanc ſuppurationem malam, ex iJs quæ iam ſæpe dicta ſunt, abunde conſtat. Per ea quæ περὶ τὴν κοιλίαν, Hippocrates intelligit totum uentrem inferiorem, omniaq́; quæ in eo continentur, non tantum uentriculum. Quod Philotheus etiam iJs teſtatur uerbis, καὶ ἔστιν ὁ λόγος οὐ μόνον ἐπὶ τῆς σιτοδόχου κοιλίας ἁρμόδιος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντὸς μορίου. & hic ſermo nō ſolum competit uentriculo, qui eſt cibi receptaculū, ſed & toti parti, hoc eſt, omnibus quæ in inferiore uentre continentur. Sic enim hæc uerba Philothei, ἐπὶ παντὸς μορίου, ueniunt intelligenda. Quod ſubiJcere placuit propter Muſam, qui hæc uerba ſic interpretatur, ut Philotheum de omnibus partibus corporis loqui putet, ideoq́; aphoriſmum hunc ad omnes corporis noſtri partes eſſe ampliandum ait. Quum tamen nihil tale Philotheus dixerit, ſed hoc tantum monuerit, quod per κοιλίαν hoc loco Hippocrates non unam tantum uentris partem, nempe cibi receptaculum ſeu uētriculum, ſed omnes partes in ea cauitate contentas, ſeu uniuerſum uentrem intellexerit.

κοιλία.

Muſæ interpretatio improbatur.

APHORISMVS XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει, δυσεντερίη.

A ſincera deiectione difficultas inteſtinorum ſequitur.

Synceræ deiectiones.

Sinceras deiectiones eſſe, quando ſola bilis uel flaua uel atra aquoſæ humiditati non permixta per inferna excernitur, Galenus in Com. huius aphoriſmi, & ſuprà Commentario 6. diſerte monſtrat. Et de bilioſis tantum intelligi deiectionibus, ſatis teſtātur quædam Hippocratis exemplaria, quæ legunt ἐπὶ χολώδει ὑποχωρήσει, à bilioſa deiectione. Et hanc lectionē ſecutus eſt antiquus interpres. Quare quū uterq; humor ſuo tranſitu morſus & eroſiones, adeoq́; exulcerationes in inteſtinis efficiat, minime mirum eſt eorū excretionem ſequi dyſenteriam.

APHORISMVS XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

In oſsis capitis præciſione, ſi uacuum excipiat, delirium fit.

Osſis capitis præciſionẽ, quæ uſq; ad interiorem ſuperficiẽ, quam uacuus locus qui cerebrum excipit, ut uerbis Galeni in Com. utar, pertingit, deliriũ ſequi, hoc in aphoriſmo Hippocrates mõſtrat. De oſsibus autẽ capitis tantum hic loqui Hippocratẽ, ex Galeni Com. palàm fit. Et ex Philotheo, qui ita ſcribit, ἐνταῦθα φησὶν ὅτι ἂν τὸ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦν διακοπῇ. hic ait, quod ſi utiq; capitis os præciſum fuerit. Loqui autem de capitis tantum oſsibus Hippocratem, ſatis apparet ex decimoquarto huius ſectionis aphoriſmo, ubi eadem ſententia ijſdem ferè uerbis repetitur. Inquit enim, in capitis ictu ſtupor, aut delirium, malum. Sunt autem quædam exemplaria, in quibus præſens aphoriſmus ita ſcribitur, ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη καὶ ἔκπληξις ἢν κενεὸν λαβῇ. in oſsis capitis præciſione ſi uacuum apprehendit, delirium & ſtupor fit. Quare utrobiq; idem docetur, ut non ſit opus uberiore explicatione.

APHORISMVS XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

A purgantis medicamenti potione conuulſio, letalis eſt.

5. apho. 1. 5. aph. 4. Haec ſententia Hippocratis bis ſuprà eſt repetita, primum ijs uerbis: Conuulſio ex ueratro, letalis eſt. Dein hoc modo: Ex immodica purgatione conuulſio, letalis eſt. Significat enim ſiccitatem inſanabilem.

APHORISMVS XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκροτηρίων ψύξις, κακόν.

In uehementi uentris dolore frigiditas partiũ extremarum, malum ſignificat.

Algor extremarum partium. Algoris extremarum partiũ cauſam hoc in aphoriſmo particularem, nempe uehementem dolorem, affert Hippocrates. Quum autem dolor uehemens non fiat niſi propter inflammationem inſignem, quæ inſtar cucurbitæ ad ſe ſanguinem trahit, neceſſe eſt ut illum frigiditas extremarum partium ſequatur, adeoq; malum non leue portendat. Nã & in primo huius ſectionis

aphorismo generatim dixit: In *acutis morbis frigus extremarum partium esse malum.*

APHORISMVS XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

Si grauidæ mulieri tenesmus acciderit, abortum excitat.

Consensum uteri cum recto intestino Hippocrates *hoc in aphorismo mõstrat, eumq; tantũ posse significat, ut propter hunc grauidæ abortiant. Nam quum in reliquis uehementioribus corporis motibus aut doloribus grauidæ abortiant, minime mirum si ob frequentes illas exurrectiones ad quas tenesmus grauidas impellit, fœtum eijciant: quemadmodum abunde in* Commentarijs *suis* Galenus *ostendit.*

Tenesmus abortus causa.

APHORISMVS XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

Quodcunque os, aut cartilago, aut neruus in corpore præcidatur, neq; augetur, neq; coalescit.

Haec Hippocratis *sentẽtia repetita est suprà sectione sexta, ordineq; fuit 19. ibidemq; abunde à nobis exposita.*

APHORISMVS XXIX.

Ἢν ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

A pituita alba correpto si alui profluuium successerit uehemens, tollit morbum.

Per albam pituitam Hippocratem *intelligere eam aquæ inter cutem speciem quæ* λευκοφλεγματία *dicitur, ex* Galeni Commentarijs *patet.* Quin *etiam* Philotheus *ait,* περὶ λευκοφλεγματίας ὕδερος τοῦτον τὸν λόγον εἶναι τῷ ἱπποκράτει, *de aquæ inter cutẽ specie, quæ alba pituita dicitur, hunc sermonem* Hippocrati *esse. Hanc autẽ tollit uehemens seu diuturnum alui profluuiũ,* τῷ λόγῳ, *inquit* Philotheus, τοῦ ἐκκινοῦσθαι τὴν νοσοποιὸν αἰτίαν, *eo quod cau-*

Alba pituita.

ſam efficientem morbum uacuat. Idq; ſi ualida modo uirtus excretrix fuerit, uerum erit. Nam ſi propter imbecillitatem uirtutis retentricis accideret alui profluuium, mortem potius inferret.

APHORISMVS XXX.

ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς φλέγμα καταῤῥέει.

Quibus in alui profluuijs ſpumoſa excrementa ſunt, ijs pituita à capite defluit.

Spumoſa excremēta unde generantur. Citra diſtinctionem hæc ab Hippocrate dicuntur. quum enim multæ ſint cauſæ ſpumoſorum excrementorum, hic unam tantum refert, nempe pituitæ à capite defluxum. Quū enim pituita ſit humor flatuoſus, minime mirum ſi in eius à capite in uētriculum motu ſpumoſa fiat. Simile enim accidere uidemus in mari uehemētioribus uentis agitato, quemadmodum copioſius in Cō. 43. ſectionis tertiæ aphoriſmorum Galenus monſtrat, ubi ex profeſſo de ſpumæ generatione agit. Quare quum in alui profluuijs pituita illa in multas partes paruas atq; ampullas fracta ſit, neceſſe eſt ut excrementa ſubinde ſpumoſa fiant. *Spumoſa excremēta quæ.* Neq; enim ſpumoſa excrementa alia ſunt, quàm quæ multas ampullas habent.

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

Spiritus flatuoſus pituitæ flatuoſæ cauſa continēs quomodo dicitur. Eſt autem huius pituitæ cauſa continens.) Huius ſcilicet flatuoſæ pituitæ ſpiritus flatuoſus cauſa eſt continens, hoc eſt commiſcetur pituitæ, atq; adeò illam continet. Atq; eum eſſe horum uerborum ſenſum, metipſe Galenus clare monſtrat, dum ſeipſum ijs uerbis interpretatur dicens. Eſt uero cōtinens huius pituitæ cauſa ſpiritus flatuoſus, qui in commixtione cum humore uehementi & inæ-
„ quali motu indiget, ut dum ipſe frangitur, pituitam quoq; in mul-
„ tas & exiguas partes frangat. Sic in Commentario paulò antè citato flatuoſi ſpiritus & humoris mixtionem fieri ait, ambobus in multa perfractis, & multis mutuo congreſſu complexu ue exiguis ampullis ab ipſis effectis. *Nulla cauſa continēs in morbis.* Vnde manifeſtiſſimum fit, quomodo ſpiritus flatuoſus ſit pituitæ iam dictæ cauſa continens. Quare prorſus delirant, qui pro cauſæ continentis in morbis aſſertione hunc

ne hunc locum proferunt, cum nihil prorsus πρὸς ἔπος, ut Græci dicunt, faciat. Habere enim pituitam hanc causam continẽtem, & alia multa quæ essentiam suam, in fieri obtinent nihil reluctamur, minime tamen concedimus, in rebus permanentibus, qualis morbus est, hanc reperiri, ut alibi copiosius commonstrauimus.

Sed neque omnino ex pulmone.) Græce est, ἀλλ' οὐδ' αἷμα διὰ παντὸς ἀφρῶδες ἀναπτύουσιν ἐκ πνεύμονος. Sed neq; semper sanguinem spumosum ex pulmone expuunt. Quippe ruptis interdum uasis pulmonis sanguis plurimus bene coloratus, et sine spuma expuitur, quemadmodum Com. 13. sect. 5. Galenus monstrat.

APHORISMVS XXXI.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus febricitantibus urinæ sedimina crassioris farinæ speciem referunt, diuturnũ fore morbum significant.

QVum uniuersa hæc sectio septima ad eam artis partem pertineat quæ futura prædicit, ad præsagiendum uero non parum conducat urinæ inspectio, ideò per aliquot nunc aphorismos Hippocrates de urinis agit, quidq; ex ijs sit prædicendũ medico, monstrat. Primum autem de urina quæ crassioris farinæ speciẽ refert, & Græcis κριμνώδης dicitur, tractat, quodq; morbi diuturnitatem significet mõstrat, præsertim ubi in febribus apparet. Quippe materiam significat crassam, quæ exiguo tempore discuti non posit. Hinc est quod lib. 2. Prognost. 28. scriptum reliquerit: Si in urina sedimenta speciem farinæ crassioris referant, mala sunt. Viribus enim robustis existentibus, morbi, ut dictum est, diuturnitatem significant. Imbecilliores uero si fuerint, ægrotantes cito moriuntur. (κριμνώδης urina.)

ANNOTATIONES IN COMmentarios Galeni.

In Prognostico.) li. 2. aph. 28. In lib. de iudicijs.) Scilicet 1. ca. 12. Tales urinæ.) Græcè, ὀλέθρια μὲν γάρ ἐστι τὰ κριμνώδεα τῶν οὔρων, exitiales enim sunt urinæ crassioris farinæ speciẽ referentes.

Minxit

Minxit totum simul subcrassum euacuatum.) In codice Galeni Græco locus hic est deprauatus. habet enim οὔρησεν ἀθρόως ὑπὸ τοῦ χυμοῦ κινούμενον. quum Hippocratis, unde hæc citantur, emendata exemplaria legant, οὔρησεν ἀθρόον ὑπόπαχυ κείμενον, minxit consertum, quod subcrassum in matella euadebat.

Græcus Galeni codex emendatus.

APHORISMVS XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξεῖαν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus uero sedimina nunc sunt biliosa, quæ ab initio fuerunt tenuia, acutum morbum significant.

Biliosa sedimina.

Biliosa uocat Hippocrates sedimina, quæ à flaua bile sunt colorata: tenuia uero, quæ aquosa sunt. Cuius rei testis est in Commentarijs suis Galenus, & Philotheus quoq;, qui χολώδεις ὑποστάσιας interpretatur esse κεχρωσμένας ὑπὸ χολῆς, λεπτὰς autem ὑδατώδεις. Cæterum aduerbium ἄνωθεν conuertimus ab initio: quippe et Galenus, & Philotheus hoc loco οὐ τόπου εἶναι δηλωτικὸν, ἀλλὰ χρόνου, non locum, sed tẽpus significare tradunt, idemq; denotare quod ἐξ ἀρχῆς τοῦ νοσήματος, hoc est ab initio morbi. Neq; eam dictionẽ sic usurpat Hippocrates tantum, uerumetiam alij. Nam ut Phauorinus annotauit ἄνωθεν etiam rhetoribus dicitur ἐκ τόπου, ἢ χρόνου.

ἄνωθεν.

Quum itaq; sedimina urinarum ab initio tenuia fuerint, & subinde biliosa fiunt, acutum, hoc est breuem, fore morbum significant. Nam, ut initio suorum Commentariorũ ait Galenus, biliosum semper acutos morbos efficit.

Biliosum semper acutos morbos efficit.

APHORISMVS XXXIII.

Ὁκόσοισι διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστίν.

Quibus urinæ inæquales sunt, ijs uehemens perturbatio in corpore est.

Vrinæ inæquales.

Vrinas inæquales diximus, quas Hippocrates διεστηκότα τὰ οὖρα nominauit. Nam διεστηκὸς οὖρον, Galeno & Philotheo testibus, nihil aliud est Hippocrati quàm ἀνώμαλον. Minime

uero

uero mirũ has urinas significare uehemẽtem turbationẽ corporis, quòd nimirũ alicubi ἐπικράτειαν τῆς φύσεως, *ait Philotheus, hoc est uictoriam, nõ temperiem (ut cõuertit perperam Musa) naturæ, alicubi autem causarum morbosarum præ se ferant, quemadmodum abunde in Commentarijs suis Galenus monstrat.* *Musa notatus.*

APHORISMVS XXXIIII.

Ὁκόσοισι δ᾽ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νε-
φριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in urinis superstant bullæ, ijs morbum renum, & longum fore significant.

Qvum bullæ fiant ab humiditate, ut in Commentarijs suis attestatur Galenus, quæ à flatuoso spiritu circum extenditur, ideo quibus in urinis bullæ superstant, significant flatuosum spiritum, adeoq; frigidum renum morbũ: ex propinquis enim partibus is ipse fertur. Si autẽ frigidus est morbus, ut longus quoq; sit necesse est. Quippe frigidum omne solutu ac concoctu difficile existit, ut in Commẽtarijs quoq; suis Galenus monstrat. Cæterum Leonicenus hoc loco non recte conuertit subsidunt. est enim in contextu Hippocratis ἐφίστανται, *quod Philotheo teste,* ἵστανται δὲ ἐπάνω τοῦ οὔρου, *id est in superficie urinæ consistunt, significat.* *Bullarum in urina causæ.* *Leoniceni conuersio improbata.*

APHORISMVS XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις, καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νε-
φριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus pinguedo in urina supernatat, & confertim exit, ijs renum uitium, & acutum morbum significat.

Pinguedinem in urinæ superficie innatantem, tabem uniuersi corporis significare, Hippocrates lib. etiã 2. Prognost. aph. 35. prodidit ita scribẽs: Et pingue telis araneorũ simile in urinæ superficie natans, dammandũ est. indicat enim consumptionẽ. Hic uero renũ uitium mõstrare tradit. Hinc loco iam citato scribit: Ne te fallat, si ipsa uesica male affecta huiusmodi reddiderit urinam. Non enim totius corporis, sed ipsius tantum uesicæ signum est. Legen- *Pinguedo urinæ innatans.* “ *Aph. 37.* “

dum itaq; ἐπίτασις, & non ὑπόστασις, ut habent aliqua deprauata exemplaria, quæ magna ex parte in suis conuersionibus secuti sunt interpretes. Et sanè eam lectionem esse ueriorem, res ipsa satis testatur. pingue enim non subsidet, sed potius supernatat. Vtitur et Hippocrates in iam citata ex libro Prognosticorum sententia, hac dictione, inquiens, καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ἐφισταμένας. Sic quoq; Philotheus legit, etsi falso in quibusdam exemplaribus scribitur ὑπόστασις. Nam eam lectionē esse falsam, uerba eiusdem quæ statim subijciuntur euidentißimè commonstrant. ait enim, ἥτις ἄνω ἐπίσταται. Emendandus itaq; in hunc modum Philothei locus erit, λιπαρὰν ἐπίστασιν λέγει τὴν πιμελώδη καὶ ἐλαιώδη, ἥτις ἄνω ἐπίσταται. ἡ οὖν τοιαύτη ἐπίστασις, &c. Vt autem medicus sciat quando pingue quod urinæ innatat, uesicæ tātum uitium præ se ferat, Hippocrates hoc in aphorismo eius rei indicium aliquod tradit, nempe si pingue hoc confertim, & non paulatim exit, renum malum significat: si uero paulatim, uniuersi potius corporis colliquatione ostēdit, ut latius in Commentarijs suis Galenus docuit. Quid confertim denotet, sect. 2. apho. 18. diximus.

Philothei locus emendatus.

Confertim.

APHORISMVS XXXVI.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι περὶ τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.

Quibus nephriticis prædicta signa accidunt, doloresq; circa spinæ musculos fiunt, si quidē in locis exterioribus accidunt, abscessus quoq; exterius futuros expecta. Si uero dolores in interioribus locis fuerint, abscessus etiam intus fore expecta.

Docet hoc in aphorismo, quod ijs qui longo tēpore nephretici sunt, doloresq; circa spinæ dorsiuæ musculos obtinent, abscessus accidāt. Eos autē pro uario positu musculorum uel internos uel externos futuros esse ait, quemadmodum copiosius Galenus

in suis Commentarijs exposuit.

APHORISMVS XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον. ἢν δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι στυπτικοῖσι, καὶ τοῖσι ψυκτικοῖσι.

Sanguinis uomitus sine febre salubrior est, cum febre uero peior. Curare autem hunc oportet cum adstringenlibus, & refrigerantibus.

QVum omnis sanguinis uomitus malus sit, id quòd metipse testatur Hippocrates, qui suprà dixit, Sãguis suprà emissus, qualiscunq; fuerit, malus: idcirco hoc loco quis illorum salubrior aut peior sit, docet. Neq; enim σωτήριον simpliciter salubre aut salutare dicitur, sed collatione: ideo nos salubrius conuertimus, ut κακὸν, quod simpliciter aliàs malum significat, peius. Vomitus itaq; sanguinis febre uacãs salubrior est, quod nullam esse phlegmonem in eo loco unde sanguis fertur significat, quemadmodum Galenus in Commentarijs suis fusius monstrat. Cæterum hunc uomitum, qui scilicet fit sine phlegmone, adstringentibus & refrigerantibus curare oportet. Quippe hæc impetum sanguinis erumpentis cohibent ac reprimunt, suaq; siccitate ulcera sanant, de quibus multa habet Galenus lib. 4. simp. ca. 6. Et hoc loco monendus erit lector, interpretes non rectè hanc uocem στυπτικοῖς, reddidisse acerbis, quæ quidem Græcis non στρυφοντα, sed στρυφνὰ potius dicuntur. Vsi sunt enim nomine speciei pro genere. στύφον nanq; genus est ad acerbum & austerum, quandoquidem utraq; adstringant, ut Galenus loco iam citato, & lib. 3. de Compo. medi. localium ca. 3. in eum scribens modum testatur. ἀποκρύεται μὲν οὖν δηλονότι τά τε αὐστηρὰ, καὶ στρυφνὰ κοινῇ προσηγορίᾳ κεχρημένα τῇ τῶν στυφόντων. Reprimunt itaq; tum austera, tum acerba, quæ communem adstringentium appellationem obtinent.

4. aph. 25.

σωτήριον.

Interpretum lapsus.

στύφον.

APHORISMVS XXXVIII.

Καταῤῥόοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην, ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in uentrem superiorem intra uiginti dies suppurantur.

κατάῤῥους. TErminum suppurationis eorum quæ ex capite in thoracem defluunt, hoc in aphorismo exponit. Neq; enim κατάῤῥους aliud est nisi humoris ex capite ad os & asperam arteriam, atq; per eam ad pulmonē dilatio, ut etiā hinc intelligi poßit, per uentrē superiorē Hippocratē non accipere nisi thoracē, in quo pulmo continetur. Quòd etiā diserte in Cōm. suis Gal. monstrat, ut Philotheus quoq; idipsum non obscuris uerbis significat inquiens, κοιλίαν τὴν ἄνω λέγει θώρακα, παραβάλλων πρὸς τὴν κοιλίαν. Ventrē superiorē uocat thoracē, hunc scilicet ad inferiorem uentrem referens. Harū itaq; destillationū terminus est uigesimus dies, ita ut hunc non trāscēdant, sed in eo planè, aut alio quodam decretorio die intra hunc dierūnumerū cōtento, uerbi gratia decimoquarto, uel decimoseptimo, suppurētur, idq; ob loci caliditatem. Vnde colligitur, uigesimū diem, & non uigesimumprimum esse iudicatorium, quòd in Commentarijs etiam suis Galenus monuit.

Venter superior.

APHORISMVS XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸν περίναιον, καὶ τὸ ὑπογάστριον, καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis sanguinem mingat, & grumos, atq; urinæ stillicidium habeat, dolorq; ad interfemineum, imum uentrem, & pectinem incidat, uesicam ægrotare significant.

HAec sententia Hippocratis est suprà repetita, nempe sectione quarta, in qua ordine fuit 80. Quum autem ibidem à nobis sit abunde exposita, non est cur hic uberiorem eiusdem explanationem afferamus.

APHORISMVS XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γίνηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si lingua subitò infirma fiat, aut pars aliqua corporis resoluatur, hoc à melancholico humore accidit.

Quid

QVid per linguam ἀκρατῆ, et ἀποπληκτικὸν sit intelligendũ, Galenus in Commentarijs suis disertè exposuit, eiusq́; expositionem nos in nostra conuersione secuti sumus. Docet aũt hoc in aphorismo Hippocrates, linguam interdum subito ita infirmã fieri, ut non poßit articulatam efficere uocem, aut aliquam corporis partem resolui, idq́; nulla alia de causa, quàm quod melancholicus humor sua craßitie neruos sensum & motum deferentes à cerebro obstruit, atq; adeò impedit ne uis sensifica & motrix ad linguæ aliarumq́; partium musculos peruenire queat. Et hunc quidẽ esse huius aphorismi sensum, ex Galeni Commentarijs abunde liquet. Atq; hanc ipsam interpretationem confirmat Philotheus, q hæc uerba Hippocratis, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον, esse posita tradit ἀντὶ τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἐμφράττοντος γίνεται, pro eo quod est à melancholico humore obstructionem efficiente fit. Et certe minime mirum hæc ipsa à melancholico humore fieri, quũ suprà dixerit apoplexiam nonnunquam à melancholico fieri humore. 6. Apho. 57. Cæterum interpretes Latini hoc loco temere Galeni Comment. discerpsere, ac aphorismum quem in Cõment. citat Galenus, in Hippocratis contextum minus rectè rapuerũt. Nam præter hoc quod in Aldino græco codice continua est horũ Commentariorũ series, etiã quiuis, modo amens non sit, legẽs intelligit, quod toti huius aphorismi explicationi sint destinati, nec sine summa inscitia unam eorundẽ partem ab alia auelli posse. In ijs sanè Commen. ubi interpres conuertit, linguæ intemperaturæ, Græcè legitur, κατὰ τὴν γλῶτταν ἀκρατείας. Quare uertendum erat, linguæ incontinẽtiæ, infirmitatisúe. ἀκρατὴς enim Græcis, Phauorino attestante, idem est quod ἀσθενής. Hinc ἀκράτεια significat ijsdem ἀσθένειαν.

Interpretes notantur.

ἀκρατής. ἀκράτεια.

APHORISMVS XLII.

ἢν ὑπὸ καθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λύγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si seniorib. supra modum purgatis singultus superuenit, non bono est.

QVod suprà generatim de omni ætate docuit, inquiens: Ab immoderata purgatione conuulsio, aut singultus superue- 4. aphor. 4

niens, malum significat: hoc nūc ad senilem duntaxat ætatē transfert. Si itaq; in cæteris omnibus ætatibus malum est, utpote immodicam siccitatē præ se ferēs, ubi ab immoderata purgatione singultus fit, multo certe peius erit, si senioribus, ut quos iam imbecilliores, ætatis ratione, esse constat, superuenerit.

APHORISMVS XLIII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ, καὶ θερμοῦ καταχεομένου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris non ex bile nata sit, aqua copiosa & calida affusa, tollit febrem.

HAec quidem sententia, ut aliæ multæ, propter antiquā Hippocratis breuitatem subobscura est. Docet autem in ea, quæ sint febres quæ ex infusione balneoúe calidæ aquæ, usum aliquem sentiunt. Quum enim tria sint prima genera simplicium febrium, unum quod in spiritibus accenditur, alterum quod in solidis, & tertium quod in humoribus, prioribus quidem duobus generibus tantum, tertio prorsus excluso, conuenire balneū tradit. Per febrem enim ex bile natam, omnes alias putridas intellexit, adeoq; bilis nomine omnes reliquos humores inaudiri uoluit. Quod ex Galeni Commentarijs satis liquet, & ex Philotheo qui ita scriptū reliquit. χολῆς μνησθεὶς λόγῳ παραδείγματος, ὡς βραχύλογος, τοὺς λοιποὺς χυμοὺς προσυπακούεσθαι ἐσήμανε, τουτέστι φλέγμα, αἷμα, μέλαιναν χολήν. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἄλλου οἱουδήποτε χυμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πνεύμασιν, ἢ στερεοῖς ἀναπτομένην πυρετὸν ὠφελεῖ ἡ κατάχυσις τοῦ θερμοῦ ὕδατος. Bilis uice exempli mentionem faciens, reliquos humores, tanquam breuiloquus, subaudiendos esse significauit, nempe pituitam, sanguinem, & atram bilem. Neq; enim ab ullo alio humore, sed in spiritibus, aut solidis accensam febrem infusio aquæ calidæ iuuat. Febribus autem diarijs balneum aquæ dulcis esse utile, potißimum ijs quæ ab ustione solis, frigore, laßitudine, & cutis stipatione nascuntur, Galenus in Commentarijs, & in Therap. meth. & libro primo ad Glauconem ostendit. Hecticis autem conuenire, in decimo Therap. methodi cap. decimo ijs uerbis testatur:

Tria prima genera febrium.

Febris ex bile nata.

Qui-

Quicunque hectica febre laborant, atq; ex ijs præcipuè qui iam marasmode hectica febricitāt, modo ijs alia nulla febris, nec ex putrescente humore, nec phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter lauabis. Sed inquies, qui igitur fit, ut in alijs locis febrib. putridis balneum esse utile doceat Galenus, cum tamen hic diuersum tradat Hippocrates? Respondeo, Hippocratem & Galenum uelle quod balneum simpliciter, ac quouis tempore diarijs & hecticis febribus conueniat. Putridis uero, non nisi noxijs humoribus prius concoctis aut uacuatis. Et hanc esse Galeni sententiam, ex Commētarijs eius fit euidentißimum. Cur autem prædictis febribus utile sit balneum aquæ calidæ, in Comment. etiam exposuit Galenus.

Balneū aquæ dulcis hecticis utile.

An balneum omnibus ex æquo febrib. competat.

ANNOTATIONES IN GALEni Commentarios.

Quod reliquæ omnes.) Græcè, δηλοῖ δὲ καὶ, ὅτι, πλὴν τῶν ἐπὶ χολῆς γινομένων, οἱ λοιποὶ πάντες. ostendit autem, quod reliquæ omnes, exceptis ijs quæ à bile factæ sunt, &c. Volentes febrem non esse morbum.) Græcè est, συμπτωματιθέμενοι τὸν πυρετὸν αὐτὸν, οὐκ αὐτὸ πάθος. febrem ipsam symptoma esse statuentes, non ipsum pathos. Lipyria.) De hac febre diximus in enarratione aphoris. quadragesimioctaui sectionis quartæ. Eloden & typhoden.) De ijs uide quæ annotauimus in Commentario Galeni duodecimo primæ sectionis aphorismorum. Adeò quod nunc sermo, &c.) Græcè est, ὥστε νῦν ὁ λόγος ἐστὶ τῷ ἱπποκράτει. Proinde nunc sermo est Hippocrati.

APHORISMVS XLIIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

Mulier ambidextra non fit.

MVlierem propter naturæ imbecillitatem non nasci ambidextram, Hippocrates hoc in aphorismo testatur. Estq; quod docet ex eorum numero quæ magna ex parte ita accidere solent. Id quod testatur etiam Philotheus ijs uerbis ὅθεν μᾶλλον ἄῤῥενες ἀμφιδέξιοι, ἢ γυναῖκες. hinc uiri magis, quàm mulieres, ambidextri. Reliqua in Commentarijs Galeni exposita sunt.

Mulieres raro ambidextræ.

Aphoris-

APHORISMVS XLV.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται, ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ, καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἢν δὲ ὕφαιμον τε βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Qui suppurati uruntur, aut secantur, si pus effluxerit purum & album, euadunt: si uero subcruentum, feculentum, & fœtidum, pereunt.

Docet hoc in aphorismo Hippocrates, qua ratione medicus cognoscere possit, num suppurati dum uruntur, aut secantur ex morbo euadere queant, an non. Vri autem & secari sup-
Aph. 27. *puratos, in sectione sexta est dictum. Cognoscet itaq; num euasuri*
Quando sup *sunt, ex puris inspectione. Si enim hoc ipsum purum & albũ efflu-*
purati usti *xerit, haud morietur. Significat enim, Philotheo teste,* ὅτι ἡ φύσις
aut secti eua- ἔῤῥωται, καὶ κατεκρατήθη ἡ παρὰ φύσιν διάθεσις, *quod natura uali*
dant. *da fuit, & affectum præter naturam deuicit. Si uero pus quod efflu*
it subcruentum, feculentum & fœtidum fuerit, pereunt. Nã δηλοῖ
ἐπικράτειαν τοῦ νοσήματος, κατάπτωσιν δὲ τῶν δυνάμεων, *signifi*
cat morbi uictoriam, facultatũq; casum, atq; adeò superaße has ip
1. Prog. 46. *sas putredinem. Hinc non temere alibi ita scriptũ reliquit Hippo*
» *crates: Pus illud optimũ est, quod album, æquale, leue est, & haud-*
» *quaquam fœtidum. Quod uero huic contrarium est, peßimum es-*
» *se solet. Repetitur hæc sententia ad uerbum 2. Prog. 70. In Galeni Commentarijs, ubi citatur sententia Platonis Comici, non satis bene eiusdem per interpretem sunt reddita uerba. Sic aũt conuertes: Post hæc Euagoræ filius Cinesias ex pleuritide aridus, puris expers, arundinacea crura ferens, tabis præsagus, plurimas in corpore gerens crustas, ab Euryphonte ustus. Græcè enim est,* μετὰ ταῦτα δ᾽ Εὐαγόρου ὁ παῖς ἐκ πλευρίτιδος Κινησίας σκελετὸς, ἄπυος, καλάμινα σκέλη φορῶν, φθόης προφήτης, ἐσχάρας κεκαυμένος πλείστας ὑπ᾽ Εὐρυφῶντος ἐν τῷ σώματι.

APHORISMVS XLVI.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ, καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι

γὰρ

γὰρ τὸ πύον τουτέοισίν ἐστιν. ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Qui iecore ſuppurato uruntur, aut ſecantur, ſi quidem pus purum effluxerit, & album, euadũt: ijs enim pus concluſum in membrana eſt. Si uero ueluti amurca effluxerit, intereunt.

Hic Aphoriſmus præcedentis ueluti exẽplum eſt. Nam cũ ibi dẽ ſignum tradidiſſet quo eos qui propter tubercula ad ſuppurationem tendentia uruntur aut ſecantur, num euaderent aut perirent dignoſcere liceret, hic certe quòd dixerat exemplo ſuppurationis quæ in iecore excitatur cõfirmat. Quippe ſi poſt uſtionẽ aut ſectionem pus excretum, purum & album fuerit, euadunt. Rationẽ metipſe ſubiungit dicens. Pus enim tũ in membrana eſt iecur ambiente, adeoq; iecoris ſubſtantia nihil patitur. Philotheus quoq; idipſum bonũ portẽdere duplici de cauſa inquit. σημαίνει γὰρ τὸ τοιοῦτον πῦον ῥώμην τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως, καὶ τὴν φλεγμονὴν ἔξω περὶ τὸν ὑμένα τοῦ ἥπατος εἶναι. *Significat enim tale pus facultatis alteratricis robur, & inflammationem extra iecur, nempe eius membranam, eſſe. Membrana autem hæc, ſeu tunica, quæ iecoris inuolucrum quoddam & tegumentum eſt, non eſt niſi peritonæum iecori tenuius obductum, ut teſtis eſt Galenus libro quarto de uſu par. & 6. Anato. adminiſtrationum. Si uero pus effluens amurcam referat, pereunt. Alteratricẽ enim facultatem imbecillã eſſe, & corruptionem uſq; ad iecoris carnem perueniſſe ſignificat.*

Membrana iecur ambiens.

APHORISMVS XLVII.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον ποτίσας, καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

Dolores oculorum ubi merum biberis, & multa calida laueris, uenæ ſectione curato.

Quum hic aphoriſmus manifeſte doceat multa abſurda, quẽadmodum in cõmentarijs ſuis Galenus copioſe monſtrat, ideo ab alio inſertum, adeoq; adulterinum eſſe, nemini non conſtat.

apho.21. *In sexta uero sectione de sententia Hippocratis ponitur, ibidemq́; à nobis est abundè enarrata.*

APHORISMVS XLVIII.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

Aqua inter cutem laborantem si tussis corripiat, desperatus est.

6. apho. 35. *Repetita est hæc sententia suprà, & à nobis quoq; ibidem exposita: ideo noua explicatione non eget.*

APHORISMVS XLIX.

Στραγγουρίην, καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Stillicidium & difficultatem urinæ uini potio, & sanguinis missio tollit. Incidere uero internas uenas oportet.

Curationẽ stillicidij & difficultatis urinæ hoc in aphorismo docet, nõ quidẽ omnis, sed eius tantũ stillicidij quod fit à frigiditate, & difficultatis urinæ quæ à crassis et glutinosis humorib. flatuosoq; spiritu fit. Hæc enim mala uini potio, utpote illa dissoluens et discutiens, sanat. Quòd si uero ab inflammatione prædicta mala oriãtur, uenæ sectione, modo uirtus ualida sit, curãtur: quẽad modũ copiosius in cõmentarijs Gale. mõstrat. Interiores aũt uenas, hoc est poplitũ, aut malleolorũ, esse incidẽdas, in explicatiõe apho. 36. sectionis 6. diximus. (margin: Interiores uenæ.)

APHORISMVS L.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα, καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab anguina detento, si tumor & rubor in pectore superueniunt, bonum: foras enim uertitur morbus.

Hic aphorismus ab eo qui est in sectione sexta ordine 37. nihil differt, nisi quòd illic est in collo, hic uero in pectore. Ista uero diuersitate nihil aliud innuere Hippocrates uoluit, nisi quod bonum sit in angina noxios humores à partibus internis & nobiliorib. (margin: In angina bonum est noxios humores ad exteriora trãsferri.)

nobiliorib. ad externas & ignobiles quascunq; transferri. In commentarijs autem Galeni perperam legitur ἐν τῷ τετάρτῳ. *nusquã enim in quarta sectione reperitur hæc* Hippocratis *sententia, sed in sexta, ut est cõprehensum. Legendũ itaq; erit,* ἐν τῷ ἕκτῳ, *in sexta.*

APHORISMVS LI.

Ὁκόσοισι σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quib. cerebrum corrumpi incœperit, intra tertiũ diẽ moriuntur. Si uero hos euaserint, sani fiũt.

CErebri corruptione incipiente, quam σφακελισμὸν Hippocrates *alijq; Græci uocant, intra triduum, propterea quòd malum sit grauißimum, parsq; male affecta maxime princeps, ægrotantes perire necesse est. Si uero hos dies superuixerint, sanitati restituentur. Quippe hinc conijcimus uires esse robustas, quæ corruptionẽ superare possunt. In Galeni cõmentarijs ubi est de fracturis, Græcè legitur,* ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν καὶ ἄρθρων, *de fracturis et articulis. Vbi legitur, Ne fortè igitur, &c: Græcè est* μήποτε οὖν, *nunquid igitur, &c. habentibus? Per interrogationem enim legenda hæc uerba. Vterq; locus in postrema Galeni editione est emẽdatus, ideoq; non est cur longiores simus.* σφακελισμός.

APHORISMVS LII.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ. ὑπαίρεται γὰρ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω. ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ αὐτῷ ἡ διέξοδός ἐστιν.

Sternumentum fit ex capite cerebro calefacto, aut humectata capitis parte inani. Aer enim intus contentus extrà erumpit. Sonat autem, quoniam per angustum exit.

QVum multæ ac uariæ sint causæ sternutamenti, ut Galenus etiam in commentarijs suis monstrauit, Hippocrates *tamen de eo solo sternutamento hoc in aphorismo agit, quod principiũ suæ generatiõis habet naturæ motũ spiritũ flatuosum ex capite excerne*

re appetentis. Ideoq; ait, sternutamentū fit ex capite. eiusq; duas causas subiungit, calorem nimirum, & humorem. Calor enim humores rarefacit, & in flatus conuertit, quos subinde natura per sternutamentum expellit. Solus autem humor in capite redundans sternutamentum haud excitat, ut in Commentarijs fusius Galenus docet. Per inanem uero capitis partem, cerebri uentriculos, aut uniuersum quod ambit cerebrum, esse intelligendum, idem Galenus diserte docet. Porro quum spiritus flatus'ue qui cōtinetur in cerebro, erumpit, sonat: idq; non aliam fit ob causam, nisi quòd per angustū narium meatum egreditur, ut copiose à Galeno in commentarijs ostenditur. Qui quum satis prolixi sint, hancq; Hippocratis sententiam abunde explicent, non est cur in ea enarranda longiores simus.

Inanis capitis pars.

APHORISMVS LIII.

Οκόσοι ἧπαρ περιοδλωέουσι, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὴν ὀδλώνην.

Quibus iecur uehementer dolet, ijs febris succedens leuat dolorem.

Dolores iecoris uehementes citra febrem unde.

Dolores iecoris uehementes citra febrem, ex flatibus fiunt, quapropter febre succedente soluuntur dolores, propterea quod hæc ipsa flatus dissoluat & discutiat. ut copiosius est à nobis dictum in expositiōe apho. 40. sectionis sextæ, ubi ijs uerbis repetitur hic Aphorismus: Quib. dolor iuxta hypochondrium fit citra inflammationem, ijs febris succedens dolorem soluit. Præterea monendus nobis etiā lector uenit, περὶ in hac Hippocratis sententia intendere & augere significationem uerbi ὀδλωέουσι, ut aliàs sæpe, quemadmodum ostensum est Aphoris. 10. sectionis sextæ.

περὶ.

APHORISMVS LIIII.

Οκόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρεῖσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι ξυμφέρει ἐαρὶ φλεβοτομεῖσθαι.

Quibus sanguinem à uenis detrahere confert, ijs uere sanguinem mittere prodest.

Hic Aphorismus abunde est à nobis enarratus suprà. quare non est cur hunc denuò explicemus.

6. apho. 47.

APHO-

APHORISMVS LV.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν, καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον, οὐδὲ εἰς ἑτέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νούσου.

Quibus inter ſeptũ tranſuerſum & uentrem pituita concluditur, doloremq́; infert, utpote quæ ad alteram cauitatem exitum non habet: ijs per uenas ad ueſicam conuerſa pituita, morbus ſoluitur.

IN hoc aphoriſmo docet Hippocrates, quòd natura interdum pituitam inter ſeptum tranſuerſum & uentrem concluſum, doloremq́; inferentẽ, per latentes uias ad uenas, & ſubinde ab ijs ad ueſicam tranſmittat: ut uerißimum ſit quod alibi de natura dixit, Natura ipſa ſua ſponte, non ex intelligentia, uiam impetum'ue ad ſuas actiones inuenit. Quippe natura à nullo edocta eſt, neq; ea quæ cõueniunt facere didicit. Per uentrem autem hoc loco, Galeno in commentarijs teſte, inaudire oportet τὴν εὐρυχωρίαν, ὅση κάτω μέν ἐστι τῶν φρενῶν, ἔνδον τὲ τοῦ κατ᾽ ἐπιγάστριον περιτοναίου, *laxius ſpacium quod eſt infra ſeptum tranſuerſum, et intra peritoneum quod iuxta abdomen eſt. Quum itaq; pituita intra hoc ſpacium clauditur, doloremq́; ſua tenſione excitat, nec ad alteram cauitatem tranſmitti poteſt, neceſſe eſt ut hanc ipſam naturam extenuet, atq; ſubinde per occultas uias ad uenas, & ab ijs rurſus ad ueſicam transferat. Quo facto, accidit ut morbus ſoluatur, expulſa nimirum per urinas pituita ipſa.* 6. Epid. par. 5. apho. 2 Venter.

ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS GALENI.

Quod eſt inter ſepti corpus.) Græcè eſt, ἀντὶ τοῦ μεταξὺ τοῦ τῶν φρενῶν ἰδίου σώματος, ὃ σαρκῶδές ἐστι. *quod eſt inter ſepti tranſuerſi proprium corpus, quod carnoſum eſt. Tranſumptionem ad uenas.) Hic locus non tantum in Latinis, ſed & Græcis codicibus eſt deprauatus. Videtur autem in eum eſſe emendandus modum,* ἀλλ᾽ εἰ καὶ οὕτως ἀκούσαιμεν ὦ Μαρῖνε, τὴν εἰς τὰς Galeni locus emendatus.

 φλέβας

φλέβας μετάλειψιν, ὁμοίως εὔπορος εἴη. εἰ δυνατὸν γὰρ ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς νεφροὺς ἀφικέσθαι διὰ φλεβῶν, οὐδ' ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ περιτόναιον εὐρυχωρίας ἀδύνατον. Sed & si ita inaudierimus ô Marine, translationem ad uenas, similiter meatu facilis erit. Si enim hinc ad renes per uenas peruenire potest, neq; ex eo spacio quod est sub peritonæo, impoßibile erit.

APHORISMVS LVI.

Ὁκόσοισι τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν, ἐς τὸν ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπίπλαται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quib. iecur aqua completũ, ad omenti regionẽ eruperit, ijs uenter aqua impletur, et moriũtur.

Iecur aqua impletum.

PEr iecur aqua impletum Hippocrates intelligit, Galeno in cõmentatijs teste, quod in membrana extrinsecus idipsum ambiente multas uesicas aqua plenas obtinet. Quæ si rumpantur, ad omenti regionẽ, hoc est, Galeno interprete, εἰς τὴν κατ' ἐπιγάστριον περιτοναίου χώραν, in locum peritonæi quod iuxta abdomen est, aqua effunditur. Quare hæc Hippocratis uerba, εἰς τὸν ἐπίπλοον, non sunt sic intelligenda, ut aqua ex uesicis iecoris ruptis effusa in omentum effluat. Solidum enim & firmum est, ita ut nihil in ipsum incidere queat, quemadmodum in commentarijs Galenus fusius docet. Aqua uero ad prædictum locum effusa moriuntur, nisi naturæ ope, aut medicamentorum admotione seruentur.

APHORISMVS LVII.

Ἀλύκην, χάσμην, φρίκην, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νοῦσον.

Anxietudinem, oscitationem, horrorem, uinũ æquali portione aquæ mixtũ epotũ, soluit morbũ.

ἐπικεράννυμι.

ANxietudinis, oscitationis, et horroris curationẽ, per uini cũ æqua portione aquæ mixti potionem, fieri hoc loco tradit Hipp. Quippe uinũ moderato suo calore in corpus digestũ, eas quæ infestãt materias, malaq; hæc efficiũt, expellit et uacuat, reliquũq; tẽperat. id enim est Græcis ἐπικεράσαι, quo uerbo Galenus in commentarijs

mētarijs est usus. Quid atū proprie hæc uox apud medicos Græcos significet, alibi copiose, & in explicatione aphorismi 17 sectionis primæ diximus. Quid uero sit anxietudo, quam ἀλύκην Hippocrates nominat, in cōmentarijs suis copiose Galenus exposuit. Errant qui pandiculationē cōuertūt, ea enim Græcis proprie σκορδινισμὸς dicitur, & nihil aliud est nisi omniū partiū corporis distensio. Differtq; ab oscitatione nō alia ratione quàm quod pandiculatio omnium musculorū sit symptoma, oscitatio uero eorum tantū quæ iuxta maxillas sunt, quēadmodū lib. 6. Epide. Hippo. par. 5. apho. 4. commonstrauimus. Causas horū symptomatū in cōmentarijs, & lib. 2. de sympt. causis ca. 7. refert Galenus, ut non sit necesse nos prolixiores esse. Quod etiā rarius per totā hanc sectionē errata interpretis in commentariorū Galeni conuersione admissa annoto, non alia fit de causa, quam quod magna ex parte in recenti editione operū Galeni sint emendata.

Anxietudo.
ἀλύκη.
Pandiculatio.
σκορδινισμός.
Oscitatio.

APHORISMVS LVIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φύματα γίνονται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quib. in urinaria fistula tubercula nascuntur, ijs suppuratiōe & eruptione factis, leuatur dolor.

Hic aphorismus est à nobis suprà, nempe sectione quarta, in qua ordine 82 fuit, enarratus: ideo non est cur denuò illum exponamus.

APHORISMVS LIX.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

Quibus cerebrum aliqua de causa concussum est, eos repente fieri mutos necesse est.

Eos quorū cerebrū ob causam aliquā externā, id enim πρόφασις apud Hippocratē, ut lib. 6. Epid. par. 6. com. 17. diximus, significat, uerbi gratia, casum ex alto loco, aut ictū capitis, cōmotū et concussū est, amittere uocē, omnesq; alios motus uolūtarios. id enim per mutos intelligit Hippocr. ut in com. suis, & sect. 6. suprà comment. 51. attestatur Galenus, experiētia quotidiana confirmat. Quare nō est cur prolixius hanc Hippocratis sententiā enarremus, præsertim quum Galenus eandem abunde explicauerit.

πρόφασις.
Muti qui?

APHO-

APHORISMVS LX.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, λιμὸν ἐμποιέειν. λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporib. humidas habentib. carnes, famem adhibere oportet. Fames enim corpora exiccat.

Carnes humidæ. *Fames.* *Corporib. carnes humidas, hoc est pituitosas & molles, habẽtib. famem esse adhibẽdam, hoc loco Hippocrates docet. Per famem autem non omnimodam, aut diuturnam ciborum detractionem intelligere conuenit, sed planè mediocrem, quæ nimirum ad carnium humiditatem corrigendam sufficiat. Nam ut Hippocrates*

" *in libro de Veteri medicina scriptum reliquit, non minus delictum*

" *est, nec minus hominem lædit si pauciora minusq; quàm conueniat assumantur. Fames enim magnã uim in natura hominis obtinet, & sanandi, & debilitandi, & occidendi. Quod uero ex accidente siccet fames, & quomodo id accidat, Galenus in commentarijs suis ostendit.* *Fames ex accidente siccat.*

APHORISMVS LXI.

Οἷσιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχεται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

Vbi in uniuerso corpore mutationes fiunt, & modo corpus frigescit, & rursus calescit, aut colorem alium ex alio recipit, longitudinem morbi significat.

Est & hic aphorismus antea enarratus, nempe sectione quarta, in qua ordine quadragesimus fuit.

APHORISMVS LXII.

Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς, ἢ ψυχρὸς ῥέων, αἰεὶ σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δ᾽ ἀσθενεῖ κάτωθεν.

Sudor copiosus, calidus aut frigidus assidue effluens, humoris copiam significat. Deducere itaq; oportet robusto quidem suprà, debili uerò infrà.

Quum

QVum Hipocrates ſuprà monuerit, humores eò ducendos 1.aph.22.
eſſe quò ſua ſponte repũt, facileq́ꝫ uacuantur, hic uero in ualidis per uomitum, in imbecillibus autem per alui deiectionem redundantes humores educendos eſſe ſtatuat, idq́ꝫ præter omnem rationem, per alium quendam eſſe hunc aphoriſmum adiectum, quod Galenus etiam in ſuis Commentarijs conſtanter affirmat, nemini non ſit manifeſtum. Vt autem inſereretur, occaſionem dedit imperito cuidam aphoriſmus 42. ſectionis quartæ, cuius initium à præſenti aphoriſmo nihil diſtat, quemadmodum in ſuis Commentarijs Galenus etiam ſignificauit.

APHORISMVS LXIII.

Ἢν τις πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νοῦσος.

Si quis cibum febricitanti dederit, ſano quidem robur, laboranti autem morbus.

EST & hic aphoriſmus, ut omnes ſequẽtes, ab alio quodam inſertus. abſurdam enim planè ſententiam de ſe præbet. Si quis enim febricitat, non poteſt eſſe ſanus & laborans, quare quomodo cibus febricitanti datus ſano poßit eſſe robur, laboranti autem morbus, non uideo. In adulterinis itaq́ꝫ ac ſuppoſititijs ijs aphoriſmis enucleandis, non eſt cur temerè tempus teramus.

APHORISMVS LXIIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέει. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα. τὰ δὲ ὁμοιότατα τοῖς ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per ueſicã excernuntur, conſpicienda ſunt num talia ſint qualia ſanis excernuntur. Quæ igitur ijs minimũ ſimilia ſunt, hęc morboſiora. Qnæ uero ſanis ſunt magis ſimilia, minimum morboſa.

ETſi hæc ſententia à ueritate nõ abhorret (docet enim ea quæ ſanis ſunt ſimilia, eſſe bona: cõtrà quæ ijſdem diſsimilia ſunt, mala. quod Hippocrates etiam in Prognoſticis exemplo faciei, decubitus, excrementorum alui, & urinæ monſtrat) tamen quia Hip

 pocratis

pocratis phrasim haud refert, ideo cum Galeno suppositicium esse iudicamus. Quare non est cur aliquid Galeni Cōment. adijciamus.

APHORISMVS LXV.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς ὑφίσταται οἷον ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται. ἢν δὲ πολλὰ, πολλή. τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας, δίδως τὰ ῥοφήματα, βλάψεις. ὁκόσῳ ἂν πλείω δίδως, μᾶλλον βλάψεις.

Quorum deiectionibus si stare sinas, & nō moueas, quasi strigmēta subsistunt, siq; pauca fuerint, exiguus morbus est: sin multa, maior. His confert alui purgatio. Quòd si uero aluo haud purgata sorbitiones dederis, nocebis: et quò utiq; plus dederis eò magis nocebis.

Qvum obscurus sit admodū hic aphorismus, propter improprium nominum & uerborum usum, quemadmodō in suis Cōmentarijs Galenus copiose monstrauit, palàm hinc conijcimus eum nō esse Hippocratis, sed ab alio quopiam obscuritatis affectatore insertum. Quare quum constet non esse legitimū, ab eius enarratione lubentes abstinemus, præsertim quū in eum scripserit prolixos admodum Commentarios Galenus.

APHORISMVS LXVI.

Αἱ ἀποχρέμψιες ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, τοῖσι μὴ διαλείπουσι πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες, πᾶσαι κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαὶ, καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν. καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Excreationes in febribus intermittentibus liuidæ, cruentæ, biliosæ, & fœtidæ, omnes malæ. Si uero benè excernuntur, bonæ, & per uentrem, & per

uesicam.

uesicam. Et ubi aliquid secedere debẽs steterit non purgatum, malo est.

Haec sententia suprà in sectione quarta, ubi ordine erat 47. est à nobis exposita, ubi ad uerbum ferè est repetita. In fine enim adiectũ est aliquid quod in priore non erat, nempe, Et ubi aliquid secedere debens steterit non purgatum, malo est. *Quorum quidem uerborum is est sensus: Si in purgationibus quæ uel per uẽtrem, uel per uesicam, uel per alia uacuationis loca fiunt, aliquid quod uacuandum erat in corpore manserit, & non expurgatum fuerit, malum affert. Quæ enim à iudicatione relinquuntur in morbis, Hippocrate ipso teste, recidiuas facere consueuerunt.* 2. aph. 12.

APHORISMVS LXVII.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν. καὶ ἢν μὲν ἄνω, στῆσαι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ κάτω, ὑγραῖναι τὴν κοιλίην.

Corpora ubi quis purgare uoluerit, fluida efficere oportet: & si per superiora, aluum sistere: si uero per inferiora, humectare.

Expositus est hic aphorismus in sectione secunda, in qua ordine nonus fuit.

APHORISMVS LXVIII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus, uigilia, utraque plus iusto facta, morbum præ se ferunt.

Hic aphorismus sectione secunda, in qua ordine fuit tertius, à nobis est abundè enarratus.

APHORISMVS. LXIX.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δ' ἔσω καίηται, καὶ πυρετὸς ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus si exteriora fri-

gent, interiora uero urũtur, & febris habeat, letale.

Explicauimus hãc sententiam suprà, sectione quarta: in qua ordine 48. fuit.

APHORISMVS LXX.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅτι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

In febre non intermittente si labium, aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertatur, si non uideat, nec audiat, iam imbecillus existens æger, quicquid horum acciderit, mors in propinquo est.

Expositus est & hic aphorismus antea sectione quarta, in qua ordine quadragesimumnonum fuisse constat.

APHORISMVS LXXI.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

A pituita alba, aqua inter cutem succedit.

λευκοφλεγματία. *Non certè omnis, sed ea quæ Græcis λευκοφλεγματία, et alio nomine ὑποσάρκα καὶ ἀνὰ σάρκα dicitur. Idq; accidit, ubi in uenis, & totius corporis habitu pituita fuerit aceruata, ut in Cõmentarijs suis testatur Galenus.*

APHORISMVS LXXII.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη.

Ab alui profluuio, difficultas intestinorum superuenit.

Aph. 23. huius sectionis. *Non quidem omni alui profluuio intestinorum difficultas succedit, sed huic dũtaxat quod diuturnũ est, & in quo deiectiones syncerę, hoc est biliosæ, sunt. Hinc paulo antè dixit, A syncera deiectione, difficultas intestinorum sequitur. Biliosi enim humores paulatim abradunt intestina, donec in profundum subeunte erosione, prorsus exulcerentur.*

APHO-

APHORISMVS LXXIII.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ, λειεντερίη ἐπιγίνεται.

A' difficultate intestinorum, leuitas intestinorum succedit.

Hic aphorismus pars est aphorismi quadragesimitertij, sectionis sextæ: quare enarratione non eget.

APHORISMVS LXXIIII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.

A' corruptione, ossis abscessus succedit.

Corruptionem & carnis & oßis succedere oßis abscessum, hoc loco Hippocrates docet. Caro enim si corrumpitur, corruptio ipsa ad ossa usque procedit: quæ & ipsa læsa, subinde abscedere solent. Quod multò magis accidit, si in ipso osse corruptio cœpit.

APHORISMVS LXXV.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθόη, καὶ πύου κάθαρσις ἄνω. ἐπὶ τῇ φθόῃ, ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς. ἐπὶ τῷ ῥεύματι, διαῤῥοια. ἐπὶ διαῤῥοίᾳ, σχέσις τῆς ἄνω καθάρσεως. ἐπὶ τῇ σχέσει, θάνατος.

A' sanguinis uomitu, tabes, & puris per superiora purgatio: à tabe, fluxio de capite: à defluxu, alui profluuium: ab alui prnfluuio, retentio purgationis superioris: à retentione, mors.

Est & hæc sententia suppostititia, quòd multa in se absurda, & ab Hippocratis placitis aliena contineat. Neque enim sanguinis uomitioni tabes succedit, sed sanguinis potius sputo. Est autem coaceruata è duobus aphorismis suprà positis & enarratis, uidelicet 15. & 16. huius sectionis, ubi legitimum eorum malorum quorum hic fit mentio, Hippocrates ordinem recensuit.

APHORISMVS LXXVI.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρέει, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, καὶ ἢν παρὰ λ-

λῃ τῆς φύσεως ἐκβαίνει τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται. ἢν πολὺ δὲ, πολλή. ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualia ſint quæ per ueſicam & aluum excernuntur, & per carnes, atq; ſicubi aliter à natura ſua corpus exceſſerit, conſiderare oportet, ſi parum, exiguus ſit morbus: ſi multum, magnus: ſi ualde multum, letale eſt ſignum.

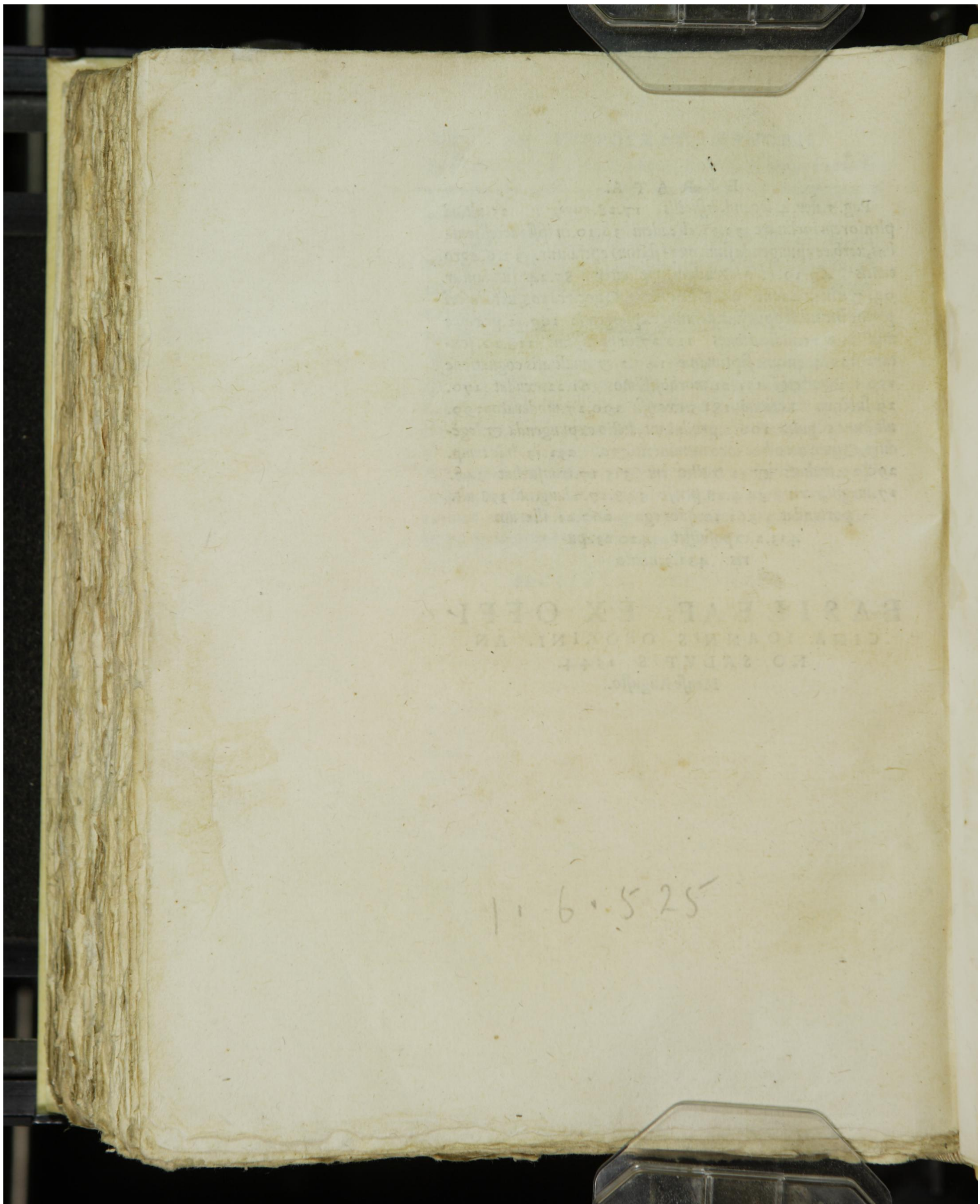
ET hic aphoriſmus per alium eſt adiectus, atq; è multis Hippocratis ſententijs aceruatus. Docet enim ea quæ ex ueſica, aluo, & carnibus excernũtur, hoc eſt urinas, deiectiones, & ſudores à medico diligenter conſideranda. Quod in Prognoſticis etiã & lib. 6. Epid. Hippocrates multis in locis faciendum eſſe monet. Poſthæc hortatur, etiam exceſſus corporis à propria natura eſſe contemplandos. Si enim parui fuerint, paruus erit morbus. Si uero multi, magnus. Si ualdè magni, letales erunt: id quod cuiuis patet, nec prolixiore explicatione opus eſt.

SECTIONIS SEPTIMAE FINIS.

ERRATA.

Pag.7.uer.4 legend.difficilis 17.28.συνόχων 25.ult.ad pleniorem inclinare 33.31.ab eadem 36.10.in ipsis acceßionibus, uerba expungenda sunt, quod statim repetantur. 37.6.ægrotantis 49.19. ideo legendum simpliciter 87.24. fundantur 94.7.à iudicatione 96.8.hæc uerba, Quocirca consueta inscriptione hic nihil opus fuit: ueniunt expungenda 107.32.prædicemus 109.15.iudicationes 110.27.immanißimi 118.20.sextum 125.4.quartæ septimanæ 149.2.& qualitatis cognatione 150.1.Quod etiā 151.21.morbosißimos 161.22.exudat 170.29.subitam mutationē 181.5.excessu 190.27.moderato 199.ult.hunc cōpulit 206.1.producant, dictio expungenda, & legēdum, Quum uero hoc loco meminerit, &c. 251.13. hāc temp. 290 29.trahat: & 32.tractionem 315.17.transuehat 343.17.magni, rari: 344.18.per se 348.17.adaugent 358.ult. portendat 361.10.quos ego 267.21. illarum 413.2.exposuisset 420.23. puris 431.3.nimio

BASILEAE, EX OFFICINA IOANNIS OPORINI. ANNO SALUTIS 1544.
Mense Augusto.

1.6.525

